

CLASICI @ LITERATURĂ UNIVERSALĂ @ CAPODOPERE

CASA BUDDENBROOK

Declinul unei familii

THOMAS MANN

THOMAS MANN
CASA BUDDENBROOK

Declinul unei familii

(BUDDENBROOKS, 1901)

PARTEA ÎNȚI

- Ce înseamnă asta?! Ce înseamnă asta?!...

- Ei, drăcie!... *c'est la question, ma très chère demoiselle!* Doamna consul Buddenbrook, care ședea lângă soacra sa pe canapeaua dreaptă, lăcuită în alb, decorată cu un cap de leu aurit și cu pernele îmbrăcate într-o stofă gălbuie, aruncă o privire soțului ei instalat în fotoliul de alături, apoi se grăbi să sară în ajutorul mezinei așezate lângă fereastră, pe genunchii bunicului.

- Ascultă, Tony! spuse, cred că Dumnezeu m-a...

Și mica Antonie, o făptură plăpîndă de opt ani, purtînd o rochiță ușoară de mătase cu ape, își întoarse puțin căpșoru-i bălai, drăgălaș, de la fața bunicului și privi în odaie cu ochii-i albaștri-cenușii, fără a distinge însă ceva de absorbită ce era, ca apoi să repete:

- Ce înseamnă asta?! Apoi rosti tăgănat: Cred că Dumnezeu m-a... și adăugă repede, cu fața înseninată: m-a zidit, laolaltă cu toate făpturile... O apucase în sfîrșit pe făgașul cel bun, iar acum, radiind de fericire, turui pe nerăsuflăte întregul pasaj întocmai cum suna el în catehismul de-abia publicat prin aprobarea înaltului și prea-înțeleptului Senat, într-o ediție nouă, revăzută, *anno* 1835¹. Greu e pînă începi, se gîndi, că pe urmă merge, ca iarna cînd îți dai drumul cu săniuța la vale pe Jerusalemsberg, cu frățiorii... Grijiile îți pier una cîte una și chiar dacă ai vrea, nu te mai poți opri.

- Și tot el mi-a dat veșminte și ghetе, continuă fetița, mîncare și băutură, casă și gospodărie, femeie și copii, ogoare și vite...

La aceste cuvinte, însă, bătrînul *monsieur* Johann Buddenbrook pufni pur și simplu în rîs, hohotind cu obișnuitul chicot înfundat și totuși răsunător pe care, în taină, și-l pregătise anume. Rîdea de plăcere, fiindcă avea prilejul de a se distra cît de puțin pe seama catehismului și poate că într-adins pusese la cale micul examen al nepoatei sale. Se interesă de ogoarele și vitele micuței Tony, o întrebă cît ia pentru un sac de grîu și se arătă gata să facă negoț cu ea. Fața lui rotundă, trandafirie și jovială, căreia, oricît s-ar fi trudit, n-ar fi izbutit să-i dea o expresie răutăcioasă, era încadrată de un păr alb ca zăpada, pudrat, iar pe gulerul lat al redingotei cenușii cădea o codiță aproape imperceptibilă. La cei șaptezeci de ani ai săi, rămăsese credincios modei din tinerețe; renunțase la găitanele dintre nasturi și la buzunarele largi; dar în

viața lui nu purtase pantaloni lungi². Bărbia dublă i se răsfăța vastă și tihnită pe jaboul alb de dantelă de la gât.

Toți râdeau, ținându-i isonul, în primul rînd din respect față de capul familiei. *Madame* Antoinette Buddenbrook, născută Duschamps, chicotea întocmai ca soțul ei. Era o doamnă trupeșă, pieptănată cu bucle albe și grele, aduse peste urechi; rochia ei fără nici o podoabă, cu dungi negre și cenușii vădea naturalețe și discreție; în mîinile-i albe, încă frumoase, ținea în poală o pungă mică, de catifea. Cu vremea, trăsăturile feței dobîndiseră o uimitoare asemănare cu acelea ale soțului său. Numai tăietura și negrul vioi al ochilor săi mai aminteau oarecum originea ei pe jumătate romanică: prin bunicul său, se trăgea dintr-o familie franco-elvețiană, dar de fel era din Hamburg.

Nora sa, doamna consul Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, rîdea în stilul caracteristic Krögerilor, pufăind din buze, în timp ce își proptea bărbia în piept. Ca toți Krögerii, Elisabeth era o apariție extrem de elegantă și chiar dacă nu putea fi numită o frumusețe, prin glasul ei limpede și domol, prin mișcările sale liniștite, sigure și delicate, inspira un sentiment de seriozitate senină și de încredere. Părul roșcat, împletit pe vîrful capului într-o coroniță și lăsat peste urechi în bucle largi, răsucite cu artă, era în armonie cu tenul alb, nespus de gingaș, punctat pe ici-colo cu pistrui mărunți. Dar ceea ce te izbea la fața ei cu nasul cam lung și cu gura mică era faptul că între buza de jos și bărbie nu avea nici urmă de adîncitură. Corsajul scurt, cu mînele înfoiate, la care se adăuga o fustă strîmtă de mătase înflorată, vaporosă, de culoare deschisă, îi lăsa liber gîtul de o desăvîrșită frumusețe, împodobit cu o panglică de atlas, pe care scapără un pandantiv de briliante mari.

Cu o mișcare ce trăda oarecum nervozitate, consulul se aplecă înainte în scaun. Purta o redingotă de culoarea scorțișoarei, cu revere largi, cu mînele umflate, care abia jos, sub încheieturi, se strîngeau în jurul mîinilor. Pantalonii strînși pe picior erau din stofă albă, lavabilă, cu lampasuri negre pe partea din afară. Bărbia îi era ocrotită ca de un meterez de gulerul scrobit, în jurul căruia era înfășurată o cravată groasă și lată de mătase ce îi umplea toată deschizătura jiletcii colorate... Avea ochii tatălui său, albaștri, puțin adînciți și iscoditori, doar cu o expresie poate mai visătoare. Trăsăturile feței lui erau însă mai grave și mai accentuate, nasul i se profila puternic și încovoiat, iar obrajii, acoperiți pe jumătate de favoriți bălai și creți, nu erau nici pe departe atît de bucălați ca ai bătrînului.

Madame Buddenbrook se întoarse către nora ei, îi strînse brațul, privi în poală rîzînd încet și îi spuse:

- Neschimbat, *mon vieux*, nu-i așa, Bethsy? Cuvîntul "neschimbat" îl pronunță "neschiimbat".

Fără să răspundă, doamna consul schiță cu mîna ei delicată, un gest de amenințare astfel că brățara de aur zornăi ușor. Apoi, cu o mișcare caracteristică, își plimbă degetele de la colțul gurii pînă la bucle, ca și cum ar fi vrut să netezească un fir de par ce o luase razna, însă consulul rosti cu un zîmbet îngăduitor, dar cu o umbră de mustrare în glas:

- Vai, tată, iarăși vă bateți joc de lucrurile sfinte!...

Stăteau în "salonul cu peisaje", de la primul cat al vastei case părintești aflate în Mengstrasse, pe care firma *Johann Buddenbrook* o cumpărase cu cîtva timp în urmă și în care familia se mutase nu demult. Tapetele solide și elastice, aflate la o oarecare distanță de pereți, înfățișau priveliști întinse, în culorile delicate ale covorului subțire de pe podea - idile pe gustul secolului al optsprezecelea, cu veseli culegători de vie, cu plugari plini de rîvnă, cu drăgălașe ciobănițe, împodobite cu panglici, ce se oglindeau în apa gîrlei, ținînd cîte un miel curățel în brațe sau sărutîndu-se cu ciobănași drăgăstoși... O lumină aurie de apus de soare precumpănea în aceste tablouri, armonizîndu-se cu stofa galbenă a mobilei lăcuite în alb și cu perdelele de mătase, și ele gălbui, de la cele două ferestre.

Pentru întinderea odăii, mobila era puțină. Masa rotundă, cu picioare drepte, subțiri, suflate cu aur, nu stătea în dreptul canapelei, ci lîngă peretele opus, vizavi de micul armoniu pe a cărui acoperitoare se afla o cutie de flaut. În afară de fotoliile țepene înșirate la intervale egale de-a lungul pereților, în încăpere nu mai era decît o mescioară pentru lucrul de mînă, lîngă fereastră, și un fragil birou de lux încărcat cu bibelouri, așezat înaintea canapelei.

Prin ușa cu geamuri, aflată față-n față cu ferestrele, se zărea o galerie cu coloane, cufundată în penumbră, iar la stînga intrării se deschidea, spre sufragerie, o ușă înaltă, albă cu două canaturi. Lîngă peretele celălalt într-o fridă semicirculară, îndărătul unei uși de fier forjat, lucrată artistic, focul pîlpîia în sobă, căci frigul se lăsase devreme. Afară, dincolo de stradă, frunzișul teilor mărunți din preajma bisericii Sfînta Maria îngălbenise de-a binelea, deși era abia mijlocul lui octombrie, în jurul trainicelor colțuri și unghiuri gotice ale catedralei șuiera vîntul și cernea o bură de ploaie rece.

De dragul bătrânei *madame* Buddenbrook, ferestrele duble fuseseră puse de mult.

Era joi, ziua în care, din două-n două săptămîni, familia se strîngea laolaltă; pentru astăzi însă, în afară de rubedeniile din oraș, fuseseră invitați, la o masă fără pretenții, și cîțiva prieteni buni, iar acum, la ora patru după-amiază, ai casei ședeau în lumina tot mai slabă a amurgului, așteptînd sosirea oaspeților...

Mica Antonie nu se lăsă tulburată de bunicu-său în alergarea ei cu săniuța, ci, cam îmbufnată, își împinse buza superioară și mai mult deasupra celei de jos. Ajunsesse la picioarele Jerusalemsbergului, dar nefiind în stare să frîneze pe derdelușul lunecos, zbură înainte, dincolo de țintă...

- Amin, spuse ea, dar mai știi ceva, bunicule!

- *Tiens!* Mai știe ceva! strigă bătrînul, prefăcîndu-se că nu mai poate de curiozitate. Ai auzit, mămico? Mai știe ceva! Ei, să mai zică cineva...

- Cînd e un fulger mai cald, spuse Tony, dînd din cap la fiecare cuvînt, înseamnă că trăsnește. Cînd e mai rece, înseamnă că tună.

Spunînd acestea, fetița își încrucișă brațele și privi fețele vesele din jurul ei, ca și cum nu s-ar îndoi de succes. Pe domnul Buddenbrook însă, asemenea cunoștințe îl scoaseră din sărite, și vru cu orice preț să i se spună cine i-a vîrît în cap copilului această stupiditate, iar cînd se dovedi că de vină e Ida Jungmann, domnișoara din Marienwerder, angajată nu de mult la copii, consulul se văzu nevoit să ia apărarea acestei Ida.

- Ești prea sever, papă. De ce nu-i dai voie unui copil să aibă, la vîrsta asta, închipuiri oricît de ciudate, despre aceste lucruri?

- *Excusez, mon cher!... Mais c'est une folie.* Ce vrei? Știi că mă supără să li se vîre copiilor în cap asemenea idiotenii. Și de supărat ce era, *monsieur* Buddenbrook recurse din nou la dialectul lui nordic. Cum adică? Tunetul trăsnește?... Trăsni-l-ar în moalele capului!... Ia mai lăsați-mă în pace cu prusaca voastră!

Adevărul e că bătrînul nu se împăca în ruptul capului cu Ida Jungmann. Nu era o minte mărginită și văzuse ceva în viață. Ca furnizor al armatei, în 1813, cutreierase, în trăsura lui cu patru cai, toată Germania de Sud, cumpărînd grîne pentru prusaci. Fusesse la Amsterdam și la Paris, și ca om luminat ce era nu credea, Doamne ferește, că trebuie condamnat tot ce se găsește dincolo de porțile orașului său natal cu acoperișuri țuguiate. Dar în relațiile sale sociale, cînd nu era vorba de afaceri, înclina, mai mult decît fiul său, consulul, să păstreze distanțele în chip sever și să fie ireconciliant față

de străini. Astfel, când, într-o bună zi, copiii lui, întorși dintr-o călătorie prin Prusia Occidentală, aduseseră în casă, ca pe un pui de bogdaproste, pe acea fetișcană - Ida abia împlinise douăzeci de ani și era fiica unui hangiu din Marienwerder, mort cu puțin înainte de sosirea familiei Buddenbrook acolo - pentru fapta sa de bun creștin, consulul avusese greutăți cu bătrînul, care aproape tot timpul îi vorbise străinei numai în franțuzește sau în dialect *plattdeutsch*... De altfel, Ida Jungmann se dovedi iscusită în gospodărie și o guvernantă destoinică pentru copii. Într-adevăr, prin loialitatea ei, prin noțiunile sale în privința ierarhiei sociale, tipic prusace, ea se potrivea în fapt de minune cu postul pe care îl ocupa în această casă. Era o persoană cu principii aristocratice, făcînd o distincție severă între cercurile de întîia și cele de a doua mînă, între marea și mica burghezie, era mîndră că ținea, în calitatea ei de slujitoare devotată, de cercurile pe care le socotea de prim rang și nu vedea cu ochi buni nici o prietenie ce s-ar fi putut înfiripa între Tony și vreo colegă de școală, care, după aprecierea domnișoarei Jungmann, putea fi doar dintr-o bună clasă de mijloc...

Tocmai atunci, prusaca se ivi în galerie cu coloane, apoi intră pe ușa cu geamuri: era o fată voinică, ciolănoasă, îmbrăcată în negru, cu părul lins și cu o față cinstită. O aducea de mînă pe mica Klothilde, o copilă neobișnuit de firavă, purtînd o rochiță de stambă înflorată, cu părul spălăcit, cenușiu, cu o față lipsită de vlagă, de fată bătrînă. Klothilde se trăgea dintr-o linie colaterală a familiei - fără nici un dram de avere - era fiica unui administrator de moșie din regiunea Rostockului, nepot al bătrînului Buddenbrook, și, fiind o făptură ascultătoare și de o vîrstă cu Antonie, era crescută aici în casă.

- Totul e pregătit, zise mamzel Jungmann, rostogolind prin gîtlej consoana "r" pe care înainte n-o putea rosti deloc. Klothildchen a pus cu nădejde umărul la bucătărie. Trina aproape că n-a mai avut nimic de făcut.

Privindu-și jaboul de la gît, *monsieur* Buddenbrook zîmbi ironic la auzul accentului neobișnuit al Idei; consulul însă mîngîindu-și nepoțica pe obraji, îi spuse:

- Bravo, Thilda! *Ora et labora*, stă scris. Tony a noastră ar putea lua pildă de la tine. Îi cam place să lenevească și se cam obraznicește uneori.

Tony lăsă capul în jos și se uită pe sub gene la bunicul său; știa ea bine că o să sară s-o apere ca întotdeauna.

- A, nu, nu! spuse bătrînul. Sus capul, Tony, *courage!* Ce-i șade bine unuia nu i se potrivește celuilalt. Fiecare după croiala sa. Thilda e o fată cuminte,

nimic de zis, dar nici noi nu sîntem de lepădat. E *raisonnable* ce spun, Bethsy?

Se adresa nurorii sale, care îl aproba de obicei în toate, pe cînd *madame* Antoinette, mai mult din prudență decît din convingere, era, de cele mai multe ori, de partea consulului. Astfel, cele două generații își întindeau mîna ca într-un fel de *chasse croise*³.

- Ești prea bun, papà, zise doamna consul. Tony își va da desigur osteneala să ajungă o femeie înțeleaptă și vrednică... Băieții s-au întors de la școală? o întreabă apoi pe Ida. Dar Tony, care de pe genunchii bunicului vedea strada prin spion⁴, strigă aproape în aceeași clipă:

- Uite-i pe Tom și Christian venind înapoi pe Johannisstrasse... și domnul Hoffstede... și nenea doctorul...

Clopotele de la Sfînta Maria intonară un coral - pang! ping, ping, pung! - destul de ezitant, așa că anevoie se putea înțelege ce voiau să spună, dar plin de solemnitate; și apoi, în timp ce clopotul cel mic și cel mare vesteau - unul vesel, celălalt cu gravitate - că era ora patru, jos, glasul pătrunzător al clopoțelului de la ușa principală umplu vestibulul. Într-adevăr, erau Tom și Christian, care soseau împreună cu primii oaspeți, Jean Jacques Hoffstede, poetul, și doctorul Grabow, medicul casei.

DOI

Jean Jacques Hoffstede, poetul orașului, care avea desigur și pentru ziua aceea câteva rime în buzunar, nu era mult mai tânăr decât Johann Buddenbrook-senior și, lăsînd la o parte culoarea verde a surtucului, se îmbrăca după aceeași modă. Dar era mai subțirel și mai vioi decât bătrînul său prieten, avea ochii mici, neastîmpărați și verzui și un nas lung și ascuțit.

- Vă mulțumesc din inimă, spuse el, după ce dăduse mîna cu domnii și adresase doamnelor, îndeosebi doamnei consul, pentru care avea un adevărat cult, câteva din complimentele sale cele mai alese. Un zîmbet plăcut, liniștit și îndatoritor însoțea aceste complimente, pe care, hotărît, generația nouă nu mai era în stare să le facă. Vă mulțumesc din inimă, preestimați prieteni, pentru amabila invitație. Pe acești doi tineri - arătă spre Tom și Christian care, îmbrăcați în bluze albastre cu cingători de piele, stăteau alături - i-am întîlnit, doctorul și cu mine, pe Königstrasse. Veneau de la școală. Admirabili băieți, n-am dreptate, doamnă consul? Thomas e un cap solid, serios; e născut pentru comerț, în privința asta nu încapă îndoială. Christian, în schimb, mi se pare un drăcușor și jumătate, ce ziceți? Un mic *incroyable*⁵... dar nu pot ascunde că am un adevărat *engouement* pentru el. O să studieze, îmi închipui; e spiritual și deosebit de dotat.

Domnul Buddenbrook priza din tabachera sa de aur.

- E un maimuțoi, asta e! De ce nu s-ar face chiar poet, Hoffstede?

Mamzel Jungmann trase perdelele și în curînd salonul fu inundat de lumina nesigură dar discretă și plăcută a policandrului de cristal și a candelabrelor cu lumînări, așezate pe birou.

- Ei, Christian, spuse doamna consul, al cărei păr căpătase reflexe aurii, ce ai învățat la școală azi după-masă?

Și cei de față aflară despre Christian că avusese ore de caligrafie, aritmetică și canto. Era un băiețaș de șapte ani, dar de pe acum semăna într-un chip aproape comic cu tatăl său. Aceiași ochi mici și rotunzi, pierduți în orbitele adînci, același nas încovoiat ce se contura de pe acum ferm, proeminent. Iar câteva linii de sub pomeți arătau destul de lămurit că fața lui nu-și va păstra multă vreme rotunjimea copilărească.

- Am rîs de ne-am prăpădit, începu el să trîncănească, plimbîndu-și privirile de la unul la altul. Ascultați numai ce i-a spus domnul Stengel lui Siegmund Kostermann. Se aplecă înainte, scutură din cap și rosti energic, cu

privirea în sus: "Pe din afară, dragă copile, pe din afară ești poleit, ca scos din cutie, dar pe dinăuntru, dragă copile, ești negru scrum..." Înghițea "r"-ul, cuvântul "negru" îl pronunța "negu", iar fața lui oglindea dezgustul pentru poleiala de pe "dinafaă", cu un comic atât de convingător, încât toată asistența izbucni în râs.

- Adevărat maimuțoi! repetă bătrînul Buddenbrook, chicotind.

Domnul Hoffstede însă era transfigurat de plăcere.

- *Charmant!* exclamă, neîntrecut! Dacă l-ați cunoaște pe Marcellus Stengel!... Exact așa vorbește. Nu zău, e divin!

Thomas, căruia îi erau străine astfel de talente, stătea lângă frățiorul său și rîdea fără invidie, din toată inima. Dinții lui nu prea erau frumoși, ci mici și gălbui, în schimb avea un nas de o remarcabilă finețe, iar la ochi și la față semăna mult cu bunicul său.

Se așezară, la întîmplare, care pe canapea, care pe scaune, întinzîndu-se la taifas cu copiii; vorbeau despre frigul neașteptat, despre casă... Domnul Hoffstede admira o splendidă călimară de porțelan de Sevres, aflată pe birou, și care avea forma unui cîine de vînătoare cu pete negre. Iar doctorul Grabow, de o vîrstă cu consulul, cu fața prelungă, plină de bunătate și blîndețe, încadrată de niște favoriți rari, privea zîmbind la prăjituri, la cozonacii cu stafide și la feluritele solnițe pline, înșirate pe masă. Erau "pîinea și sarea" trimise familiei de către rude și prieteni cu prilejul mutării ei în noua locuință. Cum însă trebuia să se vadă că darurile nu vin din niște case de calici, pîinea se prezenta sub forma unor prăjituri grele, dulci, cu multe mirodenii, iar sarea era pusă în solnițe din aur masiv.

- Mi se pare că aici o să am de lucru, nu glumă, zise doctorul arătînd spre dulciuri și amenințîndu-i cu degetul pe copii.

Apoi, clătînd din cap, ridică un vas masiv frumos lucrat, pentru sare, piper și muștar.

- E de la Lebrecht Kröger, spuse *monsieur* Buddenbrook, zîmbind din ochi. Mîna largă ca totdeauna, scumpa mea rudă. Eu nu i-am făcut astfel de daruri cînd și-a ridicat casa cu grădină dincolo de poarta orașului. Dar așa a fost el totdeauna: generos, darnic, un adevărat cavalier *à la mode*...!

Sunetul clopoțelului răsunase de cîteva ori prin întreaga casă. Sosi pastorul Wunderlich, un domn bătrîn, scund, în redingotă lungă, neagră, cu părul pudrat, cu fața albă, veselă, plăcută, în care ochii cenușii clipeau plini de viață. Era văduv de ani de zile și se număra printre burlacii de modă veche, ca și domnul Gratjens, misitul deșirat, care sosise o dată cu el și care

își ducea mereu la ochi mîna descărnată în chip de binoclu, ca și cum ar fi examinat o pictură: era considerat de toată lumea drept un mare cunoscător în materie de artă.

Sosi și senatorul doctor Langhals cu soția lui - vechi prieteni ai casei - și să nu-l uitam pe negustorul de vinuri Kbppen, cu fața lată ce trona stacojie între umerii căptușiți cu vată, precum și pe tot atît de trupeșa lui soție.

Trecuse deja de patru și jumătate cînd, în sfîrșit, intrară și Krögerii: bătrînii și fiul lor, consulul Kröger cu nevasta și băieții, Jakob și Jürgen, care erau de o vîrstă cu Tom și Christian. Și, aproape în aceeași clipă, sosiră și părinții doamnei consul Kröger, angrosistul de lemne Oeverdiek cu nevastă-sa, o pereche de bătrînei care se topeau de gingășie și își vorbeau, în auzul tuturor, cu dezmierdări de logodnici îndrăgostiți.

- Lumea bine vine tîrziu, zise consulul Buddenbrook, sărutînd mîna soacrei sale.

- Dar atunci vine, nu se încurcă! observă Johann Buddenbrook, deschizîndu-și larg brațele spre familia Kröger și strîngînd mîna bătrînului.

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode*, un bărbat impunător purta încă părul ușor pudrat, dar se îmbrăca după moda nouă. Două rînduri de pietre prețioase sclipeau în chip de nasturi pe vesta lui de catifea. Cu favoriții scurți, cu mustăcioara răsucită în sus, fiul său, Justus, îi semăna leit și la statură și la ținută: gesturile împlinite și elegante tot de la el le moștenise.

Nimeni nu se așezase deocamdată; în așteptarea evenimentului de căpătîi, toată lumea stătea în picioare, încropind o conversație doar ca să treacă timpul. În sfîrșit, Johann Buddenbrook-senior oferă doamnei Köppen brațul și spuse cu voce sonoră:

- Ei, dacă aveți poftă, *mesdames et messieurs*...

Mamzel Jungmann și jupîneasa deschiseră ușa albă, cu două canaturi dinspre sufragerie și, încet, în tihnă, plini de încredere, toți cei prezenți trecură alături: în casa Buddenbrook puteai să fii cu siguranță părtașul unei mese îmbelșugate.

TREI

Cînd toată lumea se ridică, consulul Buddenbrook își duse mîna la buzunarul stîng de la piept. O hîrtie foșni și, într-o clipă, zîmbetul omului de societate se stinse pentru a face loc unei expresii de încordare și îngrijorare, în timp ce pe tîmplele lui mușchii începură să-i joace de parcă și-ar fi încleștat dinții. Merse, de ochii lumii, cîțiva pași spre sufragerie, apoi își înfrînse pornirea, căutînd-o cu privirea pe maică-sa care, în ultimele rînduri ale comesenilor, era gata să treacă pragul la brațul pastorului Wunderlich.

- Iartă-mă, dragă domnule pastor... Două cuvinte, mamă! Și în timp ce oaspetele încuviință dînd voios din cap, consulul Buddenbrook o pofti pe bătrîna doamnă îndărăt în salonul cu peisaje, lîngă fereastră.

- Ca să nu lungesc vorba: a sosit o scrisoare de la Gotthold, spuse repede, aproape în șoaptă, privind în ochii ei întunecați, întrebători, și scoțînd din buzunar o hîrtie împăturită, sigilată. E scrisul lui... E a treia scrisoare, și papă nu i-a răspuns decît la întîia... Ce-i de făcut? Am primit-o la ora două și trebuia să i-o dau tatei de mult, dar aveam dreptul să-i stric cheful tocmai azi? Dumneata ce zici? Mai e încă timp să-l chem la o parte.

- Nu, Jean, ai dreptate. Mai așteaptă, îl sfătui *madame* Buddenbrook și cu o mișcare repezită, care îi era caracteristică, îl apucă de braț. Ce o fi scriind? adăugă ea, neliniștită. Nu se lasă băiatul. S-a încăpățînat, ține morțiș la suma aceea de despăgubire pentru partea lui de casă... Nu, nu, Jean, nu acuma, nu încă... Poate diseară, înainte de culcare...

- Dar ce-i de făcut? repetă consulul, clătîindu-și capul plecat. Eu însumi m-am gîndit de mai multe ori să-l rog pe tata să cedeze... N-aș vrea să am aerul că eu, fratele vitreg, m-am vîrît pe sub pielea părinților și i-am stîrnit împotriva lui Gotthold... Și față de tata trebuie să evit aparența acestui rol, dar, cîstit vorbind... la urma urmei sînt asociat. În afară de asta, eu și cu Bethsy plătim deocamdată chirie în toată regula pentru catul al doilea... Iar în ce o privește pe soră-mea de la Frankfurt, situația e limpede. Bărbatul ei primește chiar acum, cînd tata este încă în viață, o despăgubire ce nu reprezintă decît un sfert din prețul de cumpărare al casei... E o afacere avantajoasă pe care tata a negociat-o cu multă abilitate, ducînd totul la bun sfîrșit. Pentru firmă, rezultatul este cît se poate de îmbucurător. Iar dacă față de Gotthold tata are o atitudine de refuz categoric, e ca...

- Ei, e ridicol, Jean. Situația ta în această privință e cât se poate de clară. Dar Gotthold crede că eu, ca mamă vitregă, nu mă îngrijesc decît de propriii mei copii și că într-adins caut să-l înstrăinez pe tatăl tău de el. Asta mă întristează...

- Dar e vina lui! exclamă consulul aproape strigînd, apoi, aruncîndu-și privirea spre sufragerie, coborî vocea. Din vina lui s-a ajuns la aceste relații regretabile! Judecă singură! Nu putea să aibă mai mult cap? Cine l-a pus s-o ia în căsătorie pe această demoazelă Stüwing și... prăvălia ei? Consulul rîse cu ciudă și încurcat. O fi vorba de slăbiciune în aversiunea tatei față de prăvălie, nu zic ba, dar Gotthold trebuia să-i respecte această mică vanitate.

- Ah, Jean, cel mai bun lucru ar fi ca papă să cedeze!

- Dar pot eu să-l sfătuiesc în sensul acesta? șopti consulul, ducîndu-și cu un gest nervos mîna la frunte. Chestiunea mă privește personal și tocmai de aceea ar trebui să-i spun: plătește, tată. Dar eu sînt și asociat, datoria mea e să reprezint interesele firmei și dacă tata nu crede de cuviință să rupă această sumă din capitalul rulant pentru un fiu neascultător și răzvrătit... E vorba de mai bine de unsprezece mii de taleri. E o sumă... Nu, nu, eu nu pot să-i dau nici un sfat nici pentru nici contra. Nu vreau să mai știu nimic de toată povestea asta. Și o scenă cu papă mi-e neplăcută...

- Diseară, mai tîrziu, Jean. Acum vino, sîntem așteptați...

Consulul vîrî scrisoarea în buzunarul de la piept, îi oferî maică-sii brațul și intrară împreună în sufrageria splendid luminată, unde lumea abia apucase să se așeze în jurul mesei lungi. Pe fundalul albastru-deschis al tapetelor, dintre coloane zvelte se desprindeau aproape însuflețite figuri albe de zei. Draperiile grele, roșii erau trase și în fiecare colț al încăperii, în candelabre înalte, aurite, ardeau cîte opt lumînări, în afară de cele înfipite în sfeșnicele de argint de pe masă. Deasupra bufetului masiv așezat la peretele din fața salonului cu peisaje, atîrna o pictură de mari dimensiuni: un golf italian, a cărui tonalitate de un albastru vaporos era de un efect extraordinar în această lumină. De-a lungul pereților se înșirau canapele solide cu spetează țeapănă, îmbrăcate în damasc roșu.

Orice urmă de îngrijorare și neliniște dispăru de pe fața doamnei Buddenbrook cînd se așază între bătrînul Kröger, care prezida în partea dinspre ferestre, și pastorul Wunderlich.

- *Bon appétit!* spuse ea dînd din cap scurt, vioi și cordial, cum avea obiceiul, îmbrăcînd dintr-o privire rapidă întreaga masă, pînă la capătul de jos, unde ședeau copiii.

PATRU

- Am zis și zic: tot respectul, Buddenbrook! tună glasul domnului Köppen, copleșind conversația generală, în timp ce jupîneasa cu brațele goale și roșii, cu fusta largă și vărgată, cu o bonețică albă pe ceafă, ajutată de domnișoara Jungmann și de camerista doamnei consul, servise supa fierbinte de zarzavat cu pâine prăjită, iar comesenii începuseră să mănînce cu grijă. Tot respectul! Ce grandoare, ce distincție!... Vă spun pe cînte: în casa asta să tot trăiești, pe cînte vă spun...

Domnul Köppen nu frecventase pe vechii proprietari ai casei; făcuse avere abia în timpul din urmă, nu era tocmai neam de patrician și, din nenorocire, nu se putea dezvălui de cîteva metehne dialectale ca de pildă acest "vă spun pe cînte" pe care îl repeta mereu, iar pe "t" îl mîncea întotdeauna.

- Unde mai pui că a costat mai nimic, observă sec domnul Gratjens, care pesemne știa acest lucru, în timp ce examina cu atenție golful prin palma adusă în formă de ochi.

Lumea fusese, pe cît posibil, așezată la masă amestecat, lanțul rudelor fiind întrerupt prin cîte un prieten al casei. Totuși principiul nu putea fi aplicat cu strictețe, și astfel soții Oeverdieck ședeau, ca de obicei, alături, aproape unul în poala celuilalt, făcîndu-și semne duioase din cap. Bătrînul Kröger, în schimb, trona înalt și drept între soția senatorului Langhals și *madame* Antoinette, împărțindu-și gesturile și glumele discrete între cele două cucoane.

- Cînd s-a clădit casa aceasta? îl întrebă Hoffstede peste masă pe bătrînul Buddenbrook, care se întreținea pe un ton jovial și puțin ironic cu *madame* Köppen.

- *Anno*... un moment., pe la 1680, dacă nu mă înșel. De altfel, fiul meu e mai la curent cu aceste date...

- Optzeci și doi, confirmă, întorcîndu-se spre el consulul, care ședea spre capătul celălalt al mesei, fără nici o vecină, lîngă senatorul Langhals. În 1682, iarna, a fost gata. Pe atunci începuse strălucita ascensiune a casei *Ratenkamp & Comp*... Ce tristă e această decădere a firmei în ultimii douăzeci de ani!...

Conversația se poticni, urmă o tăcere generală care ținu o jumătate de minut. Cu ochii pironiți în farfurii, comesenii se gîndeau la familia atît de

înfloritoare pe vremuri, care ridicase și stăpînise această casă și care, sărăcită, decăzută, trebuise s-o părăsească.

- Ei da, e trist, spuse Grätjens, misitul, cînd te gîndești la nebunia care a dezlănțuit ruina... Dacă atunci Dietrich Ratenkamp nu s-ar fi întovărășit cu acel Geelmaack. Vă spun pe Dumnezeuul meu că mi-am făcut cruce cînd a început să conducă treburile acest individ. Știu din cea mai bună sursă, doamnelor și domnilor, ce speculații îngrozitoare făcea pe la spatele lui Ratenkamp, iscăbind cu nemiluita la polițe și la obligații în numele firmei... Și într-o bună zi, li s-a înfundat... Băncile nu mai aveau încredere în ei, le lipsea acoperirea... Nu vă puteți închipui... Cine mai controla depozitul? Geelmaack poate? Trăiau de ani de zile ca niște șobolani! Și Ratenkamp n-avea grijă de nimic!...

- Parcă ar fi fost paralizat, spuse consulul și fața lui luă o expresie sumbră și închisă. Aplecat peste masă, își plimba lingura prin supă și din cînd în cînd privirile ochilor lui mici, rotunzi și adînciți în orbite se aventurau pînă în fruntea mesei. Parcă îl apăsă ceva și cred că apăsarea aceasta e de înțeles. Ce l-a făcut să se asocieze cu Geelmaack, care a adus o nimica toată de capital și n-avea deloc o reputație prea bună? Trebuie să fi simțit nevoia de a trece pe umerii altuia o parte din înspăimîntătoarea răspundere, fiindcă vedea că sfîrșitul se apropia fără să i se poată împotrivi... Firma era ca și lichidată, vechea familie, cu un picior în groapă. Wilhelm Geelmaack n-a făcut desigur decît să-i dea ultima lovitură, împingînd-o spre ruina totală...

- Va să zică, dumneata, stimate domnule consul, spuse cu un zîmbet prudent pastorul Wunderlich, turnînd vin roșu în paharul vecinei și în al său, ești de părere că și fără Geelmaack și fără nebunia lui, totul s-ar fi petrecut la fel?

- Nu tocmai, răspunse consulul pe gînduri și fără a se adresa anume cuiva. Dar cred că în mod necesar și inevitabil Dietrich Ratenkamp trebuia să se însoțească cu Geelmaack, pentru ca destinul să se împlinească... A lucrat sub apăsarea unei fatalități inexorabile... Ah, sînt convins că știa cîte ceva despre matrapazlîcurile asociatului său și că nici situația depozitului său nu-i era cu totul necunoscută. Dar omul era paralizat...

- Ei, *assez*, Jean, interveni bătrînul Buddenbrook, lăsînd lingura din mînă. Astea-s așa, idei de ale tale...

Consulul zîmbi distrat și își întinse paharul spre tatăl său. Iar Lebrecht spuse:

- Așadar, să ne întoarcem mai bine la fericita zi de azi. Și apucînd cu un gest elegant și precaut gîtul buteliei de vin alb pe al cărei dop era un mic cerb de argint, o aplecă puțin și îi cercetă cu atenție eticheta. *C.F. Köppen*, citi, dînd din cap spre negustorul de vinuri. Ehej, ce ne-am face fără dumneata!

Farfuriile de Meissen cu margine aurită fură schimbate. *Madame* Antoinette urmărea cu atenție mișcările slujnicilor, iar mamzela Jungmann dădea ordine prin pîlnia tubului ce lega sufrageria de bucătărie. Se aduse peștele și, în timp ce se servea cu multă grijă, pastoral Wunderlich rosti:

- Totuși, prezentul acesta vesel nu e ceva chiar așa de la sine înțeles. Tinerii, care în clipa aceasta, se bucură aici împreună cu noi bătrînii, nu se gîndesc desigur că a fost un timp cînd totul era altfel... Pot să vă spun că nu o dată am avut prilejul să iau parte personal la evenimentele din viața prietenilor noștri Buddenbrook... De cîte ori am în fața ochilor aceste obiecte - și luînd de pe masă o lingură grea de argint, pastoral se întoarse către *madame* Antoinette - mă întreb dacă nu cumva ele sînt dintre tacîmurile pe care, în anul 1806, amicul nostru, filozoful Lenoir, sergent al maeistății sale împăratul Napoleon, le-a avut în mîină... Și mi-aduc aminte de întîlnirea noastră din Alfstrasse, *madame*...

Madame Buddenbrook coborî ochii în pămînt, cu un zîmbet încurcat și încărcat de amintiri. Jos, la celălalt capăt al mesei, Tom și Tony, care nu puteau suferi peștele și urmăreau cu atenție conversația celor mari, strigară aproape într-un glas:

- Da, da, spune-ne cum a fost, bunico!

Dar pastorul, care știa că bătrînei doamne nu-i plăcea să povestească ea însăși întîmplarea aceasta care îi stîrnise atîta durere, începu să istorisească în locul ei vechea pățanie pe care copiii ar fi ascultat-o bucuroși și a suta oară, dar pe care, poate, unii dintre invitați n-o cunoșteau încă...

- Scurt și cuprinzător: închipuiți-vă o după-amiază de noiembrie. Frig și ploaie - să te ferească Dumnezeu. Urcam pe Alfstrasse, venind de la treburile oficiale, și mă gîndeam: "Ce vremuri amarnice!" Prințul Blucher se retrăsese, franțujii erau în oraș, dar din agitația generală nu se vedea mai nimic. Pe străzi era liniște, oamenii ședeau pe acasă și-și păzeau pielicica. Doar măcelarul Prah! ieșise în poartă, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, strigînd cît îl ținea gura: "Ei bine, asta le întrece pe toate, asta e prea-prea..." și deodată, pac! - un glonț îi trecu pe dinainte... Stau și mă gîndesc: "Ce-ar fi să mă duc pe la alde Buddenbrook? Le-ar prinde bine o vorbă de

îmbărbătare. Omul zace în pat bolnav de brîncă, iar nevastă-sa n-o fi știind unde i-e capul, cu încartiruirile". Dar pe cine credeți că văd chiar în clipa aceea, venind într-un suflet spre mine? Pe mult stimata *madame* Buddenbrook în persoană. Dar în ce hal, Dumnezeule! Fără pălărie, prin ploaie; abia apucase să-și arunce un șal pe umeri. Mai curînd alerga decît mergea. Și părul... volbură, nu altceva... Căci, recunoașteți și dumneavoastră, *madame*, părul acela vîlvoi abia se mai putea numi pieptănătură. "Ce surpriză plăcută", zic eu, și cum domnia sa nu mă observase, îmi permit s-o apuc de mîneacă, fiindcă fuga asta nu-mi spunea nimic bun... "Încotro așa grăbită, scumpă doamnă?" Abia atunci își dă seama de prezența mea. Se oprește, se uită la mine și izbucnește: "Dumneata erai? Ei rămîi cu bine! Totul s-a sfîrșit! Mă duc să mă arunc în Trave".

"Doamne ferește! exclam și simt că pălesc. Nu-i un loc potrivit pentru dumneata, draga mea. Dar ce s-a întîmplat?" Și o țineam de braț cu toată forța pe care mi-o îngăduia respectul. "Ce s-a întîmplat? strigă dînsa, tremurînd. Au pus mîna pe argintărie, Wunderlich! Asta s-a întîmplat! Iar Jean zace în pat cu fața spuzită de brîncă și nu-mi poate fi de nici un ajutor! Și n-ar putea face nimic chiar dacă ar fi sănătos! îmi fură lingurile, Wunderlich, lingurile de argint, asta s-a întîmplat, iar eu mă duc să mă arunc în Trave!"

Și o țin eu strîns pe prietena noastră și îi spun ce se spune în astfel de cazuri: "Curaj draga mea, zic, totul se va îndrepta. O să vorbim noi cu oamenii aceia, vino-ți în fire, draga mea, te implor și hai să mergem!" Și o conduc pe stradă, în sus, pînă acasă la dînsa. Acolo, în sufragerie, dăm de soldați, vreo douăzeci de inși, așa cum îi lăsase *madame*, cotrobăind prin sipetul cel mare unde se ținea argintăria.

"Cu cine dintre dumneavoastră aș putea vorbi, domnii mei?" întreb politicos. Oamenii încep să rîdă: "Cu toți, papă". Iată însă că unul vine în față și se prezintă, un vlăjgan cît un plop, cu mustățile negre, văcsuite, de motan, și cu niște labe roșii care-i ieșeau din mînecele galonate. "Lenoir, zice, salutînd cu mîna stîngă, căci în dreapta ținea vreo cinci-șase linguri. Sergent Lenoir. Ce dorești dumneata?"

"Domnule ofițer, rostesc eu, făcînd apel la *point d'honneur*, credeți că o astfel de îndeletnicire e compatibilă cu galoanele dumneavoastră strălucite?... Orașul nu și-a închis porțile în fața împăratului..." "Ce vrei

dumneata? îmi răspunde el. Așa-i la război! Oamenii mei au nevoie de asemenea tacîmuri..."

"Totuși, ați putea avea oarecare considerație, îl întrerup eu, căci îmi venise o idee. Această doamnă, zic - ce nu spui în asemenea situații? - stăpîna casei nu e, cum credeți dumneavoastră, o nemțoaică, ci aproape o compatriotă de-a dumneavoastră, o franțuzoaică." "Cum, o franțuzoaică?" repetă sergentul.

Și ce credeți că a mai adăugat deșiratul de spadasin? "Va să zică o emigrantă? zice. Păi atunci e o dușmană a filozofiei."

Am rămas paf, dar m-am ferit să rîd. "Dumneavoastră sînteți un om cu cap, după cîte văd. Vă spun încă o dată că nu mi se pare demn de dumneavoastră să vă ocupați cu astfel de lucruri!" Omul tace o clipă, apoi deodată sîngele i se urcă în obraji... și aruncînd în ladă cele șase linguri, strigă: "Dar cine v-a spus că am vrut altceva decît să mă uit puțin la ele? Ce să zic? Drăguțe lucruri! Dacă vreunul dintre băieți ar lua cîte o piesă drept *souvenir*..."

Eh, de luat și-au luat destule suveniruri! Puteai să le vorbești cît pofteai de dreptatea omenească sau divină... Nu cunoșteau alt Dumnezeu decît pe omulețul acela înspăimîntător...

CINCI

- Dumneata l-ai văzut, domnule pastor?

Farfuriile fură schimbate din nou. O șuncă afumată uriașă apăru, cărămizie, fiartă, tăvălită în pesmet, scăldată într-un sos brun și acrișor de arpagic și garnisită cu niște cantități de zarzavaturi atât de imense că s-ar fi putut sătura toată lumea dintr-un singur castron. Lebrecht Kröger se apucă s-o taie felii. Cu coatele ușor ridicate, fixându-și degetele arătătoare pe muchia cuțitului și pe furculiță, tăia cu multă băgare de seamă feliile succulente. Se servi și capodopera doamnei consul Buddenbrook, compotul rusesc, un amestec picant de fructe conservate în sirop cu alcool.

Nu, spre marele său regret, pastorul Wunderlich nu avusese prilejul să dea ochii cu Napoleon. Bătrînul Buddenbrook însă, ca și Jean Jacques Hoffstede îl văzuseră personal, întâi la Paris, în ajunul campaniei din Rusia, cu ocazia unei parade, în curtea Tuileriilor, al doua oară la Danzig...

- Zău că nu părea un om prea plăcut, istorisea Hoffstede apucînd cu furculița o îmbucătură compusă din șuncă, conopidă și cartofi, pe care apoi, ridicîndu-și sprîncenele, o vîrî în gură. Cu toate că altfel o ducea de minune la Danzig, după cîte se spunea. Pe vremea aceea se povestea o anecdotă despre el... Ziua punea în joc soarta nemților și nu era de glumit cu el, vă asigur, iar seara juca cărți cu generalii. *N'est-ce pas, Rapp*, spuse o dată înșfăcînd un pumn de aur de pe masă, *Ies Allemands aiment beacoup ces petits Napolaons?* La care generalul îi răspunsese: *Oui, Sire, plus que le Grand!* în veselie generală - căci Hoffstede povestea cu șarm, imitînd chiar puțin mimica împăratului - bătrînul Buddenbrook observă:

- Ei, fără glumă, trebuie să te închini în fața măreției lui personale... Ce om!

Consulul clătină grav din cap:

- Nu, nu, noiăștia mai tineri nu mai înțelegem de ce ar trebui să-l respectăm pe omul care l-a asasinat pe ducele de Enghien și care în Egipt a măcelărit opt sute de prizonieri...

- Toate acestea pot să fie niște exagerări și niște falsuri, spuse pastorul Wunderlich. Prințul o fi fost un domn ușuratic și turbulent, iar în ceea ce-i privește pe prizonieri, ei au fost executați, cred eu, în baza hotărîrii cumpănite și motivate a unui consiliu de război legal constituit. Și pastorul pomeni o carte apărută cu cîțiva ani mai înainte pe care o citise, opera unui

secretar al împăratului, demnă de toată atenția⁶. Fața lui luă o expresie de exaltare liniștită, își înclină chiar puțin capul într-o parte, în timp ce tatăl său și pastorul Wunderlich păreau a-și zîmbi discret.

- Totuna-i, se încăpățîna consulul, luînd mukul unei lumînări ce pîlpîia în candelabrul din fața lui. Nu înțeleg, nu-mi intră în cap admirația pentru acest monstru. În inima mea de creștin, de om cu sentimente religioase, nu este loc pentru o astfel de admirație.

- Da, da, făcu Johann Buddenbrook cu ochiul, dar micii napoleoni nu erau de disprețuit, ai? Băiatul meu este însă mult mai entuziasmat de Louis-Philippe.

- Entuziasmat? repetă Jean Jacques Hoffstede, cu o nuanță de sarcasm... Ciudată combinație! Philippe-Egalité și entuziasmul...

- Ei, Doamne, după părerea mea, avem multe de învățat de la monarhia din iulie... Consulul vorbea cu seriozitate și căldură. Atitudinea înțelegătoare și generoasă a constituționalismului francez față de noile idealuri și interese practice ale timpului... merită întreaga noastră recunoștință.

- Idealuri practice... ei, da... în timpul pauzei pe care o acordă fălcilor sale, bătrînul Buddenbrook se juca mereu cu o tabacheră de aur. Idealuri practice... ei bine, nu mă încălzesc deloc! Dezgustat, bătrînul se pomeni vorbind din nou în dialect. Uitați-vă în toate părțile: institutele industriale, institutele tehnice, școlile comerciale răsar ca ciupercile după ploaie. Liceul? Cultura clasică? Doar o prostie! Și asta așa, deodată, din senin. Nimeni nu se mai gîndește decît la exploatarea de mine... la industrie... la cîștig... Frumos, foarte frumos, dar pe de altă parte, cam stupid dacă mai durează mult, nu-i așa? N-aș putea să vă spun de ce, însă mi se pare că e un afront direct la adresa mea... Ei, dar n-am zis nimic, Jean... Monarhia din iulie e un lucru bun...

Senatorul Langhals însă, precum și Gratjens și Köppen erau de partea consulului... Da, pentru regimul actual din Franța și față de năzuințele similare din Germania nu poți avea, într-adevăr, decît cea mai înaltă stimă. Domnul Köppen îl înghiți din nou pe "t". În timpul mesei se făcuse și mai roșu și gîfîia de-l auzeau toți vecinii; în schimb, fața pastorului Wunderlich rămăsese albă, fină și vioaie, deși omul golea, imperturbabil, pahar după pahar.

Lumînările ardeau încet-încet și cînd vreun curent de aer le abătea flacăra într-o parte, pe deasupra mesei adia un miros ușor de ceară.

Oamenii ședea pe scaune grele cu speteaza înaltă, mâncau, cu furculițe și cuțite grele de argint, feluri alese, pe care le stropeau cu vinuri grele și de bună calitate, spunându-și fiecare părerea. În curînd se porniră să vorbească despre afaceri și, fără să vrea, comesenii alunecară spre dialect, spre acest mod de exprimare greoi, dar care le era la îndemînă și părea să îmbine laconismul comercial cu nepăsarea bunăstării, și pe care-l vorbeau exagerînd chiar, pe ici pe colo, cu o blîndă autoironie. Nu spuneau "la bursă" ci "la buusă"... și lungind vocala "u" aveau o expresie grozav de mulțumită.

Cucoanele nu urmăriră multă vreme discuția. În partea aceasta prezida *madame* Kröger, care explica în așa fel cum se prepară crapul în vin roșu, încît îți lăsa gura apă...

- După ce l-ai tăiat în bucăți mai măricele, draga mea, îl așezi în cratiță, cu ceapă, cu cuișoare și cu pesmet, apoi îi adaugi nițel zahăr și o lingură de unt și îl pui la cuptor. Dar nu îl speli, Doamne ferește! îl lași în sîngele lui!...

Bătrînul Kröger începu să toarne la glume, dintre cele mai hazlii, iar fiul său, consulul Justus, care împreună cu doctorul Grabow ședea la coada mesei, aproape de copii, o necăjea pe mamzel Jungmann. Fata își mijise ochii căprui și, ținînd după obiceiul ei cuțitul și furculiță cu vîrful în sus, le legăna încet încoace și încolo. Chiar soții Oeverdieck deveniseră vioi și zgomotoși. Bătrîna născocise un nou alint pentru soțul ei. "O, mielușelul meu drag!" spunea în culmea fericirii, scuturîndu-și boneta.

Conversația se adună în aceeași matcă în clipa cînd Jean Jacques Hoffstede începu să vorbească despre tema lui favorită, călătoria în Italia, pe care o făcuse cu cincisprezece ani în urmă, cu o rudă bogată, din Hamburg. Povesti despre Veneția, despre Roma și despre Vezuviu, despre Villa Borghese unde răposatul Goethe scrisese o parte din *Faust* al său, descrise cu entuziasm fîntînile în stil renașcentist ce răspîndesc răcoare, vorbi despre aleile cu copacii tunși unde e o adevărată plăcere să te plimbi. Și, în legătură cu aceasta, cineva pomeni de grădina mare și părăginită, proprietatea familiei Buddenbrook, de lîngă poarta orașului.

- Da, zău, zise bătrînul, și acum mă roade ciuda că nu m-am putut hotărî să-i dau, atunci cînd trebuia, o înfățișare mai omenească... Am trecut deunăzi din nou pe acolo. Codru secular, nu altceva, o adevărată rușine! Și ce proprietate curățică s-ar putea face din ea, dacă iarba ar fi îngrijită și copacii tunși în formă conică sau cubică!...

Dar consulul protestă vehement:

- Pentru numele lui Dumnezeu, papà! Mă plimb cu atîta plăcere, vara, prin mărăcinișul acela! Mi-ar pieri orice poftă dacă aș vedea natura frumoasă, liberă, căsăpită jalnic de mîna omenească.

- Dar cînd această natură liberă îmi aparține oi fi avînd și eu dreptul, ce dracu!, s-o strunesc după placul meu.

- Vai, tată, cînd stau tolănit în iarba aceea înaltă, în umbra crîngului sălbatic, mi se pare că mai degrabă eu aș fi o pradă a naturii și n-aș avea nici cel mai mic drept asupra ei...

- Christian nu te îndopa așa, auzi? strigă pe neașteptate bătrînul. Thilda e altceva. Ei nu-i strică, înfulecă broscuța asta, cît șapte cosași. Și era într-adevăr uluitor cît putea să înghită copila aceea tăcută, slăbuță, cu fața prelungă și bătrînicioasă. Întrebată dacă mai vrea supă, ea răspunse, lung și umil:

- Daa, vă roog...

Din pește și din șuncă se servise de două ori, alegînd de fiecare dată cîte două bucăți din cele mai mari și cîte o porție uriașă de legume. Apoi se aplecase, cu căutătura grijulie a miopilor, deasupra farfuriei și mîncase totul, fără grabă, liniștit, cu îmbucături mari. La vorbele bătrînului Buddenbrook răspunse cu glas tăragănat și prietenos, cu o mirare naivă:

- Doamne, u-unchi-uule...

Nimic n-o putea clinti; îi pria, nu-i pria, ea mîncă înainte, fără să-i pese că lumea rîdea pe socoteala ei, înghițea cu lăcomia instinctivă și răzbunătoare a rudelor sărace aflate la o masă bogată, care nu costa nimic; zîmbea nepăsătoare și își încărcă farfuria cu bunătăți, răbdătoare și neclintita, flămîndă și jigărită.

ŞASE

Urmă, pe două farfurii mari de cristal, un *plettenpudding* - amestec compus din straturi de macaroane, de zmeură, de biscuiți și cremă de ouă. La celălalt capăt al mesei însă pîlpîia o flacără: copiilor li se servea desertul favorit, *plumpudding*.

- Thomas, fiule, fii așa de drăguț... spuse Johann Buddenbrook, scoțînd o legătură mare de chei din buzunarul pantalonilor. În pivnița a doua, pe policioara din dreapta, în spatele sticlelor cu Bordeaux, știi?... două butelii.

Thomas, care se pricepea să execute astfel de însărcinări, ieși în pas alergător și se întoarse repede cu sticle acoperite de praf și pînze de păianjen. Iar cînd din acest înveliș modest vinul vechi de Malvasia, galben ca aurul și dulce ca strugurii, începu să curgă în păhărelele de desert, pastorul Wunderlich se ridică - sosise clipa - și cu paharul în mînă, în timp ce șoaptele amuțiră, începu să-și rostească toastul. Vorbea cu întorsături de frază plăcute, înclinîndu-și capul puțin într-o parte, cu un zîmbet fin și glumeț pe chipul lui alb, desenînd cu mîna liberă mici gesturi grațioase și avînd accentul firesc și familiar de taifas pe care îl păstra cu dragă inimă și în amvon.

- ...Așadar, dragi prieteni, faceți-mi plăcerea de a goli, împreună cu mine, un păhărel din această nobilă licoare, în sănătatea preacinstitelor noastre gazde, aici în noul și minunatul lor cămin, în sănătatea familiei Buddenbrook, a membrilor ei de față și a celor absenți. La mulți ani!

A celor absenți? se întrebă consulul, înclinîndu-se în fața paharelor ce se întindeau spre el. O fi vorba oare numai de cei din Frankfurt și, poate, de Duchamps din Hamburg, sau bătrînul Wunderlich are cine știe ce gînduri ascunse?... Se ridică să ciocnească paharul cu tatăl său, privindu-l afectuos în ochi.

Chiar atunci se ridică și misitul Gratjens - mișcarea aceasta ceru oarecare timp, dar în sfîrșit omul izbuti - și închină, cu glas cam strident, pentru firma *Johann Buddenbrook*, pentru creșterea, înflorirea și prosperitatea ei, spre cîntecul orașului.

Iar Johann Buddenbrook mulțumi tuturor pentru cuvintele prietenești, în primul rînd în calitate de cap al familiei și în al doilea rînd ca șef mai în vîrstă al casei comerciale, apoi îl trimise pe Thomas să mai aducă o butelie de Malvasia, deoarece socoteala că două ar ajunge se dovedise greșită.

Închină și Lebrecht Kröger. Își îngădui să vorbească șezînd, ceea ce îi dădea un aer și mai atrăgător. Subliniindu-și cuvîntarea cu cele mai încîntătoare mișcări ale capului și ale mîinilor, el își goli paharul în cinstea celor două stăpîne ale casei, *madame* Antoinette și soția consulului.

După el, cum *plettenpudding*-ul era pe isprăvite și din vinul de Malvasia de asemenea nu mai rămăsese prea mult, se ridică, dregîndu-și vocea în mijlocul exclamațiilor generale de "ah!" și "eh!" domnul Jean Jacques Hoffstede... La celălalt capăt al mesei copiii începură chiar să aplaude de bucurie.

- Da, *excusez!* Nu m-am putut abține... spuse poetul, pipăindu-și ușor vârful nasului și scoțînd o hîrtie din buzunarul hainei... Și în încăperea aceea mare se așternu o liniște adîncă.

Foaia de hîrtie pe care o ținea în mînă era grațios împodobită cu fel de fel de desene colorate; dintr-un oval înconjurat cu flori roșii și cu o mulțime de spirale aurite, Hoffstede citi:

Cu prilejul reuniunii prietenești din ziua fericitei inaugurări a casei de curînd cumpărate de familia Buddenbrook. Octombrie 1835.

Apoi întoarse foaia și, cu o voce ușor tremurată din pricina vârstei, începu:

*Venerați fiți în căminul
Dăruit de cerul bun.
Lîngă voi nu uit preaplinul
Cîntecului să-l înstrun.*

*Ție, prieten nins în plete,
Soaței tale demne și
Pruncilor vă-nchin versete
Din adîncul inimii.*

*Iscusița o știm una
Cu frumusețea pe pămînt,
Precum Venus lîngă mîna
Lui Vulcan asemeni sînt.*

*Veșnic stea netulburate
Bucuriile la voi,
Fiecare zi s-arate*

Fericirii muguri noi.

*Da, norocul vostru-ntruna
Strașnic mă va bucura,
Iar urarea de acuma
Pururi o voi repeta.*

*Rămas bun în casă mîndră!
Și vă fie prețuit
Cel ce în chilia strîmtă
Versurile-a migălit.*

Se înclină și un ropot unanim de aplauze însuflețite izbucni.

- *Charmant*, Hoffstede! strigă bătrînul Buddenbrook. în sănătatea ta! Ce să zic? A fost minunat!

Cînd doamna consul ciocni cu poetul, fața ei delicată se îmbujoră ușor: observase fără îndoială iscusita reverență pe care acesta din urmă i-o făcuse evocînd pe Venus Anadyomene.

ȘAPTE

Veselia generală atinsese apogeul și domnul Köppen simțea imperioasa nevoie de a-și descheia câțiva nasturi de la jiletcă; dar din nenorocire era cu neputință: așa ceva nici domnii mai în vîrstă nu-și permiteau. Lebrecht Kröger, de pildă, stătea la locul lui tot așa de drept la ca începutul ospățului, pastorul Wunderlich rămăsese alb la față și păstrînd aparențele vorbea tot atît de înflorit, iar bătrînul Buddenbrook, deși se rezema puțin de speteaza scaunului, dovedea cea mai aleasă ținută; doar Justus Kröger era nițeluș afumat, după cum se vede.

Dar unde era doctorul Grabow? Soția consulului se ridică pe nesimțite și părăsi încăperea, căci la capătul celălalt al mesei locul domnișoarei Jungmann, al doctorului Grabow și al lui Christian erau goale și din galeria cu coloane se auzeau parcă niște gemete înăbușite. Porni repede în urma jupînesei care servise unt, cașcaval și fructe și, într-adevăr, acolo în penumbră, pe pernele canapelei circulare ce înconjura coloana din mijloc, zăcea, mai bine zis se zvîrcolea, micul Christian, scîncind încet, dureros.

- Ah, Doamne, zise Ida, care stătea lîngă el, împreună cu doctorul. Bietul Christian! I-e tare rău, mititelul!...

- Mi-e rău, mamă, mi-e rău *al dracului!* se văicărea Christian, rostogolindu-și în toate direcțiile ochii rotunzi și înfundați în orbite, ce tronau deasupra nasului exagerat de mare.

Numai durerea îngrozitoare smulsese vorba "al dracului", totuși ea nu-i scăpă doamnei consul.

- Dacă întrebuițăm astfel de cuvinte, bunul Dumnezeu ne pedepsește trimițîndu-ne suferințe și mai mari.

Doctorul Grabow îi pipăi pulsul; fața lui bună părea și mai lungă și mai blîndă.

- O mică indigestie... fără importanță, doamnă consul! spuse în chip consolator. Apoi continuă, cu tonul lui tărăgănat, pedant și profesional. Cel mai bun lucru ar fi să se culce numaidecît... un praf, poate o ceșcuță de ceai de mușetel, ca să transpire... Și dietă severă, doamnă consul. Cum vă spun, dietă severă. O fripturică de porumbel, o felie de...

- Nu vreau fripturică de porumbel! strigă ca scos din minți Christian. Nu mai vreau să mănînc niciodată nimic! Mi-e rău, mi-e rău *al dracului!*

Rostea vorba aceea tare cu asemenea înverșunare de te făcea să crezi că-i alina durerea.

Doctorul Grabow zîmbea, ca pentru sine, cu un surîs indulgent, aproape melancolic. O, are să mănînce tînrul, nici o grijă! O să trăiască așa cum trăiesc toți ceilalți. O să-și petreacă zilele ca părinții, rudele și cunoștințele lui, șezînd și, ca și ei, va mînce de patru ori pe zi bucate alese și grele... Ei, cum o vrea Dumnezeu! El, Friederich Grabow, nu e omul să răstoarne felul de trai al acestor familii cumsecade de negustori bogați și tihniți. El vine cînd e chemat, prescrie, pentru două zile, un regim sever... o aripă de porumbel... o felie-două de franzelă... da, da... și cu conștiința liniștită îl asigură pe bolnav că de data aceasta nu e nimic grav. Așa tînr cum era, i se întîmplase nu o dată să țină în mîinile sale mîna cutărui sau cutărui cetățean de treabă, care mîncase ultima costiță afumată, ultima porție de curcan umplut, apoi dăduse ortul popii, fie pe neașteptate, subit, în fotoliul de la birou, fie după oarecare suferințe în patul său solid și vechi. Un atac, o paralizie - se spunea - o moarte fulgerătoare, neașteptată... Da, da, și el, Friederich Grabow, le-ar fi putut spune ce-i așteaptă în fiecare din cazurile cînd "nu era nimic grav", dar lumea nici nu se gîndea să-l consulte, cînd de pildă, după-masă, omul întors la birou se trezea, așa, din senin, cu o neînsemnată și stranie amețelă... Eh, cum o vrea Dumnezeu!... Căci nici el, Friederich Grabow, nu era dintre aceia care disprețuiesc curcanul umplut. Azi bunăoară, șunca aceea în pesmet, cu sos de arpagic, a fost delicioasă, dracu s-o ia, și pe urmă, cînd abia mai putea răsufla, budinca aceea cu macaroane, zmeură, cremă de ouă, da, da...

- Cum spuneam, regim sever, doamna mea, da? Puțină friptură de porumbel, două-trei felioare de franzelă...

OPT

Înăuntru, în sufragerie, lumea se ridica zgomotos de la masă.

- Să vă fie de bine, *mesdames et messieurs*, să vă fie de bine! Dincolo sînt țigări pentru fumători și cîte o înghițitură de cafea pentru toți, iar dacă *madame* va voi să fie generoasă, poate și cîte un păhărel de lichior... în casa din spate, biliardul stă, bineînțeles, la dispoziția tuturor; Jean, condu-i pe domni, dacă ești bun... *Madame* Köppen, vă rog să-mi faceți onoarea...

Sporovăind mulțumiți, într-o excelentă dispoziție, schimbînd urări de sănătate, după masa îmbelșugată, cei prezenți trecură prin ușa larg deschisă, în salonul cu peisaje. Consulul, însă, rămase în sufragerie și adună în grabă în jurul lui pe domnii amatori de biliard.

- Nu vrei să încerci o partidă, tată?

Nu, Lebrecht Kröger rămînea cu doamnele, dar Justus putea să joace dacă voia... Senatorul Langhals, Köppen și Grätjens trecură în tabăra consulului, iar Jean Jacques Hoffstede își cruța forțele pentru mai tîrziu.

- Pe urmă, pe urmă! Johann Buddenbrook o să cînte la flaut, vreau să-l aud... *Au revoir, messieurs...*

În timp ce străbăteau galeria cu coloane, cei șase domni auziră primele sunete ale flautului în salonul cu peisaje. Mica melodie, acompaniată la armoniu de doamna consul, unduia limpede și grațioasă prin vastele încăperi. Consulul o urmări atent cît timp o putu auzi. Ar fi rămas mai bucuros în salon, retras într-un fotoliu, pentru a se lăsa pradă visurilor și închipuirilor stîrnite de acele acorduri, dar obligațiile de gazdă...

- Să ne aduci cîteva cești de cafea și țigări, în sala de biliard, porunci el jupînesei, care trecea prin vestibul.

- Da, Line, cafea - auzi? - cafea! repetă domnul Köppen cu o voce care venea din burta prea plină și încercă să ciupească brațul roșu al fetei.

Pronunța pe "c" din fundul gîtlejului, ca și cînd ar fi sorbit chiar în clipa aceea cu poftă din cafea.

- Sînt convins că *madame* Köppen v-a văzut prin geamurile ușii, observă consulul Kröger.

Senatorul Langhals întrebă:

- Va să zică acolo sus stai tu, Buddenbrook?

Scările din dreapta duceau la etajul al doilea unde erau odăile de dormit ale consulului și ale familiei sale, dar și în stînga mai era un rînd de

încăperi. Domnii coborîră, fumînd, scara largă cu parmaclîc de lemn alb, lăcuit. Pe palier, consulul se opri.

- Acest mezanin mai are trei odăi, explică el, o mică sufragerie, dormitorul părinților mei și o încăpere arareori folosită ce dă spre grădină; de-a lungul lor e o săliță îngustă, un fel de coridor... Dar să mergem mai departe. Vedeți, carele trec pe peronul acesta, apoi străbat întreaga curte pînă în Beckergrube.

Peronul larg, răsunător, era pavat cu mari lespezi pătrate. Lîngă ușa vestibulului, ca și în celălalt capăt, se înșirau birourile, iar bucătăria, de unde mirosul acrișor de sos de arpagic mai năvălea încă valuri-valuri, precum și drumul spre pivnițe se aflau la stînga scării. În fața acestei scări, la o înălțime considerabilă, se desprindeau din zid niște încăperi de lemn, ciudate și greoaie, dar curat vopsite: erau odăile fetelor de serviciu la care nu se putea urca decît de afară, de pe peron, pe niște scări exterioare și aproape drepte. În vestibul mai erau două dulapuri vechi, de dimensiuni neobișnuite, și o ladă sculptată.

Ieșind printr-o ușă înaltă, cu geamuri, și coborînd o pantă foarte ușoară, accesibilă vehiculelor, ajungeai în curte unde, în stînga, se afla o mică spălătorie. De aici puteai vedea grădina frumoasă, acum însă pustiită de toamna umedă și cenușie. Pentru a fi ferite de ger, straturile de flori erau acoperite cu rogojini, în fund, grădina era închisă de "portal", fațada rococo a pavilionului. Ieșind din curte, domnii o luară la stînga, trecînd printre două ziduri și ajungînd în a doua curte care ducea la clădirea din spate.

Acolo o scară lunecoasă cobora într-un fel de pivniță boltită, pavată cu lut, întrebuintată ca magazie; de tavanul foarte înalt al acestei magazii atîrna o funie cu ajutorul căreia se trăgeau în sus sacii cu grîu. Domnii însă cotiră spre dreapta, urcară scara bine întreținută care ducea spre primul cat, unde consulul le deschise ușa albă a sălii de biliard.

Domnul Köppen se aruncă istovit pe unul din scaunele cu spetează țeapănă, ce se înșirau de-a lungul pereților acestei săli încăpătoare, goale și severe.

- Eu o să stau să vă privesc deocamdată, strigă scuturîndu-și de pe haină picăturile fine de ploaie. Dracu să mă ia, să străbați casa voastră e o întreagă aventură, Buddenbrook!

Ca și în salonul cu peisaje, focul ardea în sobă, îndărătul unui grilaj de fier. Prin cele trei ferestre înguste și înalte se vedeau acoperișuri roșii, spălate de ploaie, curți și calcanuri cenușii...

- Un carambolaj, domnule senator? întrebă consulul, luînd cîteva tacuri de pe rastel. Făcu ocolul celor două mese și astupă găurile. Cine joacă cu noi? Gratjens? Doctorul? *All right*. Atunci Gratjens și Justus, luați cealaltă masă. Köppen, *trebuie* să joci și dumneata.

Negustorul de vinuri se ridică și cu gura plină de fum de țigară ascultă răbufnirea de vînt ce trecu șuierînd printre case, împrășcă geamurile cu stropi de ploaie, apoi se înecă, urlînd, în coșul sobei.

- Tii, blestemăția dracului! spuse, dînd drumul fumului din gură. Ce crezi, Buddenbrook, o să poată intra în port "Wullenwewer"? N-ai scoate nici un cîine din casă pe o vreme ca asta!

Într-adevăr, știrile din Travemünde nu erau din cele mai îmbucurătoare. Acest lucru îl confirmă și consulul în timp ce își ungea tacul cu cretă. Furtuni pe toate țărmurile. Zău că n-a fost mult mai rău nici în anul 1824, pe vremea marilor inundații din St. Petersburg... Ei, dar iată că a sosit cafeaua.

Fiecare își luă ceașca, sorbi două-trei înghițituri și se întoarse la biliard. Curînd însă, se încinse o discuție despre uniunea vamală⁷... O, domnul consul Buddenbrook era trup și suflet pentru uniunea vamală...

- Ce creație, domnii mei! strigă, după o lovitură izbutită, întorcîndu-se vioi spre cealaltă masă, de unde pornise discuția. Ar trebui să aderăm și noi, la prima ocazie...

Domnul Köppen însă nu era de aceeași părere, nu; se ridică chiar cu furie, gîfîind, împotriva acestei uniuni:

- Și autonomia noastră? Și independența noastră? întrebă jignit, proptindu-se războinic în tac. Cu astea cum rămîne? Crezi că Hamburgul va accepta să se vîre în uneltirea asta prusacă? Păi atunci de ce să nu ne lăsăm anexați pur și simplu, Buddenbrook? Să ne ferească Dumnezeu de ea! Aș vrea să știu, ce avem noi de așteptat de la această uniune? Nu ne merge bine?

- Ei da, ție, cu vinurile tale roșii, Köppen... Și poate și cu produsele rusești, nu zic... Dar altceva ce mai importăm? Iar cît privește exportul, eh, trimitem, desigur, ceva cereale în Olanda și în Anglia... Nu, nu, din nenorocire, nu merge totul bine... Alte afaceri se făceau aici pe vremuri, ascultă-mă pe mine... în schimb prin uniunea vamală ni s-ar deschide porțile spre Mecklenburg, Schleswig-Holstein... Și nu se poate calcula ce avînt ar lua comerțul interior...

- Dar, dragă Buddenbrook, începu Gratjens plecîndu-se cît era de lung deasupra mesei și, jucîndu-și tacul cu degetele-i osoase, ținti cu multă grijă,

această uniune vamală... nu mai înțeleg nimic. Sistemul nostru este, totuși, așa de simplu și de practic, nu?... Declarația sub jurământ...

- O veche și frumoasă instituție, trebui să recunoască și consulul.

- Într-adevăr, domnule consul; dacă dumneata găsești ceva "frumos"....! Senatorul Langhals se aprinsese puțin. Eu nu sînt negustor, dar, dacă e să vorbim cinstit, istoria asta cu declarația sub jurământ a ajuns, încetul cu încetul, un adevărat scandal, trebuie s-o spun! A ajuns o simplă formalitate peste care se trece cu destulă ușurință și veșnicul păgubaș e statul... Se povestesc lucruri de necrezut. Sînt convinși că, din partea Senatului, intrarea în uniunea vamală...

- Ei bine, în cazul acesta conflictul e gata! Aprins de mînie, domnul Köppen izbea cu coada tacului în podele. Spunea "con-gflic" în loc de conflict, căci nu se mai îngrijea deloc de felul cum pronunța cuvintele. O să iasă un congflc... ascultați-mă pe mine. Tot respectul, domnule senator, dar de asta nici Dumnezeu nu vă scapă, să știți.

Vorbea înflăcărat despre comisii de arbitraj, despre binele statului, despre jurământul cetățenesc, despre state independente... În sfîrșit, slavă Domnului, sosi Jean Jacques Hoffstede. Venea, braț la braț, cu pastorul Wunderlich: doi bătrîni veseli, cu inima deschisă, din timpuri fără griji.

- Ei, bunii mei prieteni, începu poetul, am ceva pentru dumneavoastră; o glumă, ceva vesel, o poezioară după gustul francez... ascultați!

Se așeză în tihnă, pe un scaun, în fața jucătorilor care stăteau la mesele de biliard, proptiți în tacuri, scoase din buzunar o bucățică de hîrtie, își sprijini lungul deget arătător (în care purta un inel cu sigiliu) de vîrfurile nasului ascuțit și citi, voios, cu o intonație naiv-epică:

*Superba Pompadour și al Saxeii mareșal
În faeton de aur plutesc ca duși de val,
Frelon cel rău de gură, zărintu-i, strigă:
Iaca însemnele regale: și sabia... și teaca!*

Domnul Köppen rămase o clipă nedumerit apoi, uitînd de "congflc" și de interesele statului, începu să rîdă cu ceilalți, hohotind de răsuna sala. Pastorul Wunderlich însă se retrăsese lîngă o fereastră și, judecînd după mișcarea umerilor săi, rîdea pe înfundate.

Rămaseră încă multă vreme împreună aici în sala de biliard, căci Hoffstede avea o provizie copioasă de glume asemănătoare. Domnul Köppen își descheiasă complet vesta și era într-o dispoziție grozavă,

simțindu-se mult mai bine decît la masa din sufragerie. La fiecare lovitură de tac avea cîte o vorbă poznașă în dialect și din cînd în cînd recita, fericit, pentru sine:

Superba Pompadour și al Saxeî mareșal...

NOUĂ

Era destul de târziu, aproape de unsprezece, când invitații reuniți încă o dată în salonul cu peisaje, începură, aproape toți deodată, să se pregătească de plecare.

După ce toți domnii îi sărutară mîna, doamna consul se urcă numaidecît în apartamentul ei să vadă de micul bolnav, lăsînd în grija domnișoarei Jungmann supravegherea fetelor care strîngeau vesela de pe masă, iar *madame* Antoinette se retrase în odăile ei de la mezanin. Consulul însă își conduse oaspeții pe scări în jos, prin vestibul, pînă în stradă.

Un vînt ascutit abătea ploaia într-o parte și bătrînii Kröger, înfodoliți în blănuri groase, se vîrîră grăbiți în cupeul impunător care-i aștepta de mult. Lumina gălbuie a lămpilor cu petrol, fixate pe stîlpii din fața caselor sau atîrnate de lanțurile groase suspendate deasupra străzii, pîlpîia neliniștit Ici-colo, cîte o casă mai pîntecoasă se întindea spre mijlocul străzii ce cobora în pantă pînă la Trave; unele aveau în față cîte o bancă, cîte o bîrnă. Smocuri de iarbă umedă țîșneau printre pietrele rare ale caldarîmului. Peste drum, biserica Sfînta Maria era cufundată în umbră, în ceață și în ploaie.

- *Merci*, spuse Lebrecht Kröger, strîngînd mîna consulului, care stătea lîngă trăsura; *merci*, Jean; a fost o seară încîntătoare.

Apoi ușa cupeului se închise cu zgomot și echipajul se depărta uruind. Pastorul Wunderlich și misitul Gratjens plecară de asemenea, mulțumind. Domnul Köppen, într-o manta cu cinci rînduri de pelerine și cu un joben cenușiu, încăpător pe cap, la braț cu masiva lui nevastă, spuse, cu cea mai dogită voce de bas:

- 'nă seara, Buddenbrook! Hai, intră-n casă, să nu răcești. Mulțumesc, mulțumesc de toate - auzi? De mult n-am mai mîncat așa de bine... Și zi, îți convine vinul meu roșu cu patru mărci? Încă o dată: noapte bună!

Împreună cu consulul Kröger și cu familia acestuia, soții Köppen se îndreptară la vale, spre rîu, în timp ce senatorul Langhals, doctorul Grabow și Jean Jacques Hoffstede o apucară în direcția opusă...

Cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor de culoare deschisă, dîrdîind puțin în haina-i de postav, consulul Buddenbrook stătea la o oarecare depărtare de poartă și asculta răsunetul pașilor ce se pierdeau pe străzile pustii, umede și luminate uniform. Apoi se întoarse și își ridică privirea spre creasta sură a fațadei. Ochii lui zăboviră asupra versetului, cu

caractere arhaice, săpat deasupra intrării: *Dominus providevit*⁸. Păși cu capul puțin înclinat și încuie cu grijă poarta care scârțâi greoi. Apoi trânti și ușa de la intrare și străbătu agale, cu pași sonori, vestibulul. Pe bucătăreasa care cobora scările cu o grămadă de pahare zăngănind pe tavă o întrebă:

- Unde-i domnul, Trina?

- În sufragerie, domnule consul... Fața ei se făcu roșie, ca brațele: era o fată de la țară și se zăpăcea ușor.

Consulul urcă și încă în vreme ce trecea prin galeria cufundată în întuneric își duse mîna la buzunarul de la piept, unde hîrtia foșni. Apoi intră în sufragerie. Într-un colț, cîteva resturi de lumînări mai ardeau într-un candelabru, luminînd masa golită. Mirosul acrișor al sosului de arpagic stăruia în aer. În fund, în fața ferestrelor, cu mîinile la spate, Johann Buddenbrook se plimba tihnit în sus și în jos.

ZECE

- Ei, cum mai merge, Johann, fiule?

Bătrînul se opri și îi întinse mîna, mîna aceea albă, caracteristică neamului Buddenbrook, puțin prea scurtă, dar cu articulații fine. Chipul lui viguros, înseninat doar de albul perucii pudrate și al jaboului de la gît, se desprindea într-o lumină mată și tremurîndă din fundalul roșu întunecat al draperiilor.

- Nu ești încă obosit? Mă plimb înapoi și încolo și ascult vuietul vîntului... A naibii vreme! Căpitanul Kloot e pe drum, vine de la Riga...

- O, tată, cu ajutorul lui Dumnezeu totul are să fie bine.

- Pot să mă bizui pe asta? Căci chiar admițînd că ai fi "per tu" cu bunul Dumnezeu...

În fața acestei bune dispoziții, consulul se simți mai liniștit.

- Ei, ca să trec la subiect, începu el, trebuie să-ți mărturisesc că n-am venit numai pentru a-ți spune noapte bună, ci... Dar n-o să te superi, papă, nu-i așa? N-am vrut să te plictisesc pînă acuma cu această scrisoare... A sosit după-amiază... A fost, însă, o seară atît de plăcută...

- *Monsieur Gotthold - voila.*

Bătrînul se prefăcu că primește cu cea mai desăvîrșită liniște hîrtia albăstruie, sigilată.

- Domnului Johann Buddenbrook sen... Personal... Un om *de conduite* acest domn frate vitreg al tău, Jean. Crezi că i-am răspuns la a doua scrisoare?... El însă îi dă înainte; asta-i a treia... în timp ce fața lui trandafirie se întuneca din ce în ce mai mult, rupse cu un deget sigiliul, despături grăbit hîrtia subțire și se întoarse într-o parte pentru ca lumina candelabrului să cadă pe scrisoarea pe care o lovi energic cu dosul palmei. Chiar și scrisul lui Gotthold trăda necredință și spirit de rebeliune, căci în timp ce rîndurile mărunte ale celorlalți membri ai familiei alergau de obicei ușoare și oblice pe hîrtie, literele acestea erau înalte, drepte, imprevizibile. Multe din cuvinte erau subliniate cu cîte o trăsătură rapidă, arcuită.

Consulul se retrase puțin la o parte, lîngă perete, unde se înșirau scaunele, dar fiindcă tatăl său stătea în picioare, nu se așeză nici el, ci cuprinse cu o mișcare nervoasă speteaza unui scaun înalt, urmărindu-l din ochi pe bătrînul care, cu capul înclinat într-o parte, citea încruntat, mișcîndu-și buzele cu repeziciune...

Tată,

Ar fi, desigur, zadarnic să sper că simțul dumneavoastră de dreptate e destul de mare pentru a înțelege indignarea care m-a cuprins, cînd am văzut că refuzați să răspundeți la a doua și atît de stăruitoare mea scrisoare privind aceeași bine cunoscută chestiune și că doar întîia mea misivă fu învrednicită cu un răspuns (și ce răspuns!). Trebuie să vă mărturisesc că cerbicia cu care încercați să adînciți prăpastia deschisă din nenorocire între noi e un păcat pentru care, într-o zi, veți avea a da seamă sub cea mai gravă răspundere în fața județului dumnezeiesc. E destul de trist că, dînd dovadă de o cruzime nemaipomenită, v-ați întors cu totul fața de la mine din ziua în care, ascultînd de îndemnul inimii și împotriva voinței dumneavoastră, m-am căsătorit cu actuala mea soție și am preluat un magazin, jignind orgoliul dumneavoastră fără margini. Dar felul în care vă purtați acum cu mine e strigător la cer - și dacă credeți că în fața tăcerii dumneavoastră mă voi resemna fără a crîcni, vă înșelați cumplit. Ați plătit pentru casa din Mengstrasse, pe care ați cumpărat-o nu demult, 100 000 de mărci, iar mai știu că asociatul și fiul dumneavoastră din a doua căsătorie, Johann, ocupă o parte din imobil, în calitate de chiriaș, iar după moartea dumneavoastră va moșteni, ca singur și unic proprietar, o dată cu firma, și casa. Nu am a mă amesteca în înțelegerea pe care veți fi stabilit-o cu sora mea vitregă de la Frankfurt și cu soțul ei. Dar în ceea ce mă privește pe mine, întîiul dumneavoastră născut, ați împins mînia necreștinească dincolo de orice margini, refuzîndu-mi categoric orice despăgubire pentru partea ce mi se cuvine din această casă. Am tăcut cînd, cu prilejul căsătoriei și instalării mele, mi-ați plătit 100 000 de mărci, iar prin testament mi-ați fixat drept parte de moștenire o dată pentru totdeauna suma de tot numai 100 000. Pe vremea aceea nici nu știam îndeajuns de bine cît de mare este averea de care dispuneți. Azi însă, văd mai clar și, cum nu am nici un motiv să mă consider dezmoștenit din principiu, revendic în cazul special de care e vorba o despăgubire de 33 335 de mărci, adică a treia parte din suma de cumpărare. Nu vreau să fac nici un fel de presupuneri în legătură cu influențele nefaste cărora le datorez purtarea dumneavoastră față de mine, pe care am fost silit să o îndur pînă astăzi, dar protestez împotriva ei cu întregul simț de dreptate al creștinului și al omului de afaceri și vă asigur pentru ultima oară că dacă nici acuma nu vă veți hotărî a ține seama de cererile mele atît de îndreptățite, n-am să mai pot vedea în dumneavoastră nici creștinul, nici părintele și nici omul de afaceri.

Gotthold Buddenbrook

- Iartă-mă, te rog, dar nu-mi face deloc plăcere să-ți recit iarăși toată poliloghia asta. *Voila*.

Și cu un gest mînios Johann Buddenbrook aruncă scrisoarea spre fiul său.

Consulul apucă hîrtia ce zbura în dreptul genunchilor lui și urmări din ochi, tulburat și mîhnit, pașii tatălui său. Cu o mișcare energică, bătrînul apucă bățul lung al mucarnicului aflat lîngă fereastră și porni sever, furios, de-a lungul mesei, spre candelabrul din colțul opus.

- *Assez*, îți spun. *N'en parlons plus*, punct! La culcare! *En avant!* Flăcările lumînărilor dispăreau una după alta, fără nădejdea reînvierii, sub mica pîlnie de metal, fixată în vîrful prăjinii. Nu mai ardeau decît două, cînd bătrînul se întoarse din nou către fiul său pe care abia îl mai putea zări în fundul încăperii. *Eh, bien*, ce stai acolo, ce zici? Doar trebuie să spui și tu ceva!

- Ce să zic, tată? Sînt fără replică.

- Asta ți se întîmplă cam des, îi aruncă pe un ton răutăcios Johann Buddenbrook, deși știa foarte bine cît de puțin adevăr era în această observație. De cîte ori fiul și asociatul său nu se dovedise mai destoinic decît el, știind să prindă cu hotărîre momentul propice pentru o afacere!

- Influențe rele, nefaste..., continuă consulul, iată primul rînd pe care am reușit să-l descifrez! Nu înțelegi, tată, cît mă dor aceste cuvinte! Și tocmai el să ne azvîrle în față că sîntem lipsiți de simțăminte creștine!

- Nu cumva te lași intimidat de această mizerabilă mîzgălitură? Cum?

Johann Buddenbrook se apropie furios, tîrînd prăjina de stins luminări după el.

- Nu sîntem creștini! A, cupiditatea aceasta pioasă!... E plină de eleganță, n-am ce zice! Ce soi de oameni mai sînteți și voi, tinerii din ziua de azi! Cum? Cu capul plin de tot felul de mofturi fantastice și creștine... de idealism! Iar noi, bătrînii... ia acolo niște cinici fără inimă... Monarhia din iulie și idealurile practice... Și ăsta care nu stă pe gînduri să-i trîntească bătrînului său tată cele mai grosolane stupidități, dar Doamne ferește să renunțe la cîteva mii de taleri!... Și ca om de afaceri, domnia sa va binevoi să mă disprețuiască. Ei bine, ca negustor ce sînt, știu prea bine ce înseamnă *faux-frais*, repetă furios, glăsuind parizian. N-o să reușesc niciodată să fac un fiu supus din bătăranul ăsta exaltat, dacă mă umilesc în fața lui cedînd...

- Ce-aș putea să răspund, dragă tată? N-aș vrea să aibă dreptate atunci cînd vorbește de anumite "influențe"! Ca asociat, sînt interesat și, tocmai de

aceea, n-ar trebui să te sfătuiesc să rămîi la punctul dumentale de vedere, dar... și cred că nu sînt mai puțin creștin ca Gotthold, dar...

- Dar! Da, Jean, într-adevăr, ai dreptate să spui "dar"! Ia să vedem mai de aproape cum stau lucrurile. Pe vremea cînd i s-au aprins călcîiele după mamzel Stuwing și a început să-mi facă fel de fel de scene, iar la urmă, nesocotind interdicția mea severă, a încheiat această mezialianță, i-am scris: *Mon très cher fils*, te însori cu o prăvălie, punct! Nu te dezmoștenesc, nu mă dau în spectacol, dar cu prietenia noastră s-a isprăvit. Iată îți dau o sută de mii zestre, o altă sută de mii ți-o las prin testament, dar cu asta basta, s-a terminat, o para chioară n-o să mai vezi de la mine.

- O vorbă n-a suflat. Ce-l privește, mă rog, că eu și cu tine am făcut afaceri? Că tu și cu sora ta o să primiți o parte mai mare de moștenire? Că din partea care vă aparține am cumpărat o casă...

- Dacă ai ști, tată, în ce dilemă mă găsesc! De dragul armoniei familiale ar trebui să te sfătuiesc... dar...

Rezemîndu-se de speteaza scaunului, consulul oftă ușor. Johann Buddenbrook, proptit în prăjină, scruta cu atenție penumbra neliniștită, străduindu-se să deslușească expresia feței fiului său. Penultima lumînare se topi și se stinse de la sine. Una singură mai pîlpîia în fund. Ici-colo, cîte o figură înaltă, albă, cu zîmbet liniștit, se reliefa din tapet, apoi se scufunda din nou în întuneric.

- Tată, situația asta cu Gotthold mă apasă, rosti încet consulul.

- Prostii, Jean. Lasă sentimentalismele! Ce te frămîntă?

- Tată, ne-am întrunit astăzi plini de voie bună, am sărbătorit o zi frumoasă, am fost mîndri și fericiți în conștiința noastră că am realizat ceva, am atins o țintă, am ridicat firma noastră la o înălțime care îi va asigura, în cea mai largă măsură, considerația și stima tuturor... Dar această urîță dușmănie cu fratele meu, cu întîiul născut... Nici o fisură ascunsă n-ar trebui să primejduiască zidurile clădirii pe care am ridicat-o cu îndurarea și ajutorul lui Dumnezeu... O familie trebuie să fie unită și solidară, căci altfel nenorocul bate la ușă...

- Vorbe goale, Jean! Fleacuri! E un catîr, nu-l poți scoate din ale lui.

Tăcură amîndoi. Ultima flacără se stingea încet.

- Ce faci acolo, Jean? întrebă Johann Buddenbrook. Nu te mai văd deloc.

- Socoteli, răspunse sec fiul. Lumina licări într-o ultimă pîlpîire și consulul apărură drept, cu ochii ațintiți asupra flăcării jucăușe, rece și atent, cum nu fusese toată seara. Sînt două posibilități, întîia: îi dai 33 335 de mărci lui

Gotthold și 15 000 celor din Frankfurt. Asta face 48 335 de mărci. A doua: nu dai decât 25 000, și anume celor din Frankfurt, ceea ce înseamnă o economie de 23 335 de mărci pentru firmă. Dar asta nu e totul. Să admitem că te hotărăști să-i dai lui Gotthold o sumă proporțională cu partea lui de casă. În cazul acesta se calcă în picioare principiul; înțelegerea încheiată cu el *nu* mai e definitivă, și la moartea dumitale omul poate ridica pretenții la o sumă egală cu aceea care îmi revine mie și soră-mii, ceea ce pentru firmă înseamnă o pierdere de sute de mii, o pierdere căreia nici firma, nici eu, ca viitor unic proprietar, nu-i putem face față... Nu, papă, încheie cu un gest energic, îndreptându-se de spate cu și mai multă strășnicie. Nu te pot sfătui să cedezi.

- Păi atunci punct! *N'en padons plus! En avant!* La culcare! Ultima flăcăruie se stinse sub pîlnia mică de metal. Cei doi Buddenbrook străbătură prin beznă galeria cu coloane. Afară, în dreptul scărilor de la catul al doilea, își dădură mîna.

- Noapte bună, Jean... Curaj, auzi? Astea-s așa, mici necazuri... La revedere, pe mîine, la cafea!...

Consulul urcă scările spre apartamentul lui, iar bătrînul, pipăind orbește balustrada, coborî la mezanin. Apoi casa vastă și veche se învălui în întuneric și tăcere. Orgoliul, speranțele și temerile amuțiră, în timp ce pe străzile pustii ploaia șiroia și vîntul de toamnă fluiera printre creste și colțuri de clădiri.

PARTEA A DOUA

Doi ani și jumătate mai târziu - era pe la mijlocul lui aprilie - primăvara sosise mai devreme ca altădată și totodată se întâmplase un eveniment care-l făcea pe bătrînul Johann Buddenbrook să cînte încetișor de plăcere și umplea de cea mai mare bucurie inima fiului său. Într-o dimineață de duminică, la orele nouă, consulul ședea în sufrageria mică, lângă fereastră, în fața biroului masiv, de culoare cafenie, al cărui capac bombat se ridica printr-un mecanism ingenios. Înaintea consulului se afla o mapă groasă de piele, plină cu hîrtii. Scosese din ea un caiet cu scoarțele presate și cu muchia aurită și, aplecat plin de rîvnă asupra hîrtiei, începu să-și aștearnă cu repeziciune scriitura zveltă și mărunță - animat de zel și fără a se opri decît pentru a-și înmuia pana de gîscă în călimara grea de metal.

Amîndouă ferestrele erau deschise, și dinspre grădină, unde cei dintîi muguri se scăldau în lumina blîndă a soarelui și cîteva glasuri firave de păsări își dădeau replici șăgalnice, adierea primăverii se strecura în odaie, încărcată de miresme proaspete și delicate, umflînd uneori lin și fără zgomot perdelele. De partea cealaltă, pe masă, soarele se revărsa orbitor pe pînza albă, presărată ici-colo cu firimituri, și se risipea în rotiri și salturi sclipitoare, jucăușe pe auritura ceștilor în formă de piulițe...

Cele două canaturi ale ușii ce dădea spre odaia de culcare erau deschise și de acolo se auzea glasul lui Johann Buddenbrook care îngîna încetișor o veche melodie poznașă:

*Ce om de aur, ce om rar,
Un om să-l pui la rană,
Dădacă e și bucătar,
Miroase a banană.*

Ședea lângă micul leagăn cu perdeluțe de mătase verde, așezat alături de patul înalt cu baldachin al noră-sii, și cu o mîină îl mișca ritmic. Spre a fi mai ușor serviți, consulul și nevastă-sa se mutaseră pentru o vreme aici, iar bătrînul și *madame* Antoinette (care, încinsă cu un șort peste rochia ei vărgată și purtînd o bonetă de dantelă pe bogatele-i bucle albe, ședea la masă făcîndu-și de lucru cu niște flanelă și pînzeturi) ocupaseră a treia cameră de la mezanin.

Consulul Buddenbrook era atît de absorbit de munca lui încît abia arunca, din cînd în cînd, cîte o privire spre odaia de alături. Fața lui avea o expresie de gravitate și de evlavie aproape dureroasă. Gura îi era întredeschisă, bărbia îi atîrna puțin și în răstimpuri ochii i se împăienjneau. Scria:

Astăzi, 14 aprilie 1838, la orele șase dimineața, din mila Domnului, iubita mea soție Elisabeth, născută Kröger, a dat viață, în împrejurările cele mai fericite, unei fete, care prin sfînta taină a botezului va primi numele de Clara. Da, i-a ajutat Dumnezeu Preabunul, cu toată că, după spusele doctorului Grabow, nașterea a fost cam prematură și înainte lucrurile n-au mers tocmai bine, iar Bethsy a avut dureri mari. Ah, Doamne, cine e Atotputernic ca Tine, stăpîne Sabaoth, care ne ajuți în toate încercările și primejdiile, care ne înveți să-Ți cunoaștem cu adevărat voința, pentru a trăi în frica Ta, arătîndu-ne credincioși vrerilor și poruncilor Tale! O, stăpîne, povățuiește-ne și ne arată tuturor calea cît vom trăi pe pămînt...

Condeiu alergy mereu, fără poticneli și sprinten, pe hîrtie, trăgînd ici-colo cîte o înfloritură negustorească; fiecare rînd i se adresa lui Dumnezeu. Două pagini mai departe:

Am făcut o asigurare de 150 de taleri pentru fetița mea nou-născută. Călăuzește-o, Doamne, pe căile Tale, dăruiește-i inimă curată, ca într-o zi să ajungă în lăcașul păcii veșnice. Căci noi știm cît este de greu să crezi din tot sufletul că scumpul și blîndul Iisus e în întregime al nostru; atît de mică și de neputincioasă e inima noastră pămînteană încît...

După trei pagini consulul scrisse "Amin". Dar condeiu aluneca mai departe, acoperind cu un susur ușor pagină după pagină, amintind de izvorul neasemuit care-l răcorește pe călătorul ostenit, despre sfintele răni însîngerate ale Mîntuitorului, despre căi împuținate și căi necuprinse, despre nemărginita slavă a lui Dumnezeu. Nu se poate tăgădui că după cutare sau cutare frază consulul nu simțea oarecum dorința de a încheia, de a pune condeiu la o parte, de a trece dincolo, la nevastă-sa sau de a se duce la birou. Dar cum? Să fi obosit atît de repede de a sta de vorbă cu ziditorul și ocrotitorul lui? Ar însemna să ia din ceea ce i se cuvine lui, Domnului, dacă s-ar lăsa de pe acum de scris... Nu, nu! Drept ispășire pentru gîndurile acestea ușurate, cită încă pasaje și mai lungi din Sfînta Scriptură, se rugă pentru părinți, pentru nevastă, pentru copii, pentru el însuși, se rugă și

pentru fratele său Gotthold, și, în sfârșit, după un ultim verset din Biblie și un ultim și întreit "Amin", presăra pulbere de aur pe cele scrise, apoi, răsuflînd, se lăsă pe spate în fotoliu.

Picior peste picior, consulul răsfoia încet caietul, întorcîndu-se spre începuturi, citind ici și colo, la întîmplare, cîte o frîntură, cu date și reflecții scrise de mîna lui, constatînd iar și iar, cu bucurie și gratitudine, că în toate împrejurările, în toate primejdiile, mîna Domnului l-a ocrotit în chip vădit. Într-un rînd se îmbolnăvisese de vărsat, atît de rău, încît toată lumea credea că o să se prăpădească, și a scăpat. O dată - cînd era încă un copil - s-a nimerit într-o casă unde se făceau pregătiri de nuntă, și cum pe vremea aceea mai dăinuia vechiul obicei de a prepara berea în casă, se fierbea o cantitate mare într-o cadă așezată în fața ușii. Ei bine, cada aceasta s-a răsturnat, doborînd la pămînt pe copil cu atîta putere și cu un bubuit atît de cumplit, încît vecinii s-au adunat în fața ușii și șase inși abia au putut-o ridica. Băiețașul zăcea cu capul strivit și sîngele îi curgea pîraie de-a lungul mădurelor. Oamenii îl duseră într-o prăvălie și, fiindcă mai răsufla, trimiseră după un doctor și după un chirurg. Iar pe tatăl său îl mîngîiau cum puteau: "Ce să-i faci? Așa a vrut Dumnezeu, nu-i chip să scape cu viață..." Și iată, Dumnezeu Atotputernic a binecuvîntat leacurile și i-a ajutat să-și redobîndească întreaga sănătate! Reîmprospătîndu-și amintirea acestei întîmplări nenorocite, consulul apucă din nou condeiul și adăugă, sub ultimul, Amin":

"Da, Doamne, te voi preamări în veci!"

Altă dată - era foarte tînăr încă - pe cînd se afla la Bergen, și Dumnezeu îl salvase de la marea primejdie a înecului. "În timpul mareei - glăsuia însemnarea - cînd veneau corăbiile din Nord, trebuia să ne luptăm din răspuțeri ca să străbatem printre vase și să ajungem la debarcaderul nostru. Într-o zi stăteam pe bordul dubasului, cu picioarele proptite în parapet și cu spatele în coasta șalupei de alături și mă opinteam să-l împing cît mai aproape de mal. Spre nenorocul meu, blana de stejar în care îmi proptisem picioarele s-a rupt, și eu - bîldîbîc în apă. Am ieșit la suprafață, dar nimeni nu era atît de aproape ca să mă poată apuca. Am ieșit și a doua oară, dar barca trecu peste capul meu. Erau destui oameni care ar fi vrut să mă scape, dar ei trebuiau mai întîi să împingă la o parte dubasul și bărcile, împiedicîndu-le să mă înece. Toate strădaniile lor ar fi rămas însă zadarnice dacă odgonul uneia din șalupele sosite din Nord nu s-ar fi rupt de la sine chiar în clipa aceea. Astfel șalupa a alunecat într-o parte și din îndurarea lui Dumnezeu s-a deschis un spațiu liber în fața mea. De data asta, deși valul

abia mă ridicase atît cît să mi se vadă părul, s-a întîmplat că unul din oamenii care se aflau în dubas și stăteau cu capetele aplecate spre apă a izbutit să mă înșface de plete, iar eu l-am apucat de braț. Dar cum singur nu-și putea păstra echilibrul, luntrașul începu să țipe și să urle cît îl ținea gura. Ceilalți, auzindu-l, săriră repede, îl apucară de coapse și îl strînseră cu atîta putere încît omul nu căzu. La rîndul meu, mă agățasem vîrtos de el, cu toate că, mă mușcase de braț și astfel pînă la urmă izbuti să mă salveze și pe mine..."

Urma o lungă rugăciune de mulțumire, pe care consulul o reciti cu ochii umezi.

"Aș mai avea multe de spus - scria în altă parte - dacă aș sta să-mi dezvălui patimile, dar..." Consulul trecu, așadar, peste acest capitol și începu să citească pe sărite cîteva rînduri de pe vremea cununiei și a primei sale paternități. Cîstit vorbind, însoțirea aceasta nu fusese tocmai ceea ce se numește o căsătorie din dragoste. Tatăl său îl bătuse pe umăr și îi atrăsese atenția asupra bogatei domnișoare Kröger, care ar fi adus o zestre impresionantă pentru firma lor, iar el se învoise din toată inima și de atunci își cinstea nevasta ca pe o tovarășă de viață hărăzită de Domnul.

Doar tot așa se petrecuseră lucrurile și cu a doua căsătorie a tatălui său.

Bătrînul îngîna domol în odaia de dormit:

Ce om de aur, ce bărbat,

Un om să-l pui la rană...

Regretabil cît de puțin interes manifesta pentru toate aceste însemnări și hîrtii vechi! Era un om al prezentului și nu-și prea bătea capul cu trecutul familiei, deși pe vremuri îmbogățise și el caietul voluminos cu muchie aurită, inserînd cu scrisul său cam încărcat de înflorituri cîteva însemnări, în legătură mai ales cu prima lui căsătorie.

Consulul se întoarse la foile ce începeau să se îngălbenească și erau mai groase și mai aspre decît acelea adăugate de el însuși... Da, Johann Buddenbrook trebuie să-și fi iubit în chip emoționant prima nevastă, fata unui negustor din Bremen, și unicul și atît de scurtul an pe care i-a fost dat să-l trăiască alături de ea părea să fi fost cel mai frumos din viața sa. *L'annaé la plus heureuse de ma vie*, spunea, cu riscul de a fi citită de *madame* Antoinette, însemnarea subliniată printr-o linie ondulată, cu multe înflorituri.

Dar într-o zi a venit Gotthold, și copilul a ucis-o pe Josephine... Pe hîrtia aspră se înșirau reflexii ciudate în legătură cu această întîmplare. Se pare că Johann Buddenbrook urîse cu sinceritate și înverșunare această faptură nouă chiar din clipa cînd primele ei mișcări violente începuseră să-i dea chinuri atroce mamei și pînă cînd venise pe lume, sănătos, plin de viață, în timp ce Josephine, cu fața lividă îngropată în perne, se stingea. Și se pare că niciodată nu i-a iertat intrusului fără scrupule, care creștea viguros și nepăsător, crima de a-și fi ucis mama... Consulul nu înțelegea acest lucru. "A murit împlinindu-și înalta misiune de femeie - gîndea - și eu mi-aș fi încredințat toată dragostea și gingășia ființei căreia dînsa i-a dăruit viață și pe care, părăsindu-mă, mi-a lăsat-o mie." Dar el, tatăl, n-a văzut niciodată altceva în primul său copil decît un criminal care i-a distrus fericirea. Apoi, mai tîrziu, s-a însurat cu Antoinette Duchamps, fată bogată, dintr-o familie de mare vază din Hamburg, și cei doi au trăit alături, plini de respect și de atenții unul pentru celălalt.

Consulul frunzărea caietul. Citi, spre sfîrșit de tot, o serie de întîmplări mărunte din viața copiilor lor: cum s-a îmbolnăvit Tom de pojar, Antonie de gălbinare și cum a scăpat Christian de varicelă. Citi despre diferite călătorii la Paris, în Elveția, și la Marienbad, făcute împreună cu nevasta sa, apoi reveni la foile îngălbenite, ca pergamentul, cu marginile zdrențuite, pe care tatăl tatălui său, bătrînul Johann Buddenbrook, le acoperise cu scrisul lui lăbărtat și ornamentat, a cărui cerneală începuse să pălească. Însemnările acestea începeau printr-o genealogie cuprinzătoare a ramurii principale a familiei. Ea arată că la sfîrșitul secolului al șaisprezecelea, un Buddenbrook, primul cunoscut cu acest nume, trăise la Parchim și fiul său ajunsese consilier comunal la Grabau; că un Buddenbrook de mai tîrziu, croitor de meserie, se însurase la Rostock; "Îi mergea de minune" (aceste cuvinte erau subliniate) și făcuse o droaie de copii, morți, vii, cum se nimerea... Că un alt Buddenbrook - primul cu numele Johann - trăise, ca negustor, tot la Rostock și că, în sfîrșit, după mai mulți ani, bunicul consulului se mutase în orașul lor și întemeiase firma de cereale. Viața acestui strămoș era cunoscută în amănunte. În caiet era notat cu exactitate cînd a suferit de friguri și cînd de variolă adevărată, cînd a căzut din al treilea pod pe lojniță, scăpînd totuși cu viață, deși pînă acolo erau o grămadă de bîrne, cînd a avut fierbințeala aceea grozavă și delira de parcă era nebun - toate erau trecute cu grijă. La însemnările acestea omul adăugase o mulțime de povețe utile pentru urmași, dintre care, caligrafiată cu caractere gotice și împrejmuată cu un chenar, te

izbea mai ales fraza: "Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel ca să nu-ți tulbure somnul, noaptea". Mai departe, bunicul arăta pe larg că vechea *Biblie* tipărită la Wittenberg⁹ e proprietatea lui și că ea trebuie să treacă asupra primului său copil care, la rîndul său, o va lăsa de asemenea întîiului născut dintre copiii lui.

Consulul Buddenbrook trase mai aproape mapa de piele cu gîndul de a scoate și a reciti unele din hîrțiile ce se găseau în ea. Erau acolo scrisori străvechi, îngălbenite, rupte, trimise de mame îngrijorate copiilor ce lucrau în străinătate și pe care primitorii însemnaseră: "Primit cu bine, întipărit în inimă cuprinsul". Erau patente de cetățenie cu pajura și sigiliul liberului oraș hanseatic, polițe de asigurare, poeme de felicitare și acte de botez. Erau mișcătoare scrisori de afaceri, ca de pildă răvașul pe care fiul o trimitea din Stockholm sau Amsterdam tatălui și asociatului său, asigurîndu-l că chestiunea cu grîul e aproape rezolvată și adăugind rugămintea stăruitoare de a transmite *fără întârziere* nevestei și copiilor salutările lui... Era un jurnal special de călătorie al consulului cu amintiri din Anglia și Brabant, un caiet cu o gravură pe copertă ce înfățișa castelul din Edinburgh cu iarmarocul alături. Erau și documente triste: scrisorile veninoase ale lui Gotthold către tatăl său. Și, ca o încheiere optimistă, era și ultima poemă festivă a lui Jean Jacques Hoffstede...

Se auzi un clinchet subțire și grăbit. Turnul bisericii din tabloul pictat în culori șterse ce atîrna deasupra biroului și care reprezenta o piață străveche, cupindea un ceas adevărat și care anunța în felul său ora zece. Consulul închise mapa familiei și o așeză cu grijă într-un sertar ascuns în partea din spate a biroului. Apoi trecu în odaia de dormit.

Aici pereții erau tapetați cu o stofă închisă, încărcată cu flori mari; din aceeași stofă erau și perdelele înalte ale patului în care zăcea lăuza. Temerile și durerile trecuseră și acum domnea în odaie o atmosferă de convalescență și de pace. În aerul încropit de căldura sobei plutea un miros de apă de colonie și de medicamente. Iar prin perdelele închise lumina se strecura scăzută, ca în amurg.

Aplecați deasupra leagănului, cei doi bătrîni stăteau alături, privind copilașul care dormea. Iar Elisabeth, cu o jachetică elegantă de dantelă pe umeri, cu părul roșcat pieptănat fără cusur, puțin palidă încă, dar cu un surîs fericit pe buze, îi întinse bărbatului mîna frumoasă, zornăindu-și ușor brățara de aur de la încheietură și deschizîndu-și palma cît se poate de larg, ca pentru a sublinia și prin aceasta sinceritatea gestului...

- Ei, Bethsy, cum îți mai merge?

- De minune, dragul meu Jean, de minune!

Ținînd mîna soției într-ale sale, și în fața părinților, consulul își apropie chipul de copilul care răsuflea repede, zgomotos, și timp de un minut trase în piept înduioșătoarea mireasmă caldă, blîndă și emoționantă ce emana din trupșorul lui.

- Dumnezeu să te binecuvînteze! spuse în șoaptă, sărutînd pe frunte micuța făptură ale cărei degețele galbene și zbîrcite aveau o nespus de îngrijorătoare asemănare cu ghearele unei găini.

- A supt ca un înger, observă madame Antoinette. Uitați-vă la ea: crește ca din apă...

- Mă credeți că seamănă cu Nette? Fața lui Johann Buddenbrook strălucea azi de o adevărată bucurie și mîndrie. Să mă ia dracu', uitați-vă ce ochi negri și focuși are!

Bătrîna doamnă se apăra cu modestie:

- O... nu se poate vorbi de pe acum de asemănare... Te duci la biserică, Jean?

- Da, s-a făcut ora zece, e timpul... Aștept copiii.

Pașii copiilor se și auzeau. Coborau scările gălăgioși, neastîmpărați - cu toate că Klothilde se căznea să-i domolească cu cîte un "st, st" - dar de intrat intrară cumînți, în vîrful picioarelor, întîi din pricina surioarei, și apoi fiindcă în așteptarea slujbei se cuvenea să se reculeagă. Erau îmbrăcați în paltonașe cu blană, deoarece în biserica Sfînta Maria stăruia încă, firește, frigul iernii. Fețele lor erau roșii de emoție. Ce zi de sărbătoare azi! Barza - ce-i drept, voinică barză - adusese, în afară de surioară, tot felul de minunății: un ghiozdan nou, împodobit cu piele de focă, pentru Thomas, o păpușă mare cu păr adevărat - ceva extraordinar! - pentru Antonie, o carte cu ilustrații multicolore pentru Klothilde cea cuminte (care însă, tăcută și plină de recunoștință, se dedicase aproape în întregime pungilor cu bomboane, sosite o dată cu celelalte daruri) și un teatru de marionete, cu Sultan, cu Moartea și cu Michiduță, pentru Christian...

O sărutară pe măicuța lor și le dădu voie să privească încă o dată, în fugă și cu grijă, îndărătul perdelelor verzi, apoi, împreună cu tatăl lor care își aruncase pelerina pe umeri și își luase în mînă cartea de rugăciuni, porniră domol spre biserică, urmați de țipetele ascuțite ale noului membru al familiei, trezit pe neașteptate din somn.

DOI

Vara, uneori încă din luna mai, dar cel mai târziu în iunie, Tony Buddenbrook se muta, cu inima săltînd de bucurie, la bunici, dincolo de poarta orașului.

Se trăia bine acolo, în aer liber, în vila luxoasă, cu dependențe vaste, cu încăperi pentru slugi, cu fel de fel de acareturi și cu uriașa grădină de pomi, de legume și de flori, ce cobora în pantă pînă la Trave. Krögerii trăiau pe picior mare și cu toate că exista o deosebire între această bogăție care îți lua ochii și solida, deși cam greoaia bunăstare din casa părintească, era vădit că la bunici totul se prezenta cu două grade mai strălucit decît acasă; și tînăra domnișoară Buddenbrook era impresionată de acest fapt. Aici nu trebuia să se gîndească niciodată la treburile casei, și cu atît mai puțin la bucătărie, în timp ce în Mengstrasse, chiar dacă bunicul ca și mama nu prea țineau la așa ceva, tatăl ei și bunica o îmboldeau destul de des să scuture praful, dîndu-i drept pildă pe ascultătoarea, blînda și harnica verișoară Thilda. Înclinările boierești ale familiei maică-sii se trezeau în mica domnișoară atunci cînd, legănîndu-se în fotoliu, dădea porunci cameristei sau feciorului... Două slujnice și un vizitiu completau personalul de serviciu al bătrînilor soți.

Orice s-ar spune, e plăcut să te trezești dimineața într-o odaie mare, îmbrăcată în tapete luminoase, și cu întîia mișcare a mîinii să atingi o plapumă de atlas greu. Și nu e puțin lucru nici micul dejun în odaia ce dă spre terasă. Prin ușa cu geamuri larg deschise, din grădină, boarea dimineții năvălește valuri-valuri și în loc de cafea sau de ceai ți se aduce o ceașcă de ciocolată, da, în fiecare zi ciocolată, cu o felie groasă de cozonac proaspăt, ca la aniversări.

În afară de duminici, Tony trebuia, firește, să ia singură micul dejun, deoarece bunicii nu obișnuiau să coboare decît târziu, după ora plecării ei la școală. După ce mîncă bucata de cozonac și-și bea ciocolata, fetița își lua ghiozdanul, cobora cu pași săltăreți scările terasei și străbătea grădina bine întreținută din fața casei.

Era drăguță foc mica Tony Buddenbrook. De sub pălăria de paie, părul ei bogat, a cărui culoare bălaie se mai închisese cu anii, se revărsa în bucle naturale, iar buza superioară puțin ieșită în afară dădea mutrișoarei vioaie, luminată de doi ochi veseli, albaștri-cenușii, un aer ștregăresc pe care îl avea de altfel întreaga ei făptură mică și grațioasă. Piciorușele subțiri, îmbrăcate în ciorapi albi ca zăpada, călcau în pas legănat, cu o mlădioasă

siguranță. Mulți dintre trecători o cunoșteau pe fetița consulului Buddenbrook și o salutau, când ieșea pe poarta grădinii în aleea cu castani. O negustoreasă de zarzavaturi, de pildă, care purta o pălărie mare de paie cu panglici verzui și venea cu căruța de la țară îi striga prietenos: "Bună dimineața, domnișorică!" iar namila de Matthiesen, hamalul, îmbrăcat în surtuc negru, pantaloni bufanți, ciorapi albi și ghete cu cataramă, își scotea, plin de respect, chiar și jobenul ponosit când trecea pe lângă ea...

Tony se oprea o clipă ca s-o aștepte pe vecina sa, Julchen Hagenström, cu care obișnuia să facă drumul pînă la școală. Julchen, o fetiță cu umerii cam prea ridicați, cu ochi mari, negri și strălucitori, locuia în vila acoperită toată de viță-de-vie, de lângă casa familiei Kröger. Tatăl ei, domnul Hagenström, a cărui familie se stabilise cu puțin timp în urmă în localitate, se însurase cu o tînără din Frankfurt, o femeie cu un păr nemaipomenit de des și de negru, posesoarea unor cercei cu cele mai mari briliante din tot orașul, pe numele de fată Semlinger. Domnul Hagenström, coproprietar al casei de export *Strunck & Hagenström*, dovedea mult zel și ambiție în treburile municipiului, dar prin căsătoria lui stîrnise oarecare uimire în familiile cu tradiții mai severe, ca Möllendorpf, Langhals și Buddenbrook; de altfel, nici el personal nu se bucura de vreo simpatie deosebită, cu toată activitatea pe care o desfășura ca membru în diverse comitete, comisii, consilii de administrație și alte înjghebări de acest soi. Se părea că omul caută cu tot dinadinsul prilejurile de a face opoziție concetățenilor din familiile vechi, băștinașe, de a combate prin fel de fel de șiretenii părerile lor, de a și le impune în schimb pe ale sale și de a se arăta mult mai vrednic și mai necesar decît ei. Consulul Buddenbrook spunea despre el:

- Hinrich Hagenström e un cîrcotaș nesuferit... Are ce are cu mine, după cîte văd; unde poate, îmi pune bețe-n roate... Azi mi-a făcut-o în ședința comisiei centrale pentru asistența săracilor, acum cîteva zile la secția financiară...

Iar Johann Buddenbrook adăuga:

- E un intrigant!

Altă dată, tatăl și fiul sosiseră la masă mînioși și deprimați... Ce s-a întîmplat? A, nimic... O comandă importantă de secară pentru Olanda le-a alunecat printre degete: *Strunck & Hagenström* le-o suflase de sub nas. Mare vulpoi acest Hinrich Hagenström...

Tony auzea destule răbufniri de felul acesta pentru a nu nutri cele mai bune sentimente față de Julchen Hagenström. Mergeau împreună pentru că

erau vecine, dar de obicei se ciondăneau.

- Tata are o mie de taleri! spuse într-o zi Julchen și era convinsă că a tras o minciună grozavă. Tatăl tău cât are?

Tony amuțise de invidie și de umilință. Apoi îi aruncă, liniștit, ca în treacăt:

- Eh, am băut o ciocolată astăzi!... A fost grozavă!... Dar tu ce bei dimineața, Julchen?

- Bine că mi-am adus aminte, răspunse aceasta, n-ai vrea să-ți dau un măr? Sîc!... că nu-ți dau. Își țuguie buzele și ochii negri i se umeziră de plăcere.

Uneori, fratele lui Julchen, Hermann, cu câțiva ani mai mare, mergea împreună cu ele la școală. Julchen mai avea un frate pe care îl chema Moritz, dar acesta, fiind bolnăvicios, învăța acasă. Hermann era blond, cu un nas turtit, lipit de buza de sus. În plus, plescăia întruna din buze, fiindcă nu respira decît pe gură.

- Prostii! spuse el. Tata are mai mult de o mie de taleri, mult mai mult.

Ceea ce îl făcea însă interesant era faptul că pentru gustarea de la școală el nu-și aducea pîine, ci chiflă cu aromă de lămîie, un fel de pîinișoară ovală, moale, frămîntată în lapte, care avea și stafide și pe care mai punea o felie de limbă afumată sau de piept de gîscă... De, dacă ăsta era gustul lui!...

Pentru Tony Buddenbrook era ceva nou. Chiflă cu lămîie și cu piept de gîscă... trebuie să fie grozavă! Și cînd Hermann îi dădu voie să se uite în cutia lui de tablă, Tony nu-și putu ascunde pofta de a gusta o bucățică. Într-o dimineață, Hermann îi spuse:

- Asta nu pot s-o împart, dar mîine o să aduc o bucată mai mult și pe aceea o să ți-o dau ție, dacă îmi dai și tu ceva în schimb.

A doua zi, Tony ieși în alee și așteptă cinci minute, dar Julchen nu se arăta. Mai zăbovi un minut, iar atunci apăru Hermann singur. Se apropia, legănîndu-și cutia cu merinde atîrnată de o curea, și plescăia încet din buze.

- Ei, poftim o chiflă cu piept de gîscă, fără nici un pic de grăsime... doar carne. Ce-mi dai pentru ea?

- De, poate un șiling? îl privi Tony întrebător. Stăteau în mijlocul aleii.

- Un șiling? repetă Hermann, apoi înghiți în sec și adăugă: Nu, vreau altceva.

- Ce anume? întrebă Tony, gata să-i dea orice pentru bucățica ispititoare...

- Un sărut! strigă Hermann, cuprinzînd-o cu amîndouă brațele pe după gît și sărutînd orbește aerul, fără a-i atinge obrazul, căci cu o mlădiere

nemaipomenită Tony își răsuci capul într-o parte, cu mîna stîngă îi puse ghiozdanul în piept, iar cu dreapta îi cîrpi trei, patru palme zdravene...

Băiatul se dădu înapoi, clătinîndu-se, dar în aceeași clipă, soră-sa Julchen țîșni, ca un drăcușor negru, de după un copac și, șuierînd de furie, se aruncă asupra Antoniei, îi smulse pălăria din cap și o zgîrie pe obraji, pocind-o rău de tot. Întîmplarea aceasta puse oarecum capăt prieteniei lor.

Bineînțeles că nu sfiala o îndemnase pe Tony să-i refuze o sărutare tînărului Hagenström. Era o neastîmpărată și jumătate, și zburdălniciile ei dădeau destulă bătaie de cap părinților, mai ales consulului. Avea o minte ageră și învăța cu ușurință tot ce i se cerea la școală; purtarea ei însă lăsa atît de mult de dorit, încît în cele din urmă directoarea școlii, Agathe Vermehren, se văzu nevoită să se prezinte personal în Mengstrasse și, transpirată de emoție, să-i aducă la cunoștință doamnei consul, cît se poate de politicos, că n-ar strica s-o dojenească mai aspru pe Tony, deoarece cu toate admonestările binevoitoare, repetate în mai multe rînduri, fetița se luase din nou la harță în plină stradă.

Nu era, desigur, nici o nenorocire că în drumurile ei prin oraș Tony făcea cunoștință cu toată lumea și se întindea la vorbă cu toți trecătorii. Consulul, îndeosebi, încuviința acest lucru care dovedea mai degrabă spirit comunicativ și iubire pentru semenii și nicidecum orgoliu. Împreună cu Thomas ea se cățara printre mormanele de grîu și de ovăz întinse în hambarele de pe malul Travei sau stătea la taclale cu muncitorii și cu conțopiștii care lucrau în birourile mici și întunecoase de la parter, ba dădea o mîna de ajutor și afară, la desfacerea sacilor. Îi cunoștea pe casapii care treceau pe Breite Strasse, încinși cu șorturi albe, cu cîte o copaie la subsuoară; le cunoștea pe lăptăresele care veneau de la țară cu garnițele lor de tinichea și primea să se plimbe cîte o bucată de drum în faetoele lor; îi cunoștea pe meșterii cu barbă căruntă din micile ateliere de giuvaergerie aflate sub arcadele din piață, pe precupețele de pește, de fructe și de zarzavaturi din hală, ca și pe comisionarii care mestecau tutun pe la colțuri de străzi... Pînă aici, nimic de zis, totul era în regulă.

Dar ce era de vină omul acela fără vîrstă, spîn și galben la față care se plimba în fiecare dimineată cu un zîmbet trist pe Breite Strasse, dacă, ori de cîte ori auzea un strigăt neașteptat - un simplu "ha!" sau "ho!" de pildă - începea să joace într-un picior? Și totuși, de cum îl zărea, Tony îl făcea să topăie. Și nu e frumos nici să apostrofezi cu epitetele de "madam Umbrelă" sau "madam Ciupercă" pe o biată băbuță sfrijită, cu capul cît un dovleac

care, pe orice vreme, umblă cu o umbrelă uriașă, ciuruită și veșnic deschisă. Și tot atît de necuviincios e să te înființezi, nitam-nisam, cu două-trei prietene la fel de zurlii, în ulicioara de lîngă Johannisstrasse, în fața căsuței bătrînei Liese, care trăiește din vînzare de păpuși de lînă (în treacăt fie zis, are niște ochi roșii, într-adevăr foarte ciudați), să tragi din răsputeri de sfoara clopoțelului, iar cînd se ivește în prag bătrîna, s-o întrebî cu un aer nevinovat dacă nu cumva domnul sau doamna Scui pătoare locuiesc acolo, apoi s-o rupi la fugă, prăpădindu-te de rîs... Tony Buddenbrook făcea toate aceste nebunii și le făcea, după cîte se părea, fără muștrări de conștiință. Să fi văzut cum se dădea un pas înapoi, cum își răsturna pe spate căpșorul drăgălaș cu buza superioară proeminentă, cînd vreuna din ființele chinuite cuteza s-o amenința; cum slobozea, pe jumătate indignată, pe jumătate batjocoritoare un "hah!" - parc-ar fi vrut să spună: "Îndrăznești să te legi de mine? Poftim, dacă-ți dă mîna! Eu sînt fata consulului Buddenbrook, dacă n-ai știut cumva pînă acum..."

Astfel cutreiera orașul, ca o mică regină, care își rezervă dreptul de a fi prietenoasă sau crudă, neascultînd decît de gusturile și capriciile ei.

TREI

Jean Jacques Hoffstede îi apreciaше fără îndoială cît se poate de judicios pe cei doi fii ai consulului Buddenbrook.

Thomas, care încă de la naştere fusese menit să ajungă comerciant şi viitor proprietar al firmei, frecventa secţia reală a vechii şcoli cu arcade gotice. Era un băiat chibzuit, silitor şi deştept, ceea ce nu-l împiedica să petreacă din toată inima cînd Christian, înscris la gimnaziu şi tot atît de înzestrat, dar nu atît de serios, îşi imita cu o abilitate de necrezut profesorii, îndeosebi pe vrednicul Marcellus Stengel, care predă muzica, desenul şi alte materii distractive.

Domnul Stengel purta o perucă roşcată, o redingotă cafenie, veşnic deschisă, ce-i ajungea aproape pînă la glezne, şi nişte gulere tari şi înalte sub care îi dispăreau pînă şi tîmplele, iar din buzunarele jilecii sale se profilau în permanenţă vîrfurile impecabil ascuţite a o jumătate de duzină de creioane. Era un om de spirit domnul Stengel şi îi plăcea să facă distincţii filozofice. El spunea, bunăoară: "Ce trebuia să faci, fiule? O linie dreaptă. Şi ce-ai făcut? O dungă". (Pronunţa "line" în loc de "linie"). Sau, adresîndu-se unui elev leneş: „Nu într-un an, ci în patru ai să faci a patra, băiete". ("Patru" şi "patra" sunau aproape ca "patu" şi "pata".) Marea lui plăcere la orele de canto era să repete cu băieţii frumosul cîntec "Pădurea verde". Cîţiva şcolari ieşeau pe coridor şi cînd corul termina versul: "Trecem voioşi prin cîmpii şi păduri"... ei trebuiau să reia ultimul cuvînt, să-l îngîne în surdina, dînd impresia unui ecou ce se stinge. Dacă se întîmpla ca rolul acesta să fie încredinţat lui Christian Buddenbrook, vărului său Jürgen Kröger sau prietenului său Andreas Giesecke, băiatul comandantului de pompieri, în locul gîngăşului ecou se auzea huruitul lăzii cu cărbuni, rostogolită de ei pe scări. Drept urmare, la patru după-masă, rămîneau la arest, chiar în locuinţa domnului Stengel. Aici lucrurile se petreceau destul de plăcut. Domnul Stengel uitase totul şi porunceă menajerei să servească elevilor Buddenbrook, Kröger şi Giesecke cîte o ceaşcă de cafea "de căciulă", apoi le dădea drumul celor trei domnişori...

Un lucru e sigur. Dascălii aceia admirabili care îşi făceau meseria în sălile boltite ale străvechii şcoli - o fostă şcoală mănăstirească - sub conducerea prietenoasă a bătrînului şi omenosului lor director, mare amator de tabac, erau nişte oameni paşnici, cu sufletul deschis, uniţi în credinţa că ştiinţa şi

veselia nu se exclude una pe alta și dându-și silința să-și îndeplinească datoria cu bunăvoință și plăcere. În clasele de mijloc, latina o preda un fost preot, pastorul Hirte, un domn deșirat, cu favoriți castanii și ochi vioi, care nu cunoștea fericire mai mare decât această potrivire a numelui său cu vocația lui din trecut¹⁰, de aceea el îi pune mereu pe elevi să traducă pe nemțește cuvântul "pastor". Expresia lui preferată era "infinet de mărginit" și nu s-a aflat până-n ziua de azi dacă această împerechere de cuvinte o rostea cu un tîlc glumeț sau nu. Când însă își propunea să-și uluiască pe de-a-ntregul elevii, își sugea buzele pînă nu se mai vedeau deloc, dîndu-le apoi drumul cu atîta artă încît în clasă se auzea un pocnet de parcă sărea în aer un dop de șampanie. Îi plăcea să se plimbe prin fața băncilor cu pași mari și să înfățișeze cu o prodigioasă vioiciune întreaga viață viitoare a cîte unui elev - și aceasta anume cu intenția de a-i stîrni puțin fantezia. Apoi trecea serios la treabă, adică îi asculta pe elevi versurile compuse de el însuși, cu reală îndemînare, despre regulile referitoare la gen - spunea *Geniüss* în loc de *Genus* ¹¹ - și despre tot felul de construcții complicate. Pastorul Hirte recita aceste versuri scoțînd în relief, cu un accent de triumf nespus, cadența și rimele lor.

Adolescența lui Tom și Christian. Nimic deosebit nu se poate spune despre ea. Casa Buddenbrook se afla sub auspicii solare pe vremea aceea, căci în birouri se încheiau tranzacții strălucite. Doar din cînd în cînd izbucnea cîte o furtună, cîte o nenorocire ca aceasta: Domnul Stuht, maestru croitor în Glockengiesserstrasse, a cărui nevastă cumpăra haine vechi și astfel avea intrare în cele mai bune case, domnul Stuht a cărui burtă acoperită de o cămașă de flanelă își revărsa uimitoarea rotunjime peste pantaloni... ei bine, acest domn Stuht confecționase pentru tinerii Buddenbrook două costume, pentru prețul global de șaptezeci de mărci. La dorința celor doi mușterii însă, domnul Stuht s-a arătat dispus să treacă în factură nici mai mult, nici mai puțin decît optzeci de mărci, urmînd a le înmîna diferența în bani peșin... O mică afacere... nu prea curată, dar deloc neobișnuită. Din nenorocire, printr-un joc tenebros al fatalității, totul fu descoperit și domnul Stuht, punîndu-și un surtuc negru peste cămașa de flanelă, trebui să apară în biroul particular al consulului unde Tom și Christian fură supuși unui interogatoriu sever chiar în fața lui. Domnul Stuht, care stătea cu picioarele crăcănate, dar cu capul înclinat într-o parte, într-o atitudine plină de respect, lîngă fotoliul consulului, rosti un discurs armonios spunînd în esență că "de, a fost așa o socoteală" și declarîndu-se

bucuros să-și primească cele șaptezeci de mărci ale lui, "de vreme ce socoteala a ieșit pe dos". Pe consul, șiretlicul acesta îl scosese din sărite, dar după o matură chibzuință spori banii de buzunar ai băieților, căci scris este: "Și nu ne duce pre noi în ispită..."

Era vădit că în Thomas Buddenbrook se putea pune mai multă nădejde decât în fratele său. Purtarea lui era măsurată, de o vioiciune potolită. Christian, în schimb, părea plin de toane, fiind uneori de un comic grotesc, iar altă dată speriiind, prin apucăturile lui stranii, întreaga familie. Într-o zi, lumea era la masă și se serveau fructele: toți mâncau liniștiți, stînd de vorbă în tihnă. Deodată, Christian puse pe farfurie piersica din care a mușcase, se îngălbeni la față și ochii lui rotunzi, adînciți deasupra nasului exagerat de mare, aproape că-i ieșiră din orbite.

- În viața mea n-am să mai mănînc piersici, spuse el.

- De ce, Christian... Asta e o prostie!... Ce-i cu tine?

- Închipuiți-vă că, din greșeală... aș fi înghițit sîmburele acesta mare și mi s-ar fi oprit în gît... și n-aș mai putea respira... și-aș sări în picioare simțind că mă înăbuș... Groaznic... Și voi, de asemenea, ați sări cu toții în picioare....

Și, deodată Christian scoase un geamăt scurt, un "o!" plin de spaimă, se ridică neliniștit, se întoarse într-o parte, ca și cum ar fi vrut să fugă.

Doamna consul și domnișoara Jungmann săriră într-adevăr în picioare.

- Dumnezeule, Doamne!... Nu cumva l-ai înghițit, Christian?

La drept vorbind oricine ar fi jurat că nenorocirea s-a întîmplat aievea.

- Nu, nu, răspunse Christian și încet-încet își vine în fire, dar *dacă* l-aș fi înghițit...

Consulul, care pălise și el de spaimă, începu să-l ocărăscă și chiar bunicul bătu indignat în masă: să nu mai audă astfel de glume nesărate!... Dar o bună bucată de vreme Christian n-a mai mîncat într-adevăr piersici.

PATRU

N-a fost o simplă slăbiciune a vârstei boala care, la vreo șase ani de la mutarea familiei în Mengstrasse, într-o zi cu ger din luna ianuarie, a doborât-o pentru totdeauna pe bătrîna *madame* Antoinette Buddenbrook, în patul ei cu baldachin, din dormitorul de la mezanin. Pînă în ultimele zile bătrîna doamnă fusese plină de vigoare, purtîndu-și cu maiestuoasă demnitate buclele grele și albe de la tîmple. Împreună cu soțul și copiii ei, participase la ospetele mai de seamă din oraș, iar la cele pe care le dădea familia Buddenbrook, nu rămînea cu nimic mai prejos decît eleganta sa noră. Dar într-o zi, așa din senin, se simți cuprinsă de o durere vagă pe care singură n-o putea defini. O enterită ușoară, la început, pentru care doctorul Grabow îi prescrise puțină carne de porumbel și franzelă, apoi o colică cu accese de vomă care o slăbi cu o repeziciune de necrezut. Starea aceasta de lîncedă sfîrșeală era îngrijorătoare. Apoi, după o scurtă și gravă discuție pe care doctorul Grabow o avusese cu consulul, afară pe scări, fu chemat un al doilea medic, un ins scund, cu barba neagră, cu privirea sumbră. Din clipa în care, alături de Grabow, omul acesta începu s-o îngrijească și el pe bolnavă, parcă întreaga înfățișare a casei se schimbă. Toată lumea umbla în vîrful picioarelor, vorbea grav, în șoaptă, iar carele nu mai aveau voie să treacă pe aleea din fața intrării. Parcă ceva nou, ceva străin și neobișnuit s-ar fi furișat între membrii familiei, o taină pe care fiecare o citea în ochii celuilalt: gîndul morții se cuibărise în casă și domnea tăcut în vastele încăperi.

Dar nu se puteau lăsa pe tînjală, de vreme ce sosi o droaie de oaspeți. Boala a durat vreo paisprezece, cincisprezece zile, dar încă la sfîrșitul primei săptămîni veni de la Hamburg, împreună cu fiică-sa, bătrînul senator Duchamps, fratele muribundei, iar după cîteva zile, sora consulului, împreună cu soțul ei, bancherul din Frankfurt. Toți aceștia erau găzduiți în casă și Ida Jungmann avea treabă pînă peste cap cu rînduirea diferitelor dormitoare și a gustărilor substanțiale cu creveți și vin de Porto, în timp ce în bucătărie se frigeau cotlete și se făceau prăjituri... Johann Buddenbrook ședea la căpățiul bolnavei, ținînd în mîinile sale mîna istovită a bătrînei Nette, și cu sprîncenele ridicate, cu buza de jos puțin răsfrîntă, se uita tăcut în gol. Ornicul de perete țacănea surd, la intervale mari. Și mai rare erau însă momentele în care se auzea respirația scurtă și slabă a bolnavei. O soră

de caritate îmbrăcată în negru trebuia la masă, pregătind o supă concentrată; era o ultimă încercare de a mai hrăni bolnava. Din când în când, câte un membru al familiei intra fără zgomot și dispărea tot așa.

Bătrînul își amintea, poate, cum stătuse, cu patruzeci și șase de ani în urmă, la căpătîiul primei sale soții pe când aceasta trăgea să moară și cumpănea, poate, deznădejdea sălbatică, înviforată de atunci, și melancolia meditativă cu care, el însuși împovărat de ani, privea fața schimbată, lipsită de expresie și îngrozitor de indiferentă a bătrînei femei care nu-i dăruise, de bună seamă, niciodată o mare fericire și nici o mare durere, dar stătuse atîția ani cu demnitate și înțelepciune alături de el. Și acum, iată, pleacă, se stinge încet-încet, la fel cum a trăit, fără pasiune și fără durere.

Nu se gîndea la cine știe ce: cu ochii ațintiți în gol și clătînînd domol din cap, privea doar îndărăt, la viața lui din trecut, la viață în general - și deodată ea îi apărură atît de îndepărtată, atît de stranie - la această forfotă inutilă și zgomotoasă în mijlocul căreia trăise, care se retrăsese pe nesimțite din preajma lui și acum răsuna ca un ecou din depărtări în urechea ce asculta uimită... Din când în când murmură, ca pentru sine:

- Ciudat! Ciudat!

Și când *madame* Buddenbrook scoase cel din urmă suspin, scurt și fără zbucium, când în sufragerie, unde se făcuse și prohodul, dricarii ridicară sicriul acoperit de flori, pentru a-l duce cu pași greoi la carul mortuar, el rămase în aceeași stare de spirit; nici nu plînsese măcar, dar păstră obiceiul de a clătina ușor și mirat din cap și predilecția pentru vorba "Ciudat!" pe care o rostea aproape zîmbind... Nu era nici o îndoială că și sfîrșitul lui Johann Buddenbrook se apropia.

Stătea tăcut și absent în cercul familiei și, uneori, când o lua pe micuța Clara pe genunchi ca să-i fredoneze unul din vechile lui cîntece poznașe, ca de pildă:

De-a lungul orașului, omnibusu-aleargă...

sau:

Ia te uită, ia te uită, pe perete un bondar...

i se întîmpla să se întrerupă brusc, s-o pună jos pe nepoată-sa și să îngîne, ca o concluzie a unui lung șir de gînduri pe jumătate inconștiente: "Ciudat!" Clătina din cap și-și întorcea privirea în altă parte...

Într-o zi spuse:

- Jean, *assez*. Auzi?

Și în scurtă vreme în oraș începură să circule formulele cu tipăritură aleasă și cu două iscălituri, prin care Johann Buddenbrook-senior își permitea să anunțe că, în urma vârstei înaintate, se vedea nevoit să renunțe la activitatea comercială de pînă atunci și, ca atare, transmite, de azi înainte, casa *Johann Buddenbrook* fondată *anno* 1768 de răposatul său părinte, cu tot activul și pasivul, și cu aceeași denumire, fiului și asociatului său, Johann Buddenbrook, singurul proprietar de aici înainte, cu rugămintea ca încrederea ce i s-a arătat din atîtea părți să i se acorde în viitor și fiului său... "Cu stimă Johann Buddenbrook-senior, care va înceta să mai semneze."

Din ziua în care fu dusă la îndeplinire această înștiințare, bătrînul refuză să mai pună piciorul în birou, apatia lui înclinată spre meditație crescuse înspăimîntător și, pe la mijlocul lui martie, doar la cîteva luni de la moartea soției sale, un mic guturai de primăvară a fost de ajuns pentru a-l trînti la pat. Apoi, într-o noapte, sosi ora cînd familia se adună și în jurul patului său, iar el îi spuse consulului:

- Mult noroc, Jean - auzi? Și curaj, curaj! Și lui Thomas: Ajută-l pe tatăl tău! Iar lui Christian: Vezi să se aleagă ceva din tine!

Apoi tăcu, îi privi pe rînd pe toți și, cu un ultim "Ciudat!", se întoarse cu fața la perete...

De Gotthold n-a pomenit, pînă-n ultima clipă, nici un cuvînt. La rîndul său, acesta răspunse prin tăcere la scrisoarea prin care consulul îl chema la patul de moarte al tatălui său. Dar a doua zi, dis-de-diminează - anunțurile mortuare nici nu fuseseră încă expediate și consulul cobora spre birou să rezolve problemele mai urgente - se întîmpla ceva ciudat: Gotthold Buddenbrook, proprietar al magazinului de pînzeturi *Siegmund Stüwing & Comp.* din Breite Strasse, se apropia cu pași repezi dinspre aleea din fața intrării. Era în vîrstă de patruzeci și șase de ani, scund și îndesat, cu favoriți stufoși, de un blond-cenușiu, presărați cu fire albe. Picioarele îi erau scurte și purta pantaloni de stofă aspră, cadrilată, largi ca niște saci. Urcînd scara spre consul, el își ridică sprîncenele pînă se pierdură sub borul pălăriei cenușii și în același timp se încruntă.

- Johann, începu cu un glas înalt și plăcut, fără a-i întinde mîna fratelui său, cum îi merge?

- Ne-a părăsit astă-noapte! răspunse mișcat consulul, apucînd mîna fratelui său, care ținea o umbrelă. Cel mai bun tată!

Gotthold își coborî sprîncenele atît de adînc încît pleoapele i se închiseră. După o clipă de tăcere întrebă apăsător:

- Nu s-a schimbat nimic, pînă la urmă, Johann?

Consulul își retrase mîna brusc, făcînd chiar un pas înapoi și în timp ce ochii lui rotunzi, adînciți în orbite, se limpeziră, spuse:

- Nimic.

Sprîncenele lui Gotthold se avîntară spre borul pălăriei și ochii i se ațintiră încordați asupra fratelui său.

- Și la ce mă pot aștepta de la simțul *tău* de dreptate? întrebă cu glas înăbușit.

De astă dată își coborî consulul privirea, apoi, fără să și-o mai ridice, făcînd un gest hotărît de sus în jos și răspunse încet, dar hotărît:

- În acest moment greu și serios ți-am întins o mînă de frate, dar, în ceea ce privește afacerile, nu vei găsi în mine decît pe șeful respectabilei case al cărei unic proprietar am devenit din ziua de azi. Nu poți aștepta de la mine nimic ce s-ar împotrivi îndatoririlor impuse mie de *această* calitate; orice alte sentimente ale mele trebuie să amuțească.

Gotthold plecă... Totuși la înmormîntare, cînd mulțimea de rude, de cunoștințe, de negustori, de delegați, de hamali, de funcționari și de muncitori de la depozite umplu toate încăperile, scările și coridoarele, și toate birjele din oraș se înșiruiră de-a lungul străzii, spre sincera bucurie a consulului, el veni din nou; ba o aduse și pe nevastă-sa, născută Stüwing, și pe cele trei fiice, de-acum mari, Friederike și Henriette - foarte înalte și uscățive amîndouă - și Pfffi care, la optsprezece ani, părea în schimb prea mică și prea grasă.

Apoi, afară la cimitir, dincolo de poarta orașului, în fața cavoului familiei de la marginea crîngului, pastorul Kolling de la biserica Sfînta Maria, un om voinic, cu capul mare și cu vorbă aspră, rosti panegiricul, elogiînd viața cumpătată a răposatului, viață plăcută lui Dumnezeu, spre deosebire de aceea a "desfrînaților, mîncărilor și bețivilor"... Așa grăia părintele, deși mulți din cei de față, aducîndu-și aminte de tonul moderat cu care vorbea bătrînul Wunderlich, decedat de curînd, clătinau din cap.

Și cînd ceremonia și formalitățile ajunseră la sfîrșit și cele șaptezeci, optzeci de birje luară drumul spre oraș... Gotthold Buddenbrook se oferînd să-l însoțească pe consul, avînd a-i vorbi între patru ochi. Și iată că, așezîndu-se lîngă fratele său, pe pernele din spate ale cupeului larg, înalt și greoi, și punîndu-și unul peste celălalt picioarele scurte, omul se arată blînd și

împăciuitor. Recunoaște tot mai mult - spuse - că fratele său, consulul, nu poate să procedeze altfel de cum procedează și nici el nu vrea să păstreze despre tatăl său o amintire umbrită de mînie. Renunță deci la pretențiile lui, cu atît mai bucuros cu cît e hotărît să se retragă cu desăvîrșire din afaceri, resemnîndu-se să ducă, cu partea lui de moștenire și cu ce mai are pe deasupra, o viață liniștită, deoarece de pe urma magazinului de pînzeturi are puține bucurii: veniturile sînt atît de modeste, încît nu se poate decide să mai facă alte investiții... îndărătnicia față de tata nu i-a adus noroc, se gîndi, cucernic, consulul, privind cu ochii sufletului spre cer; și Gotthold avu, poate, același gînd.

CINCI

Ajungînd în Mengstrasse, el îl însoți pe fratele său pînă în sufrageria mică, unde cei doi domni, tremurînd de frig în fracurile lor, după ce atîtea ceasuri stătuseră în picioare în aerul răcoros al primăverii, băură împreună cîteva pahare de coniac vechi. Apoi, după ce schimbă cîteva cuvinte serioase și pline de politețe cu cumnata sa și-i mîngîie pe cap pe copii, Gotthold plecă, pentru a apărea din nou de "ziua copiilor" în vila Kröger din afara orașului... începuse să lichideze.

Un singur lucru îl mîhnea pe consul: că tatăl său n-apucase intrarea în afaceri a celui mai mare dintre nepoți, eveniment ce se produse în preajma Paștelui din același an.

Thomas avea șaisprezece ani cînd părăsi școala. Se dezvoltase mult în timpul din urmă și din ziua primei împărtășanii - cu care prilej pastorul îl îndemnase în cuvinte puternice să urmeze calea cumpătării - se îmbrăca din cap pînă-n picioare ca un bărbat în toată legea, ceea ce îl făcea să pară și mai mare. Purta la gît lăntșorul lung, de aur, rămas de la bunicul său, lăntșor de care atîrna un medalion cu blazonul familiei, melancolicul blazon ce înfățișa un cîmp cu hașuri neregulate, o mlaștină întinsă și o salcie singuratică și desfrunzită pe mal. Inelul cu sigiliu de piatră verde, mai vechi decît lanțul (pe care îl purtase, probabil, chiar și foarte înstăritul croitor de la Rostock), trecuse împreună cu *Biblia* cea mare în proprietatea consulului.

Thomas semăna tot mai mult cu bunicul său, așa cum Christian semăna cu tatăl său; mai ales bărbia rotundă, voluntară și linia fină a nasului erau ale bătrînului. Părul cu cărarea într-o parte, ondulat și dat pe spate pe la tîmplele înguste, brăzdate de vine, era blond închis; în contrast cu părul, genele lungi și sprîncenele, dintre care una și-o ridica mereu, păreau foarte deschise și spălăcite. Mișcările și vorba îi erau liniștite și la locul lor, ca și rîsul care-i descoperea dinții destul de urîți. Se pregătea cu zel și seriozitate pentru profesiunea lui...

Nespus de solemnă a fost ziua cînd, după micul dejun, consulul îl luă cu dînsul în birouri ca să-l prezinte domnului Marcus, procuristul, domnului Havermann, casierul, și întregului personal, cu care de altfel, era de mult în raporturi de bună prietenie; cînd se așeză pentru întîia dată pe scaunul său turnant, în fața pupitrului, apucîndu-se cu sîrg să ștampileze, să claseze și să copieze diverse hîrtii și cînd, spre seară, tatăl său îl conduse de-a lungul

Travei la magaziile "Teiul", "Stejarul", "Leul" și "Balena", dar unde de data aceasta el fu prezentat în calitate de colaborator...

Se dedica trup și suflet muncii, imitînd hărnicia liniștită și stăruitoare a tatălui său, care lucra strîngînd din fălci și scria din cînd în cînd în jurnalul său cîte o rugăciune; căci tebuiau recuperate pierderile însemnate pe care "Firma", această noțiune divinizată, le suferise la moartea bătrînului... Într-o seară, la o oră foarte înaintată, în salonul cu peisaje, consulul dădu nevastei sale o serie de lămuriri destul de amănunțite asupra situației.

Era unsprezece și jumătate. Copiii, ca și mamzela Jungmann, dormeau în odăile ce dădeau spre coridor, căci etajul al doilea stătea gol, neocupat decît în răstimpuri, cînd soseau oaspeți. Doamna consul ședea pe canapeaua galbenă, lîngă soțul ei care, cu o țigară-n gură, parcurgea știrile de la bursă, apărute în gazeta locală. Aplecată asupra unei broderii de mătase, ea își mișca ușor buzele, numărînd cu vîrfurile acului un rînd de împunsături. Alături, pe grațioasa mescioară de lucru cu ornamente de aur, șase lumînări ardeau într-un candelabru; policantrul ce atîrna din tavan nu era aprins.

Johann Buddenbrook, care se apropia încet-încet de mijlocul celui de al cincilea deceniu, îmbătrînise vizibil în ultimii ani. Ochii lui mici și rotunzi se înfundaseră și mai mult în orbite, nasul mare și încovoiat ca și pomeții obrazilor ieșeau și mai mult în relief, iar pe la tîmple, un puf de pudră îi atinsese parcă ușor părul blond-cenușiu, cu cărare îngrijită. Și soția lui avea aproape patruzeci, ea însăși își păstra de minune înfățișarea - nu frumoasă, dar strălucitoare totuși - și tenul ei de un alb mat, stropit cu pistrui nu-și pierduse nimic din gingășie. Părul ei roșcat, pieptănat cu artă, avea reflexe aurii în lumina candelabrului. În timp ce căutătura ochilor de un albastru foarte deschis îi lunecă nițel într-o parte, ea zise:

- Aș vrea să chibzuiești puțin asupra unui lucru, dragul meu Jean, n-ar fi bine să luam un fecior în casă?... Eu am ajuns la convingerea că da. Cînd mă gîndesc la părinții mei...

Consulul își lăsă gazeta pe genunchi și scoțîndu-și țigara din gură o privi cu atenție, fiindcă era vorba de o cheltuială.

- Da, scumpa mea și draga mea Bethsy, începu lungind vorba într-adins pentru a avea timp să-și rînduiască obiecțiile. Un fecior, zici? După moartea părinților mei, am oprit toate cele trei slujnice, fără să mai vorbim de domnișoara Jungmann. Și mi se pare că...

- Ah, Jean, casa e așa de mare că este aproape imposibil altfel. I-am spus Linei: "Fată dragă, e un veac de cînd nimeni n-a mai scuturat praful în

încăperile din fund!" Dar nici ele nu se pot speti muncind. Le ajunge cât gîfîie ca să fie curat, în ordine, totul, aici în camerele din faţă. Ce bine ne-ar prinde un fecior pentru comisioane şi alte lucruri de felul acesta! Un flăcău de treabă, fără pretenţii, de la ţară... Dar să nu uit: Louise Möllendorpf vrea să-l concedieze pe Anton al ei. L-am văzut servind: e un băiat îndemînatic...

- Trebuie să-ţi mărturisesc, răspunse cu o mişcare nervoasă consulul, că ideea aceasta mă miră. În timpul din urmă nici nu facem vizite, nici nu primim pe nimeni...

- Nu, fireşte, dar oaspeţi avem totuşi destul de des, şi asta nu din pricina mea, dragă Jean, deşi, după cum ştii, îmi face într-adevăr plăcere, îţi pică un tovarăş de afaceri din alt oraş, îl pofteşti la masă şi, cum nu şi-a reţinut cameră la hotel, doarme, fireşte, la noi. Sau vine vreun misionar şi stă, poate, o săptămînă întreagă aici... Peste două săptămîni îl aşteptăm pe pastorul Mathias din Cannstatt... În sfîrşit, ca să nu mai lungim vorba, lefurile sînt aşa de mici!...

- Dar puţin cîte puţin se adună, Bethsy! Plătim patru oameni în casă, şi uiţi cîţi salariaţi avem în slujba firmei.

- O fi într-adevăr peste puterile noastre să ţinem un fecior? întrebă Elisabeth zîbind în timp ce-l privea cu capul înclinat într-o parte. Cînd mă gîndesc la personalul din casa părinţilor mei...

- Părinţii tăi, dragă Bethsy! Ei bine, e cazul să te întreb dacă ai o idee clară despre situaţia noastră?

- Ai dreptate, Jean, poate că nu cunosc destul de bine cum stau lucrurile.

- O, asta se poate remedia uşor, spuse consulul. Se așeză mai în voie pe sofa, picior peste picior, trase o gură de fum şi încruntîndu-se uşor începu să înşire, cu o uşurinţă extraordinară, o serie de cifre. Scurt şi cuprinzător: răposatul meu tată avea, pe vremuri, înainte de căsătoria soră-mii, suma rotundă de 900 000 de mărci, în care nu intra, se înţelege, proprietatea funciară şi valoarea propriu-zisă a firmei. Din această sumă, 80 000 au trecut ca zestre la Frankfurt, şi 100 000 i-au fost daţi, pentru înjghebarea gospodăriei, lui Gotthold. Rămîneau 720 000. A urmat apoi cumpărarea acestei case care, cu toată suma realizată prin vînzarea micului imobil din Alfstrasse, ne-a costat, cu reparaţii şi mobilier, 100 000 în cap. Rămîn 620 000. Li s-a plătit celor din Frankfurt, cu titlu de despăgubire, 25 000. Rest 595 000. Astfel ar fi stat lucrurile la moartea tatălui meu, dacă n-am fi echilibrat în cursul anilor toate aceste cheltuieli într-un cîştig de 200 000 de mărci. Averea noastră întreagă se cifra, aşadar, la 795 000 de mărci. Din

această sumă 100 000 i-au mai revenit lui Gotthold și alte 267 000 celor din Frankfurt. Dacă mai scădem cele cîteva mii pe care, prin testament, tata le-a donat pentru spitalul Sfîntului Duh, pentru fondul de ajutorare a văduvelor de negustori, rămîn aproximativ 420 000 de mărci, la care se adaugă zestrea ta, adică 100 000. Aceasta e, în linii generale, situația, făcînd abstracție de tot felul de mici oscilații. Va să zică, nu sîntem așa grozav de bogați, dragă Bethsy, și trebuie să mai ținem seama și de faptul că, deși volumul afacerilor a scăzut, cheltuielile au rămas aceleași, fiindcă profilul firmei nu ne permite să le reducem... Ai putut să mă urmărești?

Cu broderia în poală, doamna consul dădu din cap cu oarecare șovăială.

- Desigur, dragă Jean, spuse ea, deși nu înțelesese tot și nu pricepea deloc de ce aceste sume mari ar trebui s-o împiedice să angajeze un fecior.

Consulul trase din țigară, cu capul răsturnat pe spate, dădu drumul unui rotocol de fum, apoi continuă:

- Desigur, te gîndești că în ziua în care Dumnezeu îi va chema la el pe iubiții tăi părinți ne va rămîne o moștenire considerabilă - și ai dreptate. Totuși, să nu ne facem socoteli nechibzuite. Știu că tatăl tău a avut pierderi destul de grele și asta, după cum toată lumea a aflat, din pricina lui Justus. Justus e un om extrem de simpatic, dar nu prea se arată destoinic în afaceri și a avut și un nenoroc de care nu e vinovat. Din pricina mai multor clienți a avut pierderi foarte supărătoare. Pierzînd mereu din capital, a fost nevoit să recurgă, prin mijlocirea unor bancheri, la credite scumpe și, pentru a se evita o catastrofă, tatăl tău a trebuit să intervină în mai multe rînduri cu sume importante. Așa ceva s-ar mai putea repeta și în viitor și o să se repete, mă tem, fiindcă - iartă-mă Bethsy, dacă îți vorbesc cît se poate de sincer - acea seninătate și ușurință atît de încîntătoare la tatăl tău, care nu se mai ocupă de comerț, nu-l prinde deloc pe fratele tău, care e om de afaceri... Înțelegi ce vreau să spun... Justus nu e îndeajuns de prevăzător, nu-i așa? E cam pripit și superficial... De altfel nici părinții tăi nu-și refuză nimic, și de asta mă bucur din toată inima, trăiesc pe picior mare... potrivit situației lor.

Doamna consul zîmbea cu îngăduință: cunoștea prejudecata soțului său față de înclinările spre eleganță ale familiei Kröger.

- Pe scurt, continuă el, punînd restul de țigară în scrumieră, în ceea ce mă privește, mă bizui în primul rînd pe convingerea că bunul Dumnezeu mă va ține în puteri, și cu ajutorul Lui milostiv voi putea ridica din nou averea firmei la înălțimea de odinioară... Sper că acum vezi mai limpede, dragă Bethsy...

- Foarte limpede, Jean, cît se poate de limpede, se grăbi să răspundă doamna consul, fiindcă în seara aceea renunțase să mai stăruie în privința feciorului. Dar acum să mergem la culcare, ce zici? S-a făcut tîrziu de tot.

Peste cîteva zile, cînd consulul, venind bine dispus de la birou, se așeză la masă, luară totuși hotărîrea ca Anton, feciorul care servise la Möllendorpf, să fie angajat.

ȘASE

- Pe Tony o dăm la pension, la domnișoara Weichbrodt, declară consulul pe un ton atît de hotărît încît faptul era ca și împlinit.

Fiindcă, așa cum s-a arătat mai sus, în timp ce Thomas se deprindea cu negoțul, dovedind reale înclinații, în timp ce Clara creștea veselă, iar pofta de mîncare a bieteii Klothilde umplea de bucurie pe toți cîți o priveau, de Tony și Christian părinții erau mai puțin mulțumiți. Cît despre acesta din urmă, printre cele mai neînsemnate fapte de care putea fi muștrat, se număra și acela că aproape în fiecare după-masă trebuia să ia cafeaua acasă la domnul Stengel - cu toate că, pierzîndu-și răbdarea, doamna consul îi scrisese profesorului, invitîndu-l printr-un bilet grațios la dînsa acasă, pentru o explicație. Domnul Stengel apărui în Mengstrasse cu peruca de duminică, arborînd cel mai înalt guler și o vestă împănată cu creioane ascuțite ca niște lănci; în timp ce ședea lîngă doamna consul în salonul cu peisaje, Christian, ascuns în sufragerie, trăgea cu urechea la ușă. Eminentul pedagog își expuse elocvent, deși cam stînjenit, vederile, vorbe despre esențiala deosebire dintre "linie" și "dungă", aminti de "pădurea verde" ca și de lada cu cărbuni, repetînd tot timpul expresia "în consecință", convins de bună seamă că ea se potrivește mai bine cu ambianța distinsă. După un sfert de ceas apărui consulul, îl goni pe Christian din sufragerie și își exprimă față de domnul Stengel viile regrete pentru că fiul său îi pricinuia atîtea nemulțumiri...

- O, nu, ferească sfîntul, domnule consul. E o minte deschisă, un băiat vioi, elevul Buddenbrook. Și în consecință... Doar că e nițel cam zburdalnic, dacă mi-e permis să mă exprim astfel, hm... și în consecință...

Consulul îl conduse politicos, prin toată casa, apoi domnul Stengel își luă rămas bun... Dar nu acesta era lucrul cel mai grav. Lucrul cel mai grav a devenit public într-una din zilele următoare. Despre ce era vorba? Elevului Christian Buddenbrook i se dăduse voie să meargă într-o seară, cu un bun prieten al său, la Teatrul Municipal unde se juca *Wilhelm Tell* de Schiller. Rolul lui Walter, fiul lui Tell, era susținut de o tînără actriță, *demoiselle Meyer de la Grange*, care avea o slăbiciune cu totul specială și anume: indiferent dacă se potrivea sau nu cu rolul pe care-l interpreta, ea apărea pe scenă cu o broșă de briliante, despre care toată lumea știa că sînt adevărate, de vreme ce erau un dar al tînărului consul Peter Dohlmann, fiul răposatului angrosist de lemne Dohlmann din Wallstrasse numărul 1, de lîngă

Holstentor. Consulul Peter era un așa-zis libertin, adică unul dintre domnii care, ca și Justus Kröger de pildă, aveau o purtare cam ușuratică. Era căsătorit, avea chiar o fetiță, dar de mai multă vreme nu se înțelegea cu nevasta sa și ducea o viață de adevărat burlac. Averea pe care i-o lăsase tatăl său, al cărui comerț îl continua, chipurile, fusese destul de însemnată, dar prin oraș se spunea că a început să mănânce totuși și din capital. Își petrecea timpul mai mult la club sau în Berăria Primăriei, unde lua și micul dejun. În fiecare dimineață pe la patru era văzut pe undeva pe străzi și făcea dese călătorii de afaceri la Hamburg. Dar înainte de toate era un zelos amator de teatru, nici o reprezentație nu-i scăpa și se interesa foarte îndeaproape de personalul artistic. *Demoiselle Meyer de la Grange* era ultima dintre tinerele artiste pe care în anii din urmă le distinsese cu briliante.

Dar să revenim la chestiune. În rolul lui Walter Tell, tînăra artistă era pur și simplu încîntătoare. Ea purta și de data aceasta broșa cu briliante și juca atît de mișcător încît, de emoție și entuziasm, elevul Buddenbrook avea lacrimi în ochi, ba se lăsă tîrît într-o acțiune ce nu putea izvorî decît dintr-un simțămînt din cale afară de puternic. Anume, într-o pauză, el cumpără la florăria de peste drum, plătind o marcă și opt șilingi și jumătate, un buchet, cu care piciul de paisprezece ani, cu nasul mare și cu ochii mici, înfundați în orbite, se îndreaptă spre scenă; și fiindcă nimeni nu-l opri, o găsi pe domnișoara Meyer de la Grange, care stătea de vorbă cu consulul Peter Dohlmann în fața unei cabine. Consulul era cît pe ce să cadă pe spate de rîs, cînd îl zări pe Christian apropiindu-se cu buchetul în mînă, dar noul libertin, înclinîndu-se adînc și cu toată seriozitatea în fața lui Walter Tell, îi oferi florile, dădu încet din cap și îi spuse cu atîta sinceritate încît glasul lui suna aproape dureros:

- Ce frumos ați jucat, domnișoară!

- Ia te uită la el! Păi ăsta-i Christian Buddenbrook! strigă cu vorba lui lată consulul Dohlmann.

Domnișoara Meyer de la Grange își ridică însă sprîncenele frumoase și întrebă:

- Băiatul consulului Buddenbrook?

Apoi, cu multă bunăvoință, mîngîie fața noului ei admirator.

Acestea erau faptele pe care, încă în aceeași seară, Peter Dohlmann le servi drept trufanda prietenilor săi la club. Dar vestea se răspîndi fulgerător de repede în oraș, ajunse chiar la urechile directorului școlii, care socoti că trebuie să discute cu consulul Buddenbrook. Cum privea acesta situația?...

Nu era atîta mînios, cît mai degrabă copleșit, zdrobit de-a dreptul. Ședea aproape doborît în salonul cu peisaje, povestindu-i soției sale cele întîmplate.

- Țsta e băiatul nostru! Iată pe ce drum a apucat...

- Pentru Dumnezeu, Jean, tatăl tău ar fi rîs de toată comedia asta. Și dacă o s-o povestești joi părinților mei, o să vezi că papă are să se amuze grozav...

Consulul izbucni:

- A, da! Sînt convins că are să-l amuze, Bethsy! Are să se bucure că sîngele lui ușuratic și înclinările lui nesperioase supraviețuiesc nu numai în domnișorul... libertin... Justus, ci, după cum arată semnele, și într-unul din nepoții săi... Ei, la naiba, tu mă silești să fac astfel de constatări! Auzi! Să se ducă la această... persoană! Să-și cheltuiască banii de buzunar cu o astfel de femeie! Nu știe ce face, admit, dar aplecarea spre viciu se arată limpede!

Da, cazul era grav într-adevăr, și consulul era cu atît mai îngrozit, cu cît după cum s-a mai spus, nici Tony n-avea o purtare mai bună. E adevărat că, o dată cu trecerea anilor, se lăsase de obiceiul de a-l face pe omul cu fața galbenă să țopăie, ca și de vizitele la Liese, păpușăreasa, dar capul și-l purta din ce în ce mai semeț, mai provocator și mai ales după ce-și petrecea vara la bunici, manifesta o înclinație condamabilă spre trufie și vanitate.

Într-o zi, consulul o surprinse citind, împreună cu mamzel Jungmann, *Mimili* de Clauren¹². Descoperirea îl dezgustă. Răsfoi în tăcere volumașul, apoi îl puse sub cheie, pentru totdeauna. În curînd ieși la iveală o altă pozna: Tony - Antonie Buddenbrook - făcea plimbări prin preajma porții orașului singură-singurică cu un licean, prieten al fraților ei. Cei doi fuseseră văzuți de doamna Stuht, aceeași doamnă Stuht căreia îi erau deschise ușile în societatea cea mai bună. Într-o zi cînd cumpăra o rochie în casa Möllendorpf, femeia adusese vorba despre plimbările domnișoarei Buddenbrook: "Eh, a ajuns și mamzel Buddenbrook la vîrsta cînd..." La rîndul ei, pe un ton glumeț, doamna senator Möllendorpf îi povesti consulului întîmplarea. Plimbările fură interzise. Dar în curînd se descoperi că în scorburile copacilor bătrîni de lîngă poarta orașului, astupate doar pe ici-colo cu mortar, domnișoara Tony găsea bilețele de la același licean și tot acolo îi lasă și răspunsul. Cînd s-au aflat toate acestea, consulului i se păru că e nevoie s-o pună pe Tony, care avea cincisprezece ani, sub o supraveghere mai severă, într-un pension și anume în acela al domnișoarei Weichbrodt, din Mühlenbrink numărul 7.

ȘAPTE

Therese Weichbrodt era gheboasă, atât de gheboasă, încât întrecea doar cu puțin înălțimea unei mese. Împlinise patruzeci și unu de ani, dar fiindcă nu ținuse niciodată să aibă o înfățișare atrăgătoare, se îmbrăca asemenea unei cucoane de șaizeci, șaptezeci de ani. Peste buclele cărunte și înfoiate purta o bonetă cu panglici verzi ce-i atârnavă pe umerii înguști, de copil, și în îmbrăcămintea ei neagră și săracăcioasă nu se vedea nici urmă de podoabă, afară de broșa mare, ovală, din care, pictat pe porțelan, strălucea portretul mamei sale.

Mica domnișoară Weichbrodt avea ochi căprui, ageri și inteligenți, un nas ușor încovoiat și buze subțiri pe care putea să le strângă dându-le o expresie de extremă hotărîre. De altfel întreaga ei făptură mărunțică și toate mișcărilor ei se caracterizau printr-o energie care avea ceva comic în ea, dar impunea respect. La aceasta contribuia în mare măsură și felul ei de a vorbi. Rostea cuvintele cu o mișcare vioaie, sacadată a maxilarului de jos, dînd din cap repede, insistent, exprimîndu-se concis și fără particularități dialectale, limpede și hotărît, accentuînd cu grijă fiecare consoană. Vocalele, însă, le lungea atât de mult încît în gura ei "u" devenea "o" sau chiar "a", așa că, de pildă, nu zicea ulcică cu unt, ci oleică cu ont sau chiar ant, iar cățelușul ei care schelălăia cu încăpăținare nu mai era "Bobby" ci "Babby". Cînd îi spunea unei eleve: "Fetișo, nu fi stopidă!" izbind de două ori, scurt, cu arătătorul îndoit în masă, efectul era sigur; iar cînd *mademoiselle* Popinet, franțuzoaica, își punea prea mult zahăr în cafea, domnișoara Weichbrodt avea un fel de a se uita în tavan, de a bate darabana pe masă și de a spune: "În locul domitale eu aș loa socriera-ntreagă", încît *mademoiselle* Popinet roșea pînă peste urechi...

În copilărie - Dumnezeuule, ce mogîldeață de copil sfrijit o fi fost! - Therese Weichbrodt se botezase singură "Sesemi", și acest nume și l-a păstrat toată viața, așa încît elevelor mai bune și mai harnice, fie interne, fie externe, le îngăduia s-o numească astfel.

- Spune-mi Sesemi, copila mea, o pofti din prima zi pe Tony Buddenbrook, sărutînd-o scurt și răsunător pe frunte. Îmi place să mi se spună așa.

Pe sora ei mai mare, pe *madame* Kethelsen, o chema însă Nelly.

Madame Kethelsen, care avea vreo patruzeci și opt de ani, rămăsese, după moartea soțului ei, fără mijloace de trai; locuia la soră-sa, într-o odăiță sus, și mânca la masa comună. Se îmbrăca la fel cu Sesemi; dar, spre deosebire de aceasta, era cît o prăjină, iar la încheieturile subțiri ale mîinilor purta niște manșete de lînă. Nu era profesoară, nu cunoștea severitatea, întreaga ei ființă răspîndea numai blîndețe și veselie liniștită. Cînd vreuna din elevele domnișoarei Weichbrodt făcea vreo drăcie, ea rîdea din toată inima, cu atîta bunătate, încît ochii i se împăienjneau de lacrimi, pînă cînd Sesemi ciocănea în masă și striga "Nelly!", cu un aer autoritar, făcînd ca "Nelly" să sune "Nally", iar aceasta amuțea intimidată.

Madame Kethelsen asculta de sora sa mai mică și se lăsa dojenită de ea ca un copil. Adevărul este că Sesemi o disprețuia din toată inima. Therese Weichbrodt era o fată citită, aproape o erudită, și numai prin lupte mărunte, dar tenace, își păstrase credința din copilărie, religiozitatea pozitivă și încrederea că într-o zi va fi răsplătită acolo, sus, pentru întreaga-i viață grea și ștearsă. *Madame* Kethelsen, în schimb, era neinstruită, nevinovată, săracă cu duhul. "Buna mea Nelly..." - zicea Sesemi - "Doamne sfînte, ea e un copil, n-a știut niciodată ce înseamnă îndoiala, n-a avut niciodată de luptat cu ceva - e o ființă fericită..." în cuvinte de felul acesta se simțea tot atîta dispreț, cît și invidie, o slăbiciune scuzabilă însă a caracterului domnișoarei Sesemi.

Parterul înalt al căsuței de suburbie, clădită din cărămidă roșie și împrejmuată de o grădină bine întreținută era destinat pentru clase și sufragerie, în timp ce la primul cat și chiar la mansardă se înșirau dormitoare. Elevele domnișoarei Weichbrodt nu erau numeroase, căci în pension nu erau primite decît fete mai răsărite și numai în primele trei clase erau admise și eleve externe; pe de altă parte, Sesemi ținea cu rigurozitate ca în casa ei să nu intre decît fete din familiile cele mai alese... Tony Buddenbrook fusese primită, cum spuneam, cu toată atenția; mai mult, pentru cină, Therese făcuse chiar un *Bischof*, un fel de punci dulce și roșu ce se servea rece și pe care îl pregătea cu adevărată măiestrie...

- Mai doriți puțin *Bischof*? întrebă ea, dînd cordial din cap, și invitația suna atît de ispititor că nimeni nu-i putea rezista.

Domnișoara Weichbrodt ședea în capul mesei, pe două perne de sofa, și prezida ospățul cu energie și circumspecție; ridicîndu-și drept și semeț trupul schilod și mic, bătu cu vigilență în masă, strigă "Nally!" și "Babby!", și cu o singură privire o puse la punct pe *mademoiselle* Popinet, care se

pregătea să ia tot aspicul de pe friptura rece de vițel. Tony fusese așezată între două eleve: Armgard von Schilling, o blondă trupeșă, fiica unui moșier din Mecklenburg, și Gerda Arnoldsen, de fel din Amsterdam, o apariție elegantă și stranie, cu părul greu, roșu-întunecat, cu ochii căprui foarte apropiați și cu fața albă, frumoasă și oarecum trufașă. În fața ei ședea, sporovăind întruna, franțuzoaica; părea o negresă și purta niște cercei de aur enormi. La capătul celălalt al mesei se afla, cu zîmbetul ei acru, costeliva englezoaică *Miss Brown*, care locuia de asemenea în casă.

Datorită *Bischof*-ului domnișoarei Sesemi, fetele se împrieteniră repede. *Mademoiselle Popinet* le povesti că noaptea trecută iar a avut un vis năprasnic...

- Ah! *quelle horreur!*

"Azutor, azutor, oții, oții!" striga în asemenea ocazii, de toată lumea sărea din pat...

Apoi ieși la iveală că Gerda Arnoldson nu cînta la pian, ca toate celelalte fete, ci la vioară, și că tatăl ei - maică-sa nu mai era în viață - îi făgăduise un Stradivarius veritabil. Tony nu era muzicală, la fel ca majoritatea membrilor familiei Buddenbrook și toți Krögerii. Nu era în stare să deosebească nici coralele ce se cîntau în biserica Sfînta Maria... Ah, orga din *Nieuwe Keik* de la Amsterdam avea o *voxhumana*, o voce omenească, cu o rezonanță minunată! - Armgard von Schilling vorbea despre vacile de acasă.

Această Armgard îi făcuse Antoniei, din prima clipă, cea mai profundă impresie: era întîia fată de nobil pe care o cunoștea. "Să te numești «von Schilling», ce fericire!"... Părinții ei, ai Antoniei, aveau cea mai frumoasă și mai veche casă din oraș; și bunicii ei erau oameni bine, dar se numeau, simplu "Buddenbrook" și "Kröger", fapt nespus de dureros. Nepoata distinsului Lebrecht Kröger se topea de admirație pentru titlul de noblețe al colegei sale Armgard și, în taină, se gîndea uneori că de fapt acest splendid "von" ei i s-ar potrivi mult mai bine, căci, Doamne, Armgard nici măcar nu știa să-și prețuiască fericirea, nici că-i păsa de ea; umbla de colo pînă colo, cu cosița ei groasă, cu ochii albaștri plini de bunătate și cu accentul ei lătăreț din Mecklenburg; nu era distinsă cîtuși de puțin, nu avea nici cea mai mică pretenție la așa ceva, îi lipsea chiar simțul pentru distincție. În căpșorul Antoniei însă, cuvîntul "distins" era înfipt uimitor de solid și ea i-l aplica cu accent admirativ Gerdei Arnoldsen.

Gerda era o ființă oarecum deosebită și avea în ea ceva straniu, ceva exotic; cu toate obiecțiile domnișoarei Sesemi, îi plăcea să-și pieptene

minunatul ei păr roșu într-un fel cam bătător la ochi. Mulți găseau că e o nerozie să cînte la vioară și, în treacăt fie zis, vorba "nerozie" avea un sens de foarte aspră dezaprobare, într-o privință însă, oricine trebuia să fie de acord cu Tony: Gerda Arnoldsen era o fată distinsă. Întreaga-i făptură - era pe deplin dezvoltată pentru vîrsta ei - obiceiurile, lucrurile ei, toate erau distinse: de pildă, obiectele de toaletă din fildeș aduse de la Paris, pe care Tony știa să le prețuiască cu deosebire, deoarece la ei acasă se găseau de asemenea tot felul de lucruri pe care părinții sau bunicii le aduseseră de la Paris, și pe care ei le socoteau foarte prețioase.

Cele trei fete se împrieteniră repede, erau în aceeași clasă și dormeau cîteștrele în cel mai mare dormitor de la etaj. Ce clipe vesele și plăcute petreceau în acest dormitor! Seara, pe la zece, se duceau la culcare, dar în timp ce se dezbrăcau, cele trei prietene se întindeau la taifas - în șoaptă bineînțelese, fiindcă alături, *mademoiselle* Popinet începea să viseze hoți... Franțuzaica dormea într-o odaie cu mica Eva Ewers, o fetiță din Hamburg, al cărei tată, mare admirator și colecționar de obiecte de artă, se stabilise la München.

Storurile cu dungi cafenii erau lăsate, pe masă ardea lampa joasă cu abajur roșu, iar în cameră plutea o ușoară mireasmă de micșunele și de albituri proaspăt spălate, o atmosferă tihnită, calmă, de oboseală, de viață fără griji și de reverie.

- Dumnezeule Doamne! exclamă Armgard care ședea pe dunga patului, dezbrăcată pe jumătate, cu cîtă ușurință vorbește doctorul Neumann! Intră în clasă, se așază la catedră și începe să vorbească despre Racine...

- Are o frunte frumoasă, înaltă, observă Gerda, care se pieptăna la licărul a două lumînări, în fața oglinzii așezate între cele două ferestre.

- Da! se grăbi Armgard să întărească.

- Și tu, Armgard, ai început să vorbești despre el *numai* ca să poți auzi asta; tot timpul îl privești cu ochii tăi albaștri, ca și cum...

- Îl iubești? întrebă Tony. Vai, nu pot să-mi deznod șireturile; *te rog*, Gerda... așa... Ei, îl iubești, Armgard? Mărită-te cu el! E o partidă foarte bună, o să ajungă profesor de gimnaziu.

- Doamne, ce nesuferite sînteți! Nu-l iubesc deloc. În nici un caz n-o să mă mărit cu un profesor, ci cu un moșier...

- Cu un nobil? Tony lăsă să-i cadă ciorapul din mînă și se uită gînditoare în ochii prietenei sale...

- Asta n-o știu încă, dar va trebui să aibă o moșie mare... Vai, cât mă bucur când mă gîndesc! O să mă scol la ora cinci și o să mă ocup de gospodărie... Trase plapuma peste ea și cătă visătoare în tavan.

- Prin fața ochilor i se perindă cinci sute de vaci, spuse Gerda, privindu-și prietena prin oglindă.

Tony nu era încă gata, totuși își așeza capul pe pernă, își încrucișa palmele sub ceafă și se uită și ea, gînditoare în tavan.

- Eu, firește o să iau un comerciant, spuse. Trebuie să aibă mulți bani, ca să ne putem întemeia un cămin elegant; am această obligație față de familia mea și față de firmă, adăugă grav, da, da, așa am să fac, o să vedeți.

Gerda isprăvise cu pieptănătura de noapte și acum își curăța dinții albi și lați, privindu-se în oglinda ei cu ramă de fildeș.

- Eu n-o să mă mărit, *probabil*, niciodată, spuse cu oarecare greutate, căci praful de mentă o împiedica să vorbească. Nici nu văd de ce m-aș mărita. N-am nici un chef de așa ceva. Am să mă întorc la Amsterdam și am să cînt duete cu papă, iar mai târziu, am să stau cu sora mea care e măritată...

- Ce păcat! strigă Tony cu însuflețire. Zău că e păcat, Gerda. Ar trebui să te măriți cu cineva de aici și să rămîi la noi toată viața... Ascultă-mă ce-ți spun... ar trebui să iei de pildă pe unul din frații mei...

- Pe ăla cu nasul mare? întrebă Gerda, căscînd cu un oftat mărunț, grațios și leneș, și acoperindu-și gura cu oglinda de mînă.

- Sau cu celălalt, indiferent cu care... Doamne, ce frumos v-ați putea aranja! Jakobs ar face totul, Jakobs tapițerul din Fischstrasse; are gust. Aș veni în fiecare zi să vă văd...

Dar în clipa aceasta se auzi glasul domnișoarei Popinet:

- *Ah, voyons, mesdames!* La culcare, *s'il vous plaît!* Doar n-o să vă măritați astă-seară!

Duminicile însă și vacanțele, Tony le petrecea acasă, în Mengstrasse, sau afară, la bunici. Ce fericire când în ziua de Paști se nimerea să fie vreme frumoasă și în grădina uriașă a Krögerilor puteai căuta ouă și iepuri de marțipan! Și vacanțele de vară pe malul mării, când locuiau la hotelul băilor, bunătățile de la *table d'hôte*, băile, excursiile călare pe măgari! Iar în anii când afacerile consulului mergeau mai bine, călătorii mai lungi! Și, mai presus de toate, Crăciunul, cu trei rînduri de daruri; acasă, la bunici și la Sesemi, unde în seara aceea *Bischof*-ul curgea pîraie!... Totuși, nicăieri noaptea de ajun nu era atît de minunată ca acasă, căci consulul ținea ca această sfîntă sărbătoare să fie prăznuită cu strălucire, într-o atmosferă de

solemnă reculegere. Cufundați într-o adîncă evlavie, membrii familiei ședeau în salonul cu peisaje, în timp ce în galeria cu coloane se adunau slugile și tot felul de oameni bătrîni și săraci, cărora consulul le strîngea pe rînd mîinile învinețite. Deodată, afară, răsuna un cîntec pe patru voci, executat de corul de copii de la biserica Sfînta Maria. Totul era atît de înălțător, încît inima începea să-ți bată mai tare. Apoi, în timp ce prin crăpătura ușii înalte, albe, cu două canaturi, mireasma de brad se strecura în odaie, doamna consul citea încet din vechea Biblie a familiei cu slove enorme capitolul de Crăciun; și după ce afară se mai executa un cîntec, toți ai casei, intonînd *O, brad frumos*, treceau în procesiune solemnă prin galeria cu coloane și intrau în salon, în salonul vast, cu statui pictate pe tapete, unde, luminos, sclipitor și înmiresmat, bradul împodobit cu crini albi, se înălța pînă în tavan, iar masa încărcată cu daruri se întindea de la ferestre pînă la ușă. Afară în stradă, pe zăpada înghețată bocnă, cîntau flașnetari italieni și dinspre piață se auzea hărmălaia iarmarocului de Crăciun. În afară de micuța Clara, toți copiii luau parte la cina tîrzie din galeria cu coloane, la care se serveau imense cantități de crape și de curcani umpluți...

Aici e locul să amintim că în acei ani Tony Buddenbrook a vizitat două moșii în Mecklenburg. A petrecut cîteva săptămîni de vară cu prietena ei Armgard, la domeniul domnului von Schilling, aflat față-n față cu Travemünde, de cealaltă parte a golfului. Altă dată călători cu verișoara sa, Thilda, la domeniul al cărui administrator era Bernhardt Buddenbrook. Proprietatea aceasta se numea *Ungnade*¹³ și nu aducea o para chioară, dar pentru a petrece o vacanță, nu era tocmai de disprețuit.

Astfel se scurgea an după an și, punînd una peste alta, se poate spune că Tony avea o tinerețe fericită.

PARTEA A TREIA

*Aceasta parte este închinată din inimă
surorii mele Julia, în amintirea golfului
nostru de la Marea Baltică.*

Într-o după-amiază de iunie, nu mult după ora cinci, toată familia ședea în fața "portalului" din grădină, unde luase cafeaua. În interiorul pavilionului vărut, avînd o oglindă înaltă, pe a cărei față erau zugrăvite niște păsări flînd din aripi, și, pe peretele din fund, două uși lăcuite, care privesc mai cu atenție nu erau deloc uși, ci aveau doar două clante pictate, aerul era încins și apăsător, așa că mobila ușoară de lemn noduros și bălăuit fusese scoasă în grădină.

Consulul, soția sa, Tony, Tom și Klothilde ședeau în semicerc, în jurul mesei rotunde pe care strălucea serviciul de cafea. Mai la o parte, cu o mutră de om nenorocit, Christian prepara a doua *Catilinara* de Cicero. Consulul era ocupat cu țigara și cu gazeta lui. Doamna consul își lăsase broderia în poală și o privea zîmbind pe micuța Clara care, împreună cu Ida Jungmann, căuta viorele pe pajiște, căci din cînd în cînd se găsea cîte un fir de floare prin iarbă. Cu capul proptit în palme, Tony citea de zor *Frații Serapion* de Hoffmann, în vreme ce Tom îi gîdila încetișor ceafa cu un fir de iarbă, fapt pe care, dinadins, ea se făcea că nu-l baga deloc în seamă. Iar Klothilde, slăbuță, cu o înfățișare bătrînicioasă în rochița ei de creton înflorat, citea o povestire intitulată: *Orb, surd, mut și totuși fericit*; între timp aduna pe fața de masă fărîmele de biscuiți, apoi apuca cu cele cinci degete cîte o grămăjoară și o vîra cu grijă în gură.

Pe cerul ce începea să pălească încet-încet, erau cîteva nori albi, nemișcați. Cu cărările și straturile ei simetrice, grădina se întindea multicoloră și îngrijită în lumina soarelui de după-amiază. Mirosul rezedei ce împrejmuia straturile de flori adia din cînd în cînd prin aer.

- Ei, Tom, spuse consulul bine dispus, scoțîndu-și țigara din gură, afacerea cu secara pentru firma *Van Henkdom & Comp.*, de care îți vorbeam, se face.

- Cît dă? întrebă Tom cu interes, renunțînd s-o mai necăjească pe Tony.

- Șaizeci de taleri pentru mia de kilograme... Nu e rău, ce zici?

- E excelent! Tom știa că afacerea e într-adevăr foarte bună.

- Tony, ținuta ta nu e tocmai *comme il faut*, remarcă doamna Buddenbrook.

Fără să-și ridice ochii de pe carte, Tony își luă un cot de pe masă.

- Ce are a face? interveni Tom. Poate să stea cum pofteste, tot Tony Buddenbrook rămîne. Thilda și ea sînt, fără discuție, cele mai frumoase

ființe din familie.

Klothilde rămase cu gura căscată.

- Doamne! Tom... exclamă ea, și era de neînțeles cum reușea să lungească aceste trei silabe scurte.

Tony răbda și tăcea, căci Tom îi era superior; nu era nimic de făcut, orice ar fi răspuns. Tom i-ar fi întors iar vorba și râsetele ar fi fost de partea lui. Se mulțumi să dea din umeri, trăgând aerul cu nările dilatate. Dar când maică-sa începu să vorbească de balul ce se pregătea în casa consulului Huneus și scăpă o vorbă și despre niște pantofi de lac, Tony își luă de pe masă și celălalt cot și arată un interes deosebit de viu.

- Voi vorbiți, vorbiți, ce vă pasă, se văicări Christian, dar povestea asta e îngrozitor de gravă! Ce n-aș da să fiu și eu negustor!

- Da, firește; în fiecare zi vrei altceva, spuse Tom.

În clipa aceasta se ivi Anton venind dinspre curte, cu un bilet pe tava de ceai. Toți îl priveau curioși.

- *Grünlich*, agent comercial, citi cu glas tare consulul. Din Hamburg. Un om plăcut, cu referințe bune, fiu de pastor. Sînt în relații comerciale cu el. Ar fi ceva aici... Anton - n-ai nimic împotriva, Bethsy? - roagă-l pe domnul să poftească încoace.

Un ins de statură mijlocie, de vreo treizeci și doi de ani, cu pălăria și bastonul în aceeași mînă, se apropia de ei, străbătînd grădina. Era îmbrăcat într-o jacheta lungă, lînoasă, de culoare galbenă-verzuie, purta mănuși cenușii de ață și călca cu pași mărunți, cu capul întins puțin înainte. Sub părul rar, blond-deschis, fața lui trandafirie zîmbea; dar lîngă una din nări, un neg răsărea. Barba și mustățile îi erau rase, în schimb, purta după moda englezească, favoriți lungi, care erau de un galben-auriu puternic. Încă de departe omul își scoase înclinîndu-se pînă la pămînt pălăria mare, de un cenușiu-deschis...

Făcu un ultim pas foarte lung, la care își roti bustul în semicerc, plecîndu-se astfel în fața tuturor celor de la masă.

- Am nimerit într-un moment nepotrivit, vă tulbur liniștea familială, spuse domol, cu o rezervă plină de delicatețe. Răsfoiți cărți frumoase, stați de vorbă... Vă cer mii de scuze.

- Sînteți bine venit, scumpe domnule Grünlich! răspunse consulul ridicîndu-se, împreună cu cei doi fii ai săi, și strîngînd mîna musafirului. Îmi pare bine că pot să vă salut și în afară de birou, în mijlocul familiei mele. Domnul Grünlich, Bethsy, excelentul meu prieten și tovarăș de afaceri...

Fiica mea, Antonie... Nepoata mea, Klothilde... Pe Thomas îl cunoașteți... Acesta e al doilea fiu al meu, Christian, elev la gimnaziu.

La fiecare nume domnul Grünlich se înclina din nou.

- Cum spuneam, continuă el, n-aș vrea să am aerul unui intrus... Am venit în chestiuni de afaceri și, dacă îmi permiteți, l-aș ruga pe domnul consul să mă însoțească vreo câțiva pași prin grădină.

Doamna Buddenbrook îi răspunse:

- Ne-ați face mare plăcere dacă n-ați discuta numaidecât cu soțul meu despre afaceri și v-ați mulțumi, pentru câteva clipe măcar, cu societatea noastră. Vă rog să luați loc.

- Mii de mulțumiri, rosti emoționat domnul Grünlich. Apoi se lăsă pe marginea scaunului adus de Tom, așezându-și pălăria și bastonul pe genunchi, își trecu degetele printr-unul din favoriți și tuși ușor, cam așa: He-e-hm. Toate acestea păreau că vor să spună: "Asta ar fi introducerea. Și-acum?"

Doamna consul atacă punctul principal al conversației:

- Locuiți la Hamburg? întrebă aplecându-și capul într-o parte și lăsându-și broderia în poală.

- Da, doamnă consul. Domiciliul meu e la Hamburg, dar călătoresc mult; sînt foarte ocupat, din pricină că afacerile mele au un ritm foarte viu... he-e-hm... da, îndrăznesc să afirm acest lucru.

Gazda își ridică sprîncenele și gura ei schiță o mișcare ce părea să spună, cu un accent plin de respect "da?".

- Activitatea fără răgaz e o condiție de viață pentru mine, adăugă domnul Grünlich, întorcîndu-se pe jumătate spre consul și tuși din nou, simțind privirea domnișoarei Antonie ațintită asupra lui, privirea aceea rece, scrutătoare, cu care fetele tinere îi măsoară pe tinerii domni străini și care în orice clipă pare gata să devină disprețuitoare.

- Avem rude la Hamburg, observă Tony, ca să spună și ea ceva.

- Familia Duchamps, explică consulul, rudele răposatei mele mame.

- Oh, sînt perfect informat, se grăbi să răspundă domnul Grünlich. Am avut onoarea să-i cunosc într-o oarecare măsură. O familie distinsă, oameni inteligenți și de suflet pînă la unul, he-e-hm. Într-adevăr, dacă în toate familiile ar domni același spirit, lumea ar sta mult mai bine. Acolo găsești credință, caritate, pietate adîncă, pe scurt: adevăratul spirit creștin, idealul meu de totdeauna. Și toate acestea unite cu o nobilă mondenitate, cu o

distincție, cu o eleganță strălucită, doamnă consul, care pe mine personal mă farmecă pur și simplu.

Tony se gîndea: "De unde îi cunoaște omul acesta pe părinții mei? Le spune exact ceea ce ei doresc să audă". Consulul însă aprobă:

- Această îndoită înclinare sufletească e o adevărată podoabă pentru orice om.

Iar doamna consul nu se putu opri să nu-i întindă mîna, cu palma deschisă larg, din toată inima, zăngănindu-și ușor brățara.

- Parcă ai citit în inima mea, preastimate domnule Grünlich, rosti ea.

Domnul Grünlich se înclină, apoi se îndreptă din șale, își mîngîie favoriții și tuși din nou, ca și cum ar fi vrut să spună: "Să mergem mai departe".

Doamna consul aminti în treacăt despre zilele din luna mai a anului patruzeci și doi, atît de catastrofale pentru orașul natal al domnului Grünlich.

- Într-adevăr, remarcă domnul Grünlich, incendiul acela a fost o nenorocire îngrozitoare, o încercare dureroasă. Pagubele s-au urcat la o sută treizeci și cinci de milioane; da, ele au fost evaluate destul de exact. În ce mă privește însă... mulțumesc din toată inima providenței... n-am avut nimic de suferit. Focul a bîntuit cu furie mai ales în parohiile Sfîntului Petru și Sfîntului Nicolae... Ce grădină încîntătoare! se întrerupse, mulțumind consulului pentru țigara pe care acesta i-o oferise. Dar pentru o grădină de oraș e neobișnuit de mare! Și ce covor bogat de flori! O, Doamne, mărturisesc că am o mare slăbiciune pentru flori și pentru natură în general! Macii aceștia de pildă sînt de un efect extraordinar.

Domnul Grünlich laudă arhitectura elegantă a casei, laudă în general întregul oraș, laudă și țigara consulului și găsi cîte un cuvînt amabil pentru fiecare.

- Pot să îndrăznesc a mă interesa de lectura domniei voastre, domnișoară Antonie? întrebă apoi surîzînd.

Din cine știe ce pricină, Tony se încruntă și răspunse, fără a se uita la domnul Grünlich:

- *Frații Serapion* de Hoffmann.

- Într-adevăr! Scriitorul acesta a produs lucrări cu totul remarcabile! Dar, vă rog să mă iertați, am uitat numele celui de al doilea fiu al domniei voastre, doamnă consul.

- Christian.

- Frumos nume! Îmi plac, dacă îmi îngăduiți să vă mărturisesc, și domnul Grünlich se adresează din nou stăpînului casei, îmi plac numele care arată prin ele însele că purtătorul lor e creștin. După cîte știu, în familia domniei voastre numele Johann se moștenește din tată în fiu... Cine nu se gîndește, rostindu-l, la discipolul favorit al Domnului? Eu, de pildă, dacă îmi pot permite să remarc, continuă domnul Grünlich cu aceeași elocvență, mă numesc, asemenea celor mai mulți dintre strămoșii mei, Bendix. E un nume ce nu poate fi considerat - nu-i așa? - decît ca o contractare dialectală din Benedikt. Și dumneavoastră, domnule Buddenbrook, ce citiți? A, Cicero! Nu e o lectură ușoară opera acestui mare orator roman. *Quousque tandem, Catilina...* he-e-hm! Da, n-am uitat încă de tot latina.

Consulul spuse:

- Eu, spre deosebire de răposatul meu tată, m-am ridicat totdeauna împotriva ideii de a obosi peste măsură capetele tinere cu greaca și latina. Sînt atîtea lucruri serioase și importante, mai necesare pentru viața practică...

- Mi-ați luat vorba din gură, domnule consul, se grăbi să răspundă domnul Grünlich, înainte de a fi reușit să formulez. E o lectură grea, și - uitasem să adaug - nu tocmai *nevinovată*. Las la o parte o mulțime de lucruri, dar îmi aduc aminte că în aceste discursuri sînt cîteva pasaje de-a dreptul indecente...

Cum o clipă toată lumea tăcu, Tony gîndi: "Acum îmi vine rîndul și mie". Asta din pricină că privirea domnului Grünlich se opri asupra ei. Și într-adevăr îi veni rîndul. Brusc, domnul Grünlich se ridică puțin, făcu un mic gest nervos și totuși elegant spre doamna consul și șopti cu înflăcărare:

- Vă rog, doamnă consul, o vedeți? Vă implor, domnișoară, se întrerupse cu glas tare, ca și cum Tony numai atît ar fi trebuit să înțeleagă, mai rămîneți o clipă în această poziție!... Observați, continuă din nou în șoaptă, cum se joacă razele soarelui în părul domnișoarei, fiica domniei voastre? În viața mea n-am văzut un păr mai frumos! rosti el deodată, privind în gol, grav și extaziat, parcă i-ar fi vorbit lui Dumnezeu sau propriei sale conștiințe. Doamna consul zîmbi satisfăcută, dar consulul spuse:

- Nu-i mai vîrîți gîrgăuni în cap, domnule Grünlich, iar Tony, fără a scoate o vorbă, își încruntă din nou sprîncenele.

Cîteva minute mai tîrziu, domnul Grünlich se ridică.

- Nu vreau să vă mai stingheresc, nu, doamnă consul, ferească sfîntul! Am venit pentru afaceri... dar cine ar putea rezista?... Acum însă datoria ne

cheamă. Dacă îmi permiteți să vă rog, domnule consul...

- Nu e nevoie să vă asigur că mi-ar face mare plăcere dacă în timpul șederii dumneavoastră în localitate ați considera această casă drept căminul dumneavoastră...

O clipă domnul Grünlich ramase mut de recunoștință.

- Vă sînt profund îndatorat, doamnă consul, spuse el cu emoție în glas, dar n-aș putea să abuzez de amabilitatea domniei voastre. Am reținut cîteva camere la hotelul Hamburg.

"Cîteva camere!" se gîndi doamna consul, și, exact așa cum intenționase domnul Grünlich, nici nu se putea gîndi la altceva.

- În orice caz, încheie dînsa, întinzîndu-i încă o dată mîna, cu o mișcare plină de cordialitate, sper să ne mai vedem.

Domnul Grünlich sărută mîna doamnei consul, așteptă o clipă ca și Antonie să i-o întindă pe a ei, ceea ce însă nu se întîmplă, descrie cu bustul un semicerc, făcu un pas mare înapoi, se mai înclină o dată, apoi, dîndu-și capul pe spate, cu un gest larg își puse pălăria cenușie și plecă împreună cu consulul.

- Ce om plăcut! repetă acesta, cînd se întoarse la familia sa, și își ocupă din nou locul la masă.

- Eu îl găsesc nesărat, îndrăzni să constate, și încă apăsă, Tony.

- Tony, pentru Dumnezeu! Auzi, judecată! exclamă cam indignată maică-sa. Un tînăr cu sentimente atît de creștinești!

- Un om atît de bine crescut, un om de lume! adăugă consulul. Tu nu știi ce vorbești.

Se întîmpla destul de des ca, în felul acesta, din politețe, părinții să-și adopte reciproc punctele de vedere; în asemenea cazuri erau și mai siguri că se înțeleg de minune.

Christian își încreți nasul proeminent și spuse:

- Cu cîtă importanță vorbește! "Stați de vorbă!" Și noi nu vorbeam deloc. Pe urmă: "Macii aceștia sînt de un efect extraordinar!" Uneori pare că își vorbește doar sieși cu glas tare. "Vă stingheresc, vă rog să mă iertați..." "În viața mea n-am văzut un păr mai frumos..."

Și Christian îl imită atît de bine încît chiar consulul trebui să rîdă.

- Da, se crede grozav de important, începu Tony din nou. N-a vorbit decît despre *el*. Comerțul *lui* e foarte viu, *el* iubește natura, *el* preferă numele cutare, *el* se numește Bendix... Aș vrea să știu: ce ne privesc pe noi toate astea? Le spunea numai ca să se laude cu orice preț, strigă fata deodată, cu

adevărată furie. Ți-a spus și ție, mamă, și ție papă, *numai* lucruri pe care vă face plăcere să le auziți și asta numai pentru a vă intra pe sub piele.

- Dar nu-i un cusur, Tony, grăi sever, consulul. Când cineva se găsește într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cât mai favorabilă, își alege cuvintele și caută să placă; e limpede, nu?

- Eu găsesc că e un om bun, rosti Klothilde, blînd și tărăgănat, deși era singura persoană de care domnul Grünlich nu se ocupase deloc.

Thomas se abținu să-și exprime vreo părere.

- Destul! încheie consulul. E un bun creștin, un om capabil, activ și cu o aleasă educație, iar tu, Tony, ești o domnișoară - ai optsprezece ani, azi-mîine nouăsprezece - față de care el a fost atît de amabil și de curtenitor; ar trebui să-ți înfrînezi pofta de a critica. Fiecare din noi își are cusururile sale și tu, iartă-mă, ești într-adevăr ultima care ar avea dreptul să ridice piatra... Hai, la treabă, Tom!

Tony însă murmură pentru sine:

- Hm! Favoriți aurii!... și își încruntă sprîncenele cum făcuse de mai multe ori în după-amiaza aceea.

DOI

- Vă spun cu toată sinceritatea, domnișoară: mi-a părut nespun de rău că nu v-am găsit acasă! zise cîteva zile mai tîrziu domnul Grünlich, întîlnind-o în Mengstrasse, colț cu Breite Strasse, pe Tony care se întorcea din oraș. Mi-am permis să prezint omagiile mele doamnei consul și absența dumneavoastră m-a întristat... Dar ce fericit sînt că în sfîrșit v-am întîlnit totuși!

Domnișoara Buddenbrook se opri cînd omul începu să vorbească, dar ochii, pe jumătate închiși și întunecați deodată, nu și-i ridică decît pînă la pieptul domnului Grünlich, iar în jurul gurii îi juca acel zîmbet ironic și neîndurător cu care o fată tînă cîntărește și respinge un bărbat... Buzele i se mișcară; ce să răspundă? Ah, îi trebuia un cuvînt care să-l repeadă cît colo, să-l nimicească o dată pentru totdeauna pe acest Bendix Grünlich, o vorbă sprintenă, spirituală, usturătoare care să-l rănească cu ascuțișul ei și în același timp să-i impună...

- Fericirea nu e reciprocă! spuse în sfîrșit cu privirea pironită tot în pieptul domnului Grünlich; și după ce trase această săgeată rafinat înveninată, se răsuci pe călcîie și, cu capul dat pe spate, cu fața îmbujorată, mîndră de răspunsul sarcastic pe care știuse să i-l dea, se duse acasă, unde află că domnul Grünlich a fost poftit duminica următoare la o friptură de vițel...

Și domnul Grünlich veni. Veni îmbrăcat într-o redingotă nu tocmai după ultima modă, dar de bună calitate, evazată și cu multe cute, care îi dădea o aparență de seriozitate și de gravitate; avea fața trandafirie și surîzătoare, părul rar îi era pieptănat îngrijit, cu cărare, favoriții frizați și parfumați. Mîncă midii cu sos, supă *à la julienne*, pește prăjit, friptură de vițel cu cartofi în smîntînă și conopidă, budincă cu sos *marasquino* și *roquefort* cu pîine neagră. Și la fiecare fel găsi un nou cuvînt de laudă pe care știa să-l strecoare cu delicatețe. Își ridică, de pildă, lingurița de desert, se uita la o statuie de pe tapet și își spunea, cu glas tare:

- Dumnezeu să mă ierte, dar nu pot altfel; am luat o bucată zdravănă, dar budinca asta e atît de grozavă încît *trebuie* s-o rog pe binevoitoarea gazdă să-mi mai dea o bucățică - apoi se uita la doamna consul, clipind șăgalnic din ochi.

Cu consulul discuta chestiuni de afaceri și de politică, dînd dovadă de principii serioase și solide. Cu doamna consul vorbea despre teatru, despre

sindrofii și toalete; avea cuvinte amabile și pentru Tom, pentru Christian și pentru biata Klothilde, ba chiar și pentru micuța Clara și domnișoara Jungmann... Tony stătea tăcută, iar el nu făcea nici o încercare de a se apropia de ea; doar din când în când îi arunca, cu capul înclinat într-o parte, câte o privire în care se putea citi atât mîhnire cît și voioșie.

În acea seară, luîndu-și rămas bun, domnul Grünlich lăsa în urma lui o impresie și mai puternică decît după întâia vizită.

- Un bărbat cu o educație desăvîrșită, constată doamna consul.

- Un bun creștin, un om vrednic de toată stima, întregi consulul.

Christian îi imită și mai bine vorbele și gesturile, iar Tony spuse noapte bună încruntîndu-și sprîncenele; avea nelămurita presimțire că pe domnul acesta care cucerise cu o iuțeață atît de neobișnuită inima părinților o să-l mai vadă.

Și într-adevăr, în după-amiezile cînd se întorcea de la vreo vizită sau de la vreo sindrofie de fete, îl găsea pe domnul Grünlich cuibărit în salonul cu peisaje, citindu-i doamnei consul din *Waverley* de Walter Scott - ba chiar cu o pronunție exemplară de vreme ce călătoriile sale în interes comercial îl purtaseră, după cum spunea, și prin Anglia. Tony, luînd în mîna o altă carte, se așeză deoparte și domnul Grünlich i se adresa cu glas domol:

- Poate că ceea ce citesc nu e pe placul dumneavoastră, domnișoară...

Tony își repezea capul pe spate și îi dădea un răspuns înțepător, sarcastic, ca de pildă:

- Nu, cîtuși de puțin.

Dar domnul Grünlich nu se lăsa tulburat, începea să vorbească de părinții lui, decedați înainte de vreme, de tatăl său care a fost pastor, predicator, un creștin în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului și în același timp un om de lume tot atît de desăvîrșit...

Apoi, într-o zi, fără ca Tony să fi fost de față la vizita lui de adio, domnul Grünlich plecă la Hamburg.

- Ida, îi spuse domnișoarei Jungmann, care-i era prietenă de încredere, individul a plecat.

Dar Ida Jungmann îi răspunse:

- O să vezi, copila mea...

Opt zile mai tîrziu, în sufrageria mică se petrecu următoarea scenă: pe la orele nouă Tony coborî și rămase cu gura căscată cînd îl văzu pe tatăl ei șezînd încă lîngă doamna consul, la masa unde li se servise cafeaua. Îi

întinse fruntea să i-o sărute, apoi se așeză la locul ei, proaspătă, flămîndă, cu ochii roșii de somn; luă zahăr, unt și brînză cu mărar.

- Ce bine-mi pare, papă, că măcar o dată te găsesc și eu aici! spuse fata apucînd cu șervetul un ou fierbinte pe care apoi îl sparse cu lingurița de ceai.

- Am așteptat-o azi dinadins pe mica noastră somnoroasă, îi răspunse consulul care-și fuma țigara și, cu gazeta împăturită, lovea încet și stăruitor în masă.

La rîndul ei, doamna consul își termină, cu mișcări încete și grațioase, micul dejun, apoi se rezemă cu spatele de speteaza canapelei.

- Thilda, trebăluiește de mult prin bucătărie, continuă, cu tîlc, consulul, și eu de asemenea aș fi de mult la birou, dacă maică-ta și cu mine n-am avea de vorbit într-o problemă serioasă cu fetița noastră.

Tony, cu gura plină de pîine cu unt, se uita, cu un amestec de curiozitate și de spaimă, cînd în ochii tatălui său, cînd în ochii maică-sii.

- Mănîncă mai întîi, copila mea! o îndemnă doamna consul.

Tony însă lăasă cuțitul din mînă și strigă:

- Dă-i drumul, papă, spune-mi numaidecît!

Fără a înceta să se joace cu ziarul, consulul se mulțumi să repete:

- Hai, mănîncă.

În timp ce își bea în tăcere și fără poftă cafeaua și își mîncea oul și tartina cu brînză verzuie, Tony începu să bănuiască despre ce era vorba. Prospețimea dimineții i se șterse de pe obraji, păli puțin, refuză mierea și în curînd declară, cu glas stins, că a isprăvit...

- Draga mea copilă, începu consulul, după o clipă de tăcere, ceea ce vrem să discutăm cu tine este cuprins în această scrisoare. Și consulul continuă să bată în masă, dar nu cu gazeta, ci cu un plic mare, albăstrui. Pe scurt: domnul Bendix Grünlich, pe care cu toții l-am cunoscut ca pe un om vrednic și amabil, îmi aduce la cunoștință că în timpul șederii sale în orașul nostru, în inima lui, a încolțit o adîncă înclinație pentru fiica noastră și ne cere mîna ei, după toate regulile convenite. Ce părere are buna noastră fetiță despre acest lucru?

Tony ședea rezemată pe spate, cu capul în piept, și cu mîna dreaptă răsucea încet inelul de argint pentru șervet. Deodată însă își ridică ochii, niște ochi întunecați și plini de lacrimi. Apoi cu glasul chinuit spuse sacadat:

- Ce vrea de la mine omul ăsta? Ce i-am făcut? Izbucni în plîns.

Consulul aruncă o privire nevestei sale, apoi se uită încurcat în ceașca goală din fața lui.

- Dragă Tony, zise blînd doamna consul, de ce acest *Schauffement*? Poți fi sigură, nu-i așa, că părinții tăi îți vor binele și că ei nu te pot sfătui să refuzi situația ce ți se oferă pentru întreaga viață. Vezi tu, eu înțeleg că nu ai încă un sentiment definitiv pentru domnul Grünlich. Dar asta vine, te asigur, vine cu timpul... O ființă tânără ca tine nu știe niciodată precis ce vrea... în capul ei e tot atîta confuzie ca și în inimă... Trebuie să-i dăm răgaz inimii, iar capul trebuie să-l ținem deschis pentru sfaturile oamenilor cu experiență care se îngrijesc cu chibzuială de soarta noastră...

- Dar eu nu știu nimic despre el, izbucni Tony deznădăjduită, ștergîndu-și lacrimile cu șervețelul de batist, pătat cu ou. Știu doar atît că are favoriți aurii și o întreprindere foarte activă. Buza ei superioară, tremurînd de plîns, avea o expresie nespus de înduioșătoare.

Cu o mișcare subită de afecțiune, consulul își apropie scaunul de al ei și o mîngîie pe păr, zîmbind.

- Mica mea Tony, spuse el, ce ai putea să știi despre domnul Grünlich? Ești doar un copil, vezi tu, și n-ai avea de unde ști mai mult nici dacă ar fi stat aici, nu patru, ci cincizeci și două de săptămîni... Tu ești o fetiță, nu cunoști încă lumea și trebuie să te bizui pe sfatul celor care o cunosc și care îți vor binele...

- Nu înțeleg... nu înțeleg... suspina Tony, buimăcită, vîrîndu-și capul, ca o pisicuță, sub mîna ce o mîngîia. Vine aici... le spune tuturor cîte o vorbă plăcută... pleacă iar... și scrie că vrea să mă... Nu înțeleg de unde și pînă unde... Ce i-am făcut?

Consulul zîmbi din nou.

- Toate astea le-ai mai spus o dată, Tony, și tocmai asta arată că ești un copil neajutorat. Fetița mea să nu creadă cumva că vreau s-o împing de la spate, s-o chinuiesc. Toată treaba asta putem și *trebuie* chiar s-o cumpănim în liniște, căci e o problemă serioasă. În sensul acesta am să-i răspund deocamdată și domnului Grünlich, fără a respinge dar și fără a primi cererea lui. Sînt atîtea lucruri de care trebuie să ținem seama!... Ei, ne-am înțeles? Gata! Acum papă pleacă la treburi... *Adieu*, Bethsy!

- La revedere, dragul meu Jean!

- Puțină miere tot ai putea să iei, Tony, spuse doamna consul după ce rămase singură cu fiică-sa care ședea nemișcată, cu capul în pămînt, pe scaunul ei. Trebuie să te hrănești bine...

Încet-încet, lacrimile fetei secară. Capul îi era înfierbîntat și-i vuia de atîtea gînduri... Dumnezeu, ce întorsătură! Știa, firește, că într-o zi va fi soția unui negustor, că va face o căsătorie bună, avantajoasă, potrivită cu demnitatea familiei și a firmei... Și acum, iată că deodată, pentru prima oară, cineva voia într-adevăr s-o ia în căsătorie, cu tot dinadinsul. Cum trebuie să te porți într-o astfel de împrejurare? Pentru ea, Tony Buddenbrook, se punea pe neașteptate problema acelor cuvinte de o înspăimîntătoare însemnătate pe care pînă acum le cunoștea doar din cărți. Era vorba de "consimțămîntul" ei, de "mîna" ei, de ceva "pentru toată viața"... Dumnezeu, ce situație nouă, cu totul nouă, așa fără veste.

- Și tu, mamă? Și tu mă sfătuiești să spun... "da".

Se codise o clipă să rostească cuvîntul "da", fiindcă i se părea supărător de patetic, ba chiar o stingherea; în cele din urmă însă îl pronunță, pentru înția oară în viață, și cu demnitate, începu să se rușineze puțin de neajutorarea ei de adineauri. Nu că i s-ar fi părut mai puțin absurd decît acum zece minute să se mărite cu domnul Grünlich, dar începea să se complacă în situația importantă în care se găsea.

- Să te sfătuiesc, fetița mea? răspunse maică-sa. Dar papă ți-a dat vreun sfat? N-a zis ba, atîta tot. Nici el și nici eu nu ne-am putea lua această mare răspundere. Căsătoria ce ți se oferă este exact ceea ce se numește o partidă bună, draga mea Tony... Ți-ai întemeia un cămin la Hamburg, în condiții excelente, și ai trăi pe picior mare...

Tony ședea nemișcată. Deodată parcă niște draperii de mătase se iviră în fața ei, ca în salonul din casa bunicilor. Oare cînd va fi *madame* Grünlich va bea ciocolată dimineța? Nu se cuvenea să întrebe așa ceva.

- Cum spunea și tatăl tău, ai timp să te gîndești, continuă doamna consul. Dar trebuie să-ți atragem atenția că nu dai peste așa un noroc în fiecare zi și că această căsătorie corespunde întocmai obligațiilor și destinului tău. Da, fetița mea, și stăruie asupra acestui lucru. Drumul ce ți s-a deschis astăzi e drumul pe care soarta ți l-a hărăzit, asta o știi de bună seamă și tu, foarte bine...

- Da, spuse Tony, dusă pe gînduri, desigur.

Era pe deplin conștientă de îndatoririle ei față de familie și față de firmă și era mîndră de aceste îndatoriri. Ea, Antonie Buddenbrook, înaintea căreia comisionarul Matthiesen își scotea pînă la pămînt jobenul ponosit, ea, fata consulului Buddenbrook, care se plimba prin oraș ca o mică domniță, era pătrunsă în toate fibrele sale de istoria familiei. Croitorul din Rostock

fusese, la vremea lui, un om foarte înstărit și de atunci ascensiunea continuase tot mai strălucit. Ea, Antonie, are menirea să contribuie la rîndul ei la strălucirea familiei și a firmei Johann Buddenbrook, printr-o căsătorie bogată și distinsă... La birou, Tom lucra pentru același lucru... Da, desigur, o astfel de partidă era cea indicată, dar de ce tocmai domnul Grünlich?!... Îl vedea în fața ei cu favoriții aurii, cu mutra roză, zîmbitoare, cu negul de lîngă nas, cu pașii mărunți; îi pipăia parcă haina lînoasă și aproape că-i auzea glasul mîeros.

- Știam eu bine, spuse doamna Buddenbrook, că îndată ce ai să te liniștești n-ai să te mai împotrivești unor argumente chibzuite... Poate că ai și luat o hotărîre?...

- O, Doamne ferește! strigă Tony, accentuînd cu o bruscă indignare pe "o". Să mă căsătoresc cu Grünlich? Ce absurditate! Am rîs de el tot timpul, l-am ținut numai în înțepături... Nu-nțeleg din capul locului cum de mă poate suferi! Ar trebui să aibă totuși puțină mîndrie...

Apoi începu să-și picure miere pe o felie de pîine de secară.

TREI

În vara acelui an, familia Buddenbrook nu plecă în vilegiatură nici măcar în timpul vacanței lui Christian și a Clarei. Consulul declară că e prea ocupat cu afacerile sale comerciale, iar hotărîrea mereu amînată a Antoniei reținea de asemenea familia acasă, în așteptare. Consulul adresase personal domnului Grünlich o scrisoare foarte diplomatică, dar lucrurile nu se urneau din loc, din pricina fetei a cărei încăpăținare izbucnea în formele cele mai copilăroase.

- Să mă ferească Dumnezeu, mamă! Nu pot să-l sufăr, spunea ea, accentuînd cît se poate de energic prima silabă din ultimul cuvînt.

Sau declara solemn:

- Tată! - de obicei îl numea "papă" - niciodată n-am să-mi dau consimțămîntul.

Treburile s-ar fi împotmolit desigur pentru multă vreme, dacă, pe la mijlocul lui iulie, zece zile după convorbirea din sufrageria mică, nu s-ar fi întîmplat următoarele:

Era după-amiază, o după-amiază caldă, cu cer albastru. Doamna consul plecase în oraș, și Tony ședea la fereastră cu un roman în mînă, singură, în salonul cu peisaje, cînd Anton îi aduse o carte de vizită. Înainte chiar de a fi avut vreme să citească numele, un domn în redingotă evazată și pantaloni de culoarea mazării intră în odaie; firește că era domnul Grünlich și fața lui avea o gingășie rugătoare.

Tony sări îngrozită de pe scaun și făcu o mișcare, ca și cînd ar fi vrut să fugă în sufragerie... Cum ar fi fost cu putință să mai stea de vorbă cu un domn care i-a cerut mîna? Inima îi bătea cu putere și fața i se îngălbeni ca ceara. Atîta vreme cît îl știa departe, tratativele serioase cu părinții și importanța neașteptată ce se acorda persoanei și hotărîrii ei îi făceau chiar plăcere. Dar uite că omul era din nou aici, în fața ei! Ce are să se întîmple? Simțea din nou că o s-o podidească plînsul.

Cu pași repezi, cu brațele larg deschise și cu capul aplecat într-o parte, domnul Grünlich înainta spre ea, cu aerul unui om care parc-ar fi vrut să spună: "Iată-mă, ucide-mă, dacă vrei!"

- Ce hotărîre a soartei! exclamă, să vă găsesc, pe *dumneavoastră*, Antonie! Spunea "Antonie".

Tony, care stătea în picioare, lângă scaun, cu romanul în mîna dreaptă, își tînuie buzele și ridicîndu-și capul la fiecare cuvînt, rosti sacadat, cu un accent plin de revoltă:

- Ce-vă-trece-prin-gînd?

Totuși plînsul o îneca.

Domnul Grünlich însă era prea emoționat pentru a putea băga de seamă această întîmpinare.

- Puteam oare să mai aștept de a mă întoarce? întrebă cu foc. Am primit acum o săptămînă scrisoarea *iubitului* dumneavoastră părinte, scrisoare care m-a umplut de nădejde! Puteam să mă zbat în îndoială, domnișoară Antonie? Nu mai puteam... M-am aruncat într-o trăsură... Am alergat înapoi... Am reținut cîteva odăi la hotelul Hamburg... și acum iată-mă aici, Antonie, pentru a auzi de pe buzele dumneavoastră cuvîntul suprem, hotărîtor, care mă va face mai fericit decît aș putea spune!

Tony încremeni, lacrimile îi secară de mirare. Acesta era, așadar, efectul scrisorii pline de tact a tatălui ei, care amînase pe un timp nedeterminat orice răspuns? Bîlbîi de trei, patru ori:

- Vă înșelați... Vă înșelați...

Domnul Grünlich trase un fotoliu aproape de tot de scaunul ei aflat lângă fereastră, se așeză, silind-o și pe Tony să-și reia locul, uluită, și în timp ce înclinîndu-se spre ea îi apucă mîna moale, continuă, cu glas emoționat:

- Domnișoară Antonie... din prima clipă, din după-amiaza aceea... Vă aduceți aminte de după-amiaza aceea?... Cînd am văzut întîia oară în cercul familiei făptura dumneavoastră de vis, plină de farmec și distincție... numele dumneavoastră e scris... Se corectă: e săpat cu litere neșterse... în inima mea. Din ziua aceea, domnișoară Antonie, dorința mea fierbinte, unică este de a dobîndi pentru întreaga viață frumoasa dumneavoastră mînă, și ceea ce scrisoarea iubitului dumneavoastră părinte mi-a îngăduit doar să sper, dumneavoastră veți prefăce într-o fericită certitudine... nu-i așa? Pot să mă bizui pe simpatia dumneavoastră... Să fiu sigur, nu-i așa, de reciprocitatea sentimentelor noastre!

Tony se uita încremenită la fața lui trandafirie, la negul de la rădăcina nasului...

- Nu, nu! spuse ea precipitat, cu spaimă. Apoi adăugă: Nu vă spun "da". Se opinea să vorbească dîrz, dar se și pornise pe plîns.

- Prin ce am meritat această neîncredere și șovăire din partea dumneavoastră? întrebă el cu glas înăbușit și aproape muștrător. Sînteți o

fetiță răsfățată, ocrotită cu dragoste și grijă... dar eu vă jur, da, vă dau drept cheazășie cuvîntul meu de bărbat că am să vă port pe brațe, că atunci cînd veți fi soția mea nimic n-o să vă lipsească și că la Hamburg veți duce o viață demnă de dumneavoastră...

Tony sări în picioare, își smulse mîna din mîinile lui și izbucnind în plîns, strigă, în culmea disperării:

- Nu... Nu! Am spus doar *nu!* Refuz cererea dumneavoastră; nu înțelegeți, pentru numele lui Dumnezeu?

Dar și domnul Grünlich se ridică. Se trase un pas înapoi, își deschise brațele și întorcîndu-și palmele în sus, rosti, cu seriozitatea unui om de onoare, hotărît:

- Vă dați seama, domnișoară Buddenbrook, că eu nu mă pot lăsa jignit în felul acesta?

- Dar eu nu vă jignesc, domnule Grünlich, zise Tony, părăindu-i rău de duritatea de adineauri. Dumnezeule Doamne, de ce să i se întîmple tocmai ei astfel de lucruri? Altfel își închipuise ea o cerere în căsătorie! Crezuse că e de ajuns să spui: "Cererea dumneavoastră mă onorează, dar n-o pot primi", și totul e în regulă...

- Cererea dumneavoastră mă onorează, spuse într-adevăr, cît putu de liniștit, dar nu pot s-o primesc... Da, și acum... trebuie să vă părăsesc, iertați-mă, nu mai am timp.

Domnul Grünlich însă îi aținu calea.

- Mă respingeți? întrebă cu glasul stins.

- Da, răspunse Tony, adăugind, prevăzătoare: Îmi pare rău.

Domnul Grünlich respiră agitat, făcu doi pași mari înapoi, își înclină bustul într-o parte și arătînd cu degetul spre covor, strigă cu o voce înspăimîntătoare:

- Antonie!

Astfel statură față-n față o clipă; el, într-o atitudine de sinceră mînie, poruncitor, Tony palidă, tremurînd, cu batista umedă la gură. În sfîrșit, domnul Grünlich se întoarse și, cu mîinile la spate, măsură cu pași mari de două ori odaia, ca și cum ar fi fost la el acasă. Apoi se opri lîngă fereastră, privind prin geam amurgul ce începuse să coboare.

Tony se îndrepta încet și cu oarecare precauție spre ușă; dar abia ajunse pînă-n mijlocul odăii, că se pomeni din nou cu domnul Grünlich în față.

- Tony, zise acesta aproape în șoaptă, apucînd-o blînd de mînă și, încet de tot, se lăsă... se lăsă în genunchi. Favoriții lui aurii atingeau mîna fetei.

Tony... repetă el, uită-te la mine... Vezi bine în ce stare m-ai adus... Ai oare inimă, o inimă simțitoare?... Ascultă-mă... Ai în fața dumitale un bărbat care va fi nimic, distrus, dacă... da, un om care va muri de durere, reluă cu o anumită grabă, dacă-i disprețuiești iubirea! Iată-mă la picioarele dumitale. Te lasă inima să-mi spui: Te urăsc?

- Nu, nu! zise Tony grăbit, cu glas mîngîietor. Lacrimile i se zvîntară, în inima ei se trezeau emoția și compătimirea. Dumnezeu, cît trebuie s-o iubească dacă a ajuns atît de departe, spunîndu-i lucruri care pentru ea erau cu totul străine și indiferente! E cu puțință ca *ea*, Tony, să trăiască astfel de clipe? Doar în romane citești așa ceva și uite că acum, în viața de toate zilele, un domn îmbrăcat în redingotă stă în genunchi în fața ei și o imploră... Gîndul de a se căsători cu el i se păruse pur și simplu absurd, pentru că îl găsisese nesărat pe domnul Grünlich. Dar acum zău că nu-i mai părea deloc nesărat. Glasul și fața lui exprimau o teamă atît de adevărată, o rugămintă atît de sinceră și de deznădăjduită!...

- Nu, nu, repetă Tony, plecîndu-se emoționată spre el, nu vă urăsc, domnule Grünlich, cum puteți să spuneți așa ceva?... Dar acum ridicați-vă... vă rog.

- Nu vreți să mă omorîți? întrebă el din nou și Tony îi răspunse încă o dată, cu un accent mîngîietor, aproape matern:

- Nu, nu...

- Ei, asta zic și eu vorbă! strigă domnul Grünlich, sărind în picioare. Dar observînd mișcarea speriată a fetei în genunchi din nou și spuse potolind-o îngrijorat: Bine, bine... Nici o vorbă mai mult, Antonie! Ajunge deocamdată... O să mai vorbim... Altă dată... Altă dată... Acum, la revedere... La revedere... O să mă întorc... La revedere!...

Se ridică repede, își luă de pe masă pălăria mare, cenușie, îi sărută mîna și ieși grăbit pe ușa cu geamuri. Tony îl văzu apucînd zorit bastonul în galeria cu coloane și dispărînd pe coridor. Stătea în mijlocul odăii, complet buimăcită, istovită, cu batista umedă în mîna ce-i atîrna fără vlagă.

PATRU

Consulul Buddenbrook spuse soției sale:

- Dacă aș ști că Tony are vreun motiv serios care o împiedică să se hotărască pentru această căsătorie!... Dar e un copil, Bethsy, dornică de distracții, dansează la baluri, primește, și chiar cu plăcere, ca tinerii să-i facă curte, fiindcă știe că e frumoasă și de familie bună... în taină și fără să-și dea seama, poate, e în căutare, dar o cunosc: încă nu și-a descoperit, cum se zice, inima... Dacă ai întreba-o, și-ar răsuci capul spre dreapta, spre stînga, s-ar gîndi, s-ar gîndi... dar n-ar ști să spună un nume. E un copil, un pui de vrabie, o mică zvăpăiată... Dacă zice da, își va fi găsit locul, își va putea înjgheba un cămin frumușel, cum îi dorește inima, și după cîteva zile își va iubi bărbatul... Nu e un Adonis, o, nu, nu e un Adonis, dar e totuși cît se poate de prezentabil, și la urma urmei, nici unei oi nu-i poți cere să aibă cinci picioare, dacă-mi dai voie să mă exprim în limbaj comercial. Dacă vrea să aștepte pe cineva care să fie și frumos și partidă bună, n-am nimic de zis, ce o da Dumnezeu! Tony Buddenbrook va mai găsi oricînd ceva. Cu toate că, pe de altă parte... e totuși oarecare primejdie, și pentru a mă exprima tot în limbaj comercial, cu năvodul dai în fiecare zi, dar nu în fiecare zi prinzi pește!... Ieri dimineață am stat de vorbă mai pe-ndelete cu Grünlich, care stăruie cu cea mai mare seriozitate în intențiile lui, i-am văzut registrele... mi le-a prezentat... Niște registre, Bethsy, să le pui în vitrină, nu altceva! Mi-am exprimat toată mulțumirea. Pentru o întreprindere abia înjghebată, treburile merg foarte bine, foarte bine. Averele lui se ridică la aproximativ 120 000 taleri, și asta pare-se e doar o situație trecătoare, fiindcă omul adaugă în fiecare an o sumă frumușică la capital... Informațiile pe care mi le dau rudele noastre Duchamps - știi, i-am întrebat și pe ei - nu sînt nici ele rele: nu-i cunosc exact situația financiară, e adevărat, dar știu că trăiește *gentleman like*, frecventează societatea cea mai bună și, fapt notoriu, întreprinderea îi este prosperă și cu ramificații. Ceea ce am aflat de la alte cîteva persoane din Hamburg, ca de pildă bancherul Kesselmeyer, m-a mulțumit de asemenea pe deplin. Pe scurt, după cum știi și tu, Bethsy, nu pot decît să doresc cu toată stăruința această căsătorie care ar fi atît de folositoare familiei și firmei noastre. Doamne sfinte! Mă doare, firește, s-o văd într-o situație atît de apăsătoare pe biata copilă, împresurată din toate părțile, umblînd de colo pînă colo, obidită de abia-i mai auzi

glasul. Dar nici pe Grünlich nu-l pot trimite pur și simplu la plimbare... Pentru că mai e ceva, Bethsy, și asta n-o pot repeta îndeajuns: în anii din urmă, Dumnezeu știe de ce, nu ne-a mers prea strălucit. Nu că ajutorul ceresc ne-ar fi lipsit, Doamne ferește, munca cinstită își găsește răsplata cuvenită - dar afacerile merg anevoie... ah, anevoie de tot și chiar în starea aceasta ne menținem numai prin prudența deosebită de care dau dovadă. N-am progresat, în orice caz, n-am progresat substanțial de când tata a închis ochii... Vremurile nu sînt deloc favorabile pentru comerț... în sfîrșit, nu prea avem de ce să ne bucurăm. Fata noastră e de măritat și poate să facă o partidă pe care toată lumea o găsește, spre folosul nostru, strălucită - de ce să n-o facă? Nu e bine să mai așteptăm, Bethsy, nu e bine deloc! Mai vorbește-i încă o dată; azi după-amiază am încercat s-o conving pe cît am putut.

Consulul avea dreptate: Tony era la ananghie. Nu mai spunea "nu", dar nici "da" nu se îndura să spună. Doar Dumnezeu putea să-i ajute! Singură nu prea înțelegea ce o împiedica să-și smulgă acest consimțămînt. Între timp, cînd tatăl ei o lua deoparte și-i spunea cîte o vorbă serioasă, cînd maică-sa o poftea lîngă ea, pentru a-i cere să se hotărască în sfîrșit... Unchiul Gotthold și familia lui nu fuseseră inițiați în această chestiune, fiindcă ei se arătaseră totdeauna dispuși să-i ia peste picior pe cei din Mengstrasse. În schimb, Sesemi Weichbrodt aflase cîte ceva, și, într-o vorbire corectă, îi dădu cîteva sfaturi înțelepte, ba chiar și mamzel Jungmann se găsi să-i spună: "Tony, draga mea, sufletelul meu, nu-ți mai face griji: tot în cercurile cele mai bune ai să rămîi..." - și Tony nu mai putea pune piciorul în salonul bunicilor, salonul acela venerabil, îmbrăcat în mătase, de dincolo de poarta cetății, fără s-o audă pe bătrîna Kröger: "*A propos*, mi-a ajuns ceva la ureche; sper că ai să fii rezonabilă, mititico..."

Într-o duminică, Tony se afla cu părinții și frații ei în biserica Sfînta Maria. Pastorul Kolling tîlcuia în cuvinte puternice versetul care spune că "femeia trebuie să părăsească pe tatăl și pe mama sa să-și urmeze bărbatul". Deodată părintele se abătu de la text. Tony își ridică ochii spre el, crezînd că poate preotul o privește. Nu, slavă Domnului; răsucindu-și în altă parte capul butucănos, el revărsa valuri de generalități asupra mulțimii evlavioase. Și totuși era limpede că pastorul pornea la un nou atac și că fiecare cuvînt al lui ei îi era destinat. "Tînăra femeie care abia a ieșit din copilărie, grația pastorul, care nu are încă nici voință proprie, nici judecată și care cu toate acestea se împotrivește sfaturilor pline de dragoste ale părinților, e vrednică

de osîndă și Domnul o va scuipa din gura sa..." - și la această întorsătură, una din acelea după care pastorul Kolling se dădea în vînt și pe care le rostea cu însuflețire, Tony se simți totuși atinsă de privirea lui pătrunzătoare, însoțită de o mișcare înspăimîntătoare a brațului... Apoi îl văzu, alături, pe tatăl său ridicîndu-și mîna parc-ar fi vrut să spună: "Ajunge, ajunge, las-o mai domol!..." Nu încăpea nici o îndoială că pastorul Kolling era înțeleș, fie cu el, fie cu doamna Buddenbrook.

Ședea ghemuită, cu fața aprinsă, la locul ei obișnuit; avea impresia că ochii tuturor sînt pironiți asupra ei și în duminica următoare refuză cu dîrzenie să se mai ducă la biserică.

Umbla tăcută de colo pînă colo, abia mai rîdea, nu mai avea deloc poftă de mîncare și cîteodată ofta atît de sfîșietor, de parcă s-ar fi luptat cu cine știe ce hotărîre, pentru ca o clipă mai tîrziu să se uite cu ochi tînguioși la ai săi... Stîrnea compătimirea celor ce o vedeau. Slăbise cu adevărat și pierduse mult din prospețime, în sfîrșit, consulul spuse:

- Așa nu mai merge, Bethsy; n-avem dreptul să chinuim copilul. Are nevoie de o schimbare de aer, ca să se liniștească, să-și limpezească gîndurile. Ai să vezi că atunci o să aleagă calea cea bună. Eu nu mă pot smulge de aici și vacanța, azi-mîine, trece... dar noi aștialaltți, putem să rămînem foarte bine acasă. Din întîmplare, tocmai ieri a trecut pe aici bătrînul Schwarzkopf din Travemünde, Dietrich Schwarzkopf, comandantul pilotajului. Am scăpat cîteva vorbe și el s-a arătat bucuros să ne găzduiască pentru cîtva timp fata... O să-i plătesc eu într-un fel... Acolo Tony va găsi o atmosferă tihnită, de familie, va putea să facă băi, să respire aer și să-și limpezească gîndurile. Tom o va însoți și totul are să se rînduiască. Ar fi bine chiar mîine, nu mai tîrziu...

Tony primi cu plăcere propunerea. Domnul Grünlich nu se prea arăta, e adevărat, dar știa că e în oraș, duce tratative cu părinții ei și așteaptă... Dumnezeuule, ar putea să se trezească în orice zi cu el în față, vociferînd, implorînd-o... La Travemünde și într-o casă străină va fi mai sigură că scapă de el. Își făcu deci, repede și voioasă, bagajul, apoi într-una din ultimele zile ale lui iulie se urcă, împreună cu Tom care trebuia s-o însoțească, în maiestuoasa trăsură a Krögerilor, își luă într-o excelentă dispoziție rămas bun de la toți și respiră liniștită cînd trecu pe sub poarta orașului.

CINCI

Spre Travemünde mergi drept înainte, apoi treci apa cu bacul și o apuci din nou drept înainte. Drumul acesta îl cunoșteau bine amândoi. Deși soarele ardea și praful acoperea priveliștea sărăcăcioasă, copitele murgilor voinici, de Mecklenburg, ai lui Lebrecht Kröger ropoteau în cadență surdă pe șoseaua cenușie ce aluneca sprinten înapoi. În mod excepțional masa fusese servită la ora unu și cei doi frați plecaseră la ora două fix. Astfel la patru și ceva ei puteau să sosească la destinație, căci dacă o birjă făcea drumul acesta în trei ore, Jochen, vizitiul lui Kröger, avea ambiția să-l facă în două.

Tony, într-o rochie simplă, cenușie, strânsă pe talie, picotea visătoare sub pălăria lată de paie și sub umbrela tot de culoare cenușie împodobită cu dantele de un galben-deschis, proptită de coșul trăsurii. Își pusese cu grație, unul peste altul, picioarele încălțate cu ciorapi albi și pantofi cu panglicuțe legate cruciș. Cu spatele rezemat de perne, ea ședea comod și elegant; părea făcută pentru echipajul acela.

Tom, care împlinise douăzeci de ani, era îmbrăcat într-un costum îngrijit din postav albastru-cenușiu; își dăduse pe ceafă pălăria de paie și fuma țigări rusești. Nu era prea înalt; dar mustățile, mai închise decât părul și genele, îi creșteau viguros. Ridicându-și puțin, cum avea obiceiul, o sprânceană, el se uita la norii de praf și la copacii ce se răsfirau înapoi pe cele două margini ale șoselei.

Tony se porni pe vorbă:

- Niciodată nu m-am bucurat așa de mult că plec la Travemünde ca de data asta... mai întâi din tot soiul de motive... Degeaba te strîmbi, Tom. Ce n-aș da să pot lăsa la o depărtare și mai mare o anumită pereche de favoriți aurii!... Pe urmă o să avem un Travemünde cu totul nou acolo pe chei, la familia Schwarzkopf... Nici că o să-mi pese de societatea de la băi... O cunosc și o răscunosc... Nu sînt deloc dispusă pentru așa ceva... Și pe urmă... pentru individul acela, acolo toate ușile sînt deschise, nu se sinchisește de nimic și, ascultă-mă pe mine, ar fi în stare să răsară într-o bună zi lîngă mine, cu surîsul lui suav.

Tom își aruncă țigara și scoase alta din tabachera al cărei capac gravat cu artă înfățișa o troică atacată de lupi. (Consulul o primise în dar de la un client rus.) Țigările acestea mici și tari, cu vîrful aurit, erau pasiunea lui

Tom. Fuma cu nemiluita din ele și avea prostul obicei de a trage fumul adânc în piept, dându-i drumul în valuri domoale în timp ce vorbea.

- Da, spuse el, în privința asta... parcul băilor mișună de vilegiaturiști din Hamburg. Consulul Fritsche, care a cumpărat întreaga stațiune, e și el din Hamburg... Papă zice că în timpul din urmă face niște afaceri strălucite... dar să știi că o să-ți scape multe lucruri dacă nu te dai cât de cât cu ceilalți... Peter Dohlmann e firește acolo; pe vremea asta nu stă niciodată în oraș; afacerile-i merg de la sine, tîrîș-grăpiș, bineînțeles... Curios!... Eh... Și unchiul Justus vine sigur duminica, să dea cîte o raită pe la ruletă. O să fie acolo și familiile Möllendorpf și Kistenmaker, toți în păr, cred că și Hagenström...

- A, firește! Cum să lipsească Sarah Semlinger?...

- Întîi și întîi că se numește Laura, draga mea, să fim drepți.

- Și cu Julchen, firește... Se spune că Julchen se logodește în vara asta cu August Möllendorpf și Julchen *o va face!* Atunci vor intra definitiv în societate! Ei bine, Tom, e revoltător! O familie de venetici...

- Ei, Dumnezeuule mare... *Strunck & Hagenström* știu să se descurce în afaceri; ăsta e esențialul...

- Bineînțeles! Și se știe și cum reușesc... Cu coatele, fără nici un scrupul, fără un strop de eleganță... Bunicul spunea despre Hinrich Hagenström: "La ăsta și boul fată". Așa spunea bunicul...

- Da, da, dar totuna e. Banul n-are miros. Iar în ceea ce privește logodna asta, e o afacere absolut corectă. Julchen va fi doamna Möllendorpf, iar August va avea o situație frumoasă.

- Ei, vrei să mă necăjești, Tom, știu eu, asta-i tot... Dar eu îi disprețuiesc pe oamenii ăștia...

Tom începu să rîdă:

- Doamne, Doamne... o să trebuiască să ne obișnuim cu ei, șui. Cum spunea papă deunăzi: sînt în plină ascensiune... În timp ce familia Möllendorpf de pildă... Și apoi nu li se poate contesta destoinicia. Hermann se arată de pe acum foarte folositor în afaceri, iar Moritz, cu toate că e slab de piept, a terminat școala în chip strălucit. Se zice că e foarte temut și respectat; studiază dreptul.

- Foarte bine... dar eu tot mă bucur că mai sînt familii care n-au nevoie să se căciulească în fața lor și că de pildă noi, familia Buddenbrook, oricum...

- Bine, bine, spuse Tom, n-o să ne apucăm acum să ne grozăvim. Puncte vulnerabile se găsesc în orice familie, continua cu voce scăzută, uitîndu-se

la spatele lat al lui Jochen. Ce o să mai fie, de pildă, și cu unchiul Justus, numai bunul Dumnezeu știe. Papă clatină mereu din cap cînd vorbește de el și cred că bunicul Kröger a trebuit să-l ajute de cîteva ori cu sume mari... Și nici verii noștri nu prea fac mare ispravă. Jorgen, care are de gînd să-și continue studiile, n-a fost în stare încă să-și ia bacalaureatul... Și nici Jakob care lucrează la *Dalbeck & Comp.*, la Hamburg, nu pare a avea deloc o purtare mulțumitoare. Niciodată nu-i ajung banii, cu toate că nu-i lipsește nimic, căci mătușa Rosalie îi trimite tot ce-i refuză unchiul Justus... Nu, după părerea mea, e mai bine să nu ridicăm piatra împotriva nimănui. De altfel, dacă vrei să ții piept familiei Hagenström, nu-ți rămîne decît să te măriți cu Grünlich.

- De asta ne-am urcat în trăsură? Să vorbim de măritiș? Ei, da, poate că ar trebui să-l iau. Dar acum nu vreau să mă gîndesc la așa ceva. Vreau să uit. Acum mergem la familia Schwarzkopf. Nu-mi amintesc să-i fi văzut vreodată... Sînt oameni drăguți?

- A, Diederich Schwarzkopf e... un ciot bătrîn dat dracului... cum zice el. Nu vreau să spun că totdeauna vorbește așa. Numai după ce dă pe gît peste cinci pahare de grog. Într-o zi cînd a fost pe la birou, am mers împreună la societatea de navigație... A băut de a stins. Tatăl său s-a născut pe o corabie care făcea naveta Germania-Norvegia și pe urmă a ajuns căpitan pe aceasta linie. Diederich are o pregătire bună; comandant de pilotaj e o situație de răspundere și e destul de bine plătită... E un bătrîn lup de mare... dar totdeauna galant cu femeile. Atenție, o să-ți faci un pic de curte...

- A...! Și nevastă-sa?

- Pe nevastă-sa n-o cunosc nici eu. Trebuie să fie o femeie simpatcă. De altfel au și un băiat. Pe vremea cînd l-am cunoscut era într-a șaptea sau a opta; acum o fi student... ia te uită, marea! încă un sfert de oră, poate chiar mai puțin...

Trăsura înainta o bucată de drum pe o alee de fagi tineri chiar de-a lungul mării, ce se întindea albastră și pașnică în soare. Farul se ivi galben și rotund; cîteva clipe privirile lor alunecară peste golf și diguri, peste acoperișurile roșii ale orașelului, peste pînzele și odgoanele șalupelor din micul port. Apoi trecură de primele rînduri de case, lăsară în urmă biserica, apucară pe chei, de-a lungul rîului, și în sfîrșit, se opriră în fața unei căscioare drăguțe, cu veranda umbrită de perdeaua deasă a viței-de-vie.

Comandantul Schwarzkopf stătea în fața ușii și, cînd trăsura ajunsese aproape, își scoase chipiul de marinar. Era un om scund, spătos, cu obraji

rumeni, cu ochii albaștri ca apa și cu o barbă brumată și țepoasă, care se întindea ca un evantai de la o ureche la cealaltă. Cu gura trasă într-o parte, și cu o pipă de lemn într-un colț, cu buza superioară rasă, puternică, roșie și bombată, făcea impresia unui om de treabă. O vestă albă de pichet strălucea de sub vestonul deschis, împodobit cu galoane aurite. Stătea cu picioarele crăcănate și cu burta scoasă puțin înainte.

- E o adevărată onoare pentru mine, mamzel, vă spun cu toată sinceritatea, că primiți să stați un timp la noi... O ajută cu multă grijă pe Tony să coboare din trăsură. Cu plecăciune, domnule Buddenbrook! Ce face tatăl dumneavoastră? Bine? Și doamna consul?... Mă bucur din toată inima!... Pofțiți, pofțiți, vă rog. Nevastă-mea a pregătit mi se pare o mică gustare... Dumneata mînă la hanul lui Peddersen, spuse el întorcîndu-se către vizitiul care adusese valiza în casă. Acolo e loc bun pentru cai... Sper că rămîneți la noi peste noapte, domnule Buddenbrook. Nu? Ei, se poate? Dar trebuie să răsufle și caii așa că n-ați ajunge în oraș înainte de a se întuneca.

- Știți că aici e cel puțin tot așa de bine ca la hotelul băilor, spuse Tony, un sfert de ceas mai tîrziu, cînd se așezară cu toții în verandă, în jurul mesei unde se servi cafeaua. Ce aer minunat! Pînă aici se simte mirosul ierbii de mare. Îmi pare grozav de bine că sînt din nou la Travemünde!

Printre stîlpii verandei, acoperiți de viță, se vedeau bărcile, debarcaderele de pe rîul lat sclipind în soare și mai departe, înspre adăpostul luntrilor de pe "Priwal", peninsula Mecklenburgului, mult ieșită înainte. În comparație cu porțelanurile vechi și fine de casă, ceștile cu margine albastră și cu aspect de străchini păreau neobișnuit de greoaie, dar masa pe care în dreptul Antoniei gazdele așezaseră un buchet de flori de cîmp, era îmbietoare și drumul stîrnise pofta de mîncare a călătorilor.

- O să vedeți cum o să vă refaceți la noi, mamzel, spuse gospodina. Păreți, cum să zic? - epuizată de oboseală. Da, aerul de oraș și puzderia aceea de petreceri!...

Doamna Schwarzkopf, fiica unui pastor din Schlutup, părea cam de cincizeci de ani, era cu un cap mai mică decît Tony și destul de pirpirie. Părul ei, încă negru, pieptănat lins și cu îngrijire, era vîrît într-un fileu cu ochiuri mari. Purta o rochie de un cafeniu-închis, cu un guleraș alb croșetat de mînă, și manșetele la fel. Era curată, blîndă, prietenoasă și își pofta oaspeții de zor să ia din cozonacul cu stafide, făcut de ea, care, înconjurat de smîntînă, zahăr, unt și faguri de miere, era așezat într-un coșuleț în formă de luntre. Coșulețul era împodobit de o bordură brodată cu mărgele, lucrată de

micuța Meta, care stătea lângă maică-sa. Era o fetiță drăgălașă, de opt ani, îmbrăcată într-o rochiță scoțiană, cu părul de culoarea inului împletit într-o cosiță țeapănă.

Doamna Schwarzkopf se scuza pentru odaia destinată domnișoarei Tony în care aceasta își și făcuse la repezeală toaleta.

- E așa de simplă...

- Ba deloc, e încântătoare, spuse Tony, înmuind în cafea a patra felie de cozonac... Are vedere spre mare; asta-i principalul.

Tom se întreținea cu bătrînul comandant despre vasul "Wullenwewer" care era în reparație în port.

Deodată, un tînăr ca de douăzeci de ani apărură pe verandă cu o carte în mînă. Își scoase pălăria sură, de pîslă și, roșind, făcu o plecăciune cam stîngace.

- Ei, fiule, spuse comandantul, vii cam tîrziu... Apoi îl prezentă: băiatul meu... și rosti un nume pe care Tony nu-l înțelese - student în medicină; își petrece vacanța acasă...

- Îmi pare foarte bine! spuse Tony, așa cum învățase.

Tom se ridică și îi dădu mîna. Tînărul Schwarzkopf se înclină din nou, puse cartea la o parte și, roșind din nou, se așeză la masă. Era de statură mijlocie, cam subțirel și cît se poate de blond. Puful de mustață, tot așa de incolor ca și părul tăiat scurt ce-i acoperea capul lunguiet, abia se vedea. Iar părul și mustața erau în perfectă armonie cu pielea feței lui extraordinar de luminoasă, semănînd cu un porțelan poros și învăpăindu-se la cel mai mărunț prilej. Ochii lui erau de un albastru ceva mai închis decît ai tatălui său și aveau aceeași expresie scrutătoare, nu prea vioaie, dar plină de bunătate; trăsăturile feței erau regulate și destul de plăcute. Cînd începu să mănînce, i se văzură dinții neobișnuit de frumoși, deși albi și sclipitori, ca fildeşul lustruit. Purta o haină scurtă, cenușie, închisă, cu clape la buzunare și cu elastic la spate.

- Da, vă rog să mă iertați, am întîrziat. Vorbea cam greoi și hîrîit. Am citit puțin la plajă și nu m-am uitat din timp la ceas. Apoi se apucă să mestece tăcut, ridicîndu-și numai din cînd în cînd privirea spre Tom și spre Tony, a căror chipuri le cerceta de jos în sus.

Mai tîrziu, cînd, la stăruința gospodinei, Tony se pregătea să mai ia ceva, el spuse:

- În miera de fagure puteți avea toată încrederea, domnișoară Buddenbrook... E un produs absolut natural... Cel puțin știți ce mănînci...

Trebuie să vă hrăniți zdravăn... Aerul de aici slăbește... accelerează schimbul de materii. Dacă nu vă alimentați îndeajuns, o să slăbiți...

Avea un fel naiv și simpatic de a se apleca înainte când vorbea și de a se uita uneori la altă persoană decât aceea căreia i se adresa.

Maică-sa îl asculta cu drag, apoi iscodea cu privirea capul tinerei fete, dornică să știe ce impresie i-au făcut cuvintele băiatului ei. Bătrînul Schwarzkopf însă îi retează vorba:

- Ia mai slăbește-ne, doctore, cu schimbul dumatăle de materii... Nu ne interesează deloc.

Tînărul începu să rîdă, apoi, roșind din nou, își îndrepta privirea spre farfuria domnișoarei.

Comandantul pronunțase de cîteva ori numele băiatului său, dar Tony nu izbutise cu nici un chip să-l prindă. Era ceva ca "Moor" sau "Mord"... cu neputință de recunoscut în vorbirea lătăreață și provincială a bătrînului.

În sfîrșit, gustarea se isprăvi. Cu vestonul larg deschis, Diederich Schwarzkopf clipea tihnit în soare, apucîndu-se, ca și fiul său, să pîcîie din pipele scurte de lemn, în timp ce Tom se consacră din nou țigărilor. Tinerii începură o discuție vie despre vechi istorii școlarești și Tony se amestecă veselă în vorbă. Tom îl cită pe domnul Stengel: "...Trebuia să faci o linie și ce-ai făcut? O dungă..." Păcat că nu era aici Christian. El le știa mult mai bine... Deodată Tom îi spuse soră-sii, arătînd spre florile din fața ei:

- Domnul Grünlich ar zice: "Sînt de un efect extraordinar!"

Roșie de mînie, Tony îl înghionti în coastă, aruncînd o privire sfioasă spre tînărul Schwarzkopf.

Cafeaua fusese servită neobișnuit de tîrziu și lumea zăbovi mai îndelung la masă. Se făcuse ora șase și jumătate și dincolo de "Priwall" amurgul începea să coboare, cînd comandantul se ridică:

- Ei, pe mine vă rog să mă iertați, spuse el, mai am ceva treabă dincolo în port... O să luăm masa la opt, dacă vă convine... Sau astăzi poate ceva mai tîrziu, ce zici, Meta? Și tu... îi spuse din nou pe nume băiatului, nu mai încurca lumea pe aici... Du-te și vezi-ți de ciolanele tale... Mamzel Buddenbrook o fi vrînd să despacheteze... Sau poate dumnealor vor să se ducă la plajă... în orice caz, nu-i încurca.

- O, Doamne, Diederich, interveni blînd și dojenitor doamna Schwarzkopf, de ce să nu mai stea și el aici? Și dacă dumnealor vor să meargă la ștrand, de ce nu s-ar duce și el cu dînșii? E doar în vacanță, Diederich!... De ce să nu se bucure și el de musafirii noștri?

Tony se trezi a doua zi dimineată în odăița ei curată, cu mobilă de culoare deschisă, îmbrăcată în creton înflorat, avînd simțămîntul acela de însuflețită bucurie pe care îl încearcă oricine în clipa cînd deschizînd ochii se pomenește într-o nouă condiție de viață.

Se ridică în capul oaselor și cuprinzîndu-și genunchii cu brațele își dădu pe spate capul zbîrlit, privi clipind dunga îngustă și orbitoare de lumină ce se strecura în odaie prin crăpătura obloanelor, apoi începu să se gîndească pe îndelete la întîmplările din ajun.

Abia un gînd atinse persoana domnului Grünlich. Orașul, scena îngrozitoare din salonul cu peisaje, îndemnurile familiei și ale pastorului Kolling, cît de departe erau toate acestea! Aici, în fiecare dimineată avea să se trezească fără nici o grijă... Acești Schwarzkopf sînt niște oameni admirabili! Aseară au băut *bowle*¹⁴ de portocale - nici mai mult nici mai puțin - și au ciocnit pentru o fericită conviețuire. Toată lumea s-a simțit minunat. Bătrînul Schwarzkopf a povestit neîntrecut cîteva istorii cu haz din viața marinarilor, tînărul le-a vorbit despre Göttingen unde își făcea studiile... Dar ce ciudat: Tony tot n-a izbutit să-i afle numele de botez! A ascultat cu atenție încordată, dar în timpul cinei nimeni nu l-a pronunțat, iar ea nu s-ar fi cuvenit să întrebe. Se căznea să ghicească... Cum l-o fi chemînd, Doamne, pe tînărul acesta? Moor... Mord? Altminteri îi plăcuse mult acest Moor sau Mord. Rîdea cu o șiretenie atît de blajină cînd cerea de băut și în loc să spună "apă" înșira cîteva litere cu niște cifre în coadă, încît bătrînul își ieșea din țîțni...

Da, dar aceasta e formula științifică a apei - nu a apei din Travemünde, firește, căci lichidul *acesta* de aici trebuie să aibă o formulă mult mai complicată. În orice clipă s-ar putea să găsești o meduză în el... înalta stăpînire are ideile ei proprii despre apa de băut...

Observația aceasta nu întîrziase să-i atragă o nouă dojană paternă pentru tonul disprețuitor cu care vorbise despre autorități. Doamna Schwarzkopf căuta mereu semne de admirație pe fața domnișoarei Tony și într-adevăr tînărul vorbea cu mult haz: glumeț și savant în același timp... Și îi arătase un interes destul de stăruitor, cînd Tony i se plînsese că în timpul mesei i se înfierbîntă capul. Nu cumva are prea mult sînge? Ce i-a răspuns tînărul? A privit-o cu ochi cercetători și i-a spus: "Da, pe la tîmple, arterele sînt

umflate, dar aceasta nu exclude o carență de sînge sau de globule roșii în cap... Domnișoara e poate *puțin* anemică..."

Cucul sări din ornicul de perete sculptat și vesti, cîntînd limpede și adînc, ceasurile:

- Șapte, opt, nouă, numără Tony. Sus!

Sări din pat și deschise larg obloanele. Cerul era ușor acoperit, dar soarele strălucea. Privirea străbătea dincolo de far, departe, peste marea agitată, care era mărginită la dreapta de coasta arcuită a Mecklenburgului și se întindea apoi în dungi albastre și verzui pînă în zarea vaporosă, contopindu-se cu ea. O să mă scald mai tîrziu, se gîndi Tony, dar mai întîi să mănînc zdravăn, să nu mă slăbească schimbul de materii... Se apucă să se spele, apoi, zîmbind, se îmbracă, cu mișcări sprintene și vesele.

Abia trecuse de nouă și jumătate cînd ieși din cameră. Ușa odăii în care dormise Tom era deschisă; el plecase în zorii zilei înapoi, la oraș. Chiar aici sus, la înălțimea asta, unde nu erau decît odăi de dormit, mirosea a cafea. Parcă acesta ar fi fost mirosul caracteristic al căsuței și el sporea pe măsură ce Tony cobora scara cu balustradă de lemn simplă și masivă și trecea prin coridorul spre care dădea odaia de toate zilele, sufrageria și biroul comandantului. Sprintenă în rochița ei de pichet alb, Tony ieși în verandă într-o dispoziție excelentă. Doamna Schwarzkopf ședea doar cu fiul său la masa aproape strînsă. Pe deasupra rochiei cafenii, purta un șort de bucătărie cu pătrățele albastre. Iar în față avea un coșuleț cu chei.

- Mii de scuze că nu v-am așteptat cu cafeaua, mamzel Buddenbrook, spuse ea, ridicîndu-se. Noi oamenii simpli ne sculăm devreme. Sînt atîtea treburi!... Schwarzkopf e la birou... Nu vă supărați, domnișoară, nu-i așa?

La rîndul ei, Tony își ceru și ea iertare.

- Să nu credeți că totdeauna dorm așa de mult. Mă simt foarte vinovată, dar băutura de aseară...

Tînărul Schwarzkopf începu să rîdă. Cu pipa scurtă în mînă, el stătea îndărătul mesei, în picioare. Avea o gazetă dinainte.

- Da, dumneata ești de vină, zise Tony, bună dimineața!... Ciocneai întruna cu mine... Acum nu merit decît cafea rece. Trebuia să fiu gata de mult și cu micul dejun și cu baia.

- Nu, ar fi prea devreme pentru o femeie tînără. Știți, la ora șapte apa era încă destul de rece: unsprezece grade; cam tăioasă după temperatura patului.

- De unde știți că-mi place să mă scald în apă caldică, *monsieur*? îl întrebă domnișoara Buddenbrook, așezîndu-se la masă. Mi-ați ținut cafeaua

caldă, doamnă Schwarzkopf!... Dar de servit o să mă servesc singură... Mulțumesc frumos!...

Gospodina se uită la ea cum înghițea primele îmbucături.

- Și domnișoara a dormit bine?... Da, salteaua e umplută cu iarbă de mare... De, sîntem oameni simpli... Ei, acum vă doresc poftă bună și vă urez petrecere frumoasă de dimineată. Mamzel va găsi desigur multe cunoștințe la plajă... dacă vă face plăcere, fiul meu vă poate însoți. Să mă iertați că nu mai stau cu dumneavoastră, dar *trebuie* să văd de mîncare. Vom avea cîrnați la masă... De, facem și noi ce putem.

- Eu sînt pentru miera de faguri, spuse Tony cînd rămase singură cu tînărul. Știi măcar ce mănînci.

Tînărul Schwarzkopf se ridică și își așeză pipa pe balustrada verandei.

- Dar fumează, te rog! Nu, nu mă supără cîtuși de puțin. Acasă, cînd cobor la micul dejun, găsesc totdeauna fum de țigară în odaie. Papă fumează mult... Dar ia spune-mi te rog, întrebă ea deodată, e adevărat că un ou are aceeași valoare nutritivă ca un sfert de pound de carne?

Tînărul roși pînă la sfîrcul urechilor.

- Vreți, poate, să vă bateți joc de mine, domnișoară Buddenbrook? întrebă rîzînd pe jumătate înciudat. Aseară tata mi-a tras încă un perdaf pentru neroziile și fumurile mele profesionale, cum zice el...

- Dar eu am întrebă fără nici o intenție. Tony era atît de uluită, încît pentru o clipă încetă să mănînce. Fumuri?... Cum poate cineva să spună asemenea vorbe?... Aș vrea să învăț cîte ceva... Eu sînt o gîscă, vezi și dumneata! La Sesemi Weichbrodt eram veșnic printre cele mai leneșe. Și dumneata știi, cred, atîtea lucruri!

În sinea ei, Tony se gîndea: Fumuri? Cînd cineva se găsește într-o societate străină, încearcă să se arate într-o lumină cît mai favorabilă, își alege cuvintele, caută să placă; e limpede, nu?

- Ei da, cam așa este, spuse băiatul, măgulit. în ceea ce privește unele materii nutritive...

Apoi, în timp ce Tony mîncă, iar tînărul Schwarzkopf trăgea din pipă, începură să vorbească despre Sesemi Weichbrodt, despre anii de pension ai Antoniei, despre prietenele ei, Gerda Arnoldsen, care acum era din nou la Amsterdam, și Armgard von Schilling a cărei casă albă se zărea, pe vreme senină, de pe plajă...

Mai tîrziu, cînd isprăvisese cu masa și se ștergea pe gură, Tony întrebă, arătînd spre gazetă:

- E ceva nou în ea?

Tînărul Schwarzkopf începu să rîda, clătinînd din cap cu o compătimire ironică.

- A, nu... Ce să fie? Știți, gazeta noastră e o fițuică jalnică!

- O... dar papă și mama nu se pot lipsi de ea.

- Ei, da! spuse el roșind. O citesc și eu, precum vedeți, fiindcă n-ai alta la îndemînă. Dar, de pildă, știrea despre cutare s-au cutare angrosist și consul care se pregătește de nunta de argint nu e de o importanță prea zguduitoare... Da, da! Dumneavoastră rîdeți, dar dacă ați citi alte ziare, bunăoară *Königsberger Zeitung* al lui Hartung... sau *Rheinische Zeitung*... acolo ați găsi desigur altceva! Fiindcă orice ar zice regele Prusiei...

- Ei, ce zice?

- Da... nu, din nenorocire mi-e peste putință să-l citez în fața unei domnișoare... Și roși din nou. A spus o vorbă nu prea binevoitoare despre această presă, continuă tînărul cu un zîmbet de ironie cam silită, penibilă pentru Tony. Știți că presa asta nu prea cruță guvernul, pe nobili, pe popi și pe iuncheri... Și e destul de isteată ca să ducă de nas cenzura.

- Nici dumneata nu ești prea blînd cu nobilimea.

- Eu? întrebă tînărul încurcat. Tony se ridică.

- Ei, despre asta o să vorbim altă dată. Ce ar fi să mă duc la plajă? Uită-te cerul s-a înseninat aproape de tot. Astăzi n-o să mai plouă. Am o poftă grozavă să mă arunc din nou în valuri. Vrei să mă însoțești?

ŞAPTE

Îşi puse pălăria mare de paie, îşi deschise umbrela, fiindcă, deşi adia o uşoară boare marină, era o căldură înăbuşitoare. Iar tânărul Schwarzkopf cu pălăria lui cenuşie de pîslă pe cap, cu o carte în mînă, mergea alături de ea, privind-o din cînd în cînd dintr-o parte. Înaintară de-a lungul cheiului, trecură în plimbare prin parcul băilor, ce se întindea în faţa lor tăcut şi fără umbră, cu aleile lui prunduite şi boschetele de trandafiri. Pavilionul cu muzică, ascuns între brazi, stătea tăcut, faţă-n faţă cu cazinoul, cu cofetăria şi cu cele două case elveţiene legate între ele printr-o lungă galerie. Era aproape unsprezece şi jumătate; vilegiaturiştii trebuiau să fie încă la plajă.

Cei doi tineri străbătură terenul de joc pentru copii, cu bănci şi cu un scrînciob mare, trecură prin apropierea stabilimentului de băi calde şi tăiară cu paşi agale piaţeta farului. Soarele revărsa valuri de văpaie în iarbă, stîrnind mireasma tare încinsă de trifoi şi de cimbru sălbatic, pilcuri de muşte vinete bîzîiau obsedant sau îşi luau zborul în zigzag. Un murmur monoton şi stins urca dinspre mare şi în depărtări cîte o dungă de spumă sclişea ici-colo în soare.

- Spune-mi şi mie, ce citeşti? întrebă Tony.

Tînărul apucă volumul cu amîndouă mîinile şi îl frunzări repede de la sfîrşit spre început.

- A, nu e ceva pentru dumneavoastră, domnişoară Buddenbrook. Numai sînge şi intestine şi mizerie... Vedeţi, aici e vorba de edemul pulmonar, sau mai pe-nţeles, catarul sufocant. La boala aceasta veziculele pulmonare se umplu de un lichid apos; e o stare extrem de periculoasă şi se produce la congestiile pulmonare. În cazuri mai grave, bolnavul nu mai poate respira şi moare pur şi simplu. Şi toate acestea sînt tratate aici cu răceală şi de sus...

- Da, ce scîrbos!... Dar dacă vrei să te faci doctor... O să am grijă să fii doctorul nostru de casă, cînd Grabow n-o să mai practice medicina, să ştii!

- Ha, ha!... Şi ce citiţi dumneavoastră, dacă-mi daţi voie să vă întreb, domnişoară Buddenbrook?

- Îl cunoşti pe Hofrmann?

- Pe ăla cu dirijorul de orchestră şi cu cratiţa de aur? Da, drăguţe lucruri, dar ştiţi, mai mult pentru doamne... Bărbaţii trebuie să citească azi altceva.

- Acum *un* lucru trebuie să te mai întreb, se hotărî Tony după ce făcu cîţiva paşi. Care e de fapt numele dumitale de botez? Mi-a fost cu neputinţă să-l

rețin și mă enervează grozav. Cîtă bătaie de cap mi-a dat!...

- Bătaie de cap?

- Ei da... dar acum nu mă mai încurca și dumneata. Nu se cuvine, poate, să-ți pun astfel de întrebări, dar eu sînt curioasă din fire... De altfel s-ar putea ca toată viața să nu aflu...

- Ei, mă numesc Morten, spuse el, și se înroși mai rău ca niciodată.

- Morten? Frumos nume.

- Frumos?

- Păi da... în orice caz e mai frumos decît dacă te-ai numi Hinz sau Kunz. E ceva deosebit, are o rezonanță străină.

- Dumneavoastră sînteți o romantică, domnișoară Buddenbrook; ați citit prea mult Hoffmann. Da, lucrurile stau pur și simplu așa: bunicul meu era pe jumătate norvegian și se numea Morten... Și m-au botezat cu numele lui. Asta-i tot...

Tony păși cu grijă printre trestii înalte și ascuțite ce creșteau pe marginea plajei pustii. În fața lor se întindea un rînd de pavilioane de scînduri cu acoperișuri conice, și printre ele se puteau vedea coșurile-ghere de răchită, așezate mai aproape de apă, în preajma cărora familii întregi ședeau tolănite în nisipul fierbinte: doamne *purtînd pince-nez* cu sticle albastre, în mîna cu cîte un volum luat de la biblioteca de împrumut, domni în costume de culoare deschisă, desenînd alene, cu bastonul, diverse figuri în nisip, copii arși de soare, cu pălării mari de paie, care lucrau de zor cu niște lopățele, se tăvăleau pe jos, săpau fîntîni și tunele, coceau cozonaci în tipsii de lemn, se bălăceau desculți în apa mică și dădeau drumul vaporeșelor de hîrtie... La dreapta, deasupra mării, se ridica clădirea de lemn a stabilimentului băilor.

- Mergem chiar înspre pavilionul familiei Möllendorpf, spuse Tony. Să facem mai bine un mic ocol.

- Bucuros... Dar desigur dumneavoastră o să vă duceți pe la ei... Eu mă așez acolo în spate, pe pietrele acelea.

- Să mă duc pe la ei... da, o să trebuiască să le spun bună ziua. Dar să știi că nu-mi face plăcere deloc. Am venit aici pentru liniște. Să mă lase-n pace!

- În pace? Cine?

- Ei, cine...!

- Ascultați, domnișoară Buddenbrook, și eu trebuie să va întreb un lucru, dar mai tîrziu, cu alt prilej, cînd vom avea vreme. Acum dați-mi voie să vă spun la revedere. Eu o să mă așez acolo, în spate, pe pietrele acelea.

- Nu vreți să vă prezint, domnule Schwarzkopf? întrebă cu aer important Tony.

- Nu, a, nu... răspunse Morten grăbit. Mulțumesc foarte mult. Nu prea fac parte din societatea lor, știți. Eu mă așez acolo, pe pietrele acelea.

În timp ce Morten Schwarzkopf o apucă la dreapta spre blocurile mari de piatră, spălate de apă, de lângă stabilimentul băilor, Tony se îndrepta spre grupul ce stătea în fața pavilionului Möllendorpf, grup alcătuit din familiile Möllendorpf, Hagenström, Kistenmaker și Fritsche. În afară de consulul Fritsche din Hamburg, proprietarul întregii stațiuni, și Peter Dohlmann, petrecărețul, erau numai doamne și copii, căci fiind zi de lucru, majoritatea bărbaților erau în oraș, la treburile lor. Sus, în ușa pavilionului, consulul Fritsche, un domn mai în vârstă, cu fața distinsă, rasă, încerca să potrivească un ochean, îndreptat spre o corabie cu pânze ce se ivise în depărtare. Peter Dohlmann, cu o barbă rotunjită, ca de marină, și cu pălărie de paie cu boruri largi, tăifăsuia cu doamnele ce stăteau culcate pe pledurile întinse pe nisip sau ședeau pe scăunele îmbrăcate cu pânză de vele: doamna senator Möllendorpf, născută Langhals, cu o claie de păr cărunț în cap, care gesticula cu o lornietă cu mâner lung; doamna Hagenström și alături de ea, Julchen, care rămăsese destul de scundă, dar purta de pe acum cercei cu briliante în urechi, ca și mama ei; doamna consul Kistenmaker cu fetele sale, precum și soția consulului Fritsche, o doamnă mărunțică, cu fața zbîrcită, cu bonetă pe cap și care îndeplinea îndatoririle de gazdă aici la băi. Cu fața congestionată și moartă de oboseală, nu se gîndea decît la reuniuni, la baluri pentru copii, la tombolă și la plimbări pe mare... Dama ei de companie stătea ceva mai la o parte. Copiii se jucau pe malul apei.

Kistenmaker & Fiul era înfloritoarea casă de vinuri care în anii din urmă începuse să-l facă uitat pe *C.F. Köppen*. Cei doi fii, Eduard și Stephan, lucrau de pe acum în întreprinderea tatălui lor... Consulul Dohlmann nu avea nimic din manierele alese ale lui Justus Kröger, de pildă; era un libertin cumsecade, un libertin care se specializase într-un gen de grosolanie jovială și în societate își putea permite nemaipomenit de multe, știind că prin purtarea lui slobodă, îndrăzneță și zgomotoasă se bucura de simpatia tuturor, dar mai ales a doamnelor care-l găseau original. La o cină în casa Buddenbrook, cînd întîrzierea unui fel de mîncare pusese în mare încurcătură pe amfitrionă și lumea care n-avea ce face începuse să-și piardă cheful de atîta așteptare, el răcni cu vocea lui amplă, tunătoare peste masa

întreagă: "Mor de foame, doamnă consul!" și într-o clipă bună dizpoziție se restabilise.

Cu aceeași voce răsunătoare și vulgară spunea acum anecdote cu două înțelesuri, piperîndu-le cu întorsături dialectale... Doamna senator Möllendorpf nu mai putea de rîs, să-i vină rău, nu altceva, și strigă de mai multe ori:

- Încetează o clipă, domnule consul, pentru Dumnezeu.

Tony Buddenbrook fu primită cu răceală de familia Hagenström și cu multă cordialitate de restul societății. Chiar și consulul Fritsche coborî grăbit scările pavilionului sperînd ca măcar în anul viitor familia Buddenbrook să sporească numărul vizitatorilor din stațiune.

- Al dumneavoastră cu plecăciune, mamzel! o întâmpină consulul Dohlmann, silindu-se să pronunțe cuvintele cît mai îngrijit, deoarece știa că domnișoara Buddenbrook nu-i prea apreciază purtările.

- *Mademoiselle* Buddenbrook!

- Dumnevoastră aici?

- Ce plăcere!

- Și de cînd?

- Și ce tualetă încîntătoare! Spuneau "tualetă". Și unde locuiți?

- La familia Schwarzkopf.

- La comandantul pilotajului?

- Ce original!

- *Găsesc* că e *teribil* de original. Se auzea "teribil".

- Locuiți în oraș? repetă consulul Fritsche, proprietarul hotelului, fără a lăsa să se vadă că știrea îl impresionează neplăcut...

- O să ne faceți plăcerea să luați parte la viitoarea noastră reuniune, nu-i așa? întrebă soția.

- O, ați venit numai pentru cîteva zile la Travemünde? observă o altă doamnă.

- Nu găsești, draga mea, că cei din familia Buddenbrook sînt cam prea exclusiviști? se adresă doamna Hagenström în șoaptă doamnei senator Möllendorpf.

- Și nu ați făcut încă baie? întrebă cineva.

- Care dintre domnișoare nu s-a scăldat încă astăzi? Mariechen, Julchen, Luischen? Bineînțeles că prietenele dumneavoastră o să vă însoțească, domnișoară Antonie...

Cîteva dintre fete părăsiră societatea pentru a se duce să se scalde cu Tony, și desigur că Peter Dohlmann nu putea să scape prilejul de a le întovărăși de-a lungul plajei.

- Dumnezeule! îți mai aduci aminte de vremurile cînd mergeam împreună la școală? o întrebă Tony pe Julchen Hagenström.

- Mda, făceai mereu pe răutăcioasa, răspunse Julchen cu un zîmbet compătimator. Trecură peste puntea din scînduri potrivite, două cîte două, cap la cap, ce ducea spre băi; și cînd ajunseră în dreptul bolovanilor unde ședea cu cartea în mînă Morten Schwarzkopf, Tony îi făcu semn de departe, dînd repede de mai multe ori din cap. Cineva se interesă:

- Pe cine ai salutat, Tony?

- O, era tînărul Schwarzkopf, răspunse. El m-a condus pînă aici.

- Băiatul comandantului? întrebă Julchen Hagenström și ochii negri, strălucitori aruncară o căutătură ascuțită spre Morten, care la rîndul său măsura din priviri, cu oarecare melancolie, eleganta societate. Iar Tony zise cu glas tare:

- De un singur lucru îmi pare rău: și anume, că August Möllendorpf nu e aici... Trebuie să fie destul de plictisitor să stai zi de zi la plajă!

OPT

În felul acesta pentru Tony Buddenbrook începură săptămîni frumoase de vară, cele mai vesele și cele mai plăcute din cîte trăise vreodată la Travemünde. Înfloreau văzînd cu ochii, nimic nu-i mai apăsa sufletul; vorba și mișcările ei își recăpătară îndrăzneala și nepăsarea de altădată. Consulul o sorbea din ochi, cînd venea duminicile, cu Tom și Christian, la Travemünde. În acele zile mîncau la *table d'hôte*, luau cafeaua sub umbrarul de pînză al cofetăriei, ascultînd muzica, aruncau cîte o privire în sala de joc unde, în jurul ruletei, se înghesuiau oamenii veseli ca Justus Kröger și Peter Dohlmann. Consulul nu juca niciodată.

Tony se prăjea la soare, mînca de zor cîrnați cu sosuri piperate și făcea plimbări lungi cu Morten: pe șoseaua ce ducea spre localitatea vecină, de-a lungul plajei pînă la "Templul mării" așezat la oarecare înălțime, de unde se deschidea o perspectivă vastă asupra largului și uscatului, sau sus, în păduricea din spatele cazinoului unde, în vîrfurile colinei, atîrna clopotul ce chema lumea la masă... Sau, cu barca peste Trave, la "Priwah" unde se găsea chihlimbar...

Morten era un tovarăș de drum plăcut, chiar dacă avea păreri cam aprinse și categorice. Era gata să rostească o sentință severă și dreaptă despre orice, și o rostea cu hotărîre, deși în asemenea prilejuri roșea întotdeauna. Tony se întrista și îl dojenea cînd, cu gesturi cam stîngace dar pline de mînie, Morten susținea sus și tare că nobilii sînt mizerabili și idioți. În același timp însă, era foarte mîndră de faptul că în fața ei tînărul își exprima deschis și cu încredere părerile pe care le ascundea față de părinți... Ba într-o zi el îi spuse:

- Trebuie să-ți mai povestesc un lucru: în odaia mea din Göttingen am un schelet întreg... Știi, un schelet adevărat, pe care doar o legătură de sîrmă îl ține oarecum în picioare. Ei, află că am îmbrăcat acest schelet într-o uniformă veche de polițist, haha! Nu găsești că am avut o idee strașnică? Dar, pentru Dumnezeu, să nu-i suflă cumva vreo vorbă tatii!

Nu se putea ca Tony să nu se întîlnească adeseori, la plajă sau în parc, cu unele cunoștințe din oraș, să nu fie poftită la cutare sau cutare sindrofie sau plimbare cu barca. Atunci Morten "ședea pe pietre". Chiar din primele zile, aceste "pietre" intraseră ca o expresie consacrată în vorbirea tinerilor. "A ședea pe pietre" însemna "a fi singur și a te plictisi". Cînd se întîmpla să fie o zi ploioasă, acoperind marea în lung și în lat cu un văl cenușiu, de părea

că apa și cerul surpat se contopeau, iar plaja mustea la fiecare călcătură și drumurile erau inundate, Tony spunea:

- Astăzi trebuie să ședem amîndoi pe pietre... adică pe verandă sau în casă. Nu-ți rămîne altceva, Morten, decît să-mi cînti cîntecele dumitale studențești, deși mă plictisesc îngrozitor.

- Bine, răspundea Morten, să ne așezăm pe pietre... dar să știi că unde ești dumneata, acolo nu mai sînt pietre...

Asemenea cuvinte nu îndrăznea să le rostească atunci cînd era și tatăl său de față; de maică-sa, nu se ferea.

- Ei, ce este? întreba comandantul pilotajului cînd vedea că Tony și Morten se ridică deodată, pregătindu-se de plecare, încotro binevoiți s-o apucați?

- Domnișoara Antonie mi-a îngăduit s-o însoțesc puțin pînă la "Templul mării".

- Da? Ți-a îngăduit? Ascultă, *filius* puiule, nu crezi că ar fi mai bine să stai frumușel în bîrlogul tău și să-ți vezi de fibrele nervoase? Mi-e că ai să uiți tot pînă să te întorci la Göttingen.

Dar doamna Schwarzkopf intervenea blînd:

- O, Doamne, Diederich! De ce să nu se ducă și el? Lasă-l să se ducă. Doar e în vacanță! De ce să nu se bucure și el de societatea domnișoarei?

Și tinerii plecau. O lua de-a lungul plajei, coborînd jos de tot, aproape de fața apei, acolo unde nisipul bătucit de valuri e neted și tare de poți înainta pe el fără greutate, unde scoici mărunte, obișnuite, albe zac împrăștiate în toate părțile alături de altele, lunguiete, mari, opaline, și printre ele ierburi de mare verzi-gălbui, ude, cu fructe rotunde și goale ce pocnesc dacă le strivești, și meduze, simple, de culoarea apei, sau roșii-gălbui, ce-ți ard piciorul dacă le atingi, cînd te scalzi.

- Dacă ai și ce toantă eram mai demult! spunea Tony. Voiam să scot stelele colorate din meduze. O dată am adus acasă o mulțime, în batistă. Le-am înșirat frumos pe balcon, la soare, ca să se evaporeze. "Stelele o să rămîină, mă gîndeam..." Ei bine, cînd m-am întors să văd ce s-a mai întîmplat, n-am găsit decît o pată mare de apă care mai mirosea încă puțin a iarbă de mare putredă.

Mergeau, însoțiți de murmurul ritmic al valurilor ce se întindeau pînă în depărtări și obrajii le erau șfichiuiți de vîntul sărat care alerga liber, neîmpiedicat de nimic, învăluindu-le auzul și dîndu-le o amețală plăcută, o buimăceală înăbușită... Mergeau în pacea nemărginită de pe țărmul mării, în

această liniște însoțită de un susur domol ce dădea o semnificație tainică celui mai mic zgomot de aproape sau din depărtări...

La stînga se ridicau, monoton, niște povîrnișuri brăzdate, de lut galben și de pietriș, ale căror colțuri repetate mereu acopereau sinuozitățile coastei. Fiindcă țărmul începea să fie abrupt, ei urcară pe una din aceste pante, pentru a-și continua pe sus, prin crîng, drumul spre "Templul mării". "Templul," un pavilion rotund, era construit din trunchiuri de copac cu scoarța aspră și din scînduri. Pe dinăuntru, pereții lui erau acoperiți cu inscripții, inițiale, inimi, poezioare. Tony și Morten se așezară pe o bancă grosolan cioplită, în adîncul uneia din firidele ce se înșirau cu fața spre mare, și unde mirosea a lemn, ca în cabinele de baie.

Stăruia acolo o liniște adîncă și sărbătorească, la acest ceas al după-amiezii. Cîteva păsări ciripeau gureșe și foșnetul ușor al copacilor se amesteca cu murmurul mării, care se întindea la picioarele lor, jos de tot. Departe, în larg, se zărea tachelajul unei corăbii. La adăpost de vîntul care le suierase pînă acum la urechi, ei simțiră deodată liniștea ce îndeamnă la meditație.

- Vine sau se duce? se interesă Tony.

- Cum? întrebă Morten, cu glasul lui greoi și ca și cum s-ar fi trezit dintr-o adîncă visare, răspunse repede: Se duce! E "Primarul Steenbock" care pleacă în Rusia. N-aș vrea să fiu pe bordul lui, adăugă după o scurtă pauză. Cred că acolo se petrec lucruri și mai revoltătoare decît la noi.

- Așa? Văd că iar ai de gînd să-i ataci pe nobili, Morten; ți-e scris pe față. Nu-i frumos din partea dumitale... Ai cunoscut vreunul din ei de cînd ești?

- Nu! strigă Morten, aproape indignat. Slavă Domnului!

- Ei, vezi? Eu însă am cunoscut. O fată, firește, Armgard von Schilling, care locuiește pe țărmul celălalt, ți-am vorbit de ea. Ei bine, fata aceasta era mai bună la suflet decît dumneata sau decît mine. Abia știa că se numește "von"... mîncea la cîrnați și vorbea despre vacile ei...

- Desigur sînt și excepții, domnișoară Tony! încuviință el cu însuflețire. Însă ascultă-mă... dumneata ești o domnișoară tînără și cîntărești lucrurile din punctul dumitale de vedere. Cunoști un nobil și zici: "Dar e un om cumsecade!" Just... Dar nu-i nevoie să cunoști pe vreunul anume pentru a-i condamna pe toți! Aici e vorba de principiul care stă la bază, știi, de structura socială! Ei, la asta nu mai ai ce răspunde... Cum adică? Prin simplul fapt că a binevoit să se nască, cineva să fie un ales, un nobil... să aibă

dreptul de a ne privi peste umăr, cu dispreț, pe toți cei care nu ne putem ridica la înălțimea lui, oricâte merite am avea?

Morten vorbea cu o indignare naivă, însuflețită; încercă să-și însoțească cuvintele cu gesturi, dar dându-și seama de stîngăcia lor, se lăsă păgubaș. De vorbit însă, vorbea întruna. Se simțea în largul său. Stătea aplecat înainte, cu degetul cel mare între nasturii hainei scurte și cu o expresie de îndărătnicie în ochii săi plini de bunătate:

- Noi, burghezia, starea a treia, cum ni s-a spus pînă acum, nu vrem să mai existe decît noblețea meritului, nu mai recunoaștem nobilimea aceasta putredă, negăm actuala ierarhie a claselor... ca toți oamenii să fie liberi și egali, ca nimeni să nu fie la cheremul altuia, ci toți să se supună numai legilor. Să nu mai existe privilegii, să înceteze domnia bunului-plac. Toți oamenii trebuie să fie copiii egali în drepturi ai Statului, și așa cum nu există mijlocitori între credincioși și bunul Dumnezeu, tot astfel cetățeanul să aibă legături nemijlocite cu Statul... Vrem libertatea presei, a industriei, a comerțului... Vrem libera concurență, fără regim preferențial. Vrem ca fiecare om să fie răsplătit după merit. Dar sîntem robiți, cu călușul în gură... Ce voiam să spun?... da, ascultă: acum patru ani au fost reînnoite legile federale privitoare la universități și la presă. Frumoase legi! Nici un adevăr nu poate fi așternut pe hîrtie sau rostit la catedră, dacă din întîmplare, este contrar ordinii în vigoare... înțelegi? Adevărul e înăbușit, nu poate fi dat la iveală. Și pentru ce? De dragul unei stări idioate, perimate, caduce, care, toată lumea o știe, mai curînd sau mai tîrziu, tot va trebui să dispară... Eu cred din capul locului că dumneata nici nu poți pricepe această josnicie. Constrîngerea aceasta polițienească, stupidă, brutală, fără pic de înțelegere pentru tot ce este spirit și progres... Nu, dar chiar lăsînd la o parte celelalte, un singur lucru vreau să-ți spun: regele Prusiei a comis o mare nedreptate! Atunci, în opt sute treisprezece, cînd franțujii erau în țara, el ne-a chemat și ne-a făgăduit constituția... Am răspuns la chemarea lui și am eliberat Germania...

Tony, care, cu bărbia sprijinită în palmă, îl privea dintr-o parte, se întrebă o clipă, cu toată seriozitatea, dacă el însuși o fi contribuit într-adevăr la izgonirea lui Napoleon. ...dar crezi că s-a ținut de cuvînt? Ei bine, nu! Actualul rege e omul vorbelor frumoase, un visător, un romantic, ca dumneata, domnișoară Tony... Fiindcă, un lucru trebuie să observi: ori de cîte ori filozofii și poeții depășesc și aruncă la coș un adevăr, o idee, un principiu, se ivește cîte un rege care *abia* atunci îl descoperă, și crede că

tocmai principiul *acesta* reprezintă ultima noutate și supremul bine în acord cu care trebuie să se procedeze... Da, așa stau lucrurile cu regalitatea! Regii nu numai că sînt oameni ca toți oamenii, dar se dovedesc niște inși cît se poate de mediocri și rămîn veșnic cu cîteva leghe în urmă.... Ah, Germania e ca acel tînăr dintr-o asociație de studenți care în timpul războiului pentru libertate era un flăcău curajos, înfocat, pentru ca acum să devină un jalnic filistin...

- Da, da, îl întrerupse Tony, toate bune și frumoase, dar da-mi voie să te întreb: ce te privesc toate astea pe dumneata? Doar nu ești prusac...

- Ah, e totuna, domnișoară Buddenbrook! Da, vă spun pe numele de familie, și asta într-adins... Ar trebui să vă spun chiar *demoiselle* Buddenbrook, pentru a vă arăta tot respectul cuvenit! La noi oamenii sînt oare mai liberi, mai egali, mai înfrățiți decît în Prusia? Bariere, distanțe, aristocrație, aici ca și dincolo... Dumneavoastră aveți simpatie pentru nobili... Vreți să vă spun de ce? Pentru că dumneavoastră înșivă sînteți o aristocrată! Da, da, n-ați știut-o pînă acum?... Tatăl dumneavoastră e un mare domn și dumneavoastră sînteți o prințesă. O prăpastie vă desparte de noi aștialaltți care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni. Puteți, firește, să vă distrați mergînd într-o mică plimbare pe malul mării cu unul din noi, dar cînd ajungeți din nou la cercul dumneavoastră de privilegiați și de aleși, noi putem să ședem mult și bine pe pietre...

De emoție, glasul i se schimbase cu totul.

- Morten, spuse Tony mîhnită, acuma văd că totuși erai supărat cînd ședeai pe pietre. Și doar te-am rugat să mă lași să te prezint...

- O, dumneavoastră judecați și acum tot ca o cucoană tînără, domnișoară Tony, dintr-un punct de vedere prea personal... Eu, însă, vorbesc în principiu... Eu susțin că la noi nu e mai multă omenie și frăție ca în Prusia... Și dacă aș vorbi din punct de vedere personal, continuă după o scurtă pauză, cu glasul mai scăzut, vibrînd încă de emoția stranie de adineauri, nu la prezent m-aș gîndi, ci mai degrabă la viitor... cînd ca *madame* cutare sau cutare veți dispărea definitiv în lumea distinsă din care veți face parte... iar celălalt va șede o viață întreagă pe pietre...

Tăcu, și Tony de asemenea. Nu se mai uita la el, ci în partea cealaltă, la peretele de scînduri de lîngă ea. O liniște apăsătoare, îndelungă se lăsă între ei.

- Vă aduceți aminte?... începu Morten din nou. V-am spus odată că aș vrea să vă întreb ceva?... Da, trebuie să știți că asta mă preocupă chiar din după-

amiaza în care ați sosit aici... în zadar ați încerca să ghiciți, e cu neputință să știți la ce mă gândesc. O să vă întreb altă dată, când s-o ivi prilejul; nu-i nici o grabă, de fapt nu mă privește deloc, e o simplă curiozitate... Nu, astăzi vreau să vă destăinuiesc un singur lucru... cu totul altceva... Uitați-vă aici.

Morten scoase din buzunarul hainei scurte, un capăt de panglică îngustă, cu dungi colorate, și se uită cu o privire plină de triumfală așteptare în ochii fetei.

- Ce drăguț! spuse Tony, neînțelegînd despre ce e vorba. Ce înseamnă asta?

La care Morten îi răspunse solemn:

- Înseamnă că sînt membru al unei asociații studențești din Göttingen. Acuma știți! Am și un chipiu cu aceste culori, dar pentru vacanță l-am pus pe capul scheletului îmbrăcat în uniformă de polițai... aici n-aș avea voie să mă arăt cu el, înțelegeți... Pot să mă bizui pe dumneavoastră că n-o să suflați o vorbă? Dacă tatăl meu ar afla, ar fi o nenorocire.

- Nici o vorbă, Morten. Să n-ai grijă în privința mea. Dar nu înțeleg nimic... Sînteți conjurați cu toții împotriva nobililor... Ce vreți?

- Vrem libertate! spuse Morten.

- Libertate?

- Ei, da, libertate...! repetă el, făcînd un gest vag, cam stîngaci, dar însuflețit, în jos, spre mare și anume nu spre golful mărginit de coasta Mecklenburgului, ci spre partea opusă, spre larg, unde în fîșii verzi, albastre, galbene și sure, ușor încrețite și îngustîndu-se treptat, marea se întindea măreață, necuprinsă, spre zărilor topite în depărtări...

Tony urmări din ochi gestul lui avîntat; și în timp ce mîinile lor sprijinite de banca grosolană erau gata-gata să se unească, amîndoi priveau spre aceeași nemărginire. Tăcură multă vreme ascultînd vuietul calm și greu ce urca spre ei. Și deodată, Tony crezu că e una cu Morten în înțelegerea largă, nelămurită, plină de presimțiri și nostalgii a tot ce înseamnă "libertate".

NOUĂ

- E ciudat că la mare nu te poți plictisi, Morten. Ia să stai culcat pe spate, în altă parte, trei sau patru ore, fără să faci ceva, fără să nutrești măcar un gând...

- Da, da... De altfel, trebuie să mărturisesc că pînă de curînd mă mai plictiseam cîteodată, domnișoară Tony; dar de cîteva săptămîni...

Sosi și toamna și primele vînturi se porniră cu tărie. Zdrențe de nori cenușii, subțiratici, filfiau grăbite pe bolta cerească. Marea tulbure, răscolită, se acoperi de spumă în lung și-n lat. Valuri mari, puternice se rostogoleau, neînduplecate, cu o liniște înspăimîntătoare, spre țărm, se încovoiau maiestuos în volte verzi, întunecate de reflexe metalice și se prăbușeau bubuind pe mal.

Sezonul se sfîrșise. Acea parte a plajei, altădată roind de oaspeți și unde acum pavilioanele erau în parte desfăcute, zăcea aproape pustie cu cele cîteva gherete care mai rămăseseră ici și colo. Tony și Morten însă își petreceau după-amiezile într-un colț îndepărtat: acolo unde începea faleza de lut galben și unde valurile își aruncau spuma sus, spre "Stîncă pescărușilor". Morten clădise pentru ea o movilă de nisip pe care o bătătorise bine; de această movilă își rezema Tony spatele, îmbrăcată într-o jachetică moale, cenușie, de toamnă, cu nasturi mari, punîndu-și unul peste altul, picioarele încălțate cu ciorapi albi și pantofi cu barete încrucișate; Morten se lungea alături, cu fața întoarsă spre ea, proptindu-și bărbia în palmă. Cîte un pescăruș trecea din cînd în cînd, ca o săgeată, pe deasupra valurilor, slobozind țipete de pasăre răpitoare. Cei doi tineri se uitau la zidurile verzi de apă, tivite cu iarbă de mare, care se apropiau amenințătoare și se spargeau de stîncă ce le stătea împotrivă... În acest tumult confuz, nesfîrșit, care te asurzește, te amuțește și ucide sentimentul timpului, într-un tîrziu, Morten făcu o mișcare, parcă atunci s-ar fi trezit și întrebă:

- Ei, acum o să plecați și dumneavoastră în curînd, domnișoară Tony, nu-i așa?

- Nu... Cum adică? spuse Tony cu gîndul în altă parte, fără să înțeleagă.

- Pai, Doamne Sfinte, sîntem în zece septembrie... de altfel azi-mîine și vacanța mea se sfîrșește... Cît o să mai țină? Vă bucurați de societatea care vă așteaptă la oraș? Spuneți-mi: sînt agreabili domnii cu care dansați?... Nu, nu asta am vrut să întreb! Acum trebuie să-mi răspundeți la o întrebare, rosti

el cu o hotărîre subită, săltîndu-și bărbia în palmă și uitîndu-se țintă la ea. E întrebarea pe care am tot amînat-o atîta vreme... Ei bine, cine este domnul Grünlich?

Tony tresări, îl privi repede în față, apoi își plimbă ochii de jur împrejur, ca un om căruia i se amintește de un vis îndepărtat, în același timp în ea se deșteptă simțămîntul pe care îl încercase după declarația domnului Grünlich: simțămîntul importanței proprii sale persoane.

- *Asta* vrei să știi, Morten? întrebă ea cu seriozitate. Atunci, am să-ți spun. Deși, înțelegi, mi-a fost cît se poate de neplăcut să-l aud pe Thomas amintindu-i numele, atunci, în prima zi; dar de vreme ce l-ai auzit... Ei bine, domnul Grünlich, Bendix Grünlich, e un om de afaceri, un prieten al tatălui meu, un comerciant prosper din Hamburg, care mi-a cerut mîna... O, nu, răspunse ea repede la o mișcare a lui Morten, l-am respins, nu m-am putut hotărî să spun "da" pentru întreaga viață.

- Și de ce nu... dacă-mi îngăduiți să vă întreb? se interesă cu stîngăcie Morten.

- De ce? Doamne Dumnezeule, fiindcă nu pot *să-l sufăr*, strigă ea aproape indignată. Să fi văzut cum poate să arate și cum se poartă! între altele are niște favoriți de un galben-auriu... cu totul nenaturali! Sînt convinsă că și-i pudrează cu praful cu care se auresc nucile de pe pomul de Crăciun... Pe deasupra mai e și fățarnic. Se gudură pe lîngă părinții mei și le cîntă în strună, fără pic de rușine...

Morten o întrerupse:

- Dar ce înseamnă, doar atîta vă rog să-mi spuneți, ce înseamnă: "e de un admirabil efect pitoresc"?

Pe Tony o apucă rîsul, un rîs nervos, înfundat.

- Da, așa vorbește el, Morten. Nu spune: "e plăcut" sau "împodobește odaia" ci: "e de un admirabil efect pitoresc"... E tare nesărat, crede-mă... Și pe lîngă toate, se mai și vîră în sufletul omului; nu mă lasă în ruptul capului în pace, deși tot timpul l-am ținut numai în ironii. Într-o zi mi-a făcut o scenă... Cît pe ce să plîngă... Ei, spune și dumneata: un bărbat care plînge...

- Trebuie să vă adore, rosti domol Morten.

- Dar ce-mi pasă *mie* de adorația lui? strigă Tony mirată, răsucindu-se pe movila ei de nisip.

- Sînteți crudă, domnișoară Tony... Totdeauna sînteți așa de crudă?... Bine, nu-l puteți suferi pe acest domn Grünlich, dar ați simțit vreodată pe altcineva mai apropiat?... Uneori mă gîndesc că poate aveți o inimă rece. Un

lucru vreau să vă spun și pot să jur că e adevărat: un bărbat nu e nesărat fiindcă plînge din pricină că dumneavoastră nu vreți să știți de el... asta e. Și nu sînt sigur, nu sînt deloc sigur că bunăoară și eu... Vedeți, dumneavoastră sînteți o ființă răsfățată, distinsă... Vă bateți totdeauna joc de oamenii care sînt la picioarele dumneavoastră? Aveți într-adevăr o inimă rece?

După scurtul răstimp de veselie, buza superioară a Antoniei începu să tremure. Își îndreptă spre el ochii mari, umbriți de tristețe, care prinseră a străluci de lacrimi și rosti încet:

- Nu, Morten! Asta e părerea dumitale? Nu trebuie să crezi așa ceva despre mine.

- Dar nici nu cred! strigă Morten cu un rîs în care se simțea emoția și un sentiment de bucurie abia stăpînit...

Se răsuci cu totul, în așa fel că acum ședea pe burtă alături de ea. Își propti coatele în nisip, îi apucă palma cu amîndouă mîinile și o privi însofletit și entuziast cu ochii lui buni, de un albastru metalic.

- Și dumneata... *dumneata* n-o să rîzi de mine, dacă îți voi spune că...

- Știu, Morten, îl întrerupse ea cu glas domol, cătînd pieziș spre mîna cealaltă, liberă, din care nisipul se scurgea încet printre degete.

- Știi!... Și dumneata... *dumneata*, domnișoară Tony...

- Da, Morten. Țin mult la dumneata. Mi-ești tare drag. Mai drag decît toți pe care îi cunosc.

Tînărul se ridică, își mișcă de cîteva ori brațele; nu știa ce să facă. Sări în picioare, dar îndată se aruncă din nou la pămînt, alături de ea. Glasul i se tăie, șovăi și îi tremură, ca în cele din urmă să izbucnească, răsunînd de fericire:

- Ah, îți mulțumesc, îți mulțumesc! Vezi, în clipa asta sînt atît de fericit, cum n-am fost niciodată în viață... Apoi se repezi să-i sărute mîinile. Deodată îi spuse aproape în șoaptă: În curînd o să te întorci în oraș, Tony, și peste două săptămîni se termină și vacanța mea... O să trebuiască să plec iar la Göttingen. Dar vrei să-mi făgăduiești că nu vei uita această după-amiază, aici pe plajă... pînă cînd mă voi întoarce... doctor... și mă voi înfățișa tatălui dumitale cu o rugămintă în numele amîndurora, oricît de greu ar fi? Și că în răstimpul acesta n-ai să mai vezi nici un fel de domn Grünlich?... O, n-are să dureze mult, ai să vezi! Voi munci ca un... și asta nu e greu deloc.

- Da, Morten, spuse ea fericită și absentă, uitîndu-se la ochii, la gura lui Morten, apoi la mîinile lui, care i le țineau pe ale ei...

El îi trase mîna și mai aproape de inimă și o întrebă, cu glasul înăbușit și rugător:

- Îmi dai voie să... Nu s-ar putea să... pecetluim această...?

Fata nu-i răspunse, nici măcar nu-l privi, își apropie încetișor doar partea de sus a trupului și Mortem o sărută încet și prelung pe gură. Apoi, amîndoi priviră în jos, în nisip, fiecare în altă direcție, rușinați peste măsură.

ZECE

Preascumpă demoiselle Buddenbrook!

Cîtă vreme a trecut de cînd subsemnatul nu a mai putut vedea chipul celei mai încîntătoare fete? Prea puținele sale rînduri va vor spune că acest chip nu a încetat să plutească înaintea ochilor lui sufletești, că în răstimpul acestor săptămîni de nădejdi și tristețe el a păstrat neconținut în inimă amintirea încîntătoare după-amiezi, din salonul părinților dumneavoastră cînd o promisiune, o promisiune vagă încă și sfioasă, ce-i drept, dar atît de încîntătoare, v-a scăpat. S-au scurs lungi săptămîni de atunci și în această vreme dumneavoastră v-ați retras din lume, pentru a vă reculege și a vă cunoaște pe dumneavoastră înșivă; acum poate îmi este îngăduit să sper că timpul încercărilor a trecut. Subsemnatul își permite, prea scumpă demoiselle, să vă trimită, cu profund respect și ca zălog al nemuritoarei lui afecțiuni, micul inel alăturat. Semnez cu cele mai devotate sentimente și cele mai afectuoase sărutări de mîini.

*Al domniei voastre preaplecător servitor,
Grünlich*

Dragă papă!

Doamne, cît m-am necăjit! Chiar acum am primit de la Gr. scrisoarea alăturată și inelul, așa că mă doare capul de enervată ce sînt și nu găsesc ceva mai bun de făcut decît să ți le trimit ție pe amîndouă. Gr. nu vrea să mă înțeleagă și ceea ce scrie atît de poetic despre "promisiunea" mea e pur și simplu inexact și te rog insistent să-i dai de știre cît mai curînd că azi mă simt de o mie de ori mai puțin în stare decît acum șase săptămîni să-i spun "da" pentru totdeauna și să mă lase în pace, fiindcă se face de rîs. Ție, celui mai bun părinte, pot să-ți mărturisesc că mi-am legat viața de altcineva care mă iubește și pe care îl iubesc mai mult decît o pot exprima în cuvinte. O, papă, despre asta aș putea să-ți scriu coli întregi. Vorbesc despre domnul Morten Schwarzkopf, student în medicină, care de-ndată ce va fi doctor îmi va cere mîna. Știu că în familia noastră se obișnuiește să te măriți cu un comerciant, dar Morten face parte dintr-o altă categorie de oameni cu vază, aceea a savanților. Nu are avere, ceea ce pentru tine și mama e desigur important, dar oricît de tînără sînt, un lucru pot să-ți spun, dragă papă: viața a învățat pe mulți că bogăția nu aduce întotdeauna fericire oricui. Cu mii de sărutări, rămîn a ta fică ascultătoare...

Antonie

P.S. După cum văd, inelul e din aur de calitate inferioară și destul de subțire.

Draga mea Tony,

Am primit scrisoarea ta. În ceea ce privește conținutul ei, îți aduc la cunoștință că în conformitate cu datoria mea nu am întârziat să-l înștiințez în forma cuvenită pe domnul Grünlich de felul tău de a vedea lucrurile. Rezultatul a fost, însă, de asemenea natură că m-a zguduit profund. Ești acum mare și te afli la o cotitură atât de serioasă a vieții încât nu mă pot opri să-ți arăt urmările pe care un pas ușuratic al tău le-ar putea avea. Fiindcă la cuvintele mele, domnul Gr. a fost copleșit de disperare, strigând că te iubește atât de mult, încât îi este cu neputință să se împace cu ghîndul de a te pierde și că preferă să se sinucidă dacă tu stăruiești în hotărîrea ta. Pe de altă parte, cum nu pot lua în serios ceea ce îmi scrii despre o anumită simpatie a ta, te rog să-ți stăpînești indispoziția pricinuită de inelul care ți-a fost trimis și să cumpănești încă o dată lucrurile singură și cu toată seriozitatea. Dînd ascultare convingerii mele de creștin, draga mea fiică, socot că omul e dator să respecte simțămintele altuia, și nu putem ști dacă într-o zi nu vei fi trasă la răspundere de judecătorul suprem pentru faptul că bărbatul ale cărui sentimente le-ai disprețuit cu răceală și încăpăținare a păcătuit luîndu-și viața. Dar aș vrea să-ți reamintesc un lucru asupra căruia am stăruit adesea prin viu grai și îmi pare bine că am prilejul de a ți-l repeta și în scris. Căci deși cuvîntul rostit poate lucra mai viu și mai nemijlocit, vorba așternută pe hîrtie se înfățișează cu și mai mari foloase prin faptul că ea e aleasă și potrivită cu răgaz, rămîne neschimbată și, în această formă și ordine, cîntărită și chibzuită de cel ce a scris-o, ea poate fi citită și recită oricînd, acționînd mereu în același fel. Noi nu ne-am născut, draga mea, pentru ceea ce în ochii noștri miopi apare drept mica noastră fericire personală, fiindcă nu sîntem niște ființe izolate, de sine stătătoare și independente, trăind pentru ele însele, ci verigile unui lanț, și astfel existența noastră nu poate fi concepută fără șirul acelor care ne-au precedat și ne-au arătat drumul, urmînd ei înșiși, fără abatere și fără a se uita în dreapta și în stînga, o tradiție verificată și venerabilă. Drumul tău, după cîte văd eu, se deschide în față de săptămîni și săptămîni, limpede și hotărît, și nu ai fi fiica mea, nu ai fi nepoata bunicului tău, răposat întru Domnul, și nu ai fi din capul locului un membru demn al familiei noastre,

dacă ai avea într-adevăr de gînd să umbli de capul tău, îndărătnică și ușuratică, pe cărările tale proprii, răvășite de îndoială. Acestea te rog să le cîntărești bine în inima ta, draga mea Antonie.

Mama, Thomas, Christian, Clara și Klothilde (care a petrecut cîteva săptămîni în casa tatălui ei, la "Ungnade"), precum și mamzel Jungmann te salută din toată inima. Toți ne bucurăm că în curînd te vom putea strînge din nou în brațe.

Cu toată dragostea, Tata

UNSPREZECE

Ploua cu găleata. Cerul, pământul și apa se învâlmășeau, în timp ce vijelia biciuia ploaia și o izbea de geamurile pe care nu mai șiroiau stropi ci adevărate pîraie, întunecîndu-le de tot. Glasuri plîngătoare, deznădăjduite gemeau în burlanele sobelor...

Cînd, îndată după-masă, cu pipa în gură, Morten Schwarzkopf ieși în fața verandei, pentru a vedea cum mai arată cerul, se pomeni față-n față cu un domn îmbrăcat într-un ulster¹⁵ lung, strîmt, cu pătrățele galbene, și cu o pălărie sură pe cap. În fața casei staționa un cupeu, cu coșul lucind de apă și cu roțile stropite de noroi. Morten privea buimăcit la fața roză a vizitatorului. Omul avea niște favoriți ce păreau pudrați cu praf de aurit nucile care se atîrnă în pomul de Crăciun.

Domnul în ulster se uita la Morten ca la un servitor, clipind ușor din ochi, fără să-l vadă, și îl întrebă cu glas moale:

- Se poate vorbi cu domnul comandant al pilotajului?
- Firește, îngîină Morten. Cred că tata...

La auzul acestei vorbe domnul îl privi cu atenție. Ochii lui erau albaștri ca ai unui gînsac.

- Dumneata ești domnul Morten Schwarzkopf? întrebă.
- Da, domnule, răspunse Morten, silindu-se să ia o expresie energică.
- Ia te uită! într-adevăr..., observă domnul în ulster, apoi continuă: Fii bun, anunță-mă, vreau să vorbesc cu tatăl dumitale, tinere. Mă numesc Grünlich.

Morten îl conduse pe necunoscut prin verandă, îi deschise pe coridor, la dreapta, ușa biroului și se întoarse în odaia de toate zilele pentru a-l încunoștința pe tatăl său. În timp ce domnul Schwarzkopf ieșea din încăpere, tînărul se așeză la masa rotundă, își propti coatele de ea și, fără a se uita la maică-sa care ședea la fereastra aburită și cîrpea niște ciorapi, păru a se adînci în "jalnica fițuică locală", care nu știa să-și informeze cititorii decît despre nunta de argint a cutărui sau cutărui consul. Tony se odihnea în odaia ei.

Comandantul pilotajului intră în biroul său cu expresia unui om mulțumit de masa pe care o luase. Deasupra jiletcii albe, bombate, tunica îi era descheiată. Barba lui sură, cu reflexe argintii - barbă de marină - contrasta puternic cu obrajii rumeni. Limba i se plimba în tihnă de-a lungul dinților și datorită acestei mișcări, gura-i blajină ajungea în cele mai stranii poziții. Se

înclină scurt, fringându-se brusc din mijloc, de parcă ar fi vrut să spună:
"Cam așa se face, nu?"

- Bine ați venit la noi! zise el. Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule.

La rîndul său, domnul Grünlich se înclină cu chibzuială, lăsîndu-și puțin în jos colțurile gurii și rostind încet:

- He-e-hm.

Biroul era o încăpere destul de mică; pînă la o înălțime de cîteva picioare pereții erau îmbrăcați în lemn, mai sus însă se vedea tencuiala netăpetată. La ferestrele în care ploaia bătea neîncetat darabana, atîrnau niște perdele îngălbenite de fum. În dreapta ușii stătea o masă lungă de lemn, nefățuită, încărcată cu hîrtii, deasupra căreia, pe perete, se întindea o hartă mare a Europei și una mai mică a Mării Baltice. Din mijlocul tavanului atîrna macheta, lucrată cu îngrijire, a unei corăbii cu toate pînzele întinse.

Comandantul își îmbie musafirul să ia loc pe sofaua desfundată, îmbrăcată în mușama neagră, ce crăpase pe ici pe colo, așezată față-n față cu ușa, apoi se lăsă la rîndul lui, cu mîinile încrucișate pe burtă, într-un fotoliu de lemn, în timp ce, în ulsterul încheiat pînă la gît, cu pălăria pe genunchi, domnul Grünlich ședea pe dunga canapelei, fără a atinge speteaza ei.

- Numele meu, repet, este *Grünlich*. Grünlich din Hamburg. Pentru a mă recomanda atenției dumneavoastră, voi aminti că îmi pot permite a mă socoti prieten de afaceri al marelui comerciant consulul Buddenbrook.

- Să vă fie de bine! E o onoare pentru mine, domnule Grünlich. Dar nu vreți să vă așezați un pic mai comod? Un păhărel de grog după călătoria asta? O clipă, să spun la bucatărie...

- Îmi îngădui să vă atrag atenția, rosti calm, domnul Grünlich, că trăsura mă așteaptă și că timpul fiindu-mi măsurat sînt nevoit să vă cer o convorbire de numai două-trei cuvinte.

- La dispoziția dumneavoastră, domnule, spuse iar Schwarzkopf, intimidat puțin.

Tăcură o clipă.

- Domnule comandant..., începu musafirul, scuturîndu-și capul cu un aer hotărît și dîndu-l în același timp ușor pe spate. Apoi tăcu din nou, pentru a întări efectul acestor cuvinte; își strînse cu putere gura, întocmai cum ai strînge băierile unei pungi de bani. Domnule comandant, repetă el, apoi urmă repede: Chestiunea pentru care am venit aici o privește direct pe domnișoara aflată de cîteva săptămîni în casa dumneavoastră.

- Mamzel Buddenbrook? întrebă Schwarzkopf.

- Intocmai, răspunse cu voce surdă, cu capul în piept, domnul Grünlich; cute severe i se iviră în colțurile gurii. Mă văd silit să vă aduc la cunoștință, continuă pe un ton ușurel și săltăreț, în timp ce privirea extrem de atentă îi zbura dintr-un colț în celălalt al încăperii, iar de acolo la fereastră, că nu demult am cerut mîna acestei *demoiselle* Buddenbrook, că mă găsesc în deplina posesiune a consimțămîntului ambilor părinți, și că însăși domnișoara, deși logodna, formal, n-a avut loc, mi-a dat prin cuvinte fără echivoc dreptul la mîna ei.

- Dumnezeule din cer! exclamă cu vioiciune domnul Schwarzkopf. Și eu care nu știam nimic! Vă felicit, domnu... domnule Grünlich! Vă felicit din toată inima. Asta zic și eu treabă cu temei...

- Foarte îndatorat, răspunse domnul Grünlich rece și apăsător Dar ceea ce mă aduce la dumneavoastră, stimate domnule comandant, urmă el cu voce mai ridicată și cîntata, este faptul că în timpul din urmă în fața acestei înțelegeri s-au ridicat anumite *piedici* și aceste piedici vin din casa... dumneavoastră.

Ultimele cuvinte le rosti cu un accent întrebător ca și cum ar fi spus: "Să fie oare cu puțință ceea ce mi-a ajuns la urechi?"

Drept răspuns, domnul Schwarzkopf își repezi sprîncenele cărunte pînă la mijlocul frunții și prinse cu amîndouă mîinile sale arse de soare și acoperite de un puf bălai - mîini de marinar - brațele fotoliului.

- Da. Într-adevăr. Așa aud, zise cu o certitudine plină de tristețe domnul Grünlich. *Aud* că fiul dumneavoastră, domnul *studiosus medicinae* și-a îngăduit... fără să știe, admit... să-mi încalce drepturile, *aud* că s-a folosit de șederea domnișoarei aici, pentru a-i storce anumite promisiuni...

- Cum? strigă comandantul și, sprijinindu-se cu putere de brațele fotoliului, sări în picioare. Dar asta... Tii, asta ar fi... și din două sărituri fu la ușă, o dădu de perete și răcni cu o voce care l-ar fi acoperit pînă și pe cel mai viforos tunet de valuri: Meta, Morten, veniți încoace! încoace, amîndoi!

- Mi-ar părea nespun de rău, spuse cu un zîmbet fin domnul Grünlich, dacă prin revendicarea drepturilor mele mai vechi aş zădărnici planurile dumneavoastră paterne, domnule comandant.

Diederich Schwarzkopf se răsuci pe loc și îl privi drept în față cu ochii lui ageri, albaștri, încercuți de crețuri mărunte, ca și cum s-ar fi trudit zadarnic să-i înțeleagă vorbele.

- Domnule, rosti apoi, și glasul lui suna ca și cum o înghițitură de grog tare i-ar fi ars gîtlejul, eu sînt un om simplu și nu mă prea pricep la

medizante și *finețuri*, dar dacă veți fi vrînd să spuneți că... ei, atunci dați-mi voie să vă avertizez că ați apucat-o pe un drum greșit și vă înșelați asupra principiilor mele. Eu știu cine e fiul meu și știu cine e mamzel Buddenbrook și am prea mult respect, dar și prea multă mîndrie pentru a-mi făuri astfel de planuri paterne! Și acum vorbiți, răspundeți-mi! Ce este, în fond? Ce spuneți dumneavoastră în fond? Cum?

Doamna Schwarzkopf și fiul ei stăteau în ușă; întîia nebănuind nimic și avînd o singură preocupare: să-și potrivească șorțul, Morten cu o expresie de păcătos împietrit. La intrarea lor, domnul Grünlich nici nu se clinti din loc, rămase mai departe șezînd drept, nemișcat, pe marginea canapelei, în ulsterul lui încheiat pînă la gît.

- Va să zică te-ai purtat ca un prostănac, se năpusti comandorul asupra lui Morten.

Tînărul își vîrî degetul cel mare între nasturii hainei, ochii i se întunecară, și în îndărătnicia lui își umflă și obraji.

- Da, tată, spuse în sfîrșit, domnișoara Buddenbrook și cu mine...

- Așa? Ei bine, află de la mine că ești un prost, un caraghios, un nătărău și jumătate! Și mîine, la Göttingen cu tine, ai auzit? Mîine! Toate astea-s copilării, copilării neroade, fără rost! Și cu asta basta!

- Doamne, Diederich, interveni doamna Schwarzkopf, împreunîndu-și mîinile, nu poți spune numai așa fără... Cine știe?... Tăcu și se vedea că o speranță frumoasă se năruia sub ochii ei.

- Doriți să vorbiți cu domnișoara? întrebă cu glas aspru comandantul, întorcîndu-se către domnul Grünlich.

- E în odaia ei, doarme, îl lămuri doamna Schwarzkopf, mișcată și plină de milă.

- Îmi pare rău, spuse domnul Grünlich, deși răsuflă mai degrabă mulțumit, și se ridică. De altfel, repet, timpul mi-e măsurat și trăsura mă așteaptă. Îmi îngădui, continuă el, descriind cu pălăria, în fața domnului Schwarzkopf, o curbă de sus în jos, să vă exprim, domnule comandant, deplina mea satisfacție și recunoștință pentru atitudinea dumneavoastră bărbătească și loială. Vă salut! Am onoarea! *Adieu!*

Diederich Schwarzkopf nu-i întinse mîna. Își aplecă doar bustul masiv într-o mișcare scurtă, repezită, ca și cum ar fi spus: " Așa se face, nu?"

Cu pași măsurați, domnul Grünlich trecu printre Morten și doamna Schwarzkopf, se îndreptă spre ușă și ieși.

DOISPREZECE

Thomas apăru cu trăsura Krögerilor. Sosise ziua plecării.

Tînărul venise la orele zece dimineața și lua o mică gustare cu familia, în odaia de toate zilele. Se strînseseră laolaltă ca în prima zi, doar că vara trecuse, frigul și vîntul îi împiedicau să șadă pe verandă și Morten lipsea... Era la Göttingen... Nici de la Tony nu-și putuse lua rămas bun ca lumea. Comandantul stătuse alături de el zorindu-l:

- Aa. Gata! Dii!

La unsprezece, fratele și sora se urcară în trăsura la spatele căreia legaseră cufărul mare al fetei. Tony era palidă și în jacheta-i pufoasă de toamnă se zgribulea de frig, de oboseală, de febra călătoriei și de o melancolie care o împresura din cînd în cînd, umplîndu-i inima de o durere apăsătoare. O sărută pe mica Meta, strînse mîna gazdei și dădu din cap cînd domnul Schwarzkopf îi spuse:

- N-ai să ne uiți, domnișoară, nu-i așa? Și să nu fii supărată pe noi. Ce zici?... Așa... călătorie plăcută, multe salutări domnului consul și doamnei...

Apoi ușa trăsorii se închise cu zgomot, murgii voinici se încordară și cei trei Schwarzkopf își fluturară batistele...

Tony își vîrî capul în colțul trăsorii și privi afară pe geam. Cerul era acoperit de o ceață alburie, Trave se încrețea în unde mici ce alunecau repede pe oglinda apei biciuite de vînt. Stropi mărunți izbeau din cînd în cînd în fereastră. La capătul cheiului, oamenii ședeau în poartă și își cîrpeau năvoadele. Copii desculți se apropiau cu pași alergători și cercetau, plini de curiozitate, trăsura. *Ei* rămîneau aici...

Cînd cupeul trecu de ultimele casei, Tony se aplecă înainte să mai vadă o dată farul; apoi se lăsă pe spate și închise ochii obosiți, care o dureau. Toată noaptea fusese atît de neliniștită încît abia dacă apucase să doarmă, dis-dimineață se sculase ca să-și facă bagajul, iar de mîncare nu se atinsese. Avea un gust amar în gura-i uscată. Și se simțea atît de slăbită încît nici nu mai încerca să-și stăpînească lacrimile ce-i izvorau fierbinți, neîncetat.

Abia își închise pleoapele, că se afla din nou la Travemünde, pe verandă. Îl vedea aidoma pe Morten Schwarzkopf, îl auzea aplecîndu-se, după obiceiul lui, și vorbindu-i, cu ochii plini de bunătate ațintiți din cînd în cînd asupra altcuiva; îl vedea rîzînd cu dinții lui frumoși de care, probabil, habar nu avea... și toate acestea o liniștiră și o înseninară. Își aminti de tot ce auzise și

aflase de la el în nenumăratele lor discuții și își făgădui solemn, cu o satisfacție ce o umplea de fericire, că va păstra în sufletul ei toate acestea ca pe o comoară sfântă, de care nimeni nu se va atinge. Că regele Prusiei a săvârșit o mare nedreptate și că gazeta locală e o fițuică jalnică, ba chiar faptul că legile federale privitoare la universități au fost reînnoite acum patru ani: toate acestea vor fi mereu pentru ea de aici înainte niște adevăruri venerabile, care-i vor aduce mîngîiere, o comoară tainică pe care ar putea-o contempla în ceasuri de nevoie. În plină stradă, în cercul familiei, la masă, ea se va gândi la această comoară. Cine știe? poate că va urma calea hotărîtă dinainte și se va mărita cu domnul Grünlich, n-are importanță; dar cînd bărbatul său îi va vorbi, ea va gândi deodată: "Eu știu ceva ce tu nu știi... Nobilii, în *principiu* vorbind, sînt demni de dispreț."

Își zîmbi mulțumită... Dar pe neașteptate, din uruitul roților ea desprinsese cu o limpezime desăvîrșită, neînchipuit de vie, vorbele lui Morten; deosebea fiecare nuanță a glasului plin de căldură, nițeluș cam greoi și hulit, îl auzea aievea, cu urechile ei, spunînd: "Astăzi o să trebuiască să stăm amîndoi pe pietre, domnișoară Tony..." și această amintire neînsemnată o copleși. Pieptul i se strînse de tristețe și durere, lacrimile începură să-i curgă șiroaie; nu mai avea putere să le oprească. Ghemuită în colțul ei, își ținea cu amîndouă mîinile batista pe obraji și plîngea amar.

Thomas, cu țigara în gură, privea oarecum descumpănit înspre șosea.

- Biată Tony! rosti în sfîrșit, mîngîindu-i jacheta. Te compătimesc din toată inima... vezi tu, te înțeleg așa de bine! Dar ce e de făcut? Trebuie să-ți iei inima-n dinți ca să poți trece teafăr prin asemenea împrejurări. Crede-mă... le știu și eu...

- Ah, tu nu știi nimic, Tom! hohoti Tony.

- Ei, asta să n-o spui. Acum de pildă e un lucru hotărît că după Anul Nou o să plec la Amsterdam. Papă a găsit un loc pentru mine... la *van der Kellen & Comp.* Și o să trebuiască să-mi iau rămas bun pentru multă-multă vreme...

- Ah, Tom, să-ți iei rămas bun de la părinți și de la frați! Asta nu-i nimic!

- Da! exclamă el cu un oftat prelung.

Și respiră adînc de parcă ar fi vrut să mai spună ceva, apoi tăcu, își trecu țigara dintr-un colț al gurii în celălalt, își ridică o sprînceană și își întoarse capul într-o parte.

- Și nu ține mult, începu din nou, după o mică pauză. Trece. Vine uitarea.

- Dar eu tocmai asta nu vreau: să uit! strigă Tony deznădăjduită. Să uiți...
asta-i mîngîiere?!

TREISPREZECE

Trecură apoi cu bacul, urmă aleea Israelsdorf, Jerusalemsberg și Burgfeld. Trăsura trecu pe sub poarta orașului, în dreapta căreia se ridicau zidurile închisorii, urcară de-a lungul întregii Burgstrasse și peste Koberg... Tony se uita la casele cenușii, cu vîrfurile țuguiate, la lămpile suspendate deasupra străzii, la spitalul "Sfîntul Duh", cu teii din fața lui aproape desfrunziți... Doamne, totul a rămas cum a fost. Orașul acesta a dăinuit neschimbat, venerabil, în timp ce ea se gîndea la el ca la un vis de demult, sortit uitării! Aceste creste sure erau trecutul, obișnuința, tradiția care o primeau din nou și în mijlocul lor avea să trăiască iarăși de aici înainte. Nu mai plîngea; se uita curioasă împrejur. Durerea despărțirii amortise aproape la vederea acestor străzi și acestor fețe de mult cunoscute. Chiar în clipa aceea - trăsura uruia prin Breite Strasse - Matthiesen, hamalul, trecu prin fața lor, își scoase pînă la pămînt jobenul ponosit și mutra lui ursuză și plină de devotament, parcă ar fi vrut să spună: N-aș fi decît un cîine ticălos dacă...

Trăsura întoarse spre Mengstrasse, și cei doi murgi voinici se opriră, sforăind și tropăind, în fața casei Buddenbrook. Prevenitor, Tom îi ajută surorii sale să coboare, în timp ce Anton și Line veneau în fugă să-i dezlege cufărul. Dar mai avură de așteptat pînă să poată intra în casă. Trei care mari se înghesuiau în poartă, încărcate cu munți de saci doldora de grîne, și pe fiecare sta scrise cu litere negre, de o șchioapă: *Johann Buddenbrook*. Trecură, clătînîndu-se cu un vuiet greu și răsunător, de-a lungul peronului și coborîră panta ce ducea în curte. O parte din grîne trebuia descărcată, fără îndoială, în remizele din fundul curții, iar restul lua drumul magaziilor "Balena", "Leul" sau "Stejarul".

Consulul ieși din birou, cu condeiul la ureche, tocmai cînd Tony și Tom ajunseră în vestibul și își întîmpină fata cu brațele deschise.

- Bine ai venit, draga mea Tony.

Tony îl sărută; ochii îi erau plînși și oarecum rușinați. Dar consulul nu era supărat, nu făcu nici o aluzie. Spuse doar atît:

- E tîrziu, dar n-am vrut să luăm gustarea fără voi. Doamna consul, Christian, Klothilde, Clara și Ida Jungmann îi așteptau sus, în capul scării.

În prima noapte din Mengstrasse, Tony dormi zdravăn și adînc, iar a doua zi, dimineața, în 22 septembrie, ea coborî înviorată și liniștită în sufrageria

mică. Era încă devreme, abia ora șapte. Numai mamzel Jungmann era în picioare și pregătea cafeaua.

- Ei, ei, Tony, micuța mea, fetița mea scumpă, zise ea, rotindu-și somnoroasă ochii mici și căprui, ce te-ai grăbit așa?

Tony se așeză în fața biroului al cărui capac era deschis, își încrucișa mâinile după ceafă și se uită un răstimp pe fereastră, la caldarîmul curții, negru și lucind de umezeală, la grădina îngălbenită, înmuiată de ploi. Apoi se apucă să cotrobăiască, curioasă, printre cărțile de vizită și scrisorile împrăștiate pe birou...

Lîngă călimară se afla registrul acela voluminos, atît de bine cunoscut, cu scoarțele presate, cu muchia aurită, alcătuit din diferite feluri de hîrtie. A umblat la el chiar aseară și e o adevărată minune că papă nu l-a vîrît, ca de obicei, în mapa de piele și nu l-a încuiat în sertarul din fund.

Tony îl luă în mînă, îl frunzări, apoi se apucă să citească și se adînci în el. Cele citite erau în mare parte lucruri simple și cunoscute, dar fiecare dintre autorii însemnărilor preluase de la înaintași un ton solemn și totuși lipsit de orice exagerare, un stil spontan și firesc de cronică, în care vorbea, discret dar cu atît mai demn, respectul unei familii față de ea însăși, față de tradiție și de istorie. Pentru Tony nu era nimic nou. I se dăduse voie de atîtea ori să se apropie de aceste file. Dar niciodată cuprinsul lor nu o impresionase ca în dimineața aceasta. Gravitatea plină de respect cu care erau amintite chiar cele mai modeste evenimente o ameți. Se propti în coate și citi cu o devoțiune din ce în ce mai mare, cu mîndrie și seriozitate.

Și din trecutul ei - atît de scurt - erau înșirate toate amănuntele. Nașterea, bolile din timpul copilăriei, primul an de școală, intrarea în pensionul domnișoarei Weichbrodt, confirmățiunea... totul era comsemnat de consul cu scrisul lui mărunț, cursiv, negustoresc, cu grijă, cu un respect aproape religios pentru faptul în sine. Căci și cel mai neînsemnat nu izvora oare din voința și acțiunea lui Dumnezeu care a cîrmuit atît de minunat destinele familiei? Ce se va mai scrie aici în viitor, după numele ei, nume pe care ea l-a moștenit de la bunică-sa, Antoinette? Și tot ce se va scrie va fi citit de către urmași cu aceeași pietate cu care urmărea și ea acum evenimentele din trecut.

Se lăsă pe speteaza scaunului oftînd ușor și inima începu să-i bată solemn. Respectul față de sine însăși îi umplu sufletul și simțămîntul propriei sale însemnătăți o străbătu din creștet pînă-n tălpi, simțămînt întărit prin spiritul pe care ea însăși îl lăsase să acționeze ca un fior asupra ei. "Ca o verigă

dintr-un lanț", îi scrisese papà... da, da! Tocmai fiindcă e o verigă în acest lanț, rolul ei e deosebit, plin de răspundere, fiind chemată să contribuie prin fapte și hotărâri la istoria familiei sale!

Răsfoi caietul voluminos pînă la început unde, pe o pagină aspră de format in-folio, consulul rezumase cu mîna lui întreaga genealogie a familiei Buddenbrook, cu paranteze și rubrici și date cuprinzătoare: de la căsătoria întîiului strămoș cu Brigitta, fiica pastorului Schuren, pînă la cununia consulului Johann Buddenbrook cu Elisabeth Kröger, în anul 1825. Din această căsătorie, spunea însemnarea, s-au născut patru copii... și aici numele de botez erau înșirate unul sub altul, arătîndu-se anul și ziua de naștere a fiecăruia. În dreptul numelui celui mai mare dintre băieți cronica consemnase că la sărbătorile Paștilor, în anul 1842 acesta intrase ca practicant în întreprinderea tatălui său.

Tony își privi îndelung numele și spațiul liber din dreptul lui. Apoi pe neașteptate, dintr-o dată, cu un joc nervos și înfrigurat al fizionomiei - înghiți în sec și o clipă buzele i se frecară una de cealaltă - luă condeiul, nu-l înmuie, ci îl împlîntă în călimară și cu arătătorul îndoit, cu capul înfierbîntat, aplecat tare pe umăr, însemnă cu scrisul ei neîndemînatic, urcînd oblic de la stînga la dreapta: "...S-a logodit în ziua de 22 septembrie 1845 cu domnul Bendix Grünlich, comerciant din Hamburg".

PAISPREZECE

- Sînt cu totul de părerea dumitale, stimate prietene. Problema e de mare însemnătate și trebuie rezolvată. Ca să nu mai lungim vorba: dota tradițională a unei fete din familia noastră se urcă la șaptezeci de mii de mărci, bani peșin.

Domnul Grünlich îi aruncă viitorului său socru o privire de om de afaceri, piezișă, scurtă și iscoditoare.

- Într-adevăr..., rosti el, și acest "într-adevăr" era exact așa de lung ca favoritul auriu de pe obrazul stîng, pe care-l răsfirea îngîndurat printre degete... lăsînd din mîna capătul ultimului fir tocmai în clipa cînd ajunse la sfîrșitul cuvîntului "într-adevăr"... Dumneavoastră, stimate tată, continuă apoi, cunoașteți respectul profund pe care îl port tradițiilor și principiilor venerabile! Dar... nu credeți că în cazul de față acest respect plin de devotament ar însemna o exagerare?... Întreprinderea crește... familia înflorește... pe scurt, condițiile de viață se schimbă, se îmbunătățesc...

- Stimate prietene, spuse consulul, în mine ai găsit un om de afaceri culant... Doamne... nu m-ai lăsat să vorbesc pînă la capăt... altfel ai fi aflat că sînt gata a vă face pe plac, potrivit împrejurărilor, adăugînd cu dragă inimă zece mii de mărci la cele șaptezeci de mii.

- Va să zică optzeci de mii... constată domnul Grünlich, în timp ce cu o mișcare a gurii părea să spună: "Nu e prea mult, dar e de ajuns".

Se înțeleseseră cît se poate de amical și, ridicîndu-se din fotoliu, consulul își zornăi cu mulțumire legătura mare de chei din buzunarul pantalonilor. Abia cu cei optzeci de mii atinsese suma dotei tradiționale.

Apoi domnul Grünlich își luă rămas bun și plecă la Hamburg. Tony nu prea simțea că în viața ei s-a schimbat ceva. Nimeni n-o împiedica să danseze la familiile Möllendorpf, Langhals, Kistenmaker sau la ea acasă, să patineze pe Burgfeld sau în lunca rîului Trave și să primească omagiile domnilor tineri... Pe la mijlocul lui octombrie ea luă parte în casa Möllendorpf la petrecerea ce a avut loc cu prilejul logodnei celui mai mare dintre băieți cu domnișoara Julchen Hagenström.

- Tom, spuse ea, n-am să mă duc. E revoltător. Dar pînă la urmă tot se duse și petrecu minunat.

De altfel, prin cele cîteva trăsături de condei pe care le adăugase la istoria familiei, ea își cîștigase dreptul să facă, însoțită de maică-sa sau chiar

singură, cumpărături mai mari în toate magazinele oraşului şi să se îngrijească personal de trusou, un trusou *distins*, fireşte. Două cusătorese şedeau de dimineaţa pînă seara în sufrageria cea mică, la fereastră, aveau pînzeturi, brodau monograme şi înghiţeau cantităţi considerabile de pîine de secară cu brînză.

- Au sosit albiturile de la Lentfohr, mamă?

- Nu, draga mea, dar iată două duzini de şerveţele pentru ceai frumoase... Şi îmi făgăduise că mi le va trimite pînă azi după-amiază. Sfinte Dumnezeule, cearşafurile trebuiesc tivite.

- Ida, mamzel Bitterlich întreabă de dantelele pentru feţele de pernă.

- În dulapul de rufărie, pe sală, Tonychen.

- Line...!

- Ai mai putea da şi tu o fugă, inimioara mea...

- Vai de mine, doar nu mă mărit ca să alerg toată ziua pe scări...

- Te-ai gîndit la rochia de nuntă, Tony?

- *Moire antique*, mamă... Nu mă duc la cununie fără *moire antique*.

Astfel trecură octombrie şi noiembrie. De Crăciun îşi făcu apariţia domnul Grünlich. Venise să petreacă Ajunul în sînul familiei Buddenbrook; şi nu refuză nici invitaţia bătrînului Kröger. Purtarea lui faţă de logodnică era plină de delicateţe, ceea ce se aştepta cu drept cuvînt din partea lui. Nici o solemnitate de prisos! Nici o complicaţie mondenă! Nici o gingăşie nelalocul ei! O sărutare discretă, aeriană, pe frunte în faţa părinţilor, pecetlui logodna... Din cînd în cînd Tony constata cu oarecare mirare că fericirea logodnicului nu prea era pe măsura deznădejdiei arătate din pricina refuzurilor ei. O privea doar cu ochi veseli de proprietar. E adevărat că, uneori, cînd se întîmpla să rămîna singuri, împins de dorinţa de-a face glume drăgăstoase, el o aşeza pe genunchi şi apropiindu-şi favoriţii de obrazii ei, cu glasul tremurînd de bucurie, îi spunea:

- Vezi că tot am pus mîna pe tine? Vezi că tot te-am înhăţat?

La care Tony îi răspundea:

- Vai, dumneata nu-ţi dai seama ce spui! şi cu o mişcare sprintenă se desprindea din braţele lui.

Îndată după Crăciun, domnul Grünlich se întoarse la Hamburg, fiindcă negoţul lui activ cerea neapărat să fie acolo, iar soţii Buddenbrook au fost de acord cu el că pînă la logodnă Tony avusese destulă vreme să-l cunoască.

Problema casei fu rezolvată prin corespondenţă. Tony se bucura nespus de viaţa pe care avea să i-o ofere un oraş mare şi îşi exprimă dorinţa de a locui

în centru, cu atît mai mult, cu cît și birourile domnului Grünlich erau tot acolo, și anume în Spitalerstrasse. Dar printr-o stăruință cu adevărat bărbătească, logodnicul obținu împuternicirea de a cumpăra o vilă în afara orașului, la Eimsbüttel... un colțișor romantic și departe de lume, un cuibușor idilic făcut anume pentru o pereche de însurăței tineri - *procul negotiis*... (Nu, domnul Grünlich nu-și uitase complet nici cunoștințele de limba latină!)

Decembrie trecu și pe la începutul anului patruzeci și șase se celebră și cununuia. Petrecerea de *Polterabend*¹⁶ fu strălucită și luă parte la ea jumătate din oraș. Prietenele Antoniei - între altele și Armgard von Schilling care venise la oraș într-o trăsură cît un turn - dansară cu prietenii lui Tom și Christian - adică, între alții, cu Andreas Gisecke, băiatul comandantului de pompieri, *studiosus juris*, cu Stephan și Eduard Kistenmaker, de la *Justenmaker & Fii*, în sufragerie și pe coridorul presărat anume cu talc. Tonul petrecerii fu dat în primul rînd de Peter Dohlmann care sparse de lepezile din vestibulul cel mare toate oalele de lut ce-i căzură în mînă.

În ziua nunții doamna Stuht din Glockengiesserstrasse avu din nou prilejul de a pătrunde în lumea bună, dîndu-le o mînă de ajutor domnișoarei Jungmann și croitoresei ca s-o gătească pe Tony. S-o bată Dumnezeu, spuse ea, dacă a văzut o mireasă mai frumoasă și, privind în sus, plină de admirație, se așază în genunchi - așa grasă cum era - să prindă crenguțele de mirt pe rochia de mătase albă din *moire antique*... Asta se petrecea în sufrageria mică. Domnul Grünlich, în frac cu pulpane lungi și vestă de mătase, aștepta în fața ușii. Chipul lui trandafiriu avea o expresie serioasă și corectă; pe negul de lîngă nara stîngă se zărea o părere de pudră, iar favoriții aurii erau frezați cu grijă.

Sus, în sala cu coloane, căci acolo urma să aibă loc ceremonia cununiei, se adunase întreaga familie. Impunătoare societate! Erau de față bătrînii Kröger, încovoiați puțin amîndoi, dar ca totdeauna aparițiile cele mai distinse. Apoi consulul Kröger și soția sa, cu fiii lor Jurgen și Jakob (acesta din urmă venise, ca și rudele Duchamps de la Hamburg). Era și Gotthold Buddenbrook cu nevasta sa, născută Stiwing, cu Friederike, Henriette și Piffi, care cîteștrele n-aveau să se mai mărite, se pare, niciodată... Reprezentînd linia colaterală din Mecklenburg, tatăl Klothildei, domnul Bemhardt Buddenbrook, venise de la țară și privea uluit luxul nemaipomenit din casa bogatelor sale rude. Cei din Frankfurt se mulțumiseră să trimită daruri, călătoria fiind prea obositoare... în locul lor se aflau însă, singurii

care nu făceau parte din familie, doctorul Grabow, medicul casei, și mamzel Weichbrodt, prietena - ca o mamă - a miresei, Sesemi Weichbrodt, îmbrăcată într-o rochiță neagră și cu o bonetă cu panglici verzi noi-nouțe ce atîrau peste buclele strînse pe tîmple.

- Dumnezeu să-ți dea fericire, *bonul* meu copil! spuse ea cînd, la brațul domnului Grünlich, Tony apărui în sală; apoi se ridică în vîrful picioarelor și o sărută, plescîind, pe frunte.

Familia avea toate motivele să fie mulțumită de mireasă. Tony era drăguță, naturală și părea veselă, deși era cam palidă din pricina curiozității și a călătoriei ce-o aștepta.

Sala era împodobită cu flori, iar pe partea dreaptă fusese ridicat un altar. Pastorul Kolling de la biserica Sfînta Măria celebra cununia, ținînd un discurs în care stăruia cu deosebită energie asupra *cumpătării*. Totul se petrecu după rînduieli și obiceiuri. Tony rosti un "da" naiv și blînd; domnul Grünlich își dresă mai întîi glasul: "he-e-hem". Pe urmă fu un praznic pe cînte.

...În timp ce sus, în sală, invitații, în frunte cu pastorul, continuau ospățul, consulul și soția sa conduseră tînăra pereche, gata de drum, pînă în strada învîluită în cețuri albe de ninsoare. Trăsura mare de călătorie, încărcată cu geamantane și cufere, aștepta la scară.

După ce își exprimă de mai multe ori convingerea că în foarte scurtă vreme va veni în vizită acasă, precum și nădejdea că nici vizita părinților la Hamburg nu se va lăsa prea mult așteptată, Tony se urcă voioasă în trăsură și se lăsa învelită cu grijă de maică-sa în pledul călduros, căptușit cu blană. Se așeză și soțul ei.

- Și... atenție, Grünlich, spuse consulul, dantelele cele noi sînt în valiza mică, deasupra. Cînd o să vă apropiați de Hamburg, le iei nițel sub palton, nu-i așa? Accizele astea... trebuie să le mai ocolești, pe cît poți... Cu bine! încă o dată, cu bine, scumpa mea Tony! Dumnezeu să te aibă în grijă!

- O să găsiți un adăpost bun la Ahrensburg? întrebă doamna consul.

- Am reținut totul din timp, scumpă mamă, totul e reținut! răspunse domnul Grünlich.

Anton, Line, Trina, Sophie își luară, pe rînd, rămas bun de la "ma'm Grünlich". Dar tocmai cînd se pregăteau să închidă ușa trăsurii, Tony fu cuprinsă de o puternică emoție. Fără să-i pese de încurcăturile pricinuite, se smulse din pleduri, coborî, trecînd valvîrtej peste genunchii domnului Grünlich care începu să mormăie și sări de gîtul tatălui ei.

- *Adieu*, papà... Bunul meu papà... Apoi încet de tot, în șoaptă, îl întrebă: Ești mulțumit de mine?

O clipă consulul o îmbrățișa în tăcere, apoi o îndepărtă puțin și îi strânse cu multă căldură amândouă mâinile...

Acum totul era gata. Ușa se închise pocnind, vizitiul plescăi din limbă, telegarii se smuciră din loc și ferestrele cupeului prinseră a zbîrnîi... Doamna consul își flutură batista în vînt pînă cînd trăsura ce cobora pe strada în pantă începu să se mistuie în negura zăpezii.

Consulul stătea îngîndurat alături de soția sa care, cu o mișcare grațioasă, își strânse pe umeri pelerina de blană.

- Ei, s-a dus, Bethsy!

- Da, Jean, întîiul copil care ne părăsește. Crezi că va fi fericită cu el?

- Ah, Bethsy, e mulțumită de ea însăși. Aceasta e cea mai trainică fericire din cîte putem avea pe pămînt.

Și soții Buddenbrook se întoarseră la oaspeții lor.

CINCISPREZECE

Thomas Buddenbrook coborî pe Mengstrasse, pînă la "Fünfhausen". Se feri să treacă pe Breite Strasse, ca să nu fie nevoit să-și scoată mereu pălăria în fața numeroaselor cunoștințe. Cu amîndouă mîinile înfundate în buzunarele largi ale șubei călduroase de culoare cenușie închisă, el pășea cufundat în gînduri pe zăpada înghețată, cu sclipiri cristaline, ce scîrțîia sub botinele sale. Mergea pe propriu-i drum, de care nu știa nimeni... Cerul lucea senin, albastru și rece; aerul era proaspăt, tăios, înmiresmat, vremea aspră, limpede, curată, fără o adiere de vînt, cinci grade sub zero, o zi neasemuită de februarie.

Thomas merse la vale pe "Fünfhausen", străbătu Bäckergrube și, printr-o ulicioară ce tăia de-a curmezișul, ajunse în Fischergrube. Făcu cîțiva pași pe această stradă povîrnită, care cobora paralel cu Mengstrasse pînă la Trave și în sfîrșit se opri în fața unei căscioare, o florărie foarte modestă, cu o intrare strîmtă, cu o mică vitrină sărăcăcioasă, unde, pe o placă de sticlă verde, se înșirau cîteva ghivece cu bulbi.

Cînd intră, clopoțelul de tinichea de la ușă începu să schelălăie ca un cățeluș credincios. Înăuntru, în fața tejghelei, o doamnă mică, grasă, bătrîioară, cu o pelerină pe umeri stătea de vorbă cu tînăra vînzătoare. Trebuia să aleagă între cîteva ghivece, și le cerceta, le mirosea, le critica în fel și chip, sporovăind cu atîta volubilitate încît trebuia să se șteargă mereu la gură. Thomas Buddenbrook o salută politicos și se retrase într-un colț... Cucoana era o rudă săracă a senatorului Langhals, o fată bătrînă, blajină și vorbăreată nevoie mare, purtînd numele uneia dintre familiile cele mai de vază, fără a face totuși parte din această societate, nefiind poftită la ospete și la baluri, ci numai la cafea, în intimitate, și căreia, cu puține excepții, toată lumea din oraș îi zicea mătușa Lottchen.

Ținînd la subsuoară un ghiveci cu flori învelit în foiță, ea se îndreptă spre ușă, iar Thomas după ce o salută din nou, îi spuse cu glas tare, vînzătoarei:

- Dați-mi, vă rog, cîțiva trandafiri... Da, oricare. *La France*... Apoi după ce mătușa Lottchen dispăruse închizînd ușa în urma ei, el continuă cu vocea scăzută: Așa, acum pune-i la loc, Anna... Bună ziua, micuță Anna! Ei, azi am venit încoace cu inima grea.

Peste rochița-i simplă, neagră, Anna purta un șorț alb. Era minunat de frumoasă. Delicată ca o gazelă, fața ei avea trăsături aproape malaeze:

pomeți ieșiți puțin, ochi alungiți și negri, cu o strălucire blândă, tenul smead și mat cum nu mai găseai în lung și-n lat. Mîinile, de aceeași culoare, erau subțiri și, pentru o vînzătoare, extraordinar de frumoase.

Se duse îndărătul tejghelei, în colțul din dreapta prăvălioarei, unde din stradă, prin vitrină, nu putea fi văzută. Thomas o urmă de cealaltă parte a mesei, se aplecă spre ea și o sărută pe gură și pe ochi.

- Ești înghețat de tot, săracul de tine, spuse fata.

- Cinci grade sub zero, răspunse Tom. Nici n-am băgat de seamă. Am venit destul de mîhnit pînă aici. Se așeză pe tejghea și ținînd mîna fetei într-a sa, continuă: Ascultă, Anna, astăzi trebuie să fim înțelepți. A sosit ceasul.

- O, Doamne, gemu fata, ducîndu-și șorțul la ochi, cu teamă și cu durere.

- O dată tot trebuia să se întîmple, Anna. Ei, ei, nu mai plînge. Ne-am înțeles doar că o să fim cuminți, nu-i așa? Ce să-i faci? Trebuie să trecem și hopul ăsta...

- Cînd...? întrebă Anna suspinînd.

- Poimîine.

- O, Dumnezeule... de ce poimîine? încă o săptămînă măcar. Te rog!... Cinci zile!...

- Nu se poate, draga mea. Totul e hotărît și pus la punct... sînt așteptat la Amsterdam... Nici o zi n-aș mai putea zăbovi, oricît aș vrea.

- Și e așa de îngrozitor de departe...!

- Amsterdam? Aș! Deloc. Și de *gîndit* tot ne putem gîndi unul la celălalt, nu? Și o să-ți scriu. Ai să vezi, îți scriu de-ndată ce sosesc.

- Îți mai aduci aminte..., spuse ea, acum un an și jumătate, la concursul de tir...

Tom o întrerupse, vrăjit:

- Doamne, da, acum un an și jumătate...! Eu te-am luat drept o italiancă... Am cumpărat o garoafă și mi-am pus-o la butonieră... O păstrez și azi... Am s-o iau cu mine la Amsterdam... Ce prăfărie și zăpușeală era pe pajiște!...

- Da, mi-ai adus un pahar de limonadă din baraca de alături... îmi aduc aminte, parc-ar fi fost ieri. Mirosea a plăcinte și a oameni...

- Dar a fost frumos, oricum. Nu ne-am citit în ochi, din prima clipă, cum stăm?

- Și tu ai vrut să ne dăm în călușei, dar nu se putea, fiindcă trebuia să vînd flori. Ce-ar mai fi ocărît patroana!...

- Ai dreptate, Anna, nu se putea, recunosc. Anna rosti încet:

- Și asta a fost singura dorință pe care nu ți-am împlinit-o. Tom o sărută din nou pe gură și pe ochi.

- Rămâi cu bine, Anna mea mică, bună și dragă... Da, trebuie să începem să ne luăm rămas bun.

- Ah, dar nu-i așa că o să mai vii și mâine?

- Da, sigur, tot la ora asta. Și am să trec și poimîine dimineața, dacă pot să scap... Dar acum vreau să-ți spun ceva, Anna... Eu plec destul de departe, că, oricum, Amsterdam e totuși foarte departe... și tu rămâi aici. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi, Anna... Căci pînă acum nu ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun...

Ea plîngea ținîndu-și la ochi șorțul, cu mîna rămasă liberă.

- Și tu?... Și tu?...

- Numai Dumnezeu știe ce întorsătură vor mai lua lucrurile. Nu rămînem toată viața tineri... Tu ești o fată înțeleaptă. Niciodată nu mi-ai vorbit despre căsătorie sau despre așa ceva.

- Nu, Doamne ferește, să-ți cer așa ceva...

- Vezi tu, valurile vieții te poartă cum vor ele. Dacă trăiesc, am să moștenesc firma, o să fac o partidă bună... Eu sînt sincer cu tine în ceasul despărțirii. Și tu la fel... o să meargă... Îți urez mult noroc, mica mea Anna, bună și dragă. Dar să nu-ți întinezi viața, auzi? Căci pînă acum *nu* ți-ai întinat-o, asta eu ți-o spun...!

Era cald aici înăuntru. Miresme de pămînt jilav și de flori pluteau în mica prăvălie. Afară soarele de iarnă era în asfințit. Un amurg gingaș, palid și pur, ca zugrăvit pe porțelan împodoba, dincolo de rîu, bolta cerului. Cu bărbia înfundată în gulerul ridicat, oamenii treceau grăbiți prin fața vitrinei și nu le vedeau pe cele două ființe care își spuneau adio într-un ungher al micii florării.

PARTEA A PATRA

30 aprilie 1846

Dragă mamă,

Mii de mulțumiri pentru scrisoarea ta prin care îmi anunți logodna lui Armgard von Schilling cu domnul von Maiboom, la Poppenrade. Mi-a trimis și Armgard o invitație (foarte elegantă, cu chenar aurit) și mi-a scris și o scrisoare în care vorbește cu un entuziasm grozav despre logodnicul ei. Se pare că e un om de o rară frumusețe și foarte distins. Ce fericită trebuie să fie Armgard! Toate fetele se mărită; am primit un faire-part și din München, de la Eva Ewers. Se mărită cu directorul unei fabrici de bere.

Dar acum trebuie să te întreb un lucru, dragă mamă: cum se face că pe aici nu se aude nimic despre o vizită a doamnei și domnului consul Buddenbrook? Nu cumva așteptați o invitație oficială din partea lui Grünlich? Nu văd să fie nevoie de ea, fiindcă el nici nu se gîndește, cred, la asta, și cînd îi amintesc de invitație, îmi spune de obicei: "Da, da, draga mea, dar tatăl tău are alte treburi". Sau credeți poate că o să mă stingheriți? Ah, nu, cîtuși de puțin. Sau poate vă temeți să nu-mi strniți dorul de casă? Doamne sfinte, dar sînt o femeie înțelegătoare, am intrat în vîltoarea vieții, nu mai sînt copil.

Chiar acum am fost la cafea în vecini, la madame Kaselau, sînt oameni plăcuți. Și vecinii din stînga, soții Gussmann, sînt de asemenea oameni sociabili (doar că stăm destul de departe cu casele). Avem doi prieteni buni, care locuiesc și ei aici, în afara orașului: doctorul Klaassen (despre care o să trebuiască să-ți vorbesc mai tîrziu) și bancherul Kesselmeyer, un prieten intim al lui Grünlich. Nu-ți poți închipui ce caraghios e bătrînelul acesta! Are niște favoriți albi, retezați, și pe cap un păr rar și subțire, cîteva fire mai mult albe decît negre, care parcă ar fi puf, fiindcă la cea mai mică adiere încep să fluture. Cum și capul și-l bîțîie caraghios ca o pasăre, și mai e și destul de guraliv, eu îi zic coțofana, dar Grünlich îmi interzice acest lucru fiindcă, spune el, coțofana fură, iar domnul Kesselmeyer e un om de onoare. Merge cocoșat și vîslind din brațe. Puful nu-i acoperă decît jumătate din scăfîrlie; mai jos ceafa lui e roșie și plină de încreșturi. E o fire extraordinar de veselă! Cîteodată mă lovește ușor peste obraji și exclamă: "Ce nevestică minunată! Ce binecuvîntare cerească pentru Grünlich să aibă parte de dumneata!" Apoi scoate de undeva o pereche de ochelari (poartă

în permanență vreo trei perechi, legate cu șnururi lungi ce se încurcă mereu pe jiletca-i albă), și-i înfige cu atîta vădită plăcere pe nas, cu care prilej și-l încrețește grozav, și începe să mă măsoare cu gura căscată, încît eu pufnesc în rîs. Dar nu se supără.

Cît despre Grünlich, el e foarte ocupat, pleacă dimineața la oraș cu trăsurica noastră galbenă și adesea nu se întoarce decît seara tîrziu. Uneori se așază lîngă mine și citește ziarul.

Cînd ne ducem undeva, de pildă la Kesselmeyer sau la consulul Goudstikker pe Alsterdam sau la senatorul Bock în Rathausstrasse, trebuie să luăm o trăsură de piață. L-am rugat pe Grünlich de mai multe ori să cumpere un cupeu; nu te poți lipsi de o trăsură cînd stai aici, în afară de oraș. Mi-a și făgăduit-o, dar, ciudat, nu-i face nici o plăcere să iasă cu mine în lume și am constatat că nu-i place nici să mă vadă stînd de vorbă cu lumea din oraș. Să fie oare gelos?

Vila noastră pe care ți-am mai descris-o amănunțit, dragă mamă, e într-adevăr foarte plăcută și cu mobila cumpărată acum în urmă s-a făcut și mai frumoasă. Salonului de la mezanin nu i-ai putea găsi nici un cusur: e îmbrăcat în mătase cafenie de sus pînă jos. Sufrageria de alături are o căptușeală de lemn foarte drăguță: scaunele au costat douăzeci și cinci de mărci bucata. Eu stau mai mult în odaia cu pansele care servește drept cameră de toate zilele. Mai avem apoi o odaie pentru fumat și joc de cărți, iar în salonul așezat de partea cealaltă a coridorului, și care ocupă o jumătate a parterului, am pus perdele galbene, astfel că are un aspect foarte distins. Sus, sînt odăile de culcare, de baie, budoarul, camerele servitorilor. Pentru trăsurica galbenă avem un groom. De cele două servitoare sînt destul de mulțumită. Nu știu dacă sînt într-adevăr cinstite, dar slavă Domnului, nu am nevoie să mă calicesc pentru orice para! Pe scurt, totul e cum se cuvine numelui nostru.

Și acum, dragă mamă, urmează amănuntul cel mai important și pe care dinadins l-am lăsat la urmă. Și anume: de un timp încoace mă simt cam nu știu cum, mă-nțelegi, nu tocmai bine, dar nici bolnavă. Cînd s-a ivit prilejul, i-am spus doctorului Klaassen. Acesta e un om foarte scund, cu capul mare și cu o pălărie boltită încă și mai mare. Are obiceiul să-și lipească bastonul de trestie spaniolă cu miner de os de barbișonu-i lung, aproape verde-deschis de mult ce l-a cănit. Ei bine, trebuie să-l vezi! N-a răspuns nimic, și-a îndreptat ochelarii pe nas, a început să clipească din ochii-i mici și roșii, mi-a făcut un semn cu nasul lui cît un cartof și s-a hlizit la mine,

măsurându-mă din cap pînă-n picioare cu atîta neobrăzare, de-mi venea să intru în pămînt. Apoi m-a examinat și mi-a declarat că totul merge cît se poate de bine, dar că trebuie să beau apă minerală, deoarece s-ar putea să fiu puțin anemică. O, mamă, spune-i te rog lui papă, dar cu precauțiunea necesară, toată povestea asta, ca să o poată trece în cronica familiei. Cît de curînd cu puțință, vei primi și alte știri.

Salutări lui papă, Christian, Clara, Thilda și Ida Jungmann. Lui Thomas i-am scris nu demult la Amsterdam.

Fiica ta devotată și ascultătoare, Antonie

2 august 1846

Scumpul meu Thomas,

Am primit cu bucurie scrisoarea în care îmi vorbești de înfîlnirea ta cu Christian, la Amsterdam. Îmi închipui ca ați petrecut cîteva zile vesele. Nu am încă nici o știre despre continuarea călătoriei lui prin Ostende spre Anglia, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, sper că totul a mers bine. De vreme ce s-a hotărît să renunțe la cariera științifică, aș dori din toată inima să nu fie prea tîrziu pentru el să învețe ceva de ispravă la șeful său, Mr. Richardson. Dea Domnul ca profesiunea de comerciant să-i fie încununată de succes și prosperitate! Mr. Richardson (Threadneedle Street) este, precum știi, un prieten de afaceri apropiat al casei mele. Mă consider norocos că amîndoi băieții mei lucrează la firme cu care mă găsesc în raporturi de foarte bună prietenie. Tu trebuie să simți de pe acum binefacerile acestei situații. Sînt foarte mulțumit că domnul van der Kellen și-a ridicat salariul chiar în acest trimestru și că mai tîrziu se va îngriji să ai și ceva cîștiguri suplimentare. Sînt convins că prin destoinicia ta te-ai arătat și te vei arăta vrednic de această atitudine prevenitoare.

Pe de altă parte, însă, știrea că nu te simți tocmai bine cu sănătatea m-a întristat. Ceea ce-mi scrii despre nervozitatea ta îmi amintește de propria mea tinerețe, cînd lucram la Antwerpen, de unde a trebuit să plec la Ems să fac o cură. Dacă și tu ai avea nevoie de așa ceva, dragul meu, sînt gata, se înțelege, să te ajut cu vorba și cu fapta, deși, în aceste vremuri de tulburări politice, mă feresc de asemenea cheltuieli.

Pe la mijlocul lui iunie am făcut totuși, maică-ta și cu mine, o călătorie la Hamburg, s-o vedem pe sora ta, Tony. Soțul ei nu ne poftise, dar în schimb ne-a primit cu mare cordialitate și în cele două zile cît am stat acolo și-a sacrificat tot timpul pentru noi, neglijîndu-și chiar afacerile; abia am avut

răgazul să facem o vizită în oraș la familia Duchamps. Antonie era în luna a cincea; doctorul ei ne-a asigurat că totul va decurge în mod normal și fericit.

Aș vrea să-ți mai vorbesc de o scrisoare a domnului van Kellen din care, spre mulțumirea mea, am înțeles că și în particular ești un oaspete bine văzut în cercul familiei lui. Ai ajuns la vîrsta, fiul meu, cînd începi să culegi roadele educației pe care ți-au dat-o părinții. Aș vrea să-ți servească drept sfat faptul că la vîrsta ta, atît la Bergen cît și la Antwerpen, am năzuit să fiu serviabil și îndatoritor față de soțiile șefilor mei, ceea ce mi-a fost de mare folos. în afară de plăcerea și onoarea de a fi în relații mai apropiate cu familia superiorului tău, în soția lui ai putea găsi oricînd o protectoare plină de bunăvoință pentru cazul că ai face o greșeală, sau că șeful n-ar fi pe ici-colo tocmai mulțumit. Firește că, pe cît posibil, astfel de situații trebuiesc ocolite cu orice preț, dar nu e mai puțin adevărat totuși că ele se pot ivi.

În ceea ce privește planurile tale comerciale de viitor, fiul meu, ele îmi fac plăcere datorită interesului viu de care dai dovadă, dar nu le pot aproba în întregime. Tu pleci de la premisa că desfacerea mărfurilor produse de împrejurimile orașului nostru natal ca: cereale, rapiță, piei crude și argăsite, lînă, ulei, turte de ulei, oase etc. este comerțul cel mai indicat și cel mai rentabil și te gîndești să te consacri mai ales acestei branșe, continuînd totuși și comerțul de mărfuri în comision. Într-o vreme cînd concurența în această ramură era încă foarte slabă (astăzi ea a crescut considerabil), am avut și eu asemenea gînduri și în măsura în care mi s-a oferit locul și prilejul am făcut chiar cîteva încercări. Ținta principală a călătoriei mele în Anglia a fost de a stabili relații pentru întreprinderile mele și în această țară. Am mers pînă în Scoția în acest scop și am făcut multe cunoștințe folositoare, dar în curînd mi-am dat seama de latura primejdioasă a afacerilor de export în aceste părți, și astfel am renunțat la ele, cu atît mai mult cu cît niciodată n-am uitat sfatul pe care ni l-a dat strămoșul nostru, întemeietorul firmei: "fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel încît să nu-ți tulbure somnul noaptea".

Vreau să păstrez cu sfințenie această maximă pînă la sfîrșitul vieții mele, deși cîteodată te cuprinde îndoiala, văzînd că unii care nu au astfel de principii o duc, pe cît se pare, mai bine. Mă gîndesc la Strunck & Hagenström care sînt în plină ascensiune, în timp ce afacerile noastre merg prea domol. Știi că în urma micșorării capitalului de după moartea

bunicului tău, casa noastră nu și-a mai sporit volumul de afaceri și rog pe bunul Dumnezeu să ți-o pot lăsa cel puțin în starea actuală. Am un ajutor chibzuit și cu experiență în persoana procuristului Marcus. Numai familia maică-tii de ar fi ceva mai cu băgare de seamă la banii ce-i trec prin mână; moștenirea va fi de mare importanță pentru noi!

Eu sînt ocupat pînă peste cap cu afacerile mele și cu treburile orașului. Sînt decanul Colegiului navigatorilor din Bergen, și am fost ales, pe rînd, delegat al orașului pentru Departamentul Finanțelor, pentru Camera de Comerț, pentru Comisia de revizuire a conturilor și pentru azilul Sfînta Ana.

Maică-ta, Clara și Klothilde îți trimit afectuoase salutări. De asemenea mai mulți domni, și anume: senatorii Möllendorpf și doctorul Oeverdieck, consulul Kistenmaker, misitul Gosch, C.F. Köppen, ca și, din biroul nostru, domnul Marcus și căpitani Klot și Klotermann m-au rugat să-ți transmit salutări din partea lor. Domnul să te binecuvînteze, fiul meu. Muncește, roagă-te lui Dumnezeu și fă economii!

Cu drag, Al tău tată

8 octombrie 1846

Iubiți și multstimați părinți,

Subsemnatul mă văd în plăcuta situație de a vă anunța că fica domniilor voastre, preaiubita mea soție Antonie, a scăpat de grijile sarcinii acum o jumătate de ceas, în chipul cel mai fericit. Din voia lui Dumnezeu ea a născut o fetiță și nu găsesc cuvinte pentru a vă arăta cît sînt de bucuros și de mișcat. Scumpa noastră lăuză, ca și copilul, se află într-o stare excelentă și doctorul Klaassen este pe deplin mulțumit de felul cum au decurs lucrurile. Și doamna Grossgeorgis, moașa, spune că a fost o nimica toată. Emoția mă silește să las condeiul din mână. Respectuoase salutări și afecțiune veneraților noștri părinți.

B. Grünlich

Dacă ar fi fost băiat, mă gîndeam să-i pun un nume foarte drăguț. Pe fetiță aș vrea s-o botez Meta, dar Gr. este pentru Erika.

DOI

- Ce-i cu tine, Bethsy? întrebă consulul așezându-se la masă și ridicând farfuria ce-i acoperea supa. Nu te simți bine? Ce ai? Pari suferindă.

Masa rotundă părea acum foarte mică în sufrageria vastă. În afară de părinți nu se mai așezau zilnic la ea decât mamzel Jungmann, Clara, în vîrstă de zece ani, precum și slăbuța și umila Klothilde care mîncea în tăcere. Consulul se uită în jurul lui... Numai fețe alungite, întristate. Ce se întîmplase? El însuși era nervos și îngrijorat, căci bursa oscila, din pricina neliniștii iscate de complicata situație din Schleswig-Holstein... Și în aer mai plana și o altă neliniște. Mai tîrziu, cînd Anton ieși să aducă friptura, consulul află ce se petrecuse în casă. Trina, bucătăreasa, care pînă acum se arătase o fată credincioasă și cumsecade, făcuse deodată o scenă de adevărată rebeliune. Spre marea supărare a doamnei consul, de cîtăva vreme ea se împrietenise - un soi de legătură spirituală - cu o calfă de măcelar și acest om veșnic murdar de sînge părea a fi avut o influență cît se poate de nefastă asupra evoluției ideilor politice ale Trinei. Cînd doamna consul îi făcuse o observație pentru că greșise un sos cu ceapă, Trina își pusese brațele goale în șolduri și se exprimase în felul acesta:

- Așteptați mata, *m'am* consul, că mult n-o să mai ție, și o să vie o drăguliță de rînduială de eu am să stau, gătită în mătăsuri, pe canapea, și *mata* ai să mă servești...

Firește că fusese concediată pe loc. Consulul clătină din cap. El însuși văzuse multe lucruri îngrijorătoare în timpul din urmă. E adevărat că hamalii și docherii mai bătrîni erau destul de cumsecade și nu se lăsau ademeniți; dar, pe ici-pe colo, purtarea cîte unuia mai tînăr dovedea destul de limpede că noul spirit al revoltei se încuibase cu perfidie printre ei... În primăvară izbucnise o tulburare de stradă, deși proiectul unei noi constituții, în conformitate cu cerințele timpurilor noi, era pregătit, și puțin mai tîrziu, cu toată opoziția lui Lebrecht Kröger, și a altor cîtorva bătrîni mai încăpățînați, el fu ridicat, prin decretul Senatului, la rangul de lege fundamentală a Statului. Se făcuseră alegeri de reprezentanți ai poporului, se întrunise adunarea cetățenească. Dar liniștea se dusesese. Lumea era în fierbere. Fiecare voia să revizuiască constituția și legea electorală, iar cetățenii se certau. "Pe colegii!" - strigau unii, printre care și Johann Buddenbrook, consulul. "Sufragiu universal!" - proclamau alții și Hinrich

Hagenström era printre aceștia. În sfârșit o seamă de inși strigau: "Alegeri generale pe colegii" și poate că ei știau chiar ce se înțelegea prin asta. Dar prin aer mai zbîrnâiau și alte idei, ca de pildă: să se suprimе orice deosebire între cetățenii și locuitorii orașului, să li se dea și necreștinilor posibilitatea de a dobîndi dreptul de cetățenie... Nu era deci de mirare că Trina din casa Buddenbrook ajunsese la niște idei ca aceea cu canapeaua și cu rochia de mătase! Aveau să urmeze întâmplări și mai cumplite. Lucrurile amenințau să ia o întorsătură groaznică...

Era în ziua de 1 octombrie a anului patruzeci și opt; bolta albastră, pe care doar ici-colo plutea cîte un nor ușor, era scăldată într-o lumină argintie de un soare care firește că nu mai avea cine știe ce putere, de vreme ce în salonul cu peisaje, îndărătul grilajului înalt și sclipitor, focul începuse să ardă în sobă.

Clara, o fetiță cu părul blond-închis și cu ochi cam severi, ședea la masa de lucru din fața ferestrei, cu o broderie în mînă, în timp ce Klothilde, lucrînd tot la o broderie, se ghemuise lîngă doamna consul, pe sofa. Klothilde Buddenbrook nu era mult mai în vîrstă decît verișoara ei măritată - nu avea așadar decît douăzeci și unu de ani - totuși, trăsăturile feței prelungi, care începuseră să se ascută, ca și părul lins, pieptănat cu cărare, îi dădeau o înfățișare de fată bătrînă. Ea era mulțumită de această situație și nu făcea nimic pentru a o schimba în vreun fel. Poate că simțea nevoia de a îmbătrîni repede, ca să scape repede de orice îndoieli și speranțe. Cum nu avea nici un ban, știa prea bine că în toată lumea n-o să se găsească nici un bărbat care s-o ia de nevastă și-și privea cu resemnare viitorul: o odăiță oarecare, unde va putea trăi din mica rentă de care îi va face rost puternicul ei unchi din fondurile vreunei instituții de binefacere pentru fete sărace din familii de vază.

Doamna consul era ocupată cu citirea celor două scrisori pe care le primise. Tony îi povestea despre Erika, fetița ei, care se dezvoltă minunat, iar Christian îi descria cu vervă viața și forfota din Londra, fără a intra însă în amănunte în privința slujbei sale la Mr. Richardson... Doamna consul, care se apropia de vîrsta de patruzeci și cinci de ani, deplîngea amarnic soarta blondelor, sortite să îmbătrînească înainte de vreme. La această vîrstă, tenul gingaș care se potrivește atît de bine cu părul roșcat își pierde strălucirea; dresurile nu mai ajută la nimic. Și chiar părul ar încărungi iremediabil dacă n-ar exista - slavă Domnului! - rețeta unei tincturi pariziene care înlătură deocamdată această pacoste. Doamna consul era

hotărâtă să nu încărunească niciodată. Dacă într-o zi vopseaua nu s-ar mai dovedi eficace, ea va purta o perucă de culoarea părului din tinerețe... Pieptănătura ei, încă făcută cu mare artă era împodobită în creștet cu o rozetă cu dantelă pe margini: începutul, prevestirea bonetei. Fusta de mătase îi cădea în falduri înfoiate pe șolduri; mânecile-i bufante erau căptușite cu muselină apretată. Ca totdeauna, la încheieturile mâinilor îi zomăia încet o pereche de brățări. Era ora trei după-masă.

Deodată, dinspre stradă, se auziră strigăte, țipete, chiote obraznice, fluierături și tropote de pași numeroși. Și zgomotul se apropia și creștea neconținut...

- Mamă, ce-i asta? întrebă Clara care se uita și pe fereastră și în "spion". Atîția oameni!... Ce-or fi vrînd? De ce s-or fi bucurînd așa?

- Dumnezeule! strigă doamna consul, aruncînd scrisorile. Sări înfricoșată de pe canapea, și alergă la fereastră. Nu cumva... O, Doamne, da, revoluția!... Poporul!...

Adevărul era că toată ziua tulburările se țînuseră lanț în oraș. Dimineața, vitrina negustorului de postavuri Benthien din Breite Strasse fusese spartă cu pietre, și numai Dumnezeu știe ce-avea a face vitrina domnului Benthien cu politica înaltă.

- Anton?! strigă spre sufragerie doamna consul cu glas tremurător. Servitorul rînduia argintăria. Anton, du-te jos, încuie poarta! încuie tot! Poporul e aici!...

- Da, doamnă consul! răspunse Anton, dar pot oare să îndrăznesc? Eu sînt valet de casă mare... Cînd or vedea livreaua asta pe mine...

- Ce oameni răi! spuse cu glas trist și tărăgănat Klothilde fără a-și întrerupe lucrul de mîină.

În clipa aceea consulul se ivi în galeria cu coloane și intră grăbit pe ușa cu geamuri. Avea paltonul pe braț și pălăria în mîină.

- Vrei să pleci, Jean? întrebă doamna consul îngrozită.

- Da, draga mea; trebuie să mă duc la adunare.

- Dar poporul, Jean, revoluția...

- O, Doamne sfinte, dar nu e așa de grav, dragă Bethsy... Sîntem în mîina lui Dumnezeu. Au trecut de casa noastră. Eu voi ieși prin dos...

- Jean, dacă mă iubești... Vrei să te expui, să ne lași singure, aici?... O, mi-e frică, mi-e așa de frică!

- Scumpa mea, te rog... Te enervezi peste măsură... Oamenii or să facă puțin tărăboi în fața Primăriei sau în piață... Statul o să se aleagă poate cu o

mică pagubă, cîteva ferestre sparte, atîta tot.

- *Unde* vrei să te duci, Jean?

- La adunarea cetățenească... Aproape am întârziat, am mai avut treburi. Ar fi o rușine să lipsesc astăzi de la întrunire. Crezi că tatăl tău poate fi împiedicat să participe? Așa bătrîn cum e...

- Bine, atunci du-te cu Dumnezeu... Dar fii cu băgare de seamă, te rog ai grijă... Și vezi și de tata! Dacă i s-ar întîmpla ceva...

- Fii liniștită, draga mea.

- Cînd te întorci? strigă doamna consul după el.

- Cînd se va putea; la patru și jumătate, la cinci... depinde...

- Ah, mi-e frică, repetă doamna consul, plimbîndu-se de colo-colo prin odaie, în timp ce arunca priviri neajutorate înjur.

TREI

Consulul Buddenbrook străbătu grăbit curtea largă. Când ieși în Backergrube, auzi pași în urma lui și-l zări pe misitul Gosch care, învăluit pitoresc în pelerina-i lungă, urca strada în pantă, îndreptându-se tot spre adunare. În timp ce cu o mână lungă și slabă își săltă ușor pălăria de iezuit, iar cu cealaltă execută un gest larg de deferență, spuse cu glas înăbușit și îndârjit:

- Domnul consul... vă salut!

Cu toate aerele lui teribile, acest Sigismund Gosch, un burlac de vreo patruzeci de ani, era omul cel mai blajin și mai cumsecade din lume. Doar că era un tip prețios, un original. Fața lui rasă se distingea printr-un nas coroiat și o bărbie ascuțită și proeminentă, prin trăsături aspre și o gură mare cu colțurile lăsate în jos; își strîngea buzele subțiri, dobîndind un aer ursuz, răutăcios. Avea ambiția (și nu s-ar putea spune că nu izbutea) să-și compună un cap caracteristic, sălbatic, frumos și diabolic de intrigant, o figură cruntă, malițioasă, interesantă și îngrozitoare, ceva între Mefistofel și Napoleon... pe frunte îi cădea, sumbru, un smoc de păr brumat. Regreta din toată inima că n-avea cocoșă. Era o apariție stranie și atrăgătoare printre locuitorii vechiului oraș de negustori. Făcea parte, nici vorbă, dintre aceștia, căci meseria - avea o agenție de mijlocitor, mică, solidă, apreciată în modestia ei - și-o făcea după tipicul tuturor tradițiilor burgheze. Dar în biroul lui îngust și întunecos se găsea un dulap mare de cărți, plin de volume de versuri în toate limbile și se vorbea că de la vârsta de douăzeci de ani lucra la traducerea operelor complete ale lui Lope de Vega... Iar o dată la o reprezentație de amatori, jucase rolul lui Domingo în *Don Carlos* de Schiller. Acesta fusese punctul culminant al vieții lui. Niciodată nu-i ieșise din gură vreo vorbă vulgară și chiar în discuțiile de afaceri el nu rostea frazele obișnuite în jargonul comercial decît strecurându-le printre dinți și cu o mimica de parcă spunea: "Ha, nemernicule, îți blestem strămoșii chiar în mormînt!". În mai multe privințe el putea fi socotit moștenitorul și urmașul răposatului Jean Jacques Hoffstede; numai că era o fire mai sumbră și mai patetică și nu avea nimic din voioșia glumeață, pe care prietenul lui Johann Buddenbrook-senior o adusese din secolul trecut.

Într-o zi pierduse la bursă, dintr-o dată, șase taleri și jumătate, cu niște acțiuni pe care le cumpăraseră anume ca să le speculeze. Lăsându-se furat de

instinctul dramatic, omul dăduse o adevărată reprezentație. Se prăbușise pe o bancă, de parcă ar fi pierdut bătălia de la Waterloo, își dusesese pumnul strâns la frunte, și repetase întruna, ridicînd spre cer o privire nelegiuită: "Ah, blestem!" Cum micile cîștiguri liniștite și sigure pe care le realiza din vînzarea cutărei sau cutărei proprietăți îl plictiseau în fond, această pierdere, această lovitură tragică pe care cerul i-o hărăzise lui, intrigantului, era o plăcere, o fericire, care îl hrănise săptămîni de zile. Cînd cineva îl oprea, ca să-i spună: "Am auzit că ai avut o pierdere, domnule Gosch... îmi pare rău..." - el avea obiceiul să-i răspundă: "O, scumpul meu prieten! *Uomo non educalo dai dolore riman sempre bambino!* Firește că nimeni nu înțelegea. O fi fost din Lope de Vega? Cert e că acest Sigismund Gosch trecea drept un om învățat și ciudat.

- Ce vremuri ne-a fost dat să trăim! îi spuse consulului, în timp ce, adus de spate, sprijinindu-se în baston, urca strada, alături de el. Vremuri de furtuni și de neliniște.

- Ai dreptate, răspunse consulul. Vremurile sînt agitate într-adevăr. Ședința de azi e așteptată cu încordare, și cu drept cuvînt. Principiul alegerilor pe colegii...

- Nu, ascultați-mă, continuă domnul Gosch, toată ziua am umblat pe străzi, am observat plebea. Am văzut cîțiva flăcăi superbi, cu ochi înflăcărați de ură și însuflețire...

Johann Buddenbrook începu să rîdă:

- Ei, știi că-i bună, prietene! Se pare că îți place situația asta. Eh, să mă ierți... e o copilărie, atîta tot! Ce vor oamenii aceștia? O mîna de țin_găi prost crescuți, care profită de ocazie pentru a face un pic de tărăboi.

- Desigur! Dar nu se poate contesta că... Am fost de față cînd calfa de măcelar Berkemeyer a spart vitrina domnului Benthien... Parcă era o panteră! Domnul Gosch pronunță ultimul cuvînt cu dinții aproape înțeleștați, apoi urmă: O, nu se poate contesta că situația asta are latura ei sublimă. În sfîrșit, ceva deosebit, știți, ceva ce nu se întîmplă în toate zilele, ceva violent, furtună, sălbăticie... un uragan... Ah, poporul e neștiutor, îmi dau seama! Dar inima, această inimă a mea, e alături de el...

Ajunseseră în fața casei simple, vopsită în galben, cu ulei, la parterul căreia era sala de adunări.

Această sală făcea parte din berăria și localul de dans al unei văduve pe nume Suerkringel, și în anumite zile era pusă la dispoziția domnilor din "adunarea cetățenească". Un coridor strîmt, cu lespezi pe jos, pe dreapta

căruia se înșirau încăperile restaurantului mirosind a bucătărie și bere, ducea spre sala aflată pe mîna stîngă. Ușa ei de scînduri, vopsită în verde, nu avea nici clanță nici broască și era atît de îngustă și de scundă încît nimeni n-ar fi bănuir că îndărătul ei e un spațiu atît de mare. Sala era rece și goală ca o șură; pe tavanul văruiat se vedeau grinzile; pereții-i erau de asemenea, văruiți. Cele trei ferestre, destul de înalte, cu cercevelele vopsite în verde, nu aveau perdele. În fața lor se ridicau, în formă de amfiteatru, rîndurile de bănci, la picioarele cărora era așezată o masă acoperită cu postav verde pe care se înșirau niște acte, un clopoțel voluminos și diverse ustensile de scris pentru orator, pentru secretar, și pentru comisarii Senatului, prezenți la ședință. Lîngă peretele din fața intrării, erau mai multe cuiere înalte, încărcate cu paltoane și pălării.

O învălmășeală de glasuri îi izbi pe consul și pe însoțitorul său, cînd, unul după altul, intrară prin ușa îngustă. Erau, de bună seamă, ultimii care soseau. Sala era plină de cetățeni care, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, sau la spate, sau agitîndu-le în aer, stăteau pîlcuri-pîlcuri discutînd. Din cei o sută douăzeci de membri ai corporației, veniseră cu siguranță o sută. Cîțiva delegați din ținut preferaseră să rămînă acasă, date fiind împrejurările.

Aproape de intrare stătea un grup de oameni mai mărunți, doi-trei comercianți neînsemnați, un profesor de liceu, domnul Mindermann, "părintele orfanilor", și simpaticul bărbier Wenzel. Domnul Wenzel, un om scund, îndesat, cu mustați negre, cu fața inteligentă și cu mîini roșii, îl bărbierise chiar în dimineața aceea pe domnul consul; aici însă era egal cu el. Nu-i bărbierea decît pe domnii din înalta societate, adică aproape numai pe cei din familiile Möllendorpf, Langhals, Buddenbrook și Oeverdieck, și alegerea lui în adunarea cetățenească se datora cunoașterii sale atotcuprinzătoare a problemelor citadine, sociabilității și îndemînării sale, precum și demnității personale, pe care și-o păstra chiar în situația de subaltern.

- Știți care e ultima noutate, domnule consul? spuse el întîmpinîndu-l cu însuflețire și privindu-l grav pe protectorul său.

- Ce să știu, dragul meu Wenzel?

- Azi-dimineață nu se aflase încă... Mă iertați, domnule consul, asta e ultima noutate! Poporul nu se va aduna în fața Primăriei sau în piață! Va veni aici să amenințe adunarea. Redactorul Rubsam e instigatorul.

- Aș! Nu se poate! răspunse consulul.

Se strecură printre grupurile din față, spre mijlocul sălii, unde îl zări pe socrul său stînd de vorbă cu senatorii prezenți la adunare, doctorul Langhals și James Möllendorpf.

- E adevărat, domnilor? întrebă, dînd mîna cu ei.

De fapt, întreaga adunare era tulburată de aceste zvonuri; răzvrătiții se apropiau, se și auzea gălăgia lor.

- Pleava! spuse rece și disprețuitor Lebrecht Kröger. Venise cu trăsura sa. În împrejurări obișnuite, statura zveltă a cavalerului *à la mode* de odinioară tindea să se încovoie sub povara celor optzeci de ani. În ziua aceea însă, el se ținea drept ca lumînarea, cu ochii închiși pe jumătate, strîmbîndu-și cu distincție și cu dispreț colțurile gurii, deasupra cărora mustățile albe își ridicau cu semeție, perpendicular, vîrfurile scurte. Două rînduri de pietre prețioase străluceau în chip de nasturi pe vesta lui neagră de catifea...

Nu departe de acest grup putea fi văzut Hinrich Hagenström, scund și corpulent, cu favoriți roșcați, pe alocuri încărunțiți, cu un lanț gros de ceas pe vesta cu pătrățele albastre, cu haina descheiată. Era în tovărășia asociatului său, domnul Strunck, și nu se grăbi deloc să-l salute pe consul.

Ceva mai departe negustorul de postavuri Benthien, un om înstărit după înfățișare, înconjurat de un mare număr de domni, le povestea de-a fir-a-păr cum a fost cu vitrina lui...

- O cărămidă, domnii mei, o jumătate de cărămidă... Rrrapp... prin sticlă și zdupp... pe un balot de rips verde!... Derbedei!... Ei, treaba Statului.

Pe undeva, într-un colț, se auzea neîncetat glasul domnului Stuht din Glockengiesserstrasse care, îmbrăcat cu un surtuc negru peste cămașa de lînă, participa la discuție printr-o singură exclamație repetată stăruitor, pe un ton indignat: "Infamie nemaipomenită!". De altfel spunea *infamee*.

Johann Buddenbrook făcu ocolul sălii, salutînd ici pe vechiul său prieten C.F. Köppen, dincolo pe concurentul acestuia, consulul Kistenmaker. Strînse mîna doctorului Grabow și schimbă cîteva cuvinte cu comandantul pompierilor Giesecke, cu arhitectul Voight, cu oratorul zilei, doctorul Langhals, un frate al senatorului, cu cîteva negustori, profesori și avocați...

Ședința nu fusese deschisă, dar discuțiile erau extrem de animate. Toți domnii îl ocărau pe acest scrib nemernic, pe acest redactor Rubsam, căci se știa că el stîrnise mulțimea... și, în fond, pentru ce? Rostul adunării de azi era doar să hotărască dacă în reprezentanța populară trebuie menținut principiul alegerilor pe colegii, sau dacă trebuia să se introducă sufragiul universal. Senatul se și pronunțase pentru această din urmă soluție. Dar ce

voia poporul? Să-i ia de guler pe domni, atîta tot. Drace, niciodată domnii nu fuseseră într-o situație atît de proastă! Se strîngeau în jurul trimișilor Senatului pentru a afla care era părerea acestora. Se adunau și în jurul consulului Buddenbrook care trebuia să știe ce atitudine a luat primarul Oeverdieck în această chestiune; căci din anul trecut, de cînd doctorul Oeverdieck, senatorul, un cumnat al consulului Justus Kröger, devenise președintele Senatului, ca rude cu primarul, alde Buddenbrook crescuseră considerabil în ochii opiniei publice...

Deodată vuietul de afară se îngroșă... Revoluția ajunsese sub ferestrele sălii de ședințe. într-o clipită discuțiile aprinse se stinseră în sală. Cu mâinile încrucișate pe burtă, amuțiți de groază, membrii adunării se uitau unii la alții, sau la ferestre, de după care se ridicau pumni, în timp ce, dezlănțuite, țipetele și urletele smintite și asurzitoare zguduiau văzduhul. Apoi, pe neașteptate, ca și cum răsculații înșiși s-ar fi speriat de purtarea lor, afară se făcu o liniște tot așa de mare ca în sală, și în tăcerea adîncă ce se așternu peste tot, din zona dinspre primele bănci, unde ședea Lebrecht Kröger, se auzi un cuvînt care se ridică încet, rece și răspicat:

- *Pleava!*

Și de îndată, dintr-un colț, o voce înăbușită și indignată șuieră:

- Nemaipomenită *infamée!*

Apoi vorba pripită, tremurată și misterioasă a lui Benthien, negustorul de postavuri, îmbrățișa ca un fior adunarea...

- Domnilor, domnilor... ascultați-mă pe mine! Eu cunosc casa... Dacă te urci în pod, e acolo o fereștră în acoperiș... Cînd eram copil, trăgeam de multe ori prin ea, după pisici. Pe acolo te cațări ușor pe acoperișul din vecini și ești la adăpost.

- Lașitate josnică! șuieră printre dinți misitul Gosch. Stătea cu brațele încrucișate, cu spatele proptit de masa oratorilor și, ținîndu-și capul înclinat, se uita cu niște ochi înfiorători spre ferestre.

- Lașitate, domnule? Cum adică? Trăsni-i-ar Dumnezeu!... Țștia dau cu cărămida! Ei bine, mie îmi ajunge!...

Chiar în clipa aceea zgomotul de afară se întee din nou, fără a atinge însă culmea furtunoasă de mai înainte. De astă dată era liniștit, neîntrerupt, un bîzîit răbdător, ce părea aproape mulțumit, melodios, din care se desprindea cînd și cînd cîte o fluierătură sau cîte un strigăt stingherea: "Principiu!"... "Drept civic!"... Adunarea ciulea urechile smerită.

- Domnilor, spuse după un răstimp, cu glas înăbușit, doctorul Langhals care prezida adunarea, cred că sînt în asentimentul domniilor-voastre deschizînd în acest moment ședința...

Era o simplă propunere care însă nu se bucură de nicăieri nici de cel mai neînsemnat sprijin.

- Mie unuia mi-e lehamite de atîtea adunări, rosti cineva cîstit, hotărît, ce nu lăsa loc vreunei obiecții.

Era un om cu înfățișare de țăran, pe nume Pfahl, din districtul Ritzerau, delegat al satului Klein-Schretstaken. Nimeni nu-și aducea aminte să-i fi auzit vreodată glasul în dezbateri; dar în situația de față pînă și părerea celui mai simplu om putea să apese greu în cumpănă... Curajos și cu un instinct politic infailibil, domnul Pfahl exprimase părerea întregii adunări.

- Doamne ferește! strigă domnul Benthien indignat. Băncile din rîndurile de sus se vād din stradă. Oamenii azvîrlă cu cărămizi, trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească! Mie-mi ajunge!...

- Și ușa asta blestemată e așa de strîmtă! izbucni disperat angrosistul de vinuri Köppen. Cînd o fi să ieșim, ne strivim unii pe alții... ne strivim!

- Nemaipomenită *infamée*, repetă cu glas surd domnul Stuht.

- Domnii mei, începu din nou, cu glas energic, președintele, vă rog să vă gîndiți bine... în termen de trei zile eu trebuie să prezint primarului procesul-verbal al ședinței de azi... Mai mult, orașul așteaptă să-l vadă publicat în ziar... În orice caz aș dori să se hotărască prin votare dacă trebuie sau nu să deschidem ședința...

Dar în afară de cîțiva cetățeni care-l susțineau pe orator, nimeni nu se arăta dispus să treacă la ordinea de zi. N-ar fi avut nici un rost să se voteze. Mulțimea nu trebuia stîrnită. Nimeni nu știa ce vrea poporul. Trebuia evitată orice primejdie de a-l irita printr-o hotărîre, indiferent în ce sens ar fi luată. Trebuia așteptat în liniște, fără agitație. Ceasul de la biserica Sfnta Maria bătuse patru și jumătate...

Se încurajau reciproc să aștepte cu răbdare. Încetul cu încetul se obișnuiră cu zgomotul care acolo, afară, creștea, scădea, și din cînd în cînd amuțea cu totul, pentru a se porni iar. Oamenii începură să se liniștească, să se simtă mai în largul lor, să se așeze pe băncile și scaunele din ultimele rînduri... Spiritul de activitate al tuturor acestor vrednici cetățeni se trezea treptat-treptat... Ici-colo oamenii îndrăzneau să discute despre afaceri, ba chiar să încheie cîte o tranzacție... Misiții se apropiau de angroșiști... Domnii împresurați stăteau la taifas cu niște oameni pe care o furtună grozavă i-a

adunat la un loc și, în timp ce vorbesc despre altceva, din când în când, cu fețe grave și pline de respect, ciulesc urechile la tunete. Se făcu ora cinci, cinci și jumătate și amurgul începu să coboare. Când și când, câte unul își aducea aminte, oftînd că acasă nevastă-sa îl așteaptă cu cafeaua. La care domnul Benthien își îngăduia să le amintească de fereștriuca din pod. Dar cei mai mulți gîndeau ca domnul Stuht care declară, clătînînd fatalist din cap:

- Sînt prea gras pentru așa ceva.

Cu gîndul la rugămîntea soției sale, Johann Buddenbrook se ținea pe lîngă socrul său și îl privi cu oarecare îngrijorare cînd îi puse întrebarea:

- Sper că această mică aventură nu te impresionează prea mult, tată, nu-i așa?

Sub smocul de păr alb ca zăpada, pe fruntea lui Lebrecht Kröger două vene albastrui erau îngrijorător de umflate și, în timp ce una din mîinile-i aristocratice, de bătrîn, se juca cu nasturii opalini de pe jiletcă, cealaltă, cu un briliant mare în degetul arătător, îi tremura pe genunchi.

- Fleacuri! Buddenbrook! spuse el, cu o oboseală ciudată. Mă plictisește, atîta tot. Dar se dezise singur, șuierînd deodată: *Parbleu!* Jean, cu praf de pușcă și cu plumb ar trebui să-i punem la respect pe acești mocofani infami... Derbedeii!... Pleava!...

Consulul murmură, încercînd să-l îmbuneze:

- Da, da... Ai dreptate, e într-adevăr o comedie destul de nedemnă... Dar ce-i de făcut? Trebuie să-ți păstrezi cumpătul. Se înserează. Desigur că o să se scurgă și mulțimea...

- Unde mi-e trăsura?... Să vie trăsura! porunci Lebrecht Kröger ieșindu-și din fire. Izbucni înfuriat peste măsură. Mînia i se revărsă, tremura din tot trupul. Am comandat-o pentru ora cinci... Unde-i?... Ședința nu se ține... Ce mai caut eu aici?... N-am nici un chef să mă fac de rîs!... Să vină trăsura! Îl insultă cineva pe vizitiul meu? Du-te și vezi, Buddenbrook!

- Dragă tată socrule, liniștește-te, pentru numele lui Dumnezeu! îți pierzi cumpătul... Și asta nu-ți face bine! Firește... mă duc să văd chiar acum de trăsura dumitale. Situația asta mă dezgustă și pe mine. O să vorbesc cu oamenii, o să-i poftesc să se ducă acasă...

Kröger se împotrivi și-i ordonă pe un ton cît se poate de rece și de disprețuitor:

- Stai! De aici nu te miști! Doar n-ai să te compromiți în halul acesta, Buddenbrook!

Consulul însă străbătu iute sala. El fu ajuns din urmă, chiar lângă ușița verde, de Sigismund Gosch care-l apucă de braț cu mîna lui osoasă și-l întrebă șoptind sinistru:

- Încotro, domnule consul?

Fața misitului era brăzdată toată de cute adînci. Cu o expresie de sălbatică hotărîre, bărbia lui ascuțită se repezi în sus, pînă aproape de nas, părul cărunt îi căzu sumbru pe tîmple și pe frunte; trăgîndu-și capul între umeri, atît de tare, încît reuși într-adevăr să-și dea înfățișarea unui cocoșat, rosti aceste cuvinte:

- Iată-mă gata să vorbesc poporului.

- Nu, lasă-mă mai bine pe mine, Gosch... Poate că am mai multe cunoștințe printre acești oameni.

- Fie! răspunse, cu voce surdă, misitul. Sînteți un om mai de seamă decît mine. Și, ridicîndu-și glasul continuă: Dar am să vă însoțesc, voi sta alături de dumneavoastră, domnule consul Buddenbrook! Chiar de ar fi să mă sfîșie furia sclavilor dezlănțuiți... Ah, ce zi! Ce seară! spuse în timp ce părăseau sala... Fără îndoială că niciodată nu se simțise atît de fericit. Ei, domnule consul, iată poporul!

Străbătură coridorul și ieșiră pe poartă, oprindu-se pe prima dintre cele trei trepte înguste ce coborau spre trotuar. Strada oferea o priveliște neașteptată. Parcă era moartă, dar la ferestrele deschise și luminate ale caselor vecine se vedeau oameni curioși uitîndu-se la mulțimea neagră a răzvrătiților, care se înghesuiau în fața clădirii unde se ținea întrunirea. Această mulțime nu era mult mai numeroasă decît adunarea din sală și se compunea din muncitori tineri din port și de la docuri, din hamali, copii de școală, cîțiva mateloți de pe vasele comerciale și din alți oameni care locuiau prin cartierele sărace ale orașului, prin ulicioare dosnice, prin hudițe și prin curți amante. Erau cu ei și vreo trei-patru femei care, din toată această poveste, nădăjduiau pesemne să se aleagă cu vreun succes de felul celui la care se gîndea bucătăreasa familiei Buddenbrook. Cîțiva dintre răzvrătiți, obosiți de atîta stat în picioare, se așezaseră pe marginea trotuarului, cu picioarele în rigolă, și mîncau pîinea cu unt adusă de acasă.

Era aproape de șase și, cu toate că se înserase de-a binelea, lămpile cu petrol atîrnau neaprinse de lanțurile întinse deasupra străzii. Acest fapt, această vădită și nemaipomenită întrerupere a ordinii fu întîiul lucru care-l înfurie într-adevăr pe consul și din pricina lui începu să vorbească scurt și mînios:

- Ce-s toate prostiile astea, oameni buni?

Oamenii care mîncau pe marginea trotuarului săriră în picioare. Cei care stăteau mai la spate, de cealaltă parte a șoselei, se ridicară în vîrful degetelor. Cîțiva muncitori din port care erau în slujba consulului își scoaseră șepcile. Își făceau semne, se înghionteau și își spuneau cu glas înăbușit:

- Io-te mă, consulu' Buddenbrook! Consulu' Buddenbrook vrea să țină o cuvîntare! Tacă-ți fleanca, Krischan, nu știi ce al dracului e cînd îl apucă?... Io-te și misitu' Gosch. Măa, ce maimuțoi! Parc-ar fi lovit cu leuca în cap!

- Cori Smolt! Începu consulul din nou, intuind cu ochii-i mici, înfundați în cap, pe un muncitor de la docuri, în vîrstă de vreo douăzeci și doi de ani, strîmb de picioare, care, cu șapca în mînă și cu gura plină de pîine, stătea chiar în fața lui. Ei acum vorbește, Cori Smolt! Acum e timpul. Mi-ați urlat toată după-amiaza, cît a fost de lungă...

- De, dom'le cunsul, izbucni Cori Smolt, molfăindu-și pîinea, asta-i... adecă, vreau să zic, sîntem gata... facem revoluție.

- Ce mama dracului mai e și asta, Smolt?

- Păi, orice ați zice, dom'le cunsul, noi aici am ajuns... ne-am saturat de ce a fost... vrem altă rînduială, asta e.

- Ia ascultă, Smolt, și voi ceilalți. Cine mai are un pic de minte în cap se duce acum acasă, nu-și mai vîră nasul în revoluție și nu mai tulbură ordinea...

- Sfînta ordine! îl întrerupse domnul Gosch, șuierînd.

- Ordinea, am zis!... încheie consulul Buddenbrook... Nici măcar lămpile n-au fost aprinse... Ați mers cam departe cu revoluția.

Dar Smolt își înghiți ultima îmbucătură și, avînd mulțimea în spate, stătea cu picioarele crăcănate, și-și avea plîngerile sale.

- Păi da, dom'le cunsul, așa ziceți 'mneavoastră. Da' vedeți că aici e la mijloc principiul general cu dreptu' de vot...

- Dumnezeule, ce găgăuță! strigă consulul și, de indignat ce era, uită să vorbească în dialect... Îndrugi numai gogomăanii.

- Da, dom'le cunsul, răspunse Cori Smolt, intimidat puțin, asta e. Numai că revoluția trebuie să fie, nu-ncap-ndoială. În toate părțile e revoluție, la Berlin, la Paris...

- Bine, Smolt, dar la urma urmei ce vreți voi? Hai, spune o dată!

- Iacă vă spun, dom'le cunsul, vă spun chiar acușica: vrem republică, asta vrem.

- Dar bine, cap sec ce ești, doar *avem* o republică!

- Păi atunci, dom'le cunsul, mai vrem încă una!

Cîțiva oameni din jurul lui, care știau mai bine cum stau lucrurile, începură să rîdă, greoi și din toată inima, și cu toate că numai puțini înțeleșeseră răspunsul lui Cori Smolt, rîsul se răspîndi și în curînd întreaga mulțime de republicani se trezi hohotind cu poftă. La ferestrele sălii de întruniri se iviră cîțiva domni curioși, cu halbe de bere în mînă... Singurul pe care această întorsătură îl dezamăgi și îl duru era Sigismund Gosch.

- Ei, oameni buni, rosti în sfîrșit consulul Buddenbrook, cred că cel mai bun lucru ar fi să vă duceți pe la casele voastre!

Cori Smolt, zăpăcit cu totul de efectul propriilor lui vorbe, îi răspunse:

- Păi asta așa e, dom'le cunsul, apoi om lăsa lucrurile cum au fost, și îmi pare bine că nu v-ați supărat, și să trăiți, dom'le cunsul...

Mulțimea începu să se împrăștie în cea mai bună dispoziție.

- Smolt, ia mai stai o clipă! strigă consulul. N-ai văzut pe undeva trăsura Krögerilor? Știi, caleașca aceea mare de dincolo de poarta orașului.

- Ba da, dom'le cunsul. Venea încoace, apoi în drum, a intrat în curtea dumneavoastră...

- Bravo! atunci dă fuga, Smolt, și spune-i lui Jochen să vină aici, stăpînul lui vrea să plece.

- Da, dom'le cunsul! și trîntindu-și șapca-n cap, cu cozorocul tras adînc pe ochi, cu pași mari și legănați, Cori Smolt, porni în fugă la vale.

PATRU

Cînd consulul Buddenbrook se întoarse împreună cu Sigismund Gosch la adunare, sala oferea un tablou mult mai liniștitor decît cu un sfert de ceas înainte. Două lămpi mari cu parafină ardeau pe masa prezidențială, iar în cercul lor de lumină gălbuie ședeau sau stăteau în picioare domnii, turnîndu-și bere din sticle în căni strălucitoare, ciocnind și vorbind zgomotos într-o dispoziție grozavă. Coana Suerkringel, văduva Suerkringel, era acolo, printre ei, îngrijindu-se inimoasă de mușteriii împresurați. Avînd în vedere că starea de asediu putea să mai dureze cîte cîte, ea îi îmbie, cu vorbe meșteșugite, la niscaiva gustări, ca să mai prindă inimă, profitînd astfel de vremurile agitate pentru a-și desface o cantitate considerabilă din berea-i blondă, ce conținea destul alcool. Chiar în clipa cînd cei doi negociatori se întorceau, rîndașul, cu mînele suflecate, cu un zîmbet prietenos pe față, venea cu o nouă provizie de sticle, și cu toate că se înnoptase de-a binelea - cu toate că era prea tîrziu pentru ca cineva să se mai ocupe de revizuirea constituției - nimeni nu avea poftă să întrerupă reuniunea și să plece acasă. Cafeaua de după-amiază tot era pierdută...

Consulul, după ce primi numeroasele strîngerii de mînă care îl felicitau pentru fericitul rezultat, se îndreptă fără zăbavă spre socrul său. Lebrecht Kröger părea să fie singurul a cărui dispoziție rămăsese neschimbată. Stătea înalt, rece și distant la locul lui și cînd i se anunță că în clipa aceea trăsura se afla la scară, răspunse batjocoritor, cu o voce tremurînd mai mult de amărăciune decît de bătrînețe:

- Plebea binevoiește să-mi îngăduie să mă întorc la casa mea?

Cu mișcări țepene, care nici pe departe nu mai aminteau gesturile sale încîntătoare de altădată, el lăsă să i se pună pe umeri șuba îmblănită și cînd consulul se oferă să-l însoțească, el își trecu brațul pe sub acela al ginerelui său, spunînd nepăsător:

- *Merci.*

Caleașca maiestuoasă, cu două felinare mari la capră, aștepta în fața porții, unde de altfel, spre sincera mulțumire a consulului, lămpile începuseră să ardă, și amîndoi se urcară în trăsură. Drept, tăcut, fără să se reazeme de perne, cu ochii pe jumătate închiși, Lebrecht Kröger ședea cu pătura pe genunchi, la dreapta consulului, în timp ce trăsura trecea uruind, de-a lungul străzilor. Pe sub sfîrcurile scurte ale mustăților albe, cele două colțuri arcuite

ale gurii se prelungeau în două cute verticale pînă la bărbie. Furia pentru umilința îndurată îl mistuia, îl rodea. Privea cu ochi istoviți și reci perna goală din fața lui.

Străzile erau mai animate decît într-o seară de duminică. Era parcă ceva sărbătoreasc în aer. Poporul încîntat de desfășurarea fericită a revoluției, umbla voios încoace și încolo. Se auzea chiar cîte un crîmpei de cîntec. Ici-colo băiețandrii strigau "ura!" cînd trecea trăsura și își aruncau șepcile în aer.

- Cred într-adevăr că prea ai pus la inimă toată povestea asta, tată, spuse consulul. N-a fost decît un caraghioslîc, cînd stai să te gîndești... O farsă... Și pentru a-i smulge bătrînului un răspuns, o părere, el se apucă să-i vorbească cu multă vioiciune despre revoluții în general. Dacă toată mulțimea asta care nu are după ce bea apă ar înțelege cît de puțin își servește propria sa cauză în aceste momente!... O, Doamne, pretutindeni același lucru! Am avut o scurtă discuție azi după-masă cu misitul Gosch, omul acesta ciudat, care privește totul cu ochi de poet sau de dramaturg... Vezi dumneata, tată socrule, revoluția a fost pusă la cale la Berlin, la mese de ceai de niște esteți... Apoi poporul a luptat pentru cauză, și-a pus pielea la bătaie... Oare tot el va trebui să plătească oalele sparte?

- Ai face bine să deschizi geamul din partea dumată, spuse domnul Kröger.

Johann Buddenbrook îi aruncă o privire scurtă și se grăbi să coboare geamul.

- Nu te simți bine, tată dragă? întrebă îngrijorat.

- Nu. Deloc! răspunse aspru Lebrecht Kröger.

- Trebuie să iei o gustare și să te odihnești, îl sfătui consulul și, ca să facă ceva, trase mai atent pătura de blană peste genunchii socrului său.

Trăsura înainta uruind pe Burgstrasse, cînd deodată se întîmplă ceva îngrozitor. Anume, cînd trăsura trecu la vreo cincisprezece pași de zidurile porții cufundate în penumbră, pe lîngă o ceată de ștregari ce se zbenguiau veseli, o piatră zbură prin fereastra deschisă în cupeu. Era o piatră cu totul inofensivă, abia de mărimea unui ou de găină, aruncată în cinstea revoluției de mîna vreunui Krischan Snut sau Heine Voss, desigur fără nici o intenție rea și pesemne fără să fi țintit deloc trăsura. Ea zbură fără zgomot pe fereastră, se izbi fără zgomot de pieptul acoperit de șubă a lui Lebrecht Kröger și, tot așa de fără zgomot, se rostogoli în jos pe pătura căptușită cu blană, oprindu-se pe fundul trăsurii.

- Bădăranii dracului! murmură consulul cu ciudă. Ce, toți și-au ieșit din fire în seara asta?... Dar nu te-a rănit, tată, nu-i așa?

Bătrînul Kröger tăcea, era o tăcere înspăimîntătoare. În trăsură era prea întuneric ca să i se poată desluși expresia feței. Ședea mai drept, mai înalt, mai țeapăn decît înainte, fără a atinge pernele de la spate. Apoi, ca dintr-un adînc, încet, rece și greu, scoase o singură vorbă:

- *Canalia!*

De teamă să nu-i mărească iritarea, consulul nu-i răspunse. Trăsura trecu cu un uruit răsunător prin poarta orașului și după trei minute era în aleea largă, în fața grilajului cu vîrfurile aurite, ce mărginea proprietatea familiei Kröger. De ambele părți ale porții monumentale, unde începea aleea cu castani ce ducea la terasă, ardea cîte un felinar cu glob aurit deasupra. Consulul se îngrozi cînd văzu fața socrului său. Era galbenă și brăzdată de cute lăbărțate. Expresia de dispreț aspru și rece, pe care gura o avusese pînă atunci, se prefăcuse într-o strîmbătură neajutorată piezișă, fleșcăită și hăbăucă de moșneag... Trăsura se opri în fața terasei.

- Ajută-mă, spuse Lebrecht Kröger, deși consulul, care coborîse mai înainte, aruncase la o parte pătura căptușită cu blană și îi oferise umărul și brațul drept sprijin. Îl duse încet cîtiva pași, pe prundiș, pînă la scările albe, lucitoare, ce urcau spre sufragerie. În fața treptelor bătrînul se prăbuși în genunchi. Capul îi căzu pe piept, maxilarul de jos se izbi de cel de sus, trosnind. Dădu ochii peste cap și lumina lor se stinse...

Lebrecht Kröger, cavalerul *à la mode*, se afla lîngă strămoșii săi.

CINCI

Un an și două luni mai târziu, într-o dimineață cu neguri de zăpadă din luna ianuarie 1850, doamna și domnul Grünlich ședeau la micul dejun, împreună cu fetița lor de trei ani, în sufrageria îmbrăcată în lemn cafeniu-deschis, pe scaunele cumpărate cu douăzeci și cinci de mărci bucata. Prin ochiurile celor două ferestre înecate în ceață privirea abia putea răzbi; copacii goi, tufele de afară se topeau în zarea cenușie. Într-un colț, lângă ușa deschisă ce dădea spre odaia "cu pansele" unde erau și plante ornamentale, văpaia roșie pîlpîia în soba scundă de faianță verde, umplînd încăperea cu o căldură domoală, care împrăstia o mireasmă ușoară. În partea opusă, prin deschizătura draperiilor de postav verde, pe jumătate date la o parte, se putea vedea salonul tapetat cu mătase cafenie și o ușă înaltă cu geamuri ale cărei crăpături erau astupate cu burleți; terasa mică aflată dincolo de această ușă se pierdea în pîcla de ceață lăptoasă. O a treia ușă laterală dădea spre coridor. Masa rotundă, acoperită cu damasc alb deasupra căruia se afla un "milieu" cu broderie verde, era încărcată de porțelanuri cu muchia aurită și atît de transparente încît pe alocuri aveau străluciri de sidef. Un ceainic zumzăia. Într-un coșuleț de pîine, făcut dintr-o foaie subțire de argint și avînd forma lătăreață a unei frunze mari, dantelate și cu marginile ușor răsucite, erau rotocoale și felii de cozonac. Sub un clopot de cristal, stăteau grămadă mici globuri de unt, crestate, sub un altul se vedeau diferite soiuri de brînzeturi: galbene, albe, cu vinișoare verzi. Nu lipsea nici sticla de vin roșu, care era așezată în fața tacîmului domnului Grünlich, căci stăpînul casei era obișnuit cu mîncarea caldă și la micul dejun.

Cu favoriții proaspăt frezați, cu fața deosebit de trandafirie pentru această oră matinală, el ședea cu spatele spre salon, îmbrăcat complet, cu jachetă neagră, cu pantaloni de culoare deschisă în carouri mari, și mîncă, după moda englezească, cotlet în sînge. Soția lui găsea moda aceasta foarte distinsă, dar în același timp tot atît de respingătoare, așa că niciodată nu se putuse hotărî să-și schimbe micul dejun cu care era obișnuită - adică pîine și ouă - cu acela al soțului ei.

Tony era în rochie de casă. Se prăpădea după rochiile de casă. Nimic nu i se părea mai distins decît un *negligé* elegant și fiindcă în casa părintească nu i se îngăduise să se lase în voia acestei pasiuni, acum, ca femeie măritată, o cultiva cu atît mai mult. Avea trei astfel de veșminte mlădioase, delicate, a

căror confecționare cere mai mult rafinament și fantezie decât o toaletă de bal. Astăzi o purta pe cea vișinie, a cărei culoare se potrivea întocmai cu tonul tapetelor de deasupra căptușelii de lemn a pereților; era din stofă cu flori mari, mai moale decât vata, stropită cu o bură de mărgeluțe din sticlă de aceeași nuanță. Un rînd des și drept de panglici de catifea roșie cobora de la gît pînă la tiv.

Părul doamnei Grünlich, des, blond-cenușiu, împodobit cu o panglică roșie de catifea, era cîrlionțat pe frunte. Deși ca înfățișare, după cum singură știa, atinsese apogeul, expresia copilărească, naivă și îndrăzneată a buzei de sus, ușor ieșită înainte, rămăsese aceeași. Pleoapele ochilor albaștri-cenușii erau roșii, fiindcă se spălase cu apă rece. Mîinile, mîinile cam scurte, dar fine ale familiei Buddenbrook, cu încheieturi delicate prinse în manșetele moi de catifea, mînuiau cuțitul, lingurița și ceașca cu mișcări care din cine știe ce pricină în ziua aceea păreau cam bruște și pripite.

Lîngă stăpîna casei, într-un scaun de copil de forma unui turnuleț și îmbrăcată cu o rochiță nostimă, albăstruie, fără formă precisă, de lînă groasă, tricotată, ședea Erika, o fetiță bine hrănită, cu bucle de un blond-deschis, tunse scurt. Ținea strîns cu amîndouă mînuțele o ceașcă mare, în care fețișoara ei dispărea cu totul, și își sorbea cu nesaț laptele, scoțînd din cînd în cînd cîte un oftat scurt.

Apoi doamna Grünlich sună și Thinka, dădaca, intră dinspre coridor, ca să ia fetița din turn și să o ducă în odaia ei să se joace.

- Poți s-o scoți la plimbare, o jumătate de ceas, Thinka, spuse Tony, dar nu mai mult, și pune-i jacheta mai groasă, auzi?... E ceață.

Apoi rămase singură cu soțul ei.

- Ești ridicol, spuse doamna Grünlich după un răstimp de tăcere, reluînd, după cît se părea, firul unei discuții întrerupte... Ce argumente poți să-mi aduci împotriva? Spune-mi măcar unul... Nu pot să-mi bat capul tot timpul cu copilul...

- Ție nu-ți sînt dragi copiii, Antonie.

- Nu-mi sînt dragi copiii... nu-mi sînt dragi copiii... N-am timp! Gospodăria nu-mi dă răgaz. Mă deștept cu douăzeci de gînduri cărora ar trebui să le găsesc rezolvare în timpul zilei și mă culc cu alte patruzeci nerezolvate.

- Avem două fete în casă. O femeie atît de tînără...

- Două fete... foarte bine. Thinka spală vasele, deretică, servește la masă. Bucătăreasa nu-și vede capul de treburi. Tu începi ziua cu cotlete...

Gîndește-te și tu, Grünlich! Mai curînd sau mai tîrziu, Erika va avea nevoie neapărat de o bonă, de o guvernantă...

- În situația în care ne găsim, nu ne putem permite să ținem o bonă numai pentru ea.

- Nu ne putem permite... Ești *de-a dreptul* ridicol! Ce-am ajuns, cerșetori? Sîntem oare siliți să renunțăm la lucrurile de elementară necesitate? După cîte știi, ți-am adus optzeci de mii de mărci în această căsnicie.

- Ei, cu cele optzeci de mii ale tale!

- Bineînțeles! Acum vorbești cu dispreț de ele... Nu aveai nevoie de bani... M-ai luat din dragoste... Bun. Dar măcar mă mai iubești? Treci peste dorințele mele cele mai îndreptățite. Copilul să nu aibă bonă... despre cupeul de care avem nevoie ca de pîinea cea de toate zilele nu se mai aude o vorbă... De ce ții să stăm mereu la țară, dacă mijloacele nu ne permit să avem o trăsură cu care să ieșim în lume cum se cuvine? De ce nu-ți place să mă vezi mergînd în oraș?... Ai vrea să ne îngropăm aici pentru totdeauna, să nu văd suflet de om. Ești acru ca o varză murată.

Domnul Grünlich își turnă vin roșu în pahar, ridică clopotul de cristal și trecu la brînzeturi. Nu răspunse nimic.

- De fapt, mă întreb dacă mă mai iubești!? spuse Tony din nou... Tăcerea ta dovedește atîta proastă creștere, încît mă simt îndreptățită să-ți amintesc o anumită scenă petrecută în salonul cu peisaje la noi acasă... Atunci te-ai arătat altfel!... Aici, chiar din prima zi, ai luat obiceiul să te așezi doar seara lîngă mine și atunci numai pentru a-ți citi jurnalul. La început tot mai țineai seama cît de cît de dorințele mele, dar și asta s-a isprăvit de mult. Puțin îți pasă de mine.

- Și tu? Tu mă ruinezi.

- *Eu?* Eu te ruinez?

- Da. Mă ruinezi cu trîndăvia ta, cu mania ta de a te lăsa servită de toată lumea, cu luxul tău.

- Te rog... Nu-mi tot imputa buna mea educație! La părinții mei n-aveam nevoie să mișc nici degetul cel mic. Aici, vrînd-nevrînd, a trebuit să mă înham la gospodărie, dar un lucru pot să cer și eu: să nu-mi refuzi ajutoarele de care nu mă pot lipsi. Tata e om bogat, și niciodată nu s-ar fi așteptat să n-am destul personal de serviciu.

- Atunci ai răbdare; o să mai angajăm o fată cînd bogăția asta a lui are să ne fie în vreun fel de folos.

- Nu cumva dorești moartea tatălui meu?... Ți-am spus că sîntem oameni cu stare și n-am venit la tine cu mîna goală...

Domnul Grünlich, deși era ocupat cu mestecatul, zîmbea. Zîmbea cu superioritate, melancolic și tăcut. Asta o încurcă pe Tony.

- Grünlich, spuse ea mai potolit... Zîmbești, vorbești de mijloacele noastre... Mă înșel oare în privința situației? Ai făcut afaceri proaste? Ai...

Chiar în clipa aceea se auzi o bătaie în ușă, un răpăit scurt de tobă la ușa dinspre coridor și domnul Kesselmeyer intra.

ŞASE

Ca prieten al casei, domnul Kesselmeyer intră neanunţat, fără pălărie şi fără palton, şi se opri în uşă. Înfăţişarea lui corespundea exact descrierii făcute de Tony într-o scrisoare către maică-sa. Era un om mai degrabă mic de statură, nici gras, nici slab. Purta o haină neagră şi cam lucioasă, pantaloni de aceeaşi culoare, scurţi şi strâmţi, şi o jiletcă albă pe care un lanţ subţire şi lung de ceas se încrucişa cu două sau trei şnururi de ochelari. Pe faţa lui roşie, favoriţii tunşi şi albi care-i acopereau obrazii, lăsându-i libere buzele şi bărbia erau cei care ieşeau îndeosebi în relief. În gura mică, mobilă şi poznaşă, nu avea decât doi dinţi în gingia de jos. Cu mâinile cufundate în buzunarele drepte ale pantalonilor, domnul Kesselmeyer se opri zăpăcit, absent, dus pe gânduri, proptindu-şi cei doi dinţi canini, în formă conică, de buza de sus. Pe cap, puful alb şi negru flutura încet, deşi nu se simţea nici cea mai slabă adiere.

În sfârşit îşi scoase mâinile din buzunare, se înclină, îşi lăsă buza în jos şi, cu mare greutate izbuti să-şi scoată un şnur de ochelari din învâlmăşeala generală de pe piept. Apoi îşi propti pe nas dintr-o singură mişcare o pereche de *pince-nez*, făcând o strîmbătură dintre cele mai stranii cu putinţă şi, cântărindu-i din ochi pe cei doi soţi, exclamă:

- Aha!

Dat fiind că interjecţia aceasta o întrebuinţa extraordinar de des, trebuie să spunem de la început că o pronunţa cu intonaţii foarte variate şi foarte caracteristice. Putea s-o rostească, de pildă, cu capul dat pe spate, cu nasul încreţit, cu gura larg deschisă, agitându-şi braţele în aer, pe un ton nazal, metalic şi prelung, care aducea cu sunetul unui gong chinezesc... şi putea - lăsând la o parte multe alte nuanţe - s-o arunce scurt de tot, în treacăt, cu blîndeţe, şi atunci ea suna parcă şi mai caraghios, fiindcă omul scotea un "a" foarte posomorît şi fornăit. Astăzi dădu drumul unui "aha" fugitiv şi vesel, însoţit de o mică scuturare crispată a capului, ce părea că-şi are izvorul într-o voioşie fără margini... şi totuşi, cine ar fi crezut aşa ceva s-ar fi înşelat fiindcă, în realitate, cu cât dispoziţia bancherului Kesselmeyer era mai primejdioasă, cu atât omul se arăta mai voios. Când se apuca să ţopăie şi repeta de o mie de ori acest "aha", împlîntîndu-şi ochelarii pe nas şi lăsându-i să cadă numaidecît, gesticulînd cu braţele, îndrugînd verzi şi uscate şi scăpărînd de bună dispoziţie, puteai pune rămaşag că pe dinăuntru îl rodea

răutatea... Domnul Griunlich îl privea clipind din ochi, cu vădită neîncredere.

- Așa de dimineată? întrebă el.

- Daha!... răspunse domnul Kesselmeyer, fluturându-și prin aer mîna mică, roșie și zbîrcită, parc-ar fi vrut să spună: "Răbdare, răbdare, prietene, am ceva grozav pentru dumneata." Trebuie să discutăm ceva, neîntîrziat, dragul meu.

Avea un fel de a vorbi neînchipuit de ridicol. Mai întîi tăvălea fiecare cuvînt printre gingii, apoi îl smulgea cu o sfortare grozavă din gura-i mică, mobilă și fără dinți. Pe "r" îl rostogolea ca și cum cerul gurii i-ar fi fost uns cu grăsime. Domnul Grünlich clipea și mai neîncrezător.

- Poftim, poftim, domnule Kesselmeyer, spuse Tony. Ia loc, te rog. E drăguț din partea dumitale că ai venit... Ascultă, și te rog să fii arbitru. Mă ciorovăiam tocmai cu Grünlich... Spune și dumneata: Are nevoie de bonă un copil de trei ani, da sau nu? Ei?...

Domnul Kesselmeyer părea că nici n-o bagă în seamă. Se așeză pe scaun, își deschise cît putu gura mică, își încreți nasul și își scărpină cu degetul arătător favoriții tunși, producînd un zgomot enervant, apoi, plimbîndu-și privirile pe deasupra ochelarilor, cercetă cu o mutră nespus de veselă masa elegantă întinsă pentru micul dejun, coșulețul de argint pentru pîine, eticheta de pe sticla cu vin roșu...

- Fiindcă, să știi, continuă Tony, Grünlich pretinde că îl ruinez.

Aici domnul Kesselmeyer se uită la ea... apoi la domnul Grünlich... și, în sfîrșit, izbucni într-un hohot de rîs nemaipomenit.

- Dumneata îl ruinezi?... strigă. Îl ruin... Dumneata... va să zică dumneata îl ruinezi?... Dumnezeule, auzi, Tată ceresc! Ei bine, știi că are haz! are un haz extra... extra... extraordinar!

Și Kesselmeyer dezlănțui o adevărată cascadă de "aha", "aha", pe diferite tonuri.

Domnul Grünlich se foia pe scaun cu o nervozitate vădită. Din cînd în cînd își trecea degetul arătător între gît și guler și își mîngîia agitat favoriții aurii...

- Kesselmeyer, spuse, potolește-te! Nu ești în toate mințile? încetează o dată! Nu vrei un pahar de vin? O țigară? La urma urmei de ce rîzi?

- De ce rîd?... Da, dă-mi un pahar de vin, dă-mi o țigară... De ce rîd? Va să zică dumneata găsești că doamna, soția dumitale, te ruinează?

- Are gusturi prea costisitoare, spuse Grünlich cu năduf. Tony n-avea nimic de spus împotriva acestei afirmații.

Foarte calmă, cu spatele lipit de scaun, cu mâinile în poală pe panglicile de catifea ale rochiei de casă, cu buza de sus repezită ștremgărește înainte, zise:

- Ei da... așa sînt eu. E limpede. Moștenire de la mama. Krögerii au înclinat totdeauna spre lux.

Cu aceeași liniște ar fi declarat că e ușuratică, iute la mînie, răzbunătoare. Avea un simț atît de dezvoltat al familiei, încît noțiunea că poate dispune de sine însăși, că poate avea propria-i voință, îi era așa-zicînd străină și își recunoștea, cu o nepăsare aproape fatalistă, însușirile sau defectele... fără deosebire și fără a încerca să se îndrepte. Era, fără să știe, de părere că o calitate, de orice natură, reprezintă o moștenire, o tradiție familială și, ca atare, e ceva venerabil, ceva ce trebuie respectat în orice caz.

Domnul Grünlich își isprăvisese micul dejun și aroma celor două țigări de foi se amesteca cu aburii calzi ai sobei.

- Nu trage, Kesselmeyer? întrebă amfitrionul. Ia alta. Să-ți mai torn un pahar de vin... Va să zică vrei să-mi spui ceva. E urgent? E important? Nu găsești că e prea cald aici?... Pe urmă o să mergem împreună, cu trăsura în oraș... De altfel, în odaia de fumat e mai răcoare...

Dar drept răspuns la toate aceste strădanii, domnul Kesselmeyer își flutura mîna prin aer, parc-ar fi vrut să zică: "Nu-ți mai răci gura degeaba, dragul meu!"

În sfîrșit, se ridicară de la masă. Tony rămăsese însă în sufragerie pentru a supraveghea pe jupîneasa care strîngea masa, iar domnul Grünlich își conduse prietenul de afaceri prin odaia cu pansele. Răsucindu-și îngîndurat vîrfurile favoritelor, el mergea înainte, cu capul plecat: Kesselmeyer, vîslind cu brațele, dispăru în urma lui în odaia de fumat.

Trecură zece minute. Tony intrase o clipă în salon pentru a scutura personal, cu o măturică de pene colorate, praful de pe placajul sclipitor de nuc al micului birou și de pe picioarele curbate ale mesei, apoi trecînd încet prin sufragerie, se întoarse în odaia de toate zilele. Pășea liniștit, cu o vădită demnitate. Era limpede că devenind doamna Grünlich, *demoiselle* Buddenbrook nu renunțase cîtuși de puțin la conștiința valorii sale. Se ținea foarte dreaptă, cu bărbia apăsată ușor în piept și privea lucrurile de sus. Într-o mîna avea grațiosul coșuleț lăcuit, pentru chei, pe cealaltă și-o vîrîse neglijent în buzunarul rochiei de casă de culoare vișinie și gusta cu toată seriozitatea jocul faldurilor lungi și moi care o învăluiau, dar expresia naivă

și neștiutoare a gurii arăta că toată această demnitate era în sine ceva nespus de copilăresc, de nevinovat și de jucăuș.

Cu mica stropitoare de alama în mână, Tony umbla de colo-colo prin odaia cu pansele, pentru a uda pământul negru al plantelor. Ținea mult la palmierii ei care contribuiau în chip strălucit la distincția casei. Pipăi cu grijă o mlădiță tânără de pe un trunchi gros și rotund, cercetă cu dragoste evantaliile deschise maiestuos, și cu foarfecele reteză din loc în loc vârful îngălbenit al unei frunze... Deodată ciuli urechile. În odaia de fumat, discuția care de câteva minute părea a fi căpătat un ton foarte vioi, deveni acum atât de zgomotoasă, încât se auzea și de partea astălaltă deslușit orice vorbă, deși ușa groasă era acoperită cu o draperie grea.

- Nu răcni așa, stăpânește-te, pentru Dumnezeu, striga domnul Grünlich, și cum glasul lui moale nu era capabil de asemenea eforturi, se prefăcu într-un guițat. Mai ia o țigară! adăugă apoi, cu o blîndețe desperată.

- Da, cu cea mai mare plăcere, mulțumesc foarte mult, răspunse bancherul. Urmă o mică pauză în timpul căreia domnul Kesselmeyer se servi. Apoi spuse: Scurt și cuprinzător: vrei sau nu vrei, una din două.

- Kesselmeyer, dă-mi o prelungire de termen...

- Aha? Nuo... ho... *nu*, scumpul meu, în nici un caz; nici vorbă nu poate fi de așa ceva...

- De ce nu? Ce te-a apucat? Fii om de înțeleș, pentru numele lui Dumnezeu! Ai așteptat atîta vreme...

- Nici o zi mai mult, dragul meu. Ei, hai să zicem opt zile, dar nici un ceas mai mult! Cine mai are azi încredere în...

- Fără nume, Kesselmeyer!

- Fără nume... Bine. Crezi că mai are cineva încredere în preastimatul dumitale so...

- Fără precizări!... Ce ești nebun, pentru Dumnezeu!

- Bine, fără precizări. Crezi că mai are cineva încredere în cunoscuta firmă de care depinde mortal și creditul dumitale, dragul meu? Cît a pierdut la falimentul lui Bremen? Cincizeci de mii? Șaptezeci de mii? O sută de mii? Și mai mult? Că era vîrîță, vîrîță pînă-n gît, o știu și vrăbiile de pe acoperiș. Lucrurile astea sînt o chestiune de atmosferă. Ieri încă... bine, fără nume... ieri încă firma respectivă era tare și, fără să știe, ținea spatele pentru dumneata... azi ea se clatină și B. Grünlich e la pământ... E limpede ca bună ziua. Dumneata nu bagi de seamă? Doar ești întîiul care trebuie să simtă aceste fluctuațiuni... Cum ești întîmpinat? Cum ești privit? Bock și

Goudstikker se tolesc de politețe și încredere, poate? Cum se comportă Banca de Credit?

- Îmi acordă o prelungire.

- Aha! Ai început să minți? Crezi că nu știu cum te-au concediat ieri c-o lovitură de picior? O lovitură foarte, foarte încurajatoare, nu?... Ia te uită... Dar n-ai de ce te rușina. Bineînțeles că ai tot interesul de a mă face să cred că ceilalți continuă să fie calmi ca mai înainte și îți acordă încredere... Nu-hu, dragul meu! Scrie-i consulului. Aștept o săptămână.

- Îți dau o sumă în cont, Kesselmeyer!

- Ce sumă în cont? Accepți un cont când vrei să sondezi terenul, să te convingi de solvabilitatea cuiva. Am eu nevoie să fac *astfel* de sondaje? Sînt pe deplin lămurit în ceea ce privește solvabilitatea *dumitale!* Ha-aha... sumă în cont... Știi că ai haz?

- Temperează-ți glasul, Kesselmeyer. Nu mai rîde întruna ca un diavol. Situația mea e atît de gravă! Da, recunosc, e foarte gravă, dar mai am atîtea și atîtea afaceri în curs... Totul se poate încă îndrepta. Ascultă-mă: dă-mi o prelungire și îți iscălesc douăzeci la sută dobîndă.

- Na-na-na, nu-ți merge! Auzi, să mor de rîs, nu altceva! Nu-hu, draguțule, eu sînt dintre cei care vînd la timpul potrivit! Mi-ai oferit opt la sută și am prelungit. Mi-ai oferit doisprezece, apoi șaisprezece la sută și eu am prelungit mereu. Acum poți să-mi oferi și patruzeci la sută, că nici prin gînd nu-mi trece să prelungesc, nici prin gînd nu-mi trece, scumpule!... De la eșecul de proporții al fraților Westfahl, la Bremen, toată lumea se grăbește în momentul de față să-și lichideze legăturile cu firma în chestiune și să se pună la adăpost... Cum îți spuneam, eu sînt dintre acei care vînd la timpul potrivit. Am păstrat iscăliturile dumitale atîta timp cît nu exista nici o îndoială că Johann Buddenbrook e bun de plată... căci în răstimp puteam să trec la capital și dobînzile restante și să-ți urc astfel procentele! Dar nimeni nu păstrează o valoare decît atîta timp cît ea este în urcare, sau cel puțin stă solid pe loc... cînd începe să scadă o vinzi... Vreau să spun că îmi reclam capitalul.

- Kesselmeyer, ești un nerușinat.

- A-aha, nerușinat... Ai haz, zău că ai haz... Ce vrei dumneata, de fapt? Orice ai face, tot socrului dumitale trebuie să i te adresezi. Banca de Credit turbează; de altfel, nici dumneata nu ești tocmai fără prihană...

- Nu, Kesselmeyer... nu, te implor, ascultă-mă liniștit!... Îți vorbesc deschis, situația mea e gravă, o recunosc fără ocoluri. Dumneata și Banca de

Credit nu sînteți singurii. Mi s-au pus cambii în față. Parcă toată lumea conspiră împotriva mea.

- Se-nțelege. În astfel de împrejurări... Dar mai e o scăpare...

- Nu, Kesselmeyer, ascultă-mă ce-ți spun... Fă-mi plăcerea și mai ia o țigară...

- N-am fumat-o nici pe asta încă! Dă-mi pace cu țigările dumitale. Plătește!...

- Kesselmeyer, nu mă lăsa chiar acum; îmi ești prieten, ai stat la masa mea...

- Și dumneata n-ai stat la a mea, dragul meu?

- Da, da... dar nu-mi refuza creditul, Kesselmeyer!

- Creditul? Mai vrei și credit? Nu cumva îți lipsește o doagă? Un nou împrumut?

- Da, Kesselmeyer, te implor... Nu mare, o nimica toată... Trebuie să fac doar cîteva plăți în dreapta, în stînga, ca să-mi asigur din nou respectul și răbdarea de care am nevoie. Susține-mă, ai să faci o afacere grozavă! Cum îți spuneam, o mulțime de combinații sînt în curs... Totul se va întoarce spre bine... Știi că sînt activ și ingenios.

- Da, un nătărău înfumurat, asta ești dumneata, drăguțule. Nu cumva vrei să ai nespusa bunătate să-mi comunici și mie ce mai ai de gînd să născocești?... Poate o bancă, undeva în lumea asta mare, care să-ți puie pe masă măcar un ban de argint? Sau, poate, încă un socru? A, nu... Lovitura cea mare e de domeniul trecutului! O lovitură ca aceea nu mai poți da! Tot respectul! Da-ha, îmi ridic pălăria!

- Da' vorbește mai încet, ce dracu!

- Ești un înfumurat! Activ și ingenios... Da, dar numai spre folosul altora! Nu ești deloc scrupulos și totuși n-ai profitat cu nimic de pe urma acestui fapt. Ai făcut potlogării, ai stors capitaluri prin coțcării, ca să-mi plătești dobîndi de șaisprezece procente în loc de douăsprezece. Ți-ai aruncat peste bord toată moarea, fără să ai nici cel mai mic folos. Ai o conștiință de copoi și totuși ești un ghinionist, o găgăuță, un biet nerod! Există astfel de oameni și sînt grozav de ridicoli, grozav! Adică de ce ți-e așa de frică să i te adresezi cu toată tărăsenia asta domnului în chestiune? Pentru că acum patru ani, n-a fost totul tocmai în bine, nu s-a petrecut tocmai curat, ai? Ți-e frică, poate, că anumite lucruri...

- Bine, Kesselmeyer, am să-i scriu. Dar dacă se codește, dacă mă lasă în voia soartei?...

- Oh... aha! Păi atunci dăm faliment. Un faliment mititel, foarte, foarte amuzant, dragul meu! Ce-mi pasă mie? Nu mă privește câtuși de puțin! Eu personal, prin dobânzile pe care le-ai plătit, adunându-le de ici, de colo, mi-am recuperat oarecum cheltuielile, iar la masa de faliment am întîietate, scumpul meu... Și ai să vezi că n-o să mă las păgubit. Cunosce casa asta ca palma mea, stimabile! M-am asigurat din bună vreme de inventar; îl am aici în buzunar... Aha! Și o să am eu grijă să nu dispară nici măcar un coșuleț de argint, nici o rochie de casă...

- Kesselmeyer, dumneata ai stat la masa mea...

- Ia lasă-mă-n pace cu masa dumată!... Peste opt zile o să vin după răspuns. Plec în oraș *pe jos*. Puțină mișcare o să-mi facă grozav de bine. Ziua bună, drăguțule, bună și veselă!

Și domnul Kesselmeyer păru că pleacă, ba chiar plecă de-a binelea. De pe coridor se auzea tîrșîitul ciudat al pașilor lui și dacă-l vedeai vîslind cu brațele prin aer...

Cînd domnul Grünlich se întoarse în odaia cu pansele, Tony era acolo, cu stropitoarea de alamă în mînă și îl privea drept în chi.

- Ce stai aici... ce te uiți așa?... se răsti Grünlich la ea bălăbănindu-și mîinile și legănîndu-se înapoi și încolo.

Fața lui trandafirie nu putea păli de tot. Era plină de pete roșii de parc-ar fi avut scarlatină.

ŞAPTE

Consulul Johann Buddenbrook sosi la vilă după-amiază, pe la ora două. Îmbrăcat într-o manta cenuşie de călătorie, el intra în salonul familiei Grünlich şi îşi îmbrăţişa fiica cu o anumită duioşie dureroasă. Era palid şi părea îmbătrânit. Ochii mici i se pierdeau în orbite, dintre obrajii scofilciţi nasul mare îi ţîşnea ascuţit, buzele păreau mai subţiri, iar barba - pe care în timpul din urmă n-o mai purta în două fişii frezate pornind de la tîmple pînă către mijlocul obrazilor, ci pe gît, pe sub bărbie şi maxilare, acoperită pe jumătate de enormul guler scrobit şi de cravata lată - îi încărunţise ca şi părul.

Consulul trecuse prin zile grele, istovitoare. Thomas avusese o hemoragie pulmonară. Încunoştinţat de această nenorocire printr-o scrisoare a domnului van der Kellen, el lăsase afacerile în mîinile chibzuite ale procuristului său şi se grăbise să ajungă la Amsterdam pe drumul cel mai scurt. Se dovedise că boala fiului său nu prezenta un pericol imediat, dar că băiatul avea urgentă nevoie de o cură de aer în sud, în sudul Franţei. Şi fiindcă, printr-o întîmplare norocoasă, băiatul şefului se pregătea să plece de asemenea într-o călătorie de odihnă, consulul îi trimise pe cei doi tineri la Pau, de-ndată ce Thomas se restabili destul ca să poată pleca.

Abia se întorsese de la Amsterdam şi primi lovitura ce-i zgudui pentru o clipă casa pînă-n temelii: falimentul acela de la Bremen la care, cu o singură "carte", pierduse optzeci de mii de mărci. Ce se întîmplase? Poliţele scontate, trase asupra firmei *Fraţii Westfahl*, se înapoiaseră la firmă, deoarece cumpărătorii suspendaseră plăţile. Nu că acoperirea ar fi lipsit. Firma a arătat ce poate, pe loc, fără şovăire, fără să-şi piardă capul. Dar asta nu l-a scutit pe consul să simtă, la bănci, la "prieteni", la firmele din străinătate, toată răceala subită, toată rezerva şi neîncrederea pe care o astfel de nenorocire, o astfel de slăbire a capitalului o stîrneşte de obicei.

Apoi, a mai prins curaj, a reexaminat totul, i-a liniştit pe toţi, a pus ordine pretutindeni, a înfruntat furtuna. Dar iată că în toiul luptei, în potopul de telegrame, de scrisori şi socoteli, a mai venit şi această năpastă: Grünlich, B. Grünlich, soţul fiicei lui, era insolubil şi într-o scrisoare lungă, încîlcită, şi nespus de jalnică, îi cerea, îl implora, îi cerşea un ajutor de o sută douăzeci de mii de mărci! Consulul o încunoştinţă pe scurt, în treacăt, cu multă cruţare pe nevasta sa şi-i răspunse domnului Grünlich, rece, deloc

îndatoritor, stabilind o întrevedere, împreună cu sus-amintitul bancher Kesselmeyer, în casa ginerelui său. Apoi plecă.

Tony îl aștepta în salon. Era totdeauna încântată să primească vizite în salonul tapetat cu mătase cafenie, și cum cu toate că nu-și dădea limpede seama, simțea totuși adânc și solemn importanța momentului, în ziua aceea nu putea face excepție nici pentru tatăl său. Arăta bine, era frumușică și avea un aer grav; purta o rochie de un cenușiu-deschis, cu dantelă la piept și la încheieturile mâinilor, cu mâneci bufante, o crinolină foarte largă, după ultima modă, și o agrafă cu diamante la gât.

- Bună ziua, papă, *în sfârșit*, te mai vedem și noi! Ce face mama? Ai știri bune de la Tom?... Scoate-ți mantaua, ia loc, te rog, papă dragă!... Nu vrei să te speli puțin? Am pregătit pentru tine odaia de oaspeți de sus... Și Grünlich se îmbracă chiar acum...

- Lasă-l în pace, draga mea; o să-l aștept aici. Știi că am venit pentru o discuție cu soțul tău... o discuție foarte, foarte serioasă, draga mea Tony. Domnul Kesselmeyer a sosit?

- Da, papă. E în odaia cu pansele și răsfoiește albumul...

- Unde-i Erika?

- Sus în odaia ei, cu Thinka; e bine, își scaldă păpușa... nici vorbă, nu în apă, că e de ceară... doar așa... știi.

- Se-nțelege. Consulul oftă și urmă: Nu prea îmi vine să cred, draga mea, că ești la curent cu situația... situația soțului tău.

Se așezase într-unul din fotoliile mari aflate în jurul mesei, în timp ce Tony se chircise la picioarele lui pe un scăunaș improvizat din trei perne de mătase puse pieziș una peste alta. Degetele mâinii lui drepte se jucau grijuliu cu diamantele de la gâtul ei.

- Nu, papă, răspunse Tony, trebuie să-ți mărturisesc: nu știu nimic. Doamne sfinte, eu sînt o gîscă, știi, n-am idee de nimic. Deunăzi am tras nițel cu urechea cînd discutau, Kesselmeyer și Grünlich... La sfîrșit, mi s-a părut că Kesselmeyer iar glumește... Vorbește totdeauna așa de caraghios. O dată sau de două ori, am priceput că vorbeau de tine...

- Ai priceput că vorbeau de mine? în legătură cu ce?

- Despre asta nu știu nimic, papă!... Din ziua aceea, Grünlich a fost tot posomorît... Da, chiar nesuferit, pot să spun!... Pînă ieri... Ieri a fost duios și m-a întrebat de vreo zece, douăsprezece ori dacă îl iubesc și dacă aș pune o vorbă bună pentru el în cazul că ți-ar cere ceva.

- Ah...

- Da... mi-a spus că ți-a scris și că tu ai să vii... Bine că ești aici! E ceva neliniștitor în casa asta... Grünlich a așezat masa verde la care se joacă de obicei cărți, și pe care se află acum o mulțime de hîrtii și de creioane... La masa asta vei avea consfătuirea cu el și cu Kesselmeier...

- Ascultă, copila mea, spuse consulul mîngîind-o pe păr. Trebuie să te întreb ceva. Ceva serios... Spune-mi, îți iubești bărbatul din toată inima?

- Desigur, papă, răspunse Tony, cu o expresie de copilărească prefăcătorie, ca pe vremuri, cînd părinții îi puneau întrebarea: "Nu-i așa că n-ai s-o mai necăjești pe Liese, păpușăreasa?..."

Consulul tăcu o clipă.

- Îl iubești atît de mult, întrebă apoi, încît n-ai putea trăi fără el... Cu nici un preț? Chiar dacă, prin voia Domnului, situația lui s-ar schimba, dacă ar ajunge în condiții care nu i-ar mai îngădui să te înconjoare cu toate aceste lucruri?... Și mîna lui schița în treacăt o mișcare spre mobilă, spre draperii, spre pendula aurită de pe etajera cu oglindă și în sfîrșit spre rochia ei.

- Desigur, papă, repetă Tony, cu glas mîngîietor, ca aproape totdeauna cînd i se vorbea serios.

Privirea îi lunecă pe lîngă fața tatălui său și se opri în fereastră; afară ploaia ușoară și deasă se cernea în tăcere. Ochii ei aveau aceeași expresie ca a unui copil căruia i se citește un basm și în mijlocul povestirii i se vîră nitam-nisam cine știe ce considerații generale asupra moralei și îndatoririlor... o expresie în care era un amestec de nedumerire și nerăbdare, de cumințenie și de plictiseală.

Consulul o cercetă un minut în tăcere, clipind îngîndurat. Era oare mulțumit de răspunsul ei? Acasă și în timpul călătoriei cumpănise totul cu matură chibzuire...

Oricine înțelege că întîiul și cel mai sincer gînd al consulului Johann Buddenbrook era să se ferească, pe cît posibil, să plătească vreun ban pentru ginerele său. Dar cînd își aducea aminte cu cîtă stăruință sprijinise, pentru a întrebuița o expresie blîndă, această căsătorie, cînd evoca privirea cu care, după nuntă, copila își luase rămas bun de la el, întrebîndu-l: "Ești mulțumit de mine, papă?" - îl încerca parcă o muștrare de conștiință și recunoștea că în această privință numai voința ei trebuia să hotărască. Știa bine că fiica lui nu din dragoste consimțise la această căsătorie, dar se gîndea că poate cei patru ani, obișnuința, nașterea copilului, vor fi schimbat multe lucruri, că acum Tony era legată trup și suflet de bărbatul ei, și că din motive creștinești și mondene ea ar putea respinge ideea unui divorț. În cazul acesta, socotea

consulul, n-avea încotro, trebuia să dea orice sumă i-ar cere. Datoria creștinească și demnitatea de femeie porunceau ca Tony să-și urmeze fără condiții, chiar și în nenorocire, bărbatul; iar dacă fiica sa și-ar arăta într-adevăr această intenție, el nu se socotea îndreptățit s-o lipsească pe viitor, fără vină, de tot confortul și toate frumusețile vieții cu care era deprinsă din copilărie. În cazul acesta deci, el se vedea obligat să preîntâmpine catastrofa, să-l salveze pe domnul Grünlich cu orice preț. Pe scurt, după ce cumpănise bine, el ar fi dorit s-o ia cu dînsul pe fiica sa cu copil cu tot și să-l lase pe domnul Grünlich să se descurce cum o ști. De n-ar trebui, Doamne ferește, să se ajungă la această soluție, extremă. Pentru orice eventualitate, însă, consulul, era hotărât să se prevaleze de articolul de lege care autorizează divorțul în cazul cînd bărbatul se dovedește incapabil de a-și întreține nevasta și copiii. Dar înainte de toate trebuia să afle ce părere are cu adevărat Antonie...

- Văd, scumpul meu copil, spuse el, continuînd să-i mîngîie părul, văd că ești însuflețită de principii mai bune și lăudabile. Dar... sînt de părere că nu vezi lucrurile așa cum, din nenorocire, trebuie să văd: anume ca fapte certe. Eu nu te-am întrebat ce *ai* face, poate, în cazul cutare sau cutare, ci ce *ai să faci* acum, astăzi, îndată. Nu știu în ce măsură cunoști sau bănuiești situația adevărată... așa că sînt dator - tristă datorie - să-ți spun că bărbatul tău e nevoit să înceteze plățile, că nu mai poate face față din punct de vedere comercial... Cred că mă înțelegi...

- Grünlich a dat faliment? întrebă Tony încet, ridicîndu-se pe jumătate de pe perne și apucîndu-l repede pe consul de mînă.

- Da, fiica mea, răspunse el grav. Nu bănuiai nimic?

- Nu bănuiam nimic precis, se bîlbîi ea. Așadar, Kesselmeier nu glumea?... continuă cu ochii ațintiți pieziș pe covorul cafeniu... O, *Dumnezeule!* - izbucni deodată, lăsîndu-se din nou pe perne. Abia în clipa aceasta își dădu seama de tot ce se ascundea în cuvîntul faliment, de toată groaza nelămurită pe care încă din copilărie o simțea la auzul lui... "Falimentul"... era mai îngrozitor decît moartea, era haosul, prăbușirea, ruina, rușinea, ocară, deznădejdea și mizeria... A dat faliment! repetă ea. Era atît de lovită, atît de zdrobită de acest cuvînt fatal, încît nu se mai gîndea la nici un ajutor, nici măcar la ajutorul pe care tatăl său i l-ar putea da.

Consulul o privea cu sprîncenele ridicate. Ochii lui mici, înfundați în orbite, păreau triști și obosiți, și totuși trădau o tensiune extraordinară.

- Te întreb deci, scumpa mea Tony, spuse domol, ești gata să-ți urmezi soțul și în sărăcie?... În sinea lui recunoscuse îndată că alesese instinctiv cuvântul dur "sărăcie", ca s-o sperie, și adăugă: Totuși, se mai poate ridica...

- Desigur, papă, răspunse Tony, izbucnind în lacrimi.

Plîngea cu hohote, îngropîndu-și fața în batista tivită cu dantelă și purtînd inițialele A.G. Plîngea tot ca un copil: sincer, fără să se rușineze. Și buza de sus îi tremura nespuns de înduioșător.

Tatăl continuă să o privească cu aceeași căutătură scrutătoare.

- Vorbești serios, draga mea? întrebă. Era tot așa de descumpănit ca și ea.

- Pot să fac altfel?... suspină ea. Trebuie...

- Ba deloc! spuse cu vioiciune consulul; dar simțindu-se vinovat, se corectă numaidecît: Eu nu te-aș constrînge neapărat, scumpa mea Tony. Admițînd că sentimentele tale nu te leagă în asemenea măsură de bărbatul tău...

Se uită la el cu ochii scăldați în lacrimi, fără să-l înțeleagă.

- Cum asta, papă?

Consulul se răsuci puțin spre dreapta, spre stînga; în sfîrșit găsi o ieșire.

- Fetița mea, ar fi, crede-mă, foarte dureros pentru mine să te expun tuturor jignirilor, tuturor situațiilor penibile ce se vor ivi de îndată, ca urmare a lichidării afacerilor lui și a gospodăriei tale... Doresc să te cruț de aceste prime neplăceri și să te duc, împreună cu mica Erika, deocamdată la noi acasă. Cred că ai să-mi fii recunoscătoare pentru asta...

Tony tăcu o clipă, ștergîndu-și lacrimile. Suflă de cîteva ori în batistă, apoi o apăsă pe ochi, pentru a preveni o inflamație. În cele din urmă întrebă pe un ton hotărît, fără a ridica glasul:

- Papă, e vinovat Grünlich? Nenorocirea asta se datorește ușurinței și necistei lui?

- Foarte probabil... zise consulul. Adică... nu, nu știu, fetița mea. Ți-am spus că urmează să am o explicație cu el și cu bancherul lui...

Tony părea că nu dă nici o atenție acestui răspuns. Ghemuită pe cele trei perne de mătase, ea își propti un cot pe genunchi și bărbia în palmă și privi odaia de jos în sus, visătoare, cu capul adînc plecat.

- Ah, papă, vorbi ea încet, aproape fără a-și mișca buzele, nu era mai bine dacă atunci?...

Consulul nu putea să-i vadă fața; dar Tony avea aceeași expresie ca în unele seri de vară, cînd ședea cu coatele pe pervazul ferestrei din mica ei odaie de la Travemünde. Un braț i se odihnea pe genunchiul tatălui său, în

timp ce mîna îi atîrna inertă, fără sprijin. Chiar și această mînă exprima o renunțare nespus de melancolică și de duioasă, un dor plin de dulci amintiri ce se pierdeau în depărtări.

- Mai bine...? întrebă consulul. Dacă nu s-ar fi întîmplat ce, draga mea?

El era gata să recunoască din toată inima că ar fi fost mai bine să nu se fi încheiat această căsătorie. Dar cu un oftat, Tony spuse doar atît.

- A, nimic!

Se părea că e înlănțuită de propriile-i gînduri, că sufletul și-a luat zborul spre alte zări, uitînd, poate, chiar de "faliment". Consulul se văzu nevoit să rostească singur ceea ce ar fi preferat să confirme doar.

- Cred că îți ghicesc gîndurile, dragă Tony, spuse, și la rîndul meu, recunosc că azi mă căiesc pentru pasul care acum patru ani mi se păruse înțelept și salutar... mă căiesc cu toată sinceritatea. Nu mă socotesc însă vinovat în fața lui Dumnezeu. Cred că nu mi-am făcut decît datoria atunci cînd m-am străduit să-ți înjgheb un trai demn de originea ta... Cerul a vrut altfel... dar tu n-ai să-ți închipui că tatăl tău ți-a pus în joc norocul fără chibzuială și cu ușurință! Grünlich avea cele mai bune recomandări cînd a intrat în relații cu mine... era fiu de pastor, un om umblat și animat de sentimente creștinești. Mai tîrziu m-am interesat în ce privește negoțul lui, informațiile erau cît se poate de bune. I-am cercetat situația... Toată povestea asta e încurcată, încurcată, și trebuie încă limpezită. Dar tu nu mă învinuiești, nu-i așa?

- Nu, papă! Cum poți să vorbești astfel? Hai, nu-ți mai face sînge rău, bietul meu papă. Ești palid, să-ți aduc niște picături de stomac? Își puse brațul pe după gîtul lui și îl sărută pe obraji.

- Îți mulțumesc, zise consulul. Lasă... îți mulțumesc. Da, ultimele zile m-au istovit. Ce să-i faci? Am avut atîtea supărări! Dumnezeu ne încearcă. Dar asta nu înseamnă că față de tine m-aș simți cu desăvîrșire nevinovat, draga mea. Totul atîrnă acum de întrebarea pe care ți-o pusesem adineauri, și la care nu mi-ai dat nici un răspuns precis. Spune-mi sincer, Tony: l-ai îndrăgit, în acești ani de căsătorie, pe soțul tău?

Tony izbucni din nou în plîns și, acoperindu-și ochii cu batista pe care o ținea cu amîndouă mîinile, rosti cu glas întretăiat de suspine:

- Ah... ce mai întrebi, papă!... Niciodată nu l-am iubit... Totdeauna mi-a fost silă de el!... Parcă tu nu știi!...

Ar fi greu de descris ceea ce se oglindea pe fața lui Johann Buddenbrook. În ochi i se citea spaimă și tristețe, și totuși își strînse buzele atît de tare,

încît colţurile gurii şi obrazii i se încreţiră, cum se întîmpla de obicei cînd încheia o afacere grozavă. Apoi zise încet:

- Patru ani...

Lacrimile Antoniei secară deodată. Cu batista umedă în mîină, ea se ridică şi spuse mînioasă:

- Patru ani... ah! În aceşti patru ani, de multe ori se aşeza lîngă mine seara şi se apuca să-şi citească ziarele...

- Dumnezeu v-a dăruit un copil..., şopti consulul mişcat.

- Da, papă, şi Erika mi-e tare dragă, deşi Grünlich e de părere că nu iubesc copiii... Nu m-aş despărţi niciodată de ea, să ştii... Dar Grünlich, nu... Grünlich, nu! Şi pe deasupra mai dă şi faliment... Ah, papă, dacă vrei să mă duci acasă, împreună cu Erika... Cu dragă inimă! Ei, acum ştii!

Consulul îşi strînse din nou buzele; era cît se poate de mulţumit. E adevărat că mai trebuia amintită o dată chestiunea principală, dar cum Tony se arătase atît de hotărîtă, primejdia era destul de mică.

- Totuşi, fata mea, spuse el, ai uitat cu desăvîrşire, mi se pare, că ar putea fi ajutat... şi anume prin mine. Tatăl tău a recunoscut că nu se simte cu totul nevinovat faţă de tine şi în cazul acesta, dacă tu speri asta de la el, dacă o aştepţi, ar căuta să sară, să împiedice prăbuşirea, să acopere de bine de rău datoria soţului tău şi să-i ţină întreprinderea la suprafaţă.

O urmărea cu o atenţie încordată şi jocul fizionomiei ei îi făcu o plăcere nespusă, căci exprima dezamăgire.

- În definitiv de ce sumă e vorba? întrebă ea.

- Ce importanţă are, fata mea?... E vorba de o sumă mare, mare! Şi consulul dădu de cîteva ori din cap cu încetineală, ca şi cum gîndul la această sumă l-ar fi clătinat, prin greutatea lui, într-o parte şi-ntr-alta. De asemenea nu pot să-ţi ascund că independent de chestiunea asta, firma noastră a suferit pierderi şi că o asemenea sumă ar însemna pentru ea o dezechilibrare după care cu greu... cu greu s-ar mai putea pune pe picioare. Nu spun asta nicidecum pentru ca...

Nu apucă să-şi încheie fraza. Tony sări în picioare, făcu chiar cîteva paşi îndărăt şi, ţinîndu-şi batista umedă în mîină, strigă:

- Bine! Destul! Niciodată! Avea o atitudine aproape eroică. Cuvîntul "firmă" prinsese. Avusese, de bună seamă, un efect mai puternic chiar decît repulsia ei faţă de Grünlich. Asta *n-ai* s-o faci, papă! izbucni ea, ieşindu-şi din fire. Vrei să dai şi tu faliment? Ajunge! Niciodată.

În această clipă ușa dinspre coridor se deschise cu oarecare șovăială și domnul Grünlich intră în odaie.

Johann Buddenbrook se ridică cu o mișcare care parcă ar fi spus: s-a isprăvit.

OPT

Domnul Grünlich avea fața plină de pete roșii, dar ținuta lui era cât se poate de îngrijită. Purta o redingotă sobră, neagră, cu cute, și niște pantaloni de culoarea mazării, ca aceea din vremea când făcuse primele vizite în Mengstrasse. Rămase în picioare, fără vlagă și spuse, cu ochii în pământ, pe un ton obosit și șters:

- Tată...

Consulul se înclină cu răceală, apoi cu câteva gesturi energice își îndreptă cravata.

- Vă mulțumesc că ați venit, adăugă domnul Grünlich.

- Era de datoria mea, prietene, răspunse consulul, dar mă tem că e singurul lucru pe care îl pot face pentru dumneata.

Ginerele său îi aruncă în grabă o privire, ca apoi să se arate și mai pleștit.

- Aud că bancherul dumitale, domnul Kesselmeyer ne așteaptă, continuă consulul. Unde ați hotărât să aibă loc întrevederea noastră? Vă stau la dispoziție...

- Vă rog să binevoiți a mă urma, murmură domnul Grünlich.

Consulul Buddenbrook o sărută pe fică-sa pe frunte și îi spuse:

- Du-te sus la copil, Antonie.

Apoi însoțit de domnul Grünlich care mergea când în fața, când în spatele lui și dădea la o parte draperiile, trecu, prin sufragerie, în odaia de toate zilele.

Când domnul Kesselmeyer, care stătea la fereastră, se întoarse, puful alb și negru de pe cap i se zbîrli, apoi se lăsă încet din nou pe creștet.

- Domnul bancher Kesselmeyer... consulul Buddenbrook, angrosist, socrul meu... zise domnul Grünlich, grav și modest.

Fața consulului era imobilă. Domnul Kesselmeyer se înclină bălăbănindu-și brațele și, proptindu-și cei doi colți îngălbeniți de buza de sus, spuse:

- Sluga dumneavoastră, domnule consul. Încântat de a avea plăcerea...

- Te rog foarte mult să mă ierți că te-am făcut să aștepți, Kesselmeyer, i se adresă domnul Grünlich.

Era numai politețe față de amîndoi.

- Nu trecem la subiect? întrebă consulul, întorcîndu-se spre dreapta și spre stînga, cu ochi cercetători.

Gazda se grăbi să răspundă:

- Vă rog, domnii mei...

În timp ce se îndreptau spre fumoar, domnul Kesselmeyer sporovăia cuprins de bună-dispoziție:

- Ați făcut o călătorie plăcută, domnule consul?... Aha, a plouat? Da, urâtă vreme, pocită de tot, o mizerie! Dacă ar veni un pic de ger, un pic de ninsoare!... Dar nimic! Ploaie, noroi. Da, foarte, foarte neplăcut!

Ce om ciudat, se gîndea consulul.

În mijlocul odăii mici, tapetată cu flori de culoare închisă, se afla o masă pătrată, destul de mare, acoperită cu postav verde. Afară ploaia se întetise. Era atît de întuneric încît, în curînd, domnul Grünlich trebui să aprindă cele trei lumînări din sfeșnicele de argint așezate pe masă. Scrisori de afaceri albăstrui, cu ștampile de firme, hîrtii uzate pe ici, pe colo rupte, acoperite cu date și semnături, zăceau împrăștiate pe postavul verde. În afară de acestea se mai vedea un registru voluminos, o nisiparniță și o călimară de metal, încărcată cu pene de gîscă și creioane ascuțite.

Domnul Grünlich făcea onorurile casei cu expresia și mișcările măsurate, reținute și pline de tact ale cuiva care se ocupă de asistență la o înmormîntare.

- Tată dragă, ia, te rog, fotoliul acesta, spuse el cu blîndețe. Domnule Kesselmeyer, vrei să fii atît de bun să te așezi *aici*?...

În sfîrșit își ocupă fiecare locul. Bancherul ședea față în față cu stăpînul casei, iar consulul prezida în fotoliul lui așezat pe latura lungă a mesei. Speteaza fotoliului său atingeau ușa dinspre coridor.

Domnul Kesselmeyer se cocoșă, își lăsă buza inferioară în jos, descurcă de pe vesta lui o pereche de ochelari pe care și-i potrivi pe nasul încrețit, căscînd gura. Apoi își scărpină favoriții scurți făcînd un zgomot enervant, își propti mîinile pe genunchi, clătină din cap spre hîrtii și aruncă scurt și vesel:

- Aha, frumoasă treabă!

- Îmi permiteți să văd mai de aproape care este situația, spuse consulul, punînd mîna pe registru.

Dar, cu un gest de apărare, domnul Grünlich își întinse deodată mîinile peste masă (mîinile acelea lungi, cu vene groase, albastre, scuturate de un tremur vădit) și strigă cu glasul gîtuit:

- O clipă, o clipă numai, tată!... O, dați-mi voie să fac o observație preliminară!... Da, veți vedea care este situația, nimic n-o să scape atenției dumneavoastră... Dar, vă rog să mă credeți: ceea ce veți vedea e situația unui

nenorocit, nu a unui vinovat! Vă rog să mă socotiți un bărbat care a luptat neobosit împotriva soartei, dar care a fost învins de ea. În acest sens...

- O să văd, prietene, o să văd! spuse consulul fără să-și ascundă nerăbdarea și domnul Grünlich își trase mâinile înapoi, fără a se mai împotrivi fatalității.

Trecură clipe de tăcere lungi, înfricoșătoare. Închiși între patru pereți întunecați, cei trei domni ședeau înghesuiți unul lângă altul, la lumina tremurătoare a lumînărilor. Nu se auzea decât foșnetul hîrtilor pe care consulul le cerceta. Iar de afară, numai răpăitul ploii.

Domnul Kesselmeier își vîrîse cele două degete mari în răscoiturile vestei, la subsuori, iar cu celelalte bătea darabana pe piept, plimbîndu-și privirea cu o nespusă veselie de la unul la celălalt. Domnul Grünlich ședea, fără a se rezema de spetează, cu mâinile întinse pe masă, se uita trist în gol, aruncînd din cînd în cînd cîte o privire piezișă și înfricoșată spre socrul său. Consulul răsfoia cartea mare, urmărea cu unghia coloane de cifre, confrunta date și însemna cu creionul pe hîrtie cifre mărunte, ilizibile. Pe fața lui istovită se citea groaza în fața situației ce se contura tot mai limpede... în sfîrșit își puse mîna stîngă pe brațul domnului Grünlich și-i spuse, zguduit:

- Nenorocitul!

- Tată..., gemu Grünlich.

Pe fața omului vrednic de milă se rostogoliră două boabe mari de lacrimi și i se scurseră în favoriții aurii. Domnul Kesselmeier urmări cu cel mai viu interes drumul celor doi stropi. Se ridică chiar o clipă, se aplecă înainte uitîndu-se cu gura căscată în ochii celui care stătea în fața lui. Consulul Buddenbrook era foarte mișcat. Înduioșat de nenorocirea ce îl lovise și pe el însuși, simțea că se lasă dus de milă, dar se reculese repede stăpînindu-și sentimentele.

- Cum se poate? clătină mîhnit din cap... În numai cîțiva ani.

- Nimic mai ușor! răspunse domnul Kesselmeier bine dispus. În patru ani te poți curăța complet. Cînd te gîndești cît de veseli zburdau nu demult încă frații Westfahl la Bremen...

Consulul îl privea clipind din ochi, fără să-l vadă și fără să-l audă. Nu-și dăduse în nici un caz pe față gîndul adevărat, gîndul care îl frămînta... De ce, se întreba în sinea lui, bănuitor și totuși fără să înțeleagă ceva, de ce toate acestea, tocmai acum? B. Grünlich ar fi putut să fie în situația în care se găsea azi încă de-acum doi-trei ani; asta se vedea dintr-o privire. Dar creditul lui fusese ineputabil, obținuse credite de la bănci, făcuse rost

pentru operațiunile lui de iscălitura unor case serioase, ca aceea a senatorului Bock și a consulului Goudstikker, și polițele lui circulau ca banii peșin. De ce tocmai acum, acum, acum - și conducătorul casei *Johann Buddenbrook* știa bine ce înțelegea prin acest "acum" - această prăbușire pe toată linia, această totală retragere a oricărei încrederi, ca la un consemn, acest atac general împotriva lui B. Grünlich, în pofida oricărei considerațiuni, ba chiar a celor mai elementare forme de politețe? Consulul ar fi fost prea naiv dacă nu și-ar fi dat seama că, din momentul logodnei, Grünlich trăsesse foloase de pe urma autorității casei *Buddenbrook*. Dar creditul lui Grünlich atârna oare de al său atât de evident, de exclusiv și într-o măsură atât de mare? Așadar, prin el însuși, Grünlich nu însemna nimic? Și informațiile pe care consulul și le procurase, registrele pe care le cercetase?... Oricum ar fi fost, hotărîrea lui de a nu mișca nici degetul mic în această chestiune era mai neclintită ca oricînd. Ei bine, aici cineva și-a făcut greșit socoteala! Probabil că B. Grünlich a știut să creeze impresia că Johann Buddenbrook e solidar cu el. Ei bine, să se termine o dată cu această greșală, care, după cît se părea, fusese răspîndită pretutindeni! Ce ochi o să facă și acest Kesselmeyer! Are oare paiața asta un dram de conștiință? Cui nu-i bate la ochi cu cîtă nerușinare a speculat ipoteza că el, Johann Buddenbrook, n-o să-l lase pe soțul fiicei sale să se prăbușească, și cum a continuat să-i dea lui Grünlich, ruinat de mult, noi credite, storcîndu-i iscălitura pentru dobînzii tot mai sîngeroase?

- Orice ar fi, spuse scurt consulul, să revenim la subiect. Dacă e să-mi dau avizul în calitate de comerciant, cu părere de rău trebuie să declar că situația în fața căreia ne găsim este a unui om nenorocit, e adevărat, dar și vinovat în cea mai mare măsură.

- Tată..., bîlbîi domnul Grünlich.

- Acest mod de a mi te adresa îmi supără auzul, rosti consulul repede și aspru. Și întorcîndu-se rapid către bancher, continuă: Pretențiile dumneavoastră față de domnul Grünlich se urcă la șaizeci de mii de mărci...

- Cu dobînzile restante și adăugate la capital, șaizeci și opt de mii șapte sute cincizeci și cinci de mărci și cincisprezece șilingi, răspunse calm domnul Kesselmeyer.

- Foarte bine... Și n-ați fi dispus în nici un caz să mai așteptați?

Domnul Kesselmeyer începu pur și simplu să rîdă. Rîdea cu gura deschisă, sacadat, fără nici o urmă de ironie, ba chiar cu blîndețe, uitîndu-se la fața consulului, parc-ar fi vrut să-l îmbie să rîdă și el.

Ochii mărunți și înfundați în cap ai lui Johann Buddenbrook se întunecară și dintr-o dată în jurul lor răsări un chenar roșu, întinzându-se pînă la pomeți. Întrebuse doar de formă și știa foarte bine că o păsuire din partea unui singur creditor n-ar schimba starea de fapt decît într-o măsură cu totul neînsemnată. Dar chipul în care omul acesta îi respinsese propunerea îl umili și îl îndîrji din cale afară. Cu o singură mișcare a mîinii el împinse cît colo tot ce era în fața lui, puse brusc creionul pe masă și zise:

- Atunci țin să vă aduc la cunoștință că nu doresc să mă ocup în nici un fel de această chestiune!

- Aha, exclamă domnul Kesselmeyer, agitîndu-și mîinile prin aer. Țsta zic și eu răspuns: așa vorbește un om cu demnitate. Domnul consul va avea grijă de totul. Fără prea multe parlamentari. Scurt și cuprinzător!

Johann Buddenbrook nici măcar nu se uită la el.

- Nu-ți pot fi de nici un ajutor, prietene, rosti el, întorcîndu-se liniștit către domnul Grünlich. Lucrurile trebuie să-și urmeze cursul pe care l-au apucat. Nu sînt în situația de a mă împotrivi lor. Reculege-te și caută tărie și mîngîiere în Domnul. Din parte-mi, socotesc ca încheiată această discuție.

În chip surprinzător, fața domnului Kesselmeyer lua o expresie serioasă, ceea ce părea cu totul ciudat; apoi omul începu să-i facă semne de încurajare lui Grünlich. Acesta stătea nemișcat, doar mîinile lungi, întinse pe masă, și le frîngea mereu, cu atîta putere încît degetele-i trosneau ușor.

- Tată... Domnule consul, rosti el cu glas șovăitor, nu vreți... nu se poate să doriți ruina mea, mizeria mea! Ascultați-mă! E vorba, în total, de un deficit de o sută douăzeci de mii... Dumneavoastră mă puteți salva. Sînteți un om bogat! Priviți cum vreți această sumă: ca pe o lichidare definitivă, ca pe o parte de moștenire a fiicei dumneavoastră, ca pe un împrumut cu dobînzii... Voi munci... Dumneavoastră știți că sînt un om activ și ingenios...

- Am spus ultimul meu cuvînt, zise consulul.

- Îmi dați voie... *nu sînteți în stare?* întrebă domnul Kesselmeyer, privindu-l prin ochelari și încrețindu-și nasul. Gîndiți-vă, dacă îmi permiteți să vă atrag atenția... că, în fond, ar fi un prilej admirabil pentru firma *Johann Buddenbrook* să-și dovedească puterea, tocmai acum...

- N-ați face rău, domnul meu, să lăsați în seama mea grija pentru reputația acestei case. Pentru a da dovadă de solvabilitatea mea nu e nevoie să-mi arunc banii în prima mocirlă care-mi iese-n cale.

- Ce spuneți! A-aha! "mocirlă"... foarte nostim! Dar nu credeți, domnule consul, că falimentul ginerelui dumneavoastră ar putea pune, cum să zic? ar

putea arunca, cum să zic? o lumină falsă și nefavorabilă și asupra situației dumneavoastră?

- Nu pot decît să vă recomand încă o dată să înțelegeți că reputația mea în lumea comercială mă privește numai pe mine.

Domnul Grünlich se uita deznădăjduit în ochii bancherului său și începu din nou:

- Tată... vă implor, gîndiți-vă ce faceți... E vorba oare numai de mine? O, eu pot să mă ruinez... dar fiica dumneavoastră, soția mea pe care o iubesc atît de mult, pe care am cucerit-o printr-o luptă atît de înverșunată... și copilul nostru, copilul nostru e nevinovat... să ajungă și ei în mizerie? Nu, tată, așa ceva n-aș putea îndura! M-aș omorî!... da, m-aș omorî, uite, cu mîna asta... credeți-mă! Și cerul să vă dezlege atunci de acest păcat!

Alb la față, Johann Buddenbrook se rezemă de speteaza fotoliului: inima îi bătea cu putere. Pentru a doua oară se vedea asaltat de simțămintele acestui om și manifestarea lor purta pecetea unei absolute sincerități; din nou trebui să audă groaznica amenințare, ca atunci cînd îi comunicase conținutul scrisorii trimise din Travemünde de fiica sa, și din nou se simți înfiorat de respectul fanatic al generației sale pentru simțămintele omenești, respect care se opunea spiritului treaz și practic al omului de afaceri. Dar accesul acesta de milă nu dură mai mult de o secundă. O sută douăzeci de mii de mărci..., repetă în sinea lui, apoi spuse, calm și hotărât:

- Antonie este fiica mea și voi ști s-o apăr de o suferință nemeritată.
- Ce vreți să spuneți? întrebă domnul Grünlich, încremenind.
- O să aflați la timp, răspunse consulul. Deocamdată nu am nimic de adăugat.

Și cu aceste cuvinte, se ridică, așeză cu un gest hotărît scaunul la loc și se îndreptă spre ușă.

Domnul Grünlich ședea tăcut, țeapăn, buimăcit; colțurile gurii i se mișcau spasmodic cînd într-o parte, cînd într-alta; nu putea scoate o singură vorbă. În schimb, la gestul tăios și definitiv al consulului, domnului Kesselmeier îi reveni buna dispoziție... mai mult, veselie lui luă proporții, depăși orice limită și deveni înspăimîntătoare! Ochelarii îi căzură de pe nasul încrețit, în timp ce gura minusculă, în care cei doi dinți se iviră galbeni și singuratici, era gata-gata să crape de atîta rîs. Mîinile-i mici și roșii vîsleau prin aer, puful de pe creștetul capului flutura, întreaga față, strîmbă și schimonosită din cauza veseliei nemăsurate, se făcu stacojie, între favoriții albi și retezați.

- A-aha! strigă cu vocea sugrumată. Găsesc că e grozav... grozav de amuzant! Dar ia gândiți-vă puțin, domnule consul Buddenbrook: vreți să vîrîți în mormînt o asemenea podoabă, o astfel de comoară de ginere... Unde mai găsiți, în toată lumea asta mare, un spirit atît de activ și de ingenios! Aha, acum patru ani, cînd eram cu cuțitul la beregată... cînd funia începea să ne strîngă de gît... cum am știut să trîmbițăm la bursă logodna noastră cu domnișoara Buddenbrook, înainte chiar ca ea să fi avut loc... Felicitările mele! Eh-hei! cea mai înaltă admirație!

- Kesselmeyer! zbieră domnul Grünlich în timp ce mîinile i se agitau spasmodic prin aer, de parcă s-ar fi aparat de o stafie; apoi fugi într-un colț al odăii unde se așeză pe un scaun, își îngropa fața în palme și se chirci atît de tare, încît vîrfurile favoriților îi ajunseră pînă la șolduri. Ba de cîteva ori își trase chiar și genunchii în sus.

- Ia să vedem nițel cum am adus-o din condei, continuă Kesselmeyer. Ce-am făcut, ce-am dres de am pus mîna pe fetiță și pe cele optzeci de mii de mărci? Oho, lucrurile astea se pot aranja! Cînd ai măcar un dram de îndemînare și ingeniozitate, totul se face! Pui în fața babacului salvator niște registre curățele, frumusele de ți-e mai mare dragul... în care totul e în perfectă ordine, doar că ele nu se potrivesc sută-n sută cu realitatea crudă... Fiindcă, în realitate, trei sferturi din dotă trebuie să acopere datorii pe polițe.

Consulul stătea palid ca moartea lîngă ușa, cu mîna pe clanță. Se înfiora de groază. Se afla oare în această odaie mică, cu lumina tremurătoare, cu un escroc și cu un maimuțoi înnebunit de răutate?

- Domnule, resping cu dispreț cuvintele dumneavoastră, spuse domnul Buddenbrook cu o voce nu tocmai sigură. Disprețuiesc calomniile dumneavoastră demente cu atît mai mult cu cît ele mă ating și pe mine... pe mine care nu mi-am împins fata cu ușurătate în nenorocire. Îmi făcusem rost de referințe sigure asupra ginerelui meu... restul a fost voința lui Dumnezeu.

Se întoarse - *nu mai voia* să audă nimic - și deschise ușa. Dar domnul Kesselmeyer strigă după el:

- Aha! Referințe? Dar de la cine? De la Bock? De la Goudstikker? De la Petersen? De la *Massmann & Timm*? Păi ăștia erau cu toții implicați, păi ăștia erau cu toții înfundați pînă-n gît! Și se bucurau grozav că-și găseau salvarea prin această căsătorie...

Consulul trînti ușa în urma lui.

NOUĂ

Dora, bucătăreasa nu tocmai cinstită, trebăluia în sufragerie.

- Roagă pe doamna Grünlich să coboare, porunci consulul.

- Pregătește-te de plecare, fiica mea, spuse apoi când Tony apăru. Trecură împreună în salon. Pregătește-te cât mai în grabă și ai grijă ca și Erika să fie cât mai repede gata... Ne ducem în oraș... O să dormim la hotel și mâine plecăm acasă.

- Da, papă, răspunse Tony. Fața îi era roșie, tulburată, nedumerită. Își ducea mîna la talie cu mișcări repezi și inutile, fără să știe cu ce să înceapă pregătirile și fără să creadă că ceea ce se petrecea era adevărat. Ce să iau cu mine, papă? Întrebă ea îngrijorată și neliniștită. Tot? Toate rochiile? Un cufăr sau două?... Grünlich a dat într-adevăr faliment?... O, Dumnezeule... în cazul acesta pot să-mi iau cu mine bijuteriile?... Papă, trebuie să concediez și servitoarele... N-am din ce să le mai plătesc... Grünlich trebuia să-mi dea azi sau mâine bani pentru gospodărie...

- Lasă asta, fetița mea. Chestiunile acestea se vor aranja aici. Ia numai strictul necesar... o valiză... una mică. Lucrurile tale îți vor fi trimise mai târziu. Dar *grăbește-te*, auzi? Nu mai avem decît... în această clipă draperiile fură date la o parte, și domnul Grünlich intră în salon. Cu pași repezi, cu brațele deschise el înainta grăbit spre nevastă-sa, cu capul înclinat, de parcă ar fi vrut să spună: "Iată-mă, omoară-mă dacă vrei", și ajungînd în fața ei, căzu în genunchi. Înfățișarea lui îți făcea milă. Favoriții aurii îi erau zbîrlîți, redingota mototolită, cravata într-o parte, gulerul descheiat, fruntea acoperită de broboane mărunte de sudoare.

- Antonie..., spuse el, privește-mă! Ai inimă, o inimă simțitoare?... Ascultă-mă... în fața ochilor tăi se află un bărbat care va fi nimicit, distrus, dacă... da, care va muri de supărare dacă tu îi vei disprețui iubirea. Stau în genunchi în fața ta; te lasă inima să-mi spui: mi-e silă de tine, te părăsesc?

Tony plîngea. Totul se petrecea aidoma ca odinioară, în odaia cu peisaje. Vedea din nou aceeași față schimonosită de teamă, aceiași ochi rugători îndreptați spre ea și din nou constată, mirată și mișcată, că această teamă și aceste rugăminți sînt sincere, neprefăcute.

- Ridică-te, Grünlich, îi zise ea suspinînd, te rog, ridică-te. Și apucîndu-l de umăr încercă să-l tragă în sus. Nu te urăsc. Cum poți spune așa ceva?... Neștiind ce să mai adauge, se întoarse cu totul neajutorată către tatăl ei.

Consulul o luă de mână, se înclină în fața ginerelui său și se îndreaptă spre ușă.

- Pleci? strigă Grünlich și sari în picioare...

- V-am explicat o dată, spuse consulul, că e de datoria mea să nu-mi las copilul pradă nenorocirii, fără să aibă vreo vină. Și adaug că nici dumneata nu poți face acest lucru. Nu, domnul meu, dumneata nu mai ai dreptul să dispui de fiica mea, ți-ai bătut joc de acest drept. Și mulțumesc Creatorului că a păstrat atât de curată și neștiutoare inima acestui copil încât se desparte fără ură de dumneata. Rămâi cu bine!

La aceste cuvinte însă, domnul Grünlich își pierde cumpătul. Ar fi putut să vorbească despre o despărțire scurtă, despre o întoarcere, despre o viață nouă și poate că ar fi izbutit să salveze moștenirea; dar se isprăvisese cu chibzuința, cu abilitatea și ingeniozitatea lui. Ar fi putut să apuce farfuria mare și incasabilă de bronz, așezată pe etajera cu oglindă, dar el luă vaza subțire, smălțuită cu flori, ce se afla alături și o trânti de se sparse în mii de bucăți.

- Hah! Frumos! Bine! strigă el. Pleacă! Crezi că am să urlu după tine, gîscă ce ești? O, nu, vă înșelați, scumpa mea! Te-am luat *numai* pentru banii tăi, dar fiindcă nici pe departe nu mi-au ajuns, hai, cară-te cât mai repede! M-am săturat de tine! M-am săturat... m-am săturat...!

Johann Buddenbrook își conduse fata afară în tăcere. El însă se mai întoarce o dată, se duse drept la domnul Grünlich care stătea la fereastră cu mâinile la spate, uitîndu-se la ploaia ce se cernea, îi atinse blînd umărul și îi spuse sfătuindu-l domol:

- Reculege-te! *Roagă-te* lui Dumnezeu!

ZECE

O atmosferă apăsătoare se instăpâni pentru multă vreme în casa mare din Mengstrasse, după ce *madame* Grünlich se întoarce acolo cu fetița ei. Lumea umbla cu grijă și nimeni nu pomenea bucuros despre "cele întâmplate"... cu excepția eroinei principale care, dimpotrivă, vorbea cu pasiune despre întreaga poveste și se simțea într-adevăr în elementul ei.

Tony se mută cu Erika la etajul al doilea, în odăile în care odinioară, pe vremea bătrînului Buddenbrook, locuiau părinții ei. Rămase puțin dezamăgită cînd văzu că tatălui său nici prin gînd nu-i trecea să ia o servitoare numai pentru ea și avu la ce medita o jumătate de ceas, cînd, cu vorbe blînde, consulul îi arătă că deocamdată se cuvine să trăiască retrasă, renunțînd la viața mondenă din oraș, căci, chiar dacă, după concepțiile omenești, nu e vinovată de încercarea pe care Dumnezeu i-a trimis-o, situația de femeie divorțată îi impune totuși cea mai mare rezervă. Tony avea însă minunatul dar de a se adapta cu talent și îndemînare la orice împrejurare de viață, găsind un prilej de vie bucurie în tot ce era nou. În curînd începu să se complacă în rolul ei de femeie persecutată fără vină de soartă, se îmbrăca în haine închise, frumosul păr blond-cenușiu și-l pieptăna lins și cu cărare ca pe vremea cînd era fată, iar lipsa de distracții sociale o răscumpără în cercul familiei, desfășurînd cu o importanță grozavă și cu o plăcere neobosită, fel de fel de considerații asupra căsătoriei, asupra domnului Grünlich și asupra vieții și a destinului în general.

Nu toată lumea îi dădea însă prilejul să facă acest lucru. Maică-sa, de pildă, deși era convinsă că domnul Buddenbrook procedase corect, adică își îndeplinise datoria, cînd Tony începea să vorbească, își ridica doar încetișor frumoasa mîină albă și-i zicea:

- *Assez*, draga mea; nu-mi place să aud povestea aceasta.

Clara, care avea abia doisprezece ani, nu înțelegea nimic din toată întîmplarea, iar verișoara Thilda era de asemenea prea prostuță.

- O, Tony, e atît de trist! era tot ce se dovedea în stare să rostească cu glasul ei tărăgănat și mirat.

În schimb, tînăra femeie găsi o ascultătoare atentă în mamzel Jungmann care împlinea treizeci și cinci de ani și se putea lăuda că a încărunit servind în cercurile cele mai distinse.

- Nici o grijă, Tonychen, puiule, îi spunea, ești tânără încă, ai să te măriți iar.

De altfel, Ida se consacra cu dragoste și devotament educației micii Erika și îi povestea aceleași istorii și amintiri pe care le ascultaseră, cu cincisprezece ani în urmă, și copiii consulului: mai ales despre un unchi Marienwerder, care murise de sughiț, fiindcă sughițul "îi deplasase inima".

Dar cu nimeni nu stătea Tony atât de bucuros și de îndelung de vorbă ca, de pildă, cu tatăl ei, după prînz, sau dimineața după micul dejun. Legăturile dintre ei deveniseră deodată mai duioase. Pînă atunci Antonie nutrise pentru tatăl său, datorită poziției înalte pe care el o avea în oraș, datorită vredniciei, hărniciei, autorității și pietății lui, mai mult respect plin de sfială decît simțăminte de afecțiune, dar de cînd cu explicația ce avusese loc în salonul ei, consulul se apropiase de ea ca om. Tony era nespus de mîndră și înduioșată de faptul că tatăl său o onorase cu o astfel de convorbire serioasă și confidențială asupra acestei probleme, ba lăsase la voia ei hotărîrea și că el, omul fără prihană, îi mărturisise aproape cu umilință că nu se socotea cu totul nevinovat față de ea. E neîndoios că singură Tony n-ar fi ajuns niciodată la această idee, dar fiindcă tatăl său i-o spusese, o crezu și prin aceasta sentimentele ei față de el deveniră mai calde, mai afectuoase. Cît despre consul, el nu-și schimbase întru nimic felul de a vedea lucrurile și credea că e de datoria lui să-și mîngîie fata cu îndoită dragoste pentru soarta tristă ce-i fusese hărăzită.

Johann Buddenbrook nu întreprinse nici un fel de acțiune personală împotriva ginerelui său care-l înșelase. E adevărat că în timpul unor discuții Tony și maică-sa aflară la ce mijloace necinstite recursese domnul Grünlich pentru a obține cele optzeci de mii de mărci; dar consulul se ferea să facă public acest fapt sau să-l aducă în fața justiției. Rănit amarnic în mîndria lui de om de afaceri, el își purta în tăcere rușinea de a se fi lăsat tras pe sfoară într-un chip atât de grosolan.

În orice caz, de-ndată ce se declarase falimentul casei *B. Grünlich* - care de altfel, pricinuisse pagube destul de însemnate mai multor firme din Hamburg - consulul introdusese cu toată hotărîrea procesul de divorț... Și procesul acesta, gîndul că ea, ea personal, a ajuns în centrul unui proces adevărat, îi dădu Antoniei senzația unei demnități indescriptibile.

- Tată, spunea ea, căci cu asemenea prilejuri nu-i spunea consulului niciodată "papă", cum mai stăm cu procesul nostru? Crezi că totul va merge bine? Articolul de lege e limpede ca ziua; l-am studiat amănunțit:

"Incapacitatea bărbatului de a-și întreține familia..." O să trebuiască să recunoască și domnii magistrați... Dacă am fi avut un băiat, el ar fi rămas la Grünlich.

Altă dată zise:

- M-am gândit de multe ori la anii mei de căsnicie, tată. Așa! Va să zică *de asta* nu voia omul cu nici un preț să locuim în oraș, cu toate că eu doream atât de mult. *De asta* nu vedea cu ochi buni nici o încercare a mea de a intra în relații cu lumea din oraș, de a face vizite. Fiindcă acolo primejdia de a afla într-un fel sau altul cum îi merg afacerile era mai mare decât la Eimsbüttel!... Ce escroc!

- Să nu judecăm pe nimeni, draga mea, răspundea consulul. Sau, după ce divorțul fu pronunțat, ea îi spuse cu un aer plin de importanță:

- Sper că ai înregistrat evenimentul în cronica familiei, tată. Nu? Ei, atunci dă-mi voie să o fac eu... Dă-mi, te rog, cheia de la birou.

Și ea notă, grăbită și mândră, sub rîndurile pe care le așternuse cu patru ani în urmă, în dreptul numelui ei: "Aceasta căsătorie a fost desfăcută legal în februarie 1850".

Apoi puse condeiul deoparte și stătu o clipă pe gânduri.

- Tată, adăugă în sfîrșit, știu că această întâmplare e o pată în istoria familiei noastre. Da, m-am gândit de multe ori la asta. E exact ca și cum ar fi o pată de cerneală în cartea asta. Dar fii liniștit... tot eu am s-o șterg de aici! Sînt tînără... nu găsești că sînt încă destul de frumoasă? Cu toate că *madame* Stuhl cînd m-a văzut din nou prin oraș, mi-a spus: "Vai, *madame* Grünlich, cît ai îmbătrînit!" Eh, bineînțeles că nu poți să rămîi pe veci o gîscă cum eram acum patru ani. Viața lasă firește urme... Pe scurt, am să mă mărit din nou! Ai să vezi, totul se va îndrepta printr-o nouă căsătorie avantajoasă. Nu crezi?

- Cum va fi voia Domnului, fiica mea, dar în nici un caz nu se cuvine să vorbim acum despre astfel de lucruri.

De altfel pe vremea aceea Tony începu să întrebuințeze des expresia: "așa e viața..." și la cuvîntul "viața" ea își ridica pleoapele cu o încîntătoare gravitate, menită să sugereze cît de adînc a pătruns în taina existenței și sortii omenești...

Cînd prin luna august a acelui an Thomas se întoarse de la Pau, numărul celor care luau masa în sufragerie se mări și Tony avu noi prilejuri de a-și povesti păsurile. Antonie îl iubea și-l prețuia din toată inima pe acest frate care și atunci la plecarea din Travemünde îi cunoscuse și-i respectase

durerea și în care ea vedea pe viitorul conducător al firmei, pe capul familiei.

- Da, da, spunea Thomas, noi doi am trecut prin multe încercări, Tony... Apoi, își ridică o sprânceană, își trecea țigara rusească în celălalt colț al gurii, gândindu-se, poate, la mica florăreasă cu chip de malaeză, care se măritase nu de mult cu băiatul patroanei și acum conducea ea însăși florăria din Fischergrube.

Thomas Buddenbrook, cam palid încă, era o apariție de o remarcabilă eleganță. Părea că ultimii ani îi desăvârșiseră educația. Cu părul adunat deasupra urechilor, cu mustățile răsucite, trase cu fierul în linie orizontală și, după moda franceză, foarte ascuțite, cam scund de statură și cu umerii destul de lați, el avea un aer aproape militaros. Dar vinișoarele albastrii și foarte pronunțate de la tâmpilele-i înguste, de unde părul pornea înapoi în două valuri, ca și o ușoară predispoziție spre friguri, pe care bunul doctor Grabow o combătea fără rezultat, indicau deopotrivă că tânărul nu avea o constituție prea robustă. În ceea ce privește unele amănunte ale conformației fizice, ca de pildă tăietura bărbiei, a nasului și mai ales a mâinilor... mâini miraculos clădite, mâini de adevărat Buddenbrook... care îl apropiu ca înfățișare și mai mult bunicului său.

Vorbea o franțuzească cu accent spaniol și uluia lumea prin simpatia lui pentru anumiți scriitori moderni cu caracter satiric și polemic... în tot orașul doar la sumbrul misit Gosch găsea înțelegere pentru acest gust al lui; tatăl său îl condamna cu toată asprimea.

Faptul acesta nu putea ascunde însă mândria și fericirea ce se puteau citi în ochii consulului ori de câte ori venea vorba de acest fiu al său. Îndată după sosirea lui, el îl primi din nou, cu emoție și bucurie, ca pe un adevărat colaborator în birourile sale unde el însuși lucra cu mai multă mulțumire de câțiva timp, și anume de la săvârșirea din viață a bătrânei *madame* Kröger care murise pe la sfârșitul anului.

Pierderea bătrânei doamne trebuia îndurată cu resemnare. Atinsese o vârstă foarte înaintată și în ultimii ani trăia singură cuc. Dumnezeu o luase la el, iar familia Buddenbrook moșteni o grămadă de bani, o sută de mii de taleri în cap, care aduseră o îmbucurătoare creștere a capitalului firmei.

Moartea aceasta mai avu și o altă urmare: de-ndată ce puse mîna pe restul moștenirii ce i se cuvenea, cumnatul consulului, Justus, obosit de necontenitele-i insuccese comerciale, își lichidase întreprinderea și se retrăsese din afaceri. Justus Kröger, libertinul, fiul iubitor de viață al

cavalerului *à la mode*, nu prea avusese noroc în viață. Cu amabilitatea și voioșia lui nepăsătoare, el nu izbutise să-și cucerească niciodată o poziție sigură, solidă și neîndoielnică în lumea comercială; o parte însemnată din moștenirea părintească o tocuse de timpuriu și, pe deasupra, în vremea din urmă, Jakob, băiatul lui mai mare, îi dădea multă bătaie de cap.

Tînărul, care părea a se fi înhăit la Hamburg cu o ceată de oameni stricați, îl costa pe tatăl său, de ani de zile, o groază de parale și când consulul Kröger refuză să-i mai dea cu nemiluita, maică-sa, o femeie impresionabilă și delicată, începu să-i trimită într-ascuns alte sume fiului dezmațat, ceea ce stîrni neînțelegeri regretabile între soți. Și, ca să pună vîrf la toate, aproape în același timp cînd B. Grünlich își înceta plățile, la Hamburg, unde Jakob Kröger lucra în întreprinderea *Dalbeck & Comp.*, s-a întîmplat o altă nenorocire... O impietate, o dovadă crasă de nerecunoștința... Nu se vorbea despre asta, nimeni nu-l întreba pe Justus Kröger, dar deodată începu să circule zvonul că Jakob a găsit un post de comis-voiajor la New York și în curînd avea să se îmbarce. Înainte de plecare, mai fusese văzut o dată prin oraș; venise pesemne pentru a obține de la maică-sa ceva bani, peste suma trimisă de tatăl său pentru drum. Arăta ca un tînăr filfizon și avea o înfățișare nesănătoasă.

Pe scurt, lucrurile luaseră o astfel de întorsătură încît consulul, ca și cum n-ar mai fi avut decît un singur urmaș, nu mai vorbea decît despre "fiul meu", adică despre Jurgen, care ce-i drept nu se făcuse niciodată vinovat de vreo faptă rea, dar părea cît se poate de mărginit din punct de vedere intelectual. Terminase cu chiu cu vai liceul și de un timp se afla la Jena unde urma dreptul, fără prea multă tragere de inimă și fără succes, după cît se părea.

Johann Buddenbrook urmărea cu adîncă durere evoluția puțin glorioasă a familiei nevesti-sii și se gîndea cu atît mai îngrijorat la viitorul propriilor săi copii. Era îndreptățit să-și pună toată încrederea în vrednicia și seriozitatea băiatului mai mare; în ce-l privea însă pe Christian, Mr. Richardson îi scria că tînărul reușise, ce-i drept, să-și însușească dovedind un talent deosebit limba engleză, dar că în întreprindere nu arăta totdeauna suficient interes și avea o slăbiciune prea mare pentru distracțiile metropolei, ca de pildă pentru teatru. Christian însuși manifesta în scrisorile sale o vie dorință de a călători și se ruga cu stăruință de părinții săi, să-l lase să plece "dincolo", adică în America de Sud, și să-și ia un serviciu, poate în Chile.

- Gusturi de aventurier, spuse consulul, și-i ordonă să mai stea deocamdată un an - era al patrulea - la Mr. Richardson pentru a-și desăvârși cunoștințele comerciale.

Mai schimbară apoi câteva scrisori în legătură cu planurile lui și, în vara anului 1851, Christian Buddenbrook se îmbarcă pentru Valparaiso, unde își găsisse un post. Plecă de-a dreptul din Anglia, fără a mai trece prin patrie.

Dar lăsînd la o parte pe cei doi băieți, consulul era încîntat să vadă cu cîtă hotărîre și demnitate își apăra Tony situația de membră a familiei Buddenbrook... deși era de prevăzut că, din pricina divorțului, va avea de înfruntat din partea celorlalte familii toată gama de răutăți și de păreri preconcepute.

- Hah! spuse ea, întorcîndu-se într-o zi cu obrajii rumeni de la plimbare și aruncîndu-și pălăria pe canapeaua din salonul cu peisaje... Această Möllendorpf, născută Hagenström, această Semlinger, această Julchen, individa asta... închipuiește-ți mamă... Nu mă salută... nu, nu mă salută! Așteaptă să o salut eu întîi. Ei, ce zici? Am trecut pe Breite Strasse pe lîngă ea, cu capul ridicat, uitîndu-mă drept în ochii ei...

- Mergi prea departe, Tony... Nu, totul are o limită. De ce adică n-ai fi putut să o saluți tu întîi pe *madame* Möllendorpf? Sînteți de aceeași vîrstă și ea este o femeie măritată, cum ai fost și tu...

- Niciodată, mamă! Auzi, lepădătura!....

- *Assez*, draga mea! Astfel de vorbe nedelicate!...

- Nu-i de mirare că-ți ieși din sărite!

Ura ei împotriva "familiei de venetici" se hrănea din pura închipuire că acum cei din familia Hagenström se simțeau poate îndreptățiți să o privească de sus și, poate în aceeași măsură, din înfloritoare prosperitate a acestei familii în continuă ascensiune. Bătrînul Hinrich murise la începutul anului '51 și fiul său Hermann... Hermann cel cu franzelele cu aromă de lămîie și cu palmele, conducea acum, alături de domnul Strunck, întreprinderea de export care făcea afaceri strălucite; se însurase, la un an după moartea tatălui său, cu fata consulului Huneus, omul cel mai bogat din oraș, care, din negoțul lui cu lemne, izbutise să lase moștenire cîte două milioane de mărci fiecăruia din cei trei copii ai săi. Fratele lui Hermann, Moritz, deși era slab de piept, își terminase studiile cu un succes nemaîntîlnit și se stabilise în oraș ca jurisconsult. Trecea drept un cap limpede, șiret și cu spirit, ba chiar cu înclinări artistice și își făcu în scurtă vreme o clientelă considerabilă. Ca

înfățișare nu avea nimic de la familia Semlinger, doar fața-i era galbenă și dinții ascuțiți și stricați.

Chiar înăuntrul familiei, Tony trebuia să-și apere cu tărie demnitatea. De când trăia departe de afaceri, unchiul Gotthold, îmbrăcat cu niște pantaloni largi în picioarele-i scurte, se plimba fără griji în modestul său apartament, ronțâind bomboane de tuse dintr-o cutie de tinichea, căci îi plăceau dulciurile... Purtarea lui față de fratele vitreg, favorizat de împrejurări, se îmblânzi cu anii, deveni mai resemnată, ceea ce nu-l împiedica, firește, să simtă mai ales când se gîndea la cele trei fete nemăritate ale sale, o tainică mulțumire pentru căsătoria neizbutită a Antoniei. Cît privește pe nevastă-sa, născută Stuwing, și mai ales pe cele trei fete bătrîne: una de douăzeci și șase, a doua de douăzeci și șapte și a treia de douăzeci și opt de ani, acestea manifestau pentru nenorocul verișoarei lor și pentru procesul ei de divorț un interes aproape exagerat, în orice caz mult mai viu decît arătaseră pe vremuri pentru logodna și nunta ei. La "ziua copiilor", care de la moartea bătrînei *madame* Kröger avea loc din nou în Mengstrasse, în fiecare joi, Tony trebuia să le țină piept - și nu-i era ușor.

- O, Doamne, biata de tine! spunea Pfiffi, cea mai tînără dintre ele, care era mică și durdulie și avea ciudatul obicei de a se scutura ori de cîte ori scotea o vorbă, în timp ce saliva i se aduna în colțurile gurii. Va să zică s-a dat sentința. Așadar, ești ca la început?

- O, dimpotrivă, intervenea Henriette care, ca și sora ei mai mare, era extraordinar de slabă și de înaltă, situația ta e mult mai tristă decît dacă nu te-ai fi măritat deloc.

- Așa găsesc și eu, întărea Friederike. *Atunci* e cu mult mai bine să nu te măriți *niciodată*.

- O, nu, dragă Friederike! spunea Tony, dîndu-și capul pe spate și căutînd un răspuns potrivit și usturător. De astă dată te cam înșeli, poate, nu crezi? Oricum, e ceva să cunoști viața, știi! Să nu rămîi o simplă gîscă! Și pe urmă tot am mai multe speranțe de a mă căsători din nou decît atîtea altele care ar trebui să facă acest lucru pentru întîia oară.

- Țău? se minunau într-un glas verișoarele... spuneau "țău" cu "ț", în loc de "zău", și astfel cuvîntul suna și mai ascuțit și mai sceptic.

Sesemi Weichbrodt în schimb era mult prea bună și avea prea mult tact pentru a pomeni măcar de acest lucru. Din cînd în cînd, Tony o vizita pe educatoarea ei de odinioară, în căsuța roșie din Mtihlenbrik numărul 7, unde tot mai forfotea un pîlc de fetișcane, deși încet-încet, pensionul începea să

nu mai fie la modă; la rîndul ei, vrednica domnișoară bătrînă era invitată din cînd în cînd în Mengstrasse, la un mușchi de căprioară sau la o gîscă împănată. Cu asemenea prilejuri ea se ridica în vîrfurile picioarelor și, mișcată, o săruta pe frunte pe Tony, semnificativ, cu un plescăit ușor al buzelor. *Madame* Kettelsen, sora ei mai puțin instruită, începuse să surzească tot mai tare în ultima vreme și nu înțelesese aproape nimic din cele întîmplate Antoniei. Rîsul ei naiv și aproape plîngăreț de atîta bunătate sinceră izbucnea în împrejurări tot mai nepotrivite, așa încît Sesemi era nevoită mereu să ciocănească în masă și să strige "Nally!"...

Anii treceau repede. Impresia produsă în oraș și în familie de cele petrecute cu fata consulului Buddenbrook se ștergea din ce în ce mai mult. Chiar și Tony se gîndea doar din cînd în cînd la căsnicia ei și asta numai atunci cînd pe fața micuței Erika ce creștea sănătoasă vedea cutare sau cutare asemănare cu Bendix Grünlich. Dar începuse să poarte iar rochii de culoare deschisă, să-și încîrlionțeze părul pe frunte, și să facă vizite, ca pe vremuri, în cercurile cunoștințelor.

În orice caz era bucuroasă că în fiecare vară avea prilejul să părăsească orașul pentru mai multă vreme... deoarece, din nefericire, consulul trebuia să-și îngrijească sănătatea în stațiuni balneare mai îndepărtate.

- Nu-ți dai seama ce înseamnă să îmbătrînești, spunea el. Iacă o pată de cafea pe pantaloni și nu-i chip să o frec cu nițică apă rece, că îndată mă pomenesc cu o criză afurisită de reumatism.. Și cînd te gîndești cîte îmi permiteam altădată.

Uneori consulul avea și ameteți. Se duceau la Obersalzbrunn, la Ems și Baden-Baden, sau la Kissingen; iar de aici făceau o călătorie, pe cît de instructivă, pe atît de veselă, la München, trecînd prin Nürnberg și la Viena, cu un ocol pe la Ischl și Salzburg, și apoi se întorceau acasă prin Praga, Dresda și Berlin... Și cu toate că din cauza unei colite nervoase - de care suferea în timpul din urmă - *madame* Grünlich trebuia să se supună unui regim sever, la băi, călătoriile acestea însemnau pentru ea o schimbare, extrem de bine venită, fiindcă nu ascundea deloc că se cam plictisea acasă.

- O, Doamne, vezi cum se întîmplă în viață, tată, spunea ea, cu ochii ațintiți în tavan. Firește, am învățat ce va să zică viața... Dar tocmai de aceea e așa de trist că trebuie să stau mereu acasă, ca o proastă. N-o să crezi, nădăjduiesc, că nu mă simt bine la voi... aș merita să fiu bătută, ar fi cea mai mare lipsă de recunoștință din partea mea! Dar așa e omul, știi tu...

Ceea ce o supăra mai ales era spiritul din ce în ce mai religios ce cuprindea vasta locuință părintească, fiindcă înclinările evlavioase ale consulului se accentuau tot mai tare, pe măsură ce omul înainta în vîrstă și sănătatea i se șubrezea. Și de cînd începuse să îmbătrînească, prinsese și soția lui gustul acestor deprinderi. Rugăciunile la masă aveau o veche tradiție în casa Buddenbrook; de mai mult timp, însă, eră lege ca dimineața și seara familia și servitorimea să se adune în sufrageria mică, pentru a asculta împreună un capitol din *Biblie*, citit chiar de consul. Pe deasupra, vizitele pastorilor și misionarilor se înmulțeau an de an. Căci respectabila casă patriciană din Mengstrasse, unde, în treacăt fie zis, se mîncea excelent, era cunoscută de mult ca un liman prietenos în cercurile clerului luteran și reformat, în lumea misiunilor din țară și din străinătate, și cu anumite prilejuri din toate unghiurile țării veneau domni îmbrăcați în negru și cu plete ca să petreacă aici cîteva zile... încredințați că n-o să ducă lipsă de convorbiri plăcute lui Dumnezeu, de mese copioase și de ceva subsidii sunătoare pentru scopuri pioase. Predicatorii din oraș intrau și ieșeau de asemenea ca la ei acasă...

Tom era mult prea discret și înțelept pentru a schița măcar un zîmbet, dar Tony făcea pur și simplu haz pe socoteala lor, ba, din nefericire, nu se sfia să ridiculizeze cinstitele fețe bisericești ori de cîte ori putea.

Uneori, cînd doamna consul avea migrenă, *madame* Grünlich trebuia să ia asupra ei grija gospodăriei și să hotărască felurile de bucate. Într-o zi, cînd se nimerise să aibă în casă un preot străin a cărui poftă de mîncare stîrnea ilaritate generală, ea avu perfidia de a pune să se pregătească o supă de slănină, o specialitate a orașului, un fel de bulion preparat cu varză acră în care se turnau toate felurile ce alcătuiau prînzul: cartofi, șunca, prune uscate, pere răskoapte, conopidă, mazăre, fasole, sfeclă și alte lucruri, împreună cu un sos de fructe; nimeni în lume nu putea mîncea această supă, dacă nu era deprins cu ea din copilărie.

- Vă place, părinte, vă place? întreba Tony întruna... Nu? Vai de mine, cine ar fi crezut! Și lua o mutră de ștrengărită, plimbîndu-și limba pe buza de sus, cum avea obiceiul să facă ori de cîte ori pune la cale vreo drăcie.

Domnul voluminos lăsă cu resemnare lingura jos și zise, fără a bănuia ceva rău:

- Nu face nimic, o să iau din felul al doilea.

- Da, mai avem un mic *apres*, spuse repede doamna consul, căci după această supă nimeni nu se putea gîndi la un al doilea fel de mîncare. Și

astfel, deși mai era și o prăjitură cu sos de mere, preotul păcălit se ridică flămînd de la masă, în timp ce Tony chicotea pe-nfundate, iar Tom, abia stăpînindu-se, își ridică o sprinceană.

Altă dată, Tony vorbea în vestibul cu Stina, bucătăreasa, despre treburi de-ale gospodăriei, cînd pastorul Mathias din Cannstatt, care se afla iar de cîteva zile în casa lor, se întoarce de la plimbare și sună la intrare. Legănîndu-se ca o rață, cu mersul ei de țărancă, Trina se grăbi să-i deschidă; pastorul, din dorința de a-i spune o vorbă binevoitoare și de a o examina puțin, o întrebă prietenos:

- Iubești pe Domnul?

Poate că voia să-i facă chiar un mic dar, dacă ea și-ar fi mărturisit credința în Mîntuitor.

- Da, domnule pastor, răspunse Trina, șovăind, roșind, făcînd ochi mari, dar la care vă gîndiți, la domnu' mare sau la conașu'?

Firește că *madame* Grünlich nu uită să povestească la masă, și încă cu glas tare, această istorie, și chiar doamna consul se pomeni rîzînd, cu rîsul acela al Krögerilor, pufăind din buze.

Consulul însă privea serios și supărat în farfurie.

- O neînțelegere..., spuse pastorul Mathias încurcat.

UNSPREZECE

Ceea ce urmează acum s-a întâmplat la sfârșitul verii anului '55, într-o după-amiază de duminică. Familia Buddenbrook ședea în salonul cu peisaje și-l aștepta pe consul, care se îmbrăca încă în odaia de jos. Se înțeleseseră cu familia Kistenmaker să facă o plimbare la o grădină de vară dincolo de poarta orașului, în afară de Clara și Klothilde, care în fiecare duminică seara tricotau în casa unei prietene ciorapi pentru copiii de negri, ceilalți aveau de gând să ia cafeaua acolo, și să facă, dacă timpul le va îngădui, chiar o plimbare cu barca pe râu...

- Ei bine, papă mă scoate din sărite, spuse Tony, întrebându-l ca de obicei cuvinte tari. S-a pomenit vreodată să fie gata la timp? Stă acolo la birou, stă... și stă... totdeauna mai *găsește* ceva de făcut... Dumnezeu, poate că trebuie într-adevăr, nu zic... deși nu cred că am da chiar faliment dacă ar lăsa condeiul din mână cu un sfert de ceas mai devreme. Bun... și după ce a întârziat zece minute, își aduce aminte că a făgăduit ceva și urcă scările, două câte două, deși știe ce-l așteaptă: congestie și bătăi de inimă... Așa se întâmplă de câte ori avem musafiri sau ieșim să ne plimbăm! Nu poate să-și dea un pic de răgaz? Nu poate să se ridice la timp de la birou, să umble încet? E inconstient. Eu dacă aș fi în locul tău, mamă, i-aș spune serios bărbatului meu...

Îmbrăcată la modă, într-o rochie de mătase, cu ape, Tony ședea pe canapea lângă maică-sa care, la rîndul ei, purta o rochie mai grea, de mătase cenușie, ripsată, împodobită cu dantelă neagră. Capetele bonetei de dantelă și tul scrobit erau legate pe sub bărbie cu o panglică de atlas și-i atîrnau pe piept. Părul neted și cu cărare avea aceeași culoare blond-roșcată. În mîinile-i albe, cu vinișoare albastre, ținea o punguță. Lîngă ea, într-un fotoliu, se afla Tom, fumîndu-și țigara, în timp ce Clara și Thilda ședeau față-n față, lîngă fereastră. Biata Klothilde! Era de neînțeles cum putea să înghită zilnic o hrană atît de îmbelșugată și de gustoasă, fără să se vadă nimic pe ea! Slăbea din ce în ce mai tare și rochia-i neagră, care de altfel nu avea nici un fel de croială, n-o înfrumuseța cîtuși de puțin. Pe fața ei prelungă, liniștită și pămîntie, sub părul lins, de un blond-cenușiu, nasul se ridica drept și poros, îngroșîndu-se la vîrf...

- Credeți că *nu* va ploua! spuse Clara. Fetița aceasta avea obiceiul de a nu ridica vocea cînd punea cîte o întrebare și de a privi cu hotărîre și cu

oarecare asprime în ochii fiecăruia. Rochia ei cafenie nu avea altă podoabă decît un guleraș alb și scrobit și manșete la fel. Ședea drept, cu mîinile în poală. Servitorimea îi știa de frică, mai mult decît oricui; ea rostea rugăciunile dimineața și seara, deoarece consulul nu mai putea citi cu glas tare din pricina durerilor de cap. Ai să pui astă-seară mantila, Tony? întrebă ea din nou. O să se ude de ploaie și-i păcat, că e nouă. Cred că ar fi mai bine să amînați plimbarea...

- Nu, răspunse Tom. Vine și familia Kistenmaker... Nu face nimic... barometrul a scăzut prea brusc... N-are să fie cine știe ce, o răpăială trecătoare... n-o să dureze. Papà tot nu e încă gata. Foarte bine. O să așteptăm în liniște să treacă.

Doamna consul își ridică mîna, apărîndu-se parcă.

- Crezi că vine vreo furtună, Tom? Ah, știi cît mi-e de frică.

- Nu, răspunse Tom. Am vorbit azi dimineață în port cu căpitanul Kloot. El nu greșește niciodată. O să avem doar o ploaie torențială... fără vînt puternic. Această a doua săptămînă din septembrie venise cu călduri caniculare. Purtată de curenții din sud-sud-est, vara tîrzie se lăsa peste oraș mai copleșitoare decît în iulie. Un cer straniu, de un albastru-închis, strălucea peste coamele caselor, în fundul zării însă el era spălăcit ca în pustiu; iar după asfințit, pe străzile înguste, din case și din caldarîm ieșea, ca din niște cuptoare, o zăpușeală grea. În ziua aceea, vîntul începuse brusc să bată numai spre vest și în același timp se produsese o scădere bruscă a barometrului... Cerul era încă în mare parte senin, dar începeau să se suie mase grozave de nori albaștri-cenușii, groși și moi ca niște perne.

Tom adăugă:

- Găsesc că ploaia ar fi foarte binevenită. Ne-am topi dacă ar trebui să umblăm prin aerul acesta. E un zăduf nefiresc. Așa ceva n-am pomenit la Pau...

În clipa aceea intră în odaie Ida Jungmann, de mîna cu mica Erika. Fetița, îmbrăcată într-o rochiță de stambă proaspăt spălată și călcată, răspîndea miros de scrobeală și săpun și avea un aer foarte poznaș. Tenul ei era trandafiriu și ochii erau întocmai ca ai lui Grünlich, dar buza de sus era a Antoniei.

Buna Ida avea părul cărunt, aproape alb, deși abia trecuse de patruzeci de ani. Dar era ceva ereditar; și unchiul său, care se prăpădise de sughiț, avusese părul alb la treizeci de ani. Altfel însă, ochii ei mici și căprui erau vioi, neobosiți și credincioși. Trecuseră douăzeci de ani de cînd venise în

această casă și simțea cu mândrie că nu se pot lipsi de ea. Supraveghea bucătăria, cămara, scrinurile cu rufe, vesela de porțelan, făcea cumpărăturile mai importante, îi citea micuței Erika, îi făcea rochii pentru păpuși, o ajuta să-și pregătească lecțiile și la amiază, înarmată cu un pachet de tartine, o lua de la școală și o ducea la plimbare în Muhlenwall. Nu era cunoștință care să nu-i spună doamnei consul Buddenbrook sau fiicei sale:

- Ce comoară de guvernantă ai dumneata, draga mea! Aur nu altceva, aur, ascultă-mă pe mine! Douăzeci de ani!... Și chiar la vârsta de șaizeci de ani și peste șaizeci de ani, tot voinică o să fie! Oamenii ăștia ciolănoși... Și ce ochi credincioși are! Te invidiez, scumpa mea!

Dar și Ida Jungmann se respecta. Știa cine era și când în Muhlenwall o slujnicuță oarecare se așeza cu vreun copil pe aceeași bancă și încerca să intre în vorbă cu ea ca de la egal la egal, mamzel Jungmann i-o reteza scurt: "Erika, micuța mea, trage grozav aici", și o lua din loc.

Tony trase fetița spre dînsa și o sărută pe unul din obrajii trandafirii, iar doamna Buddenbrook îi întinse mîna cu un zîmbet cam distrat... căci privea cu îngrijorare cerul care se întuneca din ce în ce mai mult. Cu mîna stîngă pipăia nervoasă perna canapelei, iar ochii ei luminoși se întorceau neliniștiți spre fereastră.

Erikăi i se dădu voie să se așeze lîngă bunica, iar Ida luă loc pe un scaun, fără să atingă speteaza, și începu să croșeteze. Tăceau toți, așteptîndu-l pe consul. Aerul era înăbușitor. Afară ultimul petic de albastru dispăruse și cerul plumburiu atîrna greu și împovărat, pînă la pămînt. Culoarele odăii, peisajele de pe tapete, galbenul mobilelor și al draperiilor se stinseseră, rochia Antoniei nu-și mai juca apele și ochii oamenilor își pierduseră strălucirea. Iar vîntul, vîntul de apus, care adîneauri alerga încă printre copacii din preajma bisericii Sfînta Maria și ridica în mici vârtejuri praful de pe strada întunecată, nu mai sufla. Era o clipă de liniște desăvîrșită.

Și deodată - clipa veni brusc - în tăcerea adîncă se întîmplă ceva înspăimîntător. Năduful se înteți, într-o secundă văzduhul parcă își spori presiunea cu o repeziciune și intensitate ce te apăsau pe creieri, îți strîngeau inima și-ți tăiau respirația... Jos, în stradă, o rîndunică zbura atît de aproape de pămînt încît aripile ei atingeau caldarîmul... Și această apăsare copleșitoare, această tensiune, această tortură crescîndă a organismului ar fi devenit de neîndurat, dacă ar mai fi ținut fie și pentru o frîntură de clipă, dacă momentul culminant, atins de îndată, n-ar fi fost urmat de o destindere, de un salt... de o mică ruptură salvatoare care se produse undeva - o ruptură

fără zgomot, și totuși auzită parcă de urechea omenească - dacă în aceeași clipă, fără să fi fost precedat aproape de nici un strop, puhoiul nu s-ar fi revărsat din cer cu atîta tărie, încît din prima secundă apa spumega în șanțuri și împrășca pînă sus pe trotuare...

Deprins din timpul bolii să-și urmărească manifestările nervilor, în clipa aceasta stranie, Thomas se aplecă înainte, își duse mîna la tîmplă și își aruncă țigara. Se uită de jur împrejur să vadă dacă și ceilalți au simțit și și-au dat seama de cele petrecute. Crezu că citește ceva pe chipul maică-sii; ceilalți însă nu păreau să fi observat nimic. Doamna consul privea acum afară la ploaia deasă care învăluisese cu totul biserica Sfînta Maria și oftă:

- Slavă Domnului!

- Așa, zise Tom. Asta răcorește aerul în două minute. Apoi acolo, afară, stropii de ploaie vor picura doar de pe crengile copacilor și noi vom lua cafeaua pe verandă... Thilda, deschide nițel fereastra!

Zgomotul ploii năvăli mai puternic în odaie. Era o larmă nemaipomenită. Totul vîjîia, plescăia, murmura, spumega. Vîntul se porni din nou, se repezi vesel în vîlul des de apă, îl sfîrtecă, îl goni încoace și încolo. Fiecare minut aducea un nou val de răcoare.

În clipa aceea, Line, jupîneasa, venea alergînd prin galerie cu coloane și dădu buzna în odaie. Încercînd s-o domolească, Ida îi spuse cu o privire dojenitoare:

- Ei, ce să zic...

Ochii albaștri și fără expresie ai Linei erau larg deschiși și cîteva secunde fălcile i se mișcară fără a izbuti să scoată un cuvînt...

- Ah, doamnă consul, ah, nu... veniți repede... ah, Dumnezeuule, ce spaimă am tras...

- Bravo! spuse Tony. Iar a spart ceva! Poate chiar din porțelanurile fine! Ei bine, mamă, ai niște slujnice...!

Jupîneasa însă bîlbîia îngrozită:

- A, nu *m'am* Grünlich... Că dacă ar fi numai atît... da' e domnul... că voiam să-i duc cizmele și cînd colo domnu' consul sade în fotoliu și nu poate grăi și geme întruna. Și eu zic că nu-i a bună, că-i galben ca ceara..

- La Grabow! strigă Thomas și o împinse pe Line spre ușă.

- Dumnezeuule, Dumnezeuule din ceruri! strigă doamna consul ieșind grăbită și cuprinzîndu-și fața între mîini.

- La Grabow... cu trăsura... repede! repetă Tony, gîfîind. Alergară pe scări în jos, prin sufrageria mică, în odaia de dormit.

Dar Johann Buddenbrook era mort.

PARTEA A CINCEA

- Bună seara, Justus! spuse doamna Buddenbrook. Cum îți merge? Bine? Ia loc, te rog.

Consulul Kröger o îmbrățișă delicat și fugitiv, apoi strînse mîna celei mai în vîrstă dintre nepoatele sale care era de asemenea în sufragerie. Avea acum vreo cincizeci și cinci de ani. Purta o mustață mică, și de un timp încoace, niște favoriți mari, rotunjiți și cărunți de tot, care-i lăsau liberă bărbia. Iar peste chelia lui vastă și trandafirie se așterneau cîteva șuvițe sărăcăcioase, pieptănate cu grijă. Pe mîneca redingotei elegante purta o bandă lată de doliu.

- Ai aflat ultima noutate, Bethsy? întrebă el. Da, Tony, pe tine o să te intereseze îndeosebi. Ei bine, am vîndut proprietatea de la poarta orașului... Cine a cumpărat-o? Nu *unul*, ci doi, căci va fi împărțită. Casa urmează s-o dărîme și să ridice prin mijlocul terenului un gard; apoi negustorul Benthien, la dreapta, și negustorul Sorenson la stînga, își vor clădi fiecare cîte un coteț de cîini... Ei, așa a vrut Dumnezeu!

- Nemaipomenit! exclamă doamna Grünlich, încleștîndu-și mîinile în poală și ridicîndu-și privirea în tavan... Proprietatea bunicului! Bine, dar în felul ăsta se distruge. Tot farmecul ei era întinderea aceea... de prisos, de fapt... dar tocmai asta îi dădea un aer boieresc... Grădina aceea mare... pînă la Trave... și casa din fund, cu intrarea pentru trăsurile, cu alea de castani... Va să zică o taie-n două... Benthien o să stea în fața uneia dintre porți trăgînd din lulea, Sorenson, în fața celeilalte. Ei, așa a vrut Dumnezeu, într-adevăr, nene Justus. Se vede că nimeni nu mai este destul de distins ca să locuiască singur în toată proprietatea. Bine că bunicul n-a mai apucat să vadă...

În casă atmosfera de doliu era încă prea gravă și apăsătoare pentru ca Tony să fi putut da frîu liber indignării ei cu glas mai ridicat și în cuvinte mai tari. Era ora cinci și jumătate din după-amiaza zilei în care urma să se deschidă testamentul, la două săptămîni de la moartea consulului. Doamna consul Buddenbrook îl poftise pe fratele ei în Mengstrasse pentru a discuta cu Thomas și cu domnul Marcus, procuristul, dispozițiile decedatului și situația averii familiei; Tony declamase că vrea să fie și ea de față. "Datorează acest interes - zicea ea - atît firmei cît și familiei" și avu grijă să dea întrevederii aerul unei ședințe, unui consiliu de familie. Trăsese perdelele și cu toate că

pe masa lungită din sufragerie, acoperită cu postav verde, ardeau două lămpi cu parafină, ea mai aprinse, de prisos ce-i drept, și luminările din candelabrele mari, aurite. În afară de asta mai împrăstie pe masă o sumedenie de hîrtie de scris și de creioane ascuțite; nimeni nu știa pentru ce era nevoie de ele.

Rochia neagră împrumuta trupului lui Tony o zveltețe tinerească și cu toate că era mai îndurerată, poate, decît toți de moartea consulului - fusese doar atît de apropiată de el în ultimul timp - cu toate că azi chiar, gîndindu-se la el, izbucnise de două ori în lacrimi amare, perspectiva acestui mic consiliu de familie, a acestei mici dezbateri serioase la care își propusese să ia parte cu demnitate, izbuti să-i rumenească obrajii frumoși, să-i învioroze privirea, să dea voioșie și greutate mișcărilor ei... În schimb, doamna Buddenbrook, istovită de spaimă, de durere, de miile de formalități ale doliului și de ceremoniile înmormîntării, părea suferindă. Fața ei, încadrată de dantelele negre ale bonetei, părea și mai palidă, iar privirea ochilor de un albastru-deschis era golită de viață. Dar în păru-i neted, blond-roșcat, pieptănat cu cărare, nu se vedea încă nici un fir alb... Era la mijloc tot loțiunea de la Paris sau doamna consul începuse să poarte perucă? Asta o știa numai mamzel Jungmann, dar ea n-ar fi suflat o vorbă nici măcar doamnelor din familie.

Ședeau la capătul mesei din sufragerie și așteptau să vină din birou Thomas și domnul Marcus. Din fundalul azuriu, chipurile zugrăvite ale zeilor se desprindeau albe și mîndre pe soclurile lor.

Doamna Buddenbrook spuse:

- Uite ce este, dragul meu, Justus... Te-am rugat să vii... pe scurt, e vorba de fetiță, de Clara. Bunul meu Jean, fie iertat, a lăsat în seama mea alegerea unui tutore de care copila va mai avea nevoie timp de trei ani. Știu că nu-ți place să te încarci cu obligații; ai destule îndatoriri față de nevastă și față de fii tăi.

- Față de fiul meu, Bethsy.

- Bine, bine, să fim creștini și iertători, Justus, căci scris este: "...precum iertăm și noi greșitorii noștri". Gîndește-te la mila Tatălui nostru ceresc. Fratele ei o privi cam mirat. Pînă acum astfel de fraze se auzeau numai din gura răposatului consul. Destul despre asta! reluă doamna Buddenbrook. Această funcție caritabilă n-o să-ți dea prea multă bătaie de cap... Te-aș ruga să primești să-i fii tutore.

- Cu plăcere, Bethsy, o fac într-adevăr cu plăcere. N-aș putea să-mi văd pupila? Fata asta atît de bună... e puțin prea serioasă.

Clara fu chemată. Îmbrăcată în negru, ea intră palidă, cu mișcări triste, reținute. De la moartea consulului își petrecuse aproape tot timpul în rugăciuni la ea în odaie. Ochii-i întunecați erau ficși; părea încremenită de durere și de frică de Dumnezeu.

Curtenitor cum era de felul lui, unchiul Justus făcu cîtiva pași în întîmpinarea ei și aproape că se înclină cînd îi strînse mîna, după care îi adresă cîteva cuvinte cumpănite. Apoi copila se retrase, nu mai înainte însă ca maică-sa s-o sărute pe buzele ei nemișcate.

- Cum îi merge bunului nostru Jorgen? încep din nou doamna Buddenbrook. Cum se simte la Wismar?

- Bine, răspunse Justus Kröger, în timp ce, ridicînd din umeri, se așeză iar pe un scaun... Cred că în sfîrșit și-a găsit locul... E un băiat cumsecade, Bethsy, un băiat cinstit; dar... după ce nici a doua oară n-a reușit la examen, nu avea de ales...

Dreptul nu-i făcea nici o plăcere și situația lui la poșta din Wismar e destul de acceptabilă... Dar ia spune-mi: aud că Christian al tău se întoarce.

- Da, Justus, se întoarce... Dumnezeu să-l aibă în pază pe mare. Ah, drumul e îngrozitor de lung! I-am scris a doua zi după moartea lui Jean, dar are să treacă multă vreme pînă va primi scrisoarea și pe urmă, cu corabia cu pînze îi mai trebuiesc vreo două luni pînă să sosească. Dar are să vină; mi-e așa de dor de el, Justus! Deși Thomas spunea că Jean n-ar fi fost niciodată de acord să-și părăsească postul din Valparaiso... dar, gîndește-te, sînt aproape opt ani de cînd nu l-am văzut! Și apoi în aceste împrejurări! Vreau să-i văd pe toți în jurul meu, în clipele acestea grele... E doar firesc, ca o mamă...

- De bună seamă, de bună seamă, se grăbi să răspundă consulul Kröger, fiindcă surorii sale îi dăduseră lacrimile.

- Acum nici Thomas nu mai are nimic împotrivă, continuă ea. Căci unde ar fi un loc mai bun pentru Christian decît în casa răposatului său tată, în întreprinderea lui Tom? Poate să stea aici, să lucreze aici... Ah, sînt mereu îngrijorată, mă tem că și clima de acolo îi face rău. Chiar atunci intră în sufragerie Thomas Buddenbrook, însoțit de domnul Marcus, Friederich Wilhelm Marcus, de ani de zile, procurist al decedatului consul, un om de statură înaltă; purta o haină cafenie cu bandă neagră la braț. Vorbea foarte încet, ezitant, cam gîngav, cumpănind o secundă fiecare cuvînt și avea

obiceiul să-și treacă ușurel și prevăzător degetul arătător și cel mijlociu de la mîna stîngă peste mustața castaniu-roșcată, neîngrijită, ce-i acoperea gura, sau să-și frece cu multă înfrigurare palmele, în timp ce își plimba atît de îngîndurat, într-o parte și într-alta, privirea ochilor căprui și rotunzi, încît părea un om zăpăcit și cu desăvîrșire absent, deși în tot ce făcea era atent la fiecare amănunt.

Thomas Buddenbrook, conducător al unei mari case de comerț la o vîrstă atît de tînă, dovedea, prin înfățișarea și întreaga lui atitudine, seriozitate și demnitate; dar era palid, iar îndeosebi mîinile lui - una din ele purta inelul familiei cu sigiliu de piatră verde - erau tot atît de albe ca și manșetele ce-i ieșeau din mînele hainei de postav negru; judecînd după paloarea lor înfrigurată se putea ușor ghici cît erau de uscate și reci. Aceste mîini cu unghii ovale și îngrijite, bătînd în vînat, puteau să aibă, în anumite clipe, în anumite poziții inconștiente și ușor crispate, o expresie de negrăită sensibilitate și de rezervă aproape temătoare, o expresie străină pînă acum mîinilor cam late și burgheze, deși fin articulate, ale familiei Buddenbrook și care nici nu li se prea potrivea... Întîia grijă a lui Tom fu să deschidă cele două canaturi ale ușii dinspre salonul cu peisaje, pentru a lăsa să intre căldura sobei ce ardea îndărătul grilajului de fier forjat.

Apoi dădu mîna cu consulul Kröger, luă loc la masă, față în față cu domnul Marcus, și ridicîndu-și o sprînceană o privi destul de mirat pe sora sa. Dar Tony își scutură în așa fel capul spre spate și își propti apoi bărbia în piept cu un aer atît de hotărît încît Tom renunță la orice observație în legătură cu prezența ei.

- Va să zică tot nu-ți putem spune încă "domnule consul"? întrebă Justus Kröger... Așadar, Țările de Jos așteaptă zadarnic să le reprezînți, dragă Tom?

- Da, unchiule Justus, am socotit că e mai bine așa... Vezi, puteam să preiau numaidecît consulatul, laolaltă cu alte obligații, dar în primul rînd sînt încă prea tînăr... apoi am vorbit cu unchiul Gotthold; s-a bucurat și a primit.

- Foarte cuminte, băiete. Și grozav de politic... Absolut *gentlemanlike*.

- Domnule Marcus, spuse doamna consul, dragă domnule Marcus. Și-i întinse mîna cu palma larg deschisă și întoarsă în sus, iar procuristul i-o apucă cu o privire piezișă, gravă și îndatoritoare. Te-am rugat să poftești aici... Dumneata știi despre ce este vorba și eu sînt sigură că ești de acord cu noi. Bărbatul meu, fie-i țărîna ușoară, în ultimele sale dispoziții și-a

exprimat dorința ca, după trecerea lui la cele veșnice, dumneata să-ți pui în serviciul firmei loiala și încercata dumitale putere de muncă, nu în calitate de colaborator străin, ci de asociat.

- Firește, negreșit, doamnă consul, răspunse domnul Marcus. Și vă rog respectuos să credeți că știu să prețuiesc cu toată recunoștința cinstea pe care mi-o face această ofertă, căci mijloacele materiale pe care le pot pune la dispoziția firmei sînt prea neînsemnate. În fața lui Dumnezeu și a oamenilor nu pot face ceva mai bun decît să primesc cu profundă recunoștință propunerea domniei-voastre și a fiului domniei-voastre.

- Da, Marcus, îți mulțumesc din inimă că te arăți gata să preiei o parte din marea mea răspundere care pentru mine ar fi fost prea grea.

Thomas rosti aceste cuvinte repede și ușor, întinzînd mîna peste masă asociatului său, căci ei doi erau înțeleși de mult și ceea ce se petrecea acum era o simplă formalitate.

- "Cîrdășie - ticăloșie"... Ei, voi doi veți ști să dezmințiți această zicătoare glumeată, spuse consulul Kröger. Și acum, dacă vreți, să cercetăm în grabă situația, copii. Pe mine nu mă privește decît zestrea pupilei mele, restul mi-e indiferent. Ai o copie după testament, Bethsy? Și tu, Tom, ai făcut o evaluare sumară?

- O am în cap, spuse Thomas; și rostogolindu-și creionul de aur încoace și încolo pe tăblia mesei, începu să expună situația, în timp ce, rezemat de speteaza fotoliului, îmbrățișa cu privirea salonul cu peisaje...

Ieși la iveală că averea lăsată de consul era cu mult mai mare decît ar fi putut crede oricine. E adevărat că zestrea celei mai vîrstnice dintre fete se dusesse pe copcă, că pierderea suferită de pe urma falimentului din Bremen în '51 fusese o lovitură grea. Anul '48, ca și acest an '55, cu atîtea tulburări și zvonuri de război, pricinuiseră de asemenea destule pierderi, dar din succesiunea de 400 000 de mărci, rămasă la moartea soților Kröger, casei Buddenbrook îi reveniseră 300 000 în cap, dat fiind că Justus își mîncase o mare parte din moștenirea personală. Și cu toate că, după obiceiul negustorilor, Johann Buddenbrook se plîngea mereu, pierderile erau larg compensate de cei treizeci de mii de taleri, cîștigați anual în ultimii cincisprezece ani. Averea se ridica așadar, fără a pune la socoteală bunurile imobiliare, la suma rotundă de 750 000 de mărci.

Chiar lui Thomas, atît de inițiat în mersul afacerilor, tatăl său îi ascunsese oarecum această situație. În timp ce doamna Buddenbrook lua cunoștință de cifra respectivă cu liniștită discreție, în timp ce Tony, neînțelegînd nimic,

privea în sus cu o adorabilă demnitate, fără a izbuti totuși să-și alunge de pe față o îndoială plină de îngrijorare care parcă voia să spună: "e mult asta?... foarte mult?... sîntem într-adevăr oameni bogați?..." În timp ce domnul Marcus își freca mîinile încet și distrat în aparență, iar consulul Kröger se plictisea vădit, pe Thomas cifra pe care o rosti îl umplea de o mîndrie nervoasă, nerăbdătoare, făcîndu-l să pară aproape supărat.

- De mult trebuia să atingem milionul, spuse cu glasul înăbușit de emoție, în timp ce mîinile îi tremurau... în epoca cea mai înfloritoare bunicul ajunsese să dispună de 900 000 de mărci. Și cîte strădanii de atunci, cîte succese, ce lovituri frumoase din cînd în cînd! Și zestrea mamei! Moștenirea mamei! Dar vai, fărîmițarea aceasta continuă!... Doamne, e natura lucrurilor... Iertați-mă dacă în clipa asta vorbesc prea exclusiv în interesul firmei și prea puțin în al familiei... Aceste dote, aceste despăgubiri plătite unchiului Gotthold și celor din Frankfurt, aceste sute de mii care au trebuit să fie retrase din întreprindere... Și pe vremea aceea șeful casei avea doar un frate și o soră... în sfîrșit, o să avem multe de făcut, Marcus.

Setea de acțiune, de izbîndă și de putere, dorința de a îngenunchea norocul se aprinse scurt, aprig în ochii săi. I se părea că privirile întregii lumi stau ațintite asupra lui, așteptînd să vadă dacă va fi în stare să sporească sau măcar să păstreze prestigiul firmei, al familiei străvechi. La bursă întâlnea căutături piezișe, cercetătoare, ochi joviali, sceptici și puțin batjocoritori ai negustorilor bătrîni, care parcă-l întrebau: "Ei, fiule, o să duci la tăvăleală?"

"Da, o să duc!" se gîndea el.

Friederich Wilhelm Marcus își freca mîinile îngîndurat, iar Justus Kröger spuse:

- Domol, domol, bătrîne Tom! S-au dus vremurile cînd bunicul tău era furnizor al armatei prusace.

Urmă o discuție amănunțită asupra dispozițiilor generale și particulare ale testamentului, o discuție la care participau toți. Consulul Kröger era corifeul bunei dispoziții, și nu-l mai scotea pe Thomas din "Alteța Sa de aci înainte Prinț Domnitor". "Conform tradiției, domeniul hambarelor rămîne, fără vorbă, în posesiunea Coroanei", spunea el.

De altfel, cum ușor se poate înțelege, tendința dispozițiilor testamentare era, ca, pe cît posibil, totul să rămînă într-o singura mînă, ca doamna Elisabeth Buddenbrook să fie, în principiu, legatara universală și ca întreaga avere să rămînă în întreprindere. La acest din urmă punct domnul Marcus observă că în calitatea lui de asociat adaugă 120 000 de mărci la capitalul

social. Lui Thomas i se fixă deocamdată o avere personală de 50 000 de mărci; aceeași sumă îi fu destinată și lui Christian, pentru cazul că și-ar crea o situație independentă. Justus Kröger arată un interes plin de zel când se citi paragraful următor: "Stabilirea dotei pentru mult iubita mea fiică mai mică, Clara, în caz de căsătorie, o las la aprecierea mult iubitei mele soții..."

- Să zicem 100 000, propuse el, rezemîndu-se de speteaza fotoliului, picior peste picior, și răsucindu-și cu amîndouă mîinile mustățile scurte și cărunte. Era generozitatea întrupată. Dar pînă la urmă se ajunsese la tradiționala sumă de 80 000.

"În cazul că mult iubita mea fiică mai mare, Antonie, s-ar remărita - glăsuia mai departe testamentul - dota ei nu va putea depăși 17 000 de taleri, deoarece pentru înțîia ei căsătorie i-au fost date 80 000 de mărci...". Cu un gest pe cît de grațios pe atît de neliniștit, doamna Antonie, întinse brațele pentru a-și sumeca mînele corsajului și, ridicînd privirea în tavan, exclamă:

- *Grünlich*, ha! Era ca un strigăt de război, ca un sunet de trîmbiță. Știi dumneata, domnule Marcus, cum s-au petrecut de fapt lucrurile cu omul acesta? îl întrebă ea. Într-o după-amiază stăm în grădină, fără să bănuim ceva... în fața "portalului"... știi, portalul nostru. Ei bine, cine crezi că apare? Un individ cu niște favoriți aurii... Ce escroc!

- Te rog, interveni Thomas, o să vorbim ceva mai tîrziu despre domnul Grünlich, bine?

- Bine, bine, dar o să recunoști și tu Tom, că ești deștept, și am băgat și eu de seamă, știi, cu toate că nu de mult eram încă tare proastă, că în viață lucrurile nu se petrec totdeauna cum se cuvine și cîstit...

- Da..., recunosc Tom.

Apoi continuă firul vorbei, trecură la amănunte, luare cunoștință de dispozițiile consulului privitoare la marea *Biblie* a familiei, la butonii lui de diamant, la o mulțime de obiecte mai mărunte... Justus Kröger și domnul Marcus rămaseră la cină.

DOI

Pe la începutul lui februarie 1856, după o absență de opt ani, Christian Buddenbrook se întoarse în orașul natal. Sosi cu poștalionul din Hamburg. Era îmbrăcat într-un costum galben cu carouri mari care avea un aspect tropical; purta un cioc ca un pește-cu-spadă și un baston mare de trestie de zahăr și primi, distrat și încurcat, îmbrățișările doamnei consul.

Păstră aceeași atitudine și a doua zi, când familia se duse la cimitir, dincolo de poarta orașului, ca să depună o coroană la mormântul consulului. Stăteau unul lângă altul pe aleea acoperită de zăpadă, în fața lespezii mari pe care, în jurul blazoanelor familiei săpate în piatră, se înșirau numele celor ce odihneau acolo... în fața crucii drepte de marmură ridicate la marginea crîngului golaș, iernatic; erau toți, afară de Klothilde, care plecase la "Ungnade" ca să-l îngrijească pe tatăl ei bolnav.

Tony așează coroana unde sta scris numele tatălui ei, săpat de curînd, cu litere de aur, și, fără să-i pese de zăpadă, îngenunche lângă mormînt pentru a rosti în șoaptă o rugăciune; vălul negru îi plutea în jur și fusta-i largă se așternu roată în falduri pitorești. Numai Dumnezeu știe cîtă durere și pioșenie, dar și cîtă vanitate de femeie frumoasă era în această atitudine degajată. Thomas nu avea chef să se gîndească la asta. Christian însă se uita la sora sa cu coada ochiului, cu un amestec de ironie și de îngrijorare, parc-ar fi vrut să spună: "Îți iei răspunderea pentru ceea ce faci? N-o să te rușinezi cînd o să te ridici? Ce lucru neplăcut!" Tony îi prinse privirea cînd se ridică, dar nu se zăpăci deloc. Își dădu capul pe spate, își potrive vălul și rochia și porni cu o siguranță plină de demnitate, fapt care îl liniști vădit pe Christian.

Dacă în iubirea lui exaltată pentru Dumnezeu și pentru cel răstignit pe cruce, răposatul consul fusese întîiul din neamul său care încercase și cultivase simțăminte atît de puțin burgheze, atît de deosebite și puțin comune, în schimb cei doi fii ai săi păreau a fi întîii Buddenbrook care se dădeau îndărăt, speriați, din fața manifestării libere și naive a unor astfel de sentimente. E sigur că Thomas primise moartea tatălui său cu o durere mai adîncă decît, să zicem, bunicul său pe aceea a străbunicului. Totuși, el nu avea obiceiul să îngenuncheze lângă mormînt, nu se prăbușea pe masă, ca Tony, suspinînd ca un copil, și-i era peste măsură de penibil să audă cuvintele mari, amestecate cu lacrimi, prin care doamnei Grünlich îi plăcea

să preamărească, între friptură și desert, personalitatea și calitățile defunctului lor tată. În fața izbucnirilor de acest fel, el păstra o seriozitate plină de măsură, o tăcere resemnată, abia clătinînd din cap... și tocmai cînd nimeni nu se gîndea sau nu pomenea de cel dispărut, ochii i se umpleau, încet, de lacrimi, fără ca fața lui să-și fi schimbat expresia.

Christian, însă, era cu totul altfel. În fața efuziunilor naive și copilăroase ale surorii sale, îi era pur și simplu cu neputință să-și păstreze calmul; se apleca asupra farfuriei, se întorcea în altă parte, se răsucea de parcă ar fi vrut să intre în pămînt și adeseori o întrerupea chiar, spunîndu-i încet, chinuit: "Pentru Dumnezeu... Tony..." în timp ce nasul i se zbîrcea în nenumărate crețuri.

Da, se arăta neliniștit și încurcat de-ndată ce venea vorba de cel răposat; se părea că-i era teamă și fugea nu numai de manifestările fără măsură ale simțămintelor adînci și solemne, ci și de aceste sentimente în sine.

Nimeni nu-l văzuse vărsînd o singură lacrimă pentru tatăl sau mort. Îndelungata ședere printre străini singură nu explica acest lucru. Mai straniu era, însă, că mereu o lua pe Tony la o parte și, în ciuda obișnuitei lui aversiuni pentru astfel de discuții, o punea să-i povestească cu amănunte cît mai concrete tot ce s-a petrecut în acea după-amiază groaznică a morții. Căci *madame* Grünlich avea un fel nespus de vioi de a istorisi.

- Și zici că era galben? întrebă pentru a cincea oară... Ce striga fata cînd a năvălit în salon?... Așadar, era galben de tot?... Și n-a mai putut rosti nici un cuvînt înainte de moarte? Ce spunea fata? Ce sunete mai putea scoate? "Ua?..." Tăcea, tăcea îndelung, în timp ce ochi-i mici, rotunzi, adînciți în orbite, rătăceau grăbiți și îngîndurați încoace și-ncolo prin odaie. *îngrozitor*, spunea deodată, și se vedea că-l trecea un fior din creștet pînă-n tălpi în timp ce se ridica. Apoi cu ochi neliniștiți, îngîndurați, începea să se plimbe în sus și-n jos.

Tony îl urmărea uluită, căci fratele ei, care din motive neînțelese părea să se rușineze cînd ea îl jelea cu glas ascuțit pe tatăl său, repeta tare și cu un fel de concentrare înfiorată, horcăielile acestuia, în clipa morții, așa cum le aflate cu mare greutate de la Line, fata din casă...

Christian nu se făcuse deloc mai frumos. Era deșirat și palid, pe țeasta lui pielea stătea întinsă, între pomeți, nasul lui mare, încovoiat, se ridica ascuțit și descărnat, iar părul i se rărise vizibil. Gîtul îi era subțire și prea lung, iar picioarele-i slabe se curbau nefiresc... De altfel, șederea la Londra părea a fi avut o influență cît se poate de adîncă asupra lui și cum și la Valparaiso

întreținuse legături îndeosebi cu englezi, întreaga lui înfățișare luase un aer britanic ce nu-i venea rău deloc. Acest aer se vădea în croiala comodă a costumelor, în stofa lor de lână trainică, în solida eleganță a ghetelor late și în felul în care mustața-i roșcată și stufoasă îi atârna pleoștită peste gură dându-i un aer acru. Chiar și mâinile-i albe, care erau palide și poroase, ca ale oamenilor din regiunile tropicale, făceau, cu unghiile lor îngrijite, scurte și rotunde, impresia că sînt mâini de englez.

- Spune-mi te rog, întreba fără nici o legătură, cunoști senzația... e greu de descris... cînd ai înghițit ceva tare și te doare de-a lungul întregii spinări. În timp ce vorbea nasul i se strîngea din nou în nenumărate crețuri severe.

- Da, spunea Tony, e un lucru foarte obișnuit. Bei o gură de apă și...

- Crezi? răspundea el nemulțumit. Mi se pare că nu ne gîndim la același lucru. Și o seriozitate plină de neliniște îi juca nestatornic pe figură...

De altfel el fu cel dintîi care a adus în casă o atmosferă degajată, străină de doliu. Nu uitase nimic din arta de a-l imita pe răposatul Marcellus Stengel și era în stare să vorbească ceasuri întregi în jargonul lui. La masă se interesa de Teatrul Municipal... Dorea să știe dacă era o trupă bună, ce se joacă...

- Habar n-am, răspunse Tom pe un ton de o exagerată nepăsare, și asta dinadins, pentru a nu părea nerăbdător. Acum nu-mi arde de așa ceva.

Christian însă se făcea că nu aude și începea să vorbească despre teatru.

- Nu pot să vă spun cît îmi place să mă duc la teatru. Chiar cuvîntul "teatru" mă face fericit... Nu știu dacă vreunul dintre voi cunoaște această senzație. Aș fi în stare să stau ceasuri întregi nemișcat într-un fotoliu, privind cortina lăsată... Mă bucur ca în copilărie, cînd intram aici pentru a primi darurile de Crăciun... Clipa cînd se acordează instrumentele în orchestră!... M-aș duce la teatru să aud chiar *numai* atît... Îmi plac mai ales scenele de dragoste... Sînt unele amoreze care se pricep de minune să țină în mâini capul amorezului... În general, actorii... La Londra, ca și la Valparaiso, am avut mulți prieteni printre actori. La început eram de-a dreptul mîndru că pot sta de vorbă cu ei în viața de toate zilele. La teatru urmăresc cu atenție fiecare mișcare a lor... E foarte interesant. Unul dă ultima replică, se întoarce, cît se poate de liniștit, și se îndreaptă foarte încet și sigur, fără nici o emoție, spre ieșire, deși știe că ochii întregului public sînt ațintiți spre spatele său... Cum izbutește? Mai demult doream neconținut să ajung o dată îndărătul culiselor. Azi, pot să spun, mă mișc acolo ca la mine acasă. Închipuiți-vă... într-un teatru de operetă... era la Londra... într-o seară cortina se ridică în timp ce eu eram încă pe scenă... Stăteam de vorbă cu

miss Watercloose... o domnișoară Watercloose... o fată foarte drăguță! Ei bine, deodată sala era în fața mea... Dumnezeu, pînă-n ziua de azi nu știu cum am coborît de pe scenă.

*Madame Grünlich era aproape singura care rîdea la masă, dar Christian continua să trîncănească, plimbîndu-și privirile înapoi și-ncoace. Vorbea de cîntărețele din șantanurile englezești, de o artistă care apăruse pe estradă cu o perucă pudrată, lovind cu un baston lung în podele și cîntînd *That's Maria...**

- Maria, știți, e cea mai infamă dintre toate... Cînd o femeie face cel mai mare păcat, se zice: *That's Maria*. Maria e cea mai păcătoasă. Știți... e viciul... Și ultimul cuvînt îl rostea cu o expresie de scîrbă, încrețindu-și nasul și ridicîndu-și mîna dreaptă cu degetele încovoiate.

- *Assez*, Christian! spunea doamna consul. Asta nu ne interesează deloc.

Dar privirea lui Christian aluneca absentă pe deasupra maică-sii și desigur că ar fi încetat să vorbească și fără întreruperea ei, căci în timp ce ochii-i mici, rotunzi, înfundați în cap se roteau neconștient, el părea a se pierde într-o meditație profundă și neliniștită asupra Mariei și a viciului.

- Ciudat... spunea pe neașteptate, cîteodată nu pot să înghit! Nu, nu-i de rîs; e ceva foarte grav! îmi vine-n minte așa, dintr-o dată, că nu pot înghiți, și atunci, într-adevăr nu pot. Îmbucătura ajunge în fundul gurii, dar gîtlejul, mușchii... refuză să funcționeze... nu se mai supun voinței, știți. Da, adevărul e că nici nu mai îndrăznesc să-mi impun ca lumea voința.

- Christian! Dumnezeu, ce prostii! striga Tony, pierzîndu-și cumpătul. Nu-ndrăznești să vrei să-nghiți... I-auzi... Te faci de rîs! Vorbești alandala!...

Thomas tăcea, dar doamna Buddenbrook observă:

- Aștia-s nervii, Christian. Era timpul să te întorci; clima aceea de peste ocean te-ar fi îmbolnăvit.

După-masă se așeza la micul armoniu ce stătea într-un colț al sufrageriei și imita un pianist virtuoz. Își dădea pe spate coroana imaginară, își freca mîinile și se uita de jos în sus prin odaie; apoi, fără a scoate vreun sunet, fără a atinge suflătoare, căci nu știa să cînte și, ca cei mai mulți din familia Buddenbrook, nu era muzical, se apleca concentrat înainte, stăruia asupra basului, executa o fugă nebună, se arunca înapoi, privea încîntat spre tavan și își împlînta amîndouă mîinile puternic și triumfal în clape... Chiar și Clara izbucnea în rîs. Jocul era seducător, plin de pasiune și șarlatanie, de un comic irezistibil, avînd caracterul burlesc și excentric anglo-american, fără

să supere cât de cât, deoarece Christian se simțea foarte bine și foarte sigur în rolul său.

- Am frecventat foarte des concertele, spunea. Îmi place nespus de mult să văd cum mînuiesc oamenii instrumentele!... O, e într-adevăr minunat să fii artist!

Apoi o lua iar de la cap. Deodată, însă, se oprea. Pe neașteptate, devenea serios; schimbarea era atît de bruscă încît părea că o mască i-a căzut de pe față. Se ridica, își trecea mîna prin păru-i rar, se așeza pe alt scaun și rămînea acolo tăcut, înciudat, cu ochii neliniștiți și cu o expresie ca și cum ar trage cu urechea la cine știe ce zgomot bizar.

- Uneori Christian mi se pare cam ciudat, zise *madame* Grünlich într-o seară, stînd de vorbă cu fratele său Thomas. Ce curios vorbește! Intră în atîtea amănunte, sau - cum să zic? - vede lucrurile atît de straniu, nu?

- Da, răspunse Tom, înțeleg foarte bine ce vrei să spui, Tony. Christian e o fire profund indiscretă... e greu de găsit cuvîntul potrivit. Îi lipsește ceva ce s-ar putea numi echilibru, echilibru personal. Pe de o parte nu e în stare să-și păstreze calmul în fața naivităților lipsite de tact ale altora... Nu poate să se stăpînească, să le treacă cu vederea, își pierde cu desăvîrșire cumpătul... Pe de altă parte însă își poate pierde această stăpînire de sine și prin faptul că el însuși se trezește vorbind verzi și uscate, dîndu-și pe față într-un mod cât se poate de neplăcut toate intimitățile. Asta îți face uneori o impresie de-a dreptul penibilă. Nu e ca și cum ar aiura, prins de friguri? Celui cuprins de delir îi lipsește în același fel măsura, ținuta... A, în fond, totul e cât se poate de simplu: Christian se ocupă prea mult de el însuși, de procesele ce se petrec înlăuntrul lui. Uneori îl apucă o adevărată manie, de a scoate la lumină și de a comenta cele mai mărunte și mai ascunse din aceste procese lăuntrice... de care un om cu scaun la cap nu se sinchisește, de care nici nu vrea să știe, și asta pentru simplul motiv că i-ar fi rușine să le dezvăluie cuiva. E atîta lipsă de pudoare în aceste firi prea comunicative, Tony!... Vezi tu, și altul poate să-și mărturisească pasiunea pentru teatru, dar o face cu un alt accent; mai în treacăt, în sfîrșit, mai modest. Christian însă, o spune într-o manieră care înseamnă: "Nu e ceva nemaipomenit de original, de interesant în entuziasmul meu pentru scenă?" Și în timp ce vorbește își caută cuvintele, parcă s-ar căzni să exprime ceva extraordinar de subtil, de misterios și de neobișnuit... Am să-ți spun un lucru, continuă el după un răstimp, aruncîndu-și țigara prin grilajul de fier forjat în sobă... M-am gîndit și eu uneori la această neliniștită, vanitoasă și ciudată preocupare de sine a

lui Christian, căci pe vremuri înclinam și eu spre așa ceva. Dar am băgat de seamă că ea te destramă, te face neputincios, te lipsește de tărie... și pentru mine tăria, echilibrul sînt lucruri esențiale. Vor fi totdeauna oameni îndreptățiți să se intereseze de propria lor personalitate, să-și analizeze cu minuțiozitate simțămintele, poeți care știu să-și exprime cu precizie și eleganță viața lor interioară de ființe privilegiate, îmbogățind prin aceasta viața sufletească a altora. Dar noi nu sîntem decît simpli comercianți, draga mea, și cînd ne autoanalizăm sîntem de o jalnică neînsemnătate. Putem să descoperim, la nevoie, că zgomotul orchestrei care își acordează instrumentele ne face o plăcere deosebită și că uneori nu îndrăznim să înghițim... Eh! Să ne vedem de treabă, ce dracu, să înfăptuim ceva, cum au înfăptuit și înaintașii noștri...

- Ai dreptate, Tom, asta e și părerea mea. Cînd mă gîndesc că acești Hagenström se ridică pe zi ce trece. O, Dumnezeuule, *lepădăturile* astea, știi... mama nu vrea să audă cuvîntul acesta, dar e singurul care li se potrivește. Nu cumva cred că în afară de ei nu mai există familii distinse în oraș? Hah! îmi vine să rîd, știi să rîd cu hohote...!

TREI

Cînd sosise fratele său, șeful firmei *Johann Buddenbrook* îl cîntărise cu o privire mai îndelungată și iscoditoare, iar în primele zile, îl cercetase în treacăt, ori de cîte ori avusese prilejul, în sfîrșit, fără a-și trăda vreo apreciere pe fața-i calmă și discretă, curiozitatea lui păru satisfăcută, opinia sa fixată. În cercul familiei îi vorbea cu un aer indiferent despre lucruri indiferente și se amuza în rînd cu ceilalți cînd Christian dădea vreo reprezentație.

După vreo opt zile îi spuse:

- Va să zică o să lucrăm umăr la umăr, băietel!... Dacă nu mă-nșel, ești de acord cu dorința mamei, nu-i așa?... Ei, precum știi, Marcus a devenit asociatul meu, proporțional cu capitalul pe care l-a pus la dispoziția întreprinderii. Mă gîndesc că, în principiu, ca frate ce-mi ești, ar trebui să iei locul lui, postul de procurist, cel puțin așa, de formă. Cît despre ceea ce vei avea de făcut nu prea știu cît de departe ai ajuns în privința cunoștințelor comerciale. Cred că pînă acum ai cam hoinărit, ce zici?... În orice caz corespondența engleză mi se pare că ar fi mai potrivită pentru tine... Dar un lucru trebuie să-ți cer, dragul meu. În calitatea ta de frate al șefului, printre ceilalți funcționari, vei avea, firește, o poziție deosebită... Nu e nevoie să-ți spun, nu-i așa, că o să te impui mult mai mult muncind cot la cot cu ei, făcîndu-ți datoria din plin, decît folosindu-te de privilegii și îngăduindu-ți fel de fel de libertăți. Așadar, va trebui să te ții de orele de birou și să păstrezi totdeauna *les dehors*, da?

Apoi îi făcu o propunere privitor la procură, pe care Christian o acceptă fără să stea pe gînduri și fără să se tîrguiască, cu o mutră stingherită și distrată, ce arăta foarte puțină cupiditate, dar o dorință cu atît mai vie de a încheia cît mai repede afacerea.

În ziua următoare, Thomas îl conduse în birouri și Christian își începu activitatea în slujba vechii firme...

După moartea consulului, afacerile își urmară cursul neîntrerupt și de nezdruccinat. Dar în curînd se văzu că de cînd Thomas Buddenbrook ținea în mîna frîiele, un spirit mai original, mai vioi, mai întreprinzător domina întreprinderea. Ici-colo se, observa cîte un gest îndrăzneț, din cînd în cînd creditul casei, care sub conducerea anterioară fusese doar o noțiune, o teorie, un lux, era pus la încercare și exploatat intenționat și conștient...

Domnii de la bursă își făceau semne, dînd din cap: "Buddenbrook pornește cu avînt la drum" - ziceau. Totuși erau mulțumiți că Thomas trebuie să tragă după dînsul, ca pe o ghiulea legată de picioare, pe preacinstitul domn Friederich Wilhelm Marcus. Influența domnului Marcus avea funcțiunea de frînă în mersul afacerilor. Omul își trecea cu grijă două degete pe deasupra mustății, își alinia cu o chibzuită meticulozitate uneltele de scris și paharul de apă ce stătea veșnic pe pupitrul său, cerceta, cu o expresie absentă, fiecare problemă din diferite puncte de vedere și avea obiceiul de a coborî în timpul orelor de birou de cîte cinci-șase ori în curte și la spălătorie pentru a se răcori, vîrîndu-și capul sub robinet.

"Cei doi se completează unul pe altul", își ziceau șefii caselor mai mari: consulul Huneus de pildă, consulul Kistenmaker; și această părere își făcuse loc și printre marinarii și muncitorii din depozite, ca și în familiile din burghezia măruntă, căci orașul era curios să vadă "ce poate" tînărul Buddenbrook... Chiar domnul Stuht din Glockengiesserstrasse îi spunea nevesti-sii care se învîrtea prin cele mai înalte cercuri din oraș:

- Ăștia doi: sacul și peticul, ascultă-mă pe mine!

Dar "personalitatea" în această întreprindere - în privința aceasta, nu încăpea nici o îndoială - era cel mai tînăr dintre cei doi asociați. Asta se vedea și din faptul că el era acela care știa cum trebuie să se poarte cu oamenii din serviciul casei, cu căpitanii, cu șefii depozitelor, cu cărăușii, cu docherii. Știa să vorbească cu fiecare pe limba lui, firesc, ținîndu-i totuși la distanță... Cînd însă domnul Marcus îi spunea unui muncitor cumsecade: "Mă-nțelegi matale?" vorba îi suna atît de caraghios încît asociatul lui de la pupitrul din față începea pur și simplu să rîdă și la acest semnal toată lumea din birou se înveselea.

Thomas Buddenbrook, plin de rîvnă de a păstra și de a spori strălucirea casei, așa cum se cuvenea vechiului ei renume, era bucuros să-și pună în joc propria lui persoană în lupta aceasta zilnică pentru succes, deoarece știa că nu puține izbîndi datorează felului său sigur și elegant de a se prezenta, amabilității lui cuceritoare, tactului și abilității lui în convorbiri.

- Un om de afaceri nu trebuie să fie un birocrat, îi spunea fostului său coleg de școală, Stephan Kistenmaker, de la *Kistenmaker & Fiii*, cu care rămăsese prieten și căruia îi impunea prin ținuta superioară a spiritului său, astfel că acesta ciulea urechile la fiecare vorbă a lui Thomas, pentru a o răspîndi apoi drept opinie personală... Pentru comerț e nevoie de personalitate, asta e părerea mea. Nu cred că se poate obține un succes

însemnat dintr-un scaun de birou... mie unuia cel puțin nu mi-ar face cine știe ce plăcere. Succesul nu poate fi calculat pe hîrtie... Eu simt permanent nevoia de a dirija prin întreaga mea prezență mersul lucrurilor, cu privirea, cu vorba, cu gesturile mele, de a domina acest succes prin influența nemijlocită a voinței mele, a talentului, a norocului meu, numește-l cum vrei. Din nefericire, această inițiativă personală a comerciantului începe să nu mai fie la modă... Timpul merge înainte, dar lasă, mi se pare, în urmă tot ce e mai bun... Circulația devine din ce în ce mai ușoară, cursurile se cunosc din ce în ce mai repede... Riscurile sînt mai mici și o dată cu ele e mai mic și profitul... Ehei, altfel făceau bătrînii! Bunicul meu de pildă... bătrînul domn cu capul pudrat, cu pantofiori grațioși în picioare s-a urcat în trăsura lui cu patru cai și nu s-a oprit, în calitate de furnizor al armatei prusace, pînă în Germania de sud. A risipit amabilități în dreapta și în stînga, el știe ce a făcut, ce a dres, și s-a ales cu un cîștig de necrezut, Kistenmaker! Ah, mă tem că viața de negustor va ajunge cu timpul ceva atît de banal!...

Așa se plîngea Thomas Buddenbrook uneori și de aceea afacerile cele mai plăcute pentru el erau acelea făcute cu totul la întîmplare, de pildă în timpul unei plimbări cu familia, cînd intrînd într-o moară și așezîndu-se la taclale cu proprietarul care se simțea onorat, încheia cu el, ușor, *en passant*, bine dispus, un contract bun... Așa ceva îi era cu totul străin asociatului său.

...Cît despre Christian, la început părea că se consacră cu adevărat zel și cu plăcere activității sale; ba parcă găsea o mulțumire excepțională în această activitate și cîteva zile la rînd mîncase cu poftă, pîcîise din luleaua scurtă și își ridicase umerii în haina englezească într-un fel ce exprima o deplină satisfacție. Dimineața cobora la birou cam la aceeași oră cu Thomas și se așeza lîngă domnul Marcus, față-n față cu fratele său, într-un fotoliu turnant, căci, la fel cu cei doi șefi, avea și el un fotoliu, înainte de toate citea gazeta fumîndu-și în tihnă țigara de dimineață. Apoi golea un păhărel din coniacul vechi păstrat în sertarul de jos al biroului, își întindea brațele ca să se poată mișca mai în voie, scotea un "așa!" și, plimbîndu-și limba printre dinți, se apuca voios de lucru. Scrisorile lui englezești erau extraordinar de dibaci alcătuite și cu rezultate bune, căci așa cum vorbea englezește: simplu, necăutat, fără efort, pe un ton nepăsător, tot astfel și scria. Acasă, după obiceiul lui, își povestea impresiile.

- E frumos totuși să fii comerciant; e o carieră care te face într-adevăr fericit. Solidă, cumpătată, laborioasă, liniștită... pentru așa ceva m-am născut, într-adevăr! Și așa, lucrînd la întreprindere, știți... scurt, mă simt mai

bine ca oricînd. Dimineața intri înviorat în birou, parcurgi ziarul, fumezi, te gîndești la una, la alta, la norocul ce a dat peste tine, bei un păhărel de coniac și mai și lucrezi cîte puțin. Apoi vine amiaza, prînzești în familie, te odihnești, apoi din nou la lucru... Scrii, ai o bunătate de hîrtie netedă, curată, cu antetul firmei, un condei grozav, riglă, cuțit de tăiat foile, ștampilă, totul de prima calitate, cum se cuvine... Și iac-așa faci cu sîrg toate trebușoarele, pe rînd, una după alta, iar la urmă strîngi tot calabalîcul. Ce o mai fi mîine, om vedea... Și seara cînd te întorci la cină, simți că mulțumirea îți pătrunde întreaga ființă... fiecare încheietură e mulțumită... Mîinile se simt mulțumite...

- Pentru numele lui Dumnezeu, Christian! strigă Tony. Te faci de rîs! Mîinile se simt mulțumite...

- Ei, da, da! Tu nu cunoști această senzație? Mă gîndesc la... Și se căznea să exprime, să explice... îți strîngi pumnul, știi... n-are prea multă putere, fiindcă ești obosit de muncă. Dar nu e nici umed... nu te supără... Pipăindu-se se simte el însuși bine, tihnit... E o senzație de mulțumire intimă... Poți să stai liniștit, fără să te plictisești...

Toți tăcură. În sfîrșit Thomas spuse, pe un ton cît se poate de nepăsător, pentru a-și ascunde sila:

- Eu cred că nimeni nu muncește pentru ca... dar se opri și nu repetă cuvintele lui Christian. Apoi adăugă: Eu cel puțin urmăresc altceva cînd lucrez.

Christian însă, cu privirile pierdute în gol, părea că nu-l aude; era cufundat în gînduri și în curînd începu să povestească o istorie din Valparaiso, o întîmplare cu un omor la care se nimerise să fie și el de față.

- ...Da' atunci găliganul scoate cuțitul...

Cine știe din ce pricină, Thomas asculta fără nici un chef povestirile acestea din care Christian avea provizii atît de bogate și pe care doamna Grünlich le gusta enorm, în timp ce doamna consul, Clara și Klothilde se înflorau de groază, iar mamzel Jungmann și Erika le ascultau cu gura căscată. Thomas le urmărea aruncînd din cînd în cînd o observație rece și ironică, arătîndu-și pe față convingerea că Christian exagerează sau născocoște... Ceea ce nu era, desigur, cazul; doar că Christian vorbea colorat și cu vervă. Nu-i plăcea oare lui Thomas că mezinul său a călătorit mai mult decît el și a văzut mai multe lucruri? Sau îl dezgusta elogiul dezordinii și al violenței exotice ce se desprindea din aceste istorii cu revolvere și cuțite? Fapt e că lui Christian nu-i păsa deloc de această dezaprobare a fratelui său;

era mult prea absorbit de povestirea lui ca să bage de seamă dacă avea succes sau nu, și după ce sfârșea, își plimba privirile prin odaie, pierdut și îngândurat.

Dacă, o dată cu trecerea timpului, raporturile dintre cei doi Buddenbrook n-au evoluat prea fericit, nu Christian era acela căruia i-ar fi trecut prin minte să arate sau să nutrească vreo urmă de dușmănie față de fratele său, să-și îngăduie a-l judeca, a-l critica sau a-l cîntări. În tăcere, el recunoștea, fără îndoială, ca un lucru de la sine înțeles, superioritatea fratelui mai mare, seriozitatea, destoinicia și onorabilitatea lui deosebită. Dar tocmai această nemărginită supunere, această nepăsare, această dezarmare totală îl sîcîiau pe Thomas, căci pe drumul acesta Christian mergea de fiecare dată atît de departe și cu atîta ușurință, încît părea că, în ochii lui, superioritatea, destoinicia, onorabilitatea și seriozitatea nu prețuiau nimic.

Nu arăta a-și da deloc seama că șeful casei îl întîmpina cu tot mai multă indignare tăcută... indignare motivată de altfel prin faptul că, din nefericire, zelul lui Christian începuse să scadă considerabil chiar după întîia săptămîină, și scăzu și mai mult după a doua. Aceasta se arăta în primul rînd prin faptul că pregătirile pentru lucru, care la început păreau niște plăceri anticipate, prelungite cu un rafinament artistic, îi luau din ce în ce mai mult timp iar lectura ziarelor, fumatul de după micul dejun și păhărelele de coniac sfîrșiră prin a se prelungi toată dimineața. Apoi - lucrurile urmară de la sine - Christian prinse a se elibera treptat de constrîngerea orelor de lucru; dimineața venea tot mai tîrziu la birou, cu țigara-n gură, să-și înceapă pregătirile pentru muncă, la amiază mîncea la club și nu se întorcea decît tîrziu, uneori abia spre seară, altă dată deloc...

Acest club, frecventat mai cu seamă de comercianți burlaci, ocupa, la primul etaj al unui restaurant cîteva încăperi plăcute unde puteai mîncea și unde te puteai întîlni pentru a petrece în libertate cîteva ceasuri, adesea nu tocmai nevinovate, dat fiind că exista și o ruletă. Din club făceau parte și cîteva capi de familie mai flușturatici, ca de pildă consulul Kröger, și bineînțeles, Peter Dohlmann, ca și prefectul poliției, Cremer, care era "primul la postul său". Așa spunea doctorul Giesecke, Andreas Giesecke, fiul comandantului de pompieri, vechi camarad de școală al lui Christian, stabilit în oraș ca avocat și cu care, deși acesta trecea drept un libertin destul de deocheat, tînărul Buddenbrook se înhăita în curînd, reînnoind prietenia din copilărie.

Christian, sau cum i se spunea adesea mai simplu, Krischan, îi cunoștea mai mult sau mai puțin pe toți, era chiar prieten cu unii dintre ei - mai toți fuseseră elevii răposatului Marcellus Stengel - și fu primit cu brațele deschise, căci deși nici oamenii de afaceri, nici oamenii cu carte nu-i prea apreciau calitățile intelectuale, toți îi cunoșteau talentele pline de haz, cu căutare în societate. De fapt aici dădea cele mai reușite reprezentații, aici își spunea cele mai savuroase istorii. Făcea pe virtuozul la pianul clubului, imita actori și cîntăreți de operă englezi și de dincolo de Ocean, povestea, în felul său nevinovat și amuzant, întîmplări cu femei din diferite țări - căci, nici vorbă, Christian Buddenbrook era un libertin - istorisea aventuri pe care leavusese pe mare, în tren, la Sao Paulo, în Whitechapel, prin pădurile virgine. Vorbea captivant, seducător, cu o cursivitate neistovită, cu o ușoară nuanță de tînguială în glasu-i tărăgănat, cu un ton burlesc și blînd, de umorist englez. Spunea istoria unui cîine care fusese trimis într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, și pe deasupra mai era și rîios. Dumnezeu știe unde era sarea anecdotei, dar în gura lui ea avea un haz nemaipomenit. Apoi, în timp ce în jurul lui oamenii se tăvăleau de rîs, el stătea la o parte cu nasul lui mare și coroiat, cu gîtul subțire și exagerat de lung, cu părul roșcat și rar; cu o seriozitate neliniștită și inexplicabilă își punea unul peste altul picioarele uscățive și strîmbe, plimbîndu-și încoace și încolo privirea îngîndurată a ochilor mici, rotunzi, adînciți în cap... Aproape se părea că lumea rîdea pe socoteala lui, că rîdeau de el... Dar la așa ceva Christian nu se gîndea.

Acasă îi plăcea să vorbească mai ales de biroul unde lucrase la Valparaiso, de temperatura excesivă din acel oraș și de un tînăr londonez cu numele Johnny Thunderstrom, un pierde-vară, un tip grozav.

- Să mă bată Dumnezeu, dacă l-am văzut vreodată lucrînd și totuși era un negustor foarte priceput. Dumnezeu! exclamă el pe neașteptate. Era o căldură!... Cînd, deodată, vine directorul... Noi, vreo opt inși, zăceam acolo grămadă ca muștele și fumam, ca să alungăm măcar țințarii. Sfinte Dumnezeule!... "Ei, zice șeful, ce-i cu dumneavoastră, domnilor? Nu lucrați?", " No, *sir*, răspunde Johnny Thunderstrom, precum vedeți, *sir*!" Și în aceeași clipă îi suflam toți fumul în ochi. Dumnezeule Sfinte!

- De ce tot îi dai cu "Dumnezeule Sfinte"? întrebă Thomas cu arțag.

Dar nu exclamația era ceea ce îl supăra. Simțea că Christian povestise întîmplarea cu atîta plăcere numai fiindcă îi dădea prilejul să vorbească în bătaie de joc și cu dispreț despre muncă.

Maică-sa interveni discret, schimbând vorba.

Sînt multe lucruri urîte pe pămînt, se gîndea doamna consul Buddenbrook, născută Kröger. Se poate să se urască și să se disprețuiască chiar frații între ei. Se întîmplă, oricît de groaznic ar suna. Dar despre astfel de lucruri nu se pomenește. Se trec sub tăcere. Mai bine să nu se știe nimic de ele.

PATRU

Într-o noapte tristă din luna mai, unchiul Gotthold, consulul Gotthold Buddenbrook, în vîrstă de șaizeci de ani, fu apucat de o criză de inimă și muri de o moarte năprasnică în brațele soției sale, născută Stuwing.

Fiul bieteii *madame* Josephine, care rămăsese în umbră față de frații săi mai mici și mai puternici, copiii doamnei Antoinette, se împăcase de mult cu soarta și în anii din urmă, mai ales de cînd nepotul său îi cedase consulatul Țărilor de Jos, își ronțăia fără ură și fără pizmă bomboanele de tuse, pe care le purta într-o cutie de tablă. Vechea discordie din familie era întreținută, într-o formă generală și vagă, mai degrabă de femeile din casă, nu atît de blajina și mărginită soție, cît mai ales de cele trei fete bătrînoare, cărora li se aprindea o flăcăruie veninoasă în ochi de îndată ce-o vedeau pe doamna Buddenbrook, pe Antonie sau pe Thomas...

În fiecare joi, ziua tradițională "a copiilor", familia se aduna, la ora patru, în casa încăpătoare din Mengstrasse, pentru a prînzi și a petrece seara împreună - uneori își făcea apariția și consulul Kröger cu nevastă-sa, sau Sesemi Weichbrodt cu sora ei cea necultivată - și în aceste împrejurări domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse aduceau vorba, cu predilecție și dezinvoltură, despre căsnicia Antoniei, stîrnind-o pe doamna Grünlich să spună vorbe mari, în timp ce ele schimbau priviri scurte și tăioase... sau făceau considerațiuni generale asupra vanității nedemne a unor femei care-și vopsesc părul, sau în sfîrșit, se interesau cu o solitudine exagerată de Jakob Kröger, nepotul doamnei Buddenbrook. Chiar biata, nevinovată și răbdătoare Klothilde, singura care trebuia să se simtă mai prejos și decît ele, nu scăpa de ironiile lor și înțepăturile domnișoarelor Buddenbrook nu erau nici pe departe atît de blînde ca acelea pe care, cu amabilitatea ei plină de mirare și cu vorba tăgănată, fata săracă și veșnic flămîndă le primea zilnic de la Tom și Tony. Își băteau joc de severitatea și bigotismul Clarei și mirosiră repede că Christian nu prea se avea bine cu Thomas și că, slavă Domnului, nu trebuia să-i poarte nicidecum respect, de vreme ce omul era un aiurit, un tip ridicol, și atît. În ceea ce-l privea pe Thomas căruia nu-i puteau găsi nici un cusur, și care la rîndul lui se purta cu ele cu o îngăduitoare indiferență ce părea să spună: "Vă înțeleg și îmi pare rău de voi..." ei bine, pentru Thomas arătau o stimă ușor înveninată. Dar despre Erika, oricît de trandafirie și îngrijită ar fi fost, tot trebuia să se spună că a

rămas îngrijorător de mică. Iar Pfiffi care se bucura întruna, în timp ce în colțul gurii i se aduna salivă, puneă vîrf la toate, atrăgînd atenția asupra îngrozitoarei asemănări a fetei cu escrocul de Grünlich...

Acum stăteau și plîngeau, împreună cu mama lor, la patul de moarte al tatălui și deși li se părea că și de această pierdere tot rudele din Mengstrasse sînt de vină, le trimiseră vorbă și acestora. În miez de noapte, clopotul de la intrare sună prelung, dar cum Christian se întorsese acasă tîrziu și nu se simțea bine, Thomas pomi singur la drum prin ploaia de primăvară.

Sosi tocmai la timp pentru a vedea ultimele spasme ale bătrînului, apoi stătu multă vreme cu mîinile împreunate, în camera mortuară, uitîndu-se la trupul mic ce se contura sub cearșafuri, la chipul mort, cu trăsături cam molatice și cu favoriți albi...

Nu ți-a mers prea bine în viață, unchiule Gotthold, gîndea Thomas. Ai învățat prea tîrziu să faci concesii, să ții seamă de alții... Și nu se poate fără asta... Dacă aș fi fost ca tine, de mult m-aș fi însurat și eu cu o prăvălie... Să păstrezi aparența!... Dar ai vrut tu, din capul locului, altceva decît ceea ce ai avut? Deși ai fost un îndărătnic, și ai crezut, poate, că această îndărătnicie înseamnă idealism, sufletul tău a avut prea puțin elan, prea puțină fantezie, prea puțin din idealismul ce îți dă tăria să păstrezi, să cultivi, să aperi, să înalți la putere, la onoare și la glorie un bun abstract, un nume străvechi, o firmă, cu acel entuziasm liniștit, care e mai dulce, te face mai fericit și mai mulțumit decît o dragoste tainică. Ți-a lipsit simțul poeziei, deși ai avut destul curaj ca să iubești și să te căsătorești împotriva voinței tatălui tău. N-ai avut nici ambiție, unchiule Gotthold. E adevărat că vechiul nostru nume nu e decît un nume burghez și îl cultivăm doar ducînd la înflorire o Casă de comerț de grîne, făcîndu-ne puternici, iubiți și respectați într-un colțișor de lume... Ce ți-ai zis? Mă însor cu fata lui Stuwing, puțin îmi pasă de socotelile practice care nu-s decît meschinării filistine... O, am făcut și noi cîteva căsătorii, și avem și noi atîta cultură ca să ne dăm seama că, privite din afară și de sus, limitele ce ne îngrădesc ambiția sînt jalnic de strîmte. Dar totul pe acest pămînt nu e decît o parabolă, unchiule Gotthold! Nu știai că și într-un oraș mic poți să fii un om mare? Că poți fi un Cezar într-un port comercial mijlociu, la țărmul Mării Baltice? Firește, pentru așa ceva e nevoie de puțină fantezie, de puțin idealism... și acestea ți-au lipsit, orice părere vei fi avut despre tine însuși.

Și Thomas Buddenbrook își îndreptă privirea în altă parte. Se duse la fereastră și, cu mîinile la spate, cu un zîmbet pe chipul lui inteligent, se uită

la fațada gotică, slab luminată a Primăriei învăluite în ploaie.

Cum era de așteptat, funcția și titlul de consul regal al Țărilor de Jos, pe care Thomas le-ar fi putut revendica îndată după moartea tatălui său, trecură în sfârșit asupra lui, spre nespusa bucurie a Antoniei Grünlich, și herbul boltit cu leul, cu armele și cu coroana în basorelief ajunse din nou pe frontispiciul casei din Mengstrasse, sub inscripția *Dominus providebit*.

Îndată după încheierea acestor treburi, încă în luna iunie, tânărul consul plecă într-o călătorie de afaceri la Amsterdam, neștiind cât avea să stea departe de casă.

CINCI

Unii simt după moartea cuiva o înclinație către cele cerești, astfel că, după săvârșirea din viață a lui Johann Buddenbrook nimeni nu se mira când auzea din gura văduvei lui câte o expresie ce vădea o adâncă religiozitate, neobișnuită mai înainte la ea.

Dar în curînd se văzu că nu era vorba de ceva trecător și prin oraș se răspîndi repede vestea că doamna consul, care în ultimii ani, și mai ales de când începuse să îmbătrînească, simpatiza cu înclinările religioase ale soțului său, înțelege să-i cinstească memoria însușindu-și pe de-a-ntregul pioasa lui concepție de viață.

Se străduia să umple vasta casă cu spiritul defunctului, cu acea blîndă și creștinească gravitate ce nu excludea nobila seninătate a inimii. Rugăciunile de dimineată și de seară se țineau și mai departe, dar în formă prelungită. Familia se aduna în sufragerie, personalul de serviciu stătea în galerie cu coloane. Doamna consul sau Clara citea un capitol din *Biblia* familiei, cu litere de-o șchioapă, apoi se intonau cîteva versete din cartea de imnuri religioase; doamna consul acompania la armoniu. *Biblia* era înlocuită adesea prin vreuna din cărțile de predici sau de edificare spirituală, legată în negru, cu muchie aurită; în casă se găseau cu duzina astfel de "Sipete cu comori", de "Psaltiri", de "Ceasuri sfinte", de "Cîntece de dimineată" și de "Toiege de pelerini", ale căror veșnice efuziuni pentru dulcele Iisus, aducătorul de fericire, erau oarecum dezgustătoare.

Christian nu lua parte decît foarte rar la aceste rugăciuni. O obiecție a lui Thomas împotriva acestor practici, făcută, într-un moment prielnic, cu toată prudența, și pe jumătate glumind, fusese respinsă cu blîndețe și demnitate. Cît despre *madame* Grünlich, purtarea ei, din nefericire, lăsa de dorit uneori. Într-o dimineată - se întîmplase tocmai ca în casa Buddenbrook să fie oaspete un predicator străin - trebuia intonat, pe o melodie solemnă, plină de adâncă evlavie, imnul:

*O mortăciune-s, un schilod
Și rău-n el mă ține,
Ca o rugină simt cum rod
Păcatele în mine.*

Stăpîne, ca pe cîini, de-i vrea,

*Mă ceartă, da-naintea mea
Dă-mi osul milei hrană
Și-n cerul tău mă cheamă.*

...la care, într-o pornire de adîncă pocăință, *madame* Grünlich aruncă din mînă cărțulia și părăsi încăperea.

Dar doamna consul cerea mult mai mult de la sine însăși decît de la copiii ei. Așa de pildă, organizează o școală de duminică, în fiecare duminică dimineața un cîrd de fetițe de la școala primară suna în Mengstrasse; și Stine Voss din Mauerstrasse, Mike Stuht din Glockengiesserstrasse și Fike Snut, care locuia pe malul Travei sau în Kleine Gropelgrube sau în Engelwisch, intrau, cu părul lor blond-deschis, pe care-l umezeau pentru a-l pieptăna, treceau agale prin vestibulul vast spre odaia luminoasă din fund, care de mult nu mai era folosită ca birou și unde fuseseră rînduite cîteva bănci. Acolo doamna consul Buddenbrook, născută Kröger, îmbrăcată într-o rochie grea de atlas negru, cu fața albă și distinsă și cu o bonetă de dantelă și mai albă se așeza în fața lor, la o mică măsuță pe care se afla un pahar de apă cu zahăr, și le învăța catehismul timp de un ceas.

Ea fonda și "seara Ierusalimului" la care, în afară de Clara și Klothilde, trebuia să fie de față, vrînd-nevrînd și Tony. O dată pe săptămînă, în jurul mesei lungi din sufragerie, la lumina lămpilor și a lumînărilor, vreo douăzeci de doamne, ajunse la vîrsta cînd e timpul să-ți ocășezi un locșor mai potrivit în cer, sorbeau ceai sau *bischof*, mînceau tartine cu unt sau o felie de budincă, citeau cu glas tare imnuri și meditații religioase și croșetau tot felul de lucruri de mînă ce se vindeau, la sfîrșitul anului, la un bazar, venitul fiind trimis la Ierusalim, în folosul misiunilor.

Din pioasa societate făceau parte în primul rînd cucoane din anturajul doamnei Buddenbrook, ca soția senatorului Langhals, doamna Möllendorpf și bătrîna soție a consulului Kistenmaker, în timp ce alte doamne în vîrstă, dar cu idei mai mondene, mai profane, ca *madame* Köppen, bunăoară, rîdeau de prietena lor Bethsy. În schimb, soțiile predicatorilor din oraș, ca și văduva Buddenbrook, născută Stuwing, și Sesemi Weichbrodt, împreună cu sora-sa cea neinstruită, erau de asemenea prezente. Cum însă în fața lui Iisus nu există ranguri și nici deosebiri, la "seara Ierusalimului" luau parte și femei mai sărace și mai ciudate, ca de pildă o ființă pirpirie și zbîrcită, a cărei singură bogăție era evlavia și modelele de croșetat și care locuia la spitalul Sfîntului Duh; se numea Himmelsburger și era ultima reprezentantă

a neamului acesta. "Ultima Himmelsburger", își spunea ea cu melancolie, vârîndu-și iglița sub bonetă și începînd să se scarpine.

Mult mai demne de a fi luate în seamă erau însă alte două membre ale societății, două gemene, două fete bătrîne și bizare, care purtau niște pălării de păstorițe din secolul al optsprezecelea, niște rochii decolorate de ani de zile și cutreierau orașul ținîndu-se de mîna, dornice de a săvîrși fapte bune. Se numeau Gerhardt și pretindeau că se trag, în linie directă din Paul Gerhardt, pastorul. Se spunea că nu sînt deloc lipsite de mijloace, dar duceau o viață de mizerie și dădeau săracilor tot ce aveau. "Dragele mele, observa doamna consul Buddenbrook care uneori era cam stingherită din pricina lor, Dumnezeu nu caută decît la inimi, dar rochiile dumneavoastră sînt cam ponosite... Trebuie, oricum, să te respecti." Drept răspuns ele își sărutau pe frunte prietena elegantă care nu izbutea să-și dezmință firea de cucoană mare... o sărutau cu întreaga superioritate indulgentă, afectuoasă și compătimitoare, încercată de ființele umile față de omul supus ce-și caută mîntuirea. Nu erau deloc proaste domnișoarele Gerhardt, cu chipurile lor mici, urîte și zbîrcite, ca de papagal, în care erau împlîntați niște ochi căprui cu luciri învăluite, ce priveau lumea cu lin straniu amestec de blîndețe și de înțelepciune... Inimile lor erau pline de cunoștințe minunate și tainice. Știau, de pildă, că în ceasul cel din urmă, toți cei dragi nouă care s-au înălțat mai de mult la Domnul vor veni, fericiți, cîntînd întru întîmpinarea noastră. Rosteau cuvîntul "Domnul" cu ușurința și naivitatea primilor creștini care au auzit chiar din gura învățătorului vorbele: "Încă puțin și iarăși mă veți vedea". Cunoșteau cele mai ciudate teorii despre luminile interioare, despre presimțiri, despre transmiterea și migrațiunea gîndurilor... căci una dintre ele, Lea, deși era surdă, știa aproape totdeauna despre ce era vorba.

Fiindcă Lea Gerhardt era surdă, de obicei ea făcea lectura cu glas tare, și doamnele găseau că citește frumos, mișcător. Își scotea din pungă bucoavna străveche, ridicolă prin lungimea ei neproportională cu lățimea și împodobită cu gravura neînchipuit de bucălată a străbunicului, o apuca cu amîndouă mîinile și, pentru a-și auzi cît de cît glasul, începea să citească cu o voce înfiorătoare care suna ca vîntul cînd se înfundă prin burlane:

"Cînd satana vrea să mă înghită..."

Ei... se gîndea Tony Grünlich, aș vrea să văd ce satană s-ar lacomi să te înghită!... dar de spus nu spunea nimic, își mîncă budinca și se întreba dacă într-o zi va fi și ea urîtă ca cele două surori Gerhardt.

Nu era fericită, se plictisea și o sîcîiau toți acești pastori și misionari ale căror vizite deveniseră parcă și mai dese după moartea consulului și care, după părerea ei, prea erau ascultați în casă și prea înghițeau multe parale. Acest din urmă punct îl privea pe Thomas, dar el tăcea, în timp ce sora lui murmură din cînd în cînd cîte ceva împotriva oamenilor care sub pretextul unor rugăciuni nesfîrșite devorau cămările văduvelor. Îi ura amarnic pe acești domni îmbrăcați în negru. Ca femeie matură care cunoștea viața - încetase doar de a mai fi o gîscă proastă - Tony nu mai era în stare să creadă în desăvîrșita lor sfințenie.

- Mamă, spunea, o, Doamne, știu că nu se cuvine să vorbim de rău pe aproapele nostru... foarte bine. Dar un lucru tot trebuie să-ți spun, și m-aș mira dacă viața nu te-ar fi învățat și pe tine, anume că nu totdeauna toți cei ce poartă sutană și rostesc întruna "Dumnezeule, sfinte", sînt fără prihană!

Nu s-a aflat niciodată ce credea Thomas despre aceste lucruri pe care sora sa le mărturisea cu o extraordinară energie. Christian în schimb nu avea nici o părere, se mulțumea să observe, cu nasul încrețit, vorba și gesturile acestor domni, imitîndu-i apoi la club sau acasă...

E adevărat că Tony avea cel mai mult de suferit de pe urma fețelor bisericești găzduite în casa lor. Într-o zi se întîmplă, nici mai mult nici mai puțin, ca un misionar cu numele de Jonathan, care fusese prin Siria și Arabia, un om cu ochii mari și severi și cu niște pungi jalnice în obraji, să se proțăpească în fața ei și cu un aer trist și auster să o întrebe dacă socotește că zulufii ei frezați pe frunte se potrivesc cu adevărata umilință creștină... Ah, dar pastorul nu se aștepta la replica ascuțită, sarcastică a Antoniei Grünlich. Ea tăcu o clipă, se vedea că creierul ei se frămînta, apoi i-o întoarse:

- *Dacă îmi îngăduiți, v-aș ruga, iubite domnule pastor, să vă ocupați mai degrabă de propriii dumneavoastră zulufi!...* Apoi ieși, foșnindu-și rochia, cu umerii puțin ridicați, cu capul dat pe spate și totuși căutînd să-și proptească bărbia-n piept... Pastorul Jonathan abia avea cîteva fire de păr pe cap, ba scăfîrlia lui era cheală de-a binelea!

Într-o zi avu un triumf și mai mare. Și anume, pastorul Trieschke-plîngărețul din Berlin, numit astfel din pricină că în fiecare duminică, în mijlocul predicii, la locul potrivit izbucnea deodată în lacrimi... Trieschke-plîngărețul care se distingea printr-o față palidă, ochi roșii și adevărate fălci de cal și care se afla de vreo opt-zece zile în casa familiei Buddenbrook, avînd grijă de două lucruri: să mănînce cît șapte, luîndu-se la întrecere cu

biata Thilda, și să facă rugăciuni, se îndrăgosti de Tony... nu însă de sufletul ei nemuritor, o, nu, ci de buza ei superioară, de părul ei des, de ochii ei frumoși și de statura ei înfloritoare. Și acest slujitor al lui Dumnezeu, care avea nevastă și o droaie de copii la Berlin, nu se sfi să strecoare, prin Anton, feciorul din casă, în dormitorul Antoniei de la etajul al doilea, o scrisoare, care era un amestec patetic de citate din *Biblie* și de vorbe dezmierdătoare... Tony o găsi când se duse la culcare, o citi și cobori imediat scările cu pași hotărâți, intră în odaia de dormit a maică-sii, unde, la lumina lumînării, citi cu glas tare, fără nici o sfială, mesajul bunului părinte sufletesc, așa că de atunci Trieschke-plîngărețul nu mai îndrăzni să calce casa din Mengstrasse.

- Așa sînt toți! spuse *madame* Grünlich... Hah!. Toți sînt la fel. O, Doamne, am fost o gîscă mai demult, o proastă, mamă, dar viața mi-a distrus încrederea în oameni. Cei mai mulți sînt niște șarlatani... da, din nenorocire, acesta e adevărul! *Grünlich...!* Și numele răsuna ca o fanfară, ca un țuit de trîmbiță pe care îl arunca în aer cu umerii puțin ridicați, cu ochii înălțați spre cer.

ŞASE

Sievert Tiburtius era un om mărunţel, subţirel, cu cap mare şi purta favoriţi blonzi, rari şi lungi, ale căror capete le aşeza peste umeri uneori, pentru că aşa-i era mai comod. Țeasta lui rotundă era acoperită de nenumărate bucle mărunte şi lînoase. Urechile-i erau mari, clăpăuge, cu marginile răsucite înăuntru şi în partea de sus atît de ascuţite ca la o vulpe. Nasul îi stătea ca un nasture mic şi lătăreţ, în mijlocul feţei, pomeţi-i erau ieşiţi, iar ochii lui cenuşii, de obicei închişi pe jumătate şi clipind cam blegi, puteau, în anumite prilejuri să se dilate, să se mărească într-un chip cu totul neaşteptat, să se umfle gata-gata să sară din orbite.

Acesta era pastorul Tiburtius, originar din Riga, care slujise cîţiva ani în Germania Centrală, iar acum, în drum spre ţara lui de baştină, unde îl aştepta un post de predicator, se oprise în oraş. Înarmat cu recomandăţia unui confrate, care mîncase şi el o dată supă cu găluşte de ficat şi şuncă cu sos de arpagic în Mengstrasse, făcu o vizită doamnei consul, fu poftit de ea pentru durata şederii sale în oraş - era vorba doar de cîteva zile - şi fu găzduit în încăpătorea odaie de musafiri ce dădea spre coridor, la etajul întîi.

Dar zăbovi mai mult decît plănuise. Trecuseră opt zile şi el tot mai avea de văzut ba o curiozitate, ba alta; dansul macabru şi ceasul apostolilor în biserica Sfînta Maria, Primăria, "corporaţia armatorilor" sau soarele cu ochi mişcători din dom. Trecu şi ziua a zecea, pastorul pomeni de mai multe ori despre plecare, dar la primul cuvîntel prin care fu rugat să mai rămînă, el o amîna din nou.

Era un om mai cumsecade decît domnii Jonathan sau Trieschke-plîngăreţul. Nu-şi bătea capul, Doamne fereşte, cu buclele frezate de pe fruntea doamnei Antonie şi nici bileţele nu-i scria. Dar cu atît mai vîrtos, în schimb, se ocupa de Clara, mezina atît de serioasă. În prezenţa ei, cînd vorbea *ea*, cînd sosea sau pleca ea, se întîmpla ca ochii lui să se dilate în mod cu totul nebănuît, să se mărească din ce în ce mai tare, să se umfle, gata-gata să sară din orbite... Stătea aproape toată ziua lîngă ea, discutînd probleme religioase şi lumeşti, citindu-i cu glasul său înalt, ascuţit, cu pronunţarea poznaşă, săltăreaţă, din patria lui baltică.

Chiar din prima zi el îi spuse doamnei consul:

- Vă cer iertare pentru îndrăzneala mea. Nu știți ce comoară, ce binecuvântare a cerului aveți în fiica dumneavoastră Clara. E un copil minunat, într-adevăr.

- Aveți dreptate, răspunse doamna consul.

Dar pastorul repetă aceste cuvinte atît de des încît, cu privirea discret scrutătoare a ochilor ei de un albastru-deschis, doamna Buddenbrook începu să-l cerceteze tot mai atent și în cele din urmă îl îndemnă să-i vorbească ceva mai amănunțit despre originea și situația sa, despre perspectivele lui de viitor. Ieși la iveală că pastorul se trăgea dintr-o familie de negustori, că maică-sa răposase întru Domnul, că nu avea nici frați, nici surori, și că bătrînul său tată trăia la Riga din rentele unei averi însemnate, care într-o zi avea să treacă asupra pastorului Tiburtius; de altfel, parohia îi aducea un venit îndestulător.

Clara mergea pe nouăsprezece ani și cu părul ei închis și lins, pieptănat cu cărare, cu ochii ei căprui, severi și totuși visători, cu nasul ușor coroiat, cu gura puțin prea strînsă și cu statura înaltă și zveltă, ea devenise o domnișoară e o frumusețe stranie și aspră. În casă cel mai bine se înțelegea cu sărmana și, asemenea ei, foarte evlavioasa Klothilde, verișoara sa, al cărei tată murise nu demult și care se purta cu gîndul să-și "facă un rost", cît mai curînd, adică să intre într-o pensiune cu puțina mobilă și cele cîteva părălute pe care le moștenise... Dar Clara nu avea nimic din vorba tărăgănată, din umiliința răbdătoare și famelică a Thildei. Dimpotrivă, în raporturile cu slugile, ba chiar cu maică-sa și cu frații săi, ea avea un ton oarecum poruncitor, și chiar vocea ei de alto pe care nu putea decît să o coboare, dîndu-i un accent hotărît, fără să o și urce interogativ, avea un caracter imperios și uneori căpăta un timbru tăios, dur, nerăbdător și trufaș, mai ales în zilele cînd avea dureri de cap.

Chiar înainte de moartea consulului care îndoliase întreaga familie, ea participa cu o demnitate distantă la sindrofiile ce aveau loc în casa părintească sau în case de același rang... Maică-sa o urmărea cu grijă și nu-și putea ascunde că, în ciuda zestrei serioase, cu toate calitățile de gospodină pe care le avea Clara, n-o să-i fie ușor să o mărite. Pe nici unul din comercianții sceptici, joviali și amatori de vin roșu, ce făceau parte din cercul ei, nu și-l putea închipui alături de această fată austeră și cu frica lui Dumnezeu; pe un preot însă da. Și fiindcă gîndul acesta o umplea de bucurie, ea primea cu o bunăvoință plină de măsură, dar și de amabilitate preambulurile delicate ale pastorului Tiburtius.

Și într-adevăr, lucrurile mergeau ca pe roate. Într-o după-amiază caldă și senină de iulie, familia făcu o excursie. Doamna consul, Antonie, Christian, Clara, Thilde, Erika Grünlich cu mamzel Jungmann și, împreună cu ei, pastorul Tiburtius, trecură dincolo de poarta orașului și ajunseră departe, la un han de țară. Acolo, sub cerul liber, pe mese de lemn, ei mîncară fragi, frișca, fiertură de ovăz cu zeamă de fructe, iar după ce luară gustarea se duseră să se plimbe prin grădina întinsă care cobora pînă la rîu, trecînd, la umbra a tot soiul de pomi, printre tufe de coacăze și agrișe, printre straturi de cartofi și sparanghel.

Sievert Tiburtius și Clara Buddenbrook rămaseră puțin în urmă. El, mult mai scund decît ea, cu barba răsfirată peste umeri, își luase de pe capu-i mare pălăria neagră de paie cu borurile răsucite și, zvîntîndu-și fruntea cu o batistă îi vorbi, cu ochii larg deschiși, îndelung și blînd. În timpul acestei convorbiri, deodată, cei doi se opriră, și cu glasul grav și liniștit Clara îi spuse "da".

Apoi, după ce se întoarseră acasă, cînd doamna consul, cam obosită de căldură, ședea singură în salonul cu peisaje - afară stăruia liniștea meditativă a după-amiezilor de duminică - pastorul Tiburtius se așează lîngă ea în lumina de aur a amurgului de vară și începu o lungă și blîndă convorbire la capătul căreia doamna Buddenbrook rosti:

- Destul, dragă domnule pastor... Propunerea dumitale se potrivește perfect cu dorința inimii mele de mamă și nici dumneata nu ai ales rău, de asta să fi încredințat. Cine ar fi crezut că sosirea și șederea dumitale în casa noastră vor fi atît de binecuvîntate!... Nu vreau să spun chiar azi ultimul meu cuvînt, căci se cuvine să-i scriu mai întîi fiului meu, consulul, care, pentru moment, precum știi, se găsește în străinătate. Mîine, cu voia lui Dumnezeu, vei pleca spre Riga, pentru a-ți lua în primire parohia, iar noi avem de gînd să ne ducem, pentru cîteva săptămîni la mare... în curînd vei avea vești de la mine. Dea Domnul să ne revedem fericiți.

ŞAPTE

Amsterdam, 20 iulie '56

Hotelul Het-Haasje

Dragă mamă,

Am primit chiar acum scrisoarea ta atât de amănunţită, şi mă grăbesc să-ţi mulţumesc din toată inima pentru atenţia de care mă învredniceşti, cerîndu-mi consimţămîntul în chestiunea ştiută; îl dau, fireşte, şi adaug cele mai sincere felicitări, fiind pe deplin convins că tu şi Clara aţi făcut o alegere bună. Frumosul nume Tiburtius mi-e cunoscut şi îmi aduc bine aminte că tata a avut legături comerciale cu bătrînul. În orice caz, Clara va avea un trai plăcut şi ca soţie de pastor se va bucura de o situaţie potrivită cu firea ei.

Aşadar Tiburtius a plecat la Riga şi va veni din nou în august să-şi vadă logodnica? Ei bine, în cazul acesta va fi multă veselie la noi în Mengstrasse, mai multă chiar decît vă închipuiţi, fiindcă voi nu ştiţi ce pricini cu totul deosebite am de a mă bucura şi totodată de a mă minuna atât de tare de logodna domnişoarei Clara şi de o potriveală dintre cele mai fericite. Da, scumpa şi distinsa mea doamnă mamă, dacă sînt gata a trimite azi de la Amstel la Marea Baltică consimţămîntul meu solemn la fericirea pămîntească a Clarei, o fac, pur şi simplu, cu condiţia de a primi la rîndul meu, cu întoarcerea curierului, consimţămîntul tău într-o chestiune de aceeaşi natură. Aş da trei florini noi-nouti să-ţi pot vedea faţa, dar mai ales faţa bunei noastre Tony, cînd citiţi aceste rînduri... Dar să trecem la subiect.

Hotelul meu, mic şi curăţel, cu vedere frumoasă spre canal este în inima oraşului, nu departe de bursă, şi afacerile pentru care am venit (era vorba de a încheia noi şi preţioase legături, şi ştii că de asemenea lucruri îmi place să mă îngrijesc personal) au apucat chiar din prima zi pe făgaşul dorit. Dar fiind bine cunoscut în oraş de pe vremea cînd îmi făceam ucenicia aici, am fost prins de îndată şi de obligaţiile sociale, deşi multe familii sînt la mare. Am fost la cîteva serate mai nepretenţioase în casele van Henkdom şi Molen, şi la numai trei zile după sosire a trebuit să mă îmbrac de gală ca să iau parte la un dineu, dat în chip vădit în cinstea mea, de fostul meu şef, domnul van der Kellen, cu toate că nu sîntem în sezon. Şi am condus-o la masă... ia să văd dacă ghiciţi... pe domnişoara Arnoldsen, Gerda Arnoldsen, vechea colegă de pension a Antoniei, al cărei tată, mare

comerciant și poate și mai mare virtuos la vioară, precum și fata lui măritată și soțul acesteia, erau de asemenea de față.

Îmi aduc aminte foarte bine că încă de când era foarte tânără și mergea la școală la pensionul domnișoarei Weichbrodt pe Muhlenbrink, Gerda - dați-mi voie să nu-i mai spun decât pe numele ei mic - mi-a făcut o impresie puternică. Și impresia aceasta nu s-a stins niciodată de tot. Acum însă am revăzut-o: mai mare, mai dezvoltată, mai frumoasă, mai spirituală... Fiindcă nu știu dacă mi-aș putea struni condeiul, cu voia voastră mă voi lăsa păgubaș să vă descriu persoana ei pe care în curînd o s-o vedeți lîngă voi.

Vă puteți închipui cîte puncte de plecare pentru o conversație plăcută ni s-au ivit la masă; dar chiar după supă am părăsit tărîmul vechilor anecdote și am trecut la lucruri mai serioase, mai atrăgătoare. În muzică nu puteam să-i țin piept, fiindcă noi aștia din familia Buddenbrook ne pricepem prea puțin în privința asta, dar în pictura olandeză eram mai la mine acasă, iar în literatură ne-am înțeles de minune.

Într-adevăr timpul se scurgea pe nesimțite. După-masă am fost prezentat bătrînului Arnoldsen, care s-a purtat față de mine cu cea mai aleasă amabilitate. Mai târziu, în salon el a cîntat o serie de piese de concert, ca și Gerda de altfel. Arăta minunat cînd interpreta și cu toate că eu habar n-am de vioară, știu că a cîntat atît de pătrunzător (are un Stradivarius veritabil) încît a emoționat pînă la lacrimi.

În ziua următoare am făcut o vizită în casa Arnoldsen, pe Buttenkant. Întîi m-a primit o bătrînă damă de companie cu care a trebuit să mă întrețin în franțuzește; apoi a apărut și Gerda, și am stat la taifas cu dînsa, ca în ajun, un ceas întreg; doar că de data asta ne-am apropiat și mai mult unul de altul, năzuind să ne cunoaștem și să ne înțelegem și mai bine. Am vorbit din nou despre tine, mamă, despre Tony, despre bunul, bătrînul nostru oraș și despre activitatea mea de acolo...

Chiar din acea zi hotărîrea mea era luată: sau ea, sau nimeni alta, acum ori niciodată! Ne-am mai întîlnit cu prilejul unei garden-party la amicul meu van Svindren și am fost invitat la o mică serată muzicală chiar acasă la Arnoldsen. De data aceasta am îndrăznit să fac experiența unei semideclarații de sondaj. Mi s-a răspuns în termeni încurajatori... Iar acum cinci zile m-am înființat înainte de prînz la domnul Arnoldsen pentru a-l ruga să-mi îngăduie a-i cere mîna fiicei sale. M-a primit la biroul lui particular. " Scumpul meu consul, mi-a spus, îmi ești nespus de simpatic,

oricît de greu mi-ar veni să mă despart de fiica mea, așa vădov și bătrîn cum sînt. Dar ea? Pînă acum și-a păstrat neclintită hotărîrea de a nu se mărita... Crezi că ai ceva sorți de izbîndă ? A rămas stană de piatră cînd i-am spus că domnișoara Gerda mi-a dat de fapt oarecare speranțe.

I-a lăsat cîteva zile de gîndire și cred că doar din egoism a încercat chiar a o sfătui să nu primească. Dar totul a fost în zadar: eu sînt cel ales și de ieri după-amiază logodna e fapt împlinit.

Nu, dragă mamă, nu-ți cer binecuvîntarea în scris pentru această căsătorie, căci chiar poimîine am să plec; dar iau cu mine cuvîntul lui Arnoldsen că în luna august, Gerda, cu el și cu sora măritată vor veni la noi. Și atunci va trebuia să recunoști și tu că ea este într-adevăr tovarășa de viață de care am nevoie. Fiîndcă n-o să ai nimic împotriva, cred, că Gerda nu e decît cu trei ani mai tînără decît mine. Sper că niciodată nu ți-ai închipuit că am să mă însor cu o codană oarecare din cercul Möllendorpf - Langhals - Kistenmaker - Hagenström.

Iar în ceea ce privește "partida"?... Mă tem că Stephan Kistenmaker, și Hermann Hagenström, și Peter Dohlmann, și unchiul Justus și întreg orașul îmi vor face șmecherește cu ochiul, cînd vor afla de această partidă; căci viitorul meu socru e milionar... Doamne, ce se mai poate spune în privința asta? Sînt atîtea lucruri nelămurite în noi care pot fi interpretate și într-un fel și într-altul. O iubesc cu însuflețire pe Gerda Arnoldsen, dar nici prin gînd nu-mi trece să cobor atît de adînc în sufletul meu încît să descopăr dacă și în ce măsură zestrea mare despre care, cu destul cinism, mi s-a șoptit chiar de la prima noastră întîlnire, a contribuit la această înflăcărare. O iubesc, dar fericirea și mîndria mea sporesc cînd mă gîndesc că, prin cucerirea ei, aduc și pentru firma noastră un însemnat aport de capital.

Închei această scrisoare, prea lungă, dragă mamă, cînd te gîndești că peste cîteva zile vom putea vorbi de la suflet la suflet despre fericirea mea. Îți doresc să petreci plăcut și cu folos la băi și te rog să transmiți tuturor alor noștri cele mai sincere salutări din partea mea.

Cu dragoste și devotament, al tău fiu ascultător,

T.

OPT

Într-adevăr, miezul verii din acel an fu însuflețit și sărbătoresc în casa Buddenbrook. La sfârșitul lui iulie Thomas se întoarse în Mengstrasse și, la fel cu ceilalți domni reținuți de treburi în oraș, se duse de câteva ori să-și vadă familia la mare, în timp ce Christian își petrecu acolo toată vacanța, plângându-se mereu de o durere vagă în piciorul stîng pe care doctorul Grabow nu prea știa cum s-o trateze și la care, tocmai de aceea, Christian se gîndea cu atît mai stăruitor.

- Nu e, propriu-zis, o durere... n-o poți numi astfel, explica el cu greutate, frecîndu-și piciorul cu mîna, încrețindu-și nasul mare și plimbîndu-și privirile în toate părțile. E un chin, un chin neînterupt, surd și neliniștitor în tot piciorul... și asta pe partea stîngă unde e și inima... Ciudat... foarte ciudat, găsesc. Tu ce crezi, Tom?...

- Da, da... spunea Tom. Dar acum stai, ai liniște și faci băi. Apoi Christian cobora la mare să spună anecdote vilegiaturiștilor și toată plaja începea să răsune de rîsete; sau intra la cazino, să joace la ruletă cu Peter Dohlmann, unchiul Justus, doctorul Giesecke și cîțiva petrecăreți de la Hamburg.

Iar consulul Buddenbrook și Tony, ca totdeauna cînd erau la Travemünde, se duceau să-i vadă pe bătrînii Schwarzkopf.

- Bună ziua poftim, *m'am Grünlich!* strigă comandantul, și de bucurie începu să vorbească în *Plattdeutsch*. Ei, vă mai aduceți aminte? A curs ceva apă pe Trave de atunci... Și erau niște zile frumoase... ce vremuri!... Morten al nostru e doctor de mult la Breslau; are o clientelă pe cinste, ștregarul... Doamna Schwarzkopf lipăi de colo pînă colo, făcu cafeaua, apoi se așezară cu toții la masă, în veranda verde, ca pe vremuri... atît numai că acum aveau cu zece ani mai mult, Morten și mica Meta, care se măritase cu primarul din Haffkrug, erau departe, comandantul, care avea părul alb de tot și era cam surd, ieșise la pensie; nevastă-sa încărunțise de asemenea binișor, iar *madame Grünlich* nu mai era o gîscă, ci cunoștea viața, ceea ce n-o împiedica să mănînce cantități considerabile de miere de faguri, repetînd întruna:

- E un produs natural și curat, știi cel puțin ce înghiți.

Pe la începutul lui august, însă, familia Buddenbrook, ca și majoritatea celorlalți vilegiaturiști, se întoarse în oraș și în curînd sosi mult așteptata clipă cînd, aproape în același timp, pastorul Tiburtius, venind din Rusia, și

familia Arnoldsen, venind din Olanda, se adunară în Mengstrasse pentru o vizită mai lungă.

Frumoasă a fost scena când pentru întâia dată consulul își conduse logodnica în salonul cu peisaje în fața bătrânei doamne Buddenbrook care, cu brațele deschise, cu capul înclinat într-o parte, făcu câțiva pași în întâmpinarea ei. Gerda - acum o femeie înaltă și voinică - pășea cu o grație mândră și sigură pe covorul luminos. Cu părul ei greu, de un roșu-închis, cu ochi căprui, foarte apropiați unul de altul, încercuiți de umbre fine viorii, cu dinții ei lați și sclipitori pe care-i arăta zîmbind, cu nasul drept și energic și cu gura nobil arcuită, fata aceasta de douăzeci și șapte de ani era o frumusețe elegantă, stranie, fermecătoare și misterioasă. Fața ei albă și mată era cam trufașă; totuși ea și-o înclină când doamna Buddenbrook îi cuprinse cu blîndețe și gingășie capul în mâini și îi sărută fruntea imaculată ca zăpada.

- Da, fii binevenită în casa și în familia noastră, scumpa, frumoasa, binecuvîntata mea fată, zise ea. Ai să-l faci fericit... parcă nu vād de pe acum cît îl faci de fericit? Și cu brațul drept îl trase spre ea și pe Thomas, ca să-l sărute.

Niciodată n-a fost mai multă veselie și însuflețire - decît, poate, pe vremea bunicului - în casa încăpătoare care putea să-i primească fără greutate pe toți musafirii. Numai pastorul Tiburtius își alesese, din modestie, o odaie în clădirea din fund, lîngă sala de biliard; ceilalți: domnul Arnoldsen, un om sprinten și plin de haz, care se apropia de șazeci de ani, cu o barbă ascuțită, cărunță și cu o vioiciune plăcută în toate gesturile lui, fata lui mai mare care părea suferindă, ginerele său, un om elegant și de viață, pe care Christian îl conduse prin oraș și la club, și în sfîrșit Gerda, își împărțiră între ei odăile libere de la parter, de lîngă galeria cu coloane, de la etajul întîi...

Antonie Grünlich se simțea mulțumită că pentru moment Sievert Tiburtius era singura față bisericească în casa Buddenbrook... mai mult decît mulțumită! Logodna fratelui adorat, faptul că tocmai prietena ei, Gerda, era aleasa lui, strălucirea acestei partide care învăluia într-o nouă lumină numele familiei și al firmei, zestrea de 300 000 de mărci de care se vorbea în șoaptă, gîndul la ce avea să spună orașul, ce vor spune celelalte familii și mai ales Hagenstrbmii... totul contribuia să o țină într-o veșnică stare de încîntare. O îmbrățișa pe viitoarea ei cumnată cel puțin de trei ori pe ceas, cu pasiune...

- O, Gerda, exclama ea, dac-ai ști cât te iubesc! Totdeauna te-am iubit! Știu că tu nu mă poți suferi, totdeauna m-ai urât, dar...

- Vai de mine, Tony, o întrerupea domnișoara Arnoldsen, de ce să te urâsc? Ce rău mi-ai făcut tu la urma urmei, te întreb?

Totuși, din cine știe ce pricini, poate numai și numai dintr-o nemăsurată bucurie și din simpla plăcere de a vorbi, Tony o ținea una și bună că Gerda a urât-o totdeauna, dar că, în schimb, ea - și aici ochii i se umpleau de lacrimi - n-a răspuns decât cu dragoste la această ură. Apoi îl lua la o parte pe Thomas și îi spunea:

- Ai făcut bine, Tom, Doamne Dumnezeule, ce bine ai potrivit-o! Ce păcat că *tata* n-a apucat să vadă... îți vine să urli, nu altceva! Multe pete se șterg prin acest pas al tău... în primul rînd întîmplarea cu individul al cărui nume nu-mi place să-l rostesc...

În clipa următoare, însă, o lua pe Gerda într-o odaie liberă și îi povestea de-a fir-a-păr toată căsnicia cu Bendix Grünlich. Sporovăia ceasuri întregi și despre anii de la pension, despre taifasurile lor din serile de atunci, despre Armgard von Schilling din Mecklemburg și despre Eva Ewers din München... De Sievert Tiburtius și de logodna lui cu Clara nu se sinchisea aproape deloc; dar lor nici că le păsa. Stăteau toată ziua în mîna în mîna și vorbeau liniștit și serios despre un viitor frumos.

Fiindcă anul de doliu nu trecuse încă, cele doua logodne se celebrară numai în familie. Totuși, Gerdei Arnoldsen i se duse destul de repede faima în oraș: la bursă, la club, la Teatrul Municipal, în societate, persoana ei era principalul subiect de conversație... "Tip-top", ziceau libertinii plescînd din limbă, căci aceasta era ultima expresie de la Hamburg hărăzită pentru tot ce era deosebit de ales, fie că era vorba de o marcă de vin roșu, de o țigară, de o masă, sau de o ispravă în materie de negoț. Dar printre cetățenii cuminți, cinstiți și cu principii solide, se găseau destui care clătinau din cap.

- Ciudat... Toaletele acestea, părul acesta, ținuta, fața aceasta... puțin cam prea ciudat, într-adevăr.

Negustorul Sorensen își dădu astfel cu părerea:

- Are ceva nu știu cum, și întorcîndu-se într-o parte se strîmbă, parc-ar fi fost la bursă și cineva i-ar fi făcut o ofertă nu tocmai curată.

Dar era vorba de consulul Buddenbrook... Și i se potrivea... Cam cu ifose acest Thomas Buddenbrook, cam... altfel, altfel chiar decât înaintașii lui. Lumea știa, mai ales postăvarul Benthien știa, că Thomas își comanda la Hamburg nu numai toate obiectele de îmbrăcăminte fine, de modă nouă - și

din fiecare avea neobișnuit de multe, pardesiuri, redingote, pălării, jilecti, pantaloni, cravate - ci și rufăria. Se știa chiar că își schimba zilnic cămașa, uneori chiar de două ori pe zi, și că își parfuma batista și mustățile lungi a la Napoleon al III-lea. Și toate acestea le făcea, nu de dragul firmei și pentru a se înfățișa la înălțime - casa *Johann Buddenbrook* nu avea nevoie de așa ceva - ci dintr-o înclinare personală spre rafinamente aristocratice... sau cum dracu să le mai spui! Pe urmă citatele acelea din Heine și din alți poeți cu care își împănează discursurile chiar când e vorba de chestiunile cele mai practice, de probleme comerciale sau municipale... Și acum femeia aceasta!... Hotărât lucru, chiar în el, în consulul Buddenbrook era "ceva cam nu știu cum"... dar acest fapt nu putea fi amintit, firește, decât cu cel mai mare respect, avînd în vedere că familia lui se bucura de o deosebită stimă, firma avea o reputație mai presus de orice critică și șeful ei era un om inteligent, amabil, care iubea orașul și desigur că avea să-l mai slujească cu succes... și orice s-ar spune, partida e a naibii de grozavă, se vorbea de o sută de mii de taleri în cap... Deși... Și printre cucoane erau unele care o găseau pe Gerda Arnoldsen pur și simplu *neroadă*, și e de notat că vorba "nerod" avea un sens de gravă condamnare.

Dar era un om care, din clipa cînd o zărise pentru întâia dată pe stradă, o venera cu o înverșunată însuflețire pe logodnica lui Thomas Buddenbrook, și acesta era misitul Gosch.

- Hah! exclama la club sau la corporația armatorilor în timp ce își ridica paharul de punci, schimonosindu-și cu o mimică firoasă fața de intrigant. Ce femeie, domnii mei! Hera și Afrodita, Brunhilda și Melusina în una și aceeași persoană... Hei, viața e totuși frumoasă! adăuga pe neașteptate și nici unul din cetățenii ce ședea în jurul lui, pe băncile de lemn grele și sculptate, din vechea casă a armatorilor, sub machetele de corăbii cu pînze și sub peștii dolofani ce atîrnau din tavan, nici unul din acești cetățeni ce-și sorbeau în tihnă halbele nu înțelegea ce însemna apariția Gerdei Arnoldsen în viața modestă dar dornică de aventuri extraordinare a misirului Gosch...

Neavînd obligații, cum s-a mai spus, să facă festivități deosebite, mica societate din Mengstrasse se bucura cu atît mai mult de răgazul de a se cunoaște mai de aproape. Sievert Tiburtius povestea, ținînd mîna Clarei într-a sa, despre părinții lui, despre tinerețea lui și despre planurile-i de viitor. Cei din familia Arnoldsen istoriseau despre arborele lor genealogic, ale cărui rădăcini erau la Dresda și din care numai cea a lor fusese transplantată în Țările de Jos. Apoi *madame* Grünlich cerea cheile biroului din odaia cu

peisaje și aducea, cu multă gravitate, mapa cu hîrtille familiei, în care Thomas nu uitase să însemne ultimele evenimente. Antonie vorbea cu un aer important de istoria familiei Buddenbrook, începînd cu croitorul din Rostock, care la vremea lui fusese un om foarte înstărit, citea vechi poezii festive:

*Iscusiņa o știm una
Cu frumusețea pe pămînt,
Precum Venus lîngă mîna
Lui Vulcan, asemeni sînt.*

și privind spre Tom și Gerda clipea din ochi, jucîndu-și limba pe buza superioară. Din respect pentru istorie, ea nu ar fi trecut sub tăcere pentru nimic în lume nici amestecul în povestea familiei a unui individ al cărui nume de altfel nu-i plăcea să-l rostească...

Iar joi, la orele patru, soseau oaspeții obișnuiți. Venea Justus Kröger și nevastă-sa, fire slabă, cu care el trăia într-o veșnică neînțelegere pentru că dînsa îi trimitea întruna bani în America lui Jakob, fiul dezmațat și dezmoștenit... (Economisea chiar și din gologanii pentru coșniță și împreună cu bărbatul său nu mîncau aproape decît papară de hrișcă; toate încercările lui, însă, de a o opri erau zadarnice.). Veneau doamna Buddenbrook din Breite Strasse care, din dragoste pentru adevăr, se simțeau obligate să constate că Erika Grünlich tot n-a mai crescut, că seamănă tot mai tare cu tatăl său, escroc, și că logodnica consulului e pieptănată *destul* de bătător la ochi... Venea și Sesemi Weichbrodt, care se ridica în vîrfurile picioarelor și, plescînd ușor din buze, o săruta pe frunte pe Gerda, spunîndu-i mișcată:

- Fii fericită, copil *bon!*

La masa, domnul Arnoldsen rostea în cinstea logodnicilor unul din toasturile lui spirituale și pline de fantezie, apoi, în timp ce lumea lua cafeaua, el cînta la vioară ca un țigan, cu un temperament, o pasiune și o virtuozitate... dar și Gerda își aducea vioara Stradivarius de care nu se despărțea niciodată și se strecura cu dulcea-i cantilenă printre pasajele lui; interpretau duete maiestuoase în salonul cu peisaje, lîngă armoniu, în același loc unde odinioară bunicul consulului își cînta din flaut micile melodii grațioase.

- Sublim! exclama Tony, răsturnîndu-se în fotoliul ei. Doamne, ce sublim e! și, grav, încet, plină de importanță, cu ochii în tavan, ea continua să dea glas impresiilor ei vii și sincere... Ei, știți, așa e viața... nu oricine are parte

de un asemenea dar! Mie nu mi-a hărăzit cerul așa ceva, deși, știți, l-am implorat în atâtea nopți... Eu sînt o gîscă, o proastă... da, Gerda, lasă-mă să-ți spun... Sînt mai bătrînă și cunosc viața... Poți să-i mulțumești Creatorului în fiecare zi, în genunchi, pentru că ești o ființă atît de binecuvîntată...!

- Binecuvîntată, o corectă Gerda, rîzînd cu dinții ei frumoși, albi și lați.

Mai tîrziu se adunau iar cu toții laolaltă, ca să chibzuiască împreună ce au de făcut în viitorul apropiat și să mănînce peltea de struguri. La sfîrșitul lunii, sau la începutul lui septembrie - aceasta era hotărîrea la care se opriră - atît Sievert Tiburtius cît și familia Arnoldsens aveau să se întoarcă în țările lor. Îndată după Crăciun se va celebra, în galeria coloanelor, cu tot fastul cuvenit, cununia Clarei; iar nunta de la Amsterdam la care, "cu voia lui Dumnezeu", avea de gînd să ia parte și doamna consul, va fi amînată pînă la începutul anului următor pentru a avea răgaz să se odihnească o vreme cu toții. Thomas încercă să se împotrivească, dar în zadar.

- Te rog, spuse doamna consul așezîndu-și palma pe brațul lui... Sievert are întîietate!...

Pastorul și logodnica lui renunțară la călătoria de nuntă. Gerda și Thomas, însă, se înțeleseră să cutreiere Nordul Italiei pînă la Florența. Urmau să lipsească vreo două luni; în timpul acesta Antonie, împreună cu tapițerul Jacobs din Fischstrasse, trebuia să pregătească drăgălașa căsuță din Breite Strasse, proprietatea unui burlac retras la Hamburg, pentru cumpărarea căreia consulul ducea de cîțva timp tratative. O, Tony va face treabă bună.

- Veți avea o locuință *elegantă*, spuse ea, și de acest lucru toți erau convinși.

Cu picioare subțiri și strîmbe, cu nasul mare, Christian se plimba în sus și-n jos prin încăperea în care două perechi de logodnici se țineau de mînă și în care nu se vorbea decît de căsătorie, de trusou, de călătorii de nuntă. Simțea o durere în piciorul stîng, o durere nelămurită, și cu ochii lui mici, rotunzi, pierduți în fundul capului privea cînd la unul, cînd la altul, serios, neliniștit, îngîndurat. În sfîrșit, cu accentul lui Marcellus Stengel, el se adresă sărmanei lui verișoare care ședea în mijlocul acestor fericiți, bătrînicioasă, tăcută, uscățivă și flămîndă, deși abia se sculase de la masă.

- Ei, Thilde, în curînd o să ne căsătorim și noi: se-nțelege... fiecare în parte.

NOUĂ

Cam peste vreo șapte luni consulul Buddenbrook se întorcea cu nevasta sa din Italia. Zăpada de martie acoperea încă strada când, la ora cinci după-amiază, trăsura se opri în dreptul casei cu fațadă simplă, vopsită în ulei. Cîțiva copii, ba chiar și cîțiva cetățeni în toată firea se opriră în drum să-i vadă pe călători coborînd. Doamna Antonie Grünlich stătea în ușa casei, mîndră de pregătirile pe care le făcuse, iar îndărătul ei, gata de asemenea pentru a-i primi, cu bonete albe, cu brațele goale și în rochii groase, vărgate, așteptau cele două slujnice pe care Tony le alesese cu multă pricepere pentru cumnată-sa.

Înfierbîntată de atîta treabă și de bucurie, ea coborî grăbită treptele joase și, îmbrățișîndu-i, îi trase în vestibul pe Thomas și pe Gerda care, îmbrăcați în blănuri, coborîseră din trăsura încărcată cu bagaje.

- Bine ați venit, bine ați venit, fericiților care ați umblat peste țări și mări. Ați văzut casa? Are acoperișul sprijinit pe coloane?... Gerda, te-ai făcut și mai frumoasă, vino-ncoace, dă-mi voie să te sărut... nu, și pe gură... așa! Bună ziua, bătrîne Tom, na și ție o sărutare. Marcus mi-a spus că totul a mers foarte bine cît ai lipsit. Mama vă așteaptă în Mengstrasse, dar mai întîi odihniți-vă... Vreți un ceai? Vreți să faceți baie? Totul e gata. N-o să aveți de ce vă plînge. Jacobs și-a dat toată silința, iar eu am făcut de asemenea tot ce am putut..

Intrară împreună în hol în timp ce, cu ajutorul vizitiului, fetele cărară bagajele în casă.

- Odaile acestea de jos n-o să le prea întrebuințați deocamdată, spuse Tony. Deocamdată... repetă, jucîndu-și vîrful limbii pe buza superioară. Asta de aici e foarte drăguță, adăugă apoi, deschizînd o ușă la dreapta, lîngă intrare. Are și iederă la fereastră... Mobilă simplă... stejar. În fund, de partea cealaltă a coridorului, e una mai mare. Aici la dreapta e bucătăria și camera... Dar să mergem sus; o, vreau să vă arăt tot!

Urcară scara largă, acoperită cu un covor lat, roșu-închis. Sus, îndărătul unei uși cu geamuri, era un coridor îngust. Spre acest coridor dădea sufrageria cu o masă rotundă, grea, pe care clocotea samovarul; un tapet de culoare roșie-închisă - imitație de damasc - acoperea pereții, de-a lungul cărora erau așezate scaunele de nuc sculptat, cu împletitură de trestie, și un bufet masiv. Mai era și o odaie de toate zilele, plăcută, tapetată cu postav

cenușiu, despărțită doar prin niște draperii de un salon îngust, mobilat cu fotolii îmbrăcate în rips cu dungi verzi. La capătul salonașului se afla un balconăș. Un sfert din tot etajul era însă ocupat de o sală mare cu trei ferestre. Apoi trecură în dormitor.

Odaia de dormit, cu perdele înflorate și cu paturi solide de mahon, era pe partea dreaptă a coridorului. Tony, însă, se duse în fund, spre o ușiță mascată, apăsă clanța și le arătă drumul spre scara în spirală ce cobora la subsol: la odaia de baie și la camerele servitoarelor.

- E drăguț aici! Aici vreau să rămân, zise Gerda și cu un oftat ușor se cufundă în fotoliul de lângă pat.

Consulul se aplecă spre ea și o sărută pe frunte.

- Obosită? E adevărat că și eu aș vrea să mă spăl puțin.

- Iar eu o să văd de ceai, spuse doamna Grünlich. Vă aștept în sufragerie... Și ieși.

Ceaiul aburea în ceștile de Meissen când Thomas intră în sufragerie.

- Iată-mă, spuse el. Gerda ar vrea să se mai odihnească o jumătate de ceas. O doare capul. Pe urmă o să mergem în Mengstrasse... Toată lumea e bine, dragă Tony? Mama, Erika, Christian?... dar acum, continuă cu un gest de nespusă amabilitate, cele mai sincere mulțumiri, și din partea Gerdei, pentru atîta osteneală, scumpa mea. Ce frumos ai rînduit totul! Nu lipsesc decît cîțiva palmieri în balcon pentru nevastă-mea, iar eu o să mă îngrijesc de cîteva picturi în ulei mai ca lumea... Dar acum povestește-mi, cum îți merge, ce ai făcut tot timpul? Trăsese aproape de el scaunul Antoniei și, în timp ce stăteau de vorbă, își sorbea încet ceaiul, ronțăind un biscuit.

- Ah, Tom, răspunse ea, ce să fac? Viața mea s-a dus...

- Prostii, Tony! Viața ta!... Dar ne plictisim și încă destul de tare, nu-i așa?

- Da, Tom, mă plictisesc de moarte. Uneori îmi vine sa urlu de plictiseală. Alergăturile cu locuința asta mi-au făcut plăcere și n-ai să crezi cît mă bucur că v-ați întors... Dar acasă, știi, nu-mi place să stau; să mă ierte Dumnezeu, poate că păcătuiesc. Am treizeci de ani, dar asta nu e o vîrstă la care să mă pot împrieteni la cataramă cu ultima Himmelsburger, cu surorile Gerhardt, sau cu vreunul din oaspeții în veșminte întunecate ai mamei, care golesc cămarile văduvelor... Nu cred în ei Tom, sînt niște lupi îmbrăcați în blană de oaie... Neam de vipere... Toți sîntem oameni slabi, cu inima păcătoasă, dar cînd unul din aceștia mă privește de sus, compătindu-mă ca pe un biet copil rătăcit, îmi vine să-i rîd în nas. Totdeauna am fost de părere că oamenii sînt egali și că nu-i nici o nevoie de mijlocitori între noi și bunul Dumnezeu.

Tu cunoști și principiile mele politice. Vreau ca în raport cu Statul, cetățeanul...

- Va să zică te simți cam singură, da? întrebă Tom, ca s-o aducă la făgaș. Dar ascultă, o ai totuși pe Erika.

- Da, Tom, și îmi iubesc copilul din toată inima, deși o anumită persoană pretindea că nu mi-s dragi copiii... Dar, vezi tu... îți vorbesc deschis, eu sînt femeie cinstită, ce am pe inimă am și pe limbă, și nu-mi plac vorbele mari...

- Foarte drăguț din partea ta, Tony.

- Pe scurt, ceea ce mă întristează e că fetița îmi amintește prea tare de Grünlich... și verișoarele din Breite Strasse spun că-i seamănă grozav de mult... Și apoi cînd o văd, trebuie să mă gîndesc mereu; "Ești o femeie bătrînă, fata a crescut, viața ta s-a dus. Ai trăit și tu cîțiva ani, dar de acum poți să tot stai pînă la vîrsta de șaptezeci sau optzeci de ani și s-o ascuți pe Lea Gerhardt citind." Gîndul acesta mă mîhnește atît de tare, Tom, că uite mi se pune un nod în gît. Fiindcă mă simt încă grozav de tînără, Tom, și mi-e dor să mă bucur din nou de viață... în sfîrșit, nu numai în casă, dar nicăieri în oraș nu prea mă simt în largul meu, căci să nu crezi că am orbul găinilor și nu văd ce se petrece în jurul meu; m-am deșteptat și am doi ochi sănătoși. Sînt o femeie divorțată și lumea mă face să simt acest lucru, e cît se poate de limpede. Crede-mă, Tom, totdeauna m-a chinuit gîndul că, deși fără vina mea, am pătat totuși numele nostru. Poți să faci orice ai face, poți să cîștigi parale, să fii întîiul în tot orașul, lumea tot va zice: "Da... dar soră-sa e divorțată..." Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, nu mă salută pe stradă... eh, e o gîscă... dar așa se întîmplă cu toate familiile... Și totuși, Tom, nu *pot* pierde nădejdea că totul se mai poate îndrepta! Sînt încă tînără... Și destul de frumușică încă, nu? Mama n-o să-mi mai poată da o dotă mare, dar oricum, va fi o sumă acceptabilă. Dacă m-aș mărita din nou? Sincer vorbind, Tom, asta e dorința mea cea mai vie... în felul acesta totul s-ar liniști, s-ar șterge pata... Doamne, dacă m-aș putea face o partidă demnă de numele nostru, dacă m-aș vedea din nou la casa mea!... Crezi oare că e cu desăvîrșire exclus?

- Ferească sfîntul, Tony! Cum o să cred una ca asta? Totdeauna m-am gîndit la așa ceva. Dar înainte de toate cred că trebuie să ieși o vreme de aici, să te distrezi, ai nevoie de puțină schimbare.

- Tocmai! se grăbi să confirme Tony. Ei și-acum trebuie să-ți povestesc o istorie. Foarte mulțumit de această propunere, Thomas se răsturnă în fotoliu. Era la a doua țigară. Se însera.

- Ei bine, în timpul cît ați lipsit, era cît pe ce să iau un post. Un post de damă de companie la Liverpool! Găsești că ar fi fost revoltător?... Dar oricum, cam îndoielnic, nu?... Da, da, ar fi fost, probabil, nedemn de noi. Dar aveam o poftă atît de arzătoare să ies de aici!... Pe scurt, planurile mele s-au năruit. Am trimis doamnei fotografia, iar ea a fost nevoită să renunțe la serviciile mele, găsind că sînt prea frumoasă și dînsa are un băiat mare. "Sînteți prea frumoasă", mi-a scris ea, hahaha, în viața mea n-am făcut atîta haz.

Rîdeau amîndoi din toată inima.

- Dar acum am altceva în perspectivă, continuă Tony. Am primit o invitație; Eva Ewers mă pofteste la München... da, o cheamă Eva Niederpaur și bărbatul ei e directorul unei fabrici de bere. Ei, Eva m-a rugat să-i fac o vizită și am de gînd să răspund cît de curînd acestei invitații. Firește, Erika n-ar putea veni cu mine. O s-o dau în pension la Sesemi Weichbrodt. Acolo o să fie îngrijită de minune. Ai ceva împotrivă?

- Absolut nimic. În orice caz ai nevoie să mai faci și tu cunoștințe noi.

- Da, asta e! spuse ea cu recunoștință. Dar tu, Tom?... Eu vorbesc întruna despre mine, femeie egoistă ce sînt! Acum e rîndul tău să-mi povestești. Doamne, ce fericit trebuie să fii!

- Da, Tony, răspunse el cu convingere. Se făcu o mică pauză. Tom suflă fumul peste masă, apoi continuă: întîi și întîi, îmi pare foarte bine că sînt căsătorit și că mi-am întemeiat un cămin. Tu mă cunoști: nu prea eram făcut pentru viața de holtei. Orice viață de burlac e însoțită de un gust particular de izolare, de haimanalîc, iar eu am oarecare ambiție, precum știi. Și nu găsesc că am ajuns la capătul carierei nici din punct de vedere comercial, și - să zicem în glumă - nici din punct de vedere politic... dar un bărbat nu cîștigă cu adevărat încrederea lumii decît cînd este stăpîn în casă și tată. Și totuși, puțin a lipsit să fie altfel, Tony... Eu sînt cam cusurgiu. Multă vreme am crezut că n-o să pot găsi o femeie pe potriva mea. Dar cînd am văzut-o pe Gerda m-am hotărît pe loc. Mi-am dat seama numaidecît că ea este unica, ea singură... deși știu că în oraș pe mulți îi supără gustul meu. E o ființă minunată, cum, desigur, sînt puține în lume. Firește, e cu totul altfel decît tine, Tony. Tu ești un suflet mai puțin complicat, dar și mai natural... Doamna surioara mea are pur și simplu mai mult temperament, continuă pe un ton mai ușurel. Dar că Gerda are temperament o dovedește îndeajuns vioara ei. Uneori, însă, știe să fie și rece... Pe scurt, nu poți s-o judeci după

criterii obișnuite. E o fire de artist, o ființă aparte, enigmatică, fermecătoare...

- Da, da, zise Tony.

Îl ascultase cu seriozitate și atenție pe fratele său. Cum nu se gândiseră să aprindă lampa, întunericul năpădise întreaga încăpere.

În clipa aceea se deschise ușa dinspre coridor și, învăluită în umbrele amurgului, o siluetă înaltă se opri în fața lor, în rochie de casă din pichet alb ca zăpada, ce cădea în falduri unduioase. Părul greu, roșu-întunecat, îi cuprindea ca într-un chenar fața palidă și în colțurile ochilor căprui și foarte apropiați stăruiau umbre viorii.

Era Gerda, mama viitorilor Buddenbrook.

PARTEA A ȘASEA

Thomas Buddenbrook își lua micul dejun aproape totdeauna singur în frumoasa sufragerie, fiindcă nevastă-sa nu obișnuia să părăsească decît foarte tîrziu odaia de dormit, din pricină că înainte de masă suferea adesea de dureri de cap sau nu se simțea bine în general. Apoi consulul pleca numaidecît în Mengstrasse, fiindcă birourile firmei rămăseseră tot acolo. A doua gustare o lua deci la mezanin cu maică-sa, cu Christian, cu Ida Jungmann, și astfel, cu Gerda nu se mai întâlnea decît la ora patru, cînd prînzeau.

Forfota din birouri continua să dea viață și mișcare parterului, dar etajele vastei case din Mengstrasse erau goale și părăsite de-a binelea. Mica Erika fusese primită ca elevă internă în pensionul domnișoarei Weichbrodt, iar sărmana Klothilde se mutase, cu cele patru-cinci piese de mobilă pe care le avea, într-o pensiune ieftină, la văduva unui profesor de gimnaziu, o oarecare doamnă doctor Krauseminz. Chiar și Anton, valetul, părăsise casa și trecuse la tinerii stăpîni, unde era mai multă nevoie de el, și cînd Christian zăbovea la club, la ora patru doamna consul împreună cu domnișoara Jungmann se așezau singure la masa rotundă, care nu mai trebuia lungită nici măcar cu o singură scîndură, și care se pierdea în acest templu vast al ospetelor, împodobit cu statui de zei.

O dată cu moartea consulului Johann Buddenbrook, în Mengstrasse se stinsese viața de societate și în afară de cutare sau cutare pastor, stăpîna casei nu mai primea alți musafiri decît pe membrii familiei care se reuneau la dînsa în fiecare joi. În schimb Thomas și Gerda dăduseră primul lor dineu, un dineu servit în sufragerie și în odaia de toate zilele, cu bucătăreasă și chelneri aduși din oraș și cu vinuri marca Kistenmaker; ospățul începuse la ora cinci, dar la unsprezece noaptea mirosul bucatelor și zarva umpleau încă toată casa; fuseseră invitate familiile Langhals, Hagenström, Huneus, Kistenmaker, Oeverdick și Möllendorpf, negustori și intelectuali, oameni căsătoriți și libertini, seara încheindu-se cu *whist* și o copioasă audiție muzicală. La bursă, o săptămîină întreagă, se vorbi în termenii cei mai elogioși despre acest eveniment. Toată lumea recunoștea, fără doar și poate, că tînăra soție a consulului știe să primească... în seara aceea, rămînînd singur cu ea în odăile luminate de luminări arse aproape pînă la capăt, printre mobilele împinse în toate părțile, în abureala grea și dulceagă de

bucate alese, de parfumuri, de vinuri, de cafea, de țigări și de flori, consulul îi strînse mîinile și îi spuse:

- Foarte bine, Gerda! Nu ne-am făcut de rușine, și asta e foarte important... N-am nici un chef să-mi prăpădesc vremea cu baluri, să văd tineri țopăind; de altfel pentru așa ceva nici nu avem loc destul. Dar oamenii serioși trebuie să se simtă bine la noi. Un astfel de ospăț costă ceva mai mult... dar nu sînt bani aruncați.

- Ai dreptate, răspunse ea, așezîndu-și dantelele prin care transpărea pieptul cu reflexe de marmură. Și mie-mi plac mai mult dineurile decît balurile. Un dineu are ceva foarte liniștitor... Astăzi după-amiază am făcut muzică și m-am simțit cam nu știu cum... Acum creieri-mi sînt atît de amorțiți, încît ar putea să trăsnească chiar, fără să pălesc sau să roșesc.

În aceeași zi, la ora unsprezece și jumătate, cînd consulul se așeză la micul dejun, lîngă maică-sa, ea îi citi următoarea scrisoare:

München, 2 aprilie 1857

Marienplatz nr. 5

Dragă, mamă,

Te rog să mă ierți; e într-adevăr rușinos că nu ți-am scris, cu toate că s-a împlinit o săptămînă de cînd mă aflu aici. Sînt grozav de prinsă de tot ce e de văzut în acest oraș - dar despre asta mai tîrziu. Acum aș vrea să știu mai întîi dacă vouă, dragii mei, (ție, lui Tom și Gerdei, Erikăi, lui Christian, Thildei și Idei vă merge bine; acesta e lucrul de căpetenie.

Ah, cîte lucruri am văzut în zilele acestea!... Pinacoteca, Gliptoteca, Hofbrauhaus, Teatrul regal, bisericile și cîte altele! O să trebuiască să vă povestesc pe viu grai, că aș muri de oboseală de aș sta să le descriu pe toate. Am făcut și o plimbare cu trăsura în valea Isarului, iar pentru mîine avem de gînd să plecăm în excursie la Wurmsee. Așa merge întruna; Eva e foarte drăguță și domnul Niederpaur, directorul fabricii, e un om plăcut. Stăm în centrul orașului, într-o piață frumoasă cu fîntînă la mijloc, ca la noi în piață, și casa noastră e foarte aproape de Primărie. În viața mea n-am văzut o astfel de clădire! E acoperită de sus pînă jos cu tot felul de zugrăveli bălțate, cu sfinți Gheorghe care răpun zmei, cu chipuri de vechi principii bavarezi în mare ținută și cu blazoane. Închipuiți-vă!

Da, Münchenul îmi place grozav. Se spune că aerul e foarte bun pentru nervi, și pentru moment, mă simt și cu stomacul perfect... Beau, cu multă plăcere, cantități mari de bere, cu atît mai mult cu cît apa nu prea e bună;

dar cu mîncarea nu mă pot împăca: prea puține zarzavaturi și prea multă făină, de pildă în aceste sosuri, care sînt o mizerie! Lumea de aici habar n-are ce înseamnă o pulpă de vițel, căci măcelarii ciopîrțesc carnea într-un hal de te apucă jalea cînd o vezi. Și îmi lipsesc grozav mîncărurile de pește. Pe urmă e o țicneală curată să înghiți mereu la salată de castraveți și de cartofi, cu bere! Stomacul meu protestează zgomotos.

De altfel, puteți să vă închipuiți cu cîte trebuie să te deprimi cînd te găsești într-o țară străină. Bunăoară banii cu care nu ești obișnuit sau greutatea de a te înțelege cu oamenii simpli, cu personalul de serviciu, căci pentru ei eu vorbesc prea repede, în schimb, pentru mine graiul lor e o adevărată limbă păsărească - și apoi catolicismul pe care, precum știți, îl urăsc, îl disprețuiesc...

Aici consulul începu să rîdă, sprijinindu-se cu spatele de canapea și ținînd în mînă o felie de pîine presărată cu brînză și mărar.

- Da. Tom, tu rîzi... zise maică-sa, ciocănind de cîteva ori cu degetul mijlociu fața de masă, dar mie îmi face mare plăcere să văd că ține cu tărie la credința părinților ei și dădustă fleacurile antievangelice. Știu că din Franța și Italia tu ai deprins oarecare simpatie pentru biserica papistășească, dar asta nu din religiozitate, Tom, ci din altă pricină, și înțeleg care anume: însă cu toate că trebuie să fim toleranți, în aceste lucruri gluma și diletantismul sînt condamnabile în cel mai înalt grad, și mă voi ruga lui Dumnezeu să vă dea, și ție și Gerdei tale - fiindcă știu că nici ea nu are o credință prea puternică - să vă dea cu timpul seriozitatea de care aveți nevoie. O să-i ierți, desigur, maică-tii această observație. Bătrîna doamnă Buddenbrook continuă lectura:

Deasupra fîntîinii, pe care o văd de la fereastra mea e o statuie a Sfintei Marii și uneori i se pune o coroană pe cap; atunci oamenii din popor îngenunchează cu mătăniile în mînă și se închină. E drăguț, nu zic, dar scris este: "Intră în chilia ta și te roagă". Adeseori se văd călugări pe stradă și au o înfățișare foarte respectabilă, dar închipuiește-ți că ieri, pe Theatinerstrasse a trecut pe lîngă mine, în trăsura, o înaltă față bisericească, poate arhiepiscopul, în orice caz era un domn mai în vîrstă. Ei bine, domnul acesta mi-a tras prin gemulețul trăsurii o otheadă ca un locotenent de gardă! Știi, doar, mamă dragă, că nu mă prăpădesc după prietenii tăi, pastorii și misionarii, dar Trieschke-plîngărețul e un nimic pe lîngă acest afemeiat prinț al bisericii.

- Pfui! se opri doamna consul, consternată.
- Asta-i Tony, spuse consulul.
- Cum așa, Tom?
- Ei, crezi că nu l-a provocat puțin?... așa ca să-l pună la încercare. O cunosc eu pe Tony! În orice caz "ocheada" aceea a amuzat-o grozav... și poate că nici bătrînul prelat n-a vrut altceva.

Doamna Buddenbrook nu intră în discuție pe această temă, ci continuă lectura:

Ieri seară soții Niederpaur au dat o serată foarte drăguță, deși eu n-am putut urmări tot timpul conversația și tonul l-am găsit uneori destul de equivoc. Era de față și un cîntăreț de la Opera Regală, care a cîntat lieduri, și un tînăr pictor care mi-a cerut să-i dau voie să-mi facă portretul, dar l-am refuzat fiindcă propunerea mi s-a părut nelalocul ei. Persoana cu care m-am întretinut mai cu plăcere este un oarecare domn Permaneder - ai fi crezut vreodată că cineva poate să aibă un astfel de nume? - negustor de hamei, un om plăcut, glumeț, mai așezat și burlac. A fost vecinul meu la masă și am rămas tot timpul în preajma lui, asta din pricină că era singurul protestant din toată societatea, căci deși e un bun cetățean Mîunchenez, familia sa e originară din Nürnberg. M-a asigurat că după nume cunoaște foarte bine firma noastră, și îți poți închipui, Tom, cîtă bucurie mi-a făcut tonul respectuos cu care-mi spunea acest lucru. S-a interesat îndeaproape de noi, întrebîndu-mă cîți frați și surori sîntem și altele. A întrebat și de Erika și chiar de Grünlich. Vine uneori la familia Niederpaur și mîine va merge, probabil, cu noi la Wurmsee.

Și acum adio, dragă mamă, nu pot să-ți scriu mai mult. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cum spui tu, am să mai rămîn aici trei-patru săptămîni și la întoarcere o să vă povestesc mai pe-ndelete, personal, despre Mîunchen, căci în scris zău dacă știu cu ce să încep mai întîi. Dar un lucru pot să-ți spun: îmi place foarte mult aici; ceea ce lipsește e doar bucătăreasa pe care s-o înveți să prepare niște sosuri ca lumea. Vezi tu, eu sînt o femeie bătrînă, care mi-am trăit traiul, și nu mai am nimic de așteptat pe pămînt, dar atîta pot să zic, că dacă om trăi și-om fi sănătoși, și dacă mai tîrziu Erika ar vrea să se mărite în acest oraș, eu n-aș avea nimic împotrivă...

De asta dată consulul trebuia să-și întrerupă din nou dejunul; se lăsă pe speteaza canapelei, rîzînd cu poftă.

- E neprețuită, mamă! Cînd vrea să fie șireată e incomparabilă! O ador, pentru că nu e în stare să se prefacă, orice ar fi, chiar la o mie de poște depărtare...

- Da, Tom, spuse doamna Buddenbrook, e un copil bun și ar merita să fie fericită. Apoi citi scrisoarea pînă la capăt...

DOI

La sfârșitul lui aprilie doamna Grünlich se întoarse în casa părintească, și cu toate că lăsa din nou în urma ei o frîntură de viață, cu toate că reîncepea vechea existență și că avea să ia din nou parte la rugăciuni și s-o asculte pe Lea Gerhardt citind, se vedea cît de colo că era veselă și plină de nădejde.

Fratele său, consulul, care venise s-o aștepte la gară - Tony sosise prin Büchen - și care o condusesese în oraș cu trăsura, prin Holstentor, nu se putu stăpîni să-i facă un compliment, constatînd că, după Klothilde, tot ea a rămas cea mai frumoasă femeie din familie. Antonie îi răspunse:

- Doamne, ce nesuferit ești, Tom! Cum poți să-ți bați joc în halul ăsta de o femeie bătrînă?...

Totuși, el avea dreptate, *madame* Grünlich se păstra de minune și, văzîndu-i părul blond-cenușiu și des, înfoiat de amîndouă părțile, adus peste urechile mici și prins în creștet cu un pieptene lat de bagă, sau expresia dulce a ochilor albaștri-suri, buza ei superioară frumos conturată, ovalul fin și culoarea delicată a feței, nimeni nu i-ar fi dat treizeci de ani, ci douăzeci și trei. Cerceii de aur, foarte eleganți, ce-i atîrnau de urechi, îi purtase cîndva, într-o formă puțin diferită, și bunică-sa. Corsajul ușor, din mătase vaporosă de culoare închisă, cu revere de atlas și cu epoleți drepți de dantelă, dădea bustului ei o linie de o moliciune încîntătoare.

Era, cum spuneam, într-o dispoziție excelentă, și joi, cînd consulul Buddenbrook, cu soția sa, domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse, soții Kröger, Klothilde și Sesemi Weichbrodt cu Erika veniră la masă, ea le povesti cu multă vervă despre München, despre bere, despre găluștele înăbușite, despre pictorul care a vrut să-i facă portretul și despre echipajele de la curte care făcuseră o impresie adîncă asupra ei. Pomeni în treacăt și de domnul Permaneder și dacă se întîmpla ca Pfiffi Buddenbrook să-și exprime cînd și cînd părerea că "o fi ea plăcută o călătorie de felul acesta, dar că nu se prea vede nici un rezultat practic", Tony se făcea, cu o demnitate inimitabilă, că n-a auzit nimic, dîndu-și capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept...

De altfel, luase obiceiul de a alerga pe scări în jos ori de cîte ori auzea clopoțelul de la intrare, să vadă cine a venit. Ce însemna această curiozitate, numai Ida Jungmann putea să știe, guvernanta ei, prietena de încredere de atîția ani, care îi și spunea din cînd în cînd:

- Micuța mea Tony, copil drag, ai să vezi că vine! Doar n-o fi chiar așa de bădăran!...

Toată familia îi era recunoscătoare Antoniei pentru voioșia pe care o răspîndea în jurul ei. Atmosfera din casă avea într-adevăr grabnică nevoie de puțină înviorare, și anume din pricină că raporturile dintre șeful firmei și fratele său mai tânăr nu numai că nu se îmbunătățiseră cu timpul ci, dimpotrivă, se înrăutățiseră într-un mod întristător. Ca mamă, doamna consul urmărea cu inima mîhnită mersul lucrurilor, și numai cu multa bătaie de cap izbutea să mențină pacea între ei... Ea îl îndemna mereu pe Christian să-și vadă mai stăruitor de birou, dar acesta îi răspundea printr-o tăcere distrată, în timp ce avertismentele fratelui său le primea rușinat, gînditor, cu o neliniștită seriozitate, fără obiecții, și cîteva zile se ocupa într-adevăr cu ceva mai mult zel de corespondența engleză. Dar în sufletul lui Thomas disprețul și mînia față de fratele său creștea zi de zi și acest sentiment nu era micșorat de faptul că Christian primea aceste manifestări ocazionale fără împotrivire, cu priviri ce rățăceau de jur împrejur, neliniștite, îngîndurate.

Munca încordată pe care Thomas o desfășura și starea nervilor săi nu-i dădeau răgaz să asculte cu răbdare sau interes amănuntele insistente pe care Christian le dădea în legătură cu diversele simptome ale bolilor lui, și în fața mamei și a surorii sale le numea cu năduf, "rezultate neroade ale unei respingătoare autoanalize".

Durerea, acea durere vagă pe care o simțea în piciorul stîng, cedase de cîtva timp, în urma aplicării mai multor leacuri externe, dar greutatea de deglutiție reveneau încă des la masă și, de curînd, se adăugă și o trecătoare dificultate de respirație, un început de astmă pe care o săptămîină de zile Christian o crezuse tuberculoză, și, încrețindu-și nasul, se căznea să-i descrie cît mai amănunțit natura și efectele. Cerură sfatul doctorului Grabow. Acesta constată că inima și plămîinii funcționează foarte bine, iar accesele intermitente de sufocare provin dintr-o lenevire a unor mușchi și pentru înlesnirea respirației prescrise în primul rînd întrebuițarea unui evantai și în al doilea rînd un praf verzui, ce trebuia aprins, iar fumul lui aspirat. Christian întrebuița evantaiul și la birou, iar cînd șeful îi făcu observație, el răspunse că la Valparaiso din pricina căldurii toți funcționarii aveau cîte un evantai.

- Johnny Thunderstorm... Dumnezeu! Dar într-o zi, după ce se foise neliniștit și grav un răstimp pe scaun, își scoase și praful din buzunar și făcu un fum atît de puternic și cu un miros atît de greu încît mai mulți funcționari

începură să tușească, iar domnul Marcus se îngălbeni de-a binelea... Războiul izbucni pe față, se iscă un scandal, o cearta înspăimântătoare care ar fi dus la o ruptură imediată, dacă doamna Buddenbrook nu i-ar fi potolit, dacă prin cuvintele sale chibzuite ea n-ar fi adus încă o dată lucrurile pe făgașul cel bun. Dar asta nu era totul. Consulul nu vedea cu ochi buni nici viața pe care Christian o ducea în afara casei, mai ales în compania avocatului doctor Giesecke, fostul lui camarad de școală. Nu fusese nici el, Thomas, ușă de biserică și nu înțelegea să strice cheful nimănui. Își aducea aminte fără îndoială, de păcatele tinereților și știa prea bine că orașul său natal, acest port comercial, unde cetățenii atât de respectabili în ce privește afacerile treceau pe străzi cu niște aere de incomparabilă onorabilitate, izbind cu vârful bastoanelor în trotuar, nu era deloc patria moralității imaculate. Pentru zilele petrecute pe scaunele de birou, oamenii se despăgubeau nu numai prin mîncări suculente și vinuri grele... Dar un vâl gros de corectitudine burgheză acoperea aceste compensații, și dacă pentru consulul Buddenbrook suprema lege era "păstrarea aparențelor", de fapt el nu făcea decît să împărtășească concepția de viață a concetățenilor săi. Avocatul Giesecke era dintre "intelectualii" ușor adaptabili la felul de viață a "negustorilor", dar în același timp se număra și printre "libertinii" notorii, lucru pe care nici nu-l ascundea. Însă, la fel cu ceilalți oameni de viață care voiau să trăiască în tihnă, el știa să-și dea un aer corect, să se ferească de scandal, să păstreze, în materie de principii politice și profesionale, reputația unei seriozități incontestabile. Nu de mult fusese dată publicității logodna lui cu una din domnișoarele Huneus. Dobîndea deci prin căsătorie o situație în cea mai bună societate din oraș și o zestre serioasă. În ce privește treburile municipale activa cu un zel deosebit și se spunea că pusese de pe acum ochii pe un loc în consiliul orașenesc, ba pînă la urmă chiar pe locul bătrînului primar, doctorul Oeverdieck.

Dar prietenul său, Christian Buddenbrook, același Christian care pe vremuri se dusesese fără să șovăie la *mademoiselle* Meyer de la Grange și îi oferise buchetul de flori, spunîndu-i: "O, ce frumos ați jucat, domnișoară!", Christian devenise, din pricina caracterului său și în urma atîtor ani de pribegie, un libertin de o speță mult mai naivă și mai ușuratică, iar în chestiunile de inimă înclină tot așa de puțin să-și stăpînească sentimentele, să procedeze cu discreție și cu demnitate ca și în alte privințe. Așa de pildă, tot orașul făcea haz de legătura lui cu o figurantă de la Teatrul de vară și doamna Stuhl din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin casele cele

mai bune, povestea tuturor cucoanelor dornice s-o asculte că "Krischan" iar a fost văzut cu "aia" de la "Tivoli", în plină stradă, ziua-n amiaza mare.

Nici asta nu i se lua în nume de rău... Lumea era de un scepticism prea cuminte pentru a manifesta vreo serioasă indignare morală. Christian Buddenbrook și, să zicem, consulul Peter Dohlmann pe care ruina completă a întreprinderii îl împingea de asemenea să se poarte în felul acesta, inofensiv de fapt, se bucurau de simpatia multora, fiind oameni veseli, iar în societate de bărbați erau chiar indispensabili. Doar că nimeni nu trebuia să-i ia în serios, în chestiuni serioase nimeni nu se bizuia pe ei și era semnificativ că în tot orașul, la club, la bursă, în port, toată lumea nu le spunea decât pe numele de botez, "Krischan" și "Peter", iar oamenii răutăcioși, ca alde Hagenström, își permiteau să rîdă nu atît de poveștile și glumele lui Krischan, cît de Krischan însuși. Lui Christian puțin îi păsa de ei și, după o clipă de visare stranie și neliniștită, trecea, ca de obicei, la altă ordine de idei. Dar fratele său, consulul, înțelegea prea bine; știa că Christian oferea un punct vulnerabil dușmanilor familiei... și existaseră destule puncte vulnerabile și pînă atunci. Înrudirea cu familia Oeverdieck era foarte îndepărtată și după moartea primarului ea avea să-și piardă orice valoare. Krögerii nu mai jucau nici un rol, trăiau foarte retrași și aveau fel de fel de istorii urîte cu băiatul lor... Mezalianța răposatului unchi Gotthold era socotită drept un lucru neplăcut... Sora consulului era o femeie divorțată, chiar dacă nu trebuia părăsită cu totul nădejdea că se mai poate mărita... Iar fratele său era o figură ridicolă, cu ale cărui clovnerii oamenii de afaceri își omorau timpul liber, rîzînd cu ironie sau cu bunăvoință. Pe deasupra, Christian se mai îngloda și în datorii iar la sfîrșitul trimestrului, cînd nu mai avea un ban în buzunar, se lăsa întreținut - toată lumea o știa - de doctorul Giesecke... făcînd de rîs firma...

Disprețul plin de ură pe care Thomas i-l arăta fratelui său, și pe care acesta îl răbda cu o nepăsare îngîndurată, se manifesta în toate amănuntele neînsemnate, ce nu ies la iveală decît între membrii aceleiași familii, siliți să stea împreună zi de zi. Cînd venea vorba, de pildă, de istoria familiei Buddenbrook, se putea întîmpla ca pe Christian să-l apuce inspirația - e adevărat că asta nu se prea potrivea cu mutra lui - de a vorbi serios, cu drag și cu admirație despre orașul natal, despre strămoși. Consulul se grăbea să curme, cu o remarcă rece, firul conversației. Nu putea suferi asta. Îl disprețuia atît de mult, încît nu-i îngăduia să-i fie drag ceea ce îi era drag și lui. Prefera să-l audă vorbind despre aceste lucruri în graiul lui Marcellus

Stengel. Se întâmplase ca Thomas să citească o lucrare de istorie pe care, impresionat adânc de ea, o lăudase în cuvinte pline de simțire. Christian, care nu era o minte independentă și niciodată n-ar fi descoperit singur această carte, dar avea o fire impresionabilă, gata să primească orice influență din afară, pregătit și sensibilizat prin vorbele fratelui său, o citi de asemenea, o găsi minunată și își exprimă cât se poate de exact impresiile... Din clipa aceea cartea încetă să mai existe pentru Thomas. Nu mai vorbea decât cu nepăsare și răceală despre ea. Se făcea că a răsfoit-o doar în treacăt. Îi lăsa fratelui său plăcerea de a o admira singur...

TREI

Consulul Buddenbrook se întorcea în Mengstrasse venind de la cercul de lectură pentru domni "Armonia", unde petrecuse o oră după a doua gustare de dimineață. Intră prin dos, înainta grăbit dinspre grădină prin gangul pavat, ce se întindea de-a lungul unor ziduri năpădite de verdeață și lega curtea din față cu cea din fund, trecu prin vestibul, întrebând la bucatărie dacă fratele său e acasă și lăsând vorbă să i se dea de veste de-ndată ce va sosi. Apoi străbătu biroul unde la pupitrele lor funcționarii se aplecară și mai adânc asupra socotelilor, intră în cabinetul său particular, își atârna pălăria și bastonul, își îmbracă haina de lucru și se duse apoi la locul său de lângă fereastră, față în față cu domnul Marcus. Două dungi se adânceau între sprâncenele-i neobișnuit de blonde. Mucul aurit al unei țigări rusești fumate pînă la capăt i se plimba neliniștit de la un colț al gurii la celălalt. Mișcările cu care luă în mînă niște hîrtie și cele necesare pentru scris erau atît de scurte și smucite încît domnul Marcus își trecu, încetișor, două degete peste mustăți și aruncă o privire lungă și scrutătoare spre asociatul său, în timp ce funcționarii mai tineri se uitau unul la altul cu sprâncenele ridicate. Șeful era mînios!

După o jumătate de ceas, răstimp în care nu se auzise decît scîrțîitul condeielor și tusea mărunță și circumspectă a domnului Marcus, consulul privi peste perdelele verzi de la fereastră și-l zări pe Christian venind spre casă. Fuma. Sosea de la club unde luase o gustare și făcuse o scurtă partidă de cărți. Cu pălăria cam pe o ureche, el își bălăbănea bastonul galben pe care-l adusese "de dincolo" și al cărui mîner de abanos reprezenta un bust de călugăriță. Se vedea cît de colo că e sănătos tun și foarte bine dispus. Fredonînd un *song* intră în birou, aruncă un... „nă dimineața, domnii mei!” - deși era o după-amiază însoțită de primăvară - și se îndreptă spre locul său, "să lucreze un pic". Dar în aceeași clipă consulul se ridică de pe scaun și trecînd pe lângă el îi zise, fără a-l privi:

- Te rog... două vorbe, dragul meu! Acesta îl urmă. Trecură cu pași repejori prin vestibul. Thomas își împreunase mîinile la spate. Fără să vrea, Christian făcu același lucru, în timp ce își întoarse spre fratele său nasul acela mare, osos, încovoiat, proiectîndu-se dintre obrajii scofilciți, deasupra mustății roșcate, de modă englezească, ce-i acoperea gura. Pe cînd treceau prin curte, Thomas îi spuse:

- O să trebuiască să mă însoțești câțiva pași prin grădină, prietene.

- Bine, răspunse Christian.

Se lăsă din nou o tăcere mai lungă. Cotiră spre stînga, pe poteca de la margine, și trecînd pe dinaintea fațadei rococo a "portalului" făcură ocolul grădinii unde dădeau cei dintîi muguri. În sfîrșit, respirînd adînc, consulul spuse răspicat:

- Am avut o mare supărare adineauri, și asta din pricina ta.

- Din pricina mea?

- Da. Mi s-a vorbit la "Armonia" despre o remarcă ce ți-a scăpat ieri seară la club și care a fost atît de nelalocul ei, atît de lipsită de tact, încît nu găsesc cuvinte... Riposta n-a întîrziat. Ți s-a administrat o lecție usturătoare. Binevoiești a-ți aminti?

- Aha... acum știi la ce te gîndești. Cine ți-a spus?

- Ce importanță are?... Dohlmann... Pe un ton, se înțelege, încît oamenii care nu cunoșteau întreaga poveste puteau să facă haz...

- Da, Tom, trebuie să-ți spun... Mi-a fost rușine pentru Hagenström!

- Ție ți-a fost... Ei bine, asta e prea de tot... Ascultă! strigă consulul întinzîndu-și brațele, cu palmele deschise, întoarse în sus și fîlfîindu-le demonstrativ, enervat, cu capul aplecat într-o parte. Te găsești să spui într-o societate alcătuită atît din comercianți cît și din intelectuali, și o spui ca toată lumea să audă: "În fond dacă stăm să judecăm, toți oamenii de afaceri sînt niște șnapani...", tu care ești tot comerciant și faci parte dintr-o firmă ce nu are altă țință decît integritatea absolută, condiția nepătată...

- Doamne Dumnezeule, dar totul a fost o glumă, Thomas!... Deși... la drept vorbind... adăugă Christian, încrețindu-și nasul și întinzîndu-și puțin înainte capul ușor înclinat... Și, păstrînd această atitudine, făcu câțiva pași.

- Glumă! Glumă! strigă consulul. Cred că știi și eu ce înseamnă o glumă, dar ai văzut singur cum a fost înțeleasă această glumă! "*Eu unul am o înaltă, părere despre profesiunea mea*", așa ți-a răspuns Hermann Hagenström... Și tu stăteai acolo, hoinar neisprăvit care își bate joc de propria-i meserie...

- Da, Tom, ce zici de asta? Te asigur că dintr-o dată toată buna dispoziție s-a dus dracului. Oamenii rîdeau ca și cînd mi-ar fi dat dreptate. Și numai ce-l auzi pe Hagenström rostind grozav de serios: "*Eu unul...*" Tîmpitul! Mi-a fost de-a dreptul rușine pentru el. Și aseară încă, în pat, m-am gîndit mult la scena asta, și aveam un sentiment foarte ciudat... Nu știu dacă tu cunoști această...

- Lasă vorbăria, te rog, lasă vorbăria, îl întrerupse consulul. Tremura tot de indignare. Admit... da, admit că răspunsul nu se potrivea cu atmosfera de la club, că a fost fără nici un haz. Dar tocmai asta e: îți alegi oamenii cărora le spui asemenea lucruri... dacă din capul locului trebuie spuse... și nu te expui, prin propria-ți prostie, să ți se dea o astfel de lecție rușinoasă! Hagenström s-a folosit de prilej pentru a ne da... *nouă*, nu numai ție, o lovitură piezișă, căci știi tu ce înseamnă acel "eu unul..."? "Astfel de lucruri deprinzi dumneata în biroul fratelui dumitale, domnule Buddenbrook?" *Asta* înseamnă, măgarule!

- Ei... măgar... spuse Christian, cu o expresie de zăpăceală și neliniște pe față.

- La urma urmei, nu ești singur, de capul tău, continuă consulul, și totuși, puțin ar trebui să-mi pese că personal te faci de rîs... și prin ce *nu* te faci tu de rîs? strigă el. Era palid și vinele albastrui de pe templele-i înguste - de unde părul, făcînd două cute, o apuca spre ceafă - se îngroșaseră vizibil. Își ținea ridicată una din sprîncenele blonde și chiar și vîrfurile mustăților lungi și răsucite aveau parcă o expresie de mînie, în timp ce, cu niște mișcări pline de dispreț, își azvîrlea cuvintele dintr-o parte, în jos, la picioarele lui Christian, pe prundișul aleii. Te faci de rîs cu amorurile tale, cu arlechiniadele tale, cu bolile tale și cu leacurile împotriva lor...

- O, Thomas... spuse Christian clătînînd cu toată seriozitatea din cap și ridicîndu-și cam stîngaci degetul arătător... Astea tu nu poți să le înțelegi destul de bine, vezi tu... Adevărul e că... într-un fel, omul trebuie să-și țină conștiința în bună rînduială... Nu știi dacă tu cunoști această senzație... Grabow mi-a prescris o alifie pentru mușchii gîtului... Bun! Ei bine, cînd n-o întrebuițez, cînd încetez s-o întrebuițez, mi se pare că sînt pierdut, sînt neajutorat, s-a dus dracului liniștea și siguranța, mă tem, mă descumpănesc și nu pot să mai înghit. În schimb cînd o folosesc am impresia că mi-am făcut datoria și că totul e în ordine, conștiința mi-e împăcată, sînt liniștit și mulțumit și înghit minunat. Știi, eu nu cred că datorită alifiei... dar fapt e că o astfel de închipuire, să ne înțelegem bine, nu poate fi combătută decît printr-o altă închipuire, printr-o contra-închipuire... Nu știi dacă ai încercat această senzație...

- Ei bine, bine...! strigă consulul apucîndu-se de cap cu amîndouă mîinile. Fă ce vrei! Fă tot ce-ți place! Dar nu mai vorbi, nu mai flecări atîta! Lasă lumea în pace cu subtilitățile tale scîrboase. Și cu trîncănelile astea nerușinate te faci de rîs de dimineață pînă seara! Ți-o spun însă și ți-o repet:

mă lasă rece dacă faci pe nebunul pe propria ta socoteală, dar îți interzic, auzi? *îți interzic* să compromiți firma cum ai compromis-o aseară!

Christian nu răspunse, se mulțumi să-și treacă încet mîna prin părul lui rar, de un blond-roșcat, plimbîndu-și încoace și încolo, privirile nehotărîte, absente, în timp ce fața lui luă o expresie gravă și neliniștită. Era preocupat, fără îndoială, tot de lucrurile de care vorbise adineauri. Urmă o pauză. Thomas pășea, cu o deznădejde tăcută, alături de fratele său.

- Toți comercianții sînt niște coțcari, zici tu, reluă el firul întrerupt... Bine! Te dezgustă profesiunea pe care o ai? Îți pare rău că te-ai făcut negustor? Pe vremuri i-ai smuls tatei îngăduința...

- Da, Tom, răspunse Christian, gînditor, adevărul e că mi-ar face mai multă plăcere să studiez! La universitate, știi, trebuie să fie foarte plăcut... Te duci la cursuri cînd ai chef, fără nici o constrîngere, te așezi și ascuți, ca la teatru...

- Ca la teatru... Ah, la *café-chantant* ți-e locul, bufonule!... Nu glumesc! Convingerea mea deplină și cinstită e că acesta este în taină idealul tău, stăruii consulul și Christian nu-l contrazise deloc; privea îngîndurat în aer. Și ai obrazul să rostești asemenea cuvinte, tu care habar n-ai, nici măcar habar nu ai, ce înseamnă să muncești, tu care îți petreci viața la teatru, cu hoinăreli, cu extravagante, făcînd o colecție de impresii și senzații, ca să ai de ce te ocupa, să ai ce observa și cultiva, să ai despre ce flecări fără nici o rușine...

- Da, Tom, spuse Christian puțin întristat, trecîndu-și din nou mîna prin păr. E adevărat. Te-ai exprimat exact cum trebuie. Asta e, vezi, deosebirea între noi doi. Te duci și tu bucuros la un spectacol de teatru și, mai demult, între noi fie zis, ai avut și tu micile tale idile, și a fost o vreme cînd îți plăcea să citești romane, poezii și altele de felul acesta... Dar tu, tu știai așa de bine să unești totdeauna toate acestea cu munca ordonată, cu viața serioasă... Ei bine, asta mie îmi lipsește. Pe mine mă macină cu totul mărunțișurile, fleacurile, vezi, și nu-mi mai rămîne nimic pentru lucrurile serioase... Nu știu dacă mă înțelegi...

- Așadar, recunoști singur! strigă Thomas, oprindu-se și încrucișîndu-și brațele pe piept. Recunoști, cu glas spășit, dar o ții una și bună cum ai apucat? Ce ești tu, Christian? Orice om trebuie să aibă un strop de mîndrie, ce Dumnezeu! Nimeni nu duce un trai pe care singur nu îndrăznește să-l apere. Dar așa ești tu! *Asta* ți-e firea! Și atîta te pricepi să faci: să recunoști, să înțelegi, să descrii!... Nu, Christian, am ajuns la capătul răbdării! Și

consulul se dădu un pas înapoi, făcînd un gest violent cu brațul întins orizontal... La capăt, îți spun. Îți încasezi leafa de procurist și pe la birou nu dai cu săptămîinile. Dar nu asta e ce mă scoate din sărite. Despre partea mea n-ai decît să-ți risipești viața cum ai făcut și pînă acum. Dar ne faci de rîs pe noi, pe noi toți, pretutindeni. Ești o excrescență, o bubă pe trupul familiei noastre. Ești spiritul răului în acest oraș și dacă această casă ar fi a mea, te-aș da afară pe ușă, afară, afară! strigă, făcînd un gest larg și sălbatic deasupra grădinii, a curții, desupra peronului mare.

Nu se mai stăpînea. Toată furia adunată în el de atîta vreme izbucni.

- Ce te-a apucat, Thomas? întrebă Christian, cuprins de un acces de indignare ce părea destul de bizar. Luase o poziție obișnuită la oamenii cu picioarele strîmbe: nițel frînt din genunchi, ca un semn de întrebare, cu capul, burta și genunchii împinși înainte; ochii rotunzi, vîrîți adînc în orbite, pe care și-i holbă cît putu, se împrejmuiseră, ca ai tatălui său cînd se înfuria, de cercuri roșii ce coborau pînă la pomeți. Cum vorbești cu mine! spuse el. Ce ți-am făcut? Am să plec singur, nu-i nevoie să mă dai afară. *Ce rușine!* adăugă cu un accent de sinceră muștrare, însoțind muștrarea de un gest scurt, repezit, parc-ar fi vrut să prindă o muscă.

Lucra ciudat, Thomas nu-i răspunse cu vorbe și mai aprinse, ci tăcu, lăsîndu-și capul în jos, apoi își reluă plimbarea, făcînd, domol, ocolul grădinii. Parcă ar fi fost mulțumit, bucuros chiar că a izbutit să-l înfrunte pe fratele său... să-l împingă în sfîrșit la un răspuns energetic, la un protest.

- Te rog să mă crezi, spuse liniștit, încrucișîndu-și din nou mîinile la spate, că îmi pare foarte rău de discuția asta, Christian, dar ea trebuia să aibă loc. Asemenea scene în familie sînt îngrozitoare, dar o dată și o dată trebuia să lămurim lucrurile... și acum putem sta liniștiți de vorbă, tinere. Precum văd nu ești prea încîntat de situația ta actuală, nu-i așa?...

- Da, Tom, de astă dată ai într-adevăr dreptate. Vezi tu, la început eram extraordinar de mulțumit... și, ce-i drept, îmi merge mai bine aici decît într-o întreprindere străină. Dar ceea ce îmi lipsește, cred eu, este independența... Totdeauna te invidiam cînd te vedeam șezînd și lucrînd, dar, în fond, pentru tine treaba asta nici nu e muncă, tu nu lucrezi fiindcă ești nevoit, ci ca stăpîn și șef; alții lucrează pentru tine, iar tu faci socoteli, dai directive și ești liber... Asta-i cu totul altceva...

- Bine, Christian, nu puteai să-mi spui lucrul ăsta mai demult? Ești liber doar să devii independent sau mai independent. Știi că tata ne-a hotărît, și ție și mie, cîte o parte provizorie de moștenire, fiecare de 50 000 de mărci,

și că în orice clipă eu sînt gata să-ți dau această sumă, dacă ai de gînd s-o valorifici serios și cu chibzuială. Sînt și la Hamburg și în altă parte destule case de comerț solide dar cu mijloace limitate, care ar fi bucuroase să-și poată mări capitalul și în care ai putea intra ca asociat... Să ne mai gîndim, fiecare în parte, și să stăm de vorbă cu mama. Acum am treabă, și zilele acestea ai mai putea și tu pune la punct corespondența engleză. Te rog... Apoi, în timp ce era încă în vestibul, întrebă: Ce părere ai de pildă despre *H.C.F. Burmeister & Comp.* din Hamburg?... Import, export... Îl cunosc. Sînt convins că ar primi cu amîndouă mîinile...

Acestea se petrecură pe la sfîrșitul lunii mai a anului 1857. Pe la începutul lui iunie, Christian călătorea, prin Büchen, către Hamburg... o grea pierdere pentru club, pentru Teatrul Municipal, pentru "Tivoli" și pentru întreaga societate cheflie din oraș. Toți băieții de viață, printre ei doctorul Giesecke și Peter Dohlmann, veniseră la gară să-și ia rămas bun de la el, aducîndu-i flori, și chiar țigări; rîdeau cu hohote, amintindu-și, fără îndoială, de nenumăratele istorii povestite de Christian. La urmă, doctorul Giesecke, avocatul, în mijlocul entuziasmului general, îi înfipse în pardesiu o mare decorație de cotilion, din hîrtie aurită. Decorația provenea dintr-o casă aflată în apropierea portului, un hotel care seara avea un felinar roșu deasupra intrării, local de întîlniri fără mofturi, unde veselie domnea neconținut... Decorația îi fu acordată la plecare pentru meritele sale excepționale.

PATRU

Sunase cineva la intrare și, după noul ei obicei, doamna Grünlich se ivi în capul scărilor să se uite, peste balustrada albă, lăcuită, jos în vestibul. Nici nu se deschise bine ușa și, cu o mișcare bruscă, ea se aplecă și mai mult, apoi tot atât de repede se dădu înapoi și, cu o mână apăsându-și batista pe gură, iar cu cealaltă apucându-și fustele, o rupse la fugă pe scări în sus, gârbovită puțin... Pe treptele de la etajul al doilea ea se întâlni cu mamzel Jungmann, căreia îi șopti ceva cu vocea stinsă. Speriată de bucurie, Ida îi răspunse printr-o exclamație poloneză care suna cam așa: *Mei bosche kochhanne!*¹⁷

În timpul acesta doamna consul Buddenbrook ședea în salonul cu peisaje și tricota cu două andreele mari de lemn un șal, o pătură, sau așa ceva. Era ora unsprezece înainte de masă.

Deodată jupâneasa trecu repede prin galeria cu coloane, bătu la ușa cu geamuri și apropiindu-se cu pașii ei de rață, îi întinse doamnei consul o carte de vizită. Doamna Buddenbrook o luă, își potrivi ochelarii, căci la lucru de mână întrebuița ochelari, și o citi. Apoi se uită din nou în sus la fața roșie a fetei, citi încă o dată numele și iar o privi pe fată. În sfârșit, o întrebă, pe un ton prietenos, dar hotărât:

- Ce să fie asta, draga mea? Ce înseamnă asta? Pe cartea de vizită era tipărit: X. *Noppe & Comp.*, dar X. *Noppe*, ca și semnul & erau tăiate printr-o linie groasă de creion albastru, așa că nu mai rămăsese decât cuvântul *Comp.*

- De, doamnă consul, spuse fata. E un domn afară, dar nu vorbește nemțește ca lumea; să mori de râs, nu alta...

- Să poftească domnul, spuse doamna Buddenbrook înțelegând că acest *Comp.* era omul care dorea s-o vadă.

Fata plecă. Și de îndată ușa cu geamuri se deschise din nou pentru a lăsa să intre un ins îndesat care se opri o clipă în fundul odăii, în umbră, și rosti ceva târăgănat ce părea să spună:

- Am onoarea...

- Bună dimineața! răspunse doamna Buddenbrook. Pofțiți, vă rog, mai aproape, sprijinindu-se cu mîna de perna canapelei, ea se înălță puțin, neștiind încă dacă e cazul să se ridice de tot.

- Cu voia dumneavoastră... răspunse domnul, cu glas melodios, jovial, lătareț. Făcu doi pași înainte, înclinându-se politicos, apoi se opri din nou, uitându-se în toate părțile, parc-ar fi căutat ceva, poate un scaun sau un cuier pentru pălărie și baston, căci pe amîndouă le adusese cu dînsul în odaie, bastonul al cărui mîner de os era îndoit în formă de gheară avînd, de bună seamă, o lungime de peste un picior și jumătate.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani. Îndesat și tărtăneț, el purta o haină de postav cafeniu larg descheiată; o vestă de culoare deschisă, înflorată îi acoperea burta ușor boltită iar deasupra vestei strălucea un lanț de aur de care atîrna un adevărat buchet, o colecție întreagă de brelocuri de corn, de os, de argint și de coral. Pantalonii de culoare indefinită, cenușii-verzui, îi erau prea scurți și păreau a fi dintr-o stofă neobișnuit de aspră, căci jos ei formau parca niște burlane drepte, fără cute, în jurul ghetelor scurte și late. Mustățile de un blond-deschis, rare, ce-i cădeau ca niște franjuri peste gură, dădeau capului rotund ca o bilă, cu nasul cîrn, cu părul subțire și nepieptănat, un aer de focă. Spre deosebire de mustață, "musca" pe care domnul cel străin o purta între buza de jos și bărbie, apărea săltată, cam țepoasă.

Obrajii, extraordinar de bucălați, grași și umflați, aproape că-i acopereau ochii, care nu mai erau decît două crăpături foarte înguste, de un albastru-deschis, cu crețuri mărunte pe la colțuri. Toate acestea îi dădeau feței umflate o expresie de furie și totodată o blîndețe cinstită și neajutorată, mișcătoare. De sub bărbia-i mică, o linie dreaptă se contopea cu cravata îngustă, albă... linia gîtului gușat, care n-ar fi putut răbda un guler înalt și scrobit. Partea de jos a feței și gîtul, ceafa, obrajii și nasul, toate se contopeau oarecum într-o masă amorfă și vătuită. Din pricina tuturor acestor bulbucături pielea feței era peste măsură de întinsă și, în unele locuri, de pildă sub lobul urechilor și de cele două părți ale nasului, era presărată cu pete roșii, scorțoase... într-una din mîinile sale scurte, albe și grase, oaspetele își ținea bastonul, în cealaltă pălărioara-i verde tiroleză, împodobită cu blăniță de căprioară.

Doamna Buddenbrook își scosese ochelarii și stătea, tot pe jumătate ridicată, cu cotul proptit în perna canapelei.

- Cu ce vă pot fi de folos? îl întreabă ea politicos, dar categoric.

Cu un gest hotărît, străinul își așază pălăria și bastonul pe capacul armoniului apoi își frecă, plin de mulțumire, mîinile în sfîrșit libere, își

îndreptă spre stăpîna casei ochii mici, spălăciți, înfundați în grăsime, dar puni de bunătate și spuse:

- Vă cer iertare, preastimată doamnă, pentru cartea de vizită; s-a întîmplat să n-am alta la îndemînă. Mă numesc Permaneder; Alois Permaneder din München. Poate ați auzit de numele meu, preastimată doamnă, de la fiica domniei voastre.

Toate acestea le rosti tare, cu un accent cam din topor, în dialectul lui noduros, mîncînd sunetele, dar clipind familiar din ochii-i mici, de parc-ar fi vrut să spună: "Las' că ne înțelegem noi..."

Doamna Buddenbrook se ridicase de tot și, cu capul înclinat într-o parte, făcu cîțiva pași spre el întinzîndu-i mîinile...

- Domnul Permaneder! Dumneavoastră sînteți? Firește că fiica mea ne-a vorbit de dumneavoastră. Știu cîtă osteneală v-ați dat ca să-i faceți plăcută șederea la München... Ce vînt bun vă aduce la noi?

- Haide hai!... Păi, să vedeți... spuse domnul Permaneder, tolănindu-se alături de doamna Buddenbrook, în fotoliul pe care ea i-l arătase cu un gest elegant, și începînd să-și frece tihnit, cu amîndouă mîinile, coapsele scurte și rotunde.

- Poftim? întrebă doamna Buddenbrook.

- Haide hai! Parcă n-ați ghicit, nu? răspunse domnul Permaneder, încetînd să-și mai frece genunchii.

- Drăguț! spuse doamna Buddenbrook fără să înțeleagă ceva și încrucișîndu-și mîinile în poală se lăsă cu prefăcută mulțumire pe speteaza canapelei.

Dar domnul Permaneder pricepu care este situația; se aplecă înainte, desenă cu mîna, Dumnezeu știe de ce, cîteva rotocoale în aer și zise cu mare efort:

- Mi se pare că vă cam mirați, nu?

- Da, da, scumpe domnule Permaneder, așa este, răspunse doamna Buddenbrook voioasă. Și după ce stabiliră lucrul acesta, urmă o pauză.

Pentru a o umple, domnul Permaneder rosti, gemînd și oftînd:

- Uf, ce mai pacoste!...

- Hm... Spuneți...? întrebă doamna Buddenbrook în timp ce privirea ochilor ei luminoși alunecă într-o parte.

- Pacoste, nu altceva! repetă domnul Permaneder neobișnuit de tare și de aspru.

- Drăguț! observă doamna consul, căutînd parcă să-l îmbuneze, și astfel și acest punct fu rezolvat. Și dacă îmi dați voie să vă întreb, continuă ea, ce v-a adus la așa depărtări, scumpul meu domn? Că de la München pînă aici e drum, nu glumă...

- O mică învîrteală, răspunse domnul Permaneder, răsucindu-și mînuța scurtă prin aer. O mică învîrteală, stimată doamnă, cu fabrica de bere Walkmuhle!

- Da, așa-i, dumneavoastră sînteți comerciant de hamei, scumpe domnule Permaneder! Noppe & Comp., nu-i așa? Vă asigur că l-am auzit de cîteva ori pe fiul meu, consulul, vorbind foarte elogios despre firma dumneavoastră, spuse politico doamna Buddenbrook.

Dar domnul Permaneder se împotrivi cu modestie:

- Ce-i drept e drept, dar de asta e vorba acum. A, nu! lucrul de căpetenie e altul: de mult am dorit să vă prezint omagiile și s-o revăd pe doamna Grünlich. Și iată, pentru așa ceva nu mi-a părut rău să fac atîta drum.

- Vă mulțumesc, spuse doamna consul cu sinceritate și din nou îi întinse mîna cu palma larg deschisă.

- Dar e timpul să-i dau de veste și fiicei mele, adăugă ea și ridicîndu-se se îndreptă spre ușa cu geamuri lîngă care atîrna șnurul brodat al clopoțelului.

- Tii, Dumnezeule care ești în cer, ce bucurie pe capu' meu! exclamă domnul Permaneder, întorcîndu-se cu fotoliu cu tot spre ușă.

Doamna consul porunci jupînesei:

- Dragă, roag-o pe doamna Grünlich să poftească jos. Apoi se așează iar pe canapea; la rîndul său domnul Permaneder își răsuci din nou fotoliul.

- Ce bucurie!... repetă el distrat, uitîndu-se, pe rînd, la tapete, la călimara uriașă de Sfevres aflată pe birou, la mobilă. Apoi rosti de cîteva ori: Tii, ce pacoste! ce pacoste! frecîndu-și genunchii și oftînd din cînd în cînd fără nici o pricină vădită.

Cam așa trecu vremea pînă la sosirea doamnei Grünlich.

Hotărît lucru, Tony se dichisise puțin, punîndu-și un corsaj de culoare deschisă, dregîndu-și pieptănătura. Fața ei era mai proaspătă, mai drăguță ca oricînd. Își juca șiret vîrfurile limbii în colțul gurii...

Abia apucase să intre, că domnul Permaneder sări în picioare întîmpinînd-o cu o furtunoasă însuflețire. Totul în el se puse în mișcare. Îi apucă amîndouă mîinile, le scutură și striga:

- Ia te uită, doamna Grünlich. Bine v-am găsită! Ei, cum o mai duserăți de atunci! Ce mai făcurăți pe acilea de atîta amar de vreme? Christoase,

Dumnezeule, mă bucur nebunește! V-ați mai gînditără la orașul München, la dealurile noastre? Mamă, ce chefuri! Mii de bombe! Și iată, acum sîntem iar împreună! Cine ar fi crezut?...

La rîndul ei, Tony îl salută de asemenea cu multă vioiciune, își apropie un scaun de fotoliul lui și începu să vorbească de săptămînile petrecute la München... Taifasul mergea înainte fără nici o poticneală și doamna consul îl urmărea, încurajîndu-l pe domnul Permaneder din cînd în cînd cu cîte un semn îngăduitor din cap, traducînd în limba literară cîte o expresie de a lui și după aceste intervenții, bucuroasă că a înțeles, se lăsa din nou pe speteaza canapelei.

Domnul Permaneder trebui să-i explice și doamnei Antonie pricina călătoriei lui, dar dădu așa de puțină însemnătate "micii învîrteli" cu fabrica de bere, de părea că nu are de fapt nici o treabă în oraș. În schimb întrebă cu mult interes de cea de a doua fiică, precum și de cei doi fii ai doamnei consul și regretă mult absența Clarei și a lui Christian, deoarece de atîta vreme a tot vrut să cunoască toată "famelia"...

Despre durata șederii lui în oraș vorbea cît se poate de vag. Cînd însă doamna Buddenbrook spuse:

- Îl aștept pe fiul meu dintr-o clipă într-alta să luăm gustarea, domnule Permaneder; nu vreți să ne faceți plăcerea să rămîneți la o tartină cu noi? El primi invitația încă înainte de a fi fost rostită pînă la capăt, ba parcă ar fi așteptat-o.

Veni și consulul. Găsise mica sufragerie goală și își făcu apariția în haină de birou, grăbit, cam obosit, ocupat pînă peste cap, dornic să înghită ceva la iuțeală... Dar abia dădu cu ochii de strania făptură a musafirului cu grozăvia de zorzoane la ceas, de haina lui de postav, și de pălăria împodobită cu peri de căprioară, așezată pe amoniu, că își ridică atent capul și de-ndată ce îi află numele, pe care de altfel îl auzise de atîtea ori din gura doamnei Antonie, aruncă o privire fulgerătoare surorii sale și-l salută cu cea mai cuceritoare amabilitate pe domnul Permaneder... Nici nu se mai așeză. Coborîră cu toții în sufrageria mică, unde mamzel Jungmann pusese masa și lăsase samovarul să bîzîie, un adevărat samovar, dăruit de pastorul Tiburtius și de soția sa.

- Da' bine mai trăiți voi pe-acilea! exclamă domnul Permaneder, așezîndu-se pe un scaun și privind nenumăratele gustări reci de pe masă... Pe ici pe colo, cel puțin la plural, el întrebuița în conversație, cu cea mai nevinovată mutră, persoana a doua.

- Nu e chiar "Hofbrau", domnule Permaneder, dar tot e mai potabil decât berea noastră indigenă.

Și consulul îi turnă din *porter*-ul cu spumă cafenie pe care el însuși obișnuia să-l bea la această oră.

- Mulțumesc frumos, vecine! spuse domnul Permaneder clefăind, fără să observe privirea îngrozită pe care i-o aruncă mamzel Jungmann.

Din *porter* sorbea însă cu atîta rezervă, încît doamna consul porunci să se aducă la masă o butelie de vin roșu, după care Permaneder, vădit înseninat, reluă firul conversației cu doamna Grünlich. Din pricina burții, ședea cam depărțitor de masă, cu picioarele rășchirate, iar unul din brațele-i scurte, cu mîna grăsulie, și-l ținea aproape tot timpul spînzurat peste speteaza scaunului, în timp ce, înclinîndu-și într-o parte capul butucănos, cu mustăți de focă, asculta cu o expresie de mulțumire cam ursuză vorbele și răspunsurile doamnei Tony și clipea cu bunătațe din ochii-i mici.

Cu mișcări grațioase, Tony îi tranșă șprotul - lucru pentru care oaspetele nu avea nici o îndemănare - dar între timp ea nu-și ascundea deloc părerile despre viață...

- Ce păcat, domnule Permaneder, că tot ce e frumos și bun în viață piere așa de repede! spuse doamna Grünlich, făcînd aluzie la timpul petrecut la München și punînd o clipă cuțitul și furculița pe masă, își ridică plină de gravitate ochii în tavan. De altfel din cînd în cînd făcea încercări, pe cît de comice pe atît de neizbutite, de a vorbi în dialect bavarez...

În timpul mesei cineva bătu la ușă, și un băiat din birou aduse o telegramă. Consulul o citi, răsfirîndu-și încet vîrfurile mustății printre degete și, deși se vedea că toate gîndurile îi erau la cuprinsul telegramei, întrebă cu tonul cel mai lipsit de preocupări:

- Cum merg afacerile, domnule Permaneder? Bine, spuse el apoi îndată băiatului și în clipa următoare tînărul dispăru.

- Vai de capu' nostru, dragă vecine! răspunse domnul Permaneder și cu aerul neajutorat al oamenilor cu gîtul gros și țeapăn se întoarse către consul, spînzurîndu-și celălalt braț de speteaza scaunului. Despre asta mai bine să nu vorbim. O mizerie, ce mai!... Știi, Münchenul - numele orașului natal îl rostea totdeauna în așa fel că abia se putea ghici ce vrea să spună - Münchenul nu-i un oraș comercial... Ce-i trebuie omului la München? Liniște și o halbă de bere... Nimeni nu-ți citește o telegrama în timpul mesei să-l tai în bucăți. Nu, Doamne ferește! Aici la miazănoapte oamenii... ai naibii!... au altă croială... Mulțumesc, da, un păhărel, da, cu plăcere... Ce

pacoste! Asociatul meu, Noppe, mereu mă bate la cap să plecăm la Nürnberg... că acolo, rugu-mi-te, este bursa și... spirit întreprinzător... dar eu nu-mi părăsesc Münchenul nici mort! Nu, asta nu!... Dar e o pacoste!... Știi, la noi e o concurență nebună! Și exportul? Ei bine, să mori de rîs nu alta... Azi-mîine o să ne pomenim cu plantații de hamei și în Rusia... Dar deodată domnul Permaneder aruncă o privire neobișnuit de vioaie spre consul și zise: De altfel, dacă stau și mă gîndesc mai bine, dragă vecine, nu-i de lepădat deloc nici dugheana noastră! Și facem bani frumoși cu fabrica de bere pe acții unde Niederpaur e director, știi... Era o întreprindere mică de tot, dar noi le-am dat credit și le-am dat și bani gheață... cu patra la sută, pe ipotecă... și și-au putut lărgi clădirea... Așa că acum afacerile merg strună iar noi facem vânzări și avem dever anual pe cinste, încheie domnul Permaneder.

Refuză, mulțumind, atît țigările de foi cît și țigaretetele și, cerîndu-și voie, își scoase din buzunar pipa cu capacul de corn, țuguiat, apoi, învăluindu-se într-un nor de fum, începu o discuție de afaceri cu consulul, alunecînd încetul cu încetul în politică, ocupîndu-se de relațiile dintre Bavaria și Prusia, de regele Maximilian și de împăratul Napoleon... Pe ici pe colo, domnul Permaneder presăra cîte o expresie absolut ininteligibilă, iar pauzele le umplea cu exclamații și cu cîte un oftat ce nu aveau nici o legătură vădită cu subiectul, ca: "Asta-i buba!" sau: "Ei, istoria dracului!"

Mamzel Jungmann era atît de uimită încît uita din cînd în cînd să mestece dacă avea o îmbucătură în gură; se uita la musafir cu ochii ei căprui, mari și sclipitori, ținînd, cum îi era obiceiul, cuțitul și furculița perpendiculare pe masă și clătinîndu-le ușor pe amîndouă. Niciînd aceste ziduri nu auziseră asemenea cuvinte, niciînd asemenea trîmbe de fum nu plutiseră în cuprinsul lor; o astfel de purtare necioplită, ursuză dar și jovială totodată, le fusese necunoscută pînă acum... Doamna consul, după ce se interesase mai amănunțit și cu multă îngrijorare în legătură cu neajunsurile pe care de bună seamă le avea de suferit o atît de mică comunitate protestantă între atîția papistași, continuă să păstreze aceeași absență amabilă de mai înainte, în timp ce Tony părea cam gînditoare și neliniștită în timpul mesei. În schimb consulul petrecea de minune, ba o convinsese pe maică-sa să mai poruncească a se aduce o butelie de vin roșu și plin de cordialitate îl pofti pe domnul Permaneder să-i facă o vizită în Breite Strasse; soția avea să se bucure nespus...

După trei ceasuri încheiate de la sosirea sa, negustorul de hamei începu să facă pregătiri de plecare. Își scutură pipa, goli paharul, pomeni ceva despre o "cruce" și se ridică.

- Am onoarea, preastimată doamnă!... Să dea Dumnezeu bine, doamnă Grünlich!... Să dea Dumnezeu bine, domnule Buddenbrook!...

Auzind acest mod de exprimare Ida Jungmann tresări și păli.

- Bună ziua, domn'șoară!...

La plecare, domnul Permaneder spunea "bună ziua!"...

Doamna Buddenbrook și fiul său schimbă o privire... Domnul Permaneder le spusese adineauri că se va întoarce la modestul hotel de pe malul Travei, unde trăsesese...

- Prietena din München a ficei mele și soțul ei sînt departe, spuse bătrîna doamnă, făcînd un pas spre domnul Permaneder, și, probabil, n-o să avem atît de curînd prilejul de a le arăta toată recunoștința pentru ospitalitatea lor. Dar dacă dumneavoastră, scumpe domn, ne-ați face plăcerea de a vă mulțumi cu căminul nostru atît timp cît veți sta aci în oraș... ați fi foarte bine venit...

Îi întinse mîna și ce să vezi: domnul Permaneder se învoi fără a sta pe gînduri. Primi tot atît de repede și de bucuros ca și invitația la gustarea de dimineață, sărută mîinile celor două doamne (fapt care părea cam neobișnuit pentru mutra lui), își luă pălăria și bastonul din salonul cu peisaje, făgădui din nou că o să-și trimită fără întîrziere cufărul și că o să se întoarcă la ora patru, după ce va rezolva o serie de treburi, apoi se lăsă condus de consul pe scări în jos. În vestibul însă se întoarse încă o dată și spuse, încet, clătînd entuziast din cap:

- Nu te supăra vecine, dar doamna sora dumitale e o ființă într-adevăr gigea. Doamne ajută!...

Și clătînd mereu din cap, dispăru.

Consulul simțea un imbold nestăvilit de a urca să vadă ce fac cele două doamne. Ida Jungmann alerga cu rufăria de pat prin casă, zorită să pregătească una din odăile ce dădeau pe coridor.

Doamna Buddenbrook ședea încă la masă, cu ochii-i luminoși ațintiți asupra unei pete din tavan, în timp ce cu degetele-i albe bătea ușor darabana pe fața de masă. Tony se afla la fereastră, cu brațele încrucișate pe piept și nu se uita nici în dreapta nici în stînga, ci cu un aer demn, ba chiar sever, privea țintă înainte. Amîndouă tăceau.

- Ei? întrebă Thomas, oprindu-se în ușa și scoțându-și din tabachera cu troică o țigară... Umerii i se scuturau de râs.

- Un om plăcut, răspunse cu nevinovăție doamna consul.

- Asta e și părerea mea!

Apoi consulul făcu în grabă o mișcare foarte galantă și comică spre Tony, ca și cum ar fi vrut să-i ceară, foarte respectuos, și ei părerea. Tony tăcea. Se uita, sever, drept înainte.

- Dar cred, Tom, că ar putea lăsa la o parte ocările, continua doamna Buddenbrook cam îngrijorată. Dacă am înțeles bine, vorbea mereu de cruce și de Sfintele taine pe un ton...

- Ei, asta n-are nici o importanță, mamă. Omul nu s-a gândit la nimic rău...

- Și poate că are o ținută cam prea "nonșalantă"... ce zici, Tom?

- Păi, Doamne sfinte, ăștia-s germanii din sud! spuse consulul, împrăștiind încet fumul prin odaie.

Se uita zîmbind la maică-sa, apoi, pe furiș, își aruncă privirea spre Tony. Doamna consul nu observă nimic.

- Vii astăzi cu Gerda la masă, nu-i așa, Tom? Faceți-mi plăcerea.

- Bucuros, mamă; cu cea mai mare plăcere. Îți spun cinstit că mă aștept să petrec clipe cât se poate de agreabile alături de musafirul nostru. Tu nu? E oricum, altceva decât fețele tale bisericești...

- Fiecare în felul lui, Tom.

- De acord! Ei, am plecat... Apropo! zise Tom cu mîna pe clanță. Află că i-ai făcut o impresie grozavă, Tony. Da, da, poți fi sigură de asta. Știi ce a spus despre tine jos în vestibul? Că "ești o ființa gigea"! Textual...

La aceste cuvinte, însă, doamna Grünlich se întoarce și rosti cu vocea ridicată:

- Bine, Tom, tu-mi povestești toate astea... poate că nu te-a oprit s-o faci, dar nu știu zău dacă se cuvine să mi-o spui. Ceva însă știu și țin să vi-l și declar pe loc, și anume că în viață lucrul de căpetenie nu e felul de a vorbi, de a ne exprima, ci cum gândim și simțim în sufletul nostru, și dacă tu îți bați joc de felul de a se exprima al domnului Permaneder... dacă îl găsești cumva ridicol...

- Pe cine? Vai de mine, Tony, dar nici prin minte nu mi-a trecut așa ceva! De ce te aprinzi?...

- *Assez!* îi tăie vorba doamna consul, aruncîndu-i o privire gravă și rugătoare fiului său, parcă ar fi vrut să-i spună: "Cruț-o!"

- Hai, nu te supăra, Tony! adăugă Tom. N-am vrut să te necăjesc. Așa... Ei, acum plec și am să dau ordine unui om de la docuri să-i aducă bagajele... La revedere!

CINCI

Domnul Permaneder se mută în Mengstrasse, a doua zi prânzi în familie la Thomas Buddenbrook, iar a treia zi, fiind joi, făcu cunoștință cu Justus Kröger și cu nevasta lui, cu cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, care îl găsiră "formidabel de comic" - spuneau "formidabel" - cu Sesemi Weichbrodt care se purta față de el destul de aspru, precum și cu biata Klothilde și cu mica Erika; acesteia din urmă îi oferă o pungă cu "acadele", adică cu bomboane...

Era de o bună dispoziție nesecată cu suspinele lui adânci și pline de tristețe ce nu însemnau firește nimic și păreau să izvorască dintr-un prisos de voioșie, cu pipa lui, cu felul lui neobișnuit de a vorbi; netulburat în tabieturile lui de după-masă, se așeza pentru vreme îndelungată în poziția cea mai tihnită, trăgea din pipă, mai sorbea câte o înghițitură și trăncănea întruna. Dar deși aducea un ton cu totul nou și străin în casa veche, deși întreaga lui ființă era oarecum în contrast cu stilul de viață din aceste încăperi, el nu stingherea nici unul din obiceiurile ce domneau aici. Asista cucernic la rugăciunile de dimineață și de seară, ceru voie doamnei consul să asculte o lecție duminicală de catehism, ba apără pentru o clipă chiar la o "seară a Ierusalimului" pentru a fi prezentat doamnelor, dar ce e drept, când Lea Gerhardt începu să citească, omul se retrase zăpăcit.

În curînd deveni o figură cunoscută în oraș și în casele mari se vorbea cu multă curiozitate de oaspetele din Bavaria al casei Buddenbrook, dar nu avea relații nici în familii, nici la bursă și cum sezonul era înaintat, o mulțime de lume pregătindu-se să plece la mare, consulul renunță să-l introducă în societate. El personal însă se puse din prima zi cu dragă inimă la dispoziția musafirului. Cu toate obligațiile comerciale și cetățenești pe care le avea, Thomas știa să găsească timpul necesar pentru a-l plimba prin oraș, pentru a-i arăta toate curiozitățile medievale, bisericile, porțile, fîntînile, piața, Primăria, "breasla armatorilor", pentru a-l distra în fel și chip, ducîndu-l chiar și pe la bursă, unde îi făcu cunoștință cu cei mai buni prieteni ai săi... și cînd într-o zi maică-sa, doamna consul, îi mulțumi pentru atîtea sacrificii, el rosti scurt:

- Ei, mamă, ce nu faci, cînd...

Doamna consul lăsă fără răspuns această vorbă, nici nu zîmbi măcar, nici pleoapele nu și le ridică, ci își întoarse ochii ei luminoși într-altă parte și îi

puse o întrebare oarecare, în legătură cu altceva...

Bătrîna doamnă Buddenbrook continuă să păstreze aceeași cordială amabilitate față de domnul Permaneder, lucru ce nu se putea spune fără rezerve și despre fiica ei. Negustorul de hamei luase parte la două reuniuni ale familiei - căci, deși chiar a treia sau a patra zi de la sosirea lui el lăsase să se înțeleagă în treacăt că și-a terminat toate treburile cu fabrica de bere din oraș, de atunci trecuse, încetul cu încetul, o săptămîină și jumătate - și în fiecare din aceste seri de joi, cînd domnul Permaneder vorbea și gesticula, doamna Grünlich arunca întruna priviri fugare și timide spre cercul familiei, spre unchiul Justus, spre verișoarele Buddenbrook sau spre Thomas, roșea, stătea minute întregi mută și nemișcată sau părăsea chiar odaia...

Storurile verzi din odaia de dormit a doamnei Grünlich, la etajul doi, fluturau ușor în adierea molcomă a unei nopți senine de iunie, căci amîndouă ferestrele erau deschise. Pe noptiera de lîngă patul cu baldachin, într-un pahar, pe un strat de untdelemn plutind deasupra apei ce umplea pe jumătate paharul, ardeau cîteva capete de fitil, răspîndind o lumină blîndă, egală și slabă în odaia mare cu fotolii dreptunghiulare ale căror perne erau îmbrăcate în pînză cenușie. Doamna Grünlich era în pat. Capul ei frumos se cufunda în pernele moi cu margini late de dantelă, iar mîinile i se odihneau împreunate pe plapuma tighelită. Dar prea frămîntată de gînduri pentru a putea închide ochii, ea urmărea încet zborul unei gîze mari, lunguiește, care se rotea fără întrerupere și fără zgomot, cu milioane de vibrări de aripi, în jurul paharului luminos... Pe perete, lîngă pat, între două gravuri vechi ce înfățișau aspecte ale orașului în evul mediu, atîrna într-o ramă maxima: "Domnul să-ți călăuzească pașii". Dar poate fi asta o mîngîiere cînd, în miez de noapte, stai întinsă în pat cu ochii deschiși și ți se cere să te hotărăști, să dai un răspuns, tu singură-singurică, fără sfatul nimănui, trebuind să decizi printr-un da sau nu de viața ta și nu numai de a ta?

Era o liniște desăvîrșită. Nu se auzea decît tictacul ornicului de perete și, din cînd în cînd, tusea ușoară a Idei Jungmann din odaia de alături, despărțită numai prin niște draperii de dormitorul Antoniei. Acolo era încă lumină. Credincioasa prusacă stătea dreptă la masa așezată sub lampa ce atîrna din tavan și cîrpea ciorapii miciei Erika, a cărei respirație adîncă și liniștită se auzea de asemenea, deoarece elevele domnișoarei Sesemi Weichbrodt erau în vacanța de vară și fetița se afla în Mengstrasse.

Doamna Grünlich se ridică puțin, oftînd, și își propti capul în palmă.

- Ida? întrebă ea cu glasul înăbușit, tu lucrezi încă?

- Da, da, Tonychen, copila mea, se auzi glasul Idei. Hai, dormi! Mîine trebuie să te scoli devreme și n-ai să-ți faci somnul.

- Bine, Ida... Va să zică mîine la șase ai să mă trezești!

- Ajunge la șase și jumătate, draga mea. Trăsura trebuie să vină la ora opt. Hai, dormi, să fii frumoasă și odihnită.

- Ah, dar nici n-am închis ochii pînă acum.

- Ei, ei, Tony, micuța mea, asta nu-i bine deloc. Doar nu vrei să fii moartă de oboseală mîine la Schwartau? Bea șapte înghițituri de apă, culcă-te pe partea dreaptă și numără pînă la o mie...

- Ah, Ida, te rog vino puțin încoace. Nu pot să dorm, îți spun, mă frămîntă atîtea gînduri că mă doare capul... Cred că am temperatură, vezi și tu, și asta de la stomac; sau o fi din anemie, fiindcă vinele de la tîmple mi s-au umflat și zvîcnesc, și parcă mă dor, atît sînt de pline. Asta nu înseamnă, totuși, că n-am prea puțin sînge în cap...

Se auzi hîrșîitul unui scaun și silueta osoasă și robustă a Idei, îmbrăcată cu rochia ei cafenie, simplă și demodată, se ivi printre draperii.

- Ei, ei, Tony, micuța mea, temperatură? Să vedem pulsul, fetița mea... Ia să punem noi o compresă, una mică...

Și cu pași lungi și hotărîți, ca de bărbat, se duse la comodă, scoase o batistă, o înmuie în lighean, se întoarse iar la pat și o așeză cu grijă pe fruntea Antoniei, apoi o netezi de cîteva ori cu amîndouă mîinile.

- Mulțumesc, Ida, ce bine-mi face!... Ah, stai puțin lîngă mine, buna și bătrîna mea Ida, aici pe marginea patului. Vezi tu, mă gîndesc întruna la ziua de mîine... Ce trebuie să fac, spune! Mi se-nvîrtește capul.

Ida se așeză lîngă ea, își scoase din coșuleț acul și ciorapul întins pe ciupercă, apoi aplecîndu-și capul brumat, cu părul lins, îi spuse, în timp ce ochii ei căprui, lucioși urmăreau neobosiți împunsăturile:

- Crezi că mîine are să te întrebe?

- Sigur, Ida. N-am nici cea mai mică îndoială. N-o să scape prilejul. Cum a fost cu Clara? Tot la o excursie ca asta... Aș putea să-l ocolesc, vezi bine. Aș putea să mă țin mereu de ceilalți și să nu-l las să se apropie... Dar atunci totul s-a isprăvit! El pleacă poimîine, așa a spus, și nici nu se poate să mai rămână dacă nici mîine nu se întîmplă nimic... Mîine trebuie să se hotărască totul. Dar ce să-i răspund eu, Ida, dacă mă întreabă? Tu n-ai fost măritată și de aceea nici nu cunoști, în fond, viața, dar ești o femeie cinstită și cu cap și ai patruzeci și doi de ani. Poți să-mi dai un sfat? Am atîta nevoie!...

Ida Jungmann își lăsă ciorapul în poală.

- Da, da, Tony, micuța mea, m-am gândit și eu mult la asta. Dar găsesc că nu mai poate fi vorba de vreun sfat, fetița mea. El nu mai poate să plece - Ida spunea "blece" - fără să vorbească cu tine și cu maică-ta și dacă tu n-ai să vrei, ei bine, trebuia să-i faci vînt mai demult...

- Ai dreptate, Ida, dar nu puteam, vezi bine, pînă la urmă tot trebuie să se facă! Numai că mă gândesc întruna: pot încă să mai dau îndărăt, nu e prea târziu! Și stau întinsă în pat și mă perpelesc...

- Îți place, micuța mea? Spune drept!

- Da, Ida. Aș minți dacă aș spune altfel. Nu e frumos, dar nu frumusețea e totul în viață; e un om cît se poate de bun, nu e în stare să facă vreun rău, crede-mă. Cînd mă gândesc la Grünlich... Dumnezeu! Spunea mereu că e activ și isteț și cînd colo el își ascundea cu perfidie potlogăriile... Ei, vezi tu, Permaneder nu e un astfel de om. E prea comod, aș zice, pentru așa ceva, ține prea mult la viața tihnită; ăsta, pe de altă parte, e și un cusur al lui, căci milionar sigur că n-o să ajungă niciodată. Cred că se cam lasă pe tînjală și-i place să "mocoșească", cum se zice acolo la ei... Fiindcă acolo în sud toți sînt așa și asta e ce am vrut să-ți spun, Ida, asta-i buba. La München unde era între oameni deopotrivă cu el, care vorbeau și se purtau ca el, pot zice că mi-era chiar drag, atît de simpatic mi se părea, atît de sincer și de plăcut. Și mi-am dat seama îndată că era ceva reciproc. La asta o fi contribuit, poate, și faptul că mă credea femeie bogată, mai bogată, mă tem, decît sînt în realitate, fiindcă, după cum știi, mama nu poate să-mi dea cine știe ce zestre... Dar asta - sînt convinsă - nu e o problemă capitală pentru el. Prea mulți bani nu dorește... Așa că... Dar ce voiam să spun, Ida?

- La München, Tony, micuța mea, dar aici?

- Dar aici, Ida! înțelegi ce vreau să spun. Aici unde nu mai e deloc în mediul lui, unde toți sînt altfel, mai severi, mai ambițioși, mai demni oarecum... aici trebuie să mă simt stingherită adesea din pricina lui, da, și-o mărturisesc pe față. Ida, eu sînt o femeie cinstită, mă simt prost pentru el, deși, poate, e urît din partea mea! Vezi tu... i s-a întîmplat de mai multe ori să zică pur și simplu "io" în loc de "eu". Așa se spune pe la ei, și se întîmplă să le scape și oamenilor celor mai cultivați, cînd sînt bine dispuși; nu-i face rău nimănui, nu costă nimic, se pierde printre celelalte vorbe și nimeni nu se miră. Dar aici mama se uită chiondărîș la el, Tom își ridică sprînceană, unchiul Julius își trage capul între umeri și doar că nu pufnește de rîs cum fac Krögerii totdeauna, iar Pfiffi Buddenbrook aruncă o privire maică-sii,

sau Frederikăi, sau Henriettei, și atunci mi-e așa de rușine că îmi vine să fug din odaie și nici nu mă mai pot gândi să mă mărit cu el...

- Fugi de acolo, Tony, doar tot la München ai să trăiești cu el.

- Ai dreptate, Ida; dar gîndește-te că vine logodna și trebuie sărbătorită. Vrei să-mi fie tot timpul rușine în fața alor mei, a familiilor Kistenmaker, Möllendorpf și mai știu eu cui, pentru că logodnicul meu e așa de puțin distins?... Ah, Grünlich era mai distins, dar în schimb, sufletul lui era negru, cum spunea odinioară domnul Stengel... Ida, îmi vîjîie capul; te rog, mai înmoaie compresa. În sfîrșit, trebuie s-o fac... spuse ea din nou, respirînd liniștită cînd simți compresa rece pe frunte. Fiindcă lucrul de căpetenie e să mă mărit, să nu mai pierd vremea pe aici ca femeie divorțată... Ah, Ida, cît m-am gîndit zilele astea cum a fost cînd a apărut întîia oară Grünlich la noi, ce scene a făcut - un scandal, Ida! - apoi la Travemünde, familia Schwarzkopf... rosti ea încet și ochii i se opriră un timp visători asupra cîrpiturii de pe ciorapul Erikăi, apoi logodna și Eimsbüttel și casa noastră... era elegantă, Ida... cînd mă gîndesc la capotele mele... Așa ceva n-o să prea am alături de Permaneder; viața te face tot mai modestă, știi tu... și doctorul Klaassen și copilul, și bancherul Kesselmeyer... și apoi sfîrșitul... a fost îngrozitor, Ida, nu-ți poți închipui cît de îngrozitor a fost!... Și cînd ai avut asemenea experiențe cumplite în viață... dar Permaneder n-o să se amestece în afaceri murdare; e ultimul lucru pe care mi l-aș putea închipui despre el, și din punct de vedere comercial prezintă toată încrederea. Cred într-adevăr că, împreună cu Noppe, cîștigă bani frumoși la fabrica de bere a lui Niederpaur. Și cînd voi fi nevasta lui, Ida, ai să vezi, voi avea eu grijă să fie mai ambițios, să ne ridicăm și noi, să-și dea osteneala, să mă mîndresc și eu și noi toți, căci în defintiv asta e datoria lui, cînd se însoară cu cineva din familia Buddenbrook! Își încrucișă mîinile sub cap și se uită în tavan. Da, da, au trecut zece ani în cap de cînd l-am luat pe Grünlich... Zece ani! Și iată-mă din nou în aceeași situație, trebuind să răspund la aceeași întrebare. Știi, Ida, viața e îngrozitor de serioasă!... Deosebirea e, însă, că atunci s-a făcut mare tărăboi și toți se țineau de capul meu și mă chinuiau, iar azi toți tac chitic și li se pare de la sine înțeles că voi spune "da". Trebuie să știi, Ida, logodna asta cu Alois - îi zic Alois, fiindcă pînă la urmă tot are să se facă - n-o să aibă nimic sărbătoresc și îmbucurător în ea; în fond nu mai e vorba deloc de fericirea mea; prin această a doua căsătorie, se înțelege de la sine, nu fac altceva decît să îndrept cu sînge rece greșeala săvîrșită cu cea

dintîi, fiindcă asta e datoria mea față de numele nostru... Așa gîndește mama și așa gîndește Tom...

- Ce vorbești, Tony, draga mea? Dacă tu nu-l vrei și dacă el nu te poate face fericită...

- Cunosc viața, Ida, nu mai sînt o gîscă și am ochi să văd. Mama... poate că nu m-ar împinge chiar de la spate, căci ea trece peste lucrurile care pun probleme și zice: *assez*. Dar Tom, ei bine, Tom vrea. N-o să mă înveți tu să-l cunosc pe Tom! Știi tu ce gîndește Tom? Să-ți spun eu ce gîndește: "Oricine, oricine, dacă nu e cu totul nedemn. De data asta nu mai e vorba de o partidă strălucită, ci de a îndrepta, oarecum, prin o a doua căsătorie, greșeala de atunci." Asta gîndește. Și de îndată ce a sosit Permaneder, el a cerut, în mod discret, informații comerciale despre el, de asta poți fi sigură; cînd răspunsurile i s-au părut destul de favorabile și liniștitoare, chestiunea a fost pentru el ca și încheiată... Tom e un cap politic și știe ce vrea... Cine i-a făcut vînt lui Christian?... E vorbă mare, Ida, dar așa este. Și de ce? Fiindcă Christian compromitea întreprinderea și familia, și asta fac, în ochii lui, și eu, Ida, nu prin fapte și vorbe, ci prin simpla mea existență ca femeie divorțată. El ar vrea ca situația asta să ia sfîrșit, și are dreptate, iar eu, martor îmi este Dumnezeu, n-am încetat de a-l iubi cîtuși de puțin și nădăjduiesc că și el îmi poartă aceleași simțăminte. La urma urmei ce am dorit mereu în tot acest timp? Să trăiesc iar, căci Dumnezeu să mă ierte dacă păcătuiesc, mă plictisesc aici la mama, doar abia am împlinit treizeci de ani și mă simt încă tînără. Viața nu înseamnă același lucru pentru toți, Ida. La treizeci de ani tu aveai părul cărunț, asta e o trăsătură a familiei voastre, și unchiul tău Prah care a murit de sughiț...

Mai făcu vreo cîteva reflecții în noaptea aceea, mai repetă de cîteva ori: "În definitiv tot trebuie...", apoi dormi, adînc și liniștit, cinci ceasuri întregi.

ŞASE

Oraşul era acoperit de ceaţă, dar domnul Longuet, birjarul din Johannisstrasse cu o trăsură mare acoperită pe deasupra şi deschisă pe de lături, spuse:

- În mai puţin de un ceas iese soarele.

Şi pe vorba domnului Longuet te puteai bizui.

Doamna Buddenbrook, Antonie, domnul Permaneder, Erika şi Ida Jungmann luaseră împreună micul dejun, apoi, gata de drum, coborîseră unul după altul în vestibul, să-i aştepte pe Gerda şi pe Tom. Doamna Grünlich, îmbrăcată într-o rochie de culoare crem, cu o cravată de atlas sub bărbie, arăta minunat, deşi în noaptea ce trecuse nu dormise decât foarte puţin. Şovăielile şi nedumeririle păreau a fi luat sfârşit, fiindcă în timp ce stătea de vorbă cu musafirul lor şi îşi încheia mânuşile subţiri, faţa ei era liniştită, sigură, aproape solemnă... Îi revenise buna dispoziţie de altădată. Importanţa propriei sale persoane, gravitatea hotărîrii ce se aştepta de la ea, gîndul conştient că a mai sosit o dată ziua care o obliga să spună un cuvînt cu greutate în istoria familiei, toate acestea o umpleau de un simţămînt de mîndrie şi inima îi bătea mai tare. Noaptea, în vis, ea văzuse în cronica familiei locul unde avea de gînd să însemne a doua ei logodnă... ştergînd astfel de pe foaie pata neagră ce-şi va pierde orice importanţă... şi acum aştepta cu o bucurie plină de încordare clipa cînd avea să vină Tom şi s-o salute, dînd grav din cap...

Consulul şi soţia lui sosiră cu oarecare întîrziere, din pricină că tînăra doamnă Buddenbrook nu era obişnuită să-şi sfîrşească toaleta atît de matinal. Thomas părea vesel şi arăta bine în costumul cafeniu-deschis, cu pătrăţele mici, ale cărui revere late lăsau să se vadă marginile jilecii de vară; ochii lui începură să zîmbească observînd aerul de nespusă demnitate al Antoniei. Gerda, însă, a cărei frumuseţe cam morbidă şi misterioasă contrasta ciudat cu înfloritoarea sănătate a cumnatei sale, nu părea deloc să fie în dispoziţie duminicală şi de excursie. Poate că nu-şi făcuse somnul. Liliachiul întunecat - acesta era fondul rochiei sale - ce se armoniza într-un mod atît de original cu roşul închis al părului des şi greu, îi scotea şi mai mult în relief albul mat al feţei; în colţurile ochilor căprui şi apropiaţi, umbrele viorii erau mai adînci şi mai întunecate ca de obicei... îşi aplecă rece fruntea spre soacra ei, ca să i-o sărute, întinse mîna cu o expresie destul

de ironică domnului Permaneder și, când doamna Grünlich văzînd-o, bătu din palme exclamînd: "Doamne, ce *frumoașă* ești iar, Gerda!", ea îi răspunse doar printr-un zîmbet evaziv.

Avea o aversiune adîncă pentru inițiative de felul celei din ziua respectivă, mai ales vara și mai cu seamă duminica. Odăile ei cu perdelele lăsate erau cufundate aproape tot timpul într-o lumină de amurg; ieșea rar, îi era groază de soare, de praf, de micii-burghezi îmbrăcați de sărbătoare, de mirosul de cafea, de bere, de tutun... Și mai mult decît orice nu putea să sufere zăduful și faptul că i se tulbura liniștea.

- Dragul meu, îi spuse în treacăt lui Thomas când se pusese la cale această plimbare cu trăsura la Schwartau și la "Crîngul uriaș", pentru ca oaspetele din München să poată vedea și cîte ceva din împrejurimile vechiului oraș, știi, că așa cum m-a lăsat Dumnezeu, eu țin la liniștea și la tabieturile mele... Oamenii de felul meu nu sînt făcuți pentru agitație și schimbări. Nu-i așa că pe mine o să mă scutiți?

Nu s-ar fi măritat cu Tom, dacă n-ar fi fost sigură că în asemenea privințe e de aceeași părere cu ea.

- Doamne sfinte, firește că ai dreptate, Gerda. De cele mai multe ori e o simplă închipuire că se petrece bine în astfel de împrejurări... Totuși, nimeni nu se dă la o parte, fiindcă nimeni nu vrea să treacă în ochii altora, și nici în ai lui proprii, drept un om bizar. Toată lumea are această vanitate: tu nu?... Altfel ușor am putea avea aerul unor biete ființe izolate și rezultatul ar fi că am pierde din stima oamenilor... Și mai e ceva, dragă Gerda. Toți avem motive să-i facem cît de cît curte domnului Permaneder. Nu mă îndoiesc că înțelegi situația. S-a copt ceva, și ar fi păcat, pur și simplu păcat, să nu se realizeze...

- Nu văd, dragul meu, întrucît prezența mea... dar ce-are a face. Fiindcă tu dorești, fie. Treacă de la noi și această plăcere.

- O să-ți fiu adînc recunoscător...

Ieșiră în stradă... într-adevăr, soarele începuse să răzbească prin vălul de ceață, clopotele de la Sfînta Maria sunau sărbătorește și văzduhul era plin de ciripitul păsărilor. Vizitiul își scoase pălăria și doamna consul îi răspunse, dînd din cap cu acea bunăvoință patriarhală care uneori îl cam pune în încurcătură pe Thomas.

- Bună dimineața, prietene... Ei, atunci să ne urcăm, scumpii mei. Acum ar fi timpul să rostim predica de dimineață, dar azi vom lăuda pe Domnul sub cerul liber, în inimile noastre, nu-i așa, domnule Permaneder?

- Ba chiar așa, doamnă consul.

Apoi, cățărându-se unul după altul pe scaricelele de tablă, intrară prin ușița îngustă de la spatele trăsurii; era loc berchet pentru zece persoane, așa că se așezară confortabil pe pernele îmbrăcate - în cinstea domnului Permaneder, fără îndoială - în pînză cu dungi albe și albastre. În cele din urmă ușița se închise zăngănind, domnul Longuet plescăi din limbă și strigă pe diferite tonuri "hi și ho", murgii voinici se încordară și vehiculul coborî pe Mengstrasse, o apucă de-a lungul Travei, trecu pe lîngă Holstentor, apoi cotind spre dreapta, o luă înainte pe șoseaua ce ducea la Schwartau...

Lanuri, livezi, pîlcuri de copaci, ferme... și în ceața tot mai înaltă, mai subțire și mai albastră, ochii încercau să deslușească ciocîrliile al căror cîntec răsuna în văzduh. Thomas fuma, se uita atent în dreapta, în stînga, și cînd treceau pe lîngă vreo holdă, îi arăta domnului Permaneder semănăturile. Negustorul de hamei era de o voie bună cu adevărat tinerească, își trăsese puțin pe o ureche pălăria-i verde împodobită cu peri de căprior, își cumpănea bastonul cu un mîner de os enorm în palma-i albă și lată și chiar și pe buza inferioară, scamatorie care, deși aproape niciodată izbutită pînă la capăt, se bucura mai ales de zgomotoasa admirație a miciei Erika. De vreo cîteva ori spusese:

- N-o să fie chiar Zugspitze, dar un piculeț tot o să urcăm și o să-i tragem un chef de o să rămîie de pomînă, ce zici, doamnă Grünlich?

Și începu să vorbească cu multă înflăcărare de excursii prin munți, cu rucsac, cu piolet - tînăra doamnă Buddenbrook îl răsplătea cu repetate "I-auzi!" admirative. Apoi prin cine știe ce asociație de idei, domnul Permaneder își arată în cuvinte mișcate regretul pentru absența lui Christian despre care auzise că e un domn atît de vesel.

- Nu totdeauna, spuse consulul. Dar e adevărat că în asemenea ocazii e neprețuit. O să mîncăm raci, domnule Permaneder, strigă apoi vesel. Raci și crabi din Marea Baltică! Ați gustat din ei de cîteva ori și la mama; dar prietenul meu Dieckmann, proprietarul restaurantului "La crîngul uriaș", îi prepară întotdeauna grozav. Și turtă dulce, renumita turtă dulce din ținutul nostru. Să nu fi ajuns încă faima ei pînă la Isar? Ei bine, o să vedeți!

Doamna Grünlich opri de vreo două-trei ori trăsură ca să culeagă maci și albăstrele pe marginea șoselei și de fiecare dată domnul Permaneder, nespus de vioi, se arătă gata să-i ajute, dar cum se cam temea să coboare și să urce din nou, pînă la urmă se lăsa păgubaș.

Erika striga de bucurie ori de câte ori vreo cioară își lua zborul, iar Ida Jungmann, care chiar pe vremea cea mai senină purta veșnic o haină de ploaie lungă, deschisă și o umbrelă, ca bună guvernanta ce era, nu participa numai de formă la toanele copiilor, ci le trăia întocmai ca ei, rîzînd fără jenă, cu un nechezat ușor, așa că Gerda, care n-o văzuse încărunțind în slujba familiei, o măsură de câteva ori cam rece și mirată.

Erau în preajma Oldenburgului. În zare se iviră păduri de fagi, trăsura tăie tîngușoral, străbătu mica piață cu o fîntînă cu roată, ajunse din nou în cîmp, trecu urnind peste podul de deasupra rîulețului Au și, în sfîrșit, se opri în fața hanului cu un cat "La crîngul uriaș". Era așezat la marginea unui lac neted cu pajiște, cu alei prunduite și straturi cu flori de țară; dincolo de locul acesta pădurea se ridica în formă de amfiteatru. Urcai panta pe niște trepte rustice înjghebate din rădăcini noduroase și colțuri de stîncă ieșite din pămînt, iar pe terase, printre copaci, erau așezate mese vopsite în alb, scaune și bănci.

Familia Buddenbrook nu era cea dintîi venită. Cîteva fete bine hrănite, și chiar un chelner, într-un frac unsuros, treceau repede de colo pînă colo, cărînd mîncăruri reci, limonadă, lapte și bere pe la mesele care, așezate la oarecare depărtare unele de altele, fuseseră ocupate de cîteva familii cu copii.

Domnul Dieckmann, hangiul, purtînd pe cap o tichiuță brodată cu galben, fără haină, veni personal la ușa trăsorii, să ajute oaspeților la coborît și, în timp ce Longuet cîrmi la o parte, pentru a deshăma caii, doamna consul îi spuse patronului:

- Mai întîi o să facem o mică plimbare, prietene, pe urmă, peste un ceas, un ceas și jumătate, am vrea să luăm o gustare. Te rog să ni se puie masa sus... dar nu prea sus; pe terasa a doua, să zicem.

- Să ne dai ce ai mai bun, Dieckmann, adăugă consulul. Avem un musafir răsfățat.

- Ba deloc, protestă domnul Permaneder. Ia acolo, o halbă de bere și ceva cașcaval...

Dar domnul Dieckmann înțelegea lucrurile altfel și începu să înșire la iuțeală:

- Tot ce am domnule consul... raci, creveți, tot soiul de cîrnați, de brînzeturi, țipar afumat, somon afumat, morun afumat...

- E-n regulă, Dieckmann, dumneata te pricepi mai bine. Pe urmă să ne dai șase pahare cu lapte și o halbă de bere, da nu mă-nșel, domnule Permaneder,

nu-i așa?

- O dată bere, de șase ori lapte... Lapte dulce, lapte bătut, lapte acru, lapte cu smântână, domnule consul...

- Juma', juma', Dieckmann; lapte dulce și lapte bătut. Așadar peste un ceas. Și o luară peste poiană.

- Întâi trebuie să vedem izvorul, domnule Permaneder, spuse Thomas. Izvorul: adică izvorul din care se naște Au. Iar Au este râulețul pe malurile căruia e așezat Schwartzau, și la origine, în întunecatului ev mediu, orașul nostru însuși era așezat acolo și acolo a stat până ce a ars. N-o fi fost prea solid zidit, știți, și abia mai târziu a fost reclădit pe malurile Travei. De numele râulețului se leagă de altfel amintiri dureroase. Când eram copii găseam că are mult haz să ne ciupim de braț și să întrebăm: "Cum se cheamă râul de la Schwartzau?" Firește că cel ciupit, fiindcă îl durea, îi striga, fără să vrea, numele... Ia te uită, se întrerupsese deodată, la vreo zece pași depărtare de scări, familiile Möllendorpf și Hagenström ne-au luat-o înainte!

Într-adevăr, sus, la a treia cotitură a terasei împădurite, membrii principali ai celor două familii, legate între ele în chip atât de fericit, ședeau la două mese așezate cap la cap și mâncau, discutând plini de însuflețire. Bătrînul senator Möllendorpf prezida masa, un domn palid, cu cotlete albe, subțiri și ascuțite; era diabetic. Nevastă-sa, născută Langhals, își mișca încoace și încolo lornietă cu coadă lungă, și ca totdeauna, părul cărunt îi flutura, zbîrlit, în jurul capului. Era acolo și băiatul lor, August, un bărbat tânăr, blond, cu o înfățișare de om înstărit, soțul Miei, născută Hagenström, care, mică, vioaie, cu ochii mari, negri, strălucitori, și cu briliante aproape tot așa de mari la cercei, ședea între frații ei, Hermann și Moritz. Consulul Hagenström începuse să se îngrășe peste măsură, deoarece trăia neînchipuit de bine; se vorbea că își începe ziua mîncînd pateuri de ficat de gîscă. Purta o barbă roșcată, retezată scurt și nasul lui - nasul maică-sii - foarte teșit, părea că-i apasă buza de sus. Doctorul Moritz, cu pieptul turtit și fața gălbuie, vorbea cu multă vioiciune, arătîndu-și dinții ascuțiți și urîți. Amîndoi frații își aduseră soțiile, căci și jurisconsultul era însurat de mai mulți ani; și anume cu o domnișoară Puttfarken din Hamburg, o femeie cu părul de culoarea untului, cu o față extrem de nepăsătoare, afectînd vădit un aer englezesc, dar cu trăsături foarte frumoase și proporționate, fiindcă doctorul Hagenström nu s-ar fi putut însura cu o fată urîță; așa ceva nu s-ar fi potrivit cu faima lui de om cu gust. În sfîrșit, erau de față fetița lui

Hermann Hagenström și băiețelul lui Moritz Hagenström, doi copii îmbrăcați în alb, care de pe acum erau ca și logodiți, deoarece averea familiilor Huneus și Hagenström nu trebuia să se împrăștie. Toți mâncau jumări cu șuncă.

Cele două grupuri nu se salutară decît atunci cînd familia Buddenbrook trecu, la mică distanță, prin fața celorlalți. Bătrîna doamnă Buddenbrook dădu din cap puțin distrată și în același timp mirată, Thomas își ridică pălăria și își mișcă buzele ca și cum ar fi spus o vorbă îndatoritoare și totuși rece, iar Gerda se înclina formal și distant. Domnul Permaneder, însă, înviorat de urcuș, își flutură cu ingenuitate pălăria verde, strigînd cu glas tare și plin de veselie:

- Bună dimineața vă poftim!

La aceste cuvinte, soția senatorului Möllendorpf își potrivea lorneta... Cît despre Tony, ea își ridică puțin umerii, își dădu capul pe spate, încercînd în același timp să-și proptească bărbia în piept, și salută de la o înălțime oarecum inaccesibilă, privirea ei lunecînd exact pe deasupra pălăriei elegante, cu boruri largi, a Juliei Möllendorpf... În clipa aceasta hotărîrea ei deveni definitivă și de neclintit...

- Mulțumesc lui Dumnezeu, de o mie de ori mulțumesc, Tom, că nu mîncăm decît peste un ceas. N-am nici un chef s-o văd pe această Julchen numărîndu-mi îmbucăturile, știi... Ai băgat de seamă cum a salutat? Abia, abia a clătinat capul. Și, după modesta mea părere, pălăria aceea era cu totul lipsită de gust...

- Ei, în ce privește pălăria... Dacă e vorba de salut, însă, nici tu nu te-ai prea topit de amabilitate, draga mea. Dar nu te necăji, altfel faci riduri.

- Eu să mă necăjesc, Tom? A, nu! Dacă oamenii ăștia își închipuie că au căzut cu hîrzobul din cer, sînt pur și simplu ridicoli, nimic altceva. Ce deosebire este între această Julchen și mine, dacă-mi dai voie să te întreb? Că ea n-a dat peste un escroc, ci numai peste un gogoman, cum ar zice Ida. Și aș vrea s-o văd dacă, în situația mea fiind, ar fi în stare să-și găsească un al doilea...?

- Asta înseamnă că tu vei găsi?

- Un gogoman, Thomas?

- Tot e mai bun decît un escroc.

- Nu-i nevoie să fie nici una nici alta. Dar să nu mai vorbim de asta.

- Foarte bine. Am rămas de altfel în urmă.

Domnul Permaneder urca plin de avînt... Poteca umbrită din pădure deveni un drum neted și nu peste mult timp drumeții ajunseră la "izvor", un punct încântător și romantic, cu un pod de lemn peste o mică prăpastie cu rîpe brăzdate de crăpături, cu copaci înclinați, ale căror rădăcini atîrnau în aer. Cu pătărețul pliant de argint pe care doamna Buddenbrook îl adusese cu dînsa ei luară apă din micul bazin de piatră, chiar de unde țîșnea izvorul, și se răcoriră cu băutura rece și feruginoasă. Domnul Permaneder avu un mic acces de galanterie, stăruind să fie servit de doamna Grünlich personal. Era plin de recunoștință, repeta întruna: "Ei, asta mai zic și eu!" apoi începu să sporovăiască prudent și plin de atenție, cînd cu doamna consul și cu Thomas, cînd cu Gerda și cu Tony, ba pînă și cu mica Erika... Chiar Gerda, care pînă atunci suferise atît de mult din pricina căldurii dogoritoare și umblase înțepenită într-o muțenie nervoasă, începu să se învioroze; iar cînd, după un mers în pas grăbit, sosiră din nou în fața hanului și se așezară pe terasa a doua, la o masă încărcată cu bucate alese, ea fu aceea care regretă, în cuvinte cît se poate de amabile, apropiata plecare a domnului Permaneder: tocmai acum cînd ajunseseră să se cunoască puțin și cînd se putea ușor vedea că de ambele părți se întîmpla tot mai rar să nu se înțeleagă sau să se înțeleagă greșit din pricina particularităților dialectale... Ea bunăoară poate afirma sus și tare că prietena și cumnata ei Tony a rostit de două-trei ori cu adevărată virtuozitate expresia müncheneză: "Doamne ferește-ne și ne apără!"

Domnul Permaneder se feri să dea un răspuns hotărît la cuvîntul "plecare". Deocamdată se dedică trup și suflet trufandalelor ce se găseau din plin pe masă, știind că de asemenea bunătați n-o să prea aibă parte dincolo de Dunăre.

Mîncău fără grabă din delicatose, iar Erika se bucura mai ales de șervețelele de hîrtie de mătase pe care le găsea cu mult mai frumoase decît șervetele mari de olandă de acasă și, cu îngăduința chelnerului, băgă chiar cîteva în buzunar, drept amintire. Domnul Permaneder și consulul fumară, unul cîteva țigări negre de foi, iar celălalt țigarete, în timp ce familia stătea tihnit de vorbă cu musafirul. De remarcat era însă că nimeni nu se mai gîndise la plecarea domnului Permaneder și că din capul locului nimeni nu vorbea absolut deloc de viitor. Oamenii își povesteau mai degrabă amintirile, discutau evenimentele politice din ultimii ani. Domnul Permaneder rîdea de se cutremura de niște anecdote de la patruzeci și opt pe care le spunea doamna consul (le știa de la defunctul ei soț), apoi le vorbi

despre revoluția de la München și despre Lola Montez pentru care doamna Grünlich arăta un interes grozav. Apoi, când pe nesimțite se făcu ora unu după-masă și Erika, înfierbîntată de soare și încărcată cu bănuței, cu păpădii și cu fel de fel de ierburi se întoarse, împreună cu Ida, din hoinăreala de pe cîmp și le aduse aminte de turta dulce pe care fusese vorba să o cumpere, toată lumea se ridică și porni la vale spre sat... nu mai înainte însă, ca doamna Buddenbrook, ai cărei oaspeți fuseseră cu toții, să achite nota cu o monedă de aur nu din cele mai mici.

În fața restaurantului dădură ordin birjarului ca într-un ceas să fie gata cu trăsura, căci întorși în oraș, voiau să se mai odihnească puțin înainte de masă. Apoi, cu pași tărăgănați - era o căldură de se înfierbîntase și praful de pe drum - se îndreptară spre căsuțele scunde ale sătucului.

Îndată ce trecură podul de peste Au, mica ceată se înșiră în mod firesc, de la sine, și această ordine se păstră tot timpul drumului, în frunte, datorită pașilor ei lungi, era mamzel Jungmann, alături de neobosita Erika ce alerga după fluturi albi; veneau apoi, împreună doamna consul, Thomas, și Gerda, și în urmă, la oarecare depărtare chiar, doamna Grünlich cu domnul Permaneder. În față era gălăgie, fiindcă fetița chiuia întruna și, cu nechezatul ei caracteristic, adînc, plin de bunăvoință, Ida îi ținea isonul. La mijloc, tustrei tăceau, căci din pricina prafului Gerda căzuse din nou într-o toropeală nervoasă, iar bătrîna doamnă Buddenbrook, ca și fiul ei, erau cufundați în gînduri. Și la urmă, era liniște... dar numai în aparență, căci Tony și oaspetele din Bavaria își vorbeau cu vocea scăzută, confidențial. Despre ce vorbeau? Despre domnul Grünlich...

Domnul Permaneder observase, pe drept cuvînt, că "Erika e o fetiță foarte drăgălașă și frumușică, dar cu toate acestea nu seamănă aproape deloc cu maică-sa", la care Tony îi răspunsese:

- E leită taică-său și, se poate spune, nu spre paguba ei, căci, ca înfățișare, Grünlich era un gentleman - ce-i adevărat e adevărat! Avea de pildă niște favoriți aurii, ceva cu totul original; în viața mea n-am văzut alții la fel...

Apoi, deși în casa lui Niederpaur, la München, Tony îi povestise destul de exact întreaga istorie a căsniciei ei, domnul Permaneder se interesă încă o dată, pe-ndelete, despre toate și, clipind îngrijorat și compătimitor din ochi, o întrebă amănunte în legătură cu falimentul...

- A fost un om rău, domnule Permaneder, căci altfel, crede-mă, tata nu m-ar fi luat de la el. În lumea asta nu toți oamenii au inimă bună, atîta lucru m-a învățat și pe mine viața, știi oricît aș fi încă de tînără, deși de zece ani de

zile sau așa ceva sînt văduvă. A fost un om rău, iar Kesselmeier, bancherul lui, care pe deasupra mai era și mărginit - minte de cățel nu altceva - a fost și mai rău. Dar asta nu înseamnă că pe mine mă cred în schimb un înger, fără nici un fel de vină... să nu mă înțelegi greșit! Grünlich mă neglija, și dacă din cînd în cînd se așeza lîngă mine, ce crezi că făcea? Își citea jurnalul. Mă trăgea pe sfoară, mă lăsa să stau tot timpul la Eimsbüttel, căci în oraș aș fi putut afla de mocirla în care se scufundase... Dar nici eu nu sînt decît o biată femeie, am și eu cusururile mele și e sigur că n-am procedat totdeauna așa cum ar fi trebuit. Așa de pildă, prin nechibzuința și risipa mea, ca și prin rochiile de casă pe care mi le tot făceam, i-am dat soțului meu destule pricini să se plîngă și să fie îngrijorat... Trebuie să adaug însă că am o scuză: eram un copil cînd m-am măritat, o gîscă, o proastă. De exemplu abia în ajunul logodnei, crede-mă, am aflat că, legile federale privitoare la universități și la presă intraseră din nou în vigoare în urmă cu patru ani. Frumose legi de altfel!... O, e atît de trist într-adevăr, că numai o dată trăim, domnule Permaneder, că nu putem s-o luăm încă o dată de la capăt; am cumpăni mult mai bine unele lucruri...

Tăcu și privi încordată în jos, spre cărare; îi oferise cu destulă abilitate un punct de plecare, deoarece nu era greu de înțeles că, dacă e într-adevăr cu neputință să iei viața de la început, nu este în schimb exclus să faci o căsătorie nouă, mai bună. Dar domnul Permaneder nu ținu pesemne să se folosească de acest prilej și se mulțumi să-l ocărăască în cuvinte aspre pe domnul Grünlich, în timp ce "musca" de pe bărbia-i mică și rotundă se zbîrlea...

- Ce tip scîrbos, respingător! Dacă ar fi aici cîinele nerușinat, l-aș învăța eu minte...

- Vai, domnule Permaneder! Nu, nu spune asta! Trebuie să iertăm și să uităm. "A mea este răzbunarea", a zis Domnul... Întreab-o pe mama. Să mă ferească Dumnezeu!... Nu știu pe unde o fi Grünlich acum și cum i-a mers în viață, dar îi doresc tot binele, deși poate nu merită...

Ajunseseră în sat și acum se aflau în fața căsuței scunde unde era brutăria. Se opriseră aproape fără să știe și fără să-și dea seama și priveau cu ochi serioși, absenți, la Erika și Ida, la doamna consul, la Gerda și Thomas care dispăreau pe rînd, îndoiți de șale, prin ușa ridicol de joasă a prăvăliei; atît erau de adînciți în discuția lor, cu toate că pînă acum nu spusese decît nerozii și lucruri fără rost.

Alături de ei era un gard și lângă gard un strat de flori, lung și îngust, unde creșteau câteva fire de rezeda. Cu capul plecat și cam înfierbîntat, doamna Grünlich răscolea de zor, cu vârful umbrelei, pămîntul negru și afinat. Domnul Permaneder, căruia îi alunecase pe frunte pălărioara verde împodobită cu peri de căprior, stătea foarte aproape de ea și cu bastonul său lua și el parte din cînd în cînd la săpatul stratului de flori. Stătea și el cu capul în pămînt, dar ochii-i mici, bulbucați, de un albastru spălăcit, care scliffeau, ba chiar se și roșiseră puțin, se ridicau spre ea cu o expresie de devotament, de tristețe și de încordare și aceeași expresie o aveau și mustățile ce-i atîrnau în franjuri peste gură.

- Ei! acum firește că vă e frică al dracului de căsătorie și n-ați mai vrea să încercați pentru nimic în lume a doua oară; așa-i, doamnă Grünlich?...

Ce stîngăcie! se gîndi Tony. E oare nevoie să confirm?... Îi răspunse:

- Da, dragă domnule Permaneder, îți mărturisesc sincer că mi-ar veni greu să mă leg față de cineva pentru toată viața, și asta din pricină că am învățat ce înspăimîntător de serioasă este o astfel de hotărîre... Pentru așa ceva e nevoie de stăruitoare convingere că e vorba de un om într-adevăr onest, nobil și de inimă...

Domnul Permaneder își îngădui s-o întrebe dacă pe el îl socotește drept un astfel de om, la care ea îi răspunse:

- Da, domnule Permaneder, așa te socotesc.

Nu mai urmară decît câteva cuvinte, abia șoptite, care cuprindeau învoiala de logodnă și îngăduința pentru domnul Permaneder, de a se adresa, dîndă ce vor sosi acasă, doamnei Buddenbrook și lui Thomas...

Cînd ceilalți tovarăși de excursie ieșiră din brutărie, cu pungile doldora de turtă dulce, consulul se uită discret peste capetele celor doi, care păreau grozav de stingheriți; domnul Permaneder nici nu încerca să se prefacă, iar Tony își ascundea simțămintele sub masca unei demnități aproape maiestuoase.

Toți se grăbiră să ajungă la trăsură, căci se înnorase și începuse să picure.

Tony avusese dreptate: îndată după sosirea domnului Permaneder, fratele ei își făcuse rost de informații exacte asupra situației lui. Din cele aflate reieșea că X. *Noppe & Comp.* e o casă cu o activitate cam limitată, dar absolut serioasă care, colaborînd cu fabrica de bere pe acțiuni condusă de domnul Niederpaur, realizează un venit frumos și că, împreună cu cei 17 000 de taleri ai Antoniei, partea domnului Permaneder ar ajunge pentru o viață burgheză tihnită și fără lux. Bătrîna doamnă Buddenbrook fusese

încunoștințată și, într-o convorbire amănunțită între ea, domnul Permaneder, Antonie și Thomas, ce avu loc în salonul cu peisaje, chiar în seara logodnei, toate chestiunile fură puse la punct, fără nici o greutate: și în privința Erikăi, care la dorința Antoniei și cu emoționata încuviințare a logodnicului, trebuia să vină și ea la München.

După două zile negustorul de hamei plecă - "fiindcă altfel Noppe are să înceapă să suduie" - dar chiar în luna iulie doamna Grünlich se întâlni din nou cu el, în orașul lui natal; era împreună cu Tom și Gerda, pe care îi însoți la băile Kreuth unde aveau să stea cîteștrei patru sau cinci săptămîni, în timp ce doamna Buddenbrook, cu Ida și cu Erika rămăseseră la Marea Baltică. De altfel la München cele două perechi avură prilejul să vadă casa din Kaufinger Strasse - aproape de tot de locuința soților Niederpaur - pe care domnul Permaneder intenționa s-o cumpere, urmînd să închirieze cea mai mare parte a ei. Era o casă bătrînească, ciudată, cu o scară îngustă ce începea chiar de la intrare și suia drept, fără întrerupere, fără o cotitură, ca o scară ce duce la cer, pînă la etajul întîi, de unde trebuia să mergi de o parte și de alta pe un coridor lung ca să ajungi la odăile din față... Pe la mijlocul lui august, Tony se întoarse acasă pentru ca săptămînile următoare să le dedice trusoului. Păstrase, e adevărat, multe obiecte din prima ei căsnicie, dar ele trebuiau completate prin noi cumpărături și într-o zi, din Hamburg, unde fuseseră comandate mai multe lucruri, sosi și o rochie de casă... garnisită de data aceasta nu cu catifea, ci numai cu funde de postav.

Spre sfîrșitul toamnei, domnul Permaneder sosi din nou în Mengstrasse; nimeni nu dorea să mai amîne lucrurile...

Solemnitățile căsătoriei se desfășurară întocmai cum se așteptase și cum dorise Tony: nu se făcu mare tărahoi.

Să lăsăm pompa, spuse consulul - ești din nou măritată; e ca și cum nici o clipă n-ai fi încetat să fii.

Nu trimiseră decît puține invitații (firește că doamna Grünlich avu grijă ca Julchen Möllendorpf, născuta Hagenström, să primească neapărat una), renunțară la călătoria de nuntă, fiindcă domnul Permaneder nu putea suferi aceste "mofturi", iar Tony, care nu demult se întorsese din vilegiatura, găsea prea lung chiar și drumul pînă la München. Cununia fu celebrată de data aceasta nu în sala cu coloane, ci în biserica Sfînta Maria, în cerc familial restrîns. Tony purta cu demnitate florile de portocal - în loc de mirt - iar preaveneratul pastor Kolling le vorbi cu o voce ceva mai slabă ca altădată, dar tot în cuvinte energice, despre *cumpătare*.

Christian sosi de la Hamburg, îmbrăcat foarte elegant și cu aerul cam obosit, dar vesel, povesti tuturor că afacerile lui cu Burmeester merg "tip-top", apoi declară că după toate probabilitățile Klothilde și cu el doar "acolo sus" se vor căsători, "bineînțelele fiecare pe socoteala lui" și ajunse cu mare întârziere la biserică, fiindcă făcuse mai înainte o vizită la club. Unchiul Justus, foarte mișcat, se arată darnic ca totdeauna, cumpărându-le proaspeților căsătoriți o fructieră extraordinar de frumoasă din argint masiv... Acasă, bătrînul și nevasta lui răbdau aproape de foame, căci în slăbiciunea ei, mama plătea mereu, și asta din banii de coșniță, datoriile lui Jakob, fiul dezmoștenit și izgonit de mult, care, după zvonurile ce se vînturau, se afla pentru moment la Paris.

Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse făcură remarca:

- Ei, să sperăm că de data aceasta va dura.

Partea neplăcută era că toată lumea se îndoia de sinceritatea speranței lor... Sesemi Weichbrodt, în schimb, se ridică în vîrful picioarelor și, plescăind ușor din buze, își sărută pe frunte fosta elevă, de aci înainte doamna Permaneder, apoi accentuînd vocalele îi ură din toată inima:

- Fii fericită, copil *bon!*

ȘAPTE

Pe la orele opt dimineața, de îndată ce își părăsea așternutul, consulul Buddenbrook cobora la subsol, pe scara în spirală aflată îndărătul ușiței; acolo își lua baia zilnică, își punea din nou halatul și începea să se ocupe de treburile obștești. Era clipa în care își făcea apariția în odaia de baie, cu mâini roșii și cu o față inteligentă, domnul Wenzel, bărbier și membru al adunării cetățenești, aducând cu sine de la bucătărie o oală de apă caldă, precum și celelalte ustensile. Și, în timp ce consulul se așeza într-un fotoliu mare, dându-și capul pe spate, iar domnul Wenzel își pregătea săpunul, se înfiripa aproape totdeauna o conversație. Ea pornea de la odihna din timpul nopții și de la starea vremii, trecea însă repede la evenimentele mondiale, dezbătea chestiuni de interes local și se încheia de obicei cu considerațiuni de natura strict comercială și familială... Toate acestea prelungeau foarte mult operația, fiindcă de câte ori vorbea consulul, domnul Wenzel trebuia să-și îndepărteze briciul de obrazul lui.

- Ați dormit bine, domnule consul?

- Mulțumesc, Wenzel. E frumos afară?

- E ger și se adună nori de zăpadă, domnule consul. În fața bisericii Sfântul Iacob țingării iar au făcut un lunecuş de zece metri, era cât pe ce să cad când am ieșit de la primar. Lua-i-ar dracu'!

- Ai văzut jurnalele de azi?

- Da, *Anzeigen* și *Hamburger Nachrichten*. Nu vorbesc decît de bombele lui Orsini... Îngrozitor... Pleacă omul la Operă și... Frumoasă lume, acolo, ce să zic!...

- Ei, nu cred să aibă cine știe ce importanță. În orice caz, n-are nimic de-a face cu poporul; singura urmare a acestui atentat are să fie întărirea poliției și a cenzurii. Omul are să fie cu ochii-n patru... Firește că asta înseamnă o veșnică neliniște, e foarte adevărat, căci mereu va trebui să întreprindă cîte ceva pentru a se menține la suprafață. Oricum, eu unul îl respect. Cu tradițiile lui cel puțin nu poți fi un gogoman, cum ar zile mamzel Jungmann, și chestia cu brutăriile și cu ieftinirea pîinii, de pildă, m-a impresionat. Fără îndoială că face mult pentru popor...

- Da, tocmai asta spunea adineauri și domnul Kistenmaker.

- Stephan? Ieri am vorbit cu el despre aceste lucruri.

- Și Friederich Wilhelm al Prusiei e pe drojdie, domnule consul. N-o mai duce mult. Se vorbește că prințul preia definitiv regența.

- Ei, pe ăsta trebuie să-l urmărim cu atenția încordată. De pe acum acest Wilhelm dovedește idei liberale, și e sigur că nu privește constituția cu scîrbă ascunsă ca fratele său... Bietul om, pînă la urmă tot supărarea o să-l macine... Ce se aude din Copenhaga?

- Absolut nimic, domnule consul. Nu vor și pace! Poate să declare Confederația că întreaga constituție elaborată pentru Holstein și Lauenburg e nulă din punct de vedere juridic... dumnealor acolo la nord nu sînt dispuși s-o suspende...

- Da, e nemaipomenit, Wenzel. Oamenii ăștia provoacă de-a dreptul Dieta federală să treacă la măsuri executive! Și măcar de ar fi și Dieta nițel mai activă!... Ei da, ăștia-s danezii. Îmi aduc foarte bine aminte ce ciudă mă apuca încă din copilărie cînd auzeam cîntecul care începea cu cuvintele: *Gib mir, gib allen denen, die sich von Herzen sehnen* în care pe *denen* totdeauna mi-l închipuiam scris cu ä - și nu-mi intra în cap că Dumnezeu trebuie să le dea și danezilor ceva¹⁸... Ia seama la locul acesta dureros, Wenzel. Dumneata rîzi... Dar ce te faci cu legătura directă de cale ferată pînă la Hamburg! Am avut cîteva lupte diplomatice pe chestia asta și cîte o să mai avem, pînă cînd cei din Copenhaga o să ne acorde concesiunea...

- Da, domnule consul, și ceea ce e mai prost e că Societatea de cale ferată Altona-Kiel și, dacă te uiți mai bine, întregul Holstein sînt împotrivă; tocmai asta spunea adineauri și doctorul Oeverdieck, primarul. Îi apucă o frică nebună cînd se gîndesc la avîntul pe care l-ar putea lua orașul Kiel...

- E de înțeles, Wenzel. Asemenea legături noi între Marea Baltică și Marea Nordică!... Și să vezi că indivizii de la Altona-Kiel n-or să înceteze să comploteze. Sînt în stare să construiască o linie de concurență: Holsteinul răsăritean-Neumunster-Neustadt... da, nu este exclus... Dar nu trebuie să ne lăsăm intimidăți; avem absolută nevoie de legătură directă cu orașul Hamburg.

- Dumneavoastră luptați din toate puterile pentru asta, domnule consul.

- Ei da... pe cît îmi îngăduie puterile și pe măsura influenței de care mă bucur ici și colo... Mă interesez de politica noastră feroviară și asta e o tradiție la noi, căci tatăl meu din '51 făcea parte din Consiliul de administrație al căilor ferate din Büchen și desigur acesta e motivul pentru care, la treizeci și doi de ani am fost ales și eu acolo, deși pînă acum nu am cine știe ce merite deosebite.

- O, domnule consul, după discursul pe care l-ați rostit atunci în adunarea cetățenească...

- Ei, da'... a făcut oarecare impresie; în orice caz, bunăvoința nu-mi lipsește. Pot să-i fiu recunoscător tatălui meu, bunicului și străbunicului care mi-au netezit calea. O mare parte din încrederea și considerația pe care și-au câștigat-o ei în oraș a trecut fără îndoială asupra mea; altfel nu m-aș putea mișca așa de ușor... Ce n-a făcut, de pildă, tatăl meu după '48 și pe la începutul acestui deceniu, pentru reforma poștei? Gîndește-te, Wenzel, cît a stăruit, în adunarea cetățenească, pentru ca diligența de Hamburg să fie legată cu poșta și că, prin anul '50, în ședințele Senatului, care pe vremea aceea era de o încetineală de neiertat, a dus o adevărată campanie, făcînd propuneri peste propuneri, pentru intrarea noastră în Uniunea poștală austro-germană... Dacă azi avem un tarif redus pentru scrisori și pentru imprimate, dacă avem timbre, cutii de poștă și legătură telegrafică cu Berlinul și cu Travemünde, tata nu este ultimul dintre cei cărora trebuie să le mulțumim și dacă el și alții vreo cîțiva nu s-ar fi ținut mereu de capul Senatului, am fi rămas pe vecie în urma poștei daneze și a celei din Thurn și Taxis. Așa că, dacă azi îmi spun părerea într-o astfel de problemă, lumea mă ascultă.

- În chestiunea asta, pe Dumnezeuul meu, aveți toată dreptatea. Și în ceea ce privește linia ferată Hamburg, nu-s nici trei zile de cînd doctorul Oeverdieck, primarul, mi-a spus: "Dacă ajungem în situația de a cumpăra la Hamburg un teren potrivit pentru gară o să-l trimitem acolo și pe consulul Buddenbrook. În astfel de negocieri, consulul Buddenbrook e mai util decît mulți juriști..." Așa mi-a spus cuvînt cu cuvînt...

- Ei, foarte măgulitor pentru mine, Wenzel. Dar aici pe bărbie mai pune puțin săpun, să iasă curat de tot... Scurt și cuprinzător, trebuie să ne mișcăm! N-am nimic împotriva lui Oeverdieck, dar e cam bătrîn și dacă eu aș fi primar, totul ar merge, cred, mai repede. Nu pot să-ți spun ce mulțumit sînt că au început lucrările pentru luminatul cu gaz și că dispar în sfîrșit blestemele de lămpi cu petrol, cu lanțurile lor cu tot. Și pot să mărturisesc că am contribuit și eu puțin la acest succes... A, cîte lucruri nu sînt încă de făcut! Căci vremurile se schimbă, Wenzel, și noi avem o mulțime de obligații față de aceste timpuri noi. Cînd mă gîndesc la prima mea tinerețe... Dumneata știi mai bine decît mine cum era atunci pe aici. Străzile fără trotuar și printre pietre, ierburi pînă-n genunchi, iar casele, cu ieșînduri și cu bănci la poartă... Și clădirile noastre medievale, pocite prin fel de fel

cîrpăceli, se ruinau, se măcinau, fiindcă deși particularii erau înstăriți și nimeni nu flămînzea, statul nu avea absolut nimic, totul mergea brambura, cum zice cumnatul meu Permaneder, și la reparații nimeni nu se gîdea. Erau generații tihnite, fericite, pe vremea aceea și prietenul intim al bunicului meu, știi, bunul Jean Jacques Hoffstede, se plimba de colo pînă colo și traducea mici poezii indecente din franțuzește... dar asta nu putea continua la infinit; multe s-au schimbat și o să trebuiască să se schimbe și mai multe... Nu mai avem 37 000 de locuitori, ci peste 50 000, precum știi, și caracterul orașului se schimbă. Există o serie de construcții noi, cartiere periferice care se întind, străzi bune și putem să restaurăm monumentele din epocile noastre de glorie. Dar, în fond, toate acestea sînt probleme secundare. Esențialul rămîne de făcut de acum înainte, dragul meu Wenzel; și iată-mă ajuns la *ceterum censeo*¹⁹ al răposatului meu tată: uniunea vamală. Trebuie să intrăm în uniunea vamală, Wenzel, nu mai încape discuție și toți trebuie să mă ajutați, cînd lupt pentru asta... Ca negustor, crede-mă, sînt mai inițiat în această chestiune decît diplomații noștri și îngrijorarea unora, care văd o primejdie pentru independența și libertatea noastră, e ridicolă în cazul de față. Interiorul țării, Mecklenburg și Schleswig-Holstein, toate ni s-ar deschide și asta e cu atît mai de dorit cu cît traficul cu Nordul nu-l mai stăpînim în aceeași măsură ca în trecut... ajunge... prosopul, te rog, încheia consulul. Mai spunea o vorbă, două despre cursul actual la secară care era de cincizeci și cinci de taleri și - blestemată treabă! - avea mereu tendință de scădere, mai adăuga, poate, o remarcă asupra vreunui eveniment de familie din oraș, apoi domnul Wenzel dispărea prin subsol, pentru a goli în stradă, pe caldarîm, vasul sclipitor cu spumă, iar consulul se urca pe scara în spirală pînă în dormitor unde, după ce o săruta pe frunte pe Gerda care între timp se trezise, se îmbrăca.

Aceste scurte convorbiri matinale cu bărbierul isteț erau preludiul unor zile foarte agitate și active, pline și răspline de gînduri, de cuvîntări, de tocmeli, de scrisori, de socoteli și de alergături încoace și încolo... Grație călătoriilor și cunoștințelor sale, interesului multiplu pentru tot ce-l înconjură, Thomas Buddenbrook era, în mediul în care trăia, capul cel mai puțin mărginit de concepții burgheze și își dădea seama, fără îndoială, mai bine ca oricine de îngustimea și meschinăria condițiilor în care se mișca. Dar afară, în patria lui mai întinsă, după un avînt al vieții publice adus de anii revoluției, urmasse o perioadă de lîncezeală, de liniște mocnită, de cale întoarsă, prea goală, pentru a putea preocupa o inteligență vie, și astfel îi

rămînea destulă forță spirituală pentru ca, făcîndu-și un principiu de viață din dictonul care atribuie o valoare pur simbolică oricărei activități omenești, să-și pună toată voința, toate facultățile, tot entuziasmul și elanul activ în slujba măruntelor comunități în cuprinsul căreia numele lui era printre cele dintîi, precum și în slujba numelui și a firmei pe care le moștenise... destulă forță spirituală pentru a privi cu un ușor surîs ironic, dar în același timp și cu seriozitate, această ambiție a lui, ce năzuia spre putere și mărire într-un cadru atît de strîmt.

Îndată ce-și lua micul dejun, servit de Anton în sufragerie, se pregătea de plecare și pornea la biroul său din Mengstrasse. Nu stătea acolo mai mult de un ceas. Scrisa două-trei scrisori sau telegrame urgente, dădea cîteva dispoziții, pune în mișcare marele motor al întreprinderii, încredințînd apoi supravegherea lui privirilor piezișe și chibzuite ale domnului Marcus.

Participa și vorbea la ședințe și adunări, zăbovea puțin pe la bursă, sub arcadele gotice din piață, făcea inspecții prin port, prin depozite, trata, în calitate de armator, cu căpitani de vase... și - întrerupte doar de gustarea de dimineață luată în fugă cu maică-sa, sau de prînzul cu Gerda, după care, culcat pe canapea, cu o țigară în gură, se destindea o jumătate de ceas răsfoind ziarele - treburile mergeau înainte, pînă seara tîrziu, fie că era vorba de afacerile proprii, fie că avea de rezolvat probleme în legătură cu vama, impozitele, construcțiile, calea ferată, poșta sau ajutorarea săracilor. Chiar în domenii ce-i erau străine și în fond țineau de competența "specialiștilor", el știa să se inițieze, și mai ales în probleme financiare dovedi în scurtă vreme o pricepere deosebită.

Căuta să nu negligeze nici viața mondenă. E adevărat că în această privință punctualitatea lui lăsa de dorit și sosea abia în ultima secundă, cînd nevastă-sa îl aștepta îmbrăcată de gală iar trăsura stătea de o jumătate de ceas la scară. "Iartă-mă, Gerda, afacerile..." spunea el, și își pune repede fracul. Dar la fața locului, la ospete, la baluri, la serate, știa să arate un interes viu pentru tot, era un *causeur* agreabil. Cît despre felul lor de a primi, nici una din casele bogate nu le-o lua înainte nici lui, nici soției sale. Bucătăria și pivnița lor erau considerate "tip-top". Thomas era prețuit ca un amfitrion îndatoritor, atent, prevenitor iar toasturile lui pline de spirit se ridicau peste nivelul obișnuit. Serile liniștite însă erau acelea pe care le petrecea în societatea Gerdei; fuma și o asculta cîntînd la vioară, sau citeau împreună cîte o carte: povestiri germane, franceze sau ruse, alese de ea... Astfel lucra Thomas Buddenbrook și lupta pentru succes. Prestigiul lui era în continuă

creștere și, cu toată micșorarea capitalului prin sumele cerute de înjghebarea situației lui Christian și de cea de-a doua căsătorie a Antoniei, firma avu ani de mare prosperitate. Erau, totuși, câteva lucruri care îi paralizau pentru ceasuri întregi curajul, îi slăbeau mobilitatea spiritului, îi întunecau buna dispoziție.

Era, în primul rînd, Christian, la Hamburg, al cărui asociat, domnul Burmeester murise subit în primăvara acestui an ('58), în urma unui atac de apoplexie. Moștenitorii retraseră din întreprindere capitalul decedatului și consulul încercă stăruitor să-l oprească pe fratele său de a duce înainte negoțul cu propriile lui mijloace, căci știa ce greu e să ții o firmă mare cu un capital redus de la o zi la alta. Christian însă se încăpățîna să rămîna cu orice preț independent și preluă activul și pasivul casei *H.C.F. Burmeester & Comp...* Era așadar de temut că aveau să urmeze neplăceri.

Era apoi sora consulului, Clara, la Riga... Că n-avea nici un copil din căsătoria cu pastorul Tiburtius, asta treacă-meargă, căci Clara Buddenbrook nu-și dorise niciodată copii și, fără îndoială, avea foarte puțin talent de mamă, dar după cum scria și ea și Tiburtius, sănătatea ei lăsa foarte mult de dorit, și durerile de cap, de care suferea încă de cînd era fată, îi reveneau periodic, cu o intensitate aproape insuportabilă.

Asta era neliniștitor. A treia grijă era că nici acasă la el nu se arăta nici un semn de supraviețuire a numelui de familie. Gerda trata această problemă cu o suverană nepăsare, ce semăna într-o foarte mare măsură cu un refuz plin de dezgust. Thomas își ascundea mîhnirea, dar bătrîna doamnă Buddenbrook, preocupată de acest lucru, îl chemă la o parte pe doctorul Grabow.

- Între noi, doctore, trebuie să se întîmple în sfîrșit ceva în această privință, nu? Mi se pare că nici aerul de munte de la Kreuth, nici aerul de mare de la Glucksburg sau Travemünde n-au prea fost de vreun folos. Ce părere ai?...

Și, fiindcă în cazul acesta rețeta favorită a lui Grabow "dietă severă, puțină carne de porumbel, cîtiva pesmeciori" n-ar fi fost un leac destul de energic, recomandă Pymont și Schlangenbad... Erau trei motive care dădeau de gîndit. Și Tony?... Biata Tony!

OPT

Tony scria:

...Și dacă zic crochete, ea nu înțelege, fiindcă aici crochetele se numesc «chifteluțe de legume»; și ce cap de creștin ar putea ghici că e vorba de conopidă, când ea spune «carfiol»? Iar dacă spun «cartofi prăjiți», ea strigă «cee?» - pînă când zic «crumpene fripte», căci așa se cheamă, iar «cee?» înseamnă «poftim». Și asta e a doua, din pricină că pe prima, care se numea Kathi, mi-am îngăduit s-o trimit la plimbare, fiindcă din te miri ce începea să se mojicească sau cel puțin așa mi se părea mie; dar se poate să mă fi înșelat, după cum îmi dau seama acum, și asta pentru că aici niciodată nu știi dacă cineva îți vorbește grosolan sau prietenos. Cea de acum care se numește Babette, dar trebuie să pronunți «Babett», e drăguță ca înfățișare și are ceva foarte sudic într-însa, cum sînt multe pe aici: părul și ochii negri și niște dinți de invidiat. Are bunăvoință și sub îndrumarea mea e în stare să gătească unele mîncăruri de la noi; astfel de pildă ieri am făcut măcriș cu stafide, dar am avut mare necaz din pricina asta, fiindcă lui Permaneder nu i-a plăcut deloc, deși a scos cu furculița stafidele, una cîte una; din pricina asta nu mi-a vorbit toată după-amiaza, ci numai a bombănit, și pot să-ți spun dragă mamă, că viața nu e totdeauna ușoară.

Dar ceea ce îi amăra viața nu erau numai "chifteluțele de legume" și măcrișul... Chiar în luna de miere ea primi o lovitură năprasnică; ceva neprevăzut, nebănuit, ceva de neînțeles, o izbi, o întîmplare de neîndurat ce-i stinse dintr-o dată toată voia bună și de pe urma căreia nu-și mai putea veni în fire. Lucrurile s-au petrecut după cum urmează:

Abia la cîteva săptămîni de la sosirea soților Permaneder la München, consulul Buddenbrook izbuti să realizeze în bani lichizi dota testamentară a surorii sale, adică suma de 51 000 de mărci, și preschimbată în fiorini, această sumă ajunsese, așa cum trebuia, în mîna domnului Permaneder. Domnul Permaneder o depuse, sigur și în condiții bune. Apoi fără a șovăi, fără a roși, omul îi spuse nevasti-sii:

- Tonel - îi zicea Tonel - mie-mi ajunge. Mai mult nu ne trebuie. M-am spetit destul, și acum, pe toți sfinții, vreau să mă odihnesc! O să dăm cu chirie parterul și etajul al doilea, iar noi o să stăm liniștiți aici; o friptură de porc o să se găsească oricînd în casa asta și nu e nici o nevoie să facem pe

nobilii, să ne umflam în pene... Seara o să dau pe la berărie. Dar nu-s un prost și un nesătul, să adun mereu la parale! Vreau să trăiesc în tihnă. De mâine pun punct la toate și mă fac rentier.

- Permaneder! strigă ea, pentru întâia dată cu accentul acela gutural deosebit, cu care obișnuia să pronunțe numele lui Grünlich.

El însă îi răspunse doar atît:

- Hai, fii cuminte, Tonel!

Apoi cearta izbucni, una din acele certuri premature, grave și violente care zguduie pentru totdeauna fericirea unei căsnicii. El ieși învingător. Împotrivirea ei pătimasă fu înfrîntă de dorința lui de viață "tihnită" și pînă la urmă domnul Permaneder își retrase capitalul din comerțul de hamei, astfel că acum domnul Noppe era acela care putea să șteargă cu creion albastru pe *Comp.* de pe cartea de vizită... Și, ca majoritatea prietenilor săi cu care seara, la masa rezervată de la "Hofbrauhaus", făcea cîte o partidă de cărți și își golea obișnuitele trei halbe de bere, în calitatea lui de proprietar, bărbatul Antoniei își redusese activitatea la urcarea chiriilor, mulțumindu-se să-și taie, modest și pașnic, cupoanele.

Bătrînei doamne Buddenbrook acestea toate îi fură aduse la cunoștință în mod firesc. Dar în scrisorile trimise de doamna Permaneder fratelui său, se simțea durerea pe care ea o încerca... Biata Tony, cele mai crîncene temeri ale ei fuseseră mult depășite. Știa de la început că domnul Permaneder nu avea nimic din "spiritul întreprinzător" de care primul ei bărbat făcea atîta caz, dar niciodată n-ar fi bănuit că își va bate joc atît de cumplit de toate speranțele pe care în ajunul logodnei ea i le destăinuisese cu atîta încredere domnișoarei Jungmann, că își va nesocoti chiar în halul acesta îndatoririle pe care și le asumase însurîndu-se cu "o Buddenbrook"...

Trebuia să golească și acest pahar și, din scrisorile ei cei de acasă înțelegeau că, încet-încet, Tony se resemnează. Viața i se scurgea molcomă, monotonă, între bărbatul ei și fetița care mergea la școală; își vedea de gospodărie, întreținea relații prietenești cu locatarii de la parter și de la etajul al doilea, ca și cu familia Niederpaur din piața Sfînta Maria. Din cînd în cînd scria despre serile de la Teatrul Regal, unde se ducea cu prietena ei Eva, căci domnului Permaneder nu-i plăceau aceste "mofturi", ba într-o bună zi ieși la iveală că el, care trăia de mai bine de patruzeci de ani în "iabitul" său München, nu văzuse niciodată pe dinăuntru Pinacoteca.

Zilele treceau... Dar Tony nu mai găsea nici o bucurie adevărată în noua ei viață, de cînd domnul Permaneder, îndată după primirea dotei, se retrăsese

din afaceri. Nu mai avea nici o speranță. Niciodată n-o să le poată vesti celor de acasă un succes, o ascensiune. Asta-i era viața: o existență fără griji, dar mărginită, lipsită de orice "distincție" - și așa va rămîne, fără posibilități de schimbare, pînă la capătul zilelor ei. Gîndul acesta o apăsa. Și din scrisorile ei se desprindea lămurit că tocmai această stare de spirit, nu prea înălțătoare, îi îngreuna adaptarea la felul de viață din Germania de Sud. În lucruri mărunte se mai descurca. Ajunse să se înțeleagă cu servitoarele, cu furnizorii, să spună chifteluțe de legume în loc de crochete, să nu-i mai dea bărbatului ei supă de fructe pe care acesta o calificase drept "zeamă dezgustătoare". Dar în linii generale ea continua să rămînă o străină în noua-i patrie; simțea că a fi o Buddenbrook nu însemna nimic deosebit pentru acești oameni de miazăzi și faptul acesta constituia o veșnică și neîntreruptă umilință pentru ea; și dacă într-o scrisoare povestea cum într-o zi un zidar, cu un ulcior de bere într-o mînă și cu o ridiche în cealaltă, o oprise în plină stradă pentru a o întreba: "Ești bună să-mi spui cît e ceasul, vecino?", cu toată aparența lor glumeață, rîndurile ei vibrau de indignare și puteai pune rămașag că, dîndu-și capul pe spate, Tony trecuse mai departe fără a-i răspunde zidarului, fără a-l învrednici cu o privire măcar... De altfel nu purtările acestea necioplite, nu numai acest prea firav sentiment al distanței îi erau străine și antipatice: deși Tony nu pătrunsese adînc în viața plină de mișcare a Munchenului, totuși o înconjura atmosfera lui, atmosfera unui oraș mare, plin de artiști și de burghezi care nu făceau nimic, o atmosferă cam descompusă, pe care starea ei sufletească o împiedica adeseori s-o respire cu umorul cuvenit.

Zilele treceau... Și deodată o fericire păru că se anunță, o fericire așteptată zadarnic în Breite Strasse și în Mengstrasse. La scurtă vreme după ziua de anul nou 1859 speranța deveni certitudine: Tony avea să devină pentru a doua oară mamă.

Acum bucuria tremura, așa zicînd, în rîndurile ei pline de întorsături exuberante, puerile și grave, cum de mult nu mai scrisese. În afară de călătoriile din timpul verii, care de altfel se limitau tot mai mult la malul Balticei, doamnei consul nu-i mai plăcea să plece de acasă; acum, însă, îi părea rău că trebuia să rămînă departe de fiica ei, tocmai într-un moment ca acesta, asigurînd-o numai în scris de ajutorul proniei cerești. Dar Tom și Gerda își anunțară sosirea pentru botez și capul Antoniei era plin de planuri privitoare la o primire *distinsă*... Biata Tony! Primirea aceasta avu loc în împrejurări nespuse de triste și botezul pe care și-l imagina ca pe o

încântătoare serbare intimă, cu flori, cu bomboane, cu ciocolată, nu putu să aibă loc, deoarece copilul, o fetiță, nu intrase în viață decît pentru a o părăsi, după un sfert de ceas chinuit, în timpul căruia doctorul se căznise zadarnic să mențină funcționarea micului organism fără vlagă...

Cînd consulul Buddenbrook și soția sa sosiră la München, Tony însăși nu era în afara oricărui pericol. Zăcea în pat, mult mai bolnavă decît la întîia naștere, și stomacul ei, a cărui sensibilitate nervoasă îi dăduse de furcă uneori și în trecut, refuza aproape orice hrană. Încet-încet, se întrema totuși, și soții Buddenbrook putură să plece liniștiți în această privință, deși nu fără oarecare mîhnire, căci era prea vădit, și mai ales consulului nu-i scăpase deloc că nici măcar durerea comună nu fusese în stare să-i apropie într-adevăr pe cei doi soți.

Nimeni n-ar fi putut spune că domnul Permaneder n-are inimă bună... Omul fu sincer zguduit la vederea copilului mort, boabe mari de lacrimi îi curgeau din ochii mici și umflați pe obrajii bucălați, prelingîndu-i-se în mustățile cu franjuri: gema întruna oftînd din greu:

- Ce pacoste, Dumnezeu! O adevărată pacoste! Vai și amar de capul meu!

Dar, după părerea Antoniei, datorită bonomiei lui, nu suferise îndeajuns; serile de la "Hofbrauhaus" îl ajutară să treacă destul de ușor hopul dureros și cu fatalismul comod, blajin, puțin morocănos și puțin timp pe care-l exprima prin cîte o "Zi-i pacoste și pace!", omul "mocoșea" înainte.

Din scrisorile Antoniei, însă, tonul de deznădejde și chiar de tînguire nu mai dispăru de atunci... "Ah, mamă, scria ea, cîte nenorociri pe capul meu! Întîi Grünlich și falimentul, apoi Pennaneder rentier și în sfîrșit copilul mort. Prin ce am meritat atîtea lovituri?"

Acasă, citind asemenea văicăreli, consulul nu-și putea reține zîmbetul, căci cu toată durerea ce se ascundea printre rînduri, el simțea că în străfunduri tonul e de o mîndrie aproape comică și știa că Tony Buddenbrook, fie că se numește doamna Grünlich, fie că se numește doamna Permaneder, a rămas tot copil și că toate aceste experiențe de om matur ea le trăia - de necrezut aproape - cu seriozitate copilărească, cu gravitate și, mai ales, cu tărie și rezistență de copil.

Nu înțelegea de ce trebuie să sufere; și cu toate că făcea haz de nemărginita evlavie a maică-sii, ea însăși era atît de plină de acest simțămînt, încît credea cu profundă ardoare într-o răsplată dreaptă aici pe

pământ... Biata Tony! Moartea celui de al doilea copil al ei nu era nici ultima, nici cea mai aspră dintre loviturile ce-i erau sortite...

Spre sfârșitul anului 1859, se întâmplă un lucru îngrozitor.

NOUĂ

Era o zi de sfârșit de noiembrie, o zi friguroasă de toamnă, cu cerul aburit prevestind aproape ninsoarea, cu neguri ce se tâiau din loc în loc, străpunse pe ici, pe colo de câte o rază de soare, una din acele zile când, în orașul maritim, crivățul șuiera atît de hain prin colțurile masive ale bisericilor, încît nu era greu deloc să te alegi cu o pneumonie.

Intrînd în sufrageria mică pe la amiază, consulul Thomas Buddenbrook o găsi pe maică-sa la masă, cu ochelarii pe nas, aplecată asupra unei hîrtii.

- Tom, spuse ea și, în timp ce-l privea, voia parcă să îndepărteze cu amîndouă mîinile hîrtia, ca și cum ar fi șovăit să i-o arate, nu te speria... Ceva neplăcut... Nu înțeleg... De la Berlin... Trebuie să se fi întîmplat ceva...

- Te rog! spuse el scurt. Păli și o clipă vinele i se îngroșară pe la tîmple, căci își încheștase fălcile. Întinse mîna cu o mișcare extrem de hotărîtă, ca și cum ar fi vrut să spună: "Te rog, repede, să trecem la vestea neplăcută! Fără introducere!"

Sta în picioare și citea rîndurile așternute pe hîrtie, ridicîndu-și una din sprîncenele blonde și răsucindu-și încet vîrfurile mustăților lungi. Era o telegramă cu următorul cuprins: "Nu vă speriați. Sosesc neîntîrziat cu Erika. Totul s-a sfîrșit. Nenorocita voastră Antonie."

- Neîntîrziat, neîntîrziat... repetă el mînios, privind spre maică-sa și dînd repede din cap. Ce înseamnă neîntîrziat?

- E un fel de a vorbi, Tom; nu înseamnă nimic. Vrea să spună: pe curînd, sau așa ceva.

- Și de la Berlin? Ce caută ea la Berlin? Cum a ajuns la Berlin?

- Nu știu, Tom, nu înțeleg încă nimic. Telegrama a sosit acum zece minute. Dar ceva trebuie să se fi întîmplat și trebuie să așteptăm, să vedem ce este. Dare-ar Dumnezeu să nu fie vreo nenorocire. Șezi, dragul meu, și mănîncă.

Thomas se așeză și, cu gîndul aiurea, își turnă porter în paharul înalt, de cristal gros.

- Totul s-a sfîrșit, repetă el. Apoi: "Antonie". Ei, copilării...

Mîncă și bău în tăcere. După puțin timp maică-sa îndrăzni să întrebe:

- S-o fi întîmplat ceva cu Permaneder, Tom?

El dădu din umeri, fără să-și ridice ochii. La plecare, cu mîna pe clanță, spuse totuși:

- Da, mamă, trebuie s-o așteptăm. Cum, probabil, n-o să vină la miezul nopții, o să sosească cred, în cursul zilei de mâine. Te rog să-mi dai de veste.

Doamna consul își aștepta fata din ceas în ceas. Avusese o noapte foarte neliniștită, o sunase pe Ida Jungmann care acum dormea alături, în ultima odaie de la mezanin, îi ceruse un pahar cu apă și zahăr și șezuse vreme îndelungată în pat, brodind. Și dimineața următoare trecuse într-o așteptare încordată. La a doua gustare de dimineață consulul declarase că Tony, dacă venea, nu putea sosi decât după-masă, la ora trei și treizeci și trei de minute, dinspre Büchen. La această oră, doamna Buddenbrook ședea în "salonul cu peisaje", la fereastră, și încerca să citească dintr-o carte legată în piele neagră, împodobită cu o ramură de palmier gravată în aur.

Era o zi ca și cea din ajun: frig, ceață, vânt; îndărătul grilajului strălucitor de fier forjat, focul duduia în sobă. Bătrîna doamnă tresărea și își ridica ochii spre fereastră ori de cîte ori se auzea vreun uruit de trăsură. În sfîrșit, pe la ora patru, tocmai cînd nu fusese atentă și aproape uitase de fiica ei, jos în casă se stîrni o forfotă... Se întoarse repede spre fereastră, șterse cu batista de dantelă geamul aburit: într-adevăr, o trăsură se oprise la intrare și cineva urca deja scările!

Se sprijini cu amîndouă mîinile de brațele fotoliului pentru a se ridica; dar se răzgîndi, se așeză din nou și își întoarse numai capul, aproape cu o expresie de fereală spre fică-sa, care străbătu odaia cu pași repezi, aproape alergînd, în timp ce Erika Grünlich se oprise lîngă ușa cu geamuri, împreună cu Ida Jungmann care o ținea de mînă.

Doamna Permaneder purta o pelerină cu garnitură de blană și o pălărie lunguiață de fetru cu voal. Era foarte palidă și părea istovită, ochii îi erau roșii, iar buza de sus îi tremura ca odinioară, în copilărie, cînd micuța Tony plîngea. Își ridică brațele, apoi le lăsă în jos și se prăbuși în genunchi în fața mamei-sii, îngropîndu-și fața în poalele bătrînei doamne și suspinînd amar.

Totul dădea impresia că a venit, tot așa, într-un suflet de la München și acum zăcea aici, la capătul hăituielii, istovită, salvată. Mamă-sa tăcu o clipă.

- Tony! exclamă ea apoi cu un accent de gingașă mustrare; îi scoase cu grijă acul mare din pălărie, așeză pălăria pe pervazul ferestrei și mîngîie dragăstos și liniștitor, cu amîndouă mîinile, părul aspru, blond-cenușiu al fiicei sale... Ce-i, fetița mamei?... Ce s-a întîmplat?

Dar trebui să se înarmeze cu multă răbdare, căci trecu destul timp pînă ce întrebarea ei primi un răspuns.

- Mamă! izbucni doamna Permaneder. Măicuțo... dar se opri aici.

Doamna consul își întoarse capul spre ușa cu geamuri și în timp ce cu un braț o cuprindea pe Tony, mîna liberă și-o întinse spre nepoata ei care cu degetul arătător pe gură, stătea locului stingherită.

- Vino, copila mea, vino mai aproape și spune bună ziua. Ai crescut, arăți bine, ești voinică, Domnul fie laudat. Cîți ani ai, Erika?

- Treisprezece, bunico...

- Ce vorbești? Domnișoară în toată regula... Și peste capul Antoniei o sărută pe fetiță, apoi continuă: Hai, du-te sus cu Ida, copila mea; o să ne așezăm îndată la masă. Dar acum mama are ceva de vorbit cu mine, știi...

Rămaseră singure.

- Ei, draga mea Tony, nu vrei să te oprești din plîns? Cînd Domnul ne trimite o încercare, noi trebuie s-o îndurăm cu răbdare. Scris este: "Poartă-ți crucea"... Dar poate că vrei să te urci și tu, să te odihnești puțin, să te răcorești, și pe urmă vii iar jos, la mine. Buna noastră Ida ți-a pregătit odaia... îți mulțumesc de telegramă... Tare ne-a speriat... Se întrerupse căci din faldurile rochiei ei se ridicau vorbe tremurate, înăbușite:

- E un nemernic... un nemernic... un nemernic...

Doamna Permaneder se oprise la acest cuvînt tare. Părea copleșită de el. Își înfundă fața și mai amarnic în poalele maică-sii și chiar își încleștă un pumn de scaun.

- Nu cumva vorbești de bărbatul tău, copila mea? întrebă, după o scurtă pauză, bătrîna doamnă. Îmi dau seama că n-ar trebui să presupun așa ceva, dar nu mai știu ce să cred. Ți-a făcut vreun rău Permaneder? Ai motive să te plîngi de el?

- Babett...! izbucni doamna Permaneder. Babett...!

- Babette? repetă mirată doamna consul.

Apoi se lăsă pe spate, în timp ce ochii-i limpezi se uitau nehotărîți pe geam. Acum aflase despre ce era vorba. Se așternu o tăcere grea, întreruptă doar din cînd în cînd de suspinele tot mai rare ale Antoniei.

- Tony, spuse doamna consul după un răstimp, văd că într-adevăr ai fost jignită... că ai motive să te plîngi... Dar era oare nevoie să-ți manifesti atît de violent nemulțumirea! Era nevoie de această călătorie de la München pînă aici, cu Erika? Lumea mai puțin înțelegătoare decît mine și decît tine ar putea avea impresia că nu vrei să te mai întorci niciodată la soțul tău...

- Dar nici nu vreau!... Niciodată!... strigă doamna Permaneder, ridicîndu-și deodată capul, privind-o pe maică-sa în față, sălbatic, cu ochii plînși, apoi ascunzîndu-și fața din nou, tot așa de brusc, în cutele rochiei ei.

Doamna consul se făcu a nu auzi.

- Ei, acum, spuse ea cu tonul mai ridicat, întorcându-și capul, încet, când într-o parte, când într-alta, acum că ești aici, e bine. Fiindcă ai să-ți poți descărca inima, povestindu-mi totul, și pe urmă o să vedem cum se vor îndrepta lucrurile, cu dragoste, cu răbdare și cu îngăduință.

- Niciodată! strigă încă o dată Tony. Niciodată!

Dar apoi se apucă să istorisească totul și deși nu se înțelegea fiecare cuvânt, căci vorbea cu fața înfundată în cutele rochiei de postav a maică-sii și povestirea ei era mereu întreruptă de exploziile de extremă indignare, ieși totuși la iveală că lucrurile stăteau cam în felul următor: în 24 spre 25 ale lunii în curs, pe la miezul nopții, doamna Permaneder, care toată ziua suferise de gastralgie nervoasă și nu izbutise să adoarmă decât foarte târziu, fusese trezită din somnu-i ușor. Un zgomot continuu dinspre scări o făcuse să tresară, o gălăgie înfundată, neobișnuită, din care se deslușeau scîrțîitul treptelor, chicoteli întrerupte de tuse, cuvinte surde de împotrivire și niște mormăieli și gemete foarte ciudate... Nu încăpea nici o îndoială asupra naturii acestor zgomote. Cu simțurile amorțite încă de somn, doamna Permaneder înțelesese cu greu ce se petrece, dar de îndată ce pricepuse, își simțise sîngele scurgîndu-i-se din obraji și năvălindu-i în inima ce se strînsese și începuse să bată greu, înăbușitor. Timp de un minut lung, chinuitor, rămăsese întinsă, aproape amețită, paralizată, cufundată în perne; apoi, fiindcă zgomotul nerușinat nu mai contenea, ea se ridicase din așternut, plină de mînie, de deznădejde și de scîrbă, aprinsese cu mîini tremurătoare lumînarea, deschisese ușa și, în papuci, cu lumînarea în mînă înaintase pînă la "scara cerească", ce urca drept de la ușa de intrare pînă la etajul întâi. Și acolo, chiar în capul "scării cerești" scena pe care, ascultînd zgomotul neîndoielnic, desigur o văzuse, cu ochii holbați de groază, încă din dormitor, i se înfățișase în toată realitatea ei... Era o învălmășeală, o luptă necuviincioasă și imorală între bucătăreasa Babette și domnul Permaneder. Fata, cu o legătură de chei și ținînd și ea o lumînare în mînă - trebuie să fi avut de lucru pînă târziu pe undeva prin casă - se răsucea încoace și încolo, se zbătea să scape de stăpînu-său care, cu pălăria pe ceafă, o ținea strîns în brațe și încerca mereu să-și apese mustățile de focă pe obrazul ei, lucru care îi izbutea din cînd în cînd... La apariția Antoniei, Babette scosese un țipăt: "Isuse Christoase și Maică Precistă!", sau așa ceva. "Isuse Christoase și Maică Precistă!" repetase domnul Permaneder, dîndu-i drumul. Într-o clipă, și cu o dibăcie deosebită, fata se făcuse nevăzută, iar el rămăsese, cu brațele

atîrnînd, cu capul în pămînt, cu mustățile pleoștite, în fața nevesti-sii, bolborosind prostește: "Tii, ce încurcătură!... Adevărată pacoste!..." Cînd îndrăznise să-și ridice ochii, Tony nu mai era acolo. O găsisese însă în dormitor, șezînd pe pat, pe jumătate culcată și repetînd mereu, cu suspine disperate cuvîntul "rușine". El se rezemase de ușă, fără vlagă, făcuse o mișcare din umeri spre ea, ca și cum ar fi vrut să-i dea un ghiont în chip de încurajare și-i spusese: "Fii cuminte, Tonel, zău așa! Uite ce s-a întîmplat: astă-seară a fost onomastica lui Franz Ramsauer... De, ne-am cam pilit cu toții"... Dar mirosul greu de alcool pe care el îl răspîndise în odaie o scosese și mai mult din sărite. Tony încetase să mai plîngă, își învinsese slăbiciunea și inerția, temperamentu-i furtunos o smulsese din toropeală și cu o necumpătată deznădejde îi animase în față toată scîrba și oroarea, tot disprețul ei nemărginit pentru întreaga lui existență și întreaga lui ființă... Dar nici domnul Permaneder nu se resemnase să tacă. Capul lui era înfierbîntat, căci în cinstea prietenului Ramsauer nu golise numai nenumărate halbe ci și ceva "șampaningă". Omul îi răspunsese deci, îi răspunsese cu violență, și în curînd se încinsese o ceartă mult mai îngrozitoare decît aceea prilejuită de retragerea domnului Permaneder din afaceri. Doamna Antonie își adunase în pripă hainele și se dusesese în odaia de toate zilele... Dar, drept încheiere, un cuvînt răsunase în urma ei, un cuvînt rostit de el, un cuvînt pe care niciodată ea n-ar fi în stare să-l repete, care niciodată n-ar putea să iasă din gura ei, un cuvînt... un cuvînt!... Acesta a fost în esență cuprinsul mărturisirii pe care Tony o îngăima cu fața îngropată în cutele rochiei mamei sale. Dar "cuvîntul", teribilul cuvînt care în noaptea aceea de groază o înghețase pînă-n măduva oaselor, nu fu în stare să-l rostească - o, pe Dumnezeuul meu, se jura ea - n-o să-l rostească niciodată, cu toate că maică-sa nu stăruia deloc, mulțumindu-se să clatine din cap încet, aproape imperceptibil, dusă pe gînduri, în timp ce își plimba privirile pe frumosul păr blond-cenușiu al Antonetei.

- Da, da, spuse bătrîna, triste lucruri mi-a fost dat să aud, Tony. Și înțeleg foarte bine totul, sărmana mea copilă, fiindcă, vezi tu, nu-ți sînt numai mamă, ci sînt și femeie, ca și tine... Acum văd cît de îndreptățită e durerea ta, cum, într-o clipă de slăbiciune, bărbatul tău a uitat tot ce-ți datorează...

- Într-o clipă?! exclamă Tony. Sări în picioare. Făcu doi pași îndărăt și își șterse ochii cu înfrigurare. Într-o clipă de slăbiciune, mamă?! A uitat ce-mi datorează mie personal, ceea ce datorează numelui nostru, asta a uitat... asta n-a știut-o de la început! Un om care avînd dota nevesti-sii se retrage din

afaceri, pur și simplu! Un om fără ambiție, fără aspirații, fără țință! Un om care în loc de sînge are păsat gros de malț și de hamei în vine... Da, nuceape îndoială!... Care se mai coboară și la josnicii ca asta cu Babett, și care atunci cînd i se arată nemernicia răspunde cu un cuvînt... un cuvînt...

Ajunsesese iarăși la acest cuvînt, la cuvîntul pe care nu-l putea rosti. Deodată, însă, făcu un pas înainte și spuse cu un glas neașteptat de liniștit și plin de afectuos interes:

- Vai ce încîntător! De unde îl ai, măicuțo?

Arătă cu bărbia spre un mic obiect, un coșuleț grațios de trestie împletită, cu picior, împodobit cu panglici de atlas, în care de un timp încoace doamna Buddenbrook obișnuia să-și țină lucrul de mîină.

- Eu mi l-am făcut, răspunse bătrîna doamnă, îmi trebuia așa ceva...

- E foarte distins!... observă Tony, privind, cu capul înclinat într-o parte, coșulețul cu picior. Și doamna consul se uita într-acolo, dar nu-l vedea, fiind cufundată în gînduri.

- Ei bine, dragă Tony, zise în sfîrșit, întinzîndu-i încă o dată mîinile, orice ar fi, ești aici și eu îți spun din toată inima: bine ai venit, copila mea. După ce te vei liniști, vom putea discuta totul mai pe-ndelete... Du-te în camera ta și fă-te comod... Ida!? strigă apoi, ridicînd vocea și întorcîndu-se spre sufragerie. Ai grijă, dragă, să se pună tacîmuri la masă pentru doamna Permaneder și pentru Erika!

ZECE

Îndată după-masă, Tony se retrăsese în odaia sa, deoarece în timpul prînzului doamna consul îi confirmase presupunerea că Thomas ştia de sosirea ei... iar ea nu părea prea dornică de a se întîlni cu dînsul.

Consulul veni la orele şase după-amiază şi se duse în salonul cu peisaje, unde avu o convorbire îndelungată cu maică-sa.

- Şi ce face? întrebă el. Cum se poartă?

- Ah, Tom, mă tem că nu se va lăsa înduplecată... Doamne, e grozav de pornită... Pe urmă cuvîntul acela... De-aş şti măcar ce i-a spus Permaneder...

- Mă duc la ea.

- Du-te, Tom. Dar bate-ncet în uşă, să nu se sperie, şi fii calm, auzi? Nu prea stă bine cu nervii... N-a mîncat aproape nimic... Stomacul ei, ştii tu... Vorbeşte-i liniştit...

Cu graba lui obişnuită, sărind mereu peste o treaptă, consulul urcă scările spre etajul al doilea răsucindu-şi îngîndurat mustaţa. Dar în timp ce bătea în uşă, faţa i se însenină, fiindcă era hotărît să ia, pe cît va fi cu putinţă, totul în glumă.

Auzind un "intră!" tînguios, deschise uşa şi o găsi pe doamna Permaneder îmbrăcată dar întinsă pe patul cu draperiile date la o parte. Avea o pernă la spate şi - alături, pe noptieră - o sticlută cu picături pentru stomac. Se întoarse puţin, îşi propti capul în podul palmei şi îl privi cu un zîmbet niţel bosumflat. Thomas se înclină adînc în faţa ei, descriind cu braţele larg deschise, un gest solemn.

- Scumpă doamnă... cărei împrejurări îi datorăm onoarea de a avea în mijlocul nostru pe cetăţeană unei capitale şi reşedinţe regale?...

- Sărută-mă, Tom, zise Tony şi se ridică pentru a-i întinde obrazul, apoi iar se lăsă pe perne. Bună ziua, băieţuş! Cum văd, nu te-ai schimbat deloc de cînd aţi fost la München.

- Ei, asta, draga mea, e cam greu de văzut într-o odaie cu perdelele lăsate. În orice caz, nu trebuia să-mi sufli complimentul care, fireşte, ţi se potriveşte ție...

Ținînd-o de mînă, Tom trase un scaun lîngă pat şi se așeză pe el.

- Precum am spus de atîtea ori, tu şi Klothilde...

- Ruşine, Tom!... Ce mai face Thilda?

- Bine, se-nțelege! *Madame* Krauseminz are grijă să nu moară de foame. Dar asta n-o oprește ca în zilele de joi, când mănâncă aici, să înghită cantități atât de uriașe de ai zice că își face provizii pentru toată săptămîna următoare.

Tony rîse din toată inima, cum nu i se mai întîmplase de multă vreme, apoi, deodată se opri, oftă și întrebă:

- Și cum merg afacerile?

- Ei... ne descurcăm oarecum. Trebuie să fim mulțumiți.

- O, slavă Domnului! Bine că măcar *aici* totul e în regulă... Vai, nu-s deloc în stare să trîncănesc lucruri vesele...

- Păcat. Trebuie să-ți păstrezi umorul, *quand meme*.

- Nu, Tom, umorul s-a dus... Știi tot?

- "Știi tot?"... repetă el, lăsîndu-i mîna și dîndu-și scaunul puțin îndărăt. Dumnezeu Doamne, ce grav sună toate astea. Tot! Ce nu cuprinde acest "tot!" "Mi-am îngropat într-însul iubirea și durerea"... nu? Ei bine, ascultă-mă...

Ea tăcea, măsurîndu-l cu o privire adînc mirată și adînc jignită.

- Da, mă așteptam la această privire, spuse Tom, fiindcă fără ea n-ai fi aici. Dar dă-mi voie, buna mea Tony, să iau puțin mai ușor lucrurile, atîta timp cît tu le vezi mai negru decît ar trebui, și ai să vezi că o să ne completăm de minune unul pe altul.

- Mai negru decît ar trebui, Thomas, mai negru?...

- Ei da! Doamne, fără tragedii! Să vorbim puțin mai moderat, și nu cu "totul s-a sfîrșit" și cu "nenorocita voastră Antonie". Să nu mă înțelegi greșit, Tony, știi bine că sînt cel dintîi care se bucură din toată inima de sosirea ta. De mult doream să vii acasă o dată, fără soțul tău, să fim iarăși noi între noi, *en famille*. Dar faptul că vii *acum* și în felul în care vii este - iartă-mă - o prostie, draga mea!... Da... lasă-mă să vorbesc pînă la capăt!... Permaneder s-a purtat foarte, foarte urît, asta e adevărat și o să-l fac și eu să înțeleagă acest lucru, de asta te asigur...

- Cum s-a purtat, Thomas, îi tăie Tony vorba, ridicîndu-se și ducîndu-și mîna la inimă, asta i-am dat și eu să înțeleagă, și nu numai "să înțeleagă", te rog să crezi. Dar acum bunul-simț mă învață că orice altă explicație cu acest om e absolut neavenită. După aceste cuvinte se lăsă din nou pe spate, căutînd severă, nemișcată, în tavan.

Tom se înclină, de parcă l-ar fi apăsât greutatea cuvintelor ei, dar zîmbi cu ochii pironiți pe genunchi.

- Fie. *N-o* să-i scriu o scrisoare aspră; voi face cum poruncești. La urma urmei chestiunea te privește pe tine și ajunge să-i tragi tu însăși o săpuneală; ești nevasta lui, ai tot dreptul s-o faci. Dar nu-i poți refuza anumite circumstanțe atenuante, când stai să te gîndești. Un prieten își serbează ziua onomastică, omul se întoarce acasă după un chef, poate prea bine dispus, și își permite să calce strîmb nițel...

- Thomas, spuse Tony, nu te înțeleg. Nu înțeleg tonul cu care vorbești... Tu... Un om cu principiile tale... Dar nu l-ai văzut! N-ai văzut cum o înghesuia în beția lui, ce mutră avea...

- Destul de comică, îmi închipui. Dar tocmai asta e, Tony. Tu nu iei lucrurile sub aspectul lor comic, și în privința asta, firește, stomacul tău e de vină. Ți-ai surprins bărbatul într-o clipă de slăbiciune, l-ai văzut într-o situație cam ridicolă... dar asta n-ar trebui să te revolte în așa măsură, ci mai degrabă să te amuze puțin și să ți-l apropie, omenește, și mai mult... Am să-ți spun un lucru, Tony: de bună seamă nu puteai să-i aprobi pur și simplu purtarea, tăcînd și zîmbind, Doamne ferește! Ai plecat: a fost o demonstrație, cam energică, ce-i drept, o pedeapsă prea aspră, poate - fiindcă n-aș vrea să-l văd în acest moment, stînd trist și singur la el acasă - dar oricum, meritată. Eu te-aș ruga un singur lucru: să privești totul cu mai puțină indignare și dintr-un punct de vedere puțin mai politic... Vorbim, desigur, între noi. Trebuie să-ți atrag atenția asupra unui fapt: într-o căsătorie nu e deloc indiferent de care parte se găsește superioritatea morală... înțelegi, Tony? Bărbatul tău și-a descoperit o latură vulnerabilă, aici nu încapă nici o îndoială. S-a compromis, s-a făcut nițel de rîs... și s-a făcut de rîs tocmai fiindcă greșeala lui e atît de nevinovată, atît de puțin gravă în fond... pe scurt, demnitatea lui nu mai e neatinsă și la ora actuală, hotărît, ai o anumită superioritate față de el și dacă vei ști să te servești cu îndemînare de ea, fericirea ți-e asigurată. Dacă acum te întorci peste... să zicem două săptămîni - da, te rog, *cel puțin* două săptămîni trebuie să stai cu noi - ei, dacă te întorci la München peste două săptămîni, ai să vezi...

- N-am să mă întorc la München, Thomas.

- Cum? întrebă consulul strîmbîndu-se, ducîndu-și mîna la ureche și aplecîndu-se puțin înainte.

Tony stătea culcată pe spate, cu ceafa înfundată în perne, așa că bărbia părea că i se alungește cu oarecare severitate.

- *Niciodată*, spuse ea, respirînd lung și zgomotos și dregîndu-și vocea cu o încetineală semnificativă: tusea aceasta seacă și mărunță începuse să fie o

manifestare nervoasă și, probabil, era în legătură cu boala ei de stomac. Se lăasă o tăcere de câteva clipe.

- Tony, spuse Tom brusc, ridicându-se și apăsându-și mîna cu un gest energic, de speteaza scaunului *empire*, mie să nu-mi faci scandal!...

O privire piezișă îi ajunse pentru a se vedea că fratele ei pălise și că pe tîmple mușchii începuseră să-i joace. Situația aceasta nu mai putea dura. Își pierdu și ea cumpătul și, pentru a ascunde că se teme de el, prinse a vorbi răstit, cu mînie. Se ridică brusc, își coborî picioarele din pat și, cu fața aprinsă, cu sprîncenele încruntate, gesticulînd agitat și dînd mereu din cap, începu:

- Scandal, Thomas...?! îmi poruncești să nu fac scandal, cînd am fost acoperită de rușine, scuipată pur și simplu în obraz? Așa vorbește un frate?... Îmi dai voie, sper, să-ți pun această întrebare! Indulgență, tact: frumoase lucruri, nimic de zis. Dar totul are o limită în viață, Tom - și eu cunosc viața tot așa de bine ca și tine - o limită de unde frica de scandal începe a se numi lașitate, da! Și mă mir că tocmai eu trebuie să-ți spun aceste lucruri, eu care nu-s decît o gîscă, o proastă... Da, asta-i realitatea, și înțeleg foarte bine că Permaneder nu m-a iubit niciodată, fiindcă sînt o femeie bătrînă și urîță, tot ce se poate, și Babett e, desigur, mai drăguță decît mine. Dar toate astea nu-l scuteau de obligația de a ține seama de originea, de educația și de sensibilitatea mea! Tu n-ai văzut, Tom, cum a uitat de această îndatorire și cine n-a văzut nu știe nimic, fiindcă nu se poate descrie cît de respingător era în halul acela... Și tu n-ai auzit cuvîntul pe care mi l-a strigat, mie, sora ta, cînd mi-am adunat lucrurile și m-am dus să mă culc pe canapea, în odaia de toate zilele... Da, mi-a fost dat să aud, în urma mea, din gura lui, un cuvînt... un cuvînt...! Pe scurt, Thomas, în fond, cuvîntul acesta a fost, să știi, ceea ce m-a îndemnat, *m-a constrîns* să-mi fac bagajele toată noaptea, s-o scol pe Erika în zorii zilei și să plec, fiindcă nu mai puteam sta alături de un bărbat în apropierea căruia eram expusă să aud asemenea cuvinte, și cum ți-am mai declarat, nu mă voi întoarce niciodată la un asemenea bărbat... Altfel ar trebui să mă cobor în ochii mei, n-aș mai putea să mă stimez, n-aș mai avea nici un sprijin în viață.

- Ești bună să-mi spui în sfîrșit și mie cuvîntul acela blestemat? Da sau nu?

- Niciodată, Thomas! Niciodată buzele mele nu-l vor rosti! Știu prea bine ce datorie am și față de mine și față de tine în casa asta...

- Atunci cu tine nu se poate vorbi!

- Poate, și chiar aș vrea să nu mai vorbim despre asta...

- Ce vrei să faci? Vrei să divorțezi?

- Da, Thomas. Asta este hotărîrea mea neclintită. Nu pot proceda altfel. E o datorie față de mine înșămi, față de copilul meu și față de voi toți.

- Ei bine, asta e o prostie, rosti el calm, apoi se răsuci pe călcîie și se îndepărtă de lîngă ea, ca și cum prin acest gest ar fi rezolvat toată problema. Pentru divorț e nevoie de consimțămîntul a două persoane, copila mea, și numai gîndul că Permaneder va primi bucurios o asemenea propunere mă face să rîd...

- Ei, de asta o să am eu grijă, zise ea, fără a se lăsa intimidată. Tu crezi că o să se împotrivescă, asta din pricina celor 17 000 de taleri ai mei. Dar nici Grünlich nu voia să divorțeze și pînă la urmă a fost silit. Există mijloace, și am să mă duc la doctorul Giesecke: e prieten cu Christian și o să mă ajute... Nici vorbă, alta era situația de atunci, știu ce vrei să spui. Era vorba de "incapacitatea soțului de a-și întreține familia", da! De altfel, vezi că mă pricep foarte bine în aceste treburi - și tu îmi vorbești ca și cînd aș fi la întîiul divorț!... Dar totuna e, Tom. Poate că nu va merge, că e cu neputință: fie. S-ar putea, va să zică, să ai dreptate. Dar asta nu schimbă nimic. Rămîn neclintită în hotărîrea mea. Dacă va fi așa, n-are decît să-și păstreze gologanii. Sînt și lucruri mai de preț în viață! Pe mine, înșă, nu mă va mai vedea niciodată!

Și încheind, își dresă din nou glasul. Coborîse din pat, se lăsase într-un fotoliu, își proptise cotul de un braț al lui și își îngropase bărbia atît de adînc în palmă, încît își prinsese buza inferioară cu cele patru degete încovoiate ale mîinii drepte. Și șezînd așa, cu bustul răsucit într-o parte, enervată, cu ochii înroșiți, se uită țintă pe fereastră.

Consulul se plimba prin încăpere în sus și în jos, ofta, clătina din cap și ridica din umeri. În sfîrșit, frîngîndu-și mîinile, se opri în fața ei.

- Judeci ca un copil, Tony! spuse descurajat și rugător. Fiecare cuvînt al tău e o copilărie! De ce nu încerci, dacă te rog, să privești lucrurile, o clipă măcar, cu ochii unui om matur? Nu bagi de seamă că te porți ca și cum ai fi avut de îndurat ceva serios și grav, ca și cum bărbatul tău te-ar fi înșelat îngrozitor, acoperindu-te de ocară în fața întregii lumi? Dar gîndește-te o dată că nu s-a întîmplat nimic. Că nimeni pe lume nu știe de stupidul incident de pe "scara cerească" din Kaufinger Strasse! întoarce-te la Permaneder, fără zarvă, cel mult cu un zîmbet ușor ironic și te asigur că n-ai să știrbești cîtuși de puțin nici demnitatea ta, nici pe a noastră... dimpotrivă,

demnitatea noastră ai compromite-o dacă n-ai proceda astfel, căci abia atunci ai face un caz din fleacul acesta, abia atunci ai provoca un scandal...

Tony își ridică brusc bărbia din palmă și îl privi drept în față.

- Acum taci, Thomas! E rîndul meu să vorbesc. Ascultă-mă! Cum adică? Rușinea și scandalul nu există decît în clipa în care capătă glas și trec din gură-n gură? O, nu! Scandalul ascuns, rușinea, care roade în tine și îți distruge stima față de propria-ți persoană, le socotesc mult mai rele. Sîntem oare, noi ăștia din neamul Buddenbrook, niște oameni care în lume ținem să apărem "tip-top", cum se zice aici, iar acasă, între patru pereți, înghițim în schimb tot felul de umilințe? Mă mir de tine, Tom! Gîndește-te la tata, cum s-ar fi purtat într-o asemenea împrejurare și judecă în spiritul lui! Nu, înainte de toate, curățenie și sinceritate!... Tu poți să-ți arăți în orice zi, oricui, registrele și să spui: iată-le!... Nici unul dintre noi nu are voie să fie altfel. Știu cum m-a făcut Dumnezeu și nu mă tem de nimeni și de nimic! Puțin îmi pasă dacă Julchen Möllendorpf are să treacă prin fața mea fără să mă salute! Puțin îmi pasă dacă la sindrofiile de joi seara, Pfiffi Buddenbrook are să se foiască, prin casă, spunînd, plină de răutate: "Eh, din nenorocire, e a doua oară că se întîmplă și de fiecare dată, *firește*, bărbatul a fost de vină!" Le sînt infinit superioară, Thomas! Știu că m-am purtat cum am crezut eu că e bine. Dar să înghit jigniri și să mă las insultată într-un jargon necioplit de berărie... de frica doamnei Julchen Möllendorpf și a domnișoarei Pfiffi Buddenbrook, să rămîn de frica lor, lîngă un bărbat, într-un oraș, unde ar trebui să mă împac cu vorbe, cu scene ca aceea de pe "scara cerească", unde ar trebui să mă reneg pe mine însămi, să-mi reneg definitiv originea, educația și tot ce e mai bun în mine, numai pentru a părea fericită și mulțumită - ei bine, află că asta numesc eu nedemn și scandalos!

Tăcu brusc, își îngropă bărbia din nou în palmă și cu sufletul răscolit se uită țintă la geam. Thomas stătea în fața ei, sprijinindu-se într-un picior, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, cu ochii îndreptați asupra surorii sale, fără s-o vadă însă, cufundat în gînduri, clătînd ușor din cap.

- Tony, zise el, pe mine nu poți să mă păcălești. Știam lucrurile astea mai de mult, dar prin ultimele tale cuvinte, te-ai trădat singură. Nu bărbatul tău e adevărata pricină, ci orașul. Nu măgăria petrecută pe scară, ci toate la un loc. Tu n-ai izbutit să te aclimatizezi. Asta e. Fii sinceră.

- Ai dreptate, Thomas! exclamă Tony.

Ba sări chiar în picioare și își întinse mîna drept spre fața fratelui său. Obrajii îi ardeau. Rămase astfel, într-o poziție războinică, cu o mînă

încleștată pe speteaza scaunului, cu cealaltă gesticulînd, și ținu un discurs, un discurs agitat, pasionat, ce se revărsa din ea în torente nestăvilite. Consulul o privea grozav de uimit. Tony abia își dădea răgaz să respire și un nou val de cuvinte izbucnea clocotitor. Da, găsea cuvintele de care avea nevoie, se pricepu să exprime tot dezgustul ce se adunase în ea în răstimpul din urmă; cam în neorînduială și confuz, dar îl exprimă. Era o explozie, o izbucnire de sinceritate deznădăjduită... Se dezlănțuise ceva ce nu suferea împotrivire, o forță primară ce nu mai putea fi înfrînată...

- Ai dreptate!, Thomas! Mai spune-mi o dată! Aah, îți atrag atenția cu toată tăria că nu mai sînt o proastă și știu ce să cred despre viață. Nu mai încremenesc cînd aflu că lucrurile nu se desfășoară tocmai curat. Am cunoscut oameni de felul lui Trieschke-plîngărețul, am fost măritată cu Grünlich și-i știu pe libertinii de aici din oraș. Nu sînt o naivă de la țară, vreau să spun, și luată în sine, smulsă din înlănțuirea de fapte, istoria cu Babett nu m-ar fi gonit din casă, crede-mă. Dar lucrurile stau altfel, Thomas: împlinirea aceea a umplut paharul... Nu-i lipsea mult, fiindcă, de fapt, era plin, se umpluse încă de mult... de mult! O nimica toată ajungea ca să-l facă să se reverse, darmite o istorie ca asta care m-a lămurit că nici măcar în această privință nu mă pot bizui pe Permaneder! Asta a pus capac la toate, a fost lovitura care mi-a oțelit hotărîrea de a părăsi pentru totdeauna Münchenul. În fond, mă pregătisem de mult să fac asta, Tom, fiindcă, pe Dumnezeu și pe toți sfinții, nu pot, nu pot să trăiesc în ținutul acela de miazăzi! Tu nu știi cît am fost de nefericită, Thomas, nu știi că nici cînd ai venit la noi, n-am lăsat să se vadă nimic, fiindcă eu sînt o femeie cu bun-simț, și nu-mi place să plictisesc lumea cu tînguiești, să-mi port toată ziulica inima pe limbă și, de felul meu, totdeauna am fost o fire mai închisă. Dar am suferit, Tom, am suferit, cu fiecare pîrticică din mine și, ca să zic așa, cu întreaga mea ființă. Ca o plantă, ca să mă folosesc de o imagine, ca o floare strămutată în pămînt străin... deși comparația ai s-o găsești, desigur, nepotrivită, fiindcă eu sînt o femeie urîță... dar într-un pămînt mai străin nu puteam ajunge, mai degrabă aș merge în Turcia! O, noi n-ar trebui să ne strămutăm niciodată de aici, din ținutul acesta nordic! Ar trebui să rămînem mereu aici, pe malurile golfului nostru... cîștigîndu-ne cîstit existența... Voi rîdeați uneori de simpatia mea pentru nobili. Ei bine, în anii din urmă m-am gîndit adeseori la cele cîteva cuvinte pe care mi le-a spus, mai demult, un om deștept: "Dumneavoastră aveți simpatie pentru nobili - zicea - vreți să vă spun de ce? Pentru că dumneavoastră înșivă sînteți o aristocrată! Tatăl

dumneavoastră e un mare nobil și dumneavoastră sînteți o prințesă. O prăpastie vă desparte de noi ăstlalți care nu facem parte din cercul familiilor dumneavoastră de stăpîni..." Da, Tom, noi simțim că sîntem nobili, simțim că e o distanță între noi și ceilalți și nici n-ar trebui să încercăm să trăim în altă parte, unde oamenii nu știu nimic despre noi, și nu-s în stare să ne prețuiască; altfel nu ne alegem decît cu umilințe și lumea ne socotește niște orgolioși ridicoli. Da... acolo toată lumea mă considera o orgolioasă ridicolă. Nimeni nu mi-a spus-o pe față, dar am simțit-o în fiecare ceas și am suferit din această pricină. Hah! Într-o țară în care tortul se mănîncă cu cuțitul, unde prinții vorbesc o nemțească pocită și unde gestul unui domn care ridică evantaiul unei doamne e considerat drept o declarație de dragoste, într-o astfel de țară e ușor să pari orgolios! Să te aclimatizezi? Nu, printre oamenii lipsiți de demnitate, de morală, de ambiție, de distincție și austeritate, cu oamenii neîngrijiți, nepoliticoși și murdari, leneși și ușuratici, greoi și superficiali în același timp nu mă pot deprinde, și nu mă voi putea deprinde niciodată, eu, care sînt sora ta! Eva Ewers a putut... e adevărat. Dar o Ewers nu este totuși o Buddenbrook, și pe urmă ea are un bărbat care tot e bun la ceva în viață. Dar ce am avut eu? Gîndește-te, Thomas, ia-o de la început, adu-ți aminte! De aici din casa asta unde ești cineva, unde oamenii sînt activi, și au țintă în viață, am ajuns la Permaneder care avînd dota mea se retrage din afaceri. Hm! A fost un gest tipic, ceva într-adevăr caracteristic, dar și singurul amănunt amuzant în toată povestea asta. Pe urmă? Trebuia să vină un copil. Cu cîtă bucurie îl așteptam! Ar fi fost o răsplată pentru tot ce am îndurat. Ce s-a întîmplat? S-a prăpădit. A murit. Nu din vina lui Permaneder. Doamne ferește, nu. El a făcut tot ce a putut, două-trei zile, nici n-a călcat pe la berărie, ferit-a sfîntul! Dar s-a adăugat și asta la celelalte, Thomas, și îți închipui că nu m-a făcut mai fericită. Am răbdat mai departe, fără a cîrți. Umblam de colo pînă colo, singură, neînțeleasă, avînd faima unei femei orgolioase și îmi ziceam: "Te-ai legat pentru toată viața! E cam greoi și trîndav și nu ți-a împlinit speranțele; dar are intenții bune și o inimă curată." Apoi mi-a fost dat să trec prin ceea ce știi și să-l văd în momentul acela dezgustător. Și după aceea a mai trebuit să aflu un lucru: mă înțelege atît de bine și mă respectă atît de mult, încît e în stare să-mi arunce un cuvînt, un cuvînt pe care nici cel din urmă docher al tău nu s-ar încumeta să-l strige unui cîine! Am înțeles în sfîrșit că nimic nu mă mai leagă de casa aceea și că ar fi o rușine să mai rămîn acolo. Și cînd ajunsă în orașul nostru, veneam de la gară urcînd cu trăsura pe

Holstenstrasse, a trecut pe lângă mine Nielsen hamalul, care și-a scos pînă la pămînt, jobenul, iar eu i-am răspuns, nu cu trufie, ci cum saluta tata oamenii... așa... cu mîna. Și acum, iată-mă aici. Și poți să poruncești să pună două duzini de cai la trăsură: la München nu mă mai întorc. Chiar mîine o să mă duc la Giesecke!

Acestea fură vorbele Antoniei. Apoi, oarecum istovită, ea se lăsă din nou în fotoliu, își îngropă bărbia în palmă și își aținti privirea asupra ferestrei.

Consulul stătea speriat, impresionat, aproape zguduit, în fața ei și tăcea. Într-un târziu, oftă adînc, își ridică brațele pînă la înălțimea umerilor, apoi le lăsă să cadă de-a lungul coapselor.

- Da, în cazul acesta nu e nimic de făcut, spuse molcom și, răsucindu-se încet din călcîie, se îndreptă spre ușă. Tony îl urmărea cu aceeași expresie cu care îl primise: suferindă, îmbufnată.

- Tom, întreabă ea, ești supărat pe mine?

Cu o mîna Thomas ținea clanța ovală, iar cu cealaltă schiță o mișcare obosită de protest:

- A, nu! Deloc.

Ea își întinse brațul spre el și își lăsă capul pe umăr.

- Vino-ncoace, Tom... Sora ta nu prea are parte de fericire în viață. Toate nenorocirile cad pe capul ei... Și în clipa asta nu are pe nimeni s-o sprijine...

Tom se întoarse și o luă de mîna, stîngaci, oarecum indiferent și fără vlagă, cu privirea aiurea.

Deodată buza superioară a Antoniei începu să tremure.

- De aici înainte o să trebuiască să lucrezi singur, spuse ea. Cu Christian... slabă nădejde... iar cu mine s-a isprăvit... eu am încheiat socotelile... nu mai sînt bună de nimic... Da, o să trebuiască să mă țineți de milă, ca pe o femeie de prisos. N-aș fi crezut că toate silințele mele de a-ți fi cu ceva de folos vor fi în asemenea măsură zădărnicate, Tom! Acum trebuie să ai grijă singur ca familia noastră să rămîna în picioare. Dumnezeu să-ți ajute!

Două lacrimi mari, lacrimi limpezi de copil, se rostogoliră pe obraji care începuseră să-și piardă netezimea.

UNSPREZECE

Tony nu se lăsă pe tînjeală, ci se ocupă personal de problema divorțului ei. În speranța că poate se va potoli, se va îmblînzi, se va înmuia și își va schimba gîndul, consulul nu-i ceruse deocamdată decît un singur lucru: să stea liniștită și să nu părăsească deloc casa, nici ea, nici Erika. Lucrurile puteau încă să ia o întorsătură bună... pentru moment să nu se afle nimic în oraș. Sindrofia familială de joi fu amînată.

Dar chiar a doua zi după sosirea doamnei Permaneder, avocatul Giesecke fu poftit în Mengstrasse printr-un bilețel scris de mîna ei. Îl primi singură, într-una din odăile ce dădeau spre coridorul de la etajul întîi. Încăperea era încălzită iar pe masa mare ea rînduise, pentru orice eventualitate, o călimară, tot ce trebuia pentru scris și un maldăr întreg de coli de hîrtie, provenind de jos din birou. Se așezară în fotolii...

- Domnule doctor, încep Tony, încrucișîndu-și brațele pe piept, dîndu-și capul pe spate și privind în tavan, dumneavoastră sînteți un bărbat care cunoaște viața, atît ca om cît și datorită profesiei pe care o aveți; pot să vă vorbesc prin urmare deschis! Apoi îi povesti cum s-au petrecut lucrurile cu Babett și în dormitor. La rîndul său doctorul Giesecke îi declară, cu părere de rău, că nici întristătoarea scenă din capul scărilor, nici insulta primită, despre care doamna nu dorește să dea amănunte, nu prezintă motive suficiente de divorț.

- Bine, zise ea. Vă mulțumesc.

Apoi îl rugă pe avocat să-i înșire pe scurt motivele legale de divorț, și ascultă, cu multă atenție și cu profund interes, o expunere mai amănunțită asupra dreptului dotal, după care, cu amabilă seriozitate, se despărți deocamdată de el.

Coborî la parter și o rugă pe consul să treacă împreună cu ea în biroul său particular.

- Thomas, spuse Tony, te rog să-i scrii numaidecît... nu-mi place să-i rostesc numele. În ceea ce privește banii mei, sînt perfect documentată. Trebuie să declare ce are de gînd. În orice caz, pe mine nu mă mai vede. Dacă se învoiește la divorțul legal, e bine; în cazul acesta vom cere să ne socotim și să-mi restituie dota. Dacă se codește, tot nu avem motive de descurajare, căci trebuie să știi, Tom, că deși din punct de vedere juridic Permaneder are, de bună seamă, drept de proprietate asupra dotei mele - așa

este, de acord! - totuși din punct de vedere practic, am și eu, slavă Domnului, drepturi temeinice asupra ei...

Consulul se plimba, cu mâinile la spate, în sus și în jos, și ridica nervos din umeri, căci Tony pronunțase în latină cuvântul dotă cu o mutră nespuse de orgolioasă.

Nu avea vreme. Era ocupat pînă peste cap. O rugă să aibă răbdare și să binevoiască a mai cumpăni lucrurile de cincizeci de ori! El trebuia să plece neîntîrziat, chiar a doua zi, la Hamburg și anume pentru o discuție, pentru o întrevvedere penibilă, cu fratele său. Christian scrisese, cerînd un sprijin, un ajutor bănesc, pe care bătrîna doamnă Buddenbrook urma să-l scadă din viitoarea lui moștenire. Treburile îi mergeau cît se poate de prost, dar deși avea mereu tot soiul de neplăceri, Christian părea să petreacă totuși împărătește, la restaurant, la circ, la teatru și, judecînd după datoriile ce acum ieșeau la iveală și pe care le făcuse datorită numelui său, el cheltuia cu mult peste puterile lui. Se știa în Mengstrasse, la club, în tot orașul, cine era în primul rînd de vină. O doamnă necăsătorită, care se numea Aline Puvogel și avea doi copii frumoși. Christian Buddenbrook nu era singurul comerciant din Hamburg care întreținea legături strînse și costisitoare cu ea...

Pe scurt, în afară de intențiile de divorț ale Antoniei, mai existau destule întîmplări neplăcute și călătoria la Hamburg nu suferea amîinare. De altfel, era de așteptat ca în curînd și domnul Permaneder să dea semne de viață...

Consulul plecă și se întoarse mînios și posomorît. Cum însă din München tot nu sosise nici o știre, se văzu nevoit să facă el primul pas. I se adresă lui Permaneder rece, obiectiv și puțin de sus: "Nu se poate contesta - scria Tom - că în conviețuirea lor, Antonie a avut decepții grele... Chiar făcînd abstracție de amănunte, ea n-a putut găsi în această căsnicie fericirea nădăjduită și dorința ei de a vedea desfăcută această căsătorie îi va părea justificată oricărui om care judecă fără părtinire... Din nefericire, hotărîrea ei de a nu se mai întoarce la München pare a fi de neclintit..." Și urma întrebarea: "Care este atitudinea domnului Permaneder în fața acestei stări de lucruri?"

Zile de încordată așteptare!... În sfîrșit răspunsul domnului Permaneder sosi. Nimeni nu se așteptase la un astfel de răspuns, nici doctorul Giesecke, nici bătrîna doamnă Buddenbrook, nici Thomas, nici chiar Antonie. În cuvinte simple, omul primea să se despartă. Scria că regretă din toată inima cele întîmplate, dar că respectă dorința Antoniei, deoarece chiar el

recunoaște că nu se "prea potriveau" unul cu altul. Dacă i-a făcut viața grea, o roagă să-l ierte, dacă se poate, și să-l uite... "Cum n-o s-o mai revadă probabil, nici pe ea, nici pe Erika, le urează la amîndouă toată fericirea posibilă... *Alois Permaneder*."

Într-un post-scriptum se oferi în termeni preciși să restituie imediat dota. "Din averea ce posed - spunea el - pot trăi fără griji. Nu e nevoie de nici o păsuire, că n-am afaceri de lichidat, casa mă privește personal și suma stă în orice moment la dispoziția Antoniei."

Tony se simțea aproape rușinată și pentru întâia oară ea înclina să admită că în materie de bani domnul Permaneder merita toate laudele pentru că se arăta atît de dezinteresat.

Acum era rîndul doctorului Giesecke să-și facă meseria. Intră în legătură cu soțul în vederea procesului. Căzură de acord asupra motivului de invocat: "aversiune reciprocă de neînvins" - și procesul începu - al doilea proces de divorț al Antoniei. Ea îi urmări toate fazele cu seriozitate, cu competență, cu nesfîrșit zel. Oriunde se afla, oriunde mergea, nu vorbea decît despre proces, așa că, de cîteva ori, consulul se înfurie de-a binelea. Deocamdată Tony nu era în stare să împărtășească mîhnirea fratelui ei. Era prea absorbită de cuvinte ca "dobînzi", "venituri", "accesiuni" "bunuri dotale", "bunuri imobiliare" pe care, cu capul dat pe spate și cu umerii puțin ridicați, le pronunța tot timpul cu ușurință și demnitate. Din tot ce-i explicase doctorul Giesecke, impresia cea mai profundă i-o făcuse un paragraf care se referea la eventualitatea că în vreo proprietate inclusă în zestre s-ar fi găsit o comoară: comoara aceasta trebuia privită ca o parte integrantă a averii dotale și după desfacerea căsătoriei urma să fie restituită... Despre această comoară, în cazul de față inexistentă, Tony îi vorbea cui se nimerea: Idei Jungmann, unchiului Justus, bieteii Klothilde, verișoarelor Buddenbrook din Breite Strasse, care de altfel, cînd aflaseră cele întîmplate, își încleștaseră mîinile în poală schimbînd privii încremenite de uimire că le-a fost dat să aibă și această satisfacție... Îi vorbi și Theresei Weichbrodt care se ocupa din nou de instruirea Erikăi, ba chiar și bunei doamne Kethelsen, dar aceasta din mai multe motive nu înțelese nici o vorbă din toată povestea.

Apoi sosi și ziua în care divorțul fu pronunțat legal și definitiv, și Tony îndeplini ultima formalitate necesară, cerîndu-i lui Thomas cronica familiei unde insera cu mîna ei ultimul eveniment... Nu-i mai rămînea decît să se obișnuiască cu noua situație.

O făcu vitejește. Înarmată cu o demnitate pe care nimic n-o putea atinge, parcă nici nu auzea înțepăturile de o perfidie neînchipuită ale domnișoarelor Buddenbrook; pe stradă se uita cu o răceală glacială de nedescris peste capetele doamnelor și domnilor din familiile Möllendorpf și Hagenström, când, din întâmplare, drumurile li se încrucișau, și renunță cu totul la viața mondenă, care, de altfel, de ani de zile nu mai avea loc în casa părintească ci în aceea a fratelui său. Se mulțumea cu rudele mai apropiate: cu maică-sa, cu Thomas, cu Gerda; apoi cu Ida Jungmann, cu Sesemi Weichbrodt, prietena ei mai în vîrstă, cu fetița ei căreia ținea cu tot dinadinsul să-i dea o educație *distinsă* și în al cărei viitor își puna poate, ultima nădejde tainică... Astfel trăia Tony și timpul trecea...

Mai târziu, pe căi rămase pe vecie necunoscute, unii membri ai familiei aflară "cuvîntul", cuvîntul fatal, care-i scăpase domnului Permaneder în noaptea de pomină. Ce spusese domnul Permaneder? "Du-te dracului, *pațachină împuțită!*" Astfel se încheie a doua căsătorie a Antoniei Buddenbrook.

PARTEA A ȘAPTEA

Botez!... Botez în Breite Strasse!...

Tot ceea ce în zilele pline de speranță *madame* Permaneder vedea trecându-i ca prin vis pe dinaintea ochilor s-a împlănit. Tot, căci pe masa din sufragerie - cu băgare de seamă, ca zăgănitul veselei să nu tulbure ceremonia din sala de alături - jupîneasa pune movile de frișcă peste ciocolata fierbinte din numeroasele cești care, cu toartele lor aurite, în formă de scoici, se înșiruie în rînduri dese pe o tavă uriașă și rotundă... în timp ce Anton, feciorul, taie în felii un tort măreț, în formă de piramidă, iar mamzel Jungmann rînduiește dulciuri și flori proaspete în farfuriile de argint pentru desert, oprindu-se din cînd în cînd cu capul aplecat pe umăr, cu degetele mici în aer, pentru a-și examina opera...

Nu peste mult timp, cînd invitații se vor instala tihnit în odaia de toate zilele și în salon, aceste lucruri minunate vor face înconjurul încăperilor. Să nădărdum că vor ajunge pentru toată lumea, fiindcă s-a adunat azi întreaga familie, în sensul larg al cuvîntului - nu chiar în cel mai larg, firește, deoarece, prin familia Oeverdieck, gazdele se înrudesc de departe și cu familia Kistenmaker, iar prin aceasta cu Uendorpf și tot așa. Cine ar putea să tragă o linie de demarcație?... Familia Oeverdieck, însă, e reprezentată chiar prin capul familiei, doctorul Kaspar Oeverdieck, primarul în funcțiune, trecut de optzeci de ani.

Moșneagul a venit cu trăsura și, la brațul lui Thomas Buddenbrook, a urcat scările, sprijinindu-se în cîrjă. Prezența lui conferă o demnitate sporită ceremoniei... Și ce-i drept e drept: ceremonia aceasta e demnă de cea mai înaltă solemnitate!

Căci acolo în sală, în fața unei mescioare transformată în altar și împodobită cu flori, în spatele căreia cuvîntează un pastor tînăr în odăjdii negre și cu guler alb ca zăpada, scrobit, de forma unei pietre de moară, stă o femeie mare, trușă și bine hrănită, îmbrăcată bogat în roșu și auriu, ținînd în brațele-i voinice ceva ce se pierde printre dantele și panglici de atlas... un moștenitor! Un vlăstar bărbătesc! Un Buddenbrook!

Înțelegeți ce înseamnă asta? Înțelegeți tainica încîntare cu care știrea a fost purtată din Breite Strasse în Mengstrasse, îndată ce s-a rostit primul cuvînt, încetișor, ca o presimțire? Entuziasmul mut cu care, la auzul acestei vești, *madame* Permaneder a îmbrățișat-o pe maică-sa, pe fratele său și - mai cu

grija - pe cumnată-sa...? Și acum, o dată cu primăvara, primăvara anului '61, iată că a sosit și el, și primește taina sfântului botez; el care stă de mult la temelia atîtor speranțe, el despre care s-a vorbit atît, care a fost așteptat și dorit ani și ani de zile, pentru care s-au înălțat atîtea rugi și pentru care doctorul Grabow a fost sîcîit atît de mult... e aici și pare o ființă destul de neînsemnată.

Mînuțele lui se joacă cu găitanele aurite de la brîul doicii, iar capul, acoperit cu o bonețică de dantelă garnisită cu albastru-deschis, șade pe pernă întors ușor într-o parte, fără să-l ia în seamă pe pastor, așa încît ochii parcă măsoară, clipind aproape bătrînește, sala și pe rude. În acești ochi cu genele pleoapei superioare foarte lungi, albastrul-deschis al irisului patem și căpruiul matern s-au amestecat nehotărît într-un castaniu-auriu limpede, ce se schimbă după lumină; colțurile adînci de la rădăcina nasului zac, însă, îngropate într-o umbră viorie. Aceasta dă fețișoarei, abia conturată încă o particularitate prematură, și la vîrsta de patru săptămîni, nu menește a bine. Dar bun e Dumnezeu, poate că nu înseamnă totuși nimic rău, doar și maică-sa e la fel, și slava Domnului e sănătoasă... iar lucrul de căpetenie e că trăiește și faptul că e băiat ce bucurie a adus acum patru săptămîni!

Trăiește, deși se putea să fie altfel. Consulul n-are să uite niciodată strîngerea de mînă a bunului doctor Grabow și cuvintele lui de acum patru săptămîni cînd, în sfîrșit, a putut să plece de lîngă mamă și copil: "Mulțumește-i lui Dumnezeu, dragă prietene, căci puțin a lipsit..." Consulul nu îndrăznise să întrebe la ce anume se gîndise doctorul. Respinge cu groază ideea că făptura aceasta mititică, dorită de atîta vreme, care venise pe lume într-o tăcere stranie, era cît pe ce să aibă soarta celei de a doua fetițe a Antoniei... Dar știe că acum patru săptămîni, atît mama cît și copilul trecuseră prin cea mai mare primejdie și de aceea se înclină fericit și plin de dragoste, spre Gerda, care, încrucișîndu-și pe o pernă de catifea picioarele încălțate cu pantofi de lac, șade rezemată într-un fotoliu, în fața lui, alături de bătrîna doamnă Buddenbrook.

Ce palidă e încă și acum! Și ce frumusețe ciudată în paloarea ei, în părul acela greu, roșu-închis, în ochii-i enigmatici, ațintiți cu o anume ironie mascată asupra pastorului! Preotul e domnul Andreas Pringsheim, *pastor marianus*, care, deși tînăr încă, a fost înaintat paroh titular, după moartea neașteptată a bătrînului Kolling. Pastorul își ține mîinile împreunate cu fervoare sub bărbia-i ridicată. Are părul blond, scurt și ondulat, fața osoasă, rasă, cu o expresie care, trecînd de la gravitatea fanatică la o seninătate

transfigurată, pare cam teatrală. E originar din Franconia unde a și condus timp de câțiva ani o mică comunitate luterană într-un mediu exclusiv catolic și în năzuința sa spre o pronunție curată și patetică, dialectul lui natal a devenit o limbă cu totul deosebită și personală, cu vocale lungi și întunecate sau brusc accentuate și cu un "r" rostogolit printre dinți.

Îl laudă pe Domnul cu glas domol sau năvalnic, uneori chiar răsunător, și familia îl ascultă: doamna Permaneder, ascunzându-și încântarea și mândria sub vălul unei gravități pline de demnitate, Erika Grünlich, care azi-mîine împlinește cincisprezece ani și s-a făcut o fetișcană zdravănă, cu codițele puse pe cap, și cu tenul trandafiriu moștenit de la taică-său, apoi Christian, care a sosit azi-dimineață de la Hamburg, iar acum își poartă în dreapta și în stînga privirea ochilor înfundați în orbite... pastorul Tiburtius cu soția lui, care n-au pregetat să vină de la Riga, pentru a putea fi de față la solemnitate! Sievert Tiburtius și-a așezat pe umeri capetele favoriților lungi și rari, iar ochii lui mici și cenușii se dilată uneori pe neașteptate, se măresc și cresc și cresc de parcă stau să sară din orbite... iar Clara privește întunecată, serioasă și severă, în gol, ducîndu-și din cînd în cînd mîna la tîmplă, căci acolo o doare... De altfel, ei au adus un dar splendid familiei Buddenbrook: un coșcogeamite de urs împăiat, cafeniu, drept, cu botul căscat, ce fusese împușcat de o rudă a pastorului undeva în Rusia și care acum, ținînd în labe o tavă pentru cărți de vizită, stă în holul de la parter.

La familia Kröger se găsește în vizită fiul lor Jurgen, funcționar la poșta din Rostock, un om tăcut, îmbrăcat simplu. Pe unde s-o fi aflînd Jakob nimeni nu știe, afară de maică-sa, născută Oeverdieck, ființă slabă care-și vinde pe ascuns argintăria ca să-i poată trimite bani dezmoștenitului... Cucoanele Buddenbrook sînt și ele aici și se bucură din toată inima de fericitul eveniment familial, fapt care n-a împiedicat-o, însă, pe Piffi să observe că băiatul nu prea are un aer sănătos; din nefericire, atît doamna consul, născută Stuwing, cît și Friederike și Henriette nu pot decît să confirme spusele ei. Biata Klothilde, cărunță, uscățivă, răbdătoare și flămîndă, e mișcată de cuvintele pastorului Pringsheim și de gîndul la tortul impunător de ciocolată... Dintre cei de față numai domnul Friedrich Wilhelm Marcus și Sesemi Weichbrodt nu fac parte din familie.

Acum preotul se adresează nașilor, arătîndu-le care sînt îndatoririle lor. Unul din ei este Justus Kröger... La început consulul Buddenbrook șovăise să i se adreseze lui. "Să nu-l împingem pe bătrîn la acte nesăbuite!" spuse el. Are mereu scene îngrozitoare cu nevastă-sa din pricina băiatului, iar puțina

avere ce i-a mai rămas se irosește pe zi ce trece și, de supărare, a început să nu se mai îngrijească de ținuta sa. Dar ce credeți? Dacă îl poftesc să fie naș e în stare să-i dăruiască copilului un serviciu complet de aur masiv, și nici nu primește mulțumiri." Când însă unchiul Justus auzi de un alt naș - era vorba de Stephan Kistenmaker, prietenul consulului - se arătă atât de jignit, încât pînă la urmă familia tot pe el a trebuit să-l poftască; de altfel, spre mulțumirea lui Thomas Buddenbrook, paharul de aur pe care l-a dăruit copilului nu era excesiv de greu.

Iar al doilea naș? E venerabilul bătrîn cu părul alb ca neaua, care, îmbrăcat în redingotă de postav negru, fin (din buzunarul de la spate al hainei îi atîrnă în permanență un colț de batistă roșie) și cu o legătură lată în jurul gîtului, șade în fotoliul cel mai comod, aplecat asupra cîrjii: doctorul Oeverdieck, primarul! E un eveniment acesta, o victorie! Mulți nu înțeleg cum de s-a putut întîmpla așa ceva. Dumnezeu, Doamne, doar abia se poate vorbi de o vagă legătură de rudenie între ei. Familia Buddenbrook trebuie să-l fi adus pe bătrîn cu mare greutate... Și într-adevăr, a fost o lovitură, un mic complot pe care consulul l-a urzit împreună cu *madame* Permaneder. La drept vorbind, la început, în primele clipe de bucurie, cînd mama și copilul scăpaseră de primejdie, nu fusese decît o glumă.

"E băiat, Tony! Primarul să-i fie naș!" strigase consulul, dar Tony prinsese vorba și o luase de bună. La rîndul său, consulul se mai gîndi, mai chibzui și pînă la urmă se învoi să facă o încercare. Cerură deci ajutor unchiului Justus care o trimise pe nevastă-sa la cumnata ei, soția comerciantului de lemne Oeverdieck; aceasta la rîndul său trebuia să-l pregătească cît de cît pe bătrînul tată socru. Apoi o vizită respectuoasă pe care Thomas Buddenbrook o făcu căpeteniei orașului desăvîrși opera. Și acum, în timp ce doica ridică scufița copilului, din cupa de argint, aurită pe dinăuntru, pe care o are în față, pastorul presară cu grijă două-trei picături peste părul săracăcios al micului Buddenbrook, rostind rar și apăsător numele pe care i le dă prin botez: *Justus, Johann, Kaspar*. Urmează o scurtă rugăciune după care rudele trec prin fața făpturii indifferente și tăcute, depunîndu-i pe frunte o sărutare însoțită de urări de bine... Therese Weichbrodt e ultima și doica trebuie să coboare puțin copilul spre ea. În schimb Sesemi, plescăind ușor, îi dă *două* sărutări și între ele murmură: "O, copil *bon!*"

Trei minute mai tîrziu lumea e adunată grupuri-grupuri în salon și în odaia de toate zilele. Tăvile cu dulciuri fac înconjurul încăperii. Pastorul Pringsheim a luat și el loc, în ornatul său cu horbotă la gît, lung, de sub care

i se văd botinele late, lustruite oglindă. Soarbe câte puțin din frișca rece de pe ciocolata fierbinte și sporovăiește cu fața transfigurată, într-o manieră cu totul degajată care, contrastînd cu predica de adineauri, e de un efect deosebit. Fiecare mișcare a lui parcă ar spune: "Vedeți, și eu pot să fac abstracție de calitatea mea de preot și să iau parte la bucuriile nevinovate, ca orice om de lume!" E un bărbat abil, care știe să se dea după împrejurări. Doamnei Elisabeth Buddenbrook îi vorbește cu o nuanță onctuoasă, lui Thomas și Gerdei ca un om de lume, cu gesturi suple, doamnei Permaneder pe un ton de cordială și ștregărească veselie... Din cînd în cînd cade pe gînduri, își încrucișează mîinile pe genunchi, își dă capul pe spate, își încruntă sprîncenele și ia o mină dezamăgită. Cînd rîde, aspiră aerul cu întreruperi, sîsîind printre dinții strînși.

Deodată, afară pe coridor se aude mișcare, se aud rîsetele slugilor și un musafir ciudat, care vine să felicite, apare în ușă. E Grobleben de al cărui nas uscățiv atîrnă permanent, indiferent de anotimp, un strop lunguiet, fără să cadă însă vreodată. Grobleben e unul din docherii consulului și patronul i-a procurat un cîștig suplimentar, numindu-l lustragiul casei. Își face apariția dis-de-dimineată în Breite Strasse, ia ghetetele așezate lîngă ușă și le curăță în fața vestibulului de la parter. La zile mari, însă, se înființează în haine de duminică, aduce flori și, în timp ce stropul se leagănă în vîrful nasului, ține, cu glas plîngăreț și înduioșător, o cuvîntare, după care își încasează bacșișul. Dar, firește, el n-o face *pentru asta*.

E îmbrăcat într-o redingotă neagră - o haină lepădată de consul - poartă însă cizme, date cu seu, iar la gît are un șal albastru de lînă. În mîină - o mîină scorțoasă și roșie - ține un buchet mare de trandafiri gălbui și cam trecuți ale căror petale se scutură încet pe covor. Clipind întruna, ochii lui mici și inflamați se uită în toate părțile, fără a vedea ceva, după câte se pare... Se oprește în ușă, ține buchetul în față și începe numaidecît să vorbească; bătrîna doamnă Buddenbrook îl încurajează după fiecare cuvînt, dînd aprobativ din cap și intervenind din cînd în cînd pentru a-l ajuta, iar Thomas îl urmărește înălțîndu-și una din sprîncenele blonde, în timp ce unii membri ai familiei, ca doamna Permaneder de pildă, își acoperă gura cu batista.

- Eu, preacinstiți domni și doamne, nu-s decît un biet om sărac, da' am o inimă simțitoare și norocul și bucuria stăpînului meu, domnu' consul Buddenbrook, carele a fost totdeauna bun cu mine, parcă mă unge la inimă, și iată de aia am venit: să felicit din toată inima pe domnu' consul, pe

doamna cunsul și toată preacinstita famelie și să crească și să înflorească mititelu', că răsplata asta o merită dumnealor în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, că stăpîn ca domnu' Buddenbrook nu găsești pe toate drumurile; e un domn așa de nobil... Și Tatăl nostru cel ceresc o să-l răsplătească...

- Bravo, Grobleben! Frumos ai grăit, Grobleben! Mii de mulțumiri! Și ce-i cu buchetul ăsta?

Dar Grobleben n-a isprăvit încă, își întărește vocea plîngăreață și o domină pe a consulului:

- ... și tatăl nostru ceresc o să-l răsplătească zic, și pe dumnealui, și toată preacinstita famelie, și cînd o fi să ajungem înaintea Lui, că odată cu toții o să ajungem în pămînt, săraci și bogați - asta e vrerea și hotărîrea Lui preasfîntă - și unul va avea sicriu de lemn scump, uscat și lustruit, altul o vechitură de ladă, dar cu toții, cu toții o să ajungem putregai... putregai... putregai...

- Ei, ei, Grobleben, noi sărbătorim azi botezul și dumneata te găsești să vorbești de putregai?...

- Și iată aici niște flori, încheie Grobleben.

- Mulțumesc dumitale, Grobleben! dar e prea mult, prea mult! Trebuie să te fi costat o avere, omule! Și ce cuvîntare! De mult n-am mai auzit așa ceva!... Bine, ține, să ai și dumneata o zi bună!... Și consulul îl bate pe umăr, dîndu-i un taler.

- Uite, prietene! zice bătrîna doamnă consul. Dar spune-mi, pe Mîntuitorul nostru îl iubești?

- Da, doamnă cunsul, îl iubesc din toată inima, zău așa!... Și Grobleben primește și de la ea un taler și pe urmă un al treilea de la *madame* Permaneder, după care se retrage, cu multe temenele, luînd cu dînsul, distrat, și trandafirii - atît cît a mai rămas din ei și nu s-au scuturat pe covor.

...Iată că primarul s-a ridicat să plece - consulul îl conduce pînă la trăsură - și acesta e semnalul de retragere și pentru ceilalți oaspeți, deoarece Gerda Buddenbrook trebuie să fie cruțată. În odăi se face liniște. Doar bătrîna doamnă consul, Tony, Erika și mamzel Jungmann rămîn la urmă.

- Ascultă, Ida, spune consulul, uite la ce m-am gîndit, și mama e de acord: dumneata ne-ai crescut pe noi toți și cînd micul Johann va fi mai măricel... acum e încă la doică, apoi va avea desigur nevoie de o dădacă, dar după aceea n-ai vrea să te muți la noi?

- Ba da, domnule consul, dacă și doamna e de aceeași părere... Gerda e de asemenea mulțumită de acest proiect și astfel propunerea devine hotărîre

chiar din această clipă.

Dar la plecare, doamna Permaneder se întoarce din prag. Se îndreaptă spre fratele ei, îl sărută pe amîndoi obrajii și-i spune:

- Ce zi minunată, Tom! Sînt fericită cum n-am mai fost de ani de zile! Noi, ăștia din neamul Buddenbrook, nu sîntem încă, slavă Domnului, pe drojdie, și cine crede așa ceva se înșală amarnic. Acum că-l avem și pe micul Johann - ce frumos că l-am botezat tot Johann! - am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi.

Christian Buddenbrook, proprietarul firmei *H.C.F. Burmeester & Comp.* din Hamburg, în mîna cu o pălărie cenușie după ultima modă și cu bastonul galben avînd drept mîner un cap de călugăriță²⁰, își făcu apariția în odaia de toate zilele a fratelui său care stătea lîngă Gerda și citea împreună cu ea. Era în ziua botezului, la ora nouă și jumătate seara.

- Bună seara! spuse Christian. Vai, Thomas, trebuie să-ți vorbesc într-o chestiune urgentă... iartă-mă, Gerda... E ceva ce nu poate fi amînat, Thomas.

Trecură în sufrageria întunecată, unde consulul aprinse una din lămpile cu gaz de pe perete, apoi își privi fratele. Avea presimțiri rele. În afară de primele clipe ale revederii, nu avusese prilejul să stea de vorbă cu Christian, dar îl urmărise cu atenție în cursul ceremoniei și observase că fratele lui era neobișnuit de grav și de neliniștit, ba în timpul cuvîntării pastorului Pringsheim, din cine știe ce motive, părăsise chiar sala pentru cîteva minute... Din ziua întîlnirii lor la Hamburg, cînd, pentru acoperirea datoriilor, Christian primise de la el suma de zece mii de mărci, din moștenirea ce i se cuvenea, Thomas nu-i mai scrisese nici un rînd. "Dă-i înainte, băiete, dă-i înainte! îi spusese atunci consulul. în felul acesta o să-ți toci repede părăluțele. În ce mă privește, sper că pe viitor o să-mi ieși cît mai rar în cale. În toți acești ani, mi-ai pus la încercări prea grele prietenia..." De ce o fi venit acum? Trebuie să fie ceva urgent...

- Ei? întrebă consulul.

- Nu mai pot, răspunse Christian, așezîndu-se mai la o parte, pe unul din scaunele cu speteaza înaltă ce se aflau în jurul mesei din sufragerie, și ținîndu-și pălăria și bastonul între genunchii uscățivi.

- Îmi dai voie să te întreb ce nu mai poți iar și ce te aduce la mine, spuse consulul, care rămăsese în picioare.

- Nu mai pot! repetă Christian răsucindu-și în dreapta și în stînga capul cu o îngrozitoare neliniște și gravitate, în timp ce își plimba în toate părțile ochii mici și rotunzi, pierduți în orbite. Avea treizeci și trei de ani, dar părea mult mai în vîrstă. Părul blond-roșcat i se rărise atît de mult, încît aproape tot craniul îi era chel. Din obraji-i scofîlciți, pomeții se ridicau ascuțiți și printre ei se arcuia, proeminentă, descărnată și uscățivă, uriașa boltitură a nasului... Dacă ar fi numai atît, continuă el, în timp ce mîna-i cobora de-a lungul părții stîngi a trupului, fără a o atinge însă... Nu e o durere, ci un

chin, știi, un chin permanent, nelămurit. La Hamburg, doctorul Drogemuller mi-a spus că de partea asta nervii sînt prea scurți... închipuiește-ți: toți nervii mei de pe partea stîngă sînt prea scurți! E așa de ciudat... cîteodată mi se pare că aici, în partea asta, toți mușchii o să mi se contracteze, are să mă lovească o paralizie, da, o paralizie incurabilă... Tu nu poți să-ți imaginezi... Niciodată nu adorm ca lumea. Tresar speriat fiindcă mă pomenesc că inima nu-mi mai bate și mă apucă o frică îngrozitoare... Și asta mi se întîmplă nu o dată, ci de zece ori, înainte de a adormi. Nu știu dacă cunoști această stare... am să ți-o descriu cu toată exactitatea. Este...

- Lasă, îl întrerupse rece consulul. Nu-mi închipui că ai venit aici ca să-mi povestești toate acestea...

- Nu, Thomas, că dacă n-ar fi decît *atît*... dar mai e și *altceva*! E vorba de casa de comerț... Ei bine, nu mai pot.

- Iar ai încurcături?

Consulul nici măcar nu tresări, nici vocea nu și-o ridică. Pusese întrebarea absolut liniștit, privindu-l pe fratele său pieziș, cu o răceală obosită.

- Nu, Thomas, ca să-ți spun adevărul - că acum e totuna - niciodată n-am ieșit pe de-a-ntregul din încurcături, nici atunci, cu cele zece mii, după cum știi și tu... Nu mi-au folosit decît la un singur lucru: n-am fost nevoit să lichidez imediat. Așa stau lucrurile... îndată după aceea am mai avut și alte pierderi, la cafea... la falimentul de la Antwerpen... Da, e adevărat. Pe urmă n-am mai făcut în fond nimic și am stat liniștit. Dar de trăit trebuie să trăiești... și acum iată-mă cu polițe și alte datorii... cinci mii de taleri... A, tu nu știi în ce stare am ajuns. Și pe deasupra tortura asta...

- Va să zică ai stat liniștit! strigă consulul scos din fire. În clipa aceasta își pierdu totuși cumpătul. Ți-ai lăsat cotiga în băltoacă și ai pornit să-ți cauți de petreceri în altă parte! Crezi că nu vād limpede ce viață ai dus, la teatru, la circ, prin cluburi și cu femei de nimic?...

- Te gîndești la Aline... Ei da, pentru lucrurile astea tu nu prea ai înțelegere, Thomas, și poate că nenorocul meu este că eu, în schimb, am prea multă, deoarece în privința asta ai dreptate: m-a costat prea multe parale și o să mă mai coste încă destule, fiindcă un lucru vreau să-ți spun... vorbim între frați, nu-i așa? Al treilea copil, fetița care s-a născut acum o jumătate de an... e de la mine.

- Măgarule!

- Nu spune asta, Thomas. Chiar în mînie trebuie să fii drept față de ea și față de... și la urma urmei, de ce n-ar fi de la mine? Iar cît o privește pe

Aline, nu este nicidecum o femeie de nimic: asta să n-o spui. Și nu-i este deloc indiferent cu cine trăiește. Află te rog, că de dragul meu l-a părăsit pe consulul Holm, care are mai mulți bani decât mine; vezi ce suflet are!... Nu, Thomas, tu n-ai idee ce ființă admirabilă e femeia asta! Și e atât de *sănătoasă*... atât de *sănătoasă*...! repetă Christian, ducându-și pumnul strâns ghem la obraz, cum făcea când vorbea despre *That's Maria* și despre viciul londonez. Dacă i-ai vedea dinții când râde!... în toată lumea n-am văzut astfel de dinți, nici la Valparaiso, nici la Londra... N-am să uit niciodată seara când ne-am cunoscut... la Uhlich, în încăperea unde se vînd gustări de stridii... Pe vremea aceea era cu consulul Holm; dar i-am povestit cîte ceva, am fost puțin mai drăguț cu ea... Și mai tîrziu, când a fost a mea... Da, Thomas, e un sentiment cu totul altfel decât acela pe care ți-l dă un succes în afaceri... Dar bag de seamă și acum că ție nu-ți place să ți se vorbească despre asemenea lucruri. De altfel totul s-a isprăvit. Am s-o las, deși din pricina copilului o să păstrez, firește, oarecare legături cu ea... Vreau să-mi plătesc toate datoriile pe care le am la Hamburg; înțelegi? Pe urmă trag obloanele. Nu mai pot. Cu mama m-am înțeles. Dînsa e gata să-mi avanseze cinci mii de taleri ca să-mi facă rînduială în treburi și tu vei fi de acord, nu-i așa? Oricum, e mai bine să se spună pur și simplu: "Christian Buddenbrook lichidează și pleacă în străinătate"... decât să dau faliment, cred că ești de părerea mea. De fapt, vreau să mă întorc la Londra, Thomas, vreau să-mi găsesc un post acolo. Să lucrez pe cont propriu nu e pentru mine, asta o văd și eu din ce în ce mai limpede. Această răspundere... Când ești un simplu funcționar, te întorci acasă seara fără griji... Și-apoi, mie mi-a plăcut la Londra... Ai ceva împotrivă?

În tot timpul acestei explicații, consulul stătuse cu spatele la fratele său și cu mîinile în buzunarele pantalonilor, desenînd cu un picior figuri pe podea.

- Bine, du-te la Londra, îi spuse el simplu. Și fără să se întoarcă nici măcar pe jumătate spre Christian, îl părăsi, îndreptîndu-se spre odaia de toate zilele.

Christian, însă, se luă după dînsul. Se duse la Gerda, care stătea singură, citind, și îi întinse mîna.

- Noapte bună, Gerda. Da, Gerda, așadar în curînd o să plec din nou la Londra. E interesant cum te aruncă viața când într-o parte, când într-alta. Iată-mă din nou în necunoscut, știi, într-un oraș atât de mare, unde la tot pasul te paște o aventură și unde ți se pot întîmpla atîtea lucruri! Ciudat...

Cunoști această senzație? O simt pe aici, pe undeva prin stomac... foarte ciudat...

TREI

James Möllendorpf, cel mai bătrîn senator din rîndul comercianţilor, muri de o moarte grotescă şi înfiorătoare. Moşneagul acesta diabetic îşi pierduse pînă-ntr-atît instinctul de conservare, încît în ultimii ani ai vieţii se lăsase robit din ce în ce mai mult de patima pentru prăjituri şi torturi. Doctorul Grabow, medic de casă şi al familiei Möllendorpf, protestase cu toată energia de care era în stare şi, recurgînd la o blîndă violenţă, familia îngrijorată îl oprise pe şeful ei să mănînce dulciuri. Dar ce făcuse senatorul? Ramolit cum era, el închiriasse o odaie undeva într-o stradă nedemnă de situaţia sa, prin Kleine Gropelgrube, An der Mauer, sau în Engelswisch, o cămăruţă, un adevărat bîrlog în care se strecura pe furiş ca să mănînce tort... şi acolo a şi fost găsit mort, cu gura încă plină de prăjitura mestecată pe jumătate, ale cărei resturi îi murdăriseră haina. Cîteva rămăşiţe se aflau împrăştiate şi pe masa sărăcăcioasă. O apoplexie mortală curmase mai devreme procesul lent de stingere a vieţii.

Familia a tăinuit cît a putut amănuntele respingătoare ale morţii, totuşi ele s-au răspîndit repede în oraş, devenind un subiect de conversaţie la bursă, la club, la cercul "Armonia", prin birouri, la adunarea cetăţenească, la baluri, la mese şi la serate, fiindcă evenimentul se petrecuse în februarie - în luna februarie a anului '62 - şi sezonul era încă în toi. Chiar şi prietenele doamnei consul Buddenbrook vorbeau la "serile Ierusalimului" despre moartea senatorului Möllendorpf cînd Lea Gerhardt se oprea din citit; chiar şi micuţele eleve ale şcolii de duminică şoşoteau tot despre asta cînd străbăteau, înfiorate de respect, vastul vestibul al casei Buddenbrook, iar în Glockengiesserstrasse, domnul Stuht dezbătu cazul de-a fir-a-păr cu nevastă-sa, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraş.

Dar interesul nu putea să rămînă îndreptat multă vreme asupra trecutului. Odată cu primele zvonuri despre decesul bătrînului consilier, se ivise şi marea întrebare... iar după ce ţărîna îl acoperise, această întrebare era singura ce preocupa toate spiritele: "Cine îi va fi urmaşul?"

Ce încordare şi ce tumult subteran! Străinul venit să vadă curiozităţile medievale şi împrejurimile îmbietoare ale oraşului nu observă nimic; dar ce fierbere sub ceea ce se vede la suprafaţă! Ce agitaţie! Opinii de o neclintită onorabilitate, sănătoase, neatinse de scepticism, se ciocnesc cu toată forţa convingerii, se scrutează reciproc, apoi încet-încet cad de acord. Patimile se

dezlănțuie. Ambiția și vanitatea scormonesc fără să avem știință de ele. Speranțe îngropate reînvie, se ridică și se lovesc de noi dezamăgiri. În ziua votării, bătrînul negustor Kurz din Bäckergarbe, care obține două-trei voturi la fiecare alegere, va sta din nou, tremurînd, în casa lui, așteptînd cu nerăbdare proclamarea rezultatului, dar nici de data aceasta nu va fi ales și, cu fața cîstită și plină de mulțumire de sine, el va continua să izbească trotuarul cu bastonul și va coborî în mormînt cu tainica durere de a nu fi izbutit să ajungă senator...

Joi, la prînzul familial din casa Buddenbrook, cînd se comenta moartea lui James Möllendorpf, după cîteva cuvinte de regret, doamna Permaneder începu să-și joace vîrful limbii pe buza de sus și să-i arunce cîteva ocheade viclene fratelui ei, fapt care le făcu pe doamnele Buddenbrook să schimbe niște priviri nespuse de ascuțite și apoi, deodată, ca la comandă, să-și închidă ermetic cîteștrele, pentru o clipă, gura și ochii. Consulul răspunse o clipă zîmbetului șiret al surorii sale, apoi schimbă vorba. Știa că prin oraș se vîntura ideea, pe care Tony o frămînta fericită în sinea ei...

Nume erau vehiculate și aruncate la coș. Se înființau altele și erau trecute prin sită. Henning Kurz din Backergarbe era prea bătrîn. Era nevoie, în sfîrșit, de o forță tînă. Consulul Huneus, comerciantul de lemne ale cărui milioane trăgeau de altfel greu în cumpănă, era prin Constituție scos din cauză, deoarece fratele său făcea parte din Senat. Numele consulului Eduard Kistenmaker, negustorul de vinuri, și acela al consulului Hermann Hagenström se mențineau pe listă. Dar alături de acestea, de la început se vorbise mereu și de un al treilea: Thomas Buddenbrook. Și cu cît ziua alegerilor se apropia, cu atît mai limpede ieșea la iveală că Hermann Hagenström și cu el au cei mai mulți sorți de izbîndă.

Fără îndoială, Hermann Hagenström avea aderenți și admiratori. Zelul său în treburile politice, rapiditatea uluitoare cu care firma *Strunck & Hagenström* se dezvoltase și ajunsese la prosperitate, viața luxoasă a consulului, casa pe care o conducea și pateurile de ficat de gîscă pe care le consuma la micul dejun făceau, neîndoios, o impresie profundă. Omul acesta voinic, puțin prea gras, cu barba lui roșcată și retezată, cu nasul puțin turtit, culcat pe buza de sus, omul acesta al cărui bunic nu era cunoscut de nimeni, nici chiar de el însuși, al cărui tată, în urma căsătoriei cu o femeie bogată, dar de obîrșie îndoielnică, fusese încă aproape inacceptabil din punct de vedere monden, omul acesta care se încuscrea cu familiile Huneus și Möllendorpf, și care își ridicase numele în rîndul și la rangul celor cinci-

șase case fruntașe, era, fără îndoială, o apariție remarcabilă și apreciată în oraș. Ceea ce aducea el nou și dădea un farmec cuceritor personalității lui, ceea ce-l distingea și îi conferea în ochii multora o poziție de șef era liberalismul și toleranța, trăsături fundamentale ale firii lui. Modul degajat cu care câștiga banii și dărnicia cu care îi cheltuia se deosebeau cu totul de munca tenace, răbdătoare, condusă de principii strict tradiționale, a concetățenilor săi din rîndul comercianților. Liber de cătușele tradiției și ale pietății, bărbatul acesta stătea pe propriile-i picioare, și tot ce era de modă veche îi era străin. Nu își alesese drept locuință una din acele vechi case de patricieni, clădite cu o absurdă risipă de spațiu, cu enormele peroane pardosite cu piatră, în jurul cărora șerpuiesc fel de fel de galerii vopsite cu lac alb. Casa lui din Sandstrasse, prelungire sudică a lui Breite Strasse, cu fațada simplă în ulei, cu o utilizare economică a spațiului, mobilată bogat, elegant și confortabil, era nouă și fără nici o afectare de stil. De altfel, nu de mult, cu prilejul unei serate mai importante, el invitase în această casă a sa o cîntăreață de la Teatrul Municipal și după masă o poftise să cînte în fața musafirilor - printre care se găsea și fratele său, juristul, spirit rafinat, iubitor de artă - răsplătind-o împărătește. Hagenström nu era omul să voteze în adunarea cetățenească sume mai importante pentru restaurarea și conservarea monumentelor medievale. Dar că în schimb fusese primul, absolut primul în tot orașul, care își luminase casa și birourile cu gaz, asta o știa toată lumea. Și dacă păstra totuși vreo tradiție, aceasta era fără-ndoială mentalitatea neîngrădită, înaintată, tolerantă, liberă de prejudecăți, moștenită de la tatăl său, bătrînul Hinrich Hagenström; și pe ea se întemeia admirația de care se bucura.

Prestigiul lui Thomas Buddenbrook era de altă natură. El nu exista doar pentru sine. În el, oamenii cinsteau personalitatea încă neuitată a tatălui, a bunicului și a străbunicului său și, făcînd abstracție de propriile-i succese în afaceri și în viața publică, Thomas era purtătorul unei glorii cetățenești seculare. Dar arma lui de căpetenie era totuși suplețea, gustul ales, îndatoritoarea amabilitate cu care știa să reprezinte și să valorifice această glorie, și ceea ce îl deosebea mai ales era cultura sa, cu totul neobișnuită chiar printre concetățenii săi cei mai rafinați, cultură ce stîrnea tot atîta uimire cît și respect, oriunde se manifesta...

La reuniunile de joi din casa Buddenbrook, în prezența consulului, nu se vorbea de alegerea apropiată decît în treacăt, sub forma unor observații scurte, aproape indifferente. În aceste clipe bătrîna doamnă Buddenbrook își

întorcea discret ochii luminoși. Doamna Permaneder, însă, nu putea răbda să nu facă pe ici-pe-colo puțină paradă de surprinzătoarele-i cunoștințe din domeniul dreptului constituțional, ale cărui articole privitoare la alegerile senatoriale le studiasse tot așa de amănunțit ca și cu ani în urmă, paragrafele referitoare la divorț. Vorbea de colegii electorale, de alegători, de buletine de vot, cîntărea toate eventualitățile imaginabile, cita textual, fără nici o dificultate, jurămîntul solemn pe care alegătorii trebuie să-l depună, vorbea despre "convorbirile deschise" pe care, conform Constituției, colegiile electorale trebuie să le deschidă asupra tuturor acelorale ale căror nume figurează pe lista candidaților și își exprima dorința fierbinte de a asista la "convorbirea deschisă" asupra personalității lui Hermann Hagenström. O clipă mai tîrziu, ea se apleca peste masă și începea să numere sîmburii de prune din farfuria de compot a fratelui ei.

- Nobil, cerșetor, doctor, pastor... consilier, spunea aruncînd cu vîrful cuțitului în farfurioară sîmburele ce lipsea.

După-masă, însă, nu se mai putea stăpîni, îl înșfăca pe consul de braț și îl trăgea la o parte, într-o firidă de fereastră.

- Doamne, dacă reușești... dacă blazonul nostru ajunge în sala de arme a Primăriei... Am să mor de bucurie, Tom! O să mă prăbușesc și o să mor pe loc, ai să vezi!

- Bine, dragă Tony. Deocamdată însă mai multă stăpînire și demnitate, dacă nu te superi. De obicei calitățile acestea nu-ți lipsesc. Umblu eu de colo-colo ca Henning Kurz? Noi sîntem cineva și fără titlul de senator... Și să sperăm că ai să rămîi în viață, fie c-o fi albă, fie c-o fi neagră.

Și agitația, conciliabulele, ciocnirile de opinii se țineau lanț. Consulul Peter Dohlmann, libertinul, a cărui casă de comerț în plină descompunere nu mai exista decît cu numele și care mîncă zestrea fiicei sale, în vîrstă de douăzeci și șapte de ani, lua parte în felul lui la aceste lupte: la un dineu dat de Thomas Buddenbrook și la un altul asemănător dat de Hermann Hagenström el se adresase de fiecare dată cu un "domnule senator" cît se poate de răsunător și unuia și celuilalt. Iar Sigismund Gosch, bătrînul misit Gosch, cutreiera străzile răcnind ca un leu și amenința să sugrume pe loc pe oricine nu e dispus să-l voteze pe consulul Buddenbrook.

- Consulul Buddenbrook, domnii mei!... Hah, ce om! Eram alături de tatăl său cînd acesta, *anno* '48, cu un singur cuvînt a potolit furia plebei dezlănțuite... Dacă ar fi dreptate pe pămînt, încă tatăl său, ba chiar tatăl tatălui său trebuia să fie în Senat...

În realitate, însă, nu atât consulul Buddenbrook, cât mai degrabă tînăra doamnă Buddenbrook, născută Arnoldsen, era cea care înflăcăra inima domnului Gosch. Nu că misitul ar fi schimbat vreodată o vorbă măcar cu ea. El nu făcea parte din cercul negustorilor bogați, nu era invitat la mesele lor și nu se vizita cu aceștia. Dar, după cum s-a mai spus, din clipa în care Gerda Buddenbrook apăruse în oraș, privirea tenebrosului misit, veșnic însetată de ceva extraordinar, o și descoperise. Cu un instinct ce nu dădea greș el înțelese numaidecît că această apariție era sortită să dea ceva mai mult conținut existenței lui de nemulțumit și se făcu trup și suflet robul femeii care abia dacă îl cunoștea după nume. De atunci, gîndurile sale gravitau mereu în jurul acestei doamne nervoase și extrem de rezervate - căreia niciodată nu-i fusese prezentat - ca tigrul în trena îmblînzitorului: cu aceeași mimică dîrză și amară, cu aceeași atitudine vicleană și smerită, cu care, cînd o întâlnea pe stradă, fără ca Gerda să se aștepte la așa ceva, el își scotea pălăria de iezuit... Lumea mediocră în care trăia nu-i oferea nici o posibilitate să facă de dragul acestei femei vreo nelegiuire înfiorătoare, pentru care, cocoșat, glacial și întunecat, înfășurîndu-se în pelerină, și-ar lua răspunderea cu o satanică indiferență! Obiceiurile plictisitoare ale timpului nu-i îngăduiau s-o înalțe, prin asasinat, prin crime și intrigi sîngeroase, pe un tron împărătesc. Ele nu-i ofereau decît mîngîierea de a vota, la Primărie, pe soțul ei venerat cu înverșunare, și de a-i dedica o dată - cine știe? - traducerea integrală a dramelor lui Lope de Vega.

PATRU

Orice loc vacant din Senat trebuie ocupat pînă-ntr-o lună de zile; așa dispune Constituția. Trecuseră trei săptămîni de la săvîrșirea din viață a lui James Möllendorpf și iată că sosi și ziua alegerii, o zi cu moină, de sfîrșit de februarie.

E ora unu și pe Breite Strasse lumea se înghesuie înaintea Primăriei cu fațada de țigle smălțuite și ajurate, cu tomuri și turnulețe ascuțite ce se ridică spre cerul spălăcit, alburii, cu casa scărilor susținută de coloane ieșite în afară, cu arcade ogivale de unde se poate vedea piața cu fîntîile ei... Oamenii stau neclintiți în zăpada murdară și fleșcăită ce se topește sub picioarele lor, se uită unii la alții, apoi privesc din nou înainte, întinzîndu-și gîtul. Căci acolo, îndărătul portalului, în sala de consiliu cu paisprezece fotolii așezate în semicerc, colegiul electoral alcătuit din reprezentanți ai Senatului și ai adunării cetățenești așteaptă încă la această oră propunerile colegiilor electorale...

Lucrurile trăgănează. Se pare că în colegiile electorale, dezbaterile sînt departe de a se potoli, lupta continuă cu înverșunare și pînă acum nici vorbă să se fi propus celor adunați în sala de consiliu un candidat unic, fiindcă în cazul acesta primarul l-ar fi declarat fără întindere ales... Ciudat! Fără a se ști de unde vin, cum și unde au luat naștere, fel de fel de zvonuri se strecoară prin portal și se răspîndesc în stradă. Să fie la mijloc domnul Kaspersen, cel mai vîrstnic din cei doi aprozi ai consiliului, care nu și-ar spune altfel decît "funcționar de stat" să-l pici cu ceară? Poate că el transmite afară, cu fălcile încheștate, cu privirile îndreptate în altă parte prin cîte o șoaptă strecurată din colțul gurii tot ce află. Acum bunăoară circulă zvonul că propunerile au sosit în sala de ședințe și că fiecare din cele trei camere a propus un alt candidat: Hagenström, Buddenbrook, Kistenmaker! Să dea Dumnezeu ca măcar alegerea generală ce se face prin vot secret, cu buletine, să aducă o majoritate absolută! Cei care nu au șoșoni călduroși încep a țopăi, fiindcă îi dor picioarele de frig.

Stau și așteaptă oameni de toate condițiile. Se văd marinari cu gîtul gol și tatuat, cu mîinile înfundate în buzunarele largi și adînci ale pantalonilor, hamali cu tunici și cu pantaloni scurți de pînză neagră, lucioasă, și cu o expresie grozav de cumsecade, cărăușii care au coborît de pe grămezile de saci de grîu pentru a aștepta, cu biciul în mînă, rezultatul alegerilor, slujnice

cu basmale la gît, cu șorțuri, în fuste groase și vărgate, cu bonetele albe date pe ceafă, purtînd cîte un coș mare, cu toartă, pe brațul gol; precupețe de pește și de zarzavaturi cu pălării mari de paie-n cap și chiar cîteva grădinărese frumușele cu bonete olandeze, cu fuste scurte, cu mîneci albe, lungi și plisate ce ies din pieptarul cu broderii în toate culorile... Și ici-colo cîte un burghez; proprietari ai magazinelor din apropiere, care au venit în capul gol pentru a schimba o vorbă-două, comercianți tineri, bine îmbrăcați, care își fac cei trei-patru ani de ucenicie în biroul tatălui lor sau în al unui prieten de-al acestuia, școlari cu ghiozdane și cu pachete de cărți.

Doi muncitori cu barbă aspră de mateloți mestecă mahorcă, iar în spatele lor se află o doamnă foarte agitată ce-și răsucește capul în dreapta și-n stînga, ca să vadă, printre umerii celor doi vlăjgani spătoși, Primăria. Poartă un fel de mantie de seară garnisită cu blană cafenie, pe care o ține strîns, pe dinăuntru, cu amîndouă mîinile. Un vâl des, cafeniu, îi acoperă cu desăvîrșire fața. Galoșii ei tropăie nervos în zăpada topită...

- Măi, să fiu al dracului, iar nu iese domnu' Kurz al tău! zice unul dintre muncitori.

- Eh, nu iese, vād și eu, ce mă mai bați la cap! Acum toți de-a valma votează cu Hagenström, cu Kistenmaker și cu Buddenbrook.

- Păi da, dar întrebarea e care pe care?

- Da, mă, așa este.

- Știi ce? Mă prind că iese Hagenström.

- Fugi de-aici!... Vorbești de parcă ai fi necuratul. Scuipe tutunul la picioare, fiindcă înghesuiala nu-i îngăduie să-l proiecteze mai departe, își smucește cu amîndouă mîinile pantalonii și-i vîră pe sub cureaua de la brîu, apoi continuă: Hagenström e un sac fără fund, nici nu mai poate sufla pe nas de gras ce e... Nu, băiete, dacă domnu' Kurz al meu nu iese nici acum, eu îs pentru Buddenbrook. E un om și jumătate.

- O fi, da' vezi că Hagenström e mult mai bogat.

- Bogat, nebogat, nu de asta-i vorba.

- Pă urmă Buddenbrook al tău e un fudul de nu-i ajungi cu prăjina la nas... cu manșetele lui, cu cravatele lui de mătase... cu mustața-n furculiță... L-ai văzut cum umblă? Parcă ar fi o codobatură...

- Nu de asta-i vorba, deșteptule!

- Pe urmă soru-sa... Zi că nu și-a părăsit doi bărbați pîn-acum... ...Doamna cu mantie de seară se înfioară.

- De, ce-i drept e drept, dar ce știm noi ce a fost, cum a fost? Și ce-i de vină consulu'? într-adevăr, nu-i așa? se gîndește doamna cu vâl, încleștîndu-și mîinile sub mantie... Nu-i așa. Oh! slavă Domnului!

- Și pe urmă, adăugă omul care-i ține parte lui Buddenbrook, primarul Oeverdieck în persoană i-a botezat copilul și asta, ascultă-mă pe mine, e ceva...

- Nu-i așa? se gîndește doamna. Da, slavă Domnului, a fost cu folos!... Tresare. Un nou zvon s-a strecurat pe poartă și aleargă în zig-zag spre rîndurile din fund, ajungînd pînă la ea. Sufragiul general n-a dat rezultatul hotărîtor. Eduard Kistenmaker care a obținut cele mai puține voturi a fost eliminat, între Hagenström și Buddenbrook lupta continuă. Un cetățean observă, cu o mutră plină de importanță, că, în caz de paritate, trebuie aleși cinci delegați care vor decide cu majoritate de voturi...

Deodată, din față, din imediata apropiere a portalului, se aude un strigăt:

- Heine Seehas a fost ales!

Trebuie spus că Seehas e un găligan veșnic beat, care-și plimbă pe străzile orașului căruciorul cu covrigi! Toată lumea rîde și se ridică în vîrful picioarelor, să-l vadă pe poznașul autor al glumei. Chiar pe doamna cu vâl o apucă un rîs nervos, ce-i zguduie o clipă umerii. Dar, apoi, cu o mișcare ce parcă spune: "De glume ne arde nouă acum?" ea se reculege îndată și printre umerii celor doi muncitori privirea ei înfrigurată se ațintește din nou asupra Primăriei. În aceeași clipă, însă, brațele ei cad frînte, încît pelerina i se deschide în față și doamna rămîne nemișcată, cu umerii încovoiați, istovită, distrusă...

Hagenström! - Vestea s-a strecurat; e aici și nimeni nu știe de unde vine. E aici, de parc-ar fi răsărit din pămînt, sau ar fi coborît din cer, și cît ai clipi din ochi, ea se răspîndește pretutindeni. Nu există nici o posibilitate de dezmințire. S-a hotărît - Hagenström! - Da, da el. Nu mai e nimic de așteptat. Doamna cu vâl putea să prevadă atîta lucru. Așa se întîmplă totdeauna în viață... Ei, acum se poate întoarce frumusețea acasă... Simte cum i se urcă plînsul în gît...

Și iată că doar după o secundă - atîta a ținut această stare - o zguduitură neașteptată, o mișcare surdă prinde a tălăzui de la un capăt la altul al mulțimii. Mișcarea pornește din față și se propagă spre rîndurile din fund, împingîndu-i pe oamenii din primele linii în brațele celor ce stau la spatele lor. Și în același timp, acolo, sub portal, fulgeră ceva de culoarea flăcării. Uniformele roșii ale celor doi aprozi ai consiliului, Kaspersen și Uhlefeldt,

îmbrăcați de paradă, cu tricorn, cu pantaloni albi de călărie, cu spade scurte, cu cizme galbene în picioare, se ivesc umăr la umăr și își croiesc drum prin mulțimea ce se dă încet înapoi.

Ei înaintează ca destinul: gravi, tăcuți, închiși, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, cu ochii în pămînt... și se îndreaptă, cu implacabilă hotărîre, în direcția pe care rezultatul alegerii, cunoscut de ei, le-o indică. Și iată că n-o apucă spre Sandstrasse, ci la dreapta, în jos, pe Breite Strasse.

Doamna cu vâl nu-și crede ochilor. Dar de jur împrejur toată lumea vede ca ea. Oamenii se bulucesc în aceeași direcție, pe urmele slujitorilor consiliului și își spun unii altora:

- Nu, nu, e Buddenbrook, nu Hagenström!

Și iată că vreo cîțiva domni, discutînd cu multă vioiciune ies pe portal, cotesc și coboară cu pași repezi spre Breite Strasse ca să fie primii la felicitări. Atunci doamna își strînge mai bine mantia de seară și o ia la fugă. Aleargă cum, la drept vorbind, o doamnă nu prea are obiceiul să alerge. Valul îi alunecă într-o parte, descoperindu-i fața înfierbîntată; dar nu-i pasă. Și cu toate că prin zăpada moale unul din galoșii cu margine de blană îi alunecă mereu din picior, stînjenind-o grozav, ea îi întrece pe toți. Ajunge înțîia la casa aflată în colțul dinspre Bäckergrube, sună la intrare de parc-ar fi cine știe ce prăpăd și îi strigă fetei care deschide:

- Vin, Kathrin, vin! Ia apoi cu asalt scările, năvălește în odaia de toate zilele unde fratele ei, care într-adevăr e cam palid, pune la o parte ziarul și schițează un gest ușor de parcă s-ar feri. Ea îl îmbrățișează, repetînd: Vin, Tom, vin! Tu ai ieșit, și Hermann Hagenström a căzut!

Asta a fost într-o vineri. Chiar a doua zi, senatorul Buddenbrook stătea în sala consiliului, în fața fotoliului defunctului James Möllendorpf și, în prezența părinților urbei și a delegației de cetățeni, rostea:

"Jur să-mi îndeplinesc conștiincios mandatul, să lupt din toate puterile mele pentru binele statului, să respect cu credință Constituția lui, să administrez cinstit averea publică și să nu țin seama, în exercițiul funcțiunii mele, și îndeosebi la toate alegerile, nici de interesele mele particulare, nici de legături de rudenie, nici de relații de prietenie. Jur să aplic legile statului și să fiu drept față de oricine, fie bogat, fie sărac. Jur să păstrez tăcerea în toate chestiunile care cer tăcere și îndeosebi să țin secret ceea ce mi se poruncește să țin secret. Așa să-mi ajute Dumnezeu!"

CINCI

Dorințele și acțiunile noastre izvorăsc din anumite necesități ale nervilor pe care cuvintele cu greu le pot defini. Ceea ce lumea numea "vanitate" la Thomas Buddenbrook, atenția pe care o dădea înfățișării sale, luxul îmbrăcăminte era, în realitate cu totul altceva. La început nu fusese decât năzuința unui om de acțiune de a realiza întotdeauna, din cap până în picioare, corectitudinea impecabilă care-ți dă o anumită ținută. Dar exigențele pe care el însuși și alții le ridicau față de talentele și puterile lui creșteau mereu. Era copleșit de obligații particulare și publice. La repartiția funcțiilor între membrii Senatului, lui i-a revenit în primul rând resortul impozitelor, dar căile ferate, vama și alte afaceri de stat îl solicitau de asemenea și, în miile de ședințe administrative și de control pe care trebuia să le prezideze de când fusese ales senator, avea nevoie de toată prevederea, de toată amabilitatea și mlădierea, pentru a nu jigni susceptibilitatea unor oameni mult mai în vârstă decât el și a se supune în aparență experienței lor mai îndelungate, fără a scăpa însă din mână puterea. Dacă în timpul din urmă creștea tot mai vădit "vanitatea" lui, adică nevoia de a-și înviora trupul, de a se primeni, de a schimba hainele de mai multe ori pe zi, de a se reface și de a se reîmprospăta, aceasta însemna pur și simplu, deși Thomas Buddenbrook avea abia treizeci și șapte de ani, o slăbire a energiei sale, o uzură mai accelerată... Când bunul doctor Grabow îl ruga să-și acorde puțină odihnă, el răspundea:

- O, dragă doctore, n-am ajuns încă acolo.

Voia să spună că are încă infinit de mult de muncit până să-și facă odată, poate, o situație, de care, ajuns la țintă, va putea să se bucure în tihnă. La drept vorbind nu prea credea într-o astfel de situație. Ceva îl împingea înainte și nu-l lăsa în pace. Chiar când în aparență se odihnea - după-masă bunăoară, răsfoind gazetele - mii de planuri îi roiau prin cap, în timp ce, cu o anume plăcere înceată, își răsucea sfîrcurile ascuțite ale mustăților iar pe tîmplele palide vinele i se îngroșau. Și cu aceeași seriozitate arzătoare cu care medita la vreo manevră comercială sau la un discurs, el chibzuia și hotăra să-și reînnoiască în sfîrșit și cât mai curînd, întreaga rufărie de corp, pentru a fi, cel puțin în aceasta privință și măcar pentru cîtva timp, la punct și în bună ordine.

Dacă astfel de cumpărături și completări îi aduceau o anume mulțumire, o anume liniște trecătoare, putea să-și îngăduie fără muștrări de conștiință cheltuielile necesitate de ele, căci în anii aceștia treburile îi mergeau cum nu se mai pomenise decât pe vremuri, pe când bunicul său era în viață. Numele firmei avea, nu numai în oraș, ci și în afară, o reputație tot mai bună, iar înăuntrul comunității autoritatea lui sporea mereu. Toată lumea îi recunoștea, cu invidie sau cu bucurie și simpatie, vrednicia și îndemnarea, în timp ce el se zbătea în zadar să creeze metodic și liniștit, căci simțămîntul de a rămîne mereu în urma propriei sale fantezii, frămîntată întruna de planuri noi, îl neliniștea, îl exaspera neîncetat.

Astfel, faptul că chiar în această vară a anului '63 pe senatorul Buddenbrook a început să-l preocupe ideea de a-și ridica o casă nouă și mare, nu era un semn de orgoliu. Nici un om fericit nu se gîndește să-și părăsească locul unde a trăit. Dar pe el îl îmboldea propriul său neastîmpăr și concetățenii lui ar fi avut tot dreptul să socotească și această acțiune printre "vanitățile" sale, fiindcă făcea parte din ele. O casă nouă, transformarea radicală a vieții exterioare, părăsirea locuinței vechi, mutarea și instalarea în cea nouă, prilej de a se debarasa de tot ce era depășit și de prisos, toate sechelele ce se adunaseră de-a lungul anilor; în mintea sa, imaginea noii case se asocia cu un sentiment de curățenie, de noutate și de înprospătare, intangibilitate, tărie... și trebuie să fi avut într-adevăr mare nevoie de toate acestea, deoarece îl cuprinse o adevărată febră și în curînd ochise chiar și locul unde voia să-și ridice casa.

Era un teren destul de vast pe Fischergrube, în jos. Se afla, de vînzare, o casă veche, mohorită, rău întreținută, a cărei proprietăreasă - ultim vlăstar al unei familii uitate, locuise singură acolo și murise nu demult. Pe acest teren voia senatorul să-și înalțe casa, și, în drumurile sale spre port, trecea adeseori pe lîngă el, examinîndu-l cu ochi scrutători. Vecinătatea era plăcută: case burgheze solide, cu acoperișuri țuguiate; cea mai modestă dintre ele era cea de peste drum: o clădire îngustă cu o mică florărie jos.

Consulul se ocupa stăruitor de această treabă. Făcu un deviz aproximativ și cu toate că suma pe care o fixase provizoriu nu era mică, se socoti în stare s-o scoată fără prea mare greutate. Totuși, pălea la gîndul că poate tot ce face nu e decât o năzbîtie zadarnică și în sinea lui recunoștea că actuala sa locuință era mai mult decât încăpătoare pentru el, pentru soția lui, pentru copil și pentru servitorime. Dar dorințele sale, pe jumătate inconștiente,

erau mai tari și simțind nevoia de a-și vedea proiectul încurajat și justificat și de alții, i se destăinui mai întâi surorii sale.

- Pe scurt, Tony, ce părere ai tu despre toate astea? Scara în spirală spre baie are haz, nu zic, dar cînd stai să te gîndești, toată casa nu e decît o cutie. E așa de puțin impunătoare, ce zici? Și acum cînd ai izbutit într-adevăr să mă faci senator... Într-un cuvînt: crezi că am dreptul...?

Doamne sfînte, dar la ce n-avea el dreptul în ochii doamnei Permaneder! Tony era întruparea însuflețirii pline de gravitate. Cu brațele încrucișate pe piept, cu umerii puțin ridicați și cu capul dat pe spate, ea măsura cu pași mari odaia.

- Ai dreptate, Tom! Dumnezeu, cîtă dreptate ai! Aici nu mai încap nici o discuție, fiindcă un om care pe deasupra are de soție o Arnoldsen cu 100 000 de taleri... De altfel sînt mîndră că îmi încredințezi acest gînd înaintea tuturor. E frumos din partea ta!... Și dacă e să fie, să fie ceva *distins*, Tom. Eu una așa zic...

- Păi, da, asta e și părerea mea Am de gînd să pun ceva bani la bătaie. Voigt are s-o facă și de pe acum mă bucur că am să examinez planurile împreună cu tine. Voigt are mult gust...

A doua încuviințare pe care Thomas o ceru fu a Gerdei. Ea lăudă fără rezerve proiectul. Zarva mutării n-avea să fie plăcută, desigur, dar perspectiva unei săli de muzică cu acustică bună o încînta. Cît despre bătrîna doamnă consul, aceasta era gata să privească noua construcție ca o urmare logică a tuturor celorlalte evenimente fericite pe care le trăia cu satisfacție și mulțumind bunului Dumnezeu. De la nașterea moștenitorului și de la alegerea consulului în Senat, mîndria ei de mamă se manifesta și mai fățiș decît înainte. Avea un fel de a spune "fiul meu, senatorul", care le scotea din sărute pe doamnele Buddenbrook din Breite Strasse.

Fetele, care îmbătrîneau, nu puteau într-adevăr să ignore strălucitul avînt pe care viața exterioară a lui Thomas îl luase de cîtva timp. Ironiile strecurate pe socoteala bieteii Klothilde la întîlnirile de joi nu ofereau decît o slabă satisfacție, iar dosarul lui Christian, care prin mijlocirea lui Mr. Richardson, șeful lui de odinioară, izbutise să obțină un post la Londra, de unde nu demult trimisese o telegramă comunicînd familiei năstrășnica-i dorință de a se însura cu domnișoara Puvogel - dorință respinsă, firește, în termenii cei mai categorici de maică-sa... - ei bine, dosarul lui Christian, ajuns deopotrivă cu Jacob Kröger, era definitiv închis. Doamnele Buddenbrook se despăgubeau întrucîtva cu micile slăbiciuni ale doamnei

Elisabeth Buddenbrook sau ale doamnei Permaneder, aducînd vorba bunăoară despre... coafură. Căci bătrîna doamnă consul era în stare să spună cu aerul cel mai nevinovat din lume că ea nu-și ondulează "părul"... atunci cînd orice om cu un pic de judecată, și înainte de oricine doamnele Buddenbrook, își puteau da seama că părul invariabil blond-roșcat de sub boneta bătrînei doamne nu mai putea fi numit de mult "al ei". Dar și mai profitabil era s-o îndemni pe verișoara Tony să vorbească nițeluș de persoanele odioase care i-au amărit viața. Trieschke-plîngărețul! Grünlich! Permaneder! Alde Hagenström!... Numele acestea, pe care, cînd se înfură, Tony le azvîrlea, cu umerii puțin ridicați, ca tot atîtea mici semnale de trîmbiță exprimînd dezgustul ei profund, răsunau foarte plăcut în urechile fetelor unchiului Gotthold.

De altfel ele nu-și ascundeau - și pentru nimic în lume nu și-ar fi luat răspunderea să treacă sub tăcere - faptul că micul Johann nu învăța să umble și să vorbească decît îngrozitor de încet... Aveau dreptate în privința aceasta, și oricine trebuia să admită că în timp ce știa să le spună pe nume destul de corect tuturor celor din familia lui, Hanno - doamna senator Buddenbrook așa îl alinta pe fiul ei - nu izbutea încă să pronunțe în mod inteligibil numele Friederike, Henriette și Piffi. Cît privește umblatul, deși împlinise un an și trei luni, nu era în stare să facă un singur pas, așa că la această epocă mătușile Buddenbrook declarau, dînd cu deznădejde din cap, că micuțul are să rămîna surd și paralic toată viața.

Mai tîrziu ele au recunoscut - n-aveau încotro - că lugubra profeție a fost greșită, dar nimeni nu putea tăgădui că dezvoltarea lui Hanno era puțin întîrziată. Chiar la cea mai fragedă vîrstă, el avusese de înfrînt multe neajunsuri, pricinuind o veșnică spaimă celor din jurul lui. Venise pe lume plăpînd, fără vlagă, și, îndată după botez, o holerină de numai trei zile era cît pe ce să-i oprească definitiv mica inimă, pusă cu atîta greutate în funcțiune. Rămăsese în viață, și, printr-o alimentație și îngrijire cît se poate de atente, bunul doctor Grabow încerca să prevină crizele amenințătoare ale dentiției. Dar abia se ivi primul colț alb ce încerca să spargă gingia că și începură spasmele, pentru a se repeta apoi cu o violență crescîndă, uneori înspăimîntătoare. Și din nou bătrînul doctor se găsea în situația de a nu putea face altceva decît să strîngă în tăcere mîna părinților... Copilul zăcea istovit și privirea fixă și piezișă a ochilor cu cearcăne adînci era un semn de meningită. Sfîrșitul era aproape de dorit.

Cu toate acestea Hanno prinse iar ceva puteri, privirea lui începu să deosebească lucrurile și chiar dacă ultimele chinuri îndurate încetineau progresul său în ce privește mersul și vorbitul, deocamdată nu-l mai amenința nici o primejdie.

Pentru vârsta lui, Hanno era subțirel și destul de înalt. Părul lui castaniu-deschis și foarte moale începu să crească neobișnuit de repede la această epocă și în curînd se lăsă, ușor ondulat, pe umerii rochiței sale plisate care avea forma unui șorț. Trăsăturile caracteristice ale familiei se accentuau de pe acum din ce în ce mai vădit. Chiar de la început avusese mîinile celor din familia Buddenbrook: late, puțin prea scurte, dar fin articulate, iar nasul era exact ca al tatălui și al străbunicului său, chiar dacă nările păreau că vor rămîne și mai delicate. Totuși, partea de jos a feței - lunguiață și îngustă - nu semăna nici familiei Buddenbrook sau Krögerilor, ci aparținea în întregime familiei Arnoldsen - gura mai ales, prematur înclinată să păstreze o expresie de melancolie și timiditate... expresie care mai tîrziu avea să se potrivească tot mai mult cu căutătura neobișnuită a ochilor căprui-aurii, încercuiți de umbre albastrii.

Viața lui începu să se desfășoare sub privirile pline de dragoste reținută ale tatălui său, sub îngrijirea maică-sii care îi supraveghea îmbrăcămintea și hrana; era adorat de mătușă-sa Antonie, răsfățat de bunică-sa și de unchiul Justus - care îi dăruiau tot soiul de călăreți de plumb și de sfîrleze; iar cînd frumosul lui cărucior apărea pe stradă, oamenii îl urmăreau cu priviri pline de interes și de așteptare. Cît despre vrednica doică, *madame* Decho, care deocamdată era încă în serviciu, fusese hotărît că în casa nouă nu ea, ci Ida Jungmann avea să se mute, iar doamna consul Buddenbrook avea să-și caute o altă ajutoare...

Planurile senatorului prinseră viață. Nu întâmpinase nici o greutate la cumpărarea terenului din Fischergrube. În ce privește casa din Breite Strasse, misitul Gosch, prompt și sumbru, se arătase gata să se ocupe de vînzarea ei și domnul Stephan Kistenmaker, a cărui familie sporea și care, împreună cu fratele său, făcea bani frumoși din comerțul cu vin roșu, o cumpără numaidecît. Domnul Voigt luase în antrepriză construcția și în curînd, la întrunirile de joi, planurile desenate cu grijă erau întinse pe masă, dinaintea familiei, care putea să vadă de pe acum fațada: o zidărie deosebit de frumoasă, cu balcon susținut de cariatide din gresie, cu acoperiș plat, în formă de terasă, unde, după vorba tăragănată și blajina a Klothildei "se putea lua cafeaua după-masă"... Chiar problema ce se punea din pricina

încăperilor aflate la parterul casei din Mengstrasse, care urmau să fie golite, deoarece senatorul avea de gînd să-și mute și întreprinderea în Fischergrube, își găsi de îndată o soluție cît se poate de bună, căci *Societatea municipală de asigurări împotriva incendiilor* se arăta gata să le închirieze pentru birourile sale.

Veni toamna, zidurile cenușii se prăbușiră prefăcîndu-se în moloz și în timp ce iarna se lăsă cu ger, apoi își pierdu din nou puterea, pe deasupra pivnițelor spațioase se înălță noua casă a lui Thomas Buddenbrook. Nu era în tot orașul un subiect de conversație mai atrăgător. Ce-i drept e drept: avea să fie "tip-top", cea mai frumoasă casă particulară, cît ai căuta în lung și-n lat. Exista vreuna mai frumoasă, chiar la Hamburg?... Dar trebuie să coste grozav de mult: bătrînul consul nu și-ar fi permis, desigur, așa ceva... Vecinii, burghezii din casele cu acoperișuri țuguiate, se așezau la fereastră, se uitau la forfota oamenilor de pe schele, se bucurau de felul cum se înălțau zidurile și își dădeau cu părerea asupra datei la care urma să aibă loc serbarea cînd se înfige buchetul în creștetul casei.

Veni și această zi și ea fu sărbătorită cu tot dichisul convenit. Sus pe acoperișul neted un maistru mai în vîrstă ținu o cuvîntare, iar la sfîrșit aruncară peste umăr o sticlă de șampanie, în timp ce, printre steaguri, coroana uriașă de trandafiri, de ramuri verzi și de panglici colorate se legăna greoi în vînt. Apoi toți lucrătorii fură poftiți la o cîrciumă din apropiere, la o petrecere cu gustări, cu bere și cu țigări. Senatorul Buddenbrook trecu cu soția și cu copilul său, pe care *madame* Decho îl purta în brațe, printre rîndurile de meseni din sala scundă, primind cu mulțumiri ovațiile oamenilor. Afară Hanno fu așezat din nou în cărucior și Thomas cu Gerda, trecură drumul pentru a-și mai plimba o dată privirea pe deasupra fațadei roșii cu cariatide albe. Peste drum, în fața micii florării cu ușa îngustă și cu o vitrină sărăcăcioasă în care, pe o placă de sticlă verde se înșirau cîteva ghivece de plante cu bulbi, stătea Iwersen, proprietarul magazinului, un colos blond, într-o vestă de lînă, alături de nevastă-sa, mult mai subțirică decît el, cu fața oacheșă de meridională. Femeia ținea de mîină un băiețel de patru-cinci ani, iar cu cealaltă mîină împingea încoace și încolo un cărucior în care dormea un copil mai mic și după cît se vedea mai aștepta încă unul.

Iwersen se înclină pe cît de adînc pe atît de stîngaci, în timp ce nevastă-sa, care nu înceta să miște căruciorul în sus și în jos, o privea liniștită și atentă cu ochii săi negri, migdalați, pe doamna senator care se apropia la brațul soțului ei.

Thomas se opri și arătă cu bastonul spre cununa din vârful casei.

- Bună treabă ai făcut, Iwersen.

- Nu e meritul meu, domnule senator. Asta-i isprava nevesti-mii.

- Ah! spuse scurt senatorul, ridicându-și cu o ușoară smucitură capul și uitându-se o clipă, drept, adânc și prietenos, în ochii doamnei Iwersen. Apoi, fără a mai adăuga vreun cuvânt, cu o mișcare îndatoritoare a mâinii, își luă rămas bun de la ei.

ȘASE

Într-o duminică, pe la începutul lui iulie - trecuseră vreo patru săptămîni de cînd senatorul Buddenbrook se mutase în casa cea nouă - doamna Permaneder apăru spre seară la fratele său. Străbătu vestibulul răcoros, pardosit cu lespezi și împodobit cu basoreliefuri după Thorwaldsen, de unde, printr-o ușă aflată în dreapta ajungeai în birouri, apoi sună la o altă ușă care se deschidea din bucătărie prin apăsarea unei mingi de cauciuc. În vasta anticameră, unde la picioarele scării principale stătea ursul dăruit de soții Tiburtius, ea află de la Anton, valetul, că senatorul lucrează încă.

- Bine, spuse ea, mulțumesc, Anton, am să intru la dînsul.

Dar mai întîi trecu prin fața ușii ce da în birouri, făcu cîtiva pași spre dreapta, unde deasupra ei se deschidea, colosală, casa scării, care la etajul întîi era mărginită de o prelungire a balustradei de fontă, iar la al doilea se transforma într-o vastă colonadă albă și aurită. Un policandru uriaș, cu sclipiri de aur, atîrna, plutind, din amețitoarea înălțime a tavanului de sticlă...

- Distins! șopti mulțumită doamna Permaneder, plimbîndu-și privirea prin această splendoare imensă și luminoasă, care pentru dînsa întruchipa pur și simplu puterea, strălucirea și triumful familiei Buddenbrook. Apoi își aduse aminte că a venit cu o veste tristă și se întoarse încet spre ușa biroului.

Thomas era acolo singur. Ședea la locul său de lîngă fereastră și scria o scrisoare. Își înălță privirea, ridicîndu-și una din sprîncenele-i nespuse de blonde și îi întinse mîna.

- 'seara Tony! Ce veste bună îmi aduci?

- Ah, nu prea bună, Tom!... Ei, scările sînt într-adevăr minunate!... Dar tu stai aici și scrii cu lumina asta slabă?

- Da, o scrisoare urgentă... Va să zică nimic bun? În orice caz, dacă vrei, să facem o plimbare prin grădină și o să-mi spui; e mai plăcut așa. Vino.

Un adagio de vioară cobora tremurînd de la etaj, în timp ce ei treceau prin vestibul.

- Ascultă! spuse doamna Permaneder și se opri o clipă... Cîntă Gerda. Ce divin! O, Doamne, femeia asta... E o adevărată zîină. Ce face Hanno, Tom?

- Cred că chiar acum ia masa de seară cu Ida. Din păcate, nici acum nu umblă încă îndeajuns de bine.

- Lasă, o să umble, Tom, o să umble! Sînteți mulțumiți de Ida?

- S-ar putea? Cum să nu fim mulțumiți?

Trecură de-a lungul coridorului din fund pardosit cu lespezi lăsînd la dreapta bucătăria, apoi ieșiră printr-o ușă cu geamuri, și coborîră două scări pentru a ajunge în grădina frumoasă și înmiresmată.

- Ei? întrebă senatorul.

Era cald și liniște. Miresmele straturilor frumoase, trase cu compasul, pluteau în aerul serii și din havuzul împrejmuț de stînjenei zvelți și liliachii apa țîșnea cu clipocit domol spre bolta întunecată unde începuseră să pîlpîie întîile stele. În fund, o mică scară, mărginită în dreapta și în stînga de cîte un obelisc scund, urca spre terasa prunduită, unde se ridica un pavilion deschis, de lemn, al cărui umbrar de pînză adăpostea cîteva scaune de grădină. În stînga, un zid de piatră despărțea proprietatea senatorului de grădina vecină, iar la dreapta, pe zidul lateral al casei de alături se înălța pînă sus un grilaj de lemn, menit să fie acoperit, cu timpul, de plante agățătoare. Pe cele două laturi ale scării și împrejurul pavilionului erau cîteva tufe de zmeură și de agrișe, dar în toată grădina nu aflai decît un singur pom, un nuc mare și noduros, lîngă zidul din stînga.

- Iată despre ce este vorba, răspunse, șovăind, doamna Permaneder, în timp ce începură să se plimbe încet pe cărarea așternută cu pietriș ce înconjură partea din față a grădinii... Tiburtius ne scrie...

- Clara? întrebă Thomas... Scurt și fără ocoluri, te rog!

- Da, Tom, Clara e bolnavă în pat... e rău de tot și doctorul se teme de tuberculoză... meningită tuberculoasă... trebuie să ți-o spun, oricît de greu mi-ar veni. Uite scrisoarea pe care mi-o trimite bărbatul ei. Astălaltă, adresată mamei și alăturată primei, cuprinde, după cîte îmi spune el, același lucru; trebuie să i-o dăm mamei, după ce vom fi pregătit-o puțin. Și a mai pus în plic și o a treia, adresată tot mamei: e scrisă chiar de Clara, foarte nesigur, cu creionul. După cum povestește Tiburtius, ea însăși ar fi declarat că astea-s ultimele ei rînduri, căci, ceea ce e și mai trist, Clara nu-și dă deloc osteneala să rămînă în viață. Totdeauna a dorit, biata, să ajungă în ceruri... încheie doamna Permaneder ștergîndu-și ochii.

Senatorul pășea alături de ea, fără să scoată o vorbă, cu mîinile la spate, cu capul în pămînt.

- Ce tăcut ești, Tom... Și ai dreptate: ce ai putea spune? Și asta tocmai acum, cînd și Christian zace bolnav la Hamburg...

Fiindcă aceasta era situația. "Chinul" de care Christian suferea în partea stînga devenise atît de violent în ultimul timp, la Londra, se transformase în

dureri atât de reale, încât omul își uitase toate metehnele mai mărunte. Neștiind ce să mai facă, îi scrisese mamei sale că trebuie să se întoarcă acasă, pentru a fi îngrijit de ea, își părăsise postul și pornise la drum. Dar abia sosisse la Hamburg, că și căzuse la pat. Doctorul spunea că are reumatism articular și dispusese să fie transportat de la hotel la spital, deoarece, pentru moment, nu era în stare să-și continue călătoria. Acolo zăcea acum și-i dicta infirmierului său scrisori pline de mîhnire...

- Da, răspunse încet senatorul, se pare că așa e scris, o nenorocire nu vine niciodată singură...

Antonie îi cuprinse o clipă umerii cu brațul.

- Dar tu nu trebuie să-ți pierzi curajul, Tom. N-ai încă nici pe departe dreptul! Ai nevoie de toată tăria sufletească...

- Da, Doamne Dumnezeu, aș avea chiar multă nevoie de așa ceva.

- Cum asta, Tom?... Ia spune-mi, de ce ai fost așa de tăcut alaltăieri, joi, toată după-masa, dacă mi-e îngăduit să știu.

- Ei, afacerile, draga mea. Am fost nevoit să vînd un transport nu tocmai mititel... ei, un transport mare de secară, în condiții foarte proaste...

- O, asta se întîmplă, Tom! Pierzi azi, dar mîine pui la loc ce ai pierdut. Să-ți strici numaidecît dispoziția pentru atîta lucru...

- Greșești, Tony, spuse el, clătînd din cap. Nu pentru că am avut un insucces dispoziția mea e sub zero ci *viceversa*. Asta-i credința mea și tocmai de aceea se și întîmplă așa.

- Bine, dar ce-i cu dispoziția ta? Întrebă mirată și speriată Tony... S-ar crede... Ar trebui să fii vesel, Tom! Clara trăiește încă... și cu ajutorul lui Dumnezeu starea ei are să se îndrepte. Cît despre celelalte... Grădina asta în care ne plimbăm e a ta, cu tot aerul ei încărcat de miresme. Și casa de colo e casa ta. Un vis! Casa lui Hermann Hagenström e o cocioabă pe lîngă ea. Și toate acestea tu le-ai creat...

- Da, Tony, e aproape prea frumoasă! Vreau să spun: e încă prea nouă. Mă cam tulbură încă și poate de aici vine și proasta dispoziție care mă apasă și îmi pricinuieste neazuri în toate privințele. M-am bucurat foarte mult de toate lucrurile de aici, dar poate că această bucurie anticipată a fost, cum se întîmplă mai totdeauna, cea mai deplină, căci lucrurile bune vin totdeauna prea tîrziu, se înfăptuiesc prea tîrziu, cînd nu te mai poți bucura din plin de ele...

- Nu te mai poți bucura, Tom, cînd ești atât de tînăr?

- Ești tânăr sau bătrîn, după cum te simți. Și cînd bucuriile dorite sosesc, în sfîrșit, tîrîș-grăpiș, cu întîrziere, ele vin cu tot cortegiul de amănunte meschine, supărătoare, nesuferite, cu tot colbul realității pe care fantezia nu l-a prevăzut și care te supără... te supără..

- Da, da... dar tînr sau bătrîn, după cum te *simți*, Tom?...

- Da, Tony, O să treacă poate... O proastă dispoziție, știu. Dar în timpul din urmă mă simt mai bătrîn decît sînt în realitate. Am o mulțime de griji cu afacerile, iar ieri, în consiliul de administrație al căii ferate de la Büchen, consulul Hagenström m-a trîntit pur și simplu de pămînt cu discursul lui, m-a combătut, m-a făcut aproape de rîsul tuturor... Am impresia că altădată nu mi s-ar fi putut întîmpla așa ceva. Am impresia că începe să-mi scape ceva printre degete, că acest ceva, nehotărît, nu-l mai stăpînesc cu siguranța de altădată... Ce este succesul? O forță tainică, cu neputință de descris, prudență, pregătire... conștiința că prin simpla ta prezență, poți influența mișcările vieții din jurul tău... credința că viața se supune voinței tale... Norocul și succesul sînt în noi înșine. Trebuie să le stăpînim temeinic, cu tărie. Îndată ce aici, înăuntru, ceva începe să cedeze, să slăbească, să obosească, tot ce ne-nconjoară se eliberează, ne opune rezistență, se răzvrătește, se sustrage influenței noastre... și înfrîngerile urmează una după alta, se țin lanț. În curînd ești un om sfîrșit. În zilele din urmă m-am gîndit adeseori la un proverb turcesc pe care l-am citit undeva: "Cînd casa e gata, vine moartea". Ei, nu trebuie să fie numai decît moartea. Dar declinul... coborîșul... începutul sfîrșitului... Vezi tu, continuă el, luînd-o de braț, și glasul îi deveni și mai domol, la botezul lui Hanno, îți aduci aminte? mi-ai spus: "Am impresia că o epocă nouă, cu totul nouă, va să înceapă pentru noi". Parcă aud și acum vorbele tale și se părea că evenimentele îți dau dreptate, căci a venit alegerea pentru Senat și am avut noroc, iar aici casa a crescut ca din pămînt. Dar titlul de senator și casa sînt lucruri exterioare și eu unul știu un lucru, la care tu încă nu te-ai gîndit, îl știu din viață și din istorie. Știu că adesea semnele și simbolurile exterioare, vizibile și palpabile, ale norocului și ascensiunii nu apar decît atunci cînd în realitate totul a început să alunece la vale. Aceste semne exterioare au nevoie de timp ca să poată ajunge pînă la noi, întocmai ca lumina unor stele despre care nu știm dacă nu cumva au început să se stingă sau, poate, s-au stins chiar, deși le vedem strălucind în toată splendoarea.

Tăcu și un răstimp cei doi își continuară plimbarea fără a mai scoate o vorbă; doar havuzul murmură în liniștea serii și frunzișul nukului prinse a

foșni. Apoi doamna Permaneder oftă adânc, de parcă ar fi suspinat.

- Ce trist e tot ce spui, Tom! Niciodată nu te-am auzit vorbind cu atîta tristețe. Dar e bine că ai mărturisit tot ce aveai pe inimă, de aici înainte o să-ți fie mai ușor să-ți scoți din cap toate acestea.

- Da, Tony, am să încerc să le scot, pe cît îmi va fi cu putință. Și acum dă-mi scrisoarea Clarei și a pastorului. Poate că și pentru tine e mai bine să preiau eu totul de pe umerii tăi și, mîine dimineață, să-i vorbesc chiar eu mamei. Biata mama!... Dar dacă e tuberculoză, nu ne rămîne decît să ne resemnăm.

ȘAPTE

- Și nici măcar nu m-ai întrebat?
- Am făcut ce trebuia să fac.
- Ai procedat cu o lipsă totală de discernământ și de rațiune.
- Rațiunea nu e lucrul cel mai important pe pământ.
- O, să lăsăm dictoanele!... E vorba de cea mai elementară dreptate pe care ai nesocotit-o într-un mod revoltător.
- Ți atrag atenția, fiule, că la rîndul tău nesocotești respectul pe care mi-l datorezi.
- Iar eu îți răspund, dragă mamă, că niciodată n-am trecut peste acest respect, dar calitatea mea de fiu încetează din clipa în care, în interesul firmei și al familiei, mă aflu în fața ta, ca bărbatul cel mai vîrstnic din familie, în locul tatălui meu.
- Acum, să taci, Thomas!
- O, nu. N-am să tac, atîta timp cît n-o să-ți recunoști neghiobia și slăbiciunea fără margini.
- Dispun cum îmi place de averea mea.
- Echitatea și rațiunea impun anumite limite bunului tău plac.
- Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă jignești în felul acesta.
- Niciodată n-aș fi crezut că ești în stare să mă plesnești peste obraz atît de necruțător...

- Tom!... Dar Tom! se auzi glasul speriat al doamnei Permaneder.

Antonie stătea, frîngîndu-și mîinile, la fereastra salonului cu peisaje, în timp ce fratele său măsura încăperea, cu pași îngrozitor de nervoși, iar maică-sa, copleșită de durere și mînie, ședea pe canapea cu o mîină proptită într-o pernă și cu cealaltă bătînd în masă la fiecare cuvînt mai aprins. Toți erau în doliu după Clara, care nu mai zăbovise pe acest pămînt, și toți trei erau palizi și își ieșiseră din fire...

Ce se întîmpla? Ceva groaznic, înfiorător, ceva ce chiar celor implicați în dispută li se părea un lucru monstruos, de necrezut! O ceartă, o discuție înverșunată între mamă și fiu.

Era în august, într-o după-amiază cu zăduf. La numai zece zile după ce senatorul îi înmînase maică-sii, cu toate precauțiunile posibile, cele două scrisori de la Sievert și Clara Tiburtius, tot lui îi revenise greaua îndatorire de a-i da bătrînei doamne vestea că fiica ei murise. Astfel Thomas plecase la

înmormîntare, la Riga, de unde se întorsese împreună cu Tiburtius care stătu cîteva zile la familia răposatei sale soții și care îi făcu o vizită și lui Christian, la spitalul din Hamburg... Și acum, cînd de două zile pastorul plecase din nou în patria lui, doamna Buddenbrook îi făcuse fiului ei, cu vădită șovăială, această destăinuire...

- O sută douăzeci și șapte de mii cinci sute de mărci! strigă el, agitîndu-și înaintea ochilor mîinile încleștate. Dota, hai, treacă-meargă. N-avea decît să păstreze cele optzeci de mii de mărci, chiar dacă n-au avut nici un copil. Dar moștenirea! Să-i făgăduiești că-i dai partea de moștenire a Clarei! Și asta fără să mă întrebi, trecînd pur și simplu peste capul meu!...

- Pentru numele lui Dumnezeu, Thomas, nu fi nedrept! Puteam să fac altfel, spune, puteam?... Ea, care acum e în ceruri, departe de toate acestea, ea îmi scrie de pe patul de moarte... cu creionul... cu mîna tremurîndă... "Mamă, îmi scrie, noi n-o să ne mai vedem niciodată aici pe pămînt și acestea sînt, o simt atît de limpede, ultimele mele rînduri... Le scriu cu ultima picătură a conștiinței, care e îndreptată spre bărbatul meu... Dumnezeu nu ne-a dăruit copii, dar partea de moștenire care ar fi fost *a mea* dacă ți-aș fi supraviețuit, să fie a *lui* în ziua cînd mă vei urma *acolo* sus; lasă-i-o ca să se poată bucura cît va trăi! E ultima mea rugămintă, mamă... rugămintea unei muribunde... N-ai să te împotrivești..." Nu, Thomas, nu m-am împotrivit; nu puteam să fac una ca asta! I-am telegrafiat și ea a trecut în pace la cele veșnice..

Bătrîna doamnă consul plîngea amarnic.

- Și mie nu mi se spune o vorbă! Mi se ascunde tot! Nu mi se cere părerea! repetă senatorul.

- Da, Thomas, *am* tăcut, fiindcă simțeam că *trebuie* să împlinesc ultima dorință a copilului meu ajuns în ceasul morții... și știam că ai fi încercat să mă împiedici.

- Da! Ți-o jur că aș fi încercat din toate puterile!

- Și n-ai fi avut dreptul s-o faci, căci trei dintre copiii mei sînt de acord cu mine.

- O, cred că părerea mea cîntărește cît a celor două femei și a unui nevolnic smintit.

- Vorbești tot atît de fără inimă despre frații tăi pe cît ești de necruțător cu mine.

- Clara a fost o femeie cu frica lui Dumnezeu, dar neștiutoare, mamă. Iar Tony este un copil, care de altfel, pînă în clipa de față n-a avut habar nici ea,

căci altfel n-ar fi răbdat-o inima să tacă, nu-i așa? Și Christian?... Da, acest Tiburtius a avut grijă să-și facă rost de consimțământul lui Christian... Cine s-ar fi așteptat la așa ceva din partea lui?... Nici acum nu știi, nici acum nu înțelegi încă cine-i acest ingenios pastor? Un ticălos, un vânător de moșteniri!...

- Toți ginerii sînt niște pungași, spuse, cu glas înăbușit, doamna Permaneder.

- Un vânător de moșteniri, îți spun. Ce se găsește să facă dumnealui? Se duce la Hamburg, se așază la căpătîiul lui Christian, și-l bate la cap. "Bine, Tiburtius, zice Christian, să-ți ajute Dumnezeu! Ai dumneata idee de chinul acesta al meu, aici, în coasta stîngă?..." O, prostia și viclenia s-au unit împotriva mea!

Și scos din fire, rezemat de grilajul de fier de la firida sobei, senatorul își apăsă pe frunte mîinile încheștate.

Acest paroxism al indignării nu era pe măsura împrejurărilor. Nu, nu cele 127 500 de mărci îl aduseseră într-o stare cum nimeni nu-l mai văzuse pînă atunci, ci cu totul altceva. Omul era scos din fire de mai înainte și acum se mai adăuga și cazul acesta la șirul de înfrîngeri și umiliri de care avusese parte în lunile din urmă, în afaceri și în treburi publice... Nimic nu i se mai supunea, nimic nu mai mergea după dorința lui. Oare lucrurile au ajuns atît de departe încît în casa părinților lui "nu i se cerea părerea" în chestiunile cele mai grave și un pastor de la Riga putea să-l manevreze pe la spate?... Ar fi putut să împiedice totul, dar nici măcar nu s-a făcut apel la influența lui! Evenimentele și-au urmat cursul fără știrea lui! Și i se părea că altădată așa ceva nu s-ar fi putut întîmpla, n-ar fi *îndrăznit* să se întîmple! Din nou propria-i încredere în norocul, puterea și viitorul lui îi fu zdruncinată... Și ceea ce izbucnise în cursul acestei scene, în fața mamei și a surorii sale, nu era altceva decît slăbiciunea lui lăuntrică, deznădejdea lui.

Doamna Permaneder se ridică și-l îmbrățișă.

- Tom, liniștește-te, pentru Dumnezeu! Vino-ți în fire. E așa de grav? Vrei să te îmbolnăvești? Tiburtius n-o să trăiască doar cît lumea... și după moartea lui, partea de moștenire se întoarce iar la noi. De altfel, dacă vrei, lucrurile pot fi schimbate. Nu-i așa că pot fi schimbate, mamă?

Doamna consul Buddenbrook răspunse doar prin suspine.

- Nu... a, nu! spuse senatorul, venindu-și în fire, și schițînd cu mîna un gest slab de refuz. Ce s-a făcut s-a făcut. Credeți că o să alerg pe la tribunale să mă judec cu maică-mea pentru a adăuga un scandal public la scandalul de

acasă? Fie ce-o fi..., încheie îndreptându-se cu mișcări foarte obosite spre ușa cu geamuri unde se opri din nou. Dar să nu vă închipuiți cumva că stăm strălucit, spuse cu glas înăbușit. Tony a pierdut optzeci de mii de mărci; și Christian, în afară de partea lui de cincizeci de mii de mărci pe care a tocat-o, a mai cheltuit vreo treizeci de mii pe care i le-am dat drept avans... și o să mai cheltuiască, de vreme ce n-are nici o slujbă și trebuie să urmeze un tratament la Oeynhausen... Iar acum familia pierde nu numai zestrea Clarei - asta pentru totdeauna - ci, într-o zi și pentru un răstimp ce nu poate fi prevăzut, și întreaga ei parte de moștenire... Și afacerile merg prost, exasperant de prost, exact ca pe vremea când am vîrît mai bine de o sută de mii în construcția casei mele... Nu, nu e bine de o familie în care se pot petrece scene ca aceasta de azi. Credeți-mă, credeți-mă, vă rog, dacă tata ar fi în viață, dacă ar fi aici între noi, și-ar împreuna mîinile și ar implora mila Domnului pentru noi toți.

OPT

Război și strigăte de război, încartiruiuri, agitație! Ofițeri prusaci trec în sus și în jos pe coridorul cu parchet de la etajul întâi al casei noi a senatorului Buddenbrook, sărută mîna gazdei și sînt prezentați la club de Christian care s-a întors de la Oeyenhausen, în timp ce în casa din Mengstrasse, domnișoara Severin, Riekchen Severin, noua cameristă a doamnei consul, împreună cu slujnicele cară mormane de saltele în vechiul pavilion din grădină, ticsit de soldați.

Forfotă, zăpăceală, încordare pretutindeni! Un rînd de trupe ies pe poarta orașului, altele intră, inundă străzile, mănîncă, dorm, umplu urechile cetățenilor cu răpăit de tobe, cu semnale de trîmbite, cu strigăte de comandă, apoi mărșăluiește mai departe. Prinții din familia regală sînt primiți cu solemnitate, trupele trec întruna. Apoi liniște și așteptare.

La sfîrșitul toamnei și iarna, oștirile se întorc victorioase, sînt încartiruite din nou și, în sfîrșit, în ovațiile cetățenilor care răsuflă mulțumiți, se întorc la vatră.

Pace. Pacea scurtă, abundînd în evenimente, din '65.

Și, între două războaie, pierdut în cutele hăinuței ca un șorț și sub buclele-i mătăsoase, în grădină, lîngă havuz, sau pe "balconul" despărțit anume pentru el printr-un șir de mici coloane de anticamera de la etajul al doilea, micul Johann își vede liniștit și nepăsător de jocurile celor patru ani și jumătate ai săi... De acele jocuri al căror farmec și sens profund nici un adult nu mai e în stare să-l înțeleagă și pentru care nu e nevoie decît de trei pietricele sau de o bucată de lemn, purtînd, poate, drept coif o floare de păpădie, pentru care e nevoie înainte de toate de fantezia pură, puternică, fierbinte, castă, netulburată și lipsită încă de timiditate, a acelei vîrste fericite cînd viața se sfiește încă să ne atingă, cînd nici datoria nici răspunderea nu se încumetă încă să ne încurce, cînd ne e încă dat să vedem, să auzim, să rîdem, să ne mirăm și să visăm în voie, fără ca lumea să ne ceară ceva... cînd nerăbdarea acelora pe care totuși am vrea să-i iubim încă nu ne chinuiește, cerîndu-ne semne și dovezi anticipate că vom îndeplini cu vrednicie ceea ce vor ei... Ah, nu mai e mult pînă cînd, cu forță brutală, totul se va năpusti asupra noastră, pentru a ne silui, a ne dresa, a ne lungi, a ne micșora și a ne corupe...

Lucruri mari se întâmplau în timp ce Hanno se juca. Războiul izbucni, victoria se cumpăni o clipă, apoi se hotărî, și orașul natal al lui Hanno Buddenbrook, care avusese înțelepciunea de a fi de partea prusacilor, privea nu fără satisfacție la bogatul Frankfurt care își ispășea credința față de Austria încetînd de a mai fi oraș liber.

Dar prin iulie, cam în ajunul intrării în vigoare a armistițiului, la falimentul unei mari firme din Frankfurt, casa *Johann Buddenbrook* pierdu dintr-o dată suma rotundă de douăzeci de mii de taleri.

PARTEA A OPTA

*Fratelui meu Heinrich,
omului și scriitorului, cu prețuire*

În redingota încheiată pînă la gît, cu mustățile subțiri și negre, aduse cu prestanță, bărbătește, pînă peste colțurile gurii și cu buza de jos cam lăbărțată, domnul Hugo Weinschenk, de cîtva timp director al *Societății municipale de asigurări împotriva incendiilor*, străbătea zilnic, cu pași legănați și plini de demnitate, vestibulul cel mare, pentru a trece de la birourile din preajma intrării la cele din fund; ținîndu-și pumnii întinși înaintea și săltîndu-și ușor și ritmic coatele, el dădea impresia unui bărbat activ, prosper și impunător. Iar Erika Grünlich avea acum douăzeci de ani: era o fată înaltă, în plină înflorire, cu obrajii fragezi, frumoasă, strălucind de sănătate și vigoare. Dacă din întîmplare, cobora sau urca scările tocmai cînd și domnul Weinschenk trecea pe acolo - și întîmplarea se repeta destul de des - directorul își scotea jobenul, descoperindu-și părul scurt și negru care începea să încărunțească pe la tîmple, se legăna mai tare în redingota-i croită pe talie și o saluta pe tînăra fată cu o privire uimită și plină de admirație, rotindu-și cu multă îndrăzneală ochii căprui, în timp ce Erika o rupea la fugă, se așeza în vreun pervaz de fereastră și, în zăpăceala ei neajutorată, plîngea cîte un ceas întreg.

Domnișoara Grünlich fusese educată sub îngrijirea Theresei Weichbrodt și gîndurile ei nu mergeau departe. Ea plîngea din pricina jobenului domnului Weinschenk, din pricina felului cum își ridica sprîncenele cînd o zărea și cum le cobora în clipa următoare, din pricina prestanței lui regești și a felului în care își mișca pumnii încoace și încolo. Dar maică-sa, doamna Permaneder, vedea mai departe.

Viitorul fiicei sale o îngrijora de mult căci, față de alte fete de măritat, Erika nu era într-o situație prea fericită. Doamna Permaneder nu numai că nu frecventa societatea, dar era în dușmănie cu ea. Gîndul că din pricina celor două divorțuri, lumea bună ar putea s-o privească de sus, devenise aproape o idee fixă pentru ea și nu vedea decît dispreț și ură chiar acolo unde adeseori nu era, probabil, decît indiferență. Consulul Hermann Hagenström, de pildă, spirit liberal și loial, pe care bogăția îl făcea vesel și binevoitor, ar fi salutat-o, de bună seamă pe stradă, dacă, dîndu-și capul pe spate, ea nu l-ar fi privit nițel peste umăr, interzicîndu-i astfel cu desăvîrșire acest gest "Urăsc ca ciuma mutra asta de ficat de gîscă", spunea Antonie cu una din expresiile ei "tari". Așa se întîmplase că și Erika rămăsese departe

de societatea unchiului său, senatorul, nu se ducea la baluri și nu prea avea prilejul să-i fie prezența domni.

Cu toate acestea, mai ales de când "își încheiase socotelile cu viața", cum spunea adeseori doamna Antonie, ea nu avea dorință mai arzătoare decât aceea de a o vedea pe fiică-sa realizând propriile-i speranțe înșelate printr-o căsătorie bună și fericită, care să facă cinste familiei, astfel ca să fie date uitării tribulațiile mamei. În primul rînd fratelui său mai mare, care în timpul din urmă nu prea întrevedea nici o licărire de nădejde, ar fi dorit să-i dea o dovadă că norocul casei lor încă n-a secăt, că steaua familiei e departe de a apune... Cea de a doua dotă a ei, suma de 17 000 de taleri, pe care domnul Permaneder i-o restituise atît de cavalereste, era pusă la o parte pentru Erika și de-ndată ce, ageră și cu experiență, doamna Antonie observă legătura gingașă ce se urzea între fiica sa și director, ea începu să asalteze cerul cu rugăciuni: doar s-o îndura să-l trimită pe domnul Weinschenk în vizită...

Și-l trimise. Domnul Weinschenk apărură în apartamentul de la etaj, unde fu primit de cele trei doamne: bunica, fiica ei și nepoata, stătu de vorbă cu ele zece minute și le făgădui că are să mai vină într-o după-amiază, la ora cafelei, cînd vor putea discuta mai pe-ndelete.

Așa s-a și întîmplat și așa s-au cunoscut mai de-aproape. Directorul era de fel din Silezia, unde bătrînul său tată mai trăia încă; din cîte se putea înțelege, familia nu prea avea greutate și Hugo Weinschenk părea a fi mai degrabă un *selfmade man*. Avea conștiința propriei sale valori, nu înnăscută, nu totdeauna sigură, uneori exagerată și bănuitoare, caracteristică oamenilor din această categorie; purtările lui nu erau tocmai desăvîrșite și conversația se dovedea adesea stîngace. De altfel redingota a cărei croială vădea originea mic-burgheză a lui Weinschenk era lucioasă pe ici pe colo, manșetele cu butoni mari de chihlimbar brun nu prea erau nici proaspete, nici curate și, din pricina cine știe cărui accident, unghia de la degetul mijlociu al mîinii stîngi era uscată, neagră ca un tăciune... și nu tocmai plăcută la vedere; toate acestea însă nu-l împiedicau să fie un om foarte respectabil, harnic și energic, cu un venit anual de 12 000 de mărci și, în ochii Erikăi Grünlich, chiar un bărbat frumos.

Dintr-o aruncătură de ochi, doamna Permaneder înțelese și cîntări situația. Cu doamna consul și cu senatorul o discută deschis. Era limpede că interesele celor două părți se potriveau, se întregeau. Ca și Erika, directorul Weinschenk trăia izolat, fără nici un fel de relații sociale; erau într-adevăr

făcuți unul pentru celălalt. Și neîndoios chiar Dumnezeu le hărăzise acest destin. Dacă directorul, care se apropia de patruzeci de ani și începea să încărunească, voia să-și întemeieze un cămin, dorință potrivită cu situația și cu mijloacele lui, căsătoria cu Erika Grünlich îi îngăduia să intre într-una din primele familii ale orașului și nu putea decât să-l propulseze în carieră, să-i consolideze situația. Cît pentru fericirea Erikăi, doamna Permaneder era îndreptățită să-și spună că în cazul de față erau excluse pățaniile de felul celor pe care le trăise ea. Cu domnul Permaneder, Hugo Weinschenk nu semăna cîtuși de puțin, iar de Bendix Grünlich se deosebea prin calitatea sa de funcționar cu situație solidă, cu leafă fixă, ce nu excludea posibilitățile de avansare.

Într-un cuvînt: de amîndouă părțile era multă bunăvoință; vizitele de după-masă ale directorului Weinschenk se repetau tot mai des și în ianuarie 1867 omul își permise să ceară, prin cîteva cuvinte scurte, hotărîte și fără ocolișuri, mîna Erikăi Grünlich.

Din această clipă, el intră în familie, începu să ia parte la "ziua copiilor" și fu primit cu politețe de rudele logodnicei sale. Simți, fără îndoială, numaidecît că nu era tocmai la locul lui între acești oameni, dar își ascunse această impresie sub o ținută cu atît mai semeată, iar doamna consul, unchiul Justus și senatorul Buddenbrook - chiar dacă cucoanele din Breite Strasse nu erau dispuse să urmeze exemplul lor - arătau o îngăduință plină de tact față de vrednicul om de birou, față de bărbatul muncii aspre, dar fără experiența vieții de societate.

Se vădea trebuincioasă această îngăduință, căci mereu era nevoie de cîte un cuvînt de duh care să abată și să risipească tăcerea ce se așternea peste masa familială din sufragerie cînd directorului îi cășuna să se ocupe prea stăruiitor de obraji sau de brațele Erikăi, sau cînd, în timpul conversației, întreba dacă nu cumva dulceața de portocale e o prăjitură - spunea "prășitură" - sau cînd își exprima părerea că *Romeo și Julieta* e o piesă de Schiller... Lucrurile acestea le azvîrlea cu multă voiciune și siguranță, frecîndu-și liniștit mîinile și proptindu-și spatele de speteaza scaunului.

Cel mai bine se înțelegea cu senatorul care, aducînd vorba de politică sau de afaceri, știa să conducă conversația cu siguranța unui cîrmaci, evitînd catastrofele. În schimb, raporturile cu Gerda Buddenbrook luară o întorsătură deznădăjduită. Personalitatea acestei doamne îl uluia într-o asemenea măsură încît nu era în stare să susțină o conversație de două minute cu ea. Știind că Gerda cîntă la vioară și, puternic impresionat de

acest lucru, Weinschenk se mărginea să-i adreseze în fiecare joi aceleași cuvinte glumețe: "Ce mai face vioara?". După a treia reuniune însă, soția senatorului nu-i mai răspunse la întrebare. Cît despre Christian, acesta luase obiceiul de a-și observa, cu nasul încrețit, noua rubedenie și de a-i imita a doua zi pînă în cele mai mici amănunte purtarea și vorba. La Oeynhausen, cel de al doilea fiu al răposatului consul Johann Buddenbrook se vindecase de reumatismul articular, dar tot îi mai rămăsese o anumită înțepenire a membrelor și "chinul" intermitent din partea stîngă - acolo unde "toți nervii erau mai scurți" - precum și celelalte tulburări care, zicea el, îl încercau din cînd în cînd: dificultățile de respirație și de deglutiție, bătaile neregulate ale inimii, predispoziția pentru paralizie sau frica de ea - nu dispăruseră deloc. Nici înfățișarea sa nu era aceea a unui bărbat de nici patruzeci de ani. Craniul îi era chel lună: doar la ceafă și pe la tîmple îi mai rămăseseră cîteva fire din părul subțire, roșcat; ochii mici și rotunzi, rotindu-se mereu cu o neliniștită seriozitate, i se înfundaseră și mai adînc în orbite, iar nasul mare și boltit, se arcuia mai puternic și mai osos ca oricînd între obrajii slabi și pămîntii, deasupra mustății groase și roșcate, pleoștite peste gură... Și pantalonii din stofă englezească, trainică și elegantă, se bălăbăneau în jurul picioarelor uscate și strîmbe.

De la întoarcerea sa, el ocupa, ca și odinioară, o odaie pe coridorul de la etajul întîi, în casa maică-sii, dar stătea mai mult pe la club decît în Mengstrasse unde nu prea avea parte de o viață plăcută. Într-adevăr, cu simțul rustic al realităților, urmașa Idei Jungmann, Riekchen Severin, care dirija servitorimea doamnei consul și-i conducea gospodăria, o făptură bondoacă de la țară, în vîrstă de douăzeci și șapte de ani, cu buzele răsfrînte și cu obrajii roșii plesnind de sănătate, observase că nu trebuie să-i dea prea multă atenție acestui pierde-vară, cînd nerod, cînd nenorocit, la care autoritatea supremă, senatorul, se uita de sus, cu sprîncenele ridicate. Nici că-i păsa de nevoile lui.

- De, domnule Buddenbrook, n-am timp acu' pentru dumneata!

Christian o privea cu nasul încrețit, parcă ar fi vrut să-i spună: "Nu ți-e rușine?..." apoi cu încheieturile țepene își vedea de drum.

- Crezi că am totdeauna o lumînare în odaie? îi spunea Antoniei. Aș... la zile mari. De cele mai multe ori trebuie să mă duc la culcare cu un băț de chibrit... Grele timpuri! exclama apoi, fiindcă subsidiile pe care maică-sa i le mai putea da erau mici... Altfel era pe vremuri! Ce crezi?... Adeseori trebuie să împrumut de la cîte cineva cinci șilingi pentru praf de dinți!

- Christian! striga doamna Permaneder. Ce lipsă de demnitate! Un băț de chibrit! Cinci șilingi! Cel puțin nu vorbi de lucrurile astea!

Era indignată, revoltată, jignită în cele mai sfinte simțăminte ale sale. Numai că asta nu schimba nimic...

Cei cinci șilingi pentru praful de dinți Christian îi împrumută de la vechiul său prieten, Andreas Giesecke, doctor în drept și teologie. Avea noroc cu această prietenie și ea îi făcea cinste, căci iarna trecută, când bătrînul Kaspar Oeverdieck se stinsese liniștit din viață și doctorul Langhals îi luase locul, avocatul Giesecke, acest libertin care știa totuși să-și păstreze demnitatea, fusese ales senator. Dar împrejurarea amintită nu-i schimbase felul de viață. Se știa că, în afară de casa încăpătoare din centru, în care stătea de cînd se însurase cu una din domnișoarele Huneus, tot a lui era și vila aceea mică, îmbrăcată în verdeață și confortabil mobilată, din suburbia Sfînta Gertruda, în care locuia, singură, o doamnă încă tînără, deosebit de drăguță, dar de origine incertă. Deasupra ușii de la intrare strălucea în elegante litere aurite inscripția: *Quisisana*²¹ și în tot orașul căsuța liniștită nu era cunoscută decît sub acest nume, pronunțat de obicei cu consoanele "s" foarte moi și cu vocalele cît se poate de închise. Christian Buddenbrook însă, ca cel mai bun prieten al senatorului Giesecke, reușise să fie primit la *Quisisana*, în același fel cum izbutise la Hamburg pe lîngă Aline Puvogel, și, în ocazii asemănătoare, la Londra, la Valparaiso și în atîtea alte puncte ale globului. "Povestise puțințel", fusese "puțințel drăguț" și acum frecventa căsuța verde tot atît de des ca și senatorul Giesecke. Dacă lucrurile se petreceau cu știrea și încuviințarea acestuia din urmă nu s-a aflat, cert este însă că la *Quisisana* Christian Buddenbrook găsea, fără a cheltui o lescaie, distracțiile plăcute pentru care senatorul plătea bani grei din zestrea nevesti-sii.

Puțin timp după logodna lui Hugo Weinschenk cu Erika Grünlich, directorul îi propuse rudei sale să intre la *Societatea de asigurări*, și timp de două săptămîni Christian lucra într-adevăr la casieria societății. Din nenorocire se dovedi că efortul acesta îi agrava nu numai chinul din coasta stîngă, ci și celelalte beteșuguri greu de definit, fără a mai pune la socoteală că directorul era un șef excesiv de violent: pentru o greșeală oarecare nu se sfiise să-l facă "focă" pe Christian... Așa că în cele din urmă fu nevoit să părăsească și acest post. Doamna Permaneder, în schimb, era fericită și luminoasă-i stare sufletească se exprima în sentințe ca aceasta:

"Oricum, viața asta pămîntească are pe ici, pe colo și cîte o parte bună."

Fără exagerare, se putea spune că înflorea din nou în aceste săptămîni care prin preocupările lor înviorătoare, prin planurile lor multiple, prin grijile pentru locuință și prin înfrigurarea cu care se lucra la trusou, îi amintea atît de viu timpul primei sale logodne, încît nu se putea să nu întinerească și ea, cu sufletul plin de nemărginita bucurie ce o dă speranța. Pe fața și în gesturile ei revenise o bună parte din grațioasa zburdălnicie de fată, ba veselia-i fără frîu tulburase în asemenea măsură atmosfera unei "seri a Ieusalimului", încît chiar Lea Gerhardt lăsase din mîini bucoavna strămoșului său, plimbîndu-și prin sală privirea ochilor mari, neștiutori și neîncrezători, caracteristică surzilor...

Erika n-avea să se despartă de maică-sa. Cu încuviințarea directorului, ba chiar la dorința lui, se luase hotărîrea ca, cel puțin deocamdată, doamna Antonie să stea cu soții Weinschenk, să-i dea o mîină de ajutor fiicei sale care nu avea nici o experiență în treburile gospodăriei... Și tocmai aceasta îi crea doamnei Permaneder încîntătoarea iluzie că niciodată n-a existat un Bendix Grünlich, un Alois Permaneder, că toate insuccesele, decepțiile și suferințele ei s-au risipit pentru totdeauna și că, avînd noi nădejdi în suflet, ar putea începe încă o dată totul de la cap. O îndemna, firește, pe Erika să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru că i-a dăruit drept bărbat pe omul unic, adorat, în vreme ce ea a trebuit să-și înăbușe, prin rațiune și din datorie prima înclinare a inimii. Și, firește că numele pe care cu mîina tremurînd de bucurie le scrisese în cronica familiei erau numele Erikăi și al directorului... dar adevărata mireasă era ea, chiar ea, Tony Buddenbrook. Ea era aceea care putea să cerceteze din nou, cu o mîină pricepută, perdele și covoare, să răscolească încă o dată magazine de mobilă și de obiecte de trusou, să viziteze și să închirieze încă o dată un apartament *distins*! Ea era aceea care urma să părăsească încă o dată cuvioasa și încăpătorea casă părintească, încetînd de a mai fi o simplă femeie divorțată, ei i se oferea din nou posibilitatea de a-și înălța capul, de a începe o viață nouă, menită a atrage atenția tuturor, a spori autoritatea familiei... Da, era oare un vis? Rochii de casă se iviră la orizont! Două rochii, una pentru ea, cealaltă pentru Erika, din stofă moale buclată, cu trenă lată, cu noduri de catifea coborînd în rînduri dese de la răscoiala gîtului pînă la tiv!

Dar săptămînile treceau și răstimpul dintre logodna și nunta Erikăi Grünlich se apropia de sfîrșit. Tînăra pereche nu făcuse decît puține vizite, căci directorul, om sobru, devotat muncii și fără experiență în societate, prefera să-și petreacă ceasurile de răgaz în atmosfera intimă de familie... Un

dineu de logodnă îi reuni pe Thomas, Gerda, pe logodnici, pe Friederike, Henriette și Pfiffi Buddenbrook cu prietenii cei mai apropiați ai senatorului, în sala cea mare a casei din Fischergrube și directorul făcu și de data aceasta o impresie destul de penibilă mîngîind întruna gîtul decoltat al Erikăi... Și ziua cununiei se apropia.

Nunta fu celebrată în galeria cu coloane, ca odinioară, cînd doamna Grünlich purtase pe frunte cununa de mirt. Doamna Stuhl din Glockengiesserstrasse, care se învîrtea prin cele mai bune cercuri din oraș, o ajută pe mireasă la așezarea faldurilor rochiei albe de atlas și la fixarea în păr a podoabei verzi. Senatorul Buddenbrook era întîiul și doctorul Giesecke, prietenul lui Christian, al doilea cavalier de onoare. Domnișoare de onoare erau două foste prietene de pension ale Erikăi. Directorul Hugo Weinschenk avea un aer impunător și bărbătesc și în drumul spre altarul improvizat nu călcă decît o *singură* dată pe vîlul unduitor al Erikăi. Cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim celebră cununia cu solemnitatea transfigurată ce-l caracteriza și totul se petrecu demn, cu șartul cuvenit. La schimbarea inelelor, cînd răsunară în tăcere cei doi "da" - unul adînc, celălalt subțirel, dar al amîndurora ușor răgușit - copleșită de trecut, de prezent și de viitor, doamna Permaneder izbucni în hohote de plîns - era tot plînsul ei nesocotit și neprefăcut de copil - în timp ce doamnele Buddenbrook și mai ales Pfiffi, care în cinstea acestei zile își pusese un lăntîșor de aur *le pince-nez*, zîmbeau cam acrișor, după cum aveau obiceiul în astfel de împrejurări... În schimb, domnișoara Weichbrodt, Therese Weichbrodt, Sesemi, care în ultimii ani se făcuse și mai mică decît fusese înainte și purta la gîtul subțire tot broșa ovală cu portretul maică-sii, rosti cu hotărîre exagerată în glas, căutînd să ascundă o adîncă emoție:

- Fii fericit, copil *bon!*

Urmă, în mijlocul divinităților albe care se desprindeau cu o neschimbată seninătate din fondul albastru al tapetelor, o masă pe cît de solemnă pe atît de consistentă, spre sfîrșitul căreia proaspeții căsătoriți dispărură pentru a-și începe călătoria de nuntă ce avea să-i poarte prin cîteva orașe mari... Asta s-a întîmplat pe la mijlocul lui aprilie, și, în cele două săptămîni ce au urmat, cu ajutorul tapițerului Jacobs, doamna Permaneder a dus la bun sfîrșit una din capodoperele sale: mobilarea "distinsă" a vastului etaj întîi, aflat într-o casă de pe Bäckergrube, cam pe la mijlocul străzii, și ale cărui încăperi bogat împodobite cu flori primară apoi perechea ce se întorcea acasă.

Și începu a treia căsnicie a Antoniei Buddenbrook.

Da, expresia era nimerită - chiar senatorul definise astfel situația (într-o zi de joi, când familia Weinschenk nu era de față) - și doamna Permaneder primise cu plăcere definiția. De fapt toate grijile gospodăriei cădeau în seama ei, dar nici mîndria și bucuriile de care avea parte nu erau puțin lucru și într-o zi, când pe neașteptate, se întîlni pe stradă față în față cu doamna consul Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, Tony o săgeta cu o privire atît de triumfală și de provocatoare, încît doamna Möllendorpf, aproape fără să vrea, o salută prima... Mîndria și bucuria doamnei Permaneder se manifestau printr-o expresie și o ținută de o gravă solemnită, când își conducea din odaie în odaie rudele ce veneau să viziteze noul cămin, demonstrație la care Erika Weinschenk lua și ea parte, ca și cum ar fi fost doar un musafir uimit.

Trăgînd după ea trena rochiei de casă, cu umerii puțin ridicați, cu capul dat pe spate și purtînd pe braț coșulețul pentru chei, împodobit cu funde de atlas - fundele de atlas erau slăbiciunea ei - doamna Antonie arăta vizitatorilor mobila, perdelele, porțelanul transparent, argintăria sclipitoare, tablourile mari în ulei, cumpărate de director: numai naturi moarte ce înfățișau alimente și nuduri de femei - mă rog, dacă acesta era gustul lui Hugo Weinschenk - și mișcările ei parcă spuneau: "Vedeți ce am fost în stare să realizez încă o dată în viață? E aproape tot atît de distins ca la Grünlich și în orice caz mai distins decît la Permaneder!"

Veni bătrîna doamnă consul îmbrăcată în mătase cenușie cu dungi negre, răspîndind în jurul ei un parfum discret de paciuli și, plimbîndu-și liniștit în toate părțile privirile luminoase, își arată deplina mulțumire, fără manifestări zgomotoase de admirație. Veni senatorul cu soția și copilul. Tom și Gerda se amuzară copios de însuflețirea doamnei Permaneder, atît de radioasă în orgoliul ei, și abia izbutiră s-o împiedice să-l sufoce pe micul și adoratul ei Hanno, îndopîndu-l cu cozonac cu stafide și cu vin de Porto... Veniră cucoanele Buddenbrook care declarară într-un glas că totul e atît de frumos, încît în ceea ce le privește, ele, fete modeste cum sînt, nici n-ar vrea să locuiască într-o asemenea casă... Veni și biata Klothilde, căruntă, răbdătoare și uscățivă și, fără să-i pese că lumea rîdea de ea, bău patru cești de cafea, lăudînd apoi, cu vorba ei tărăgănată și prietenoasă, totul... În răstimpuri, când nu găsea țiipenie de om pe la club, apărea și Christian, bea un păhărel de lichior și spunea că are de gînd să preia reprezentanța unei case de șampanie și coniac - la asta se pricepea, zicea el, e o muncă ușoară și plăcută: "Ești stăpîn pe timpul tău, ce mai... însemni pe ici pe colo cîte un

cuvînt în carneţel şi cît ai clipi din ochi câştigi treizeci de taleri..." şi încheia cerîndu-i doamnei Permaneder patruzeci de şilingi ca să-i poată oferi un buchet amorezei de la Teatrul Municipal. Apoi, Dumnezeu ştie prin ce asociaţie de idei, se apuca să vorbească despre "Maria", despre "viciu" la Londra, continua cu istoria cîinelui rîios, care călătorise într-o cutie de la Valparaiso la San Francisco, şi, însufleţindu-se, povestea cu atîtea amănunte şi cu atîta vervă comică, încît ar fi putut distra o sală ticsită.

Se înflăcăra, trecea de la o limbă la alta. Vorbea englezeşte, spanioleşte, *plattdeutsch* şi dialectul din Hamburg, spunea istorii cu cuţitari din Chile, cu pungaşi din Whitechapel, apoi deodată îi venea în gînd să-şi deschidă sacul cu cuplete şi cînta, mai bine zis recita, cu o mimică nemaipomenită şi cu gesturi grozav de pitoreşti:

*Mă plimbam agale
Pe bulevard,
Şi-un pur hazard
Ce crezi că-mi scoate-n cale?...
O nostimă fetiţă ce s-alintă,
Călcînd spre mine-n tact aerian,
Cu autentic şic parizian,
În cap purtînd, drept pălărie, o plăcintă...
"Duduie dulce - îi şoptii, smerit -
Permite-mi, rogu-te, să-ţi ofer braţul..."
Iar mititica mi-o turnă, rîzînd:
"Ce-ti dete, scumpe domn, prin gînd?
Şterge-o, te rog, şi cît mai în viteză!..."*

Abia apuca să sfîrşească şi trecea la programul cercului Renz, imitînd de la un cap la altul intrarea unui clovn englez, dar atît de desăvîrşit, încît oricine l-ar fi ascultat ar fi putut crede că se găseşte în faţa manejului. Se auzeau obișnuitele strigăte de după cortină: "Deschide uşa, mă!" cearta cu şeful grajdului, apoi o serie de anecdote într-un jargon germano-englez, spuse cu un fel de a vorbi lăbărtat şi plîngăreţ. Era povestea unui om care înghiţind în somn un şoarece şi consultînd un medic veterinar, acesta îl sfătui să înghită o pisică... Apoi povestea "bunică-mii care, Dumnezeu, ce femeie zdravănă era, cremene, nu altceva!..." şi în care poveste, bunica în drum spre gară are mii de peripeţii şi cînd soseşte pe peron vede trenul trecînd pe dinaintea nasului, deşi "era o femeie zdravănă, cremene, nu altceva"... Drept poantă,

Christian arunca un triumfal: "Muzica, domnule capelmaistru!" și, ca și acum atunci s-ar fi trezit din somn, părea foarte mirat că nu începe muzica. Apoi, pe neașteptate, amuțea, fața i se schimba, se moleșea. Ochii mici, rotunzi, pierduți în fundul capului începeau să rătăcească, gravi și neliniștiți, prin toate părțile, își trecea mîna în jos de-a lungul părții stîngi a trupului și parcă trăgea cu urechea să audă ce lucruri stranii se petreceau înlăuntrul lui... Mai bea un păhărel de lichior, se mai înviora puțin, încerca să mai spună o istorie, apoi, într-o stare sufletească destul de deprimată, se pregătea de plecare.

Doamna Permaneder, care în această epocă era de o veselie excepțională și se amuza împăratește, își conducea fratele pînă la scară cu o voioșie exuberantă.

- *Adieu*, domnule agent! îi spunea ea. Trubadurule, craiule, măgar bătrîn! La revedere, pe curînd!

Și rîdea cu hohote în urma lui, apoi se întorcea în casă.

Dar Christian își vedea de drum, nici n-o mai auzea; gîndurile lui erau în altă parte. Eh, își spunea, să trecem o clipă pe la *Quisisana*. Și cu pălăria cam pe o ureche, sprijinindu-se în bastonul cu cap de călugăriță, încet, țeapăn și șchiopătînd puțin, cobora scările.

DOI

În primăvara anului '68, într-o seară pe la orele zece, doamna Permaneder urcă la etajul întâi al casei din Fischergrube. Senatorul Buddenbrook ședea singur în odaia de toate zilele cu mobila îmbrăcată în rips verde-măsliniu, la masa rotundă din mijlocul încăperii, în lumina unei lămpi mari de gaz ce atârna din tavan. Își întinsese în față *Berliner Borsenzeitung* și citea aplecat ușor peste masă, cu o țigară între degetul arătător și cel mijlociu de la mîna stîngă, cu un *pince-nez* cu ramă de aur pe nas, căci de la o vreme încoace nu se mai putea lipsi de ochelari. Auzi pașii soră-sii prin sufragerie, își scoase ochelarii și scrută încordat cu privirea întunericul, pînă cînd Tony se ivi printre draperii în cîmpul de lumină.

- A, tu erai? Bună seara! Te-ai întors de la Poppenrade? Ce mai fac prietenii tăi?

- Bună seara, Tom! Mulțumesc. Armgard e foarte bine... Ești singur, singurel?

- Da, ai nimerit bine. Astă-seară a trebuit să mănînc singur, ca Papa de la Roma, fiindcă domnișoara Jungmann nu poate fi socotită societate: în fiecare clipă sare de la loc, aleargă să vadă ce face Hanno... Gerda e la Cazino. Tamayo dă acolo un concert. A venit Christian s-o ia.

- Ca să vezi, cum ar zice mama... Da, Tom, am observat că de un timp încoace Gerda și Christian se înțeleg de minune.

- Am băgat și eu de seamă. De cînd Christian s-a stabilit aici, Gerda îl găsește tot mai interesant. Îl ascultă cu toată atenția, chiar cînd îi descrie betșugurile lui... Doamne... o amuză. Deunăzi bunăoară mi-a spus: "Christian nu e un burghez, Thomas! E chiar mai puțin burghez decît tine..."

- Burghez... burghez, adică cetățean, Tom?... Hah, cred și eu că nu există cetățean mai bun decît tine în toată lumea asta mare, zidită de Dumnezeu...

- Ei da, dar vorba asta trebuie luată în alt sens... Scoate-ți pălăria. Arăți grozav. Ți-a făcut bine aerul de la țară?

- Excelent! spuse ea, aruncînd alături mantila și pălăria cu panglicuțe de mătase liliachie și așezîndu-se maiestuoasă într-un fotoliu lîngă masă. Stomacul, somnul, totul s-a îndreptat în aceste cîteva zile. Laptele acela muls proaspăt, cîrnații, șunca... prosperezi ca animalele și ca holda. Și mierea aceea proaspătă, Tom, pe care totdeauna am socotit-o drept unul din alimentele cele mai bune. Un produs absolut natural! Știi cel puțin ce

înghiți! Da, a fost într-adevăr drăguț din partea lui Armgard că și-a adus aminte de prietenia noastră de la pension și m-a invitat. Și domnul von Maiboom a fost de asemenea de o politețe... M-au rugat atât de stăruitor să mai stau câteva săptămîni, dar știi: Erika se descurcă foarte greu fără mine, mai ales acum de cînd mica Elisabeth a venit pe lume.

- *A propos*, ce face fetița?

- Mulțumesc, Tom, bine, pentru cele patru luni ale ei e destul de dezvoltată, deși Friederike, Henriette și Pfffi pretind că n-o să trăiască...

- Și Weinschenk? Cum se simte ca tată? La drept vorbind nu-l mai văd decît joia.

- O, e neschimbat. Vezi tu, e un om atât de cumsecade și de harnic, în anumite privințe e chiar un soț model, disprețuiește cîrciuma, de la birou vine drept acasă și orele libere și le petrece cu noi. Dar adevărul e că - între patru ochi putem vorbi deschis, nu-i așa? - ei bine, Weinschenk îi cere Erikăi să fie mereu veselă, să vorbească, să glumească întruna; cînd sosește frînt și posac de atîta muncă vrea ca nevastă-sa să-l distreze, să-l amuze, să-l învioreze prin veselia ei ușoară: doar asta e, după el, rostul femeii pe lume...

- Nătărău! murmură senatorul.

- Nu-i așa?... Și nenorocirea e că Erika are o fire puțin melancolică, Tom; o fi moștenit-o de la mine. Uneori e gravă și tăcută, dusă pe gînduri. Și el o ceartă, o copleșește cu epitețe care, cîstit vorbind, nu sînt totdeauna prea gingașe. Ce să-ți spun, se vede cît de colo că nu e un om de familie și că din nenorocire n-a avut parte de ceea ce se cheamă educație aleasă. Da, îți mărturisesc sincer: chiar cu cîteva zile înainte de plecarea mea la Poppenrade s-a întîmplat să izbească de pămînt capacul supierei pentru că supă i s-a părut prea sărată...

- Foarte drăguț!

- O, nu. Dimpotrivă. Dar putem să-l condamnăm pentru atîta lucru? Toți avem cusururi și un om atât de capabil, atât de merituos și de muncitor... Doamne ferește! Nu, Tom. O purtare mai aspră dar un fond sănătos nu e chiar lucrul cel mai rău în această viață pămîntească. Am văzut nu demult situații care, pot să-ți spun, sînt mult mai triste. Armgard, cînd era numai cu mine, plîngea amar...

- Ce vorbești? Domnul von Maiboom?

- Da, Tom; și aici am vrut să ajung. Fiindcă, uite, noi stăm aici la taifas, dar în realitate o chestiune foarte serioasă și importantă m-a adus astă-seară aici.

- Ei bine, ce-i cu domnul von Maiboom?

- Ralf von Maiboom e un om amabil, dar e un iuncher ușuratic, un aiurit. Joacă la Rostock, joacă la Wamemunde, dar datoriile lor nu le mai ții socoteală. Nu-ți vine să crezi așa ceva când petreci câteva săptămîni la Poppenrade! Conacul e distins și de jur împrejur domnește prosperitatea: laptele, cîrnații, șuncile nu lipsesc. La o asemenea moșie, însă, nu ești totdeauna în stare să apreciezi exact situația adevărată... Pe scurt, realitatea e că oamenii aceștia sînt la pămînt. Armgard mi-a mărturisit-o cu suspine sfîșietoare.

- Trist, foarte trist.

- Da, bine zici. Dar chestiunea e că, după cum am aflat de curînd, bieții oameni nu m-au poftit dintr-un îndemn cu totul dezinteresat.

- Cum adică?

- Am să-ți spun, Tom. Domnul von Maiboom are nevoie le bani, îi trebuie imediat o sumă mai mare și, cunoscînd vechea prietenie ce mă leagă de Armgard, știind de asemenea că sînt sora ta, strîmtorat cum e, a recurs la nevastă-sa, iar nevastă-sa a recurs la mine... înțelegi?

Senatorul își plimba degetele mîinii drepte încoace și-ncolo pe creștetul capului și se strîmba ușor.

- Cred că da, spuse el. Problema, atît de serioasă și de importantă, se reduce, dacă nu mă-nșel, la un împrumut în contul recoltei de la Poppenrade, nu-i așa? Dar de data asta cred că ați greșit adresa, tu și prietenii tăi. Întîi fiindcă niciodată n-am făcut afaceri cu domnul von Maiboom și un astfel de împrumut ar fi un mod cam ciudat de a intra în relații cu cineva în al doilea rînd e adevărat că noi, adică străbunicul nostru, bunicul, tata și eu, am dat cînd și cînd cîte un aconto agricultorilor, care prin persoana sau situația lor ofereau o anume garanție... Dar, după felul cum abia acum două minute l-ai caracterizat chiar tu pe domnul von Maiboom și situația în care se găsește, nu prea poate fi vorba de vreo astfel de garanție...

- Te înșeli, Tom. Te-am lăsat să vorbești, dar te înșeli. Aici nu-i vorba de un aconto oarecare. Maiboom are nevoie de treizeci și cinci de mii de mărci...

- Drace!

- Treizeci și cinci de mii de mărci scandente în două săptămîni. I-a ajuns cuțitul la os și, pentru a vorbi deslușit, trebuie să-și vîndă recolta chiar acum, fără întîrziere.

- Să vîndă recolta în picioare? O, bietul om! Și senatorul care se juca cu ochelarii pe fața de masă clătină din cap. Dar pentru împrejurările de aici, de la noi, pare a fi un caz destul de neobișnuit. Am auzit că astfel de afaceri se fac mai ales în Hessen, unde un număr destul de însemnat de agricultori se zbat în mîinile cămătarilor evrei. Cine știe pe ce mîini de cămătar o să ajungă și domnul von Maiboom, săracul...

- Evrei? Cămătari? strigă uimită doamna Permaneder... Dar *de tine* e vorba, *de tine!* Thomas Buddenbrook își aruncă brusc ochelarii pe masă și aceștia alunecară de-a lungul gazetei; apoi răsucindu-se dintr-o smucitură, senatorul se aplecă cu toată partea de sus a trupului spre sora sa.

- De mine? întrebă el din buze, fără glas; apoi adăugă tare: Du-te de te culcă, Tony! Ești moartă de oboseală.

- Da, Tom, așa ne spunea Ida Jungmann, seara, tocmai cînd aveam mai multă poftă de joacă. Dar te asigur că niciodată n-am fost mai trează, mai lucidă ca acum, cînd, prin noapte și ceață, am venit la tine, ca să-ți spun ce propunere îți face Armgard, adică, indirect, Ralf von Maiboom.

- Ei bine, pun această propunere pe seama naivității tale și a impasului în care se află soții Maiboom.

- Impas? Naivitate? Nu te înțeleg, Thomas. Din nefericire, sînt foarte departe de a fi naivă. Ți se dă prilejul să faci o faptă bună și în același timp cea mai grozavă afacere din viața ta...

- Ah, draga mea, vorbești numai prostii! strigă senatorul, începînd să-și piardă răbdarea, aruncîndu-se înapoi în fotoliu. Iartă-mă, te rog, dar inocența ta începe să mă scoată din sărite! Nu înțelegi că ceea ce mă sfătuiești să fac e lucru cu totul nedemn, o manevră murdară? Ce vrei? Să pescuiesc în apă tulbure, să exploatez cu brutalitate un om? Să mă folosesc de ananghia în care se găsește și să-l mai trag și eu pe sfoară cînd nu se poate apăra? Să-l silesc să-mi vîndă recolta unui an întreg pe jumătate de preț, ca să pot încasa un cîștig de cămătar?

- Ah, va să zică *asa* privești tu lucrurile, spuse doamna Permaneder, intimidată și gînditoare. Apoi înviorindu-se din nou, continuă: Dar nu e nevoie, nu e deloc nevoie să le iei așa, Tom! Cum adică să-l silești? Vai de mine, dar el e acela care vine la tine. El are nevoie de bani și ar fi prea bucuros să poată isprăvi totul pe cale amicală, pe sub mînă, în cea mai mare taină. De aceea a căutat legătura cu noi, de aceea am fost poftită la ei.

- Ei, ce să mai lungim vorba? Se înșală atît în privința mea ct și în privința caracterului firmei mele. Am și eu tradițiile mele. Timp de o sută de ani

nimeni dintre noi n-a făcut o astfel de tranzacție și nu sînt deloc dispus să devin un inovator prin manipulații de felul acesta.

- Firește, tu ai tradițiile tale, Tom, și înțeleg să mă închin în fața lor! Evident că tata n-ar fi intrat pentru nimic în lume într-o astfel de combinație. Cine ar spune așa ceva?... Dar oricît de proastă aș fi, un lucru știu: tu ești cu totul altfel decît tata și un vînt cu totul nou a început să bată cînd ai preluat tu afacerile, iar de atunci și pînă azi ai făcut multe lucruri pe care el nu s-ar fi încumetat să le facă. Nu degeaba ești tînăr și un spirit întreprinzător. Dar mereu mă încercă teama că în timpul din urmă te lași intimidat de unele insuccese... și dacă nu mai ai rezultate așa de frumoase ca mai înainte, e pentru că din prudență excesivă, dintr-o scrupulozitate în care se citește frica, lași să-ți scape printre degete prilejurile de a da lovituri serioase.

- Vai, draga mea, mă enervezi: te rog foarte mult, spuse cu glas tăios senatorul, răsucindu-se cînd în dreapta, cînd în stînga. Să vorbim mai bine despre altceva.

- Da, ești pornit, Thomas, o văd, ai fost pornit de la început, și dacă am continuat să vorbesc, am făcut-o tocmai pentru a-ți dovedi că n-ai dreptate să te simți jignit. Dar dacă aș sta să mă întreb de ce ești nervos, nu mi-aș putea răspunde decît că, în fond, ideea de a te preocupa de această afacere nu-ți repugnă chiar de tot. Căci oi fi eu femeie proastă, dar tot știu un lucru, îl știu din proprie experiență și de la alții, și anume că numai atunci o propunere ne supără și ne enervează cînd nu sîntem sută-n sută hotărîți să o refuzăm și cînd în adîncul sufletului nostru sîntem chiar foarte ispitiți să ne-o însușim.

- Ce ascuțime! spuse senatorul, și, rozîndu-și muștiucul țigării, tăcu.

- Ascuțime? O, nu, e doar cea mai simplă experiență pe care viața mi-a oferit-o. Dar să lăsăm asta, Tom. Nu vreau să mă vîr în sufletul tău. Pot eu să te conving? Nu, pentru așa ceva n-am destulă pricepere. Eu nu-s decît o proastă... păcat.. în sfîrșit, n-are importanță. Dar toate astea m-au interesat foarte mult. Pe de o parte mă speriasse și mă întristase situația soților Maiboom, pe de altă parte, însă, mă bucuram pentru tine. Mă gîndeam: Tom e cam fără chef de un timp încoace. Mai demult se plîngea, acum nici măcar nu se mai plînge. A pierdut ceva parale pe ici, pe colo, timpurile sînt rele și asta tocmai acum cînd, din mila Domnului, situația *mea* s-a îndreptat și mă simt din nou fericită. Și atunci mi-am zis: Asta ar fi ceva pentru el, o lovitură, o afacere îmbietoare care ar putea umple unele goluri și ar arăta tuturor că norocul n-a părăsit încă de tot firma *Johann Buddenbrook*. Și

dacă ai fi acceptat tranzacția, aș fi fost foarte mândră de a o fi mijlocit chiar eu. Știi doar că visul și dorința mea de totdeauna a fost să fiu de folos numelui nostru... Dar destul... Lucrurile sînt va să zică hotărîte, nu-i așa? Ceea ce mă supără este faptul că orice ai face, Maiboom tot trebuie să-și vîndă recolta în picioare, Tom, și dacă omul se va apuca să caute cu tot dinadinsul un cumpărător aici în oraș... va găsi destui... Unul cu siguranță... și acela va fi Hermann Hagenström, ha, pungașul!...

- O, da; nu prea cred că ar lăsa din mîini o afacere ca asta, spuse cu amărăciune senatorul.

- Ei vezi, vezi, vezi?! zise de trei ori la rînd doamna Permaneder.

Deodată Thomas Buddenbrook începu să scuture din cap și rîse cu ciudă:

- Ce nerozie!... Stăm și trăncănim aici serioși nevoie mare - cel puțin tu - despre niște lucruri cu totul nesigure și cu totul neprecise. După cîte știu, nici măcar nu te-am întrebat despre ce este vorba în fond, ce are domnul Maiboom de vînzare... Nu cunosc Poppenrade deloc!

- O, firește că trebuie să faci un drum pînă acolo! se grăbi să adauge Tony. De aici pînă la Rostock e doar o aruncătură de băț și de acolo pînă la Poppenrade nici atît. Ce are de vînzare? Poppenrade e o moșie mare. Știu precis că produce mai bine de o mie de saci de grîu... Dar mai de aproape n-o cunosc. Ce-i cu secara, cu orzul, cu ovăzul, dacă dă fiecare cîte cinci sute de saci, dacă dă mai mult sau mai puțin... nu știu. Un lucru însă pot să-ți spun: toată recolta se arată minunată. Dar nu-ți pot spune cifre, Tom; ce vrei? sînt doar o gîscă. Firește că ar trebui să te duci să vezi cu ochii tăi...

Urmă o pauză.

- Ei bine, nu face să ne mai pierdem nici două minute vorbind despre afacerea asta, rosti senatorul scurt și hotărît, apoi își înșfacă ochelarii, îi vîrî în buzunarul vestei, își încheie haina, se ridică și începu să se plimbe în sus și în jos, cu mișcări repezi, viguroase și degajate, ce excludeau cu grijă orice semn de preocupare. Deodată se opri și, aplecîndu-se ușor peste masă spre Tony, lovi încet tăblia cu degetul arătător îndoit:

- Am să-ți spun o istorie, dragă Tony, care-ți va explica atitudinea mea în legătură cu propunerea ce mi-ai făcut-o. Cunosc slăbiciunea ta pentru nobilime în general și pentru nobilimea din Mecklenburg în special, de aceea te rog să nu te superi dacă voi trece pe răboj pe unul din acești domni... Tu știi că printre ei se găsesc destui care nu arată o considerație deosebită negustorilor, cu toate că au atîta nevoie de ei, ca și aceștia din urmă de dînșii. Ei accentuează peste măsură superioritatea, incontestabilă

până la un punct, a producătorului față de mijlocitor în relațiile comerciale, cu un cuvânt nu prea fac deosebire între comerciant și telalul ce umblă cu bocceaua și căruia îi vinzi hainele vechi având convingerea că ești tras pe sfoară. Îmi place să cred că, în general, nu le fac acestor domni impresia unui exploatator josnic și am găsit între ei negustori mult mai aprigi decât mine. Unuia, însă, am fost nevoit să-i dau o lecție pentru a micșora distanța socială dintre mine și el... Era stăpînul din Gross-Poggendorf, de care desigur ai auzit și cu care avem de multă vreme numeroase legături de afaceri. Conte Strelitz, un mare feudal, purta un monoclu pătrat, înfipt în ochi... n-am înțeles niciodată cum de nu se tăia... avea cizme răsfărte, de lac, și o biciușca cu mîner de aur. Obişnuia să mă privească de la o înălțime de neînchipuit, ținîndu-și gura pe jumătate deschisă și ochii pe jumătate închiși... Întîia vizită pe care i-am făcut-o a fost semnificativă. După un schimb de scrisori mă prezint la castel și anunțat de un valet, intru în cabinetul lui de lucru. Conte Strelitz stătea la birou. Mă înclin, iar el îmi răspunde ridicîndu-se pe jumătate de pe scaun și continuă să scrie ultimul rînd dintr-o scrisoare; apoi se întoarce spre mine, uitîndu-se peste capul meu și începe să-mi vorbească despre marfa lui. Eu mă reazem de masa din fața canapelei și stau cu brațele și picioarele încrucișate. Eram foarte amuzat. Vorbim astfel cinci minute. După alte cinci minute mă așez pur și simplu pe masă, bălăbănindu-mi un picior în aer. Discutam mai departe și după un sfert de ceas se trezește să-mi spună cu un gest condescendent: "Nu vrei să iei un scaun?" - "Un scaun? îi răspund... O, nu-i nevoie! Șed de mult."

- I-ai spus asta? I-ai spus asta? exclamă doamna Permaneder, încîntată... Uitase aproape toată discuția de mai înainte, trăind din plin împlinirea povestită de fratele ei. "Șed de mult"... Minunat!

- Ei da, te asigur că din acea clipă contele și-a schimbat radical atitudinea. Îmi întindea mîna cînd intram la el, mă poftea să șed... iar mai tîrziu ne-am împrietenit de-a binelea. Dar de ce ți-am povestit toate astea? Ca să ajung la întrebarea: aș avea, crezi, inima, dreptul, siguranța interioară, să-i servesc și domnului von Maiboom o lecție la fel, dacă, în timp ce am dezbate prețul global al recoltei, omul ar uita să-mi ofere un scaun?

Doamna Permaneder tăcu.

- Bine, zise ea apoi și se ridică. Ai dreptate, Tom, și cum îți spuneam adineauri, nu vreau să te trag cu de-a sila. Tu trebuie să știi ce ai de făcut și ce nu. Și cu asta basta. Dar te rog să mă crezi că ți-am vorbit cu cele mai bune intenții... Ei, s-a isprăvit! Noapte bună, Tom!... Adică nu, așteaptă

nițel. Vreau să-l sărut mai întâi pe micul tău Hanno și să-i spun bună seara bătărinei noastre Ida... Pe urmă mai trec o clipă pe aici. Și cu aceste cuvinte plecă.

TREI

Urcă la etajul al doilea, lăsă la dreapta "balconul", înaintă de-a lungul balustradei albe și aurite a galeriei și străbătu o anticameră a cărei ușă dinspre coridor era deschisă și care, la stînga, comunica și cu odaia de toaletă a senatorului. Apoi apăsă cu grijă clanța ușii din față și intră.

Era o odaie neobișnuit de spațioasă, cu ferestrele drapate de perdele cu flori mari. Pereții erau cam goi. În afară de o mare stampă cu chenar negru, atîrnată deasupra patului domnișoarei Jungmann și care-l înfățișa pe Giacomo Meyerbeer înconjurat de eroii operelor sale, nu se mai aflau decît niște litografii englezești în culori prinse cu ace cu gămălie de tapetul luminos și înfățișînd copii cu părul galben și haine roșii de sugar. Ida Jungmann ședea lîngă masa ce se putea prelungi, așezată în mijlocul odăii, și cîrpea ciorapii lui Hanno. Credincioasa prusacă ajunsese la vîrsta de cincizeci de ani, dar cu toate că începuse să încărunească foarte devreme, părul ei pieptănat lins, cu cărare, tot nu albise în întregime, ci rămăsese brumat, iar trupul ei drept era tot atît de osos și de viguros, ochii căprui tot atît de vii, de limpezi și de neobosiți, ca în urmă cu douăzeci de ani.

- Bună seara, Ida, sufletele! spuse doamna Permaneder, cu glasul înăbușit, dar vesel, căci scurta povestire a fratelui ei o umpluse de voioșie. Cum îți mai merge, mobilă bătrînă?

- Ei, ei, Tony, micuța mea... chiar mobilă, fata mea? La ora asta încă pe aici?

- Da, am fost la frate-meu... cu niște afaceri ce nu sufereau amîinare... Din nenorocire, totul s-a dus pe apa sîmbetei... Doarme? întrebă, arătînd cu bărbia peretele din stînga unde era așezat pătucul cu perdele verzi la căpătîi, lipit aproape de ușa înaltă ce ducea în dormitorul soților Buddenbrook...

- St! făcu Ida. Da, doarme.

Și doamna Permaneder se apropie în vîrful picioarelor de pătuc, desfăcu grijulie perdelele și, aplecîndu-se ușor, cercetă cu atenție fața nepoțelului adormit.

Micul Johann Buddenbrook dormea culcat pe spate, dar fețișoara încadrată de păr lung, castaniu-deschis, și-o ținea întoarsă spre odaie și respira înăbușit în pernă. Una din mîini îi zăcea pe piept, iar cealaltă alături de el, pe plapuma tighelită, și din cînd în cînd, degetele-i încovoiate, care

abia se vedeau din mînele prea lungi și prea largi ale cămășii de noapte, tresăreau ușor. Buzele-i întredeschise se mișcau de asemenea aproape imperceptibil, parcă ar fi încercat să alcătuiască niște cuvinte. Din timp în timp, ceva ca umbra unei frămîntări dureroase îi luneca pe chip, ceva ce începea prin tremurări bărbiei, trecea înspre gură, făcea să vibreze nările delicate și punea în mișcare mușchii frunții înguste... Genele-i lungi nu puteau acoperi umbrele viorii din colțurile ochilor.

- Visează, spuse, mișcată, doamna Permaneder.

Apoi se aplecă asupra copilului, îi sărută atentă obrazul cald de somn, trase cu grijă perdeaua la loc și se așază din nou la masă unde, în lumina galbenă a lămpii, Ida puse iarăși un ciorap pe ciupercă, privi atentă ruptura și începu să-l cîrpească.

- Cîrpești, Ida. Ciudat, parcă niciodată nu te-am văzut altfel.

- Da, Tony, micuța mea... E o grozăvie cîți ciorapi rupe mititelul de cînd umblă la școală!

- Dar e un copil atît de liniștit și de blînd, nu?

- Așa-i da... și uite, totuși...

- Îi place la școală?

- Nu, nu, draga mea Tony. Ar fi preferat să învețe tot cu mine. Și eu aș fi dorit la fel, draga mea, căci domnii de acolo nu-l cunosc de cînd era mic de tot, cum îl cunosc eu, și nu știu cum să-l ia ca să-l facă să învețe... De multe ori îi vine greu să se concentreze și obosește repede...

- Sărăcuțul de el! A mîncat vreodată bătaie?

- Ei, nu! *Mei bosche kochhanne*... Cum o să fie așa de cruzi?... Cînd se uită numai la ei, mititelul...

- Ia spune-mi, cum a fost cînd s-a dus întîia dată la școală? A plîns?

- Da, a plîns. Plînge atît de ușor!... Nu tare, în tăcere, pe înfundate... Îl ținea pe fratele tău de haină și îl ruga mereu să-l lase acasă...

- Va să zică frate-meu l-a dus la școală! Da, e un moment greu, Ida, credemă. A, îmi aduc aminte, parcă ar fi fost ieri! Urlam... fără exagerare, urlam ca un cîine legat în lanț; sufeream îngrozitor! Și de ce? Fiindcă acasă îmi mergea grozav de bine, întocmai ca lui Hanno. Copiii din familiile bune plîngeau toți, asta am văzut-o numaidecîi, pe cînd celorlalți nici că le păsa; se holbau la noi și rînjeau... Dumnezeu, ce are, Ida...?

Nu-și încheie gestul pe care-l făcea cu mîna, și se întoarse speriată spre pătucul de unde venise strigătul ce le întrerupsese conversația, un strigăt de spaimă, care, în clipa următoare se repetă și mai chinuit, și mai îngrozitor,

apoi se auzi din nou, repede, de trei, de patru, de cinci ori la rând... "O!o!o!"... un țipăt de groază, un protest puternic, indignat și deznădăjduit împotriva unei arătări sau întâmplări monstruoase... În clipa următoare micul Johann fu în picioare și în timp ce bolborosea cuvinte ininteligibile, ochii lui stranii, căprui-aurii, larg deschiși, priveau țință, fără a vedea ceva din realitatea ce-l înconjură, spre o lume cu totul străină...

- Nu-i nimic, spuse Ida. Un coșmar. Uneori e și mai rău. Puse deoparte, cât se poate de calmă, ciorapul la care lucra, se duse cu pașii ei lungi și grei la Hanno și în timp ce-i vorbea cu voce adâncă și liniștitoare, îl înveli din nou.

- A, da, un coșmar, repetă doamna Permaneder. S-a trezit?

Dar Hanno nu se trezise deloc, deși ochii-i rămăseseră larg deschiși și privea țință în gol, iar buzele continuau să i se miște.

- Cum? Bine, bine... Ei, hai lasă, lasă că ai vorbit destul... Ce spui? îl întreabă Ida, și doamna Permaneder se apropie și ea, căutând să deslușească ceva din murmurul și gîngăvitul lui neliniștit.

- Vreau... în grădina mea... bulbi... să stropesc..., spuse Hanno, cu limba-mpiedicată.

- Își recită poeziile, explică Ida Jungmann, clătinînd din cap. Ei, destul, destul. Acum dormi, pușor!...

- Și piticul cocoșat... s-a apucat de strănutat... spuse Hanno, oftînd. Deodată expresia feței i se schimbă, ochii i se închiseră pe jumătate, capul începu să i se miște înapoi și încolo pe pernă și cu vocea înăbușită, dureroasă, continuă:

*Străluce luna plină,
Copilul mic suspină.
Un clopot miezul nopții bate:
Bolnavilor, tu Doamne,
O, dă-le sănătate!...*

Ultimele cuvinte se înecară însă într-un suspin adînc, de sub gene izvorau lacrimi ce șiroiau încet pe obraji... și din cauza lor copilul se trezi, o îmbrățișă pe Ida, se uită, cu ochii umezi, de jur împrejur, murmură ceva, împăcat, despre "mătușa Tony", se cuibări mai bine în pat, apoi adormi liniștit.

- Ciudat, spuse doamna Permaneder, cînd Ida se așeză din nou la masă. Ce fel de poezii erau astea, Ida?

- Sînt din cartea lui de citire, răspuse domnișoara Jungmann, și dedesubtul lor scrie *Cornul fermecat al băiatului*. Curioase poezii... A trebuit să le învețe zilele astea și a vorbit îndeosebi despre aceea cu piticul. O știi?... E groaznică într-adevăr. Acest pitic cocoșat ajunge pretutindeni: sparge oalele, mănîncă magiunul, fură lemnele de foc, oprește roata de tors, își bate joc de oameni și după toate astea le mai și cere să-l pomenească în rugăciunile lor. Da, ăsta l-a fermecat. Și mititelul, zi și noapte e cu gîndul la el. Știi ce mi-a spus deunăzi? Mi-a spus de două-trei ori: "Nu-i așa, Ida, că n-o face din răutate?... O face fiindcă-i trist și pe urmă se întristează și mai mult... Dacă ne rugăm pentru el, n-o să trebuiască să mai facă toate astea." Și chiar astă-seară cînd mămica lui i-a spus noapte bună înainte de a pleca la concert, el a întrebat-o dacă trebuie să se roage și pentru piticul cocoșat...

- Și s-a rugat într-adevăr?

- Nu cu glas tare, ci pesemne în gînd... Dar despre cealaltă poezie care se cheamă *Ceasul doicii* n-a vorbit deloc; a plîns doar. Plînge așa de ușor bietul băiețel și cînd începe, multă vreme nu se mai poate opri.

- Dar ce-i așa de trist în poezia aceea?

- Știu *eu*?... De cîte ori încearcă s-o recite, se împotmolește de la început la cuvintele care l-au făcut să suspine adineauri și prin somn... Și tot așa îl plînge și pe căruțașul care e nevoit să se scoale din culcușul său de paie la trei dimineața.

Doamna Permaneder rîse mișcată, apoi fața i se umbri.

- Să-ți spun ceva, Ida, nu e bine, după părerea mea, nu e bine deloc că totul îl impresionează așa de tare. Căruțașul se scoală la trei noaptea, dar Doamne sfinte, de aia e căruțaș! Copilul - e limpede de pe acum - înclină să privească totul cu ochi prea pătrunzători, să pună prea mult la inimă tot ce vede și aude... Asta nu se poate să nu-l macine, crede-mă. Ar trebui o dată vorbit serios cu doctorul Grabow... Tocmai aici e greutatea, continuă ea cu capul înclinat într-o parte, cu brațele încrucișate pe piept și lovind mîhnită cu vîrfurile picioarelor în podea. Grabow îmbătrînește... E o inimă de aur, nimic de zis, un om cît se poate de cinstit, de cumsecade... dar în ce privește însușirile lui de medic, nu cred că e mare lucru de capul lui, Ida. Să mă ierte Dumnezeu dacă-l judec greșit. Așa de pildă cu neliniștea lui Hanno, cu tresăririle lui noaptea, cu spaimele lui din somn... Grabow le știe, dar singurul lucru pe care-l face e că ne spune ce sînt și cum se numesc pe latinește: *pavor nocturnus*... Păi, Doamne sfinte, asta e foarte instructiv, nu zic, dar... Nu, dragă, doctorul e un om drăguț, un prieten bun, tot ce vrei, dar

nu e sclipitor, asta nu! Un om de seamă se prezintă altfel și arată chiar din tinerețe că e ceva de capul lui. Grabow a trăit epoca de la '48, era om tânăr pe vremea aceea. Dar crezi că s-a agitat vreodată pentru libertate, pentru dreptate, pentru răsturnarea privilegiilor și a domniei bunului-plac? E un om învățat, fără îndoială, dar sînt convinsă că legile federale de atunci, revoltătoarele legi privitoare la universități și la presă, l-au lăsat cu totul rece. N-a făcut niciodată o trăsnaie, n-a dat niciodată cu barda-n lună... Și-a păstrat în orice împrejurare fața lunguiață, blîndă, iar acum prescrie o fripturică de porumbel cu pesmeciori și, cînd cazul e grav, o linguriță de ceai de nalbă... Noapte bună, Ida... A, nu, cred că mai sînt și altfel de doctori... Păcat că n-o mai pot vedea pe Gerda... Mulțumesc, e încă lumină pe coridor... Noapte bună!

Cînd doamna Permaneder deschise în trecere ușa sufrageriei, ca să-i strige fratelui său "noapte bună", văzu că întregul șir de odăi era luminat și că Thomas se plimba cu mîinile la spate, de-a lungul lor.

PATRU

Rămas singur, senatorul își reluase locul la masă și își pusese *pince-nez*-ul, cu intenția de a continua lectura ziarului. Dar după abia două minute, ochii lui se ridicară de pe hîrtia tipărită și, fără a-și schimba poziția, el se uită fix, îndelung, printre draperiile de la ușă, în întunericul din salon.

Cum i se schimba întreaga înfățișare, devenind aproape de nerecunoscut, de-ndată ce rămînea singur! Mușchii gurii și ai feței, disciplinați de obicei, constrînși să asculte, în slujba unei concentrări continue a voinței, se destindeau, se moleșeau; expresia de necontenita atenție, de circumspecție, de amabilitate și de energie, de multă vreme păstrată doar prin artificii, cădea ca o mască de pe această față ce nu mai reflecta decît o stare de oboseală chinuită; ochii tulburi și istoviți, ațintiți asupra unui obiect, fără a fi în stare să-l cuprindă, se roșeau, începeau să lăcrimeze. Și lipsit de curajul de a încerca să se amăgească măcar pe sine însuși, din toate gîndurile ce i se învîlmășeau în minte, greoaie, încîlcite și neliniștite, nu putea reține decît unul singur și acela deznădăjduit: la patruzeci și doi de ani Thomas Buddenbrook era un om sfîrșit.

Încet, oftînd din adînc, el își trecu mîna peste frunte și peste ochi, aprinse mașinal o nouă țigară, deși știa că-i face rău, și continuă să privească, prin pînza de fum, în întuneric... Ce contrast între moliciunea dureroasă a trăsăturilor și capul acela îngrijit cu atîta eleganță, marțial: mustățile parfumate, lungi, cu vîrfurile ascuțite, bărbia și obrajii rași cu o chinuită meticulozitate, părul pieptănat cu anume grijă pentru a ascunde, pe cît era cu putință, începutul de chelie din creștet, și adus de la tîmplele delicate, în două unghiuri lunguiete, spre ceafă, unde forma o chică îngustă, fără să coboare, bogat și ondulat, ca altădată, spre urechi, ci, dimpotrivă, tăiat foarte scurt, ca să nu se vadă că încărunțea în această regiune... El însuși simțea acest contrast și știa bine că afară, în oraș, nimănui nu-i putea scăpa nepotrivirea dintre activitatea lui mobilă, vioaie, și paloarea și oboseala feței.

Nu că ar fi fost o personalitate mai puțin importantă și de care cei dinafară se puteau lipsi mai ușor ca altădată. Prietenii o repetau mereu și nici pizmașii nu puteau nega că primarul, doctorul Langhals, confirmase răspicat, cu glas răsunător, declarația predecesorului său, Oeverdieck, și anume că senatorul Buddenbrook e mîna dreaptă a primarului. Dar că firma

Johann Buddenbrook nu mai era ceea ce fusese pe vremuri, acesta părea un adevăr atât de evident, încât chiar domnul Stuht din Glockengiesserstrasse putea să i-l povestească nevestii când, la amiază, își sorbeau împreună ciorba cu slănină... Și Thomas Buddenbrook ofta din greu când se gândea la asta.

Totuși, chiar el contribuise cel mai mult la nașterea acestei opinii. Era un om bogat și nici una din pierderile suferite, nici chiar greaua lovitură din 1866, nu izbutise să pună în mod serios în discuție existența firmei. Dar cu toate că el continua, cum era și firesc, să trăiască potrivit rangului pe care îl ocupa și la dineurile pe care le dădea avea grijă să se servească atâtea feluri câte așteptau invitații de la ei, totuși, gândul că norocul și succesul îl părăsiseră - gând care era mai degrabă un adevăr ce stăruia în sufletul lui și mai puțin o realitate întemeiată pe fapte materiale - îi dădea o stare de descurajare care-l făcea atât de neîncrezător, încât, ca niciodată pînă atunci, începu să nu mai dea banii din mînă și să facă economii aproape meschine în viața particulară. Blestemă de sute de ori costisitoarea construcție a noii sale case, care - așa simțea el - nu adusese decît nenorociri. Călătoriile din cursul verii fură suprimate și mica grădină din oraș trebui să înlocuiască vilegiatura de la mare sau de la munte. La repetatele și severele lui ordine, mesele pe care le lua soția sa și micul Hanno deveniră atât de simple încît, prin contrast cu sufrageria vastă, cu parchet, cu tavanul ei somptuos și cu mobila superbă de stejar, păreau de-a dreptul caraghioase. Timp îndelungat nu încuviință desertul decît duminica... Eleganța lui vestimentară rămăsese aceeași, dar Anton, valetul care-l sluja de atîta timp, povestea la bucătărie că senatorul nu-și mai schimba cămașa albă decît la două zile, deoarece spălatul distruge prea repede albiturile fine de olandă... Anton știa chiar mai mult. Știa că va fi concediat. Gerda se împotriva. Trei servitori n-o să le prea ajungă la întreținerea unei case atât de mari. Dar protestele se dovediră zadarnice. Cu gratificația de rigoare, Anton, care se urcase de atîtea ori pe capra trăsorii ce-l ducea pe Thomas Buddenbrook la Senat, fu concediat.

Ritmul lent pe care îl luă mersul afacerilor corespundea acestor măsuri. Nu mai exista nici urmă din spiritul nou și întreprinzător prin care odinioară Thomas Buddenbrook însuflețise activitatea casei de comerț, iar asociatul său, domnul Friedrich Wilhelm Marcus, care, participînd la întreprindere doar cu un capital neînsemnat, nu putea avea în nici un caz vreo influență decisivă, era, prin firea și temperamentul său, lipsit de orice spirit de inițiativă. De altfel, cu vremea, pedanteria acestuia se accentuase, devenind

o adevărată bizarerie. Îi trebuia un sfert de ceas pînă cînd, răsucindu-și mustățile, tușind și aruncînd în dreapta și în stînga priviri îngrijorate, își reteza o țigară de foi, așezînd vîrfurile tăiate în fundul portmoneului. Seara, cînd lămpile cu gaz luminau ca ziua-n amiaza mare toate colțurile biroului, pe pupitrul lui tot mai ardea și o lumînare de stearină; la asta nu renunța nici mort. Din jumătate în jumătate de ceas se ridica, se ducea la robinetul de apă și-și uda capul. Într-o dimineață dădu cu ochii de un sac gol, trîntit din cine știe ce neglijență sub biroul lui; i se păru că e o pisică și, spre veselia întregului personal, încercă s-o gonească, ocărînd-o cumplit... Nu, domnul Friedrich Wilhelm Marcus nu era omul care, în ciuda lîncezelii actuale a asociatului său, să dea avînt afacerilor, și adesea, ca de pildă chiar acum, cînd privirea-i obosită se aținea în întunericul din salonul de alături, senatorul se simțea cuprins de rușine, de o nerăbdare deznădăjduită, rechemînd în memorie tîrguielile ridicole, tranzacțiile meschine la care se coborîse în timpul din urmă firma *Johann Buddenbrook*.

Dar nu era oare mai bine așa? Și nenorocul, se gîndea senatorul, își are soroacele lui. Nu este oare mai înțelept să stai molcom, la o parte, atîta timp cît domnește el, să nu te clinești, să aștepți și să-ți aduni în liniște forțele interioare? De ce a trebuit să vină această propunere chiar acum, să-l scoată înaintea de vreme din resemnarea lui cuminte, să-l împresoare cu îndoieli și griji? Sosise oare momentul? Era oare oferta aceasta un semn? Un semn care-l îndemna să se ridice, însuflețit, și să dea o lovitură? Respinsese această propunere cu toată hotărîrea pe care era în stare să și-o impună propriului său glas, dar se lămurise oare dilema în chip fără echivoc o dată cu plecarea Antoniei? Nu prea părea așa, căci iată, stă aici și se frămîntă. "O propunere ne supără numai atunci cînd nu sîntem siguri că-i vom rezista." A dracului de șireată, mica Tony!...

Ce-i răspunsese el? O, i-a vorbit foarte bine, foarte energic, își aduce aminte. "Procedeu murdar... Să pescuiești în apă tulbure... Exploatare brutală... Să-l tragi pe sfoară pe un om care nu se poate apăra... Cîștig de cămătar..." Minunat! Dar Thomas se întreba dacă era cazul să recurgă la astfel de vorbe mari. Consulul Hermann Hagenström n-ar fi căutat și n-ar fi găsit astfel de vorbe. La urma urmelor, ce era el, Thomas Buddenbrook? Un om de afaceri, un om al faptei nesfîite, sau un gînditor plin de scrupule?

O da, aceasta era întrebarea; aceasta a fost dintotdeauna, de cînd ține minte, aceasta a fost problema care l-a frămîntat! Viața e aspră și viața comercială, brutală și lipsită de sentimentalități, nu e de fapt decît un reflex

al întregii vieți. Oare Thomas Buddenbrook avea același simț solid al realității practice și aspre, întocmai părinților săi? Destul de des, și încă de multă vreme avusese numeroase pricini să se îndoiască de acest lucru. Încă din tinerețe fusese de atâtea ori nevoit să-și înăbușe sensibilitatea, acomodându-se vieții. Să te porți aspru și să înduri asprimea, dar nu cu asprime, ci ca și când *ai resimți* ceva de la sine înțeles: nu va învăța oare niciodată cum se cuvine această lecție?

Își aduse aminte de impresia pe care i-o făcuse catastrofa din '66 și își evocă sentimentele nespuse de dureroase care îl copleșiseră atunci. Pierduse o sumă mare... o, nu acesta fusese, totuși, lucrul cel mai insuportabil! Dar atunci îi fusese dat să cunoască întâia oară, în toată întinderea ei, și pe propria lui piele, brutalitatea și cruzimea vieții comerciale, în care orice simțăminte bune, blânde, calde, trebuie să se ascundă în fața instinctului brutal, fățiș și tiranic al conservării de sine, în care, chiar în inima prietenilor, a celor mai buni prieteni, o nenorocire nu trezește compătimire și simpatie, ci "neîncredere", o neîncredere rece, care-ți refuză orice ajutor. Nu știuse acest lucru pînă-atunci? Avusese dreptul să se mire? Ce rușine îi fusese mai târziu, în ceasurile mai bune, în care se simțise mai tare, de nopțile acelea de insomnie când, scîrbit, rănit de moarte, se răzvrătise împotriva durtății hidoase și neobrăzate a vieții!

Ce revoltă stupidă! Cît caraghioslîc în fiecare din aceste răbufniri ale sensibilității! Cum s-au putut naște din capul locului în sufletul său? Căci, încă o dată: ce era el în fond? Un om practic, sau un visător delicat?

Ah, întrebarea aceasta și-o pusese de mii de ori și își răspunsese când într-un fel, când într-altul, după cum se găsea în clipe de energie și încredere sau de oboseală. Dar era prea pătrunzător și prea cinstit ca să nu-și mărturisească pînă la urmă adevărul - și anume că era în același timp și una și alta.

În fața lumii, se arătase totdeauna ca un om activ; dar, în măsura în care această reputație corespundea adevărului, nu era el oare de fapt activ "dintr-o hotărîre conștientă" - pentru a întrebuința deviza și maxima goetheană pe care îi plăcea s-o citeze? Succesele pe care le înregistrase mai demult nu erau oare numai rezultatul firesc al entuziasmului, al avîntului, datorat reflexiei? Și dacă acum era doborît, dacă puterile-i păreau sleite - chiar dacă, dea Domnul, nu pentru totdeauna - nu era totul o urmare necesară a acestei stări de neîndurat, a conflictului nefiresc ce-l măcina pe dinăuntru?... Oare tatăl său, bunicul, străbunicul ar fi cumpărat recolta de la Poppenrade în

picioare? N-avea importanță!... N-avea importanță!... Dar că fuseseră într-adevăr oameni mai practici, mai compleți, cu mai multă tărie, mai avîntați și mai puțin frămîntați decît el, acesta era un fapt neîndoios!...

O mare neliniște îl cuprinse, o nevoie de mișcare, de spațiu, de lumină. Își împinse scaunul înapoi, trecu dincolo, în salon și aprinse gazul din cîteva brațe al policandrului ce atîrna deasupra mesei din mijloc. Se opri, începu să-și răsucească încet, nervos, un vîrf al mustății lungi, plimbîndu-și privirile, fără să vadă ceva, prin încăperea somptuoasă. Împreună cu odaia de toate zilele, salonul ocupa întreaga fațadă a casei; era mobilat cu piese curbate, din lemn de culoare deschisă, iar pianul mare de concert pe care era așezată cutia cu vioara Gerdei, etajera încărcată cu note, pupitrul sculptat și basoreliefurile de deasupra ușilor, cu amorași cîntînd, dădeau încăperii aspectul unei adevărate săli de muzică. Balconul era plin de palmieri.

Senatorul Buddenbrook stătu nemișcat două-trei minute. Apoi își veni în fire, se întoarse în odaia de toate zilele, trecu în sufragerie și aprinse luminile și aici. Se opri în fața bufetului, bău un pahar de apă, pentru a-și liniști inima, sau pur și simplu pentru a face ceva - apoi, cu mîinile la spate, se îndreptă cu pași repezi spre interiorul casei. Odaia de fumat avea mobilă de culoare întunecată și pereții îmbrăcați în lemn. Senatorul deschise mașinal scrinul cu țigări, dar îl închise imediat, se duse la masa de joc și ridică, distrat, capacul unui mic sipet de stejar, în care se găseau cărți de joc, cîteva caietele și alte mărunțișuri asemănătoare. Trecu printre degete cîteva fise de os, făcîndu-le să zornăie, apoi trînti capacul la loc și plecă mai departe.

Alături de fumoar se afla o încăpere strîmtă cu o fereastră vopsită în multe culori. Era goală, nu se aflau acolo decît cîteva "servante", ușoare, vîrîte una într-alta, iar deasupra lor, o lădiță cu lichior. De aici se intra în sala mare, care, cu enorma podea pardosită, cu cele patru ferestre ce dădeau spre grădină, înalte, drapate cu perdele de un roșu-vișiniu, se întindea de asemenea pe toată lățimea casei. Era mobilată cu cîteva canapele joase, grele, de aceeași culoare roșie ca și draperiile și cu un rînd de scaune cu spetează înaltă ce se înșiruiau austere de-a lungul pereților. Era și un cămin acolo și, îndărătul gratiilor, imitațiile din cărbuni din benzi de hîrtii lucitoare, roșii-aurii, păreau că ard aievea. Pe placa de marmură din fața oglinzii se înălțau două vase chinezești de proporții uriașe.

Acum tot șirul de odăi era luminat din loc în loc de flăcările de gaz aerian, ca la sfîrșitul unei petreceri, cînd pleacă și ultimii invitați. Senatorul

străbătu sala în toată lungimea ei, apoi se opri la fereastra ce se afla față-n față cu încăperea cea strîmtă și privi afară, în grădină.

Luna plutea mică în înaltul cerului, printre norii scămoși, și, în tăcerea nopții, apa havuzului susura sub crengile aplecate ale nucului. Thomas privi dincolo de havuz, spre pavilionul ce închidea perspectiva, spre mica terasă albă, strălucitoare cu cele două obeliscuri, spre potecile prunduite, simetrice, spre straturile de flori proaspăt săpate și spre peluzele trase cu compasul... dar toată această simetrie grațioasă și neclintită, departe de a-l liniști, îl irita și îl rănea. Apucă clanța ferestrei, își lăsă fruntea pe mînă și începu să-și depene din nou gîndurile chinuitoare.

Unde o să-l ducă toate acestea? își aminti de observația ce-i scăpase adineauri, cînd stătea de vorbă cu sora sa, și de care lui însuși îi fusese ciudă, găsind-o, de-ndată ce o rostise, cît se poate de nepotrivită. Vorbise de contele Strelitz, de nobilimea rurală și-și exprimase limpede și lămurit părerea că oricine trebuie să recunoască superioritatea socială a producătorului asupra intermediarului. Era o părere judicioasă? O, Doamne, ce infinit de puțină însemnătate avea dacă era judicioasă sau nu! Dar, de la bun început, era oare *el* chemat să formuleze o asemenea idee, să o cîntărească, să și-o pună? Putea să și-l închipuie pe tatăl ori pe bunicul său, sau pe oricare dintre concetățenii lui preocupat de astfel de gînduri, exprimîndu-le chiar? Un bărbat care se dedică trup și suflet, fără șovăială, profesiunii sale, nu cunoaște și nu prețuiește decît această profesiune și nu vrea să știe de nimic altceva...

Deodată simți că sîngele i se urcă fierbinte la cap și o altă amintire, mai îndepărtată, îl făcu să roșească. Se vedea plimbîndu-se cu fratele său Christian prin grădina din Mengstrasse, cufundați în discuție, într-una din acele explicații aprinse, profund regretabile... în felul lui lipsit de discreție și compromițător, Christian făcuse, în auzul mai multor persoane, o declarație deșăntată, pentru care, furios, indignat, iritat la culme, el, Thomas, îi ceruse socoteală. "În fond, spusese Christian, în fond orice negustor e un șarlatan..." Ei bine, în esență, cuvintele acestea insipide și netrebnice erau oare atît de îndepărtate de acelea pe care el însuși își îngăduise să le rostească în fața soră-sii? El protestase indignat aprins de furie... dar ce spusese mica și vicleana Tony? "Cine se supără..."

- Nu! zise brusc, cu glas tare, senatorul. Și ridicîndu-și capul cu violență, dădu drumul clanței, făcu un pas hotărît înapoi și adăgă, tot atît de tare: S-a isprăvit!

Apoi tuși ușor pentru a scăpa de neplăcuta senzație pe care i-o lăsase propria-i voce răsunînd în singurătate, se întoarce și începu să se plimbe, cu pași repezi, cu capul aplecat, cu mîinile la spate, de-a lungul șirului de odăi.

- S-a isprăvit! repetă. Trebuia să se termine o dată! îmi pierd vremea cu nimicuri, mă scufund în mocirlă, mă prostesc mai tare decît Christian!...

O, era nespus de mulțumit că nu mai avea nici o incertitudine în ce-l privea! Nu mai depindea decît de el să-și îndrepte situația! Cu forța!... Să vedem... să vedem ce-i cu oferta domnului von Maiboom. Recolta... Recolta de la Poppenrade, în picioare...

- Am s-o fac! șopti pătimaș, scuturîndu-și chiar o mîină cu degetul arătător întins. Am s-o fac!

Nu era oare ceea ce într-adevăr se numește o lovitură? Un bun prilej de a dubla, vorbind pe șleau și cu nițică exagerare, un capital de, să zicem, patruzeci de mii de mărci? Da, era o indicație, un semn ce-l îndemna să se ridice! Era vorba de un început, de o primă lovitură, și primejdia acțiunii nu făcea decît să justifice și mai mult faptul că lăsa la o parte orice scrupul moral. Dacă reușește, se va reface încă o dată, va îndrăzni iarăși, va ști să prindă din nou norocul și puterea cu mlădioase resorturi sufletești...

Nu, din nenorocire pentru ei, domnii Strunck și Hagenström vor pierde această ocazie! Nu de alta, dar există în oraș o firmă care, în cazul de față, în urma legăturilor personale, se bucură de înțîietate!... Într-adevăr, amănuntele de ordin personal aveau o importanță hotărîitoare. Nu era vorba doar de o afacere obișnuită, pe care o lichidezi rece, conform uzanțelor curente. Pornită prin intermediul Antoniei, ea avea mai degrabă caracterul unei chestiuni mai mult sau mai puțin particulare și trebuia manevrată cu discreție și amabilitate. A, nu, orice s-ar spune, Hermann Hagenström nu era omul indicat pentru așa ceva... Ca negustor, Thomas înțelegea să se folosească de conjunctură, și mai tîrziu, la vînzare, va ști să se folosească, desigur, din nou de ea! Pe de altă parte, însă, el îi făcea moșierului strîmtorat un serviciu pe care, dată fiind prietenia Antoniei cu doamna von Maiboom, numai el era chemat să-l ducă la bun sfîrșit. Îi va scrie deci... îi va scrie chiar astă seară, și nu pe hîrtie comercială, cu antetul firmei, ci pe hîrtie de scrisoare particulară, pe care e tipărit doar *Senatorul Buddenbrook*. Îi va scrie cu toată considerația, întrebîndu-l dacă o vizită într-una din zilele următoare, n-ar fi inoportună. Era, oricum, o problemă delicată. Un teren cam lunecos pe care trebuia să se miște cu oarecare grație... Cu atît mai potrivit pentru el.

Mergea cu pași din ce în ce mai iuți, dar respirația îi era tot mai adâncă. Se așează o clipă, sări iar în picioare și-și reluă plimbarea de-a lungul tuturor odăilor. Cîntări încă o dată totul, se gîndi la domnul Marcus, la Hermann Hagenström, la Christian și la Tony. Vedeă holdele pîrguite, aurii, de la Poppenrade, legănîndu-se în vînt, își închipui avîntul general al firmei ce va urma acestei lovituri, respinse cu mînie toate îndoielile și, scuturînd din mînă, spuse încă o dată:

- Am s-o fac.

Doamna Permaneder deschise ușa sufrageriei și îi strigă: "Noapte bună", iar Thomas îi răspunse fără să-și dea seama. Gerda, de la care Christian își luase rămas bun în fața porții, intră și, în ochii ei ciudați, foarte apropiați, lucea acea lumină enigmatică pe care, de obicei, o aprindea muzica. Senatorul se opri mașinal în fața ei, o întrebă tot atît de mașinal de virtuozul spaniol și de desfășurarea concertului, apoi o asigură că vrea să se culce și el, de îndată.

Dar nu se duse la culcare, ci își reluă plimbarea prin odăi. Se gîndea la sacii plini cu grîu, cu secară, cu orz, cu ovăz, care vor umple magaziiile "Leul", "Balena", "Stejarul" și "Teiul" la prețul - o, deloc necuviincios - ce avea de gînd să-l ofere; pe la miezul nopții coborî încet în birou și, la luminarea domnului Marcus, îi scrise pe nerăsuflăte domnului von Maiboom la Poppenrade, o scrisoare pe care, recitînd-o cu capul greu și înfierbîntat, o găsi cea mai bună, cea mai cu tact din cîte întocmise în viața lui.

Asta se întîmplă în noaptea de 26 spre 27 mai. În ziua următoare, Tom îi declară Antoniei, pe un ton ușor și glumeț, că cercetînd problema pe toate fețele a ajuns la concluzia că nu-l poate refuza pe domnul von Maiboom, aruncîndu-l în brațele întîiului borfaș. La 30 ale lunii întreprinse o călătorie la Rostock iar de acolo, cu o trăsură, se duse la moșia domnului von Maiboom.

În zilele următoare se simți într-o dispoziție excelentă, mersul îi redeveni elastic și sigur, înfățișarea de o îndatoritoare amabilitate. O necăjea pe Klothilde, rîdea din toată inima de giumbușlucurile lui Christian, glumea cu Tony, duminică se juca o oră întreagă cu Hanno pe balconul de la etajul al doilea, ajutîndu-i să urce niște saci minusculi într-o mică magazie de culoarea cărămizilor, în timp ce imita strigătele prelungi și monotone ale muncitorilor... iar în ședința din 3 iunie a adunării cetățenești rosti în legătură cu subiectul cel mai plicticos din lume - o problemă fiscală oarecare

- o cuvîntare atît de inspirată și de spirituală, încît i se dădu dreptate în toate chestiunile, iar consulul Hagenström, care se ridicase împotriva lui, se făcu pur și simplu de rîs.

CINCI

Fie din neatenție, fie intenționat, senatorul fu cât pe ce să treacă peste un fapt care, grație doamnei Permaneder, cea mai credincioasă și devotată păstrătoare a hîrtilor familiale, ajunse la cunoștința tuturor: anume că documentele socoteau drept dată a întemeierii casei ziua de 7 iulie 1768 și că se apropia a suta aniversare a acestei zile.

Se părea chiar că Thomas fusese neplăcut impresionat cînd, cu o voce emoționată, Tony îi adusese aminte de această zi. Starea lui de înviorare nu se dovedise de durată. În foarte scurtă vreme el devenise din nou un om tăcut, poate chiar mai tăcut decît înainte. I se întîmpla să părăsească biroul în toiul lucrului pentru a se plimba prin grădină singur, cuprins de neliniște, oprindu-se din cînd în cînd, ca ținut în loc, în timp ce, oftînd, își acoperea ochii cu mîna. Nu vorbea, nu se destăinuia nimănui... Și cui i s-ar fi putut destăinui? Cînd Thomas îi pomenise în treacăt de afacerea de la Poppenrade, domnul Marcus, pentru întîia dată în viața lui, își ieșise din fire - o, a fost un spectacol uluitor! - declinîndu-și orice răspundere și refuzînd orice participare. În fața surorii sale, însă, senatorul se trădă într-o joi seara, pe stradă, în momentul cînd Tony își lua rămas bun de la el, făcînd o aluzie la recoltă. El îi strînse mîna nervos, adăugînd în grabă, cu glas înăbușit: "A, Tony, ce n-aș da să mă văd scăpat de ea!" Apoi făcu stînga-mprejur și plecă brusc, lăsînd-o pe doamna Antonie nedumerită, încremenită... Era parcă o explozie de deznădejde în strîngerea lui nervoasă de mînă și stăruia în această șoaptă atîta spaimă înăbușită cine știe de cînd... Dar cînd, cu cel dintîi prilej, Tony încercă să revină asupra acestei afaceri, el se învălui într-o tăcere și mai închisă, rușinat de slăbiciunea de care se lăsase tîrît o clipă, plin de amărăciune pentru că nu avea destulă tărie să-și ia față de el însuși răspunderea tranzacției întreprinse... Apoi spuse greoi, posomorît:

- Ah, draga mea, aș dori să putem ignora pur și simplu toată povestea asta!

- S-o ignorăm, Tom? Cu neputință! De neînchipuit! Crezi că poți trece sub tăcere un fapt ca acesta? Crezi că orașul întreg ar putea uita însemnătatea acestei zile?

- Eu nu zic că ar putea, eu zic numai că aș prefera s-o putem sărbători în tăcere. E frumos, nici vorbă, să serbezi trecutul, cînd ești plin de speranță în privința prezentului și a viitorului... E plăcut să-ți aduci aminte de strămoși cînd te știi una cu ei și cînd ai conștiința liniștită că în toate împrejurările ai

acționat în spiritul lor. Și jubileul acesta... Dacă ar veni într-un moment mai potrivit... Pe scurt, nu-mi prea arde acum de serbări.

- Nu trebuie să vorbești așa, Tom. De altfel nu așa ai înțeles nici tu lucrurile și știi prea bine că ar fi o rușine, da, o adevărată rușine să lași ca jubileul de o sută de ani al casei *Johann Buddenbrook* să treacă în tăcere. Ești puțin nervos, asta-i tot, și eu știu de ce... deși, în fond n-ai nici un motiv... Dar când va sosi ziua, vei fi tot așa de mișcat și de bucuros ca noi toți...

Tony avea dreptate, ziua nu putea fi trecută cu vederea. Nu peste mult în *Anzeigen* apăru o notiță preliminară care anunța pentru ziua jubileului o recapitulare mai amănunțită a istoriei vechii și renumitei case comerciale - și poate că nici n-ar prea fi fost nevoie de așa ceva pentru a atrage atenția onorabilei bresle a negustorilor. Cît privea familia, Justus Kröger fu întâiul care, joia următoare, aduse vorba despre apropiata aniversare și doamna Permaneder avu grijă ca, îndată după desert, respectabila mapă de piele cu documentele familiei să fie așezată cu solemnitatea cuvenită, pe masă și ca, drept preludiu al serbării, rudele să se ocupe cît mai amănunțit cu datele cunoscute din viața răposatului Johann Buddenbrook, stră-străbunicul lui Hanno, fondatorul firmei. Când a avut friguri cu spuzeală și când vărsat, când a căzut din al treilea pod pe lojniță și când a avut fierbințeală atît de mare că vorbea aiurea; toate acestea Tony le citea cu o seriozitate religioasă. Dar nu se mulțumi cu atît; se întoarse pînă-n secolul al XVI-lea, pînă la cel mai vechi Buddenbrook cunoscut, care fusese consilier în Graben și pînă la croitorul din Rostock căruia "îi mergea de minune" - aceste cuvinte erau subliniate - și care avusese o puzderie de copii vii și morți...

- Ce om minunat! exclamă Tony, apoi se apucă să citească scrisori vechi, îngălbenite și poeme ocazionale...

Domnul Wenzel fu, firește, întâiul care în ziua de 7 iulie își prezentă felicitările.

- Da, domnule senator, o sută de ani..., spunea, în timp ce briciul și cureaua îi jucau sprinten în mîinile roșii... și pot să zic că jumătate, sau aproape jumătate din acest răstimp am fost bărbierul onoratei dumneavoastră familii. La cîte nu ți-e dat să iei parte cînd dimineața de dimineață ești întâiul om cu care șeful stă de vorbă... Domnul consul, răposatul, tot dimineața era mai vorbăreț și atunci se întîmpla să mă întrebe: "Ei, Wenzel, făcea, ce părere ai despre secară? S-o vînd, sau crezi că se mai urcă?..."

- Păi da, Wenzel, nici eu nu-mi pot închipui toată istoria asta fără dumneata. Meseria dumitale are, după cum ți-am mai spus de atâtea ori, ceva foarte atrăgător. Dimineăta, când ți-ai terminat raita, dumneata ești mai documentat decât noi, căci pînă atunci aproape toți șefii caselor mari au trecut pe sub briciul dumitale și știi în ce apă se scaldă fiecare, așa că fiecare în parte are de ce te invidia, fiindcă experiența dumitale e foarte interesantă, Wenzel.

- E oarecare adevăr în asta, domnule senator, dar în ce privește dispoziția dumneavoastră personală, dacă îmi dați voie să vă spun... astăzi sînteți din nou nițel cam palid...

- Așa? Da, am dureri de cap și în măsura în care omul poate prevedea ceva, ele nu-mi vor trece cu una cu două, deoarece azi cred că voi fi solicitat din toate părțile.

- Și eu cred la fel, domnule senator. Simpatia e mare, e chiar foarte mare. Uitați-vă pe urmă nițel afară, domnule senator. O mulțime de steaguri. Și jos, față-n față cu Fischergrube, *Wullenwewer* și *Friedericke Oeverdieck* au arborat toate steagurile...

- Păi atunci dă-i zor, Wenzel, dă-i zor că n-am timp de pierdut.

În ziua aceea, senatorul nu-și puse mai întîi haina de birou, ci îmbracă de la început niște pantaloni de culoare deschisă și o redingotă neagră, de sub care se vedea jiletca albă de pichet. Era de așteptat că va avea vizite înainte de amiază. Senatorul aruncă o ultimă privire în oglinda de pe masa de toaletă, își trecu încă o dată fierul de frezat prin vîrfurile lungi ale mustăților, apoi, cu un oftat scurt, se îndreaptă spre ieșire. Dansul începea.. O, de ar trece cît mai repede ziua aceasta! O să aibă măcar o clipă de singurătate, o să-și poată destinde mușchii feței o singură clipă? Să primești toată ziua, să întîmpini cu tact și demnitate felicitările a vreo sută de oameni, găsind pentru fiecare cu dibăcie și cu un simț sigur al nuanțelor, cuvîntul potrivit, respectuos, serios, prietenos, ironic, glumeț, îngăduitor, cordial... după împrejurări... și să asști de după-amiază pînă noaptea tîrziu la un dineu între bărbați în pivnițele Primăriei...

Nu era adevărat că avea dureri de cap. Era numai obosit și de-ndată ce destinderea nervilor pe care o simțea dimineăta se risipi, el fu din nou copleșit de această mîhnire nelămurită... De ce mințise? Nu avea, oarecum, conștiința în permanență încărcată din pricina acestei proaste stări? De ce? De ce?... Dar nu mai era timp să se gîndească la toate acestea.

Cînd intră în sufragerie, Gerda îi ieși înainte plină de vioiciune. Și ea era îmbrăcată de primire. Purta o fustă dreaptă de stofă scoțiană, o bluză albă și un bolero de mătase subțire ce se asorta cu roșul închis al părului ei greu. Își arată zîmbitoare dinții lați, simetrici care erau și mai albi decît frumoasa ei față; și chiar ochii ei căprui, apropiați și enigmatici, cu umbre viorii, zîmbeau astăzi.

- De ceasuri întregi sînt în picioare, așa că îți închipui cît de entuziaste sînt felicitările mele.

- Ce vorbești? Te impresionează cei o sută de ani?

- Cît se poate de profund... dar se prea poate să nu am această impresie decît din pricina atmosferei de sărbătoare... Ce zi! Ia te uită de pildă aici, spuse, arătînd spre masa pe care se afla micul dejun, împodobită cu flori de grădină, e opera domnișoarei Jungmann... De altfel te înșeli dacă crezi că în momentul acesta ai putea să-ți iei ceaiul. În salon te așteaptă membrii mai importanți ai familiei, pentru a-ți oferi un dar la care, în oarecare măsură, am contribuit și eu... Ascultă, Thomas, acesta nu e, firește decît începutul șirului de vizite ce se vor desfășura. Un timp am să rezist, dar către amiază o să mă retrag, ți-o spun de pe acum. Cu toate că barometrul a coborît nițel, cerul e încă de un albastru nerușinat. Nimic de zis, se potrivește de minune cu steagurile - căci tot orașul e împodobit - dar are să fie o căldură îngrozitoare. Acum să trecem dincolo; micul dejun o să mai aștepte. Trebuia să te scoli mai devreme. Din pricina asta prima emoție a zilei ai s-o înghiți pe inima goală...

Doamna consul, Christian, Klothilde, Ida Jungmann, doamna Permaneder și Hanno se aflau în salon. Tony și Hanno țineau drept în sus, nu fără efort, darul familiei, un panou mare, comemorativ... Doamna consul îl îmbrățișa, adînc mișcată, pe fiul ei cel mai mare.

- Dragul meu copil, e o zi frumoasă... O zi frumoasă, repetă. Nu trebuie să încetăm niciodată de a-l lăuda în inimile noastre pe Domnul pentru toate darurile... darurile... Plîngea.

O undă de slăbiciune îl cuprinse pe senator în timpul acestei îmbrățișări. Era ca și cum în adîncul ființei lui ceva s-ar fi desfăcut, l-ar fi părăsit. Buzele-i tremurau. Simțea un fel de lîncedă nevoie de a rămîne în brațele mamei sale, la pieptul ei, învăluit în parfumul delicat ce se ridica din mătasea moale a rochiei, cu ochii închiși, să nu mai vadă nimic, să nu mai trebuiască să vorbească nimic... O sărută, apoi se îndreptă din șale pentru a-i întinde mîna fratelui său, care i-o strînse cu acea expresie pe jumătate

distrată, pe jumătate încurcată, pe care o avea la ocazii solemne. Klothilde îi spuse câteva cuvinte tăgăunate și prietenoase. Cît despre domnișoara Jungmann, aceasta se mulțumi să se încline adînc, în timp ce mîna ei se juca cu lanțul de argint ce cobora pe sînu-i neted.

- Vino-ncoace, Tom, spuse, cu glas tremurat doamna Permaneder. Nu-l mai putem ține, Hanno și cu mine.

Sușinea aproape singură panoul, deoarece brațele lui Hanno nu prea aveau putere, și cu fața ei însuflețită, dar încordată peste măsură, Tony părea întruparea unei martire în extaz. Ochii-i erau umezi, obrajii aprinși, iar vîrfurile limbii și-l juca pe buza de sus cu o expresie pe jumătate disperată, pe jumătate ștregărească...

- Da, iată vin! spuse senatorul. Dar asta ce-i? Lăsați-l jos, o să-l proptim de ceva. Așeză panoul la perete, lîngă pian și, înconjurat de ai săi, se opri în fața lui.

Rama grea de nuc sculptat cuprindea un carton așezat sub sticlă, reprezentînd portretele celor patru proprietari ai firmei *Johan Buddenbrook*. Sub fiecare, cu litere de aur, numele și anul. Era acolo, copiat după un tablou vechi în ulei, portretul lui Johann Buddenbrook, fondatorul, un domn bătrîn, înalt și grav, cu buzele strînse, care privea sever și hotărît pe deasupra jaboului. Urma fața rotundă și jovială a lui Johann Buddenbrook prietenul lui Jean Jacques Hoffstede. Lîngă el, cu bărbia vîrîtă în gulerul tare și înalt, cu gura mare și încrețită, cu nasul proeminent și foarte coroiat, consulul Johann Buddenbrook își ațintea ochii plini de profunzime, parcă în extaz divin asupra privitorului; și în sfîrșit, era acolo însuși Thomas Buddenbrook, la o vîrstă ceva mai tînă... Printre portrete șerpua o ghirlandă stilizată de spice de aur, sub care, cu cifre tot de aur și alăturate semnificativ, străluceau datele: 1768-1868. Iar deasupra întregului tablou, scrisă cu caractere înalte, gotice, cu caligrafia aceleia care o transmisese urmașilor săi, se putea citi maxima: "Fiule, ziua să-ți vezi cu drag de negoț, dar să-l faci într-așa fel încît să nu-ți tulbure somnul, noaptea". Cu mîinile la spate, senatorul contemplă îndelung tabloul:

- Da, da, spuse deodată, cu un accent puțin ironic, o noapte de odihnă netulburată e un lucru bun... Apoi, întorcîndu-se către toți cei de față, rosti grav, deși cam grăbit: Vă mulțumesc din inimă, dragii mei! E un dar frumos și plin de semnificații!... Ce credeți, unde să-l atîrnăm? În cabinetul meu?

- Da, Tom, în cabinetul tău, deasupra mesei de scris, răspunse doamna Permaneder, îmbrățișîndu-și fratele; apoi trăgîndu-l spre balcon, îi arătă

strada. Sub cerul de vară de un albastru adânc, steagurile în două culori fluturau pe toate casele din Fischergrube și din Breite Strasse, pînă în port, unde în cinstea armatorului lor, vasele *Wullenwewe* și *Friederike Oeverdieck* erau împodobite cu flamuri de sus pînă jos.

Așa e tot orașul! spuse doamna Permaneder și glasul îi tremura. Am dat o raită pe străzi, Tom. Și familia Hagenström și-a împodobit casa cu steaguri. Hah, n-aveau încotro... Să fi poftit!... Le spargeam ferestrele! Tom zîmbi, iar ea îl trase înapoi în odaie, în fața mesei. Și aici sînt telegramele, Tom... primele numai, cele personale, firește, de la membrii familiei care sînt departe. Telegramele prietenilor de afaceri sosesc la birou...

Deschiseră cîteva depeșe: de la radele din Hamburg, de la cei din Frankfurt, de la domnul Arnoldsen și familia sa din Amsterdam, de la Jurgen Kröger din Wismar... Deodată, doamna Permaneder roși pînă în albul ochilor.

- În felul lui e un om bun, spuse, întinzîndu-i fratelui său o telegramă pe care o deschisese ea. Telegrama era semnată: *Permaneder*.

- Dar vremea trece, spuse senatorul, deschizînd capacul ceasului său de buzunar... Aș vrea să iau un ceai. Vreți să-mi țineți de urît? în curînd casa va fi un adevărat furnicar... La un semn al Idei Jungmann, nevastă-sa îl reținu.

- Un moment, Thomas... știi, Hanno trebuie să plece îndată la meditație... Ar vrea să-ți recite niște versuri... Vino încoace, Hanno... Și acum ca și cum nimeni n-ar fi de față, fără emoție!

Chiar în timpul vacanței - căci în iulie școala era în vacanță de vară - micul Johann trebuia să ia lecții particulare de aritmetică, pentru a putea ține pas cu clasa lui și la această materie. Undeva în suburbia Sfînta Gertrude, într-o odaie încinsă de căldură, unde nu mirosea tocmai bine, un om cu barba roșie și unghiile murdare îl aștepta pentru a repeta cu el afurisita de tablă a înmulțirii. Mai întîi, însă, trebuia să-i spună lui papă o poezie pe care, ajutat de Ida, o învățase cu atîta grijă în balconul de la etajul al doilea...

În haina lui de marinar danez, cu guler lat, de pînză, cu plastron alb și cu o cravată mare de matelot țîșnind de sub guler, Hanno stătea rezemat de pian, cu piciorușele lui subțiri încrucișate, cu capul și trapul înclinate puțin într-o parte, într-o atitudine plină de sfioasă și inconștientă grație. Fusesse tuns în urmă cu două sau trei săptămîni, fiindcă la școală nu numai colegii, ci și învățătorii făceau haz de părul lui prea lung. Dar din creștetul capului buclele îi porneau totuși dese și mătăsoase, coborînd pe tîmple și spre

fruntea delicată. Își ținea pleoapele aproape închise, așa încât genele-i lungi și castanii cădeau pe umbra albăstruie ce-i încercuia ochii, iar buzele strânse păreau ușor schimonosite.

Știa bine ce avea să se întâmple; o să-i vină să plîngă și n-o să poată termina poezia aceasta care îi strîngea inima, ca duminica, la biserica Sfintei Marii, cînd domnul Pfuhl, organistul, cîntă la orgă într-un anumit fel pătrunzător și solemn... Va plînge ca totdeauna cînd i se cerea să se producă, sau cînd cineva îl examina, punîndu-i la încercare însușirile și prezența de spirit, cum îi plăcea lui papă s-o facă. Dacă măcar mama n-ar fi vorbit despre emoție! Cuvîntul acesta trebuia să fie o încurajare, firește, dar ea a dat greș și Hanno simțea acest lucru. Toți stăteau și se uitau la el. Și toți se temeau și așteptau să-l vadă plîngînd... Era oare cu puțință să nu plîngă? Își ridică genele căutînd ochii Idei care sucea întruna lanțul de la ceas și cu obișnuita ei bunăvoință amestecată cu asprime, îl încuraja, dînd din cap. Îl cuprinse o dorință nețărmurită de a se ghemui la pieptul ei, de a se lăsa dus de acolo, de a nu mai auzi nimic decît glasul ei adînc, molcomitor: "Liniștește-te, Hanno, puiule, nu trebuie să reciți nimic!"

- Ei bine, fiul meu, s-auzim! spuse scurt, senatorul.

Se așezase într-un fotoliu lîngă masă și aștepta. Nu zîmbea deloc, cum nu zîmbea niciodată cu asemenea prilejuri. Grav, ridicîndu-și o sprinceană, el măsura cu o privire scrutătoare, ba chiar rece, făptura micului Johann.

Hanno se îndreptă din șale. Își trecu mîna peste lemnul lustruit al pianului, își roti privirea sfioasă peste cei de față și, încurajat puțin de blîndețea ce radia din ochii bunicuței și ai mătușii Tony, începu cu glasul stins, ușor răgușit: *Cîntecul de duminică al păstorului...* de Uhland.

- A, nu, drăguțele, nu așa! strigă senatorul. Nu se stă lipit de pian, cu mîinile încrucișate pe burtă... Atitudine nestingherită! Vorbă nestingherită! Asta-i prima condiție. Treci colea între draperiile de la ușă! Și acum capul sus... iar brațele lasă-le să atîrne libere!...

Hanno se postă în pragul ușii ce se deschidea spre odaia de toate zilele și își lăsă brațele în jos. Ascultător, el își înălță capul, dar genele și le coborî atît de adînc încît ochii nu i se mai vedeau deloc. De pe acum, pesemne, ei înotau în lacrimi.

- "Aceasta-i ziua Domnului", rosti el încet de tot.

Cu atît mai tare răsună glasul tatălui său care-l întrerupse:

- O recitare începe printr-o înclinare în fața auditorilor, fiul meu! Și trebuie să vorbești mai tare! Încă o dată, te rog! *Duminica păstorului...* Era o

cruzime din partea lui și senatorul știa foarte bine că prin această cruzime el îi răpește copilului ultimul pic de ținută și de putere de rezistență. Dar tocmai asta era: băiatul să nu se lase despuiat, să nu se zăpăcească! Să aibă tărie și bărbăție... *Duminica păstorului!*... repetă neînduplecat și încurajator.

Dar cu Hanno se isprăvise. Capul îi căzuse pe piept, iar mînuța dreaptă, care îi ieșea palidă, cu artere albastrui, din mîneca albastră de marinar, foarte strîmtă jos și împodobită cu o ancoră brodată, frămînta convulsiv brocartul draperiei.

- "Sînt singur în întinsa cîmpie...", atît mai putu rosti și cu asta termină definitiv. Atmosfera poeziei îl doborî. O copleșitoare compătimire față de sine însuși îi tăie cu desăvîrșire vocea și lacrimile-i izvorîră nestăvilite de sub gene. Îl apucă deodată nostalgia unor nopți în care, puțin bolnav, zăcea în pat cu dureri de gît și cu o ușoară febră... și Ida venea să-i dea de băut și să-i pună - cu cît drag! - o nouă compresă pe frunte... Se aplecă într-o parte, își lăsă capul pe mîna cu care se ținea de draperie și se porni pe un plîns cu suspine...

- Ei bine, asta nu e nici o plăcere, spuse senatorul aspru și mînios, ridicîndu-se din fotoliu. De ce plîngi? De plîns e doar faptul că nici într-o zi ca asta nu ești în stare să-ți aduni forțele ca să-mi faci o bucurie. Ce ești tu? O fetiță? Ce o să se aleagă de capul tău dacă ai să continui tot așa? Ai de gînd să izbucnești în lacrimi ori de cîte ori va trebui să le vorbești oamenilor?

"Niciodată, își zicea în disperarea lui Hanno, n-am să le vorbesc oamenilor."

- Gîndește-te bine pînă după-masă la ce ți-am spus, încheie senatorul; și în timp ce Ida Jungmann, în genunchi lîngă odorul ei, îi zvînta lacrimile, cînd dojenindu-l, cînd mîngîindu-l cu gingășie, el trecu în sufragerie.

Își luă în grabă micul dejun. În timpul acesta maică-sa, Tony, Klothilde și Christian plecară. Împreună cu Krögerii, cu familia Weinschenk și cu cucoanele Buddenbrook, ei aveau să prînzească aici, la Gerda, cu toții, în timp ce senatorul, vrînd-nevrînd, trebuia să asiste la banchetul din pivnițele Primăriei; nu avea însă de gînd să zăbovească prea mult și spera ca seara să-și poată regăsi familia în casa lui.

Așezat la masa împodobită cu ghirlande de flori, el sorbi ceaiul fierbinte din farfurioară, mîncă la repezeală un ou și pe scări trase cîteva fumuri din țigară - Grobleben, cu șalul de lînă la gît chiar în acest anotimp călduros, cu o cizmă trasă pe brațul stîng, cu peria de ghete în mîna dreaptă și cu un strop

lunguiet în vârful nasului, intră în vestibulul cel mare, venind prin coridorul dinspre grădină și înainta în întâmpinarea patronului său pînă în dreptul scării principale, unde stătea țeapăn ursul cafeniu, ținînd în labe tava pentru cărțile de vizită.

- Hei, domnule senator, o sută de ani... și cîn' stai și te gîndești că unii-s putrezi de bogați și alții n-au după ce bea apă...

- Bine, Grobleben, foarte bine!

Și senatorul strecură o monedă în mîna înarmată cu peria de ghete, apoi străbătu vestibulul și biroul de primire din imediata apropiere. În biroul principal el fu întâmpinat de casier, un bărbat deșirat, cu ochi credincioși, care în fraze îngrijite îi transmise urările întregului personal. Senatorul îi mulțumi lapidar și se așeză la locul lui lîngă fereastră. Dar abia apucă să arunce o privire asupra ziarelor rînduite pe masă și să deschidă corespondența, că cineva și bătu la ușa ce dădea spre coridorul din față și un grup de vizitatori veniți să-l felicite își făcu apariția.

Era o delegație a muncitorilor de la antrepozite, șase oameni, care intrară cu mers greoi, cu picioarele rășchirate, cu colțurile gurii lăsate în jos, răsucindu-și șepcile în mîini cu o expresie de nespusă sinceritate. Purtătorul lor de cuvînt scuipă pe parchet zeama brună de mahorcă, își smuci nădragii și vorbi cu glasul sugrumat de emoție de cei "o sută de ani bătuți pe muchie" și de "alte multe sute ce o să vină de aci-înainte..." Senatorul îi lăsă să întrevadă o considerabilă urcare de salariu pentru săptămîna în curs, apoi își luă ziua bună de la ei.

Veniră apoi funcționarii de la fisc, pentru a-l felicita, în numele administrației, pe șeful lor. La ieșire, în ușa, ei se întîlniră, cu un grup de marinari care, conduși de doi timonieri, fuseseră delegați de echipajele celor două vase, *Wullenwewer* și *Friederke Oeveniieck*, ancorate pentru moment în port. Și veni o delegație a hamalilor, cu bluze negre, cu pantaloni prinși sub genunchi și cu joben pe cap. Din cînd în cînd se anunța cîte un cetățean răzleț. Astfel apăru croitorul Stuht din Glockengiesserstrasse, îmbrăcat într-o redingotă neagră peste cămașa de lînă. Cutare sau cutare vecin, printre ei și Iwersen, proprietarul florăriei, veni de asemenea să-l felicite. Un factor poștal bătrîn, cu barba albă, cu cercei în urechi, cu ochi urduroși, un tip original cu care, cînd era bine dispus, senatorul avea obiceiul să intre în vorbă pe stradă și pe care nu-l scotea din "domnule diriginte de poștă", strigă chiar din ușa:

- Nu pentru *asta*, dom'le senator, nu pentru *asta* am venit... Știu eu bine, toată lumea spune că aici e ceva de căpătat, dar eu n-am venit pentru *asta*!

Totuși omul primi bucuros moneda ce i se dădu... Defilarea nu se isprăvea. La ora zece și jumătate, jupîneasa anunță că în salon doamna senator primește primii vizitatori.

Thomas Buddenbrook părăsi biroul și urcă în grabă scara principală. Sus, lângă ușa salonului, zăbovi o jumătate de minut în fața oglinzii, își îndreptă cravata și aspiră o clipă mireasma de apă de colonie din batistă. Era palid, deși tot trupul îi era asudat; mîinile și picioarele însă-i rămaseră reci. Vizitele din birou îl sleiseră aproape... Oftă adînc și intră pentru a saluta, în încăperea scaldată în soare, pe consulul Huneus, angrosist de lemne, om cu o avere de cinci milioane, pe soția lui, pe fata lor și pe soțul acesteia, domnul senator doctor Giesecke. Domnii și doamnele veniseră cu toții de la Travemünde unde își petreceau luna iulie împreună cu cele'mai multe dintre familiile de seamă și nu-și întrerupseseră cura de băi decît pentru a cinsti cu prezența lor jubileul casei Buddenbrook.

Nu trecură nici trei minute de cînd ședeau împreună în fotoliile curbate, de culoare deschisă, cînd în prag apăru consulul Oeverdieck, fiul răposatului primar, cu nevastă-sa, născută Kistenmaker. Și cînd consulul Huneus își luă rămas bun, el se pomeni față-n față cu fratele lui care avea un milion mai puțin, dar în schimb era senator.

Acum începu cu adevărat hora. Ușa mare, albă, împodobită cu amorași cîntînd, sculpați în relief, nu se închidea decît pentru o clipă, două și lăsa să se vadă, fără întrerupere, vestibulul inundat de lumina ce cădea din tavan ca și scara principală pe care musafirii urcau și coborau neîncetat. Cum, însă, salonul era încăpător și grupurile ce se închegau stăteau locului, prinse în discuție, numărul celor ce soseau era mult mai mare decît al celor ce plecau. În curînd, oaspeții nu se mai mărginiră doar la salon, ci scutind-o pe fata din casă de a tot închide și deschide ușa, care fu dată la perete, se adunară pîlcuri-pîlcuri și pe coridorul cu parchet pe jos. Zumzet de voci feminine, răspunzînd glasurilor duduitoare de bărbați, strîngerii de mîini, reverențe, glume și rîsete zgomotoase, mulțumite, ridicîndu-se printre coloanele ce susțin scările pînă la tavanul înalt, de sticlă, pînă la "luminatorul" ce le răsfrînge în ecouri. Senatorul Buddenbrook primește, cînd în capul scărilor, cînd înăuntru, pe pragul balconului, felicitările murmurate grav și formal, sau rostite cu dezinvoltură și cordialitate. Primarul, doctorul Langhals, un om distins, scund, cu bărbia rasă ce-i dispăre sub legătura albă de la gît, cu

cotlete scurte și cărunte și cu o privire obosită de diplomat, e primit cu respect unanim. Consulul Kistenmaker, negustorul de vinuri, împreună cu soția sa, născută Möllendorpf, ca și fratele și asociatul său Stephan, discipolul și prietenul cel mai credincios al senatorului Buddenbrook, cu soția sa, o fată de moșier cu o înfățișare extrem de sănătoasă, a sosit și el. Văduva răposatului senator Möllendorpf tronează în salon, drept în mijlocul canapelei; în timp ce copiii ei, domnul consul August Möllendorpf cu soția sa Julchen, născută Hagenström, intră tocmai în clipa aceasta, felicită și trec, salutînd în dreapta și în stînga, prin mulțime. Consulul Hermann Hagenström a găsit în rampa scărilor un sprijin pentru trupul său greoi și în timp ce nasul său turtit, culcat pe buza de sus, răsuflă cu oarecare greutate în barba roșcată, el stă de vorbă cu domnul senator doctor Cremer, șeful poliției, a cărui față, zîmbind cu o anumită șiretenie blîndă, e încadrată de niște favoriți castanii, presărați cu numeroase fire cărunte. Procurorul general Moritz Hagenström, a cărui frumoasă soție, născută Puttfarken, din Hamburg, e de asemenea de față, își arată zîmbind dinții stricați, colțuroși.

Bătrînul doctor Grabow poate fi văzut ținînd o clipă în mîinile sale dreapta senatorului Buddenbrook, dar arhitectul Voigt îi ia numaidecît locul. Pastorul Pringsheim, în veșminte laice, subliniindu-și demnitatea preotească doar prin lungimea redingotei, urcă scările cu brațele deschise și cu fața pe de-a-ntregul transfigurată. Și Friederich Wilhelm Marcus e de față. Domnii care reprezintă o corporație, adunarea cetățenească, Senatul, Camera de Comerț, s-au prezentat în frac. E ora unsprezece și jumătate. S-a făcut o căldură înăbușitoare. De un sfert de ceas stăpîna casei s-a retras.

Deodată, de jos, de la intrarea principală, se aude un tropăit, un tîrșăit de pași ca și cum mai mulți inși ar fi intrat buluc în vestibul și în același timp răsună un glas gălăgios, umplînd toată casa... Lumea se repede la rampa scării, se înșiră de-a lungul coridorului, în fața ușilor ce dau spre salon, spre sufragerie, spre odaia de fumat, toți privesc în jos. Acolo în vestibul, o ceată de cincisprezece-douăzeci de inși, cu instrumente muzicale, se înșiră sub comanda unui domn cu perucă șatenă, cu barbă sură de marinar, și care vociferează arătîndu-și întreaga garnitură de dinți falși, lați și galbeni... Ce mai e și asta? Consulul Peter Dohlmann își face intrarea cu orchestra Teatrului Municipal! Iată-l urcînd scările în triumf, fluturînd în mînă un teanc de programe!

Și în această acustică imposibilă, disproporționată, în care sunetele se contopesc, acordurile se înghit reciproc și fără sens, în care totul e dominat

de hurel și grohăit excesiv al trombonului pe care-l căznește un grăsun cu o mutră disperată, începe concertul în cinstea casei Buddenbrook, cu ocazia jubileului ei. Prima bucată e coralul *Cu toții Domnului să-i mulțumiți*, după care urmează imediat o parafrază a *Frumoasei Elena* de Offenbach, urmată la rîndul ei de un potpuriu de cîntece populare... E un program destul de cuprinzător. Drăguță idee a avut Dohlmann! Lumea îl felicită și nimeni nu se mai gîndește să plece înainte de sfîrșitul concertului. Oamenii stau în picioare sau șed în salon și pe coridoare, ascultă și se întind la taifas.

Thomas se afla împreună cu Stephan Kistenmaker, cu doctorul Giesecke, senatorul, și cu arhitectul Voigt, mai la o parte, dincolo de scara principală, lîngă ușa exterioară a odăii de fumat, nu departe de scările ce duceau la etajul al doilea. Stătea rezemat de perete, arunca din cînd în cînd cîte o vorbă în conversație și privea tăcut, peste balustradă, în gol. Căldura se întetise, se făcuse și mai apăsătoare; nu mai părea exclus să plouă, căci judecînd după umbrele ce treceau pe deasupra luminatorului, cerul prinsese a se înnora. Da, umbrele erau atît de dese și se fugăreau atît de repede, încît lumina tremurîndă, schimbătoare din casa scărilor începu să devină supărătoare pentru ochi. Strălucirea stucului aurit, a policandrului de alamă, a instrumentelor muzicale de tinichea se stingeau acolo jos, pentru ca în clipa următoare să se aprindă din nou... O singură dată umbra zăbovi ceva mai îndelung și în acest răstimp se auzi un pîrîit ușor; la intervale mai mari, de cinci, șase sau șapte ori, ceva dur izbi geamul luminatorului: cîteva boabe de grindină, fără îndoială. Apoi lumina soarelui inundă din nou toată casa, de sus pînă jos.

Există o stare de depresiune în care tot ceea ce în împrejurări normale abia ne supără, provocînd în același timp o sănătoasă reacție a indignării noastre, ne doboară, ne umple de o mîhnire lîncedă, surdă și tăcută... Printr-o asemenea stare sufletească trecea Thomas, amărît de purtarea micului Johann, întristat de sentimentele pe care întreaga solemnitate i le stîrnea și încă și mai mîhnit din pricina acelor pe care, cu cea mai mare bunăvoință, nu-i era cu putință să le încerce. Căutase în mai multe rînduri să se reculeagă, să-și însenineze privirea și să-și spună că ziua aceasta e o zi frumoasă care în chip necesar trebuie să-l înalțe, să-l umple de bucurie. Dar cu toate că zgomotul instrumentelor, învîlmășeala de glasuri și spectacolul mulțimii de oameni îi zguduiau nervii și, împreună cu amintirea trecutului și a tatălui său, izbuteau adesea să-i dea oarecare emoție, ceea ce predomina în

el era impresia de ridicol și de penibil ce se lega de toate acestea: de muzica ieftină, cu acustica deformată, de mulțimea banală ce trăncănea despre cursurile de la bursă și despre dineuri... și tocmai acest amestec de emoție și de dezgust îl cufundau într-o stare de surdă deznădejde.

La douăsprezece și un sfert, când programul orchestrei de la Teatrul Municipal se apropia de sfârșit, interveni un incident care nu tulbură întru nimic și nu întrerupse deloc desfășurarea serbării, dar care prin caracterul lui strict de afaceri, îl obligă pe amfitrion să-și părăsească pentru câteva minute musafirii. Într-un moment când orchestra tocmai făcuse o pauză, intimidat și dezorientat de atâtea personalități, cel mai tânăr practicant de birou, un omuleț pipernicit, urcă scara principală. Cu fața aprinsă de rușine, ascunzându-și capul între umeri mai mult decât era nevoie, tânărul își bălăbănea exagerat unul din brațele foarte subțiri și nefiresc de lungi - asta pentru a-și da un aer de siguranță și nepăsare - în timp ce în cealaltă mână ținea o hîrtie împăturită, o telegramă. Practicantul urca și privirea lui timidă zbura în zig-zag în căutarea șefului; îl descoperi tocmai în colțul opus și se îndreptă spre el, strecurându-se, cu scuze murmurate în grabă, prin mulțimea care-i stătea în cale.

Sfiala lui era cu totul de prisos, deoarece nimeni nu-l băga în seamă. Fără să-l ia în seamă și continuându-și taifasul, cu o ușoară mișcare, invitații îi făcură loc și ochii lor înregistrară doar în treacăt că, înclinându-se adînc, tânărul îi întinse telegrama senatorului Buddenbrook și că acesta se îndepărtă numaidecît de Kistenmaker, Giesecke și Voigt, ca s-o citească. Chiar în ziua aceea, când marea majoritate a telegramelor cuprindeau numai felicitări, toate depeșele sosite în orele de birou trebuiau să i se prezinte imediat și în orice împrejurare.

În josul treptelor ce duceau la etajul al doilea, coridorul făcea o cotitură și de aici el înainta de-a lungul sălii mari pînă la scările de serviciu, de unde se deschidea o a doua intrare în această încăpere. Față-n față cu scara ce ducea la etajul al doilea, era fereastra pentru ascensorul care urca mîncărurile de la bucătărie și alături de ea, lîngă perete, se afla o masă mai mare pe care jupîneasa curăța de obicei argintăria. Aici se opri senatorul și, întorcîndu-se cu spatele către practicantul cocoșat, desfăcu telegrama.

Brusc, ochii i se dilatară atît de tare, încît oricine l-ar fi văzut s-ar fi dat cu groază îndărăt, apoi, dintr-o singură mișcare scurtă, convulsivă, el aspiră aerul atît de repede încît într-o clipă gîtlejul i se uscă și îl apucă tusea.

- E bine așa, atît putu să rostească, dar din pricina zgomotului de la spatele său nu se putea înțelege ce spune. E bine așa, repetă el, dar numai întîile două cuvinte fură rostite cu glas tare, cel din urmă fu doar șoptit.

Și cum senatorul nu se mișcă, nu se întoarce și nu schiță nici cel mai vag gest, practicantul cocoșat se mai legănă o clipă, nesigur și șovăind, cînd pe un picior, cînd pe celălalt, apoi executînd încă o dată plecăciunea lui bizară, coborî pe scările de serviciu.

Senatorul Buddenbrook rămase în picioare lîngă masă. Mîinile în care ținea telegrama deschisă îi atîrnau inerte; cu gura mereu întredeschisă respira scurt, chinuit și repede, și în timp ce partea de sus a trupului i se mișca zbuciumată înainte și înapoi, el clătina întruna din cap, absent, ca lovit de trăsnet.

- Puțină grindină... puțină grindină, repetă fără nici o noimă. Apoi începu să respire mai adînc, mai liniștit, trupul își mai domoli zbuciumul; o expresie obosită, aproape frîntă îi învălui ochii pe jumătate închiși și dînd grav din cap se întoarce într-o parte.

Deschise ușa sălii și intră. Cu capul plecat, pășea încet pe parchetul ca oglinda al vastei încăperi și în fund de tot, lîngă fereastră, se lăsă pe una din sofalele tapisate în roșu-închis așezate în colțuri. Era liniște și răcoare aici. Se auzea clipocitul havuzului din grădină, o muscă se izbi de geam bîzîind; zgomotul din odăile din față nu ajungea decît înăbușit pînă acolo. Își lăsă capul obosit pe pernă și închise ochii.

- E bine așa, e bine așa, îngîină aproape șoptit; apoi răsufîind împăcat, eliberat repetă: E foarte bine așa.

Cu mîinile și picioarele întinse, cu o expresie de liniște pe față, el se odihni cinci minute. Apoi își înălță capul, împături telegrama, o vîrî în buzunarul dinăuntru al hainei și sări în picioare pentru a se duce la musafirii lui.

Dar în aceeași clipă, cu un geamăt de dezgust, el se lăsă din nou pe pernă. Muzica... muzica începuse iarăși cu un zgomot stupid ce voia să fie un galop; toba mare și talgerele marcau un ritm cu care celelalte mase sonore, unele pripite, alte întîrziate, nu puteau ține pas, într-un talmeș-balmeș de pîrîituri, de pocnete și de țuituri de clopoței, supărător și îngrozitor de iritant în naiva lui spontaneitate, spintecat de stridențele demente ale piculinei.

ȘASE

- O, Bach, Sebastian Bach, preastimată doamnă! exclamă domnul Edmund Pfluhl, organist la biserica Sfânta Maria, străbătînd foarte agitat salonul, în timp ce Gerda, zîmbind, cu capul proptit în palmă, ședea la pian, iar Hanno, numai ochi și urechi, se cuibărise într-un fotoliu, cuprinzîndu-și unul din genunchi cu amîndouă mîinile... Desigur... cum spuneți și dumneavoastră... el este acela prin care armonia a triumfat asupra contrapunctului... el a creat armonia modernă, desigur! Dar prin ce mijloace? Să vă spun prin ce mijloace? Prin dezvoltarea progresivă a stilului contrapunctic... O știți tot atît de bine ca și mine. Care a fost așadar principiul generator al acestei dezvoltări? Armonia? O, nu! Nu, deloc! Ci contrapunctul, preastimată doamnă! Contrapunctul!... La ce ar fi dus, vă întreb, experiențele în sensul armoniei absolute? Vă previn... și atîta vreme cît limba mă va asculta, mă voi ridica împotriva experiențelor exclusive de armonie!

În asemenea discuții organistul se lăsa însuflețit de o ardoare nemaipomenită și îi dădea curs liber, fiindcă se simțea acasă în acest salon. În fiecare miercuri după-masă, voinic, spătos, cu umerii cam ridicați, apărea în prag, îmbrăcat într-o redingotă cafenie ale cărei poale îi acopereau îndoitura genunchilor, apoi, în așteptarea partenerei sale, deschidea cu drag pianul Bechstein, rînduia partiturile de vioară pe pupitrul sculptat și ataca numaidecît un preludiu pe care-l executa ușor și cu artă, în timp ce, plin de mulțumire, își înclina capul cînd pe un umăr, cînd pe celălalt.

O masă enormă de păr, un desîș uluitor de bucle mărunte, aspre, roșcate și cărunte pe ici pe colo, dădeau acestui cap un aspect neobișnuit făcîndu-l să pară masiv și greu, deși el trona în voie pe gîtul lung, înzestrat cu un enorm măr al lui Adam, ce se ridica deasupra gulerului răsfîrînt. Mustața stufoasă, neîngrijită, de aceeași culoare cu părul, îi ieșea cu mult mai în relief decît nasul, mic și turtit. Pe sub ochii rotunzi, căprui și sclipitori, a căror privire, cînd organistul cînta, părea că trece visătoare prin lucruri și își găsește repaus undeva dincolo de aparențe, pielea puțin umflată făcea pungi... Fața aceasta nu avea nimic semnificativ, în orice caz nu purta pecetea unei inteligențe deosebit de puternice și de vioaie. De cele mai multe ori pleoapele-i erau închise pe jumătate și adeseori, chiar cînd buza de jos nu se dezlipea de cea de sus, bărbia îi atîrna lăbărțată, fără energie, ceea ce dădea

gurii o expresie moale și închisă, năîngă și necontrolată, ca a unui om pe care-l fură o dulce picoteală...

Dar această moliciune exterioară era într-un straniu contrast cu tăria și demnitatea caracterului. Edmund Pfuhl era un organist foarte apreciat și-n alte părți, iar faima erudiției lui în domeniul contrapunctului trecuse dincolo de zidurile orașului natal. Cărticica tipărită de el despre muzica bisericească era recomandată ca studiu facultativ în două-trei conservatoare, iar fugile și prelucrările lui corale se cântau ici și colo, unde, întru slăvirea Domnului, răsuna o orgă. Aceste compoziții, ca și fanteziile cu care cinstea duminicile în biserica Sfintei Marii, erau inatacabile, imaculate, pline de neînduplecata și impunătoarea demnitate morală și logică a unei teze severe. Ele erau străine de orice frumusețe pămîntească și ceea ce exprimau nu avea nimic apropiat de sensibilitatea pur umană a unui profan. Ceea ce vorbea din ele, ceea ce triumfa victorios în ele, era tehnica devenită religie ascetică, știința înălțată la rangul de scop în sine, la sfințenie absolută. Edmund Pfuhl avea o părere destul de proastă despre tot ce tinde spre agreabil și vorbea fără dragoste despre melodia frumoasă, asta e adevărat. Dar oricît ar părea de neînțeles, el nu era un om sec, un tip osificat. "Palestrina!" spunea, cu o expresie categorică ce-ți dădea fiori. Dar în clipa următoare, în timp ce executa la orgă un șir de fraze de o măiestrie arhaică, chipul lui nu mai era decît blîndețe, încîntare și reverie și, ca și cum ar fi văzut în plină acțiune ultima necesitate a tot ce se întîmplă, privirea lui se odihnea într-o sacră depărtare... privirea aceea de muzician ce pare vagă și goală, fiindcă zăbovește în împărăția unei gândiri mai adînci, mai curate, mai pure decît aceea a conceptelor și ideilor pe care le formulăm prin cuvinte.

Mîinile lui erau mari, moi, în aparență fără oase, și acoperite de pistru, și tot moale și cavernoasă (de parcă o bucățică i s-ar fi oprit în gît) îi era și vocea cu care o saluta pe Gerda Buddenbrook cînd ea dădea la o parte draperiile de la ușă și intra din odaia de toate zilele: "Sluga dumneavoastră, doamnă!", în timp ce se ridica puțin de pe scaun și, înclinîndu-se, primea respectuos mîna ce i se întindea, cu stînga ataca un *la* viguros și clar, după care Gerda își apuca vioara și o acorda repede, cu o desăvîrșită siguranță a auzului.

- *Concertul în sol minor* de Bach, domnule Pfuhl. Am impresia că întregul *adagio* merge încă destul de slab.

Și organistul începea să cînte. Dar abia răsunau primele acorduri și, de obicei, ușa dinspre coridor se deschidea încet, cu multă grijă: și călcînd cu

băgare de seamă pe covor, micul Johann se strecura fără zgomot pînă la un fotoliu. Acolo se așeza, își cuprindea un genunchi cu amîndouă mîinile și pîndea concentrat atît sunetele muzicii cît și ceea ce se discuta.

- Ei, Hanno, puțină muzică, ai? întrebă, într-o pauză, Gerda, în timp ce privirea ochilor ei apropiati și umbriți, în care muzica aprinsese o strălucire umedă, alunecă spre băiat...

Hanno se ridică și înclinîndu-se în tăcere întinse mîna domnului Pfuhl care îi mîngîie blînd și drăgăstos părul castaniu-deschis ce se mlădia atît de moale și de grațios în jurul frunții și al tîmplelor.

- Ascultă, ascultă, fiule! spunea el cu accent duios, și băiatul privea cam intimidat la omușorul enorm al organistului (care în timp ce acesta vorbea, urca mereu), apoi cu pași ușori și iuți se întorcea la locul său, ca și cum abia ar fi acceptat să audă continuarea muzicii și a conversației.

Executau o bucată din Haydn, cîteva pagini din Mozart, o sonată de Beethoven. Apoi, în timp ce, cu vioara la subsuoară, Gerda căuta alte note, se întîmpla ceva surprinzător: încet-încet, de la un *intermezzo* improvizat, domnul Pfuhl, Edmund Pfuhl, organistul de la biserica Sfînta Maria, aluneca spre un stil foarte straniu și în privirea lui pierdută în depărtări se ivea lumina unei bucurii sfioase... Sub degetele sale se înălța o melodie care creștea, înfloreă, unduia domol la început, gata-gata să se stingă, apoi din ce în ce mai limpede și mai energic, cu o înțelegere desăvîrșită a contrapunctului, se desprindea un motiv de marș vetust, grandios și uimitor de pompos... Un crescendo, o împletire, o punte și în final violina intervenea cu un fortissimo... Uvertura la *Maestrii cîntăreți* plutea în aer.

Gerda Buddenbrook era o pasionată admiratoare a muzicii noi. La domnul Pfuhl însă, ea se izbise de o rezistență atît de furioasă și de sălbatică, încît, la început, nu avea nici o nădejde de a-l putea cîștiga vreodată.

În ziua cînd îi puse pentru întîia dată pe pupitru un extras pentru pian din *Tristan și Isolda* rugîndu-l să i-l cînte, după a douăzeci și cincea măsură el sări de pe scaun și, manifestîndu-și un dezgust fără margini, începu să se plimbe cu repeziciune între pian și balcon.

- Asta nu, doamna mea. Sînt sluga dumneavoastră cea mai devotată, dar asta n-am s-o cînt! Asta, credeți-mă, nu e muzică! Toată viața am avut iluzia că mă pricep puțin la muzică. Dar asta nu e decît haos, demagogie, blasfemie, nebunie curată! Asta e răbufnire de fum înecat în parfum, cu zigzaguri de fulger! Asta e sfîrșitul oricărei morale în artă! Nu o cînt, Doamne ferește! După aceste cuvinte se trînti din nou pe scaun și în timp ce mărul lui

Adam i se plimba în sus și-n jos, el înghiți în sec și tuși cavernos, apoi clămpăni alte douăzeci și cinci de măsuri, și în cele din urmă închise pianul, strigînd: Pfui! Nu, Dumnezeule care ești în cer, asta e prea de tot! Iertați-mă, preastimată doamnă, vă vorbesc deschis... Dumneavoastră îmi dați bani, îmi plătiți de ani de zile serviciile... și situația mea e destul de modestă. Dar sînt gata să-mi părăsesc slujba, să renunț la ea, dacă dumneavoastră mă constrîngeți la asemenea nelegiuiri!... Și copilul care stă acolo pe scaun! A intrat tiptil-tiptil ca să asculte muzică! Vreți să-i otrăviți cu orice preț sufletul?

Dar oricît de înspăimîntător ar fi gesticulat el, încet-încet, pas cu pas, prin obișnuință și persuasiune, Gerda îl cîștigă de partea ei.

- Pfuhl, spuse, fii drept și cumpănește lucrurile în liniște. Felul lui neobișnuit de a mînuî armoniile e ceea ce te tulbură pe dumneata... în comparație cu el, pe Beethoven îl găsești pur, limpede și firesc. Dar gîndește-te cum i-a scos din sărite Beethoven pe contemporanii săi de formație veche... și chiar Bach... Dumnezeule, cînd mă gîndesc că a fost învinuit de lipsă de eufonie și de claritate!... Dumneata vorbești de morală... dar ce înțelegi prin morală în artă? Dacă nu mă înșel, ea este antipodul oricărui hedonism. Ei bine, acest antipod îl găsești aici. Tot așa de bine ca și la Bach. Mai măreț, mai conștient, mai adîncit decît la Bach. Crede-mă, Pfuhl, muzica aceasta e mai puțin străină ființei dumitale interioare decît îți închipui.

- Scamatorie și sofisme, mă iertați, mormăi domnul Pfuhl. Dar Gerda avea dreptate: în fond, muzica aceasta îi era mai puțin străină decît credea el la început. Cu *Tristan* e adevărat că nu s-a împăcat niciodată pe de-a-ntregul, deși pînă la urmă, împlini cu multă pricepere rugămintea Gerdei de a transcrie pentru vioară și pian *Moartea Isoldei*. Unele părți din *Maestrîi cîntăreți* fură acelea pentru care găsi întîile cuvinte elogioase... Și acum o forță de nestăvilit, dragostea pentru această artă începea să se trezească în el. N-o recunoștea, aproape că se înspăimînta de ea și o nega, bombănind. Dar nu mai era nevoie de stăruințele partenerei sale pentru ca, după ce-și plătea tributul față de maestrîi vechi, să-și complice felul de a cînta și să treacă, cu acea expresie de fericire rușinoasă și aproape morocănoasă în priviri, la viața plină de mișcare a leit-motivelor. Dar după o astfel de experiență se întîmpla să se pornească o discuție asupra raporturilor dintre stilul acesta și acela al tradiției severe. Și într-o zi, domnul Pfuhl declară că, deși problema nu-l privește personal, se vede nevoit să adauge la cartea sa despre muzica

bisericească un apendice tratînd despre "întrebuințarea modurilor vechi în muzica religioasă și profană a lui Richard Wagner".

Hanno ședea liniștit, cu mînuțele încolăcite pe după genunchi și, ca de obicei, își cotrobăia cu limba una din măsele, operație ce-i strîmba puțin gura. Cu ochii lui mari, ficși, el urmărea pe maică-sa și pe domnul Pfuhl. Asculta cu atenție muzica și discuțiile lor și astfel s-a întîmplat că de la cei dintîi pași pe care i-a făcut în viață, muzica i-a apărut ca un lucru de adîncă semnificație, de nespusă seriozitate și importanță. Abia dacă înțelegea, pe ici pe colo, cîte un cuvînt din ce se vorbea, iar ceea ce se cînta trecea de asemenea de cele mai multe ori peste înțelegerea lui de copil. Și dacă totuși revenea mereu și dacă ceasuri întregi rămînea la locul lui, nemișcat, fără să se plictisească, îndemnul îi venea din credință, din dragoste și din venerație. Nu avea decît șapte ani cînd încercase pentru întîia dată, de capul lui, să repete la pian anumite îmbinări de sunete care îl impresionaseră. Maică-sa îl privea zîbind, corecta acordurile pe care el le căuta cu o ardoare mută și îi arăta de ce e nevoie tocmai de cutare sau de cutare sunet pentru ca dintr-un acord oarecare să se poată naște unul nou. Și urechea îi confirma justetea explicațiilor ei. După ce îl lăsase cîtva timp în voia lui, Gerda Buddenbrook hotărî că băiatul trebuie să înceapă lecțiile de pian.

- Cred că nu are predispoziții de solist, îi spuse domnului Pfuhl, și în fond îmi pare bine, pentru că și asta își are părțile ei rele. Nu vorbesc de dependența solistului față de acompaniament, deși în anumite împrejurări ea poate deveni foarte sensibilă, și eu bunăoară, dacă n-ai fi dumneata.. Dar mai e și veșnica primejdie de a cădea în mrejele unei virtuozități mai mult sau mai puțin desăvîrșite... Toate astea, vezi dumneata, le știu bine. Eu sînt de părere, ți-o mărturisesc deschis, că pentru solist muzica nu începe decît în momentul în care el atinge un grad foarte înalt de perfecțiune tehnică. Concentrarea forțată asupra motivului principal, frazarea, formarea tonului, tot atîtea amănunte în cursul cărora polifonia nu atinge conștiința decît ca ceva foarte vag și general, poate duce, foarte ușor, cînd e vorba de oameni mediocru dotați, la o atrofiere a simțului și a memoriei pentru armonie, slăbire pe care, mai tîrziu, greu o mai poți îndrepta. Eu îmi iubesc vioara și am ajuns cu ea destul de departe, dar în fond prețuiesc mai mult pianul... Atît aș mai vrea să spun: familiarizarea cu pianul, ca instrumentul cel mai indicat a rezuma cele mai diverse și mai bogate plăsmuiri sonore, inegalabil mijloc de exprimare muzicală, reprezintă pentru mine o pătrundere mai intimă, mai limpede și mai cuprinzătoare a muzicii. Ascultă-ma, Pfuhl, aș

vrea să te angajez de pe acum pentru fiul meu; fii așa de bun! Știu că mai sînt aici în oraș două-trei persoane - de sex feminin, cred - care dau lecții, dar ele nu sînt decît profesoare de pian, atît... Mă înțelegi?... E mult mai puțin important să fii dresat pentru un instrument decît să înțelegi puțin muzica. Nu-i așa?... În dumneata am încredere. Dumneata ieși lucrurile mai serios. Și ai să vezi că o să ajungi la rezultate bune cu el. Are mîinile familiei Buddenbrook... în această familie toți pot cuprinde none și decime, deși pînă acum nici unul n-a făcut caz de asta, încheie rîzînd, iar domnul Pfuhl se declară gata să-i dea lecții.

De atunci el venea și luni după-masă pentru a se ocupa de micul Johann, în timp ce Gerda ședea în odaia de toate zilele. Nu proceda după tipicul obișnuit, deoarece își dădea seama că față de rîvna mută și pasionată a copilului avea alte obligații decît aceea de a-l învăța să cînte puțin la pian. De-ndată ce trecuse de primele noțiuni elementare, el îl iniție, alegînd o formă ușor accesibilă, în teoria muzicii și îi arată principiile fundamentale ale armoniei. Și Hanno înțelegea totul, fiindcă în fond dascălul lui nu făcea decît să confirme ceea ce el știa de mai înainte.

Pe cît se putea, domnul Pfuhl ținea seama de impetuoasa dorință de înaintare a copilului. Însufletit de dragoste și de grijă, el se gîndea mereu cum să ușureze povara de plumb a materiei ce îngreuiază zborul fanteziei și al talentului nerăbdător. Nu era prea sever și nu-i cerea o prea mare agilitate la game, în orice caz nu agilitatea reprezenta pentru el scopul acestor exerciții. Scopul pe care-l urmărea, și pe care îl și atinse în scurtă vreme, era mai degrabă o privire de ansamblu, clară, cuprinzătoare și pătrunzătoare asupra tuturor tonalităților, o cunoaștere intimă și generală a raporturilor și legăturilor lor de înrudire din care, în scurtă vreme, rezultă acea observare rapidă a nenumăratelor posibilități de combinație, acea stăpînire intuitivă a claviaturii ce duce la fantezii și improvizații... El prețuia cu o mișcătoare delicatețe cerințele spirituale ale acestui mic elev cu auzul răsfățat ce tindea spre stilul serios. Nu-i profana înclinația spre muzica profundă și solemnă cerîndu-i să exerseze banalități mărunte. Îl pune să cînte corale și nu-i scăpa nici un acord rezultat din unul anterior, fără a-i arăta legitimitatea acestui raport.

Cu o broderie sau o carte-n mînă, Gerda urmărea de dincolo de ușa cu draperii desfășurarea lecției.

- Dumneata întreci toate așteptările mele, îi spuse într-o zi domnului Pfuhl, dar nu mergi oare prea departe? Nu înaintezi prea din cale-afară de

repede? Metoda dumitale este, după cîte văd, prin excelență creatoare... Uneori Hanno face într-adevăr încercarea de a fantaza. Dar dacă nu e vrednic de metoda dumitale, dacă nu e destul de talentat pentru ea, atunci nu va învăța nimic...

- E vrednic, spuse domnul Pfuhl, dînd din cap. Mă uit uneori în ochii lui... Sînt atîtea taine în ei! Dar gura și-o ține închisă. Odată, mai tîrziu, cînd viața poate i-o va închide și mai tare, va avea nevoie de un alt mijloc de exprimare...

Gerda se uita la organist, la acest om spătos cu o claie de păr roșcat, cu pungi pe sub ochi, cu mustățile burzuluite și cu omușorul proeminent, apoi îi întinse mîna și îi spuse:

- Mulțumesc, Pfuhl. Dumneata îi vrei binele și nu putem ști încă tot ceea ce faci pentru el.

Și recunoștința lui Hanno față de acest profesor, devotamentul pentru îndrumările lui erau fără seamăn. Băiatul acesta care, cu toate orele de pregătire particulară, la școală stătea posomorît și fără nici o nădejde de a înțelege ceva, cu ochii pironiți pe tabla înmulțirii, la pian prindea tot ce-i explica domnul Pfuhl. Înțelegea și își însușea, cum nu-ți însușești decît lucrurile care ți-au aparținut dintotdeauna. Iar Edmund Pfuhl, în redingota lui cafenie, îi apărea ca un arhanghel puternic care în fiecare luni după-masă, îl lua în brațe pentru a-l smulge din toate mizeriile cotidiene și a-l conduce în împărăția melodioasă a unei seriozități blînde, dulci și pline de mîngîieri...

Uneori lecțiile se țineau în casa domnului Pfuhl, o casă veche, spațioasă, cu creasta înaltă, cu o mulțime de coridoare și colțuri răcoroase, în care domnul Pfuhl locuia singur, cu o menajeră bătrînă. Iar în unele duminici, micul Buddenbrook avea voie să asculte slujba de la biserica Sfînta Maria sus, lîngă orgă, și asta era, firește, cu totul altceva decît să stai jos, în naos, la rînd cu toată lumea. Sus, deasupra credincioșilor, și chiar deasupra pastorului Pringsheim în amvonul său, ședea ei doi în vuietul puternicelor mase de sunete pe care le dezlănțuiau și le stăpîneau cu puteri unite, căci uneori, cu o fericită înflăcărare și mîndrie, Hanno avea voie să-i ajute maestrului la mînuirea registrelor. Dar cînd finalul corului era pe sfîrșite, cînd domnul Pfuhl își ridica, rînd pe rînd, toate degetele de pe clape și numai sunetul fundamental și basul mai răsunau, gata să se stingă și ele, încet și solemn, și cînd în sfîrșit, după o pauză impresionantă și studiată, de sub acoperișul sonor al amvonului porneau să se reverse modulațiile

pastorului Pringsheim, se întâmpla destul de des ca organistul să înceapă a-și bate pur și simplu joc de predică, să rîdă de franconiana stilizată a oratorului, de vocalele lui lungi, întunecate sau ascuțit accentuate, de suspinele lui, de bruștele schimbări ale feței, cînd sumbră, cînd iluminată. Rîdea și Hanno, încet, cu o adîncă veselie, căci fără să se privească, și fără să și-o spună, amîndoi erau, acolo sus, de părere că această predică este o trîncăneală destul de neroadă și că adevărata slujbă religioasă este ceea ce pastorul și credincioșii nu socotesc, fără îndoială, decît drept un supliment, menit să ridice evlaviază: adică muzica.

Da, puțina înțelegere pe care o găsea acolo jos, în naos, în rîndurile acestor senatori, consuli și burghezi precum și în rîndurile familiilor lor, era un veșnic izvor de mîhnire pentru domnul Pfuhl și tocmai de aceea era bucuros să-l vadă pe micul elev în preajma sa; cel puțin lui să-i spună, încet de tot, că ceea ce a cîntat chiar adineauri a fost ceva extraordinar de greu. Se arunca în cele mai stranii întreprinderi tehnice. Făcuse o "imitație inversă", compusese o melodie care citită de la început la sfîrșit sau de la sfîrșit la început era aceeași și clădise pe ea o întreagă fugă "în mișcare de rac". Cînd termină își lăsă, cu fața melancolică, mîinile pe genunchi.

- Nimeni nu bagă de seamă, spuse, clătînd deznădăjduit din cap. Apoi, în timpul predicii, el îi șopti lui Hanno: A fost o imitație în "mișcare de rac", Johann. Tu nu știi încă ce-i asta... e imitația unei teme de la sfîrșit la început, de la ultima notă la întîia... ceva destul de greu. Mai tîrziu o să afli ce înseamnă în sensul clasic al cuvîntului imitație... N-am să te chinuiesc cu această desfășurare în mișcare regresivă, n-o să te silesc s-o înveți... Nu e neapărată nevoie s-o știi. Dar nu-i crede niciodată pe cei ce nu vor să vadă în ea decît un joc fără valoare muzicală. Desfășurarea în mișcare regresivă o găsești la marii compozitori ai tuturor timpurilor. Numai muzicienii călduți și mediocri resping - din orgoliu - aceste exerciții. Se cuvine însă a fi *smerit*, Johann, așa să știi.

La 15 aprilie 1869, la cea de a opta aniversare a sa, Hanno cîntă împreună cu maică-sa în fața întregii familii, o mică fantezie compusă de el, un motiv simplu pe care el îl născocise și fiindcă îl socotise interesant îl dezvoltase puțin. Firește că domnul Pfuhl, căruia i-a arătat-o, i-a găsit cîteva cusururi.

- Ce-i finalul acesta teatral, Johann? Nu se potrivește deloc cu restul. La început totul merge strună, dar cum ajungi așa deodată de la si major la acest acord de quart și de sext pe treapta a patra, cu terță coborîță, aș vrea să știi? Astea-s mofturi. Și pe deasupra, îl mai cînți și în tremolo. Asta l-ai

cules de undeva... Dar de unde?... A, da, îmi aduc aminte: prea ai tras cu urechea deunăzi cînd a trebuit să cînt ceva pentru maică-ta... Schimbă finalul, băiete, și o să iasă un lucru curățel de tot.

Dar tocmai la acest acord minor și la acest final ținea Hanno mai stăruitor și acest lucru o amuză atît de mult pe maică-sa încît fantezia rămase așa. Gerda luă vioara, cîntă împreună cu el tema principală, apoi în timp ce băiatul repeta doar fraza, ea broda variații pînă la sfîrșit, în pasaje de treizecidoimi. Suna măreț de tot. De fericit ce era, Hanno o sărută. Și în această formă fu executată bucata în ziua de 15 aprilie în fața familiei.

În cinstea aniversării lui Hanno, bătrîna doamnă Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian, Klothilde, doamna și domnul consul Kröger, doamna și domnul director Weinschenk, ca și cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse și domnișoara Weichbrodt luaseră masa, la ora patru, cu senatorul și soția lui. Acum erau în salon și îi priveau cu atenție pe Hanno care, în haina lui de marinar, ședea la pian, și pe strania și eleganta Gerda care, drept introducere execută o splendidă cantilenă în sol, apoi dezlănțui, cu o impecabilă virtuozitate, un val de cadențe perlate și spumoase. Firul de argint din mînerul arcușului sclipea în lumina flăcărilor de gaz.

Palid de emoție, Hanno nu mîncase la masă aproape nimic, iar acum se dăruia cu atîta ardoare creației sale, care în două minute avea să ajungă - vai! - la sfîrșit, încît, în culmea extazului uita de tot ce-l înconjură. Această scurtă compoziție melodică era de natură mai mult armonică decît ritmică și contrastul dintre mijloacele muzicale primitive, elementare și copilărești și gravitatea, pasiunea, ba chiar rafinamentul cu care aceste mijloace erau accentuate și puse în valoare, producea o impresie ciudată. Întinzîndu-și capul înainte printr-o mișcare piezișă, Hanno sublinia în mod semnificativ fiecare trecere și șezînd pe dunga taburetului, căuta să dea, fiecărui nou acord o valoare emotivă, estompîndu-l cu ajutorul pedalelor. De fapt, dacă micul Hanno urmărea un efect - fie și numai pentru plăcerea lui personală - acesta vădea mai mult sensibilitate decît sentiment. Printr-o accentuare puternică și prelungită, chiar și cel mai simplu procedeu armonic se ridica la o semnificație misterioasă și prețioasă. Înălțîndu-și sprîncenele și descriind cu partea de sus a trupului o mișcare de parcă plutea, Hanno dădea unui acord, unei noi modulații, unei intrări, prin introducerea bruscă a unei sonorități mate, un efect surprinzător și plin de freamăt... Și acum venea finalul - finalul acesta atît de drag, a cărui primitivă măreție încorona totul. Ușor, scăldat în fluidul cristalin al viorii, acordul de mi minor vibra

pianissimo... El creștea, se amplifica, se perpetua încet, încet. În forte Hanno îi adăugă un do diez disonant conducînd la tonalitatea fundamentală și în timp ce vioara învăluia unduind și tremurînd și acest do, Hanno urcă disonanța din toate puterile, pînă la *fortissimo*. Își refuză dezlegarea, o întîrzia, atît pentru el, cît și pentru auditori. Ce o să fie cînd va sosi, această dezlegare, această eliberare și scufundare încîntătoare în si major? O fericire fără seamăn, o bucurie de o nemărginită dulceață. Pace! Beatitudine! Împărăția cerurilor!... Nu încă... nu încă! încă o amîinare de o clipă, o frîntură de zăbavă, de încordare, pînă cînd tensiunea va deveni de neîndurat, pentru ca satisfacția să fie cu atît mai neprețuită... Să guști încă o dată, pentru ultima oară, această dorință înverșunată, cotropitoare, această sete a întregii tale ființe, această extremă și convulsivă încordare a voinței, care își refuză totuși împlinirea și dezlegarea, știind că fericirea nu durează decît o clipă... Hanno se ridică încet, ochii i se dilatară, buzele închise îi tremurau, respira pe nas, gîfîind, zvîcnit... Dar acum voluptatea nu mai putea fi oprită. Ea se apropia, cobora asupra lui și el nu i se mai împotrivi. Mușchii i se destinseră, capul i se lăsă istovit, lînced, pe umăr, ochii i se închiseră și un zîmbet melancolic, aproape dureros, de nespusă beatitudine, îi tremura în jurul gurii, în timp ce estompat prin pedală, însoțit de șoaptele, de murmurul și de unduirile viorii, vibrantul lui tremolo, acompaniat acum și de bas, alunecă spre si major, urcă rapid pînă la *fortissimo*, apoi, cu un acord scurt și fără ecou se stinse.

Era, firește, cu neputință ca muzica aceasta să aibă același efect asupra ascultătorilor ca și asupra lui Hanno. Doamna Permaneder de pildă nu înțelese o iotă din toată aceasta bogată desfășurare, dar văzuse zîmbetul copilului, mișcarea trupului său, înclinarea căpșorului pe care îl iubea cu atîta duioșie... și acest spectacol o mișcase pînă în adîncul sufletului ei ușor impresionabil.

- Cum cîntă băiatul ăsta! exclamă ea aproape plîngînd și alergînd la Hanno, îl strînse în brațe. Gerda, Tom, o să iasă un Mozart din el, un Meyerbeer, un... și fiindcă nu-i venea în minte la iuțeală un al treilea nume de aceeași însemnătate, se mulțumi să-l acopere cu sărutări pe nepoțelul care ședea nemișcat, cu mîinile în poală, vlăguit, cu priviri absente.

- Destul, Tony, destul, spuse domol senatorul. Ce-i tot vîri în cap?...

ȘAPTE

În adîncul inimii sale, Thomas Buddenbrook nu se împăca nici cu firea micului Johann, nici cu felul în care se dezvoltă.

La timpul său, fără să-i pese că filistinii uluiți clatină din cap, el se însurase cu Gerda Arnoldsen, fiindcă se simțea destul de puternic și de liber pentru a manifesta, fără a dăuna întru nimic reputației sale de vrednic cetățean, un gust mai deosebit decît cel obișnuit. Dar copilul, moștenitorul așteptat zadarnic atîta vreme, care trupește poartă atîtea trăsături ale familiei tatălui său, va aparține în întregime mamei sale? Băiatul acesta pe care nădărduse să-l vadă continuînd cu o mîină mai norocoasă, mai liberă, munca propriei sale vieți, să ajungă un străin, prin firea și simțămintele lui, de lumea în care e chemat să trăiască și să activeze, îndepărtîndu-se de ea și chiar de tatăl său?

Talentul de violonistă al Gerdei, în armonie cu ochii-i stranii pe care el îi iubea atît de mult, cu părul ei greu, roșu-întunecat, și cu întreaga-i înfățișare neobișnuită, însemna pentru Thomas un adaos fermecător la ființa ei atît de originală. Acum, însă, cînd vedea că pasiunea pentru muzică, străină de el, pune stăpînire și pe fiul său atît de timpuriu, ba chiar de la început, și atît de adînc, această pasiune devenea o forță potrivnică ce se ridica între el și acest copil din care speranțele lui voiau să scoată totuși un adevărat Buddenbrook, un bărbat puternic cu spirit practic, cu instinctele orientate spre lumea realităților, spre putere și cuceriri. Și în starea de iritare în care se găsea, i se părea că această forță dușmănoasă amenință să facă din el un străin în propria lui casă.

Nu era capabil să se apropie de muzica pe care o interpreta Gerda și prietenul ei, acest domn Pfuhl, iar soția sa, exclusivistă și intolerantă în materie de artă, îi mai și îngreua, cu o adevărată cruzime, această apropiere.

Niciodată n-ar fi crezut că esența muzicii e atît de străină de sufletul familiei lui, cum se vădea acum. Bunicului său îi plăcea să cînte din flaut și el însuși asculta bucuros melodiile drăguțe care exprimau cînd o grație ușoară, cînd o melancolie contemplativă sau un elan plin de voieșie. Dar dacă îl puneă păcatul să-și arate gustul pentru vreo astfel de compoziție, putea fi sigur că Gerda avea să spună, dînd din umeri, cu un zîmbet de compătimire: "Se poate, dragul meu? Dar nu are nici o valoare muzicală..."

Thomas ura această "valoare muzicală", acest cuvînt de care nu putea lega altă idee decît aceea a unui orgoliu glacial. Și în prezența lui Hanno ceva îl îndemna să se revolte împotriva acestui orgoliu. Nu o dată i se întîmplase, cu asemenea prilejuri, să izbucnească, să strige:

- A, draga mea, mi se pare destul de pretențios și lipsit de gust să-mi închizi mereu gura cu această "valoare muzicală".

Iar ea îi răspundea:

- Thomas, o dată pentru totdeauna: din muzică, din esența ei artistică, n-ai să înțelegi niciodată nimic și cu toată inteligența ta, n-ai să pricepi niciodată că ea e mai mult decît o mică distracție de după-masă, o gîdilătură plăcută pentru urechi. Groaza de banalitate, care de altfel nu-ți lipsește, îți pierе cînd e vorba de muzică... și ea este doar criteriul înțelegerii în materie de artă. Cît de străină îți este muzica o poți vedea și din faptul că gustul tău muzical nu se acordă cu exigențele și vederile tale în alte domenii. Ce-ți place ție în muzică? Un anumit optimism fad, pe care dacă l-ai întîlni într-o carte, l-ai respinge indignat sau cu un rîs înciudat. Împlinirea grabnică a oricărei dorințe abia stîrnite... Satisfacerea promptă și complezentă a voinței abia zgîndărite... Oare așa merg lucrurile în lumea asta, ca într-o melodie plăcută?... Ce idealism răsuflat!

O, înțelegea ce spune, dar avea senzația că n-o poate urmări și nu-i intra în cap de ce trebuie să fie lipsite de valoare, inexistente, melodiile care pe el îl înveseleau sau îl mișcau și de ce trebuie să se bucure de cea mai înaltă prețuire muzicală niște bucăți care lui i se păreau aspre și confuze? Se găsea în fața unui templu din pragul căruia Gerda îl respingea cu un gest neîndurător... și, plin de mîhnire, o vedea dispărînd acolo, cu copil cu tot.

Nu lăsa să transpară nimic din îngrijorarea cu care urmărea înstrăinarea ce părea să se adîncească între el și fiul său, și se ferea cu groază să arate că ar umbla după favoarea copilului. De altfel, în timpul zilei nu prea avea răgaz să stea de vorbă cu Hanno, iar la prînz se purta față de el cu o cordialitate amicală, care, însă, avea într-însa și o nuanță de severitate încurajatoare.

- Ei, prietene, zicea, bătîndu-l ușor pe ceafă, în timp ce se așeza la masă lîngă el, față-n față cu nevastă-sa... cum merge? Ce am făcut pe ziua de azi? Am învățat?... Și am cîntat la pian? Foarte bine, foarte bine. Dar nu prea mult, fiindcă n-o să mai avem chef și de celelalte și mi-e că o s-o sfeclim de Paști.

Nici un mușchi de pe față nu trăda îngrijorarea încordată cu care aștepta să vadă cum va primi Hanno cuvintele sale și ce va răspunde, nimic nu trăda

ceva din dureroasa strângere a inimii, când din ochii lui căprui-aurii și umbriți, fiul său lăsa să alunece spre el o privire timidă, ce nu ajungea nici măcar pînă la fața tatălui său, ca apoi să se aplece tăcut asupra farfuriei.

Ar fi fost o absurditate să se îngrijeze de această neajutorare de copil. În timp ce erau împreună, într-o clipă de tăcere - când se schimbau farfuriile, de pildă - se simțea dator să se ocupe puțin de băiat, să-i pună cîteva întrebări, să-i trezească simțul practic pentru realități.

- Cîți locuitori are orașul? Ce străzi duc de la Trave pînă la orașul de sus? Cum se cheamă magaziile întreprinderii noastre? Haide! Haide, curaj!

Dar Hanno tăcea. Nu din îndărătnicie față de tatăl său, nu pentru a-l supăra. Ridicate, însă, la rangul de obiecte de examen, populația orașului, străzile și chiar magaziile, care în împrejurări obișnuite îi erau nemărginit de indiferente, îi inspirau o aversiune deznădăjduită. Putea să fi fost oricît de vesel pînă atunci, putea chiar să fi stat de vorbă cu tatăl său, din clipa în care conversația lua, fie și numai pe departe, caracterul unui mic examen, dispoziția lui scădea sub zero și puterea-i de rezistență se năruia total. Ochii i se împăienjeneau, gura lua o expresie de descurajare, și ceea ce-l domina era o mare și dureroasă părere de rău pentru imprudența tatălui său care trebuia doar să știe că asemenea încercări nu duc la nici un rezultat, și că în felul acesta strică tot prînzul, și pe al său și pe al celorlalți. Cu ochii scăldați în lacrimi se uita în fundul farfuriei. Ida îl ghiontea cu cotul și îi șoptea... străzile, magaziile... dar vai, era zadarnic, cu totul zadarnic! îl înțelegea greșit. Numele acestea Hanno le știa, cel puțin în parte, foarte bine și ar fi fost atît de ușor să mulțumească măcar pînă la un anumit punct dorințele tatălui său, dacă, firește, s-ar fi putut, dacă nu l-ar fi împiedicat un simțămînt de o tristețe nesfîrșită... O vorbă severă din partea tatălui său, un zăngănit al furculiței ciocănite de suportul cuțitului îl făceau să tresară speriat. Arunca o privire maică-sii și Idei și încerca să vorbească, dar de la întîile silabe se îneca în suspine; nu mergea.

- Destul! striga mînios senatorul. Taci! Nu vreau să mai aud nimic! Nu mai am nevoie de nici un răspuns. Din partea mea poți să rămîi mut și prost toată viața.

Și masa se isprăvea într-o tăcere posomorîtă.

Dar tocmai această slăbiciune visătoare, această totală lipsă de vioiciune și energie era punctul pe care senatorul se sprijinea ori de cîte ori își manifesta îngrijorarea în legătură cu pasiunea fiului său pentru muzică.

Sănătatea lui Hanno fusese totdeauna șubredă. Mai ales dinții îi pricinuiseră de la început fel de fel de supărări și tulburări dureroase. Apariția dinților de lapte cu febra și convulsiile ce au însoțit-o era să-l coste viața, iar mai târziu gingiile erau mereu predispuse la inflamații și abcese pe care, când erau coapte, mamzel Jungmann le deschidea cu un ac cu gămălie. Acum, în perioada când schimba dinții, suferințele erau și mai mari. Îl chinuiau niște dureri care erau mai presus de puterile sale. Avea nopți întregi de insomnie, de gemete și vaiete-nfundate, de febră istovitoare, fără altă pricină decît durerea însăși. Dinții lui, în aparență tot atît de albi și de frumoși ca ai maică-sii, erau extrem de moi și de fragili, creșteau pieziș și se stinghereau unul pe altul. Și pentru remedierea acestor mizerii, micul Johann trebui să accepte ca un om îngrozitor să intre în frageda lui viață: domnul Brecht, dentistul Brecht din Muhlenstrasse...

Numai pomenindu-se numele acestui om te gîndeai cu groază la trosnetul acela ce se aude în maxilar când, răsucind, trăgînd și zdrobind oasele, doctorul scoate niște rădăcini de măsele; de frică, inima lui Hanno se făcea cît un purice în zilele când față-n față cu credincioasa lui Ida, stătea ghemuit într-un fotoliu, în sala de așteptare a domnului Brecht și, aspirînd aerul cu miros pătrunzător din aceste încăperi, răsfoia gazetele ilustrate pînă când, cu un "poftiți" pe cît de politicos pe atît de sinistru, dentistul apărea în ușa cabinetului...

Era în această sală de așteptare ceva ce avea o putere de atracție și un farmec deosebit și anume un papagal măreț și pestriț, cu ochi mici și veninoși, care trona în mijlocul unei colivii de alamă, așezate într-un colț și care, din motive necunoscute, se numea Josephus. Papagalul avea obiceiul să spună, cu un glas de babornită furioasă: "Luați loc, vă rog... o zegondă..." Și cu toate că în împrejurările date această invitație suna ca o abjectă bătaie de joc, Hanno Buddenbrook simțea față de el un amestec de dragoste și de groază. Un papagal... o pasăre mare și pestriță care se numea Josephus și știa să vorbească! Nu era ca și cum ar fi scăpat dintr-o pădure fermecată, dintr-unul din acele basme de Grimm pe care Ida i le citea acasă?... Chiar acel "poftiți" cu care domnul Brecht deschidea ușa, Josephus îl repeta cît se poate de apăsător și în felul acesta se întîmpla ciudățenia că bolnavul intra în cabinet rîzînd și tot așa se așeza în fotoliul mare, de o formă atît de puțin îmbietoare, ce stătea la fereastră, lîngă mecanismul cu pedală.

Cît despre domnul Brecht personal, el semăna leit cu Josephus, deoarece nasul i se încovoia deasupra mustății cărunte tot atît de osos și coroiat ca și

ciocul papagalului. Dar răul cel mare, înspăimântător chiar, era faptul că dădea dovadă de nervozitate, de slăbiciune în fața chinurilor pe care meseria îl obliga să le provoace. "Domnișoară, trebuie să procedăm la extracție", îi spunea Idei Jungmann și pălea. Apoi când Hanno, fără vlagă, scaldat în sudori reci, cu ochii larg deschiși, fiindu-i cu neputință să protesteze sau să fugă, într-o stare sufletească ce nu se deosebea prin nimic de aceea a unui osîndit la moarte, îl vedea pe domnul Brecht apropiindu-se cu cleștele ascuns în mîneacă, observa că fruntea pleșuvă a dentistului era acoperită de broboane de sudoare și că gura de asemenea îi era schimonosită de frică... Și când odioasa operație se sfîrșea, când palid, tremurînd, cu ochii înlăcrimați, cu fața desfigurată, Hanno își scuipa sîngele din gură în chiuveta albastră de alături, domnul Brecht trebuia să se așeze o clipă undeva într-un colț, să-și șteargă fruntea și să bea nițică apă...

Micului Johann i se dădeau asigurări că omul acesta îi face mult bine și că îl scutește de nenumărate alte dureri și mai mari. Dar când Hanno pune în cumpănă chinurile provocate de domnul Brecht și foloasele reale, palpabile pe care i le datora, cele dintîi cîntăreau mult mai greu pentru a nu socoti aceste vizite în Muhlenstrasse drept cele mai îngrozitoare dintre toate chinurile zadarnice. În vederea măselelor de minte ce urmau să-i iasă în viitor, doctorul trebui să-i scoată patru molari ce-i crescuseră, nu de mult, albi, frumoși, și erau încă pe de-a-ntregul sănătoși. Și pentru ca băiatul să nu se obosească peste măsură, operația dură patru săptămîni. Ce zile! Tortura aceasta prelungită în care teama de suferința viitoare apărea cînd extenuarea de pe urma celei anterioare nu trecuse încă, mergea prea departe. După extragerea ultimei măsele, Hanno zăcuse opt zile în șir și asta numai din pricina epuizării.

De altfel, aceste suferințe pricinuite de dinți se repercutau nu numai asupra stării sale sufletești, ci și asupra funcțiunilor unora dintre organe. Greutatea de a mesteca avea drept consecință repetate tulburări ale digestiei, ba chiar aceea de febră gastrică și aceste indispoziții ale stomacului erau în legătură cu pulsul care bătea cînd mai încet cînd mai repede și cu senzații de amețeală. Și pe deasupra tuturor stăruia, fără semne de ameliorare, ba chiar agravîndu-se, curioasa boală pe care doctorul Grabow o numea *pavor nocturnus*. Nu trecea aproape nici o noapte fără ca micul Johann să nu sară, speriat, o dată, de două ori, și, frîngîndu-și mîinile, cu toate semnele unei spaima cu neputință de răbdare, să nu implore ajutor și îndurare, ca și cum ar fi fost încins de flăcări, ca și cum cineva ar fi vrut să-l sugrume, ca și cum

ceva nespus de înfiorător l-ar pîndi... Dimineața nu-și mai aducea aminte de nimic. Doctorul Grabow încerca să trateze boala cu zeamă de afine, administrată seara. Numai că asta nu-i folosi cîtuși de puțin.

Piedicile pe care le întîmpina dezvoltarea fizică a lui Hanno, suferințele îndurate nu puteau să nu-i trezească acel simțămînt grav al experienței premature, care se numește înțelepciune precocă și dacă, reținută parcă de darul covîrșitor al bunului simț, ea nu se manifesta prea des și niciodată în mod supărător, această înțelepciune se arăta totuși pe ici pe colo, sub forma unei superiorități melancolice.

- Ce mai faci Hanno? îl întreba cîteodată vreuna dintre rude, bunică-sa, sau una din cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse.

El își țuguia ușor, resemnat, buzele și dădea din umerii acoperiți cu guler albastru de marinar. Atît era tot răspunsul.

- Te duci bucuros la școală?

- Nu, răspundea Hanno, liniștit și sincer, ca omul care, preocupat de lucruri mult mai grave, nu-și dă osteneala să mintă într-o chestiune atît de neînsemnată.

- Nu? O, dar trebuie să înveți să scrii, să socotești, să citești...

- Și așa mai departe, încheia micul Johann.

Nu, nu se ducea bucuros la școală, la vechea școală, fostă școală de mănăstire, cu ganguri întortocheate, cu săli de clasă boltite, gotice. Absențele din pricina bolii, totala-i neatenție cînd gîndurile-i zăboveau la cine știe ce combinații de armonii sau la minunile nedescifrate încă ale vreunei bucăți executate de maică-sa și de domnul Pfuhl nu-l prea ajutau să înainteze pe calea științelor, iar institutorii și pedagogii cu care avea de-a face în clasele primare și a căror inferioritate socială, și neglijență vestimentară la care se adăuga un soi de disconfort spiritual le simțea, îi inspirau pe lîngă teama de pedepse și un dispreț ascuns. Domnul Tietge, profesorul de aritmetică, un moșnegel în haină neagră și soioasă, care activa în slujba acestui așezămînt încă de pe vremea răposatului Marcellus Stengel și care, suferind de un strabism convergent, încerca să-și corecteze acest defect cu ajutorul unor ochelari cu sticle groase și rotunde ca niște ferestruici de vapor, domnul Tietge îi amintea micului Johann în fiecare oră ce silitor și isteț fusese tatăl său la aritmetică... Violentele accese de tuse îl sileau pe domnul Tietge să acopere în permanență podelele din preajma catedrei cu expectorațiile sale.

Raporturile lui Hanno cu micii săi colegi erau, în general, reci și superficiale, doar de unul singur îl lega, și chiar din primele zile de școală, o prietenie strânsă. Era un copil de origine nobilă, dar cu o ținută cu totul neîngrijită, contele Molln, pe numele de botez Kai.

Era un băiat de statura lui Hanno, dar nu purta, ca acesta haine de marinar danez, ci un costum sărăcăcios, de culoare nedefinită. Pe ici pe colo îi lipsea câte un nasture, iar în fundul pantalonilor purta un petic cât toate zilele. Mâinile lui invariabil cenușii, ieșind din mânecile prea scurte, păreau îmbibate cu praf și cu noroi, dar erau înguste și de o extraordinară finețe, cu degete lungi și unghii ascuțite. Potrivit cu aceste mâini, capul, deși neîngrijit, nepieptănat și nu tocmai curat, era înzestrat de natură cu toate semnele unei rase pure și nobile. Părul blond-roșcat, cu o cărare aproximativă la mijloc, îi lăsa liberă fruntea de alabastru sub care străluceau, adânc și ascuțit totodată, ochii de un albastru luminos. Pomeții ieșiți puțin și nasul, îngust, ușor încovoiat, cu nările subțiri, ca și gura cu buza de sus cam răsfrîntă, aveau de pe acum o expresie caracteristică.

Încă înainte de începutul anului școlar, Hanno îl văzuse de vreo trei-patru ori pe micul conte, în treacăt numai și asta în timpul plimbărilor pe care le făcea cu Ida dincolo de poarta orașului, spre nord. Căci undeva pe acolo, afară, departe, aproape de întîiul sat, se afla o mică fermă, o proprietate minusculă, aproape fără nici o valoare, care nici măcar nume nu avea. Dacă te uital într-acolo vedeai doar o grămadă de gunoi, un cîrd de păsări, un coteț pentru cîine și o biată clădire cât o colibă, cu acoperișul roșu, pleoștit pînă la pămînt. Acesta era conacul boieresc în care locuia tatăl lui Kai, contele Eberhard Molln.

Contele acesta era un original care nu se prea arăta printre oameni. Creștea păsări și cîini, cultiva zarzavaturi și, izolîndu-se de lume, trăia retras la mica lui fermă. Înalt, chel, cu o enormă barbă cărunță, ca vrăjitorul Rubezahl, veșnic cu o biciușcă de călărie în mînă, deși nu avea nici un cal, el purta o haină verde de dimie, cizme cu carîmbii răsfrînți și un monoclu înfipt sub sprîncenele-i stufoase. În afară de el și de fiul său, nu mai exista de-a lungul și de-a latul țării nici un conte de Molln. Diversele ramuri ale acestei familii, bogată, puternică și falnică odinioară, se uscaseră rînd pe rînd, pieriseră, se istoviseră. Doar o mătușă a micului Kai mai trăia pe undeva, dar tatăl lui nu era în corespondență cu ea. Sub un pseudonim fantezist, mătușa publica romane în reviste de familie. Cît despre contele Eberhard, lumea își aducea aminte că, după ce se mutase la ferma lui,

dincolo de poarta oraşului, pentru a scăpa de supărările pricinuite de solicitanţi, ofertanţi şi cerşetori, pusese la intrarea scundă, o placă pe care se putu citi următoarea inscripţie: *Aici locuieşte contele Molln, absolut singur, n-are nevoie de nimic, nu cumpără nimic şi n-are nimic de dăruit.* Mai târziu, după ce inscripţia îşi făcuse efectul şi nimeni nu-l mai plictisea, contele o îndepărtă.

Orfan de mamă - contesa murise la naşterea lui, iar de gospodărie îngrijea o bătrânică oarecare - micul Kai crescuse aici, sălbatic ca un animal, printre găini şi câini şi aici îl zărise Hanno Buddenbrook - de departe şi cu oarecare teamă - sărind ca un iepuraş de casă printre căpăţînile de varză, tăvălindu-se pe jos cu căţei de-a valma, speriiind orăştaniile cu tumbele lui.

Îl revăzuse în clasă şi frica pe care i-o inspirase înfăţişarea de sălbatic a micului conte, persistase fireşte, la început. Dar nu peste mult, instinctul lui sigur îi îngăduise să străbată prin învelişul neîngrijit al colegului său şi atenţia i se oprise asupra frunţii albe, asupra gurii subţiri, asupra ochilor alungiţi, albaştri, luminoşi, care priveau în lume, cu un fel de mînioasă uimire şi dintre toţi camarazii pe acesta îl îndrăgise mai tare. Totuşi, era mult prea reţinut pentru a avea curajul să facă el primii paşi spre a lega o prietenie şi, fără iniţiativa oarecum brutală a micului Kai, cei doi băieţi ar fi continuat să se ignore reciproc, ca nişte străini. Mai mult, avîntul pasionat cu care Kai se apropiase de el îl speriasse la început pe micul Hanno. Flăcăiaşul neîngrijit pornise într-adevăr cu atîta foc, cu atîta bărbăţie viforoasă şi agresivă la cucerirea simpatiei molcomului şi elegantului Hanno, încît acesta nu-i putuse rezista deloc. E adevărat că la carte nu-i prea putea fi de vreun ajutor, căci firii lui neastîmpărate de hoinar, tabla înmulţirii îi inspira aceeaşi aversiune ca şi micului Buddenbrook, veşnic absent şi visător; în schimb îi dăruise tot ce avea: bile de sticlă, sfîrleze de lemn, ba chiar un pistol strîmb de tinichea, deşi acesta era lucrul cel mai de preţ pe care-l poseda... În recreaţii, plimbîndu-se cu el mînă-n mînă, Kai îi povestea despre casa lor, despre căţei şi despre găini, iar la amiază, cu toate că Ida, cu un pachetel de tartine-n mînă, îl aştepta pe băieţel la poarta şcolii ca să-l ia la plimbare, Kai îl însoţea cît mai departe cu putinţă. Cu acest prilej el află că acasă micului Buddenbrook i se zice Hanno, îşi însuşi numaidecît acest nume de dezmiardare şi niciodată nu-i mai spuse altfel prietenului său.

Într-o zi, Kai îşi exprimase dorinţa ca în loc să se ducă la plimbare în Muhlenwall, Hanno să meargă cu el la ferma tatălui său, pentru a vedea nişte cobai nou-născuţi şi în cele din urmă domnişoara Jungmann cedă

rugăminții celor doi băieți. Făcură drumul pînă la ferma contelui, inspectară grămada de gunoi, grădina de zarzavaturi, crinii, găinile, cobaii, iar mai târziu intrară și în casă unde, într-o încăpere joasă și lunguiață, dădură de contele Eberhard. Contele, adevărată întruchipare a însingurării îndărătnice, ședea la o masă țărănească greoaie și citea. Văzîndu-i, îi întrebă morocănos ce doresc...

Nimic n-a mai putut-o îndupleca pe Ida Jungmann să repete această vizită. Mai mult, ea declară o dată pentru totdeauna că dacă cei doi băieți vor să se vadă, să vină mai degrabă Kai la Hanno, și astfel intră micul conte pentru întîia oară, cu sinceră admirație, dar fără nici o sfială, în fastuoasa casă părintească a prietenului său. De atunci el se înființa din ce în ce mai des și doar troienele de zăpadă îl puteau împiedica să facă după-masă, încă o dată drumul acesta lung, numai pentru a putea petrece cîteva ceasuri cu Hanno Buddenbrook.

Stăteau în spațioasa odaie de copii de la etajul al doilea și-și făceau lecțiile. Aveau de rezolvat lungi probleme de aritmetică, care după ce ambele fețe ale tăbliței se umpleau de adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri, la sfîrșit, drept rezultat, urma să dea pur și simplu zero, căci altfel însemna că pe undeva s-a strecurat o greșeală ce trebuia căutată și iar căutată, pînă cînd mica bestie era descoperită și distrusă; și era un adevărat noroc cînd ea nu se ascundea pe la început, căci în cazul acesta aproape totul trebuia scris din nou. Mai aveau apoi de furcă cu gramatica germană; trebuiau să învețe treptele comparației, să scrie cît se poate de curat, în rînduri și în coloane drepte considerații ca aceasta: "Cornul e transparent, sticla e mai transparentă, aerul e cel mai transparent". În sfîrșit, venea la rînd caietul de dictando, unde aveau să-și bată capul cu fraze ca următoarea: *Unsere Hedwig ist zwar sehr willig, aber den Kehdcht aufdem Estrich fegt sie niemals ordentlich zusammen*²². Intenția acestui exercițiu plin de ispite și de capcane era să-l facă pe școlar să scrie pe *Hedwig*, *willig*, și *fegt* cu *eh*, iar pe *Estrich* și dacă se poate și pe *Kehricht* cu *g* și capcanele erau puse cu o temeinică grijă, așa că băieții aveau ce corecta. Dar cînd isprăveau toate acestea, își adunau cărțile, se așezau pe pervazul ferestrei și o ascultau pe Ida care le citea.

Buna Ida le citea despre Katerlieschen, despre flăcăul care a plecat în lume ca să învețe ce-i frica, despre Rumpelstilzchen, Rapunzel și despre împăratul broaștelor, și glasul îi era adînc și răbdător iar ochii și-i ținea pe jumătate

închiși, căci spunea aproape pe dinafară basmele pe care le citise de atâtea ori în viața ei, în timp ce cu degetul înmuiat întorcea mașinal foile.

Cu prilejul acestor distracții se întâmplă însă ceva ciudat: în micul Kai începu să se trezească și să se dezvolte îndemnul de a născoci ceva asemănător basmelor din carte, de a povesti el însuși ceva, și lucrul acesta era cu atât mai binevenit cu cât, cu timpul, toate basmele tipărite le știau pe de rost, iar Ida avea și ea nevoie de puțină odihnă din când în când. La început, istorisirile lui Kai erau scurte și simple, mai târziu însă ele deveniră mai îndrăznețe și mai complicate și interesul lor spori prin faptul că ele nu erau pe de-a-ntregul închipuite de el ci plecau de la un fapt real asupra căruia proiecta o lumină stranie și misterioasă... Hanno asculta cu o deosebită plăcere mai ales povestea hainului, dar neînchipuit de puternicului vrăjitor care-i chinuiește pe toți oamenii cu fel de fel de meșteșuguri drăcești și-l ține în captivitate pe un prinț frumos și plin de daruri, pe nume Josephus, prefăcut într-o pasăre pestriță. Dar iată că undeva în depărtare crește și se împlinește cel ales dintre toți, care în fruntea neînvinsei sale oști de câini, găini și cobai va porni o dată și o dată, fără frică, la război, împotriva vrăjitorului și cu o lovitură de sabie îl va elibera pe prinț ca și întreaga lume, și în primul rînd pe Hanno Buddenbrook. Și atunci, descătușat și scăpat de vrajă, Josephus se va întoarce în împărăția sa, se va încorona și-i va ridica la demnități foarte înalte atât pe Hanno, cât și pe Kai...

Senatorul Buddenbrook, care trecea din când în când prin odaia copiilor și-i vedea împreună pe cei doi băieți, nu avea nimic împotriva acestei prietenii, căci nu era greu de observat că ei se influențau reciproc într-un chip fericit. Înrîurirea lui Hanno îl potolea, îi modera pornirile, îl înnobila de-a dreptul pe Kai, care-l iubea cu gingășie, îi admira albeața mîinilor și de dragul lui o lăsa pe domnișoara Ida să se ocupe de ale sale, cu perie și săpun. Și dacă la rîndul său micul Buddenbrook se alegea cu puțină exuberanță și vigoare de la micul conte, faptul nu putea decît să-l bucure pe senator, care își dădea bine seama că statornica tutelă feminină nu era tocmai indicată pentru a trezi și a dezvolta în fiul său calități bărbătești.

Trecuseră trei decenii de când buna Ida Jungmann servea în casa Buddenbrook și, firește, credința și devotamentul ei nu puteau fi plătite nici în aur. Îngrijise și crescuse cu abnegație generația precedentă: pe Hanno însă îl purta pe palme, îl învăluia din cap pînă-n picioare cu grija și afecțiunea ei, îl iubea pînă la idolatrie și mergea adeseori pînă la absurd în credința-i naivă și nezdruncinată că lui i se cuvenea un loc cu totul excepțional și privilegiat

în lume. Când era vorba de un interes al lui Hanno, ea știa să fie de o îndrăzneală uluitoare și uneori chiar penibilă. Într-o cofetărie, de pildă, unde intra pentru vreo cumpărătură, nu pierdea niciodată prilejul de a se întinde fără nici o jenă la talgerele de pe tejghea pentru a-i vârî în gură o prăjitură, o bomboană, fără a o plăti, bineînțeles - îi făcea doar onoare negustorului. Iar în îngrămădeala din fața unei vitrine nu stătea o clipă la îndoială să ceară oamenilor, în dialectul ei din Prusia Orientală, cu amabilitate dar și cu hotărîre, să-i facă loc micului ei protejat. Mai mult, în ochii ei Hanno era o ființă atît de deosebită încît aproape nici un copil nu i se părea vrednic de a-i fi prieten. În privința micului Kai însă, afecțiunea reciprocă a celor doi copii se dovedi mai puternică decît neîncrederea ei; nu-i mai puțin adevărat că și numele lui o amețise puțin. Dar cînd se așeza cu Hanno pe o bancă, undeva, în Muhlenwall și se întîmpla să se apropie de ei și alți copii cu însoțitoarele lor, domnișoara Jungmann se ridica numaidecît și sub un pretext oarecare - că e tîrziu sau că trage - o lua din loc. După explicațiile pe care i le dădea ulterior, Hanno ar fi avut tot dreptul să creadă că toți băieții de seama lui aveau scrofulle sau "sîngele stricat", și că numai el era sănătos. Firește că aceste principii ale Idei nu prea aveau darul de a întări curajul și încrederea băiețașului, din naștere slabe.

Senatorul Buddenbrook nu cunoștea aceste amănunte, dar vedea că atît din fire, cît și în urma influențelor din afară, fiul său nu se dezvoltă, deocamdată, deloc în direcția dorită de el. Ei, dacă ar putea lua în propriile-i mîini educația copilului, dacă ar putea influența zilnic și chiar oră de oră formația lui spirituală! Dar nu avea timp pentru așa ceva și observa cu durere că încercările-i întîmplătoare sfîrșeau prin eșecuri lamentabile și făceau și mai reci, și mai distante raporturile dintre tată și fiu. În fața lui plutea o imagine după care ar fi dorit să-și modeleze fiul: aceea a străbunicului lui Hanno, așa cum îl cunoscuse el însuși cînd era copil - un cap limpede, o fire jovială, simplă, glumeață, un om puternic... Nu putea să devină și el tot așa? Era cu neputință? Și de ce?... Dar măcar muzica dacă ar fi putut s-o înlătore și s-o izgonească din preocupările copilului, căci ea îl înstrăina de viața practică, nu-i pria în mod sigur sănătății și-i absorbea toate forțele spirituale. Nu se apropia oare uneori întreaga lui ființă visătoare de limitele iresponsabilității?

Într-o după-amiază, Hanno coborî singur la etajul întîi, cu trei sferturi de oră înainte de masa ce se servea la patru. Făcuse exerciții la pian o bucată de vreme, și acum lenevea în odaia de toate zilele. Ședea pe canapea, într-o rînă, își lega și-și dezlega cravata de marinar, în timp ce privirile lui, fără să

caute ceva anume, alunecară într-o parte și zăriră pe birouașul de nuc al maică-sii o mapă de piele, deschisă, mapa cu hîrțile familiei. Își propti un cot în perna de la spate și bărbia în podul palmei și se uită cîtva timp de la distanță la acele file. Fără îndoială papă umblase la ele după gustarea de dimineață și le lăsase acolo cu gîndul de a reveni mai tîrziu. Unele erau vîrîte în mapă; foile detașate, împrăștiate pe masă erau acoperite de o riglă de metal, iar caietul voluminos cu muchia aurită, din hîrtie de mai multe feluri, stătea deschis.

Hanno alunecă atunci nepăsător de pe otomană și se îndreptă spre masă. Caietul era deschis la pagina unde mîna mai multor strămoși și la sfîrșit aceea a tatălui său înșirase arborele genealogic al întregii familii Buddenbrook, cu acolade și rubrici, cu date precise. Cu un genunchi pe scaunul din fața biroului, cu bucelele castanii, ușor ondulate, revărsate în palmă, Hanno privea manuscrisul puțin dintr-o parte, cu gravitate obosită dar critică și ușor disprețuitoare, dovedind o indiferență totală, în timp ce mîna cealaltă se juca cu tocul de aur și de abanos al maică-sii. Își plimba ochii peste toate aceste nume bărbătești și femeiești înșirate unul după altul și în coloane, unele cu un scris înflorit, de modă veche, ce se încheia în spirale vaste; pe liniile de cerneală pălite și gălbui sau groase și negre sclipeau încă firele aurii ale nisipului din călimară... La urmă de tot, sub numele părinților săi, el își citi propriul său nume, înseninat cu scrisul mărunț, aruncat repede pe hîrtie, al tatălui său: Justus, *Johann*, Kaspar, născ. în ziua de 15 aprilie 1861 - și asta îl înveseli oarecum - apoi se ridică puțin, își întinse alene mîinile după riglă și toc, potrivi rigla sub numele lui, își lăsa privirile să-i lunece încă o dată peste întregul furnicar genealogic și în sfîrșit, cu o expresie liniștită, cu o concentrare absentă, mecanic și ca prin vis, trase cu tocul de aur de la un capăt la altul al hîrtiei, o frumoasă linie dublă, cea de deasupra puțin mai groasă, așa cum trebuia să-și împodobească fiecare foaie din caietul de aritmetică... La urmă își înclină capul pe umăr, ca și cum ar fi vrut să-și examineze opera, apoi își întoarse fața în altă parte.

După-masă senatorul îl chemă la dînsul și, cu sprîncenele încruntate, se răsti la el:

- Ce-i asta? Cum a ajuns aici? Tu ai făcut-o?

Trebuie să se gîndească o clipă dacă într-adevăr el o făcuse și în cele din urmă răspunse sfios și timid:

- Da...

- Ce înseamnă asta? Ce te-a apucat? Răspunde! Cum ți-a trăsnet prin cap una ca asta? strigă senatorul, lovindu-l peste față cu caietul ușor îndoit.

Micul Johann se dădu un pas înapoi și, ducându-și mâna la obraz, îngăimă:

- Credeam... credeam... că nu mai urmează nimic...

OPT

Joia, cînd înconjurată de statuile de pe tapete, înfățișînd zeități cu zîmbet liniștit, familia stătea la masă, se ivise de cîțva timp un nou și foarte serios subiect de conversație, o temă care aducea o expresie de rezervă rece pe fața cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse, iar în trăsăturile și gesturile doamnei Permaneder, dimpotrivă, o agitație extraordinară. Dîndu-și capul pe spate și întinzîndu-și brațele înainte sau ridicîndu-și-le spre cer, ea vorbea într-adevăr cu mînie, cu indignare, cu un sentiment de sinceră și profundă revoltă, trecea de la cazul particular în discuție la considerații cu caracter universal, vorbea despre răutatea omenească în general, și, întrerupte de tusea nervoasă și seacă ce i se trăgea de la boala de stomac, scotea pe un ton ascutit, caracteristic clipelor de mînie, mici semnale de trompetă, pline de dezgust, ce sunau cam așa: "Trischke-plîngărețul...!" "Grünlich!..." "Permaneder...!" Noutatea o reprezenta însă un semnal de luptă, slobozit cu un dispreț și cu o ură de nedescris: "Procurorul general...!"

Apoi cînd directorul Hugo Weinschenk, în întîrziere ca de obicei (căci omul era copleșit de treburi) intra în sală, balansîndu-și pumnii și legănîndu-se neobișnuit de vioi în redingota lui pe talie, pentru a se îndrepta spre locul său, în timp ce buza inferioară cu o expresie cam îndrăzneată atîrna sub mustața scurtă, conversația se împotmolea: o tăcere penibilă, apăsătoare se lăsa peste masă și numai senatorul izbutea să risipească într-un tîrziu muțenia generală, întrebîndu-l pe director cum mai stau lucrurile, cu un aer degajat, ca și cum ar fi fost vorba de o afacere oarecare. Și Hugo Weinschenk îi răspundea că lucrurile merg cît se poate de bine - nici n-ar putea merge altfel decît foarte bine - apoi începea să vorbească, senin și vesel, despre altceva. Era mult mai bine dispus decît altădată, își rotea privirea cu o anume libertate impetuoasă și întreba de mai multe ori, fără să i se răspundă, ce mai face vioara Gerdei Buddenbrook. În general vorbea întruna și cu multă vioiciune. Din nenorocire însă, cu felul lui sincer de a vorbi nu-și supraveghea totdeauna îndeajuns cuvintele și în clipele de excesivă voie bună povestea uneori niște istorii ce nu erau tocmai la locul lor. Într-una din anecdotele lui, de pildă, o doică era cea care primejduia sănătatea copilului ce i se dăduse în grijă, din pricina gazelor ei intestinale; într-o manieră pe care fără îndoială o socotea plină de haz, el îl imita pe doctorul de casă și striga: "Cine pute aici? Cine pute în halu' ăsta?" Și nu

băga de seamă decît tîrziu sau poate deloc că soția lui roșise pînă în albul ochilor, că bătrîna doamnă Buddenbrook, Thomas și Gerda încremeniseră, iar cucoanele Buddenbrook schimbau priviri tăioase, că pînă și Riekchen Severin, așezată la capătul de jos al mesei, îl privea cu o mutră jignită și cel mult bătrînul consul Kröger pufnea încet în rîs...

Ce era cu directorul Weinschenk? Acest bărbat serios, muncitor și solid, acest bărbat ce se ținea departe de orice fel de viață socială și, cu înfățișarea lui de om necioplît, nu cunoștea decît activitatea căreia i se dedicase cu un aprig simț al datoriei, era bănuît de a se fi făcut vinovat - și nu o *dată*, nu, ci de mai multe ori - de o gravă abatere. Mai mult, el era acuzat, acuzat în fața justiției, de a se fi dedat în repetate rînduri la o manevră care nu mai putea fi numită dubioasă, ci de-a dreptul necinstită, ba chiar criminală și un proces al cărui sfîrșit era cu neputință de prevăzut fusese pornit împotriva lui. Ce i se punea în seamă? În mai multe locuri izbucniseră incendii mari pentru care societatea urma să plătească bani grei victimelor față de care avea obligații contractuale. Dar directorul Weinschenk - pretindea actul de acuzare - îndată ce primea de la agenții săi informații prompte și confidențiale despre aceste dezastre, deci printr-o înșelătorie deliberată, făcea reasigurări la o altă societate, și astfel daunele treceau în cîrca acesteia. Acum dosarul era în mîinile procurorului general, ale procurorului general doctor Moritz Hagenström.

- Thomas, îi spuse într-o zi doamna consul, între patru ochi, fiului său, te rog... eu nu pricep nimic. Ce trebuie să cred despre istoria asta?

Și senatorul îi răspunse:

- De, mamă dragă... Ce să spun? Din nenorocire, mă îndoiesc că totul ar fi în perfectă regulă. Dar ca Weinschenk să fie chiar atît de vinovat cum pretind unii, mi se pare tot atît de puțin probabil. Există în viața comercială adeptă a unui stil mai modern ceva ce se numește uzanță... Această uzanță este o manevră, mă-nțelegi, care nu e cu totul fără cusur, nu se încadrează sută-n sută în legile scrise și unui profan îi poate părea chiar necinstită, dar printr-un acord tacit, în lumea oamenilor de afaceri se practică totuși în mod curent. O linie de demarcație între uzanță și ceea ce e mai grav decît uzanța e foarte greu de tras... În sfîrșit... Dacă Weinschenk a greșit, greșeala lui, după toate probabilitățile, nu e mai mare decît a multora dintre colegii săi care au scăpat cu fața curată. Cu toate astea... nu garantez deloc că rezultatul procesului va fi favorabil. Poate că într-un oraș mare ar fi achitat, dar aici unde predomină influența clicilor și motivele personale... Asta trebuia s-o

cumpănească mai bine când și-a ales apărătorul. Noi nu avem aici în oraș nici un avocat mai de seamă, nici un cap eminent, cu talent oratoric deosebit și convingător, un vulpoi uns cu toate alifiile, versat în toate chichițele meseriei. În schimb domnii juriști de la noi sînt carne și unghie între ei, legați prin interese comune, prin prînzurile pe care și le oferă, chiar prin legături de rudenie, așa că trebuie să țină seamă unii de alții. După părerea mea, Weinschenk făcea mult mai bine dacă-și lua un avocat de aici. Dar ce a făcut? A găsit necesar - repet: necesar - și asta dă de gîndit pînă la urmă în ce privește liniștea conștiinței sale - să-și angajeze un apărător din Berlin, pe doctorul Breslauer, un adevărat michiduță, un pișicher bun de gură, maestru în șiretlicuri juridice, căruia i-a mers faima de a fi scăpat din ghearele închisorii atîția și atîția faliți frauduloși. Pentru un onorariu foarte mare, omul acesta va suține procesul, fără îndoială cu o șiretenie tot atît de mare... Dar va folosi asta la ceva? Parcă-i văd pe cinstiții noștri juriști dînd din mîini și din picioare, zbîrlindu-se împotriva străinului, neadmițînd în ruptul capului să-l vadă triumfînd. Și firește, Curtea va asculta cu mult mai multă bunăvoință pledoaria doctorului Hagenström... Iar martorii... Nici chiar propriul său personal nu cred că s-ar grăbi să-i sară cu prea multă dragoste într-ajutor. Ceea ce noi, care-i sîntem binevoitori - și cred că și el - considerînd aici anumite asperități exterioare, nu i-au adus multe prietenii... Pe scurt, mamă, am presimțiri negre. Ar fi desigur foarte rău pentru Erika dacă s-ar întîmpla o nenorocire, dar mai mult m-ar dura inima de Tony. Vezi tu, are dreptate când spune că Hagenström a luat în mîini procesul cu adevărată satisfacție. Întîmplarea asta ne privește de aproape pe toți și o sentință infamantă ne-ar atinge pe toți, căci, oricum, Weinschenk face parte din familie și stă la masă cu noi. În ce mă privește, eu mă ridic deasupra acestor fapte. Știu ce am de făcut. În ochii lumii eu trebuie să fiu absolut străin față de proces, n-am voie să asist la dezbateri - deși Breslauer m-ar interesa - și pentru a nu mi se imputa că aș avea oarecare intenții de a-l influența, n-am voie să mă ocup în nici un fel de el. Dar Tony? Nu îndrăznesc să mă gîndesc ce ar însemna pentru ea o condamnare. N-ai decît să-i ascuți protestele zgomotoase împotriva calomniei și a intrigilor invidioase... ca să simți teama ce se ascunde în ele, teama de a nu pierde, după atîtea nenorociri, și această ultimă situație onorabilă: căminul cinstit al fiicei sale... Și să vezi că ea va proclama cu atît mai tare nevinovăția lui Weinschenk, cu cît va fi mai constrînsă să se îndoiască de ea... Dar, cine știe, omul se poate să fie și nevinovat, desigur, cu totul nevinovat... Trebuie

să aşteptam, mamă, şi să ne purtam cu tact cu el, şi cu Tony şi cu Erika. Dar eu nu presimt nimic bun.

Acestea erau împrejurările în care veni în anul acela Crăciunul şi, cu ajutorul calendarului cu foi detaşabile întocmit de Ida, care desenase şi un brad pe ultima pagină, micul Johann urmărea cu bătaie de inimă apropierea neasemuitei sărbători.

Semnele prevestitoare se înmulţeau... Chiar din prima zi a postului, în sufrageria din casa bunicii se zărea pe perete, în mărime naturală poza în culori al lui moş Ruprecht²³. Într-o dimineaţă Hanno îşi găsi plapuma, covoraşul de la picioarele patului şi hainele presărate cu beteală foşnitoare de aur. Apoi, câteva zile mai târziu, într-o după-amiază când în odaia de toate zilele papă, întins pe canapea frunzărea jurnalul, iar Hanno citea în *Frunze de palmier* de Gerok istoria vrăjitoarei din Endor, fu anunţată ca în toţi anii, dar cu acelaşi efect surprinzător, vizita "unui moşneag" care "întreabă de copii". Fu poftit în odaie, şi moşneagul intră cu paşi tîrşîti, purtînd un cojoc lung cu blana întoarsă, presărată cu pulbere de aur şi cu fulgi de zăpadă, ca şi căciula din cap. Faţa-i era brăzdată de dungi negre şi în enorma-i barbă albă, la fel ca în sprîncenele exagerat de stufoase, se împleteau de asemeni fire sclipitoare de aur. Ca în toţi anii, el vesti cu glas răsunător că *unul* din saci - cel de pe umărul stîng - e pentru copiii buni care ştiu rugăciunile, şi e plin de mere şi de nuci aurite, iar acea nuieluşă de pe umărul drept e pentru copiii răi... Acesta era moş Ruprecht. Adică, fireşte, nu chiar, chiar cel adevărat şi în fond poate că nu era decît bărbierul Wenzel în şuba întoarsă pe dos a lui papă; dar dacă din capul locului era cu putinţă să existe un moş Ruprecht, atunci *el* era! Şi zguduit de o sinceră emoţie, Hanno spuse şi anul acesta *Tatăl nostru*, întrerupt doar o dată sau de două ori de un suspin nervos şi aproape inconştient, după care i se dădu voie să-şi vîre mîna în sacul destinat copiilor buni, pe care de altfel moşneagul iarăşi uită să-l ia cu dînsul.

Sosi şi vacanţa şi trecu destul de bine clipa când papă citi mediile lui Hanno, care îi trebuiau înfăţişate, indiferent dacă era Crăciun... Sala cea mare era închisă deja de câteva zile în chip misterios, la masă se servea marţipan şi turtă dulce, iar afară, în oraş, era Crăciun în toată legea. Ninge, se lăsase ger şi în aerul tăios şi limpede răsunau melodiile săltăreţe sau melancolice ale flaşnetarilor italieni cu jachete de catifea şi cu mustăţi negre, care soseau de sărbători. În vitrine străluceau mărfurile de Crăciun, în jurul impunătoarei fîntîni gotice din Piaţă se instalaseră atracţiile

multicolore ale iarmarocului de Crăciun. Și oriunde te duceai, respirai, o dată cu mireasma brazilor de vânzare, și aroma sărbătorii însăși.

În sfârșit sosi seara de douăzeci și trei decembrie și o dată cu ea împărțirea darurilor, în holul de acasă, din Fischergrube, în cerc absolut intim. Era doar un început, o inaugurare, un preludiu, căci bunica nu renunța cu nici un chip la seara sfântă a Ajunului, dispunând de întreaga familie, așa că, în ziua de douăzeci și patru, spre sfârșitul după-miezii, în salonul cu peisaje se întruni întreaga societate de la mesele de joi și, în afară de aceasta, Jurgen Kröger din Wismar și Therese Weichbrodt cu *madame* Kethelsen.

Îmbrăcată într-o rochie de mătase grea, cu dungi negre și cenușii, cu obraji roșii și cu ochii aprinși, răspîndind un delicat parfum de paciuli, bătrîna doamnă își primea oaspeții ce soseau unul după altul și, în timp ce-i îmbrățișa în tăcere, brățările-i de aur zornăiau ușor. Cuprinsă de o nespusă agitație ea tremura, tăcută, în această seară.

- Dumnezeule, Doamne, dar tu ai febră, mamă, spuse senatorul, intrînd cu Gerda și cu Hanno... De ce? Totul o să meargă liniștit, ca de la sine.

Bătrîna doamnă însă îi sărută pe toți trei, și șopti:

- Spre mărirea lui Iisus... Și apoi scumpul meu Jean, Dumnezeu să-l ierte...

De fapt, programul pios, stabilit pentru această sărbătoare de răposatul consul, trebuia păstrat cu toată grija și simțămîntul răspunderii pentru desfășurarea demnă a serii, care se cerea să fie străbătută de atmosfera unei bucurii profunde, grave și pline de ardoare, o purta neconținut încoace și încolo, de la galeria cu coloane - unde copiii din corul bisericii Sfînta Maria începuseră să se adune - pînă la sufragerie - unde Riekchen Severin aruncă o ultimă privire asupra pomului și a mesei cu cadouri - iar de acolo afară pe coridor, unde, sfioși și stingheriți, cîțiva bătrînei își așteptau rîndul - erau "săracii casei" care își aveau și ei partea lor din darurile de Crăciun - și în sfârșit din nou în salonul cu peisaje, condamînd, cu o privire piezișă și mută, orice cuvînt sau zgomot de prisos. Era o tăcere atît de adîncă încît se putea desluși, venind din cine știe ce stradă troienită, melodia unei flașnete care se auzea, delicată și limpede, ca și sunetele unui ornic cu muzică. Fiindcă în odaie, deși se adunaseră vreo douăzeci de persoane - unii șezînd, alții stînd în picioare - era mai multă liniște decît într-o biserică și, după cum, cu foarte multă băgare de seamă senatorul îi șoptise la ureche unchiului său Justus, atmosfera aducea puțin a înmormîntare.

De altfel, nu se prea vedea primejdia vreunei zburdălnicii tinerești în stare să tulbure această atmosferă. Dintr-o singură privire oricine putea să observe cu ușurință că aproape toți membrii familiei adunați aici erau la vârsta când viața se manifestă în forme cu un caracter de mult statornicit. Senatorul Thomas Buddenbrook a cărui paloare dezmințea expresia vioaie, energică și chiar hazlie a feței; nevastă-sa, Gerda, tolănită într-un fotoliu, nemișcată, cu chipul frumos, alb, ridicat spre tavan, cu ochii apropiați, plini de o stranie strălucire și încercuiți de umbre viorii, lăsându-se vrăjiți de sclipitoarele prisme de sticlă ale policandrului; sora senatorului, doamna Permaneder; Jurgen Kröger, vărul lor, funcționarul tăcut, simplu îmbrăcat; verișoarele Friederike, Henriette și Pfiffi, dintre care întâile două erau și mai slabe și mai deșirate, iar ultima părea și mai mică și mai grasă ca pîn-acum, avînd însă toate trei aceeași expresie: un zîmbet ascuțit și răuvoitor, ațintit asupra tuturor ființelor și lucrurilor cu un scepticism universal și bîrfitor, ca și cum ar fi repetat neconținut: "Daa? Deocamdată dați-ne voie să ne îndoim..."; În sfîrșit sărmana, cenușia Klothilde, ale cărei gânduri mergeau, fără-ndoială, de-a dreptul spre cină: - toți erau trecuți de patruzeci de ani, iar stăpîna casei cu fratele ei Justus, și nevasta acestuia, precum și mica Therese Weichbrodt trecuseră binișor chiar de șazeci; bătrîna doamnă consul Buddenbrook, născută Stuwing, ca și *madame* Kethelsen, cu desăvîrșire surdă, erau de asemenea septuagenare.

La drept vorbind, în floarea tinereții nu era decît Erika Weinschenk; dar cînd privirea ochilor săi albaștri - ochii domnului Grünlich - aluneca spre bărbatul ei, al cărui cap tuns, încărunțit pe la tîmple, cu mustățile înguste pleoștite peste colțurile gurii, se desprindea, acolo lîngă sofa, din peisajul idilic al tapiseriei, se putea vedea că un oftat tăcut, dar greu îi sălta sîinii plini... Gînduri speriate și încîlcite o apăsau, fără îndoială: uzanțe, contabilitate, martori, procuror, apărător și judecător... Și poate că în toată odaia nu era un singur om căruia să nu-i fi trecut prin minte asemenea gînduri foarte puțin potrivite cu Crăciunul. Situația de inculpat a ginerelui doamnei Permaneder, conștiința familiei că se află în prezența unui membru al ei acuzat de o crimă împotriva legilor, a ordinii civice și a onoarei profesionale și pe care îl așteaptă, poate, rușinea și închisoarea, puneau întregii reuniuni o pecete pe de-a-ntregul monstruoasă și străină. O seară de Crăciun în familia Buddenbrook cu un acuzat în mijlocul ei! Doamna Permaneder se lăsă pe speteaza scaunului cu o maiestate mai severă,

zîmbetul cucoanelor Buddenbrook din Breite Strasse avea o nuanță mai ascuțită ca de obicei...

Și copiii? Noua generație, puțin numeroasă, deocamdată, era oare sensibilă și ea la tragicul latent al acestei împrejurări atît de noi și de necunoscute? Cît privea pe mica Elisabeth, nimeni n-ar fi putut să-și facă o părere asupra sentimentelor ei. Îmbrăcată într-o rochiță în a cărei bogată garnitură de panglici de atlas se putea recunoaște gustul doamnei Permaneder, fetița ședea pe brațul bonei și, ținîndu-și degetele mari înfundate în pumnii minusculi, își sugea limba, privea în gol cu ochii cam bulbucăți și din cînd în cînd scotea cîte un scurt cîrîit după care dădaca o legăna puțin. Iar Hanno ședea liniștit pe un taburet, la picioarele maică-sii și privea, exact ca ea, drept în sus, la o prisma a policandrului...

Christian lipsea! Unde era Christian? Abia acum în ultimul moment, lumea remarcă absența lui. Mișcările doamnei Elisabeth, gestul caracteristic al mîinii purtate de la colțul gurii pînă la bucle, ca și cum ar fi vrut să-și îndrepte un fir de păr ce o luase razna, deveniră și mai înfrigurate... Dădu în grabă un ordin domnișoarei Severin și fata, trecînd prin fața coriștilor, străbătu sala cu coloane, înainta pe coridor, printre săracii casei și bătu la ușa domnului Buddenbrook.

Îndată după asta, Christian își făcu apariția. Cu picioarele-i subțiri și crăcănate - șchiopăta puțin de cînd avusese reumatism articular - el intră cu un aer cît se poate de tihnit în salonul cu peisaje, frecîndu-și cu palma fruntea cheală.

- Tii, copii! spuse el, era cît pe-aci să uit!

- Era cît p-aci să..., repetă maică-sa înmărmurită.

- Da, într-adevăr, aproape uitasem că azi e Crăciunul. Tocmai citeam o carte de călătorii prin America de Sud... Dumnezeule, Doamne, altfel de nopți de Crăciun am văzut eu în viața mea!... adăgă Christian și era gata să înceapă povestea unui Ajun petrecut la Londra, într-un varieteu de mîna a cincea, cînd deodată îl pătrunse și pe el liniștea de catedrală ce domnea în încăpere, așa încît, încrețindu-și nasul, se duse în vîrfurile picioarelor la locul lui.

Bucură-te, fika Sionului, răsună corul copiilor și ștregarii care adineauri zburdau atît de zgomotos încît senatorul trebuise să se arate o clipă în ușă pentru a-i pune la respect, cîntau în aceste momente minunat de frumos. Aceste voci limpezi care secondate de altele, mai profunde, se înălțau pure, într-un vesel elan de preamărire, înălțau cu ele inimile tuturor, înmuiau

zîmbetul fetelor bătrîne, îmbiau pe bătrîni să mediteze, să-și prefire pe dinaintea ochilor tot trecutul, iar pe cei aflați în plină maturitate îi făceau să-și uite o clipă toate grijile.

Hanno dădu drumul genunchiului pe care pînă atunci îl ținuse în mîinile încleștate. Era palid de tot, ședea cu gura deschisă și, cu o expresie de parcă i-ar fi fost frig, se juca cu ciucurii taburetului cotrobăindu-și totodată cu limba o măsea. Din cînd în cînd simțea nevoia să respire adînc, căci acum cînd cîntecul, acest cîntec *a capella*, curat ca un sunet de clopot, umplea atmosfera, inima i se strîngea de o fericire aproape dureroasă. Crăciun!... Prin crăpătura ușii cu două canaturi, înaltă, dată cu lac alb, închisă încă, se strecura mireasma de brad, și dulcea aromă îi trezea imaginea minunilor de dincolo de ușă pe care an de an copilul le aștepta cu zvîcniri de inimă, ca pe o frumusețe nepămînteană, de neînțeles... Ce poate fi acolo pentru el? Ceea ce și-a dorit, firește, fiindcă asta i se dă fără discuție, afară de cazul cînd i se arată negru pe alb că a dorit ceva cu neputință de realizat. Teatrul i-ar sări numaidecît în ochi și i-ar arăta fără greș unde se află... teatrul de păpuși dorit atît de fierbinte, care, subliniat cu multă grijă, figura în fruntea listei cu dorințe prezentată bunicii și care, de la *Fidelio* înapoi era aproape singura lui preocupare.

Da, drept despăgubire și recompensă pentru o vizită la domnul Brecht, Hanno fusese dus nu demult, pentru întîia dată, la teatru, la Teatrul Municipal, unde, din rîndul întîi, alături de maică-sa, putuse urmări, cu răsuflarea tăiată, muzica și peripețiile operei *Fidelio*. De atunci nu mai visa decît scene de operă și prinsese o asemenea pasiune pentru teatru că abia mai putea dormi. Pe stradă, privea cu o nespusă invidie la oamenii care, la fel ca unchiul său Christian, erau cunoscuți ca obișnuiți ai teatrului: consulul Dohlmann, misitul Gosch... Cum putea cineva să suporte fericirea de a asista, ca dînșii, seară de seară la spectacol? O, dacă măcar o dată pe săptămînă, ar putea să arunce o privire în sală înainte de începerea reprezentației, să audă cum se acordă instrumentele, să vadă puțin cortina lăsată! Căci el iubea totul în teatru: mirosul de gaz, scaunele, muzicienii, cortina...

Cum o să fie teatrul lui? Mare? Mare, încăpător? Și cortina?

Va trebui făcută în ea neapărat și cît mai curînd cu putință, o gaură mică, fiindcă și cortina Teatrului Municipal are o deschizătură rotundă prin care se poate vedea în sală... Oare bunica, sau mamzel Severin - fiindcă bunica nu se poate ocupa de toate - o fi găsit decorurile necesare pentru *Fidelio*? Chiar

mîine o să se închidă într-o odaie și o să dea singur, numai pentru el, o reprezentație... În gînd, își puna de pe acum figurile să cînte, căci pentru el muzica și teatrul se contopiseră de la început...

Veselește-te cu glas înalt, Ierusalime! încheie corul de copii și vocile care înaintaseră paralel într-o mișcare de fugă se contopiră, împăcate și fericite, în ultima silabă. Acordul limpede se stinse vibrînd și o liniște profundă se așternu în sala coloanelor și în salonul cu peisaje. Apăsați de liniștea ce-i învăluiseră, membrii familiei rămaseră cu ochii-n pămînt; numai privirile directorului Weinschenk rătăceau nepăsătoare și îndrăznețe, încoace și-n colo; în timp ce doamna Permaneder lăsa să se audă tusea ei seacă și cu neputință de înăbușit. Cu pași rari, amfitrioana se îndreptă spre masă și, înconjurată de ai săi, se așeză pe canapeaua care nu mai era separată și departe de masă, ca mai demult. Potrivi lampa și luă în mînă *Biblia* cea mare, a cărei copertă enormă, cu muchia aurită, îngălbenise de vreme. Apoi își puse ochelarii, desfăcu cele două închizătoare de piele ale cărții colosale, o deschise la pagina marcată printr-un semn, dînd astfel la iveală hîrtia groasă, aspră, gălbuie, cu litere uriașe, bău o înghițitură de apă și începu să citească *Evangelia de Crăciun*.

Citea cuvintele străvechi și familiare, rar, cu un accent simplu ce mergea drept la inimă. În liniștea cucernică vocea ei se ridica limpede și senină. "Și oamenilor bună-nvoire!" spuse ea. Dar abia tăcu și în sala coloanelor răsună pe trei voci, colindul *Noapte lină, noapte sfîntă!* Familia adunată în salonul cu peisaje se alătură și ea cîntecului - nu fără oarecare precauțiune, însă, deoarece în majoritatea lor cei de față nu erau muzicali și, pe ici pe colo, în ansamblu, se auzea cîte un ton mai profund, cu totul nelalocul lui... Dar aceasta nu scădea cîtuși de puțin efectul cîntecului... Doamna Permaneder cînta cu buze tremurînde, căci nu este inimă pe care el să o miște mai duios și mai dureros decît inima unui om cu o existență frămîntată și care în scurtul răgaz al unui ceas de sărbătoare privește cu luare-aminte în urmă... *Madame Kethelsen* plîngea încet și amar, deși nu auzea aproape nimic.

Apoi doamna consul se ridică și luînd de mînă pe nepotul său Johann și pe strănepoata sa Elisabeth, străbătu salonul; domnii și doamnele mai în vîrstă porniră alături de ea, cei mai tineri îi urmară. În sala coloanelor, slugile și săracii se înșiruiră și ei în timp ce cu toții intonară într-un singur glas *O, brad frumos!* iar în fruntea coloanei unchiul Christian îi făcea pe copii să rîdă, ridicîndu-și picioarele ca o marionetă și cîntînd, prostește, *O,*

*Tannenbaum! O, Tantebaum*²⁴. Cu ochii orbiți de lumină, cu fețele scăldate-n zîmbet, cortegiul intră, prin ușa înaltă, larg deschisă, drept în rai.

Întreaga sală, plină de mireasma crengilor de brad, pîrlite de lumînări, strălucea și scînteia în lumina nenumăratelor flăcări minuscule, și în azurul ceresc al tapetelor cu albele statui de zei, vasta încăpere părea și mai luminoasă. În potopul de lumină, flăcările mici ale lumînărilor pîlpâiau ca niște stele îndepărtate, căci colo în fund, între două ferestre cu draperii de un roșu întunecat, bradul impunător se înălța aproape pînă-n tavan, împodobit cu beteală de argint și cu crini mari, albi, avînd un înger sclipitor în creștet, iar la picioare, reproducă întocmai, ieslea de la Bethlehem. Și pe masa acoperită cu olandă albă care, încărcată cu daruri, se întindea lungă și lată de la ferestre pînă aproape de ușă, se înșira un rînd de brazi mai mici, încărcăți cu zaharicale, strălucind de asemenea în văpaia luminărilor de ceară. Ardeau și lămpile de gaz fixate în perete, în cele patru colțuri, secondate de luminările groase din candelabrele aurite. Obiectele mai voluminoase, darurile care nu încăpeau pe masă, erau înșirate pe parchet. Cîteva mese mai mici, acoperite tot cu olandă albă, încărcate de asemenea cu daruri și împodobite cu brăduleți scăldați în lumină, se aflau de o parte și de alta a celor două uși: aici erau cadourile pentru oamenii se serviciu și pentru săracii casei.

Cîntînd, orbit de atîta lumină și înstrăinat parcă în vechea și familiara încăpere, cortegiul făcu ocolul sălii, defilă prin fața ieslei în care se afla un mic Iisus de ceară ce părea să-și facă semnul crucii, și după ce mîngîie cu privirea unul cîte unul, toate obiectele, se opri pe loc.

Hanno era cu desăvîrșire zăpăcit De cînd intrase, ochii săi, în febrilă căutare, zăriseră numaidecît teatrul... un teatru care, așa cum strălucea, la loc de cinste, în capul mesei, arăta atît de înalt și de încăpător cum niciodată n-ar fi îndrăznit să și-l închipuie. Dar darurile lui își schimbaseră locul în sală: erau așezate la extremitatea opusă celei din anul trecut, astfel încît, în uimirea sa, Hanno se îndoia cu toată sinceritatea că fabulosul teatru ar fi pentru el. Unde mai pui că în fața teatrului, la picioarele scenei, pe podele se afla un obiect necunoscut, de mari dimensiuni ce nu figura pe lista dorințelor lui, o mobilă, o comodă sau așa ceva... Era tot pentru el?

- Vino, dragul meu, și uită-te aici, spuse doamna consul, ridicînd capacul. Știu că-ți place să cînți corale... domnul Pfuhl o să-ți dea îndrumările necesare. Trebuie să apeși mereu pedalele, cînd mai tare, cînd mai ușor... iar

mîinile nu trebuie să le ridici, numai degetele trebuie să le schimbi, *peu à peu...*

Era un armoniu, un armoniu mic și drăguț, din lemn cafeniu, lustruit, cu mînere de metal de cele două părți, cu pedale colorate și cu un delicat taburet turnant. Hanno făcu un acord... un sunet dulce de orgă răsună și toți își ridicară ochii de pe daruri... Hanno o îmbrățișă pe bunică-sa care îl strînse cu căldură la piept, apoi îi dădu drumul pentru a primi mulțumirile celorlalți.

Hanno se întoarse spre teatrul său. Armoniul era un vis copleșitor, dar pentru moment nu avea timp să se ocupe mai pe-ndelete de el. Era acea fericire prea plină în care omul, nesocotind amănuntul, atinge lucrurile doar în treacăt, încercînd mai întîi să cuprindă totul dintr-o privire... O, era acolo o cușcă de sufleur, o cușcă în formă de scoică, în spatele căreia cortina, roșie și aurie, se întindea lată și maiestuoasă. Pe scenă erau așezate decorurile ultimului act din *Fidelio*. Sărmanii prizonieri își împreunau mîinile. Don Pizarro cu mînele grozav de înfoiate stăruia în atitudinea-i înspăimîntătoare, în timp ce în fund, îmbrăcat în catifea neagră din creștet pîlă-n tălpi, ministrul venea cu pași grăbiți pentru a da o întorsătură fericită întregii întâmplări. Era într-adevăr ca la Teatrul Municipal, ba poate chiar mai frumos. În urechile lui Hanno răsuna corul triumfal, finalul. Se așeză în fața armoniului, să cînte măcar un fragment din ceea ce-i mai rămăsese în minte... Dar se ridică din nou, pentru a lua în mînă cartea, cartea atît de mult dorită: *Mitologia greacă* cu scoarțe roșii, cu o Pallas Atena de aur pe copertă. Gustă din dulciurile așezate pe farfuria lui: bomboane, marțipan, turtă dulce, cercetă lucrurile mai mărunte, rechizite de scris, caiete de școală, și pentru o clipă uită totul de dragul unui toc în care era încrustat un bob de sticlă: ajungea să-l duci la ochi, pentru a vedea ca prin vrajă un vast peisaj elvețian.

Jupîneasa servi ceai și biscuiți și, în timp ce și-i înmuia în ceașcă, Hanno avu răgazul să se uite în jurul său. Unii stăteau în picioare lîngă masă, alții umblau încoace și-ncolo de-a lungul ei, sporovăind, rîzînd, arătîndu-și unul altuia darurile, admirîndu-și-le reciproc. Erau acolo obiecte din fel de fel de materiale: din porțelan, din nichel, din argint, din aur, din lemn, din mătase și postav. Copioase turte dulci, garnisite simetric cu migdale și cu zahăr ars, alternau în rînduri lungi pe masă cu felii masive de marțipan cu miezul încă umed de proaspete ce erau. Darurile confecționate sau împodobite de

doamna Permaneder - un sac pentru lucru de mînă, un șervețel pentru pus sub ghiveciul cu flori, o pernă pentru picioare - aveau panglici late de atlas.

Din cînd în cînd invitații se opreau în fața micului Johann, își treceau brațul pe după gulerul lui de marinar și-i priveau darurile cu uimirea ironic exagerată cu care se admiră de obicei comorile copiilor. Numai unchiul Christian nu avea nimic din trufia celor mari și cînd trecu cu pași tărăgănați prin fața lui Hanno, cu un inel cu briliante în deget, cadou de la maică-sa, el se bucură de teatrul de păpuși tot atît de mult ca nepotul său.

- Drace, da' știi că-i nostim? zise, ridicînd și coborînd cortina și dîndu-se un pas înapoi pentru a contempla scena. Tu ți l-ai dorit?... Va să zică tu ți l-ai dorit, spuse apoi deodată, după ce, cu o gravitate stranie și urmărindu-și gîndurile neliniștite, își plimbase un răstimp privirile înapoi și-ncolo. De ce? Cum ți-a venit ideea asta? Ai fost vreodată la teatru?... La *Fidelio*? Da, e bine jucat... Și acum vrei să faci ceva la fel, ce? Să-l imiți, să dai tu însuși reprezentații de operă?... Atît de adînc te-a impresionat?... Ascultă-mă, puiule, îți dau un sfat: nu te preocupa prea mult de lucruri din astea... teatru și celelalte... Nu fac două parale, crede-mă, ți-o spun eu, unchiul tău. Și mie mi-au plăcut prea din cale afară toată viața și de aceea nici nu s-a ales mare lucru de mine. Am făcut greșeli serioase, să știi...

Îi explică nepotului său toate acestea grav și cu căldură, iar Hanno căta la el cu ochii plini de curiozitate. Dar după o scurtă pauză, în timpul căreia, privind teatrul, fața lui osoasă și scofîlcită se înviorase, Christian aduse o figurină în avanscenă și începu să cînte, tremolînd cu vocea-i scîrțîitoare, cavernoasă: "Ah, ce crimă înfiorătoare!" Apoi împinse taburetul armoniei în fața teatrului, se așeză pe el și începu să joace o operă, cîntînd, gesticulînd, executînd cu schimbul mișcările dirijorului și ale personajelor de pe scenă. La spatele lui se adunară mai mulți membri ai familiei; rîdeau, dădeau din cap, se amuzau. Hanno îl privea cu o sinceră plăcere. După un timp, însă, spre uimirea tuturor, Christian se întrerupse. Amuți; o seriozitate neliniștită îi umbri fața, își trecu mîna peste ȧeastă și de-a lungul coastei stîngi, apoi se întoarse spre public, cu nasul încrețit, cu fața îngrijorată:

- Da, vedeți, iar am buclarisit-o. Și acum urmează pedeapsa. Cît ce-mi îngădui să fac o glumă, ȧac și răzbunarea! Nu e o simplă durere, știți, e un chin... un chin nelămurit, fiindcă aici toți nervii îmi sînt prea scurți. Sînt, pur și simplu, prea scurți...

Dar rudele luau aceste văicăreli tot așa de puțin în serios ca și giumbușlucurile lui și abia îi răspundeau. Se împrăștiară nepăsători.

Christian mai rămase cîtva timp în fața teatrului, privindu-l în tăcere, îngîndurat, clipind nervos din ochi, apoi se ridică.

- Ei, petrecere frumoasă, piciule, îi spuse lui Hanno, mîngîndu-l pe păr. Dar cu măsură... și nu-ți uita treburile serioase pentru teatru, auzi? Eu am făcut multe greșeli... Dar acum mă duc la club... Trec un moment pe la club! le strigă el celor vîrstnici. Azi se sărbătorește și acolo Crăciunul. La revedere! Și cu picioarele-i țepene și crăcănate trecu agale prin sala coloanelor, spre ieșire.

Toți prînziseră mai devreme decît de obicei și de aceea acum se serveau din plin cu ceai și biscuiți. Dar abia isprăviseră cu ceaiul, că mari castroane de cristal începură să circule, pline cu un fel de gelatină galbenă și granuloasă. Era o cremă de migdale, un amestec de ouă, de migdale răzuite și de apă de trandafiri. Avea un gust delicios, dar dădea niște crampe îngrozitoare celui care lua o linguriță mai mult decît trebuia. Cu toate acestea, și deși bătrîna doamnă Buddenbrook atrăsese atenția tuturor "să lase loc" și pentru cină, nimeni nu se îndura să renunțe. Klothilde încalte se întrecea pe sine. Tăcută și plină de recunoștință, înghițea cu lingura plină cremă de migdale de parcă-ar fi fost terci de hrișcă. Ca răcoritoare se servi, în pahare, cremă de vin apoi *plumcake* englezesc. Încet-încet, invitații se retraseră în salonul cu peisaje și se regrupară, fiecare cu farfuria sa, în jurul mesei.

Hanno rămase singur în sală, căci mica Elisabeth Weinschenk fusese dusă acasă, pe cînd lui, anul acesta, pentru înțîia dată în viață, i se dădu voie să rămînă la cină în Mengstrasse. Slujnicele și săracii casei se retrăseseră cu darurile primite; Ida Jungmann stătea de vorbă în sala coloanelor cu Riekchen Severin, deși de obicei ca "guvernantă" ce era, păstra o distanță riguroasă față de aceasta. Lumînările de pe bradul cel mare arseseră cu totul și fuseseră stinse, astfel că ieslea rămăsese în întuneric; dar cîteva din lumînările de pe brazii cei mici ardeau încă, și ici-colo cîte o crenguță, ajungînd în raza flăcării, se pîrlea, sfîrîind, întărind mirosul ce domnea în sală. Orice adiere ce atingea pomii înflora zorzoanele de aur atîrnate de crengi și un delicat freamăt metalic străbătea de fiecare dată încăperea. Era din nou destulă liniște ca să se poată auzi sunetele unei flașnete ce se strecura prin seara friguroasă din cine știe ce stradă îndepărtată.

Hanno gusta din toată inima aromele și sunetele de Crăciun. Cu capul proptit în podul palmei, el citea din cartea sa de mitologie, mînca mecanic, fiindcă așa se cuvenea, bomboane, marțipan, cremă de migdale și *plumcake*

și îngrijorarea, neliniștea ce-i veneau de la stomacul prea încărcat, se amestecau cu dulcea emoție a serii, topindu-se într-o fericire plină de melancolie. Citea despre luptele pe care Zeus a trebuit să le dea pentru a ajunge la domnie și din când în când trăgea o clipă cu urechea spre odaia de alături unde cei mari discutau cu multă seriozitate despre viitorul mătușii Klothilde. Dintre toți, de departe cea mai fericită în această seară era Klothilde. Primea felicitările și tachinările ce curgeau din toate părțile cu un zîmbet ce-i transfigura fața cenușie iar vocea i se frîngea de emoție și de bucurie. Fusese admisă în *Așezămîntul Sfîntul Ioan*. Senatorul obținuse pe sub mînă, în consiliul de administrație, admiterea ei, deși, într-ascuns, anumiți domni mîrîiau că-i nepotism. Se discuta despre această instituție lăudabilă, creată după modelul așezămîntelor din Mecklenburg, Dobberthien și Ribnitz, pentru doamnele din nobilime, cu scopul de a asigura, la bătrînețe, o îngrijire decentă fetelor sărace din vechi și merituoase familii autohtone. Biata Klothilde era ajutată deci cu o rentă anuală, mică dar sigură, care creștea cu anii, iar pentru bătrînețe, când va ajunge în clasa cea mai înaltă, avea și perspectiva unei locuințe liniștite și curățele, chiar în cuprinsul așezămîntului...

Micul Johann zăbovi puțin printre cei mari, apoi se întoarse repede în sala de alături care acum, când nu mai strălucea atît de puternic și nu mai inspira prin splendoarea ei, atîta sfială și uimire ca la început, avea un farmec de alta natură. Era într-adevăr o plăcere cu totul deosebită pentru el să se plimbe în sus și-n jos, ca în clarobscurul unei scene, după terminarea reprezentației, să privească puțin pe după culise, să vadă de aproape crinii cu staminele de aur de pe bradul cel mare, să ia în mînă figurile de oameni și dobitoace din iesle, să descopere lumina ce învăpăiașe steaua transparentă de deasupra ieslei, să ridice fața de masă ce atîrna pînă jos și să dea de maldărele de cartoane și de hîrtie de împachetat, dosite pe dedesubt.

De altfel în salonul cu peisaje conversația luase o întorsătură din ce în ce mai puțin atrăgătoare. Încet, dar cu inevitabilă necesitate, ea se fixase asupra sumbrului subiect de care pînă acum, din respect pentru solemnitatea serii, nu se vorbise, dar care aproape nici o clipă nu încetase să-i preocupe pe toți: procesul directorului Weinschenk. Hugo Weinschenk însuși făcu o expunere, arătînd o vioiciune impetuoasă în gesturi și înfățișare. Dădea amănunte despre audierea martorilor, întreruptă din cauza sărbătorilor, condamnă cu vehemență parțialitatea mai mult decît vădită a președintelui, doctorul Philander, și critică cu o suverană "ironie" tonul de zeflema pe

care procurorul general, doctoral Hagenström, găsisese de cuviință să-l întrebuințeze față de el și față de martorii apărării. De altfel, Breslauer spulberase cu mult spirit diversele depoziții împovărătoare și-l asigurasese în chipul cel mai hotărât că deocamdată, nici nu putea fi vorba de condamnare. Din când în când, senatorul îi arunca, din politețe, câte o întrebare, iar doamna Permaneder care ședea pe canapea, ținându-și umerii ridicați, murmură în răstimpuri groaznice imprecășii la adresa lui Moritz Hagenström. Ceilalți însă tăceau. Tăceau atît de adînc, încît pînă la urmă și directorul încetă să mai vorbească. Și în timp ce, în sala de alături, pentru Hanno timpul trecea repede ca în paradis, în salonul cu peisaje se lăsă o liniște grea, chinuitoare, timorată, și această liniște mai stăruia încă și pe la ora opt și jumătate cînd Christian se întoarse de la club, unde burlacii și libertinii își serbau Crăciunul. Un chiștoc stins de țigară îi atîrna între buze și obraji săi slabi erau roșii. Trecu prin sala cu coloane și cînd intră în salon, spuse:

- Copii, sala e într-adevăr o minune: Weinschenk, de fapt trebuia să-l poftim azi și pe Breslauer aici. Așa ceva, sînt sigur, n-a văzut în viața lui.

Fără să spună un cuvînt, doamna consul îl săgeta cu o privire muștrătoare, piezișă. El îi răspunse cu o expresie inocentă, nedumerită și întrebătoare. La ora nouă, toată lumea se așeză la cină.

Ca în toți anii cu acest prilej, masa fu pusă în sala cu coloane. Doamna consul rosti cu evlavie tradiționala rugăciune:

*Coboară, Iisuse, în mijlocul nostru,
Binecuvîntează bucatele ce ne-ai dăruit...*

la care adăgă, tot după obiceiul acestei seri, o scurtă cuvîntare, îndemnînd asistența să-și aducă aminte în primul rînd de toți aceia cărora în această sfîntă seară nu le merge atît de bine ca familiei Buddenbrook. Și, cînd trecură și de asta, se așezară cu conștiința împăcată la masa copioasă care începu îndată cu crap prăjit în unt topit și vin vechi de Rin.

Senatorul vîrî cîțiva solzi de pește în portmoneu pentru ca banii să nu-i sece tot anul. Christian însă observă cu melancolie că asta nu ajută la nimic, iar consulul Kröger se lipsi de asemenea măsuri de precauție; pe el oscilațiile de bursă n-aveau de ce să-l neliniștească, deoarece dăduse de mult de fundul sacului. Bătrînul se așezase cît mai departe cu putință de nevastă-sa, cu care de ani de zile abia mai schimba câte o vorbă, fiindcă ea nu încetase să-i trimită într-ascuns bani fiului dezmoștenit, Jakob. Acesta

ducea, la Londra, Paris sau prin America - numai ea știa exact pe unde - o viață de aventurier dezrădăcinat. Fruntea unchiului Justus se întunecă și se încreți când, la felul al doilea, conversația trecu la rudele absente și văzu că mama robită de slăbiciune își zvîntă ochii. Pomeniră de cei din Frankfurt, de cei din Hamburg, își aduseră aminte, fără rea-voință, și de pastorul Tiburtius din Riga și, în tainică tăcere, senatorul ciocni cu sora sa Tony chiar în sănătatea domnilor Grünlich și Permaneder care, într-un anume sens, țineau tot de familie.

Curcanul, umplut cu castane, stafide și mere, stîrni elogii unanime. Oaspeții îl comparau cu exemplarele din anii precedenți și găseau că acesta era cel mai mare din cîți văzuseră de vreme îndelungată. Se serviră cartofi prăjiți, două feluri de legume și două feluri de compot și în farfuriile pe care și le treceau unul altuia porțiile erau atît de mari că nu păreau o garnitură, un supliment, ci însăși mîncarea principală din care trebuiau să se sature toți. Se bău vin roșu de la firma Möllendorpf.

Micul Johann ședea între părinții săi și se lupta din greu cu o bucată de came albă și cu niște tocătură. Nu mai putea ține pasul cu mătușa Thilda, era obosit, și nu se simțea prea bine. Dar era mîndru că stă cot la cot cu cei mari, că și pe șervetul *său*, artistic îndoit, fusese așezat unul din acei cozonăcei delicioși, cu lapte, presărați cu mac, că și în fața lui stăteau trei pahare pentru vin, pe cînd altădată bea din păhărelul de aur, dăruit la botez de unchiul Kröger... Dar mai tîrziu, cînd unchiul Justus începu să toarne, în paharele cele mai mici, un vin grecesc, galben ca untdelemnul, și bezelele cu înghețată apărură pe masă, roșii, albe și cafenii, îi reveni și lui Hanno pofta de mîncare. Mîncă una roșie, deși îi dădea o durere insuportabilă de dinți, apoi jumătate dintr-una albă, și în sfîrșit trebui să guste și una din cele cafenii, umplute cu înghețată de ciocolată, apoi ronțai și niște pișcoturi, și în timp ce sorbea din vinul dulce, îl asculta pe unchiul Christian care era în vervă.

Vorbea despre serbarea de la club, care după părerea lui fusese foarte nostimă.

- Sfinte Dumnezeule! spunea pe tonul cu care obișnuia să vorbească despre Johnny Thunderstorm, să-i fi văzut pe băieți cum înghițeau la punci suedez! Parc-ar fi băut apă.

- Ce rușine! exclamă scurt doamna consul, coborîndu-și privirea.

Dar lui Christian nici nu-i păsa. Ochii lui începură să cutreiere sala, gînduri și amintiri se deșteptau în el cu atîta vioiciune de parcă alunecau, ca

niște umbre, pe fața-i slabă.

- Cunoaște vreunul dintre voi senzația pe care o ai după ce ai băut prea mult punci suedez? Nu la beție mă gîndesc, ci la ceea ce vine a doua zi, la urmări... sînt ciudate și dezgustătoare... Da, da ciudate și dezgustătoare în același timp.

- Un motiv în plus să le descrii cît mai exact, spuse senatorul.

- *Assez*, Christian, nu ne interesează cîtuși de puțin, interveni maică-sa.

Dar Christian parcă nici n-o auzi. În asemenea împrejurări - asta era o particularitate a lui - nici o muștrare nu-l atingea. Tăcu un moment, apoi deodată, ceea ce-l preocupa i se păru destul de copt pentru a fi adus și altora la cunoștință.

- Umbli de colo pînă colo, te simți prost, începu el, întorcîndu-se cu nasul încrețit către fratele său. Dureri de cap, stomacul nu ți-e în regulă... ei da, astea se întîmplă și în alte ocazii, dar acum te simți *murdar* - și cu fața schimonosită Christian își freca mîinile - te simți murdar, nespălat pe tot corpul. Te speli pe mîini, dar nu-ți folosește la nimic, la pipăit le simți tot umede și jengoase, iar unghiile au ceva unsuros... Faci o baie... dar degeaba. Tot trupul ți se pare lipicios și soios. Tot timpul te supără, te irită, ți-e scîrbă de tine însuși... Cunoști senzația aceasta, Thomas, o cunoști?

- Da, da, răspunse senatorul, schițînd un gest de fereală. Dar cu acea stranie lipsă de tact pe care anii i-o agravau și care îl împiedica să vadă cît de neplăcute sînt asemenea explicații pentru întreaga lume de la masă și cît de nelalocul lor erau, mai ales în această ambianță și în această seară, Christian continuă să descrie starea penibilă ce urmează după un consum excesiv de punci suedez, și nu încetă decît în clipa cînd socoti că epuizase caracterizarea ei.

Înainte de a se trece la unt și la brînzeturi, gazda luă încă o dată cuvîntul, adresîndu-se familiei.

- Chiar dacă de-a lungul anilor, spuse ea, nu toate lucrurile au luat întorsătura pe care, în mărginirea și lipsa noastră de înțelepciune, am fi dorit-o, binecuvîntarea de care am fost învredniciți e destul de vădită pentru a ne umple inimile de recunoștință. Tocmai alternanța norocului cu asprele încercări ne arată că Dumnezeu nu și-a luat niciodată mîna de pe familia noastră, ci i-a îndrumat și îi îndrumă soarta după adîncă și înțeleaptă Lui hotărîre; nimeni să nu se încumete să scruteze cu nerăbdare această hotărîre. Și acum cu inima plină de nădejde, uniți în cuget, să ridicăm paharul pentru prosperitatea familiei, pentru viitorul ei, acel viitor care va trăi și atunci cînd

bătrînii și cei mai în vîrstă dintre cei de față se vor odihni de mult în pămîntul rece... în sănătatea copiilor, cărora le aparține de drept această sărbătoare...

Și cum fetița directorului Weinschenk nu mai era de față, în timp ce bătrînii mai închinau și între ei cîte un pahar, micul Hanno trebui să facă singur ocolul mesei ciocnind cu toată lumea, de la bunică pînă la domnișoara Severin. Cînd ajunse la tatăl lui, senatorul, apropiindu-și paharul de acela al fiului său, îi ridică cu blîndețe bărbia, pentru a-l privi în ochi... Dar nu-i întîlni căutătura, căci genele lungi, castanii-aurii coborîseră adînc, adînc, pînă la delicatele cearcăne albastrii.

Therese Weichbrodt însă îi cuprinse capul cu amîndouă mîinile și plescăind ușor din buze îl sărută pe amîndoi obraji spunîndu-i cu un accent atît de inimos încît, desigur, nici bunul Dumnezeu nu putea să-i reziste:

- Fii fericit, copil *bon!*

O oră mai tîrziu, Hanno se afla în patul lui care acum era așezat în anticamera ce dădea spre coridorul de la etajul al doilea și din stînga se învecina cu cabinetul de toaletă al senatorului. Zăcea pe spate, fiindcă stomacul lui nu se împăca deloc cu tot ce fusese nevoit să primească de-a lungul serii și privea cu ochi neliniștiți la buna Ida care, în camizol, venea din odaia ei cu un pahar de apă și-l agita în aer. Băiatul înghiți dintr-o dată bicarbonatul de sodiu, făcu o strîmbătură și se lăsă din nou pe spate.

- Cred că acum trebuie să vomit de-a binelea, Ida.

- Fugi, de-acolo, Hanno, puiule... Stai liniștit pe spate, asta e. Dar vezi? Cine ți-a făcut semn de mai multe ori? Și cine n-a vrut să asculte? Băiețelul...

- Da, da, poate că n-o să fie nimic... Cînd o să sosească lucrurile, Ida?

- Mîine dimineață, puiule.

- Dar o să le aducă aici? Vreau să le am numaidecît!

- Bine, bine, micuțule, dar mai întîi să tragi un somn zdravăn. Îl sărută, stinse lumina și plecă.

Hanno era singur și în timp ce, întins în liniște, se lăsă în voia acțiunii salutare a sodiului, în fața ochilor închiși se aprinse din nou strălucirea sălii cu daruri. Își vedea din nou teatrul, armoniul, cartea de mitologie și de undeva, de departe, se auzea corul de băieți cîntînd: *Veselește-te cu glas înalt, Ierusalime!* Totul scînteia. Capul îi vuia de o febră mocnită și inima, pe care stomacul răzvrătit o cam strîmtora și o neliniștea, bătea rar, tare și neregulat. Rămase multă vreme în această stare în care indispoziția, agitația,

senzația de apăsare, oboseala și fericirea se amestecau și nu-l lăsau să adoarmă.

Mîine avea să fie a treia seară de Crăciun, împărțirea darurilor la Therese Weichbrodt, și Hanno se bucura de pe acum ca de un mic divertisment burlesc. Therese Weichbrodt își desființase cu un an în urmă pensionul, așa că acum, *madame* Kethelsen, la etaj, și ea, la parter, locuiau singure în casa micuță din Muhlenbrink. Supărările pricinuite de trupul ei pipernicit și fragil sporeau an de an și de aceea Sesemi Weichbrodt acceptase cu o desăvîrșită blîndețe și cu o creștinească resemnare gîndul că în curînd va fi chemată în altă lume. Și tot din acest motiv, de cîtiva ani fiecare Crăciun îl prăznuia cu conștiința că e ultimul din viața ei și căuta să dea serbării desfășurate în odăița ei îngrozitor de încălzită, tot fastul pe care slabele-i puteri i-l îngăduiau. Cum nu prea avea posibilitatea să cheltuiască prea mult, dăruia în fiecare an o nouă parte din modestele ei lucruri și îngrămădea sub pomul de Crăciun tot ce nu-i era de neapărată trebuință: bibelouri, tampoane, pernițe pentru ace, vase de sticlă și rămășițe din biblioteca ei, cărți vechi, de format bizar, și neobișnuit legate, *Jurnalul intim al unui observator de sine*, *Poeziile alemane* ale lui Hebel, *Parabolele* lui Krummacher... Hanno căpătase în anii trecuți o ediție din *Pensees* de Blaise Pascal, cu litere atît de mărunte încît nu se putea citi fără lupă.

Bischof-ul curgea valuri și turta dulce, pe care Sesemi o făcea cu ghimber, era nespus de gustoasă. Niciodată însă seara aceasta nu putea trece - și asta din pricina evlaviei cutremurate cu care domnișoara Weichbrodt își serba "ultimul" Crăciun - fără să se producă o surpriză, un accident, o mică nenorocire, stîrnind rîsul musafirilor și exaltînd și mai mult ardoarea mută a gazdei. O cană cu *bischof* se răsturna și lichidul roșu, dulce și aromat inunda totul... Sau, ieșind din suportul de lemn, pomul împodobit se prăbușea tocmai în momentul cînd oaspeții intrau solemn în odaia cu daruri... în clipa în care era să adoarmă, Hanno își aduse aminte de catastrofa din anul trecut. Se întîmplase tocmai cînd trebuia să înceapă împărțirea cadourilor. Therese Weichbrodt citise capitolul de Crăciun - cu atîta expresivitate încît toate vocalele își schimbaseră locul - și se retrăsese din mijlocul invitațiilor spre ușă, pentru a le ține o mică alocuțiune. Stătea pe prag, mică, cocoșată, încrucișîndu-și pe pieptul de copil mîinile bătrînicioase; panglicile de mătase verde ale bonetei îi cădeau pe umerii firavi, iar peste capul ei, deasupra ușii, într-un cadru luminos, înconjurat cu crengi de brad, străluceau cuvintele: "Mărire întru Cei de Sus lui Dumnezeu!" Sesemi vorbi despre

bunătatea Domnului, aminti că acesta este ultimul ei Crăciun și încheie cu cuvintele apostolului, îmbiindu-i pe toți să se bucure. Participa cu atîta intensitate la acest îndemn, încît, din creștet pînă-n tălpi, tot trupu-i mic tremura de emoție.

- Bucurați-vă! spunea, înclinîndu-și capul într-o parte și scuturîndu-l cu vehemență. Și iarăși vă zic, bucurați-vă!

În clipa aceasta însă, deasupra ei, pufăind, trosnind și pîrîind, cardul luminos luă foc, încît, pentru a scăpa de ploaia de scînteii ce se revărsa asupra-i, domnișoara Weichbrodt dînd, de spaimă un țipăt ușor, trebui să facă un salt de o agilitate pe cît de nebănuită, pe atît de plină de pitoresc.

Hanno își aminti de acest salt al bătrînei domnișoare și, timp de cîteva minute, cuprins de-o veselie nervoasă, rîse încet, înfundat în pernă.

NOUĂ

Doamna Permaneder trecea pe Breite Strasse. Era foarte grăbită. Avea ceva dezordonat în ținută: capul și umerii ei abia dacă mai indicau demnitatea maiestuoasă care altădată îi înconjura făptura când trecea pe stradă. Încolțită, hăituită, în graba-i mare abia mai salvase ceva din această ținută, ca un rege învins care-și adună rămășițele trupelor, căutînd să scape prin fugă...

Vai, nu arăta deloc bine! Buza-i superioară, acea buză ușor ieșită în afară și arcuită care-i dădea pe vremuri o expresie atît de drăgălașă, acum tremura, ochii-i erau dilatați de spaimă și, clipind exaltați, parcă se repezeau și ei înainte... Părul, în vădită neorînduială, îi ieșea de sub pălăria înaltă, prinsă sub bărbie, iar fața avea acea culoare galbenă, spălăcită, pe care o căpăta ori de cîte ori boala de stomac i se înrăutățea.

Da, o ducea rău cu stomacul în timpul din urmă. La reuniunile de joi întreaga familie putea să constate că boala ei se înrăutățește. Oricîtă silință își dădeau toți ai casei să evite punctul nevralgic, conversația naufragia la procesul lui Hugo Weinschenk și chiar doamna Permaneder era aceea care îndrepta discuția fără putință de împotrivire în această direcție. Apoi într-o stare de groaznică agitație, începea să întrebe, conjurînd pe Dumnezeu și tot universul, cerea să i se răspundă cum era cu putință ca procurorul general Moritz Hagenström să doarmă liniștit noaptea? Așa ceva ea nu înțelege și niciodată n-o să-i poată intra în cap... și cu fiecare cuvînt neliniștea ei creștea.

- Mulțumesc, nu mi-e foame, spunea, împingînd la o parte toate mîncările, apoi, ridicîndu-și umerii și dîndu-și capul pe spate, se retrăgea solitară în citadela indignării ei.

Nu bea decît bere, bere rece bavareză, cu care se deprinsese de pe vremea căsniciei ei Müncheneze. Și asta fără să mănînce nimic. Firește că nervii stomacului gol, răzvrățiți, se răzbunau amarnic și, înainte de terminarea prînzului, Tony era nevoită să se ridice de la masă, să coboare în grădină sau în curte, unde sprijinită de Ida Jungmann sau de Riekchen Severin se zbătea în cele mai teribile spasme. Dădea afară tot ce avea în stomac, apoi crampele și convulsiile chinuitoare continuau minute întregi; nemaiavînd ce elimina, se istovea în eforturi dureroase și îndelungate.

Era cam pe la ora trei după-amiază, o după-amiază de ianuarie, cu vînt și cu ploaie. Ajungînd în colțul ce dădea spre Fischergrube, doamna Permaneder coti; apoi coborî cu pași grăbiți pe strada povîrnită și se mistui în casa fratelui său. Bătu la ușă, cu sufletul la gură, trecu din vestibul în birou, își repezi privirea peste pupitre spre senatorul care ședea la locul lui lîngă fereastră și făcu o mișcare din cap atît de rugătoare încît Thomas Buddenbrook lăsă numaidecît condeiul din mînă și se grăbi s-o întîmpine.

- Ei? întrebă, ridicîndu-și o sprînceană.

- O clipă, Thomas... ceva urgent... nu suferă nici o amînare.

Senatorul îi deschise ușa capitonată spre biroul său particular și, după ce intrară amîndoi, o închise în urma lui, apoi își privi întrebător sora.

- Tom, spuse ea, cu voce șovăitoare, frîngîndu-și mîinile în manșonul de blană, trebuie să-i dai... să-i avansezi provizoriu... trebuie să depui cauțiunea, trebuie, te rog... Noi nu avem... De unde am putea scoate noi douăzeci și cinci de mii de mărci? O să ți-i restituim în întregime... ah, foarte curînd... înțelegi... s-a întîmplat că... pe scurt, procesul a ajuns la punctul că Hagenström a cerut imediata arestare sau o cauțiune de douăzeci și cinci de mii de mărci. Și Weinschenk îți dă cuvîntul de onoare că nu se mișcă de aici, rămîne pe loc...

- Va să zică, pîn-aici au ajuns lucrurile, spuse senatorul, clătînd din cap.

- Da pîn-aici le-au împins nemernicii, mizerabilii!... Și cu un scîncet de mînie neputincioasă, doamna Permaneder, se lăsă în jos pe scaunul îmbrăcat în mușama, ce se afla lîngă ea. Și o să meargă mai departe, Tom, o să meargă pînă la capăt.

- Tony, spuse Thomas, în timp ce se așeză pieziș în fața biroului de mahon, își puse un picior peste celălalt și-și sprijini capul în palmă, spune-mi sincer: mai crezi în nevinovăția lui?

Ea suspină de cîteva ori, apoi răspunse încet, cu deznădejde:

- Ah, nu, Tom... Cum aș mai putea crede? Tocmai eu, care am trecut prin atîtea necazuri? De la început n-am prea crezut, oricît m-am silit. Viața, vezi tu, te face să crezi anevoie în nevinovăția cuiva... A, nu, de mult mă îndoiesc că are conștiința curată. Cît m-a chinuit această îndoială! Și Erika însăși... și ea și-a pierdut încrederea în el... mi-a mărturisit-o plîngînd: și-a pierdut-o prin purtarea lui în casă. Noi am tăcut, firește... dar omul era din ce în ce mai brutal... Și pe deasupra îi cerea Erikăi tot mai stăruitor să fie veselă, să-i împrăștie grijile; spărgea farfuriile cînd o vedea serioasă. Tu nu știi cum era cînd se închidea seara, tîrziu, în birou și stătea ceasuri întregi cu dosarele în

față... și când îi băteam la ușă îl auzeam cum sare de la loc și începe să strige: "Cine-i, ce-i?..."

Tăcură un răstimp.

- Dar să zicem că e vinovat! Să zicem că a greșit! Începu din nou doamna Permaneder, iar vocea îi crescuse în intensitate. N-a făcut-o pentru buzunarul lui, ci pentru *Societatea de asigurări*... și pe urmă, Doamne Dumnezeule, mai sînt în viața asta considerente de care trebuie să ții seama, Tom. Oricum, a intrat în familia noastră... de bine, de rău, e dintre ai noștri... Unul dintre ai noștri în închisoare!... Dumnezeule care ești în cer! Nu se poate!

El dădu din umeri.

- Dai din umeri, Tom... Va să zică ești dispus să înghiți, să rabzi ca această lepădătură nerușinată să se obrăznicească, să-și încoroneze opera? Dar ceva tot trebuie făcut!... Nu se poate să fie condamnat!... Doar ești mîna dreaptă a primarului... Doamne, n-ar putea să-l grațieze de îndată Senatul?... Îți mărturisesc că înainte tocmai de a veni încoace, mă gîndeam să trec pe la Cremer, să-l rog cum oi ști, să intervină, să se ocupe el de treaba asta... E șeful poliției.

- Vai draga mea, ce prostii!

- Prostii, Tom? Și Erika! Și copilul? spuse Tony ridicînd spre el cu un gest de implorare manșonul în care își ținea amîndouă mîinile. Tăcu un moment, își lăsă brațele în jos, gura i se lăbărta, bărbia i se boți și începu să tremure, și în timp ce două boabe mari de lacrimi izvorîră de sub pleoapele-i coborîte, adăgă aproape șoptit: Și eu?...

- O, Tony, curaj! rosti senatorul și mișcat, înduioșat, văzînd-o atît de neajutorată, își apropie scaunul de al ei, pentru a o mîngîia pe păr cu un gest de consolare. Nu se știe niciodată ce va fi. Încă nu e condamnat. Totul se poate îndrepta. Acum, întîi și întîi am să depun cauțiunea; firește că nu zic nu. Pe urmă Breslauer e un pișicher...

Doamna Permaneder scutură din cap, plîngînd:

- Nu, Tom, n-o să se îndrepte nimic, nu cred deloc. Or să-l condamne, or să-l închidă și atunci or să vină vremuri grele pentru Erika, pentru copil și pentru mine. Dota ei s-a dus, a înghițit-o trusoul, mobila, tablourile... și la vînzare abia mai iei un sfert din costul lor... Iar leafa am cheltuit-o în întregime în fiecare lună... Weinschenk n-a pus nimic deoparte. O să ne mutăm iarăși la mama, dacă ne-o primi, pînă cînd Weinschenk are să fie din nou liber... Și atunci va fi aproape și mai rău. Ce o să ne facem, și el și noi? O să stăm mult și bine pe pietre, spuse ea suspinînd.

- Pe pietre?

- Ei da, asta e o vorbă așa... o figură de stil... O, nu, n-o să se mai îndrepte nimic. Prea s-au abătut multe asupra mea... Nu știu prin ce le-am meritat... dar nu mai pot spera! Iar Erika o să aibă aceeași soartă pe care am avut-o și eu de pe urma lui Grünlich și a lui Permaneder... Dar acum poți cântări și tu, poți să judeci din ce vezi cu ochii tăi, cum se întâmplă, cum vine nenorocul, cum te izbește în moalele capului! Sînt eu de vină, Tom? Te întreb: am avut eu vreo vină? repetă, dînd din cap și întrebînd deznădăduită, cu ochii mari plini de lacrimi. Tot ce am încercat a ieșit pe dos, totul s-a terminat printr-o nenorocire... Și intențiile mele au fost atît de bune, Dumnezeu mă știe!... Am dorit din toată inima să ajung și eu ceva în viață, să mă bucur și eu de puțină cinstire... Acum și asta s-a năruit. Așa a trebuit să sfîrșească... și această ultimă...

Și, sprijindu-se de brațul fratelui său care o cuprinsese încercînd să-i molcomească durerea, Tony își plîngea viața năruită, în care și ultimele raze de speranță se stinseseră.

O săptămîină mai tîrziu, directorul Hugo Weinschenk fu condamnat la trei ani și jumătate închisoare și încarcerat imediat.

La ședința în care se susținuseră pledoariile fusese o afluență extraordinară și avocatul Breslauer din Berlin vorbise cum n-a mai vorbit om pe lume. Săptămîni de-a rîndul misitul Sigismund Gosch umblă clocotind de entuziasm pentru această ironie, acest patos, această forță emotivă, iar la club, Christian Buddenbrook, care asistase și el la proces, se așează îndărătul unei mese, adună în față, în chip de dosar, un maldăr de gazete, și produse o copie perfectă a apărătorului.

- De altfel, declară el acasă, nu există carieră mai frumoasă decît aceea de avocat, da, asta ar fi fost într-adevăr pentru mine...

Chiar procurorul general, doctorul Hagenström care, se știe, era un spirit ales, recunoștea în intimitate că pledoaria lui Breslauer fusese o adevărată delectare. Dar talentul celebrului avocat nu-i împiedicase pe oamenii de lege din oraș să-l bată pe umăr și să-i aducă la cunoștință, cu toată bonomia, că nu se lasă trași pe sfoară...

Apoi, după încheierea vînzărilor impuse de dispariția directorului, în oraș lumea începu să-l uite pe Hugo Weinschenk. La mesele de joi, însă, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, începură să facă mărturisiri: din prima clipă, de cum l-au zărit, ele și-au dat seama după ochii acestui om că e ceva îndoielnic în legătură cu el, că trebuia să aibă un caracter plin de pete

și că nu va sfârși bine. Dar niște considerente pe care acum regretă că le-au nesocotit le-au îndemnat să treacă sub tăcere aceste triste observații.

PARTEA A NOUA

*Lui Paul Ehrenberg, bravului pictor
în amintirea serilor noastre muzical-literare
de la München*

Urmându-i pe cei doi domni, dintre care unul era bătrînul doctor Grabow, celălalt tînărul doctor Langhals - un membru al familiei Langhals - care practica medicina de vreun an în oraş, senatorul Buddenbrook ieşi din odaia maică-sii, trecu în sufrageria mică şi închise uşa.

- Vă rog o clipă, domnii mei, spuse, apoi îi conduse pe scări în sus, de-a lungul coridorului şi prin galeria coloanelor, în salonul cu peisaje, unde, din pricina timpului umed şi rece de toamnă, se făcea foc de pe acum. Înţelegeţi încordarea în care mă zbat... luaţi loc, vă rog! Şi liniştiţi-mă, dacă e cu putinţă.

- La naiba, scumpul meu senator! răspunse doctorul Grabow, care cu bărbia vîrîtă în cravată, se așeză comod în fotoliu, ținîndu-și cu amîndouă mîinile borul pălăriei sprijinit de pîntec, în timp ce doctorul Langhals, un domn brunet, scund, cu barbișon ascuțit, cu părul ca peria, cu ochi frumoși și cu o expresie de om vanitos, își puse jobenul alături de el, pe covor, apoi prinse a-și examina mîinile extrem de mici, acoperite cu păr negru... Firește că deocamdată n-avem absolut nici un motiv de serioasă îngrijorare. Mă rog... o bolnavă cu puterea de rezistență de care dă dovadă venerata noastră doamnă Buddenbrook... Pe legea mea, ca medic al casei, care am îngrijit-o atîția ani de zile, cunosc această rezistență. Pentru vîrsta domniei sale e într-adevăr uimitoare... vă asigur...

- Da, tocmai asta: pentru vîrsta ei, spuse neliniștit senatorul răsucindu-și sfîrcul mustății lungi.

- N-o să vă spun, firește, că scumpa dumneavoastră mamă o să poată să-și reia mîine plimbările, continuă cu blîndețe doctorul Grabow. Fără îndoială că bolnava nu v-a făcut nici dumneavoastră această impresie, scumpul meu senator. Nu se poate nega, evident, că în ultimele douăzeci și patru de ore, catarul a luat o întorsătură supărătoare. Frisoanele de aseară nu mi-au prea plăcut și azi bolnava simte într-adevăr înțepături în coastă și oarecare greutate la respirație. De asemenea, se constată și puțină temperatură - o, neînsemnată, dar oricum, temperatură. Scurt, scumpul meu senator, trebuie să ne împăcăm cu faptul dezagreabil că plămînul e atins puțin...

- Așadar aprindere la plămîni? întrebă senatorul, uitîndu-se cînd la un doctor cînd la celălalt...

- Da, *pneumonia*, spuse doctorul Langhals, înclinîndu-se grav și corect.

- În orice caz o ușoară congestie a plămânului drept, adăgă medicul de casă, pe care ne vom sili s-o localizăm cu multă grijă.

- Va să zică tot există motive serioase de îngrijorare. Senatorul ședea nemișcat pe scaun și se uita țintă în ochii interlocutorului.

- De îngrijorare?... O, trebuie să avem, cum spuneam, grija de a îngrădi procesul de îmbolnăvire, de a calma tusea, de a coborî febra... ei, chinina o să-și facă datoria... Și încă ceva, scumpul meu senator... Să nu ne pierdem capul dacă ar apărea anumite simptome, nu-i așa? Dacă, să zicem, greutatea de respirație ar crește puțin, dacă, în cursul nopții s-ar ivi, poate, puțin delir sau, mîine dimineată, puțină expectorație... știți saliva aceea ruginie... chiar dacă ar fi și un firicel de sînge în ea... asta e ceva absolut logic, absolut normal, în perfectă regulă. Pregătiți-o, vă rog, în acest sens și pe scumpa și stimata doamnă Permaneder, care o îngrijește cu atîta devotament pe bolnava noastră... *A propos*, dînsa cum o mai duce? Am uitat cu totul să mă interesez cum s-a descurcat cu stomacul în ultimele zile?...

- Ca de obicei. Nu știu să se fi ivit nimic nou. Grija pentru sănătatea ei a trecut oarecum, cum e și firesc, pe planul al doilea.

- Se înțelege... De altfel, în legătură cu asta aș avea o idee. Sora dumneavoastră are nevoie de odihnă, mai ales noaptea, și domnișoara Severin, singură, n-ar prea putea dovedi. Ce-ați zice de o infirmieră, scumpe domnule senator? Avem în orașul nostru pe devotatele surori cenușii pentru care interveniți totdeauna cu atîta bunăvoință... Superioara ar fi fericită să vă poată face un serviciu.

- Credeți că e necesar?

- Vă fac o propunere. E atît de plăcut... Surorile sînt de neprețuit. Experiența și chibzuința lor au o influență atît de liniștitoare asupra bolnavilor... mai ales cînd e vorba de boli de acest gen care, cum spuneam adineauri, prezintă o serie de simptome puțin cam îngrijorătoare... Așadar, repet: sînge rece, scumpul meu senator, nu-i așa? De altfel, vom mai vedea... vom mai vedea... O să mai trecem pe aici și diseară...

- Cu siguranță, rosti doctorul Langhals, luîndu-și pălăria și ridicîndu-se deodată cu colegul său mai în vîrstă.

Dar senatorul rămase șezînd, nu terminase încă, mai avea o întrebare de pus, voia să mai facă o verificare...

- Domnii mei, încă o vorbă... Fratele meu Christian e un om nervos, cu alte cuvinte nu e prea tare... Ce mă sfătuiți? Să-i aduc la cunoștință îmbolnăvirea mamei? Să-i sugerez poate... să se întoarcă?

- Fratele dumneavoastră nu e în oraș?
- Nu, e la Hamburg. În trecere. Pentru afaceri, după câte știu...

Doctorul Grabow aruncă o privire colegului său, apoi scutură, rîzînd, mîna senatorului și spuse:

- Păi atunci să-l lăsăm să-și vadă liniștit de treburi. De ce să-l speriem fără rost? Dacă ar interveni o schimbare de asemenea natură încît prezența lui să fie de dorit, pentru liniștirea bolnavei, să zicem, pentru a-i ridica moralul... ei, mai e încă vreme... mai e...

În timp ce treceau prin galeria cu coloane și de-a lungul coridorului, și apoi cînd se opriră o clipă în vestibulul din fața scării, domnii vorbiră despre alte lucruri, despre politică, despre zguduirile și răsturnările produse de războiul ce abia se terminase...

- Ei, acuși o să vină timpuri bune, ce ziceți domnule senator? Bani în țară... Și avînt, înviorare pretutindeni...

Senatorul aprobă cu jumătate de gură. El confirmă că izbucnirea războiului dăduse mare avînt comerțului de grîne aduse din Rusia și aminti de importul de ovăz care, pe vremea aceea, datorită trebuințelor armatei, luase proporții uriașe. Profitul, însă, fusese repartizat foarte inegal...

Medicii pleacă și senatorul Buddenbrook se întoarce, deoarece voia să treacă încă o dată prin odaia bolnavei. Reflectă la cele spuse de Grabow... Era atîta rezervă în cuvintele lui... Se simțea că omul se ferește de orice afirmație hotărîită. Singura vorbă fără echivoc fusese "aprindere la plămîni" care nu inspirase deloc mai multă încredere prin faptul că doctorul Langhals o tradusese în limbaj științific. Aprindere la plămîni la vîrsta ei... însuși faptul că erau doi doctori care intrau și ieșeau dădea un aspect neliniștitor situației. Grabow rîndui însă totul simplu și elegant, încît aproape că nu se observă nimic.

Mai curînd sau mai tîrziu - spunea - el are să se retragă și cum tînărul Langhals e chemat să-i preia clientela, dînsul, Grabow, n-are decît să se bucure dacă poate să meargă din cînd în cînd împreună cu acesta pentru a-l introduce în unele case.

Cînd senatorul intră în dormitorul aproape întunecat, înfățișarea lui era veselă și ținuta plină de energie. Era atît de deprins să-și ascundă grijile și oboseala sub o aparență de siguranță și superioritate, încît în clipa în care deschise ușa, această mască i se așternu aproape de la sine pe față, neavînd nevoie decît de un foarte scurt efort de voință.

Doamna Permaneder ședea lângă patul cu baldachin, ale cărui perdele erau date deoparte, și o ținea de mână pe maică-sa; bătrîna, sprijinită de perne, își întoarse capul spre cel ce intra, privindu-l drept în față, cu ochii ei albaștri, iscoditori. Era o căutătură plină de calmă stăpînire de sine, o căutătură pătrunzătoare, de care nu te puteai feri și, fiindcă venea cam pieziș, părea că stă la pîndă. Făcînd abstracție de paloarea pielii, accentuată prin cele cîteva pete de roșeață febrilă, pe fața ei nu se citea nici oboseală, nici slăbiciune. Bătrîna doamnă urmărea totul foarte atentă, mai atentă chiar decît cei din jur, căci la urma urmei aici era în primul rînd vorba de ea. I se părea suspectă această boală și nu era deloc dispusă să se culce pe o ureche, să lase lucrurile la voia întîmplării.

- Ce au spus, Thomas? întrebă cu o voce atît de vioaie și de hotărîtă, încît imediat o apucă o tuse violentă pe care încercă s-o înăbușe, strîngînd buzele, dar care izbucni totuși, silind-o să-și apese cu mîna coasta dreaptă.

- Au spus, răspunse senatorul, mîngîindu-i mîna, după ce accesul trecu, au spus că în cîteva zile buna noastră mamă va fi din nou în picioare. Ceea ce te împiedică încă este tusea asta stupidă, știi, care, firește, a atins puțin și plămîinii... Nu e chiar congestie pulmonară, adăugă, observînd că privirea bolnavei devine și mai ascuțită... deși nici asta n-ar fi cine știe ce catastrofă... a, s-au văzut și lucruri mai rele! Pe scurt, plămînul e ușor aprins, spun cei doi, și probabil că au dreptate... Dar unde-i mamzel Severin?

- La farmacie, răspunse doamna Permaneder.

- Ei, vedeți, e din nou la farmacie și tu, Tony, cazi din picioare de obosită ce ești. Nu, așa nu mai merge. Chiar dacă n-ar fi decît pentru cîteva zile... avem nevoie de o infirmieră, nu credeți și voi? Așteptați, am s-o întreb numaidecît pe superioara surorilor cenușii dacă nu cumva are vreuna disponibilă...

- Thomas, spuse bolnava cu vocea scăzută, pentru a evita un nou acces de tuse, crede-mă, stîrnești scandal protejîndu-le mereu pe surorile catolice în dauna celor protestante. Le-ai dat adevărate privilegii unora și nu faci nimic pentru celelalte. Pot să-ți spun că nu demult părintele Pringsheim mi s-a plîns de asta fără înconjur...

- De, ce pot să-i fac? Sînt convins că surorile cenușii sînt mai credincioase, mai devotate, mai capabile de sacrificiu decît cele protestante. Protestantele astea nu-s de soi. Numai la măritiș le stă capul... Scurt și cuprinzător: sînt interesate, egoiste, vulgare... Catolicele-s mai desprinse de

lume, sînt sigur de asta, sînt mai aproape de cer. Și tocmai fiindcă-mi sînt obligate, trebuie să le preferăm. Ce ne-am fi făcut fără sora Leandra cînd lui Hanno îi ieșeau dinții și avea durerile acelea cumplite? Numai de-ar fi liberă...

Și sora Leandra sosi. Își așeză liniștită tășcuța, pelerina și boneta cenușie, pe care o purta peste cometa albă, și cu vorbe și gesturi blînde și prietenoase, se apucă de treabă, în timp ce mătăniile atîrnate de cingătoare zornăiau ușor. Zi și noapte o îngrijea pe bolnava răsfățată și nu totdeauna răbdătoare, apoi tăcută și aproape rușinată de slăbiciunea omenească ce o învingea și pe dînsa, se retrăgea, lăsînd o altă soră în loc, se odihnea puțin acasă la ea și se întorcea din nou.

Căci bătrîna doamnă Buddenbrook avea nevoie de îngrijire permanentă. Cu cît starea i se agrava, cu atîta toate gîndurile, tot interesul i se concentra mai aprig asupra bolii pe care o observa cu spaimă, cu o ură fățișă și naivă. Ea, femeia de lume de odinioară, stăpînită de un gust liniștit, firesc și constant pentru viața de huzur și pentru viață în general, își umpluse ultimii ani cu acte de milostenie și opere de binefacere... De ce? Poate nu numai din pietate pentru memoria defunctului ei soț, ci și din dorința instinctivă și inconștientă de a împăca cerul cu robusta ei vitalitate și de a obține de la el, cu toate că era atît de atașată de viață, o moarte blîndă. Și iată că nu putea să moară liniștită. Cu toate loviturile dureroase de care avusese parte, statura îi rămăsese dreaptă și privirea limpede. Îi plăcea să mănînce bine, să se îmbrace distins și bogat, să nu observe momentele neplăcute din preajma ei, să le atenueze, și era bucuroasă să-și atribuie o parte din marea considerație pe care fiul său mai vîrstnic și-o cîștigase pretutindeni în oraș. Această boală, această congestie pulmonară îi atacase pe neașteptate trupul încă viguros, fără ca opera distructivă să fi fost înlesnită prin vreo cît de mică pregătire sufletească... prin acea acțiune subterană a suferinței care ne înstrăinează, încet și dureros, de viața însăși, sau cel puțin de împrejurările în care ne-am bucurat de ea, și trezește în noi dorul dulce de un sfîrșit, de alte condiții sau de pace... Nu, bătrîna doamnă simțea că deși dusesese o viață creștinească în ultimii ani nu era încă pregătită cu adevărat de moarte și o apuca groaza la gîndul nelămurit că această boală ar putea fi ultima, și că în cele din urmă, ea îi va zdrobi samavolnic, cu o grabă înfiorătoare, întreaga rezistență, torturîndu-i trupul, silind-o să capituleze.

Se ruga mult, dar în clipele de luciditate își supraveghea parcă și mai îndărătnic starea sănătății, își pipăia pulsul, își lua temperatura, se căznea să

combătă tusea... Pulsul însă era neregulat, febra, după ce scădea câte puțin, se urca și mai tare, aruncînd-o din friguri violente în fierbințeală și delir, tusea, însoțită de dureri interne și expectorații cu sînge, devenea mai puternică și îi era teamă să nu se sufoce. Și totul se întîmpla din pricină că acum nu mai era atacat doar un lob al plămînului drept, ci întregul plămîn, ba după toate semnele și în plămînul stîng începură să se ivească simptomele procesului pe care, privindu-și unghiile, doctorul Langhals o numea "hepatizare" și asupra căruia doctorul Grabow prefera să nu mai dea nici o explicație. Febra o mistuia neîntrerupt pe bolnavă. Stomacul începu să nu mai funcționeze. Fără putință de împotrivire, încet și tenace, boala îi macină puterile.

Ea o combătea, înghițind cu aviditate - cînd era în stare - hrana concentrată ce i se dădea, respectînd cu și mai multă grijă decît infirmierele orele cînd trebuia să ia medicamentele. Toate acestea o preocupau atît de mult încît, mai stătea de vorbă aproape numai cu doctorii și singure, conversațiile cu ei o interesau probabil cu adevărat. Vizitele îngăduite la început - prietene, participante la "serile Ierusalimului", doamne bătrîne din societate, soții de pastori - le primea cu apatie sau cu amabilitate distrată și le încheia repede. Membrii familiei erau grozav de afectați din pricina indiferenței ce le-o arăta bătrîna doamnă: era parcă un fel de dispreț în această indiferență, parcă bolnava le-ar fi spus: "Tot nu puteți să-mi ajutați". Chiar pe micul Hanno, care intrase la ea într-un moment cînd bolnava se simțea mai bine, îl mîngîie doar fugitiv pe obraz, apoi se întoarse cu fața la perete. Era ca și cum ar fi vrut să le spună "Copii, voi sînteți foarte drăguți, dar eu... eu, poate am să mor!" în schimb pe cei doi doctori îi primea cu însuflețire și căldură, pentru a se sfătui îndelung cu ei...

Într-o zi apărură bătrînele domnișoare Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, cu mantilele lor, cu pălăriile lor ca niște farfurii și cu câte un săculeț de merinde-n mînă; se întorceau din vizitele lor pe la săraci și nu li se putea refuza s-o vadă pe prietena bolnavă. Fură lăsate singure cu doamna consul și numai Dumnezeu știe ce-i spusese, așezate lîngă patul ei. Dar la plecare ochii și trăsăturile lor radiau de o fericire și mai senină și mai blîndă și mai misterioasă decît înainte, iar în odaia ei bătrîna doamnă Buddenbrook zăcea, cu aceleași priviri, cu aceeași expresie a feței, în desăvîrșită liniște, perfect împăcată, mai împăcată ca oricînd, respira greu și rar și slăbiciunea i se accentua în mod vădit. Doamna Permaneder, mormăind o vorbă tare la adresa domnișoarelor Gerhardt, îi chemă numaidecît pe doctori și abia

apărură cei doi domni în cadrul ușii, că o desăvârșită schimbare, o schimbare uluitoare se produse în starea ei. Se trezi, începu să se miște, aproape se ridică. Vederea celor doi medici mai mult sau mai puțin competenți o readuseseră într-o clipă pămîntului. Își întinse mîinile, amîndouă mîinile, spre ei și începu:

- Bine ați venit, domnii mei! Iată care-i situația astăzi, în timpul zilei..

Dar de mult sosise vremea în care dubla congestie pulmonară nu mai putea fi ascunsă.

- Da, scumpe domnule senator, spuse atunci doctorul Grabow, apucîndu-l de mînă pe Thomas Buddenbrook... N-am putut-o stăvili. Acum sînt prinși amîndoi plămîinii, o știți tot atît de bine ca și mine, nu vă ascund adevărul... Asta, fie că bolnavul are douăzeci, fie că are șaptezeci de ani, lucrurile trebuiau luate la fel de serios și de aceea, dacă azi m-ați mai întreba ce să faceți, să-i scrieți sau nu fratelui dumneavoastră Christian, să-i trimiteți poate chiar o telegramă, n-aș zice nu, nu m-aș încumeta să vă opresc... Cum îi merge de altfel? E un om cu haz, totdeauna mi-a plăcut mult... Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu trageți concluzii exagerate din cuvintele mele, scumpul meu senator! Nu e nici un pericol iminent... Aș! E chiar o prostie din partea mea să pronunț asemenea cuvinte. Dar oricum, în împrejurări ca aceasta, totdeauna trebuie să te gîndești din vreme și la eventualități ce nu pot fi prevăzute... De venerata dumneavoastră mamă, ca pacientă, sîntem, firește, extraordinar de mulțumiți. Ne ajută din răspuseri, nu se lasă în voia soartei... Nu, fără complimente, ca pacientă e incomparabilă. Iată de ce vă spun, scumpul meu senator, să sperăm. Să sperăm că totul va merge foarte bine.

Dar vine o clipă dincolo de care speranțele rudelor încep să pară artificiale și nesincere. O schimbare s-a petrecut în ființa bolnavului, în purtarea lui apare ceva străin de personalitatea pe care a avut-o în viață. Anumite cuvinte ciudate îi ies din gură, cuvinte la care nu știm ce să răspundem, căci ele parcă îi taie drumul de întoarcere și-l cheamă spre moarte. Și oricît de scump ne-ar fi, nu putem dori ca după toate acestea să se ridice și să umble. Și dacă totuși ar face-o, ar răspîndi groază în jurul lui, asemenea unui om care s-ar scula din sicriu...

Înfrișătoare simptome ale începutului de descompunere se arătau, în timp ce, încordate printr-o voință tenace, organele mai funcționau. Trecuseră săptămîni de zile de cînd, prinsă de un simplu catar, bătrîna doamnă Buddenbrook fusese nevoită să șadă în pat, și de atîta zăcut i se făcuseră

niște răni ce nu se mai închideau, ajungînd într-o stare înspăimîntătoare. Nu mai dormea întîi fiindcă durerile, tusea și respirația grea o împiedicau, dar și pentru că ea însăși se împotrivea somnului și se opintea să rămînă trează. Nu-și pierdea cunoștința decît pentru cîteva minute, din pricina febrei, dar chiar într-o stare de deplină luciditate, vorbea tare cu persoane moarte de mult. Într-o după-amiază, pe cînd se lăsa amurgul, spuse deodată, cu voce tare, înfricată, dar plină de căldură:

- Da, scumpul meu Jean, vin!

Și spontaneitatea acestui răspuns crease o iluzie atît de puternică încît mai tîrziu cei din jur crezură că au auzit și glasul consulului mort, care o chemase.

Christian sosi de la Hamburg unde fusese pentru niște afaceri, după cît se spunea. Nu zăbovi, de altfel, decît puțin în odaia bolnavei; ieși, frecîndu-și fruntea, cu ochii rătăcind de colo-colo și repetînd întruna:

- E îngrozitor... îngrozitor... Nu mai pot...

Apăru și pastorul Pringsheim, o măsură cu o privire rece pe sora Leandra și se rugă cu vocea-i modulată, la căpățiul bolnavei.

Urmă apoi ameliorarea de scurtă durată, ultima pîlpîire, scăderea temperaturii, o amăgitoare revenire a puterilor, o încetare a durerilor, cîteva cuvinte clare și pline de speranță care aduc lacrimi de bucurie în ochii celor adunați în jurul bolnavului...

- Copii, rămîne cu noi, o să vedeți, nu ne părăsește totuși! spuse Thomas Buddenbrook. O să serbăm Crăciunul cu ea și n-o s-o lăsăm să se agite ca altă dată... Dar chiar în noaptea următoare, la puțină vreme după ce se duseseră la culcare, Gerda și bărbatul ei fură chemați din partea doamnei Permaneder în Mengstrasse, bolnava fiind în agonie. Afară cernea o ploaie rece și mărunță pe care vîntul o vînzolea și o izbea cu răpăieli în geamuri.

Cînd senatorul și nevastă-sa intrară în odaia luminată de două candelabre așezate pe masă, îi găsiră acolo pe cei doi medici. Și Christian fusese chemat din camera lui și ședea într-un colț, întors, fără să privească spre patul cu baldachin, cu fruntea adînc cufundată în palme. Era așteptat fratele bolnavei, consulul Justus Kröger, care fusese de asemenea încunoștințat. Doamna Permaneder și Erika Weinschenk stăteau la picioarele patului, plîngînd încet, cu suspine. Sora Leandra și domnișoara Severin, nemaiavînd nimic de făcut, priveau pline de întristare fața muribundeii.

Sprijinită de multe perne, doamna Elisabeth Buddenbrook zăcea pe spate, și mîinile ei, mîinile acelea frumoase, cu venele de un albastru pal, acum atît

de slabe, atît de topite, mîngîiau cu mişcări nervoase şi neîncetate, cu o grabă fremătătoare, plapuma. Capul ei, acoperit cu o bonetă de noapte, se întorcea neconţinut într-un ritm înfiorător, dintr-o parte într-alta. Gura, cu buzele parcă întoarse înăuntru, i se deschidea şi se închidea plescăind la fiecare încercare chinuită de respiraţie iar căutătura ochilor înfundaţi în cap rătăcea de colo pînă colo, cerşind parca un ajutor, oprindu-se din cînd în cînd cu o zguduitoare expresie de invidie asupra vreuneia din persoanele prezente care erau îmbrăcate, respirau în voie, aveau viaţa-n faţă, dar nu puteau să facă pentru ea altceva decît să-şi arate dragostea, ţinîndu-şi privirile aţintite asupra-i. Şi noaptea înainta mereu, fără să intervină vreo schimbare.

- Cît mai poate dura? întrebă în şoptă Thomas Buddenbrook, trăgîndu-l pe bătrînul doctor Grabow spre fundul odăii, în timp ce doctorul Langhals îi făcea bolnavei o injecţie.

Doamna Permaneder veni şi ea spre dînşii, ţinîndu-şi batista la gură.

- Nu se poate şti deloc, scumpe domnule senator, răspunse doctorul Grabow. Respectata dumneavoastră mamă îşi poate găsi pacea în cinci minute şi poate trăi încă ore întregi... Nu pot să vă spun nimic. E vorba de ceea ce se cheamă apoplexie pulmonară... un edem...

- Ştiu, spuse doamna Permaneder, dînd din cap, în timp ce lacrimile îi şiroiau pe obraji. E ceva frecvent la congestiile pulmonare... Un lichid apos care se adună în alveole şi cînd situaţia se înrăutăţeşte, bolnavul nu mai poate respira... da, ştiu...

Cu mîinile împreunate, senatorul îşi întoarse privirile spre pat.

- Ce groaznic trebuie să sufere! şopti el.

- Nu! spuse doctorul, tot aşa de încet, dar cu o extraordinară autoritate, şi faţa-i prelungă, blîndă, se încreţi... E o iluzie, crede-mă, iubite prieten, o iluzie! Conştiinţa ei abia mai pîlpîie... Ceea ce vezi dumneata nu sînt, în cea mai mare parte, decît reflexe... crede-mă...

- Să dea Dumnezeu, răspunse Thomas.

Dar şi un copil ar fi putut citi în ochii muribundeii că era pe deplin conştientă, că simţea tot.

Cei de faţă îşi reluară locurile... Consulul Kröger sosise şi el şi şedea, cu ochii roşii, lîngă pat, încovoiat peste minerul bastonului.

Agitaţia bolnavei se întetise. O nelinişte teribilă, o tristeţe şi o spaimă nespusă, un simţămînt implacabil de părăsire şi de neputinţă trebuie să fi pătruns din creştet pînă-n tălpi acest trup ajuns în pragul morţii. Ochii ei,

bieții ochi rugători, tînguitori, căutînd ceva cu deznădejde, cu o expresie sfișietoare, se închideau uneori, cînd își răsucea capul horcăind, sau se dilatau atît de tare încît vinișoarele pupilei se iveau roșii, ca sîngele. Și sincopa tot nu venea!

Îndată după ora trei, Christian se ridică.

- Nu mai pot, spuse și se îndreptă spre ușă, schiopătînd, sprijinindu-se de mobilele pe care le găsea în cale.

Erika Weinschenk și mamzel Severin ațipiseră pe scaune, înmuiate pesemne de gemetele monotone, și fețele lor înfloreau trandafirii în somn. Pe la orele patru starea bolnavei se înrăutăți și mai mult. Sprijinind-o de la spate, îi șterseră fruntea asudată. Respirația amenința să înceteze de tot și spaima creștea.

- Ceva... să pot dormi...! reuși să îngîne. Orice...!

Dar nimeni nu voia, cu nici un preț, să-i dea ceva să doarmă. Deodată bolnava începu iar să răspundă, cum mai făcuse o dată, la ceva ce nimeni nu auzea:

- Da, Jean, nu mai e mult... Și îndată după aceea: Da, dragă Clara, vin!...

Apoi lupta începu din nou... Era o luptă cu moartea? Nu, acum ea se lupta cu viața pentru moarte.

- Da, vreau, gîfîi... dar nu pot... Ceva ca să pot adormi!... Domnilor, fie-vă milă!... Ceva să pot adormi...!

La auzul acestui "fie-vă milă", doamna Permaneder izbucni într-un hohot de plîns, iar Thomas gemu înăbușit, îngropîndu-și un moment fața în palme. Dar medicii își cunoșteau datoria. În orice împrejurare această viață trebuie păstrată pentru familie, pînă la ultima limită posibilă, pe cînd un narcotic ar însemna, moartea imediată, săvîrșită fără putință de împotrivire. Rostul medicului nu este acela de a aduce moartea, ci de a păstra, cu orice preț viața. Pentru asta mai pledau și anumite temeuri religioase și morale despre care auziseră îndeajuns la universitate, chiar dacă în clipa de față nu le erau prezente în minte... Dimpotrivă, ei întăreau inima bolnavei prin diferite mijloace și administrîndu-i un vomitiv, izbutiră să-i provoace de cîteva ori o ușurare trecătoare.

La ora cinci lupta ajunsese la culmi înfricoșătoare. Muribunda ridicîndu-se în spasme, cu ochii larg deschiși, își agita brațele, căutînd parcă un punct de sprijin sau niște mîini ce se îndreptau spre dînsa și răspundea întruna în dreapta și-n stînga unor chemări pe care numai ea le auzea și care păreau tot mai numeroase și mai stăruitoare. Era ca și cum nu numai soțul mort și fiica

ei, ci și părinții, socrii și multe alte rude care muriseră mai demult ar fi fost prezente undeva. Rostea nume de botez despre care nimeni din odaie n-ar fi putut spune pe loc cărora dintre morți le aparțineau.

- Da, striga răsucindu-se când spre dreapta, când spre stînga... Vin... îndată... Chiar în clipa asta... Da... Nu pot... Un calmant, domnilor...

La ora cinci și jumătate urmă un moment de acalmie. Apoi, deodată, fața ei îmbătrînită, descompusă de suferință, tresări, o bucurie neașteptată, amestecată cu spaimă, trecu peste ea, o gingășie adîncă, înfiorată, înfricoșată; muribunda își întinse fulgerător brațele, și cu o izbucnire atît de nemijlocită, încît toți simțeau că între ceea ce auzise și răspunsul ei nu trecuse nici o clipă, ea strigă tare, cu o expresie de ascultare necondiționată, de supunere nemărginită și de devotament plin de teamă și de dragoste:

- Iată-mă!... Și expiră.

Toți se cutremurară. Ce a fost asta? Cine a chemat-o de l-a urmat numaidecît?

Cineva dădu la o parte perdelele de la fereastră și stinse lumînările, în timp ce, cu fața-i plină de blîndețe, doctorul Grabow închise ochii moartei.

Toți erau zgribuliți în dimineața lividă de toamnă care năpădise deodată în odaie. Sora Leandra acoperi cu o pînză oglinda toaletei.

DOI

Prin ușa deschisă se vedea camera mortuară unde doamna Permaneder se afla adâncită în rugăciune. Era singură și stătea în genunchi, aproape de pat, cu poalele rochiei de doliu așternute în jurul ei pe podele, odihnindu-și mâinile strâns împreunate pe un scaun și murmurînd cu capul plecat... Îi auzi foarte bine pe fratele și pe cumnata ei intrînd în sufrageria mică și oprindu-se involuntar în mijlocul încăperii pentru a-i da răgaz să-și termine rugăciunea. Totuși, ea nu se prea grăbi; drept încheiere tuși sec de cîteva ori, apoi își adună încet și solemn faldurile rochiei, se ridică și fără nici o urmă de tulburare, într-o ținută de perfectă demnitate, ieși în întâmpinarea rudelor.

- Thomas, rosti dînsa, nu fără oarecare asprime, în ce o privește pe această Severin, mi se pare că mama, fie iertată, a hrănit o năpîrcă la sîn.

- Cum așa?

- Mă apucă furiile cînd mă gîndesc la ea. Nu m-aș mira să-mi ies din sărite... Cum îndrăznește femeia asta să învenineze cu atîta obraznicie durerea acestor zile?

- Dar ce s-a întîmplat?

- Mai întîi este de o lăcomie revoltătoare. Deschide dulapul, scoate rochiile de mătase ale mamei, le îngrămădește pe braț și vrea s-o șteargă. "Riekchen, îi spun, unde vrei să te duci?" "Pe astea doamna consul mi le-a făgăduit mie", zice: "Dragă Severin", îi spun, și pe un ton cît se poate de potolit încerc să-i arăt că procedeul ei e cam pripit. Crezi că folosește la ceva? Aș!... Ia nu numai rochiile de mătase, ci și un maldăr de rufe și pleacă. Ce puteam să fac? Să mă iau la bătaie cu ea?... Și nu e singura... Și fetele... Coșuri întregi de haine și de albituri dispar din casă... Personalul își împarte sub ochii mei lucrurile, căci cheile sînt la această Severin. "Domnișoară Severin, îi zic, te rog să-mi dai cheile." Ce crezi că-mi răspunde? Îmi spune de la obraz, fără pic de rușine, că n-am a mă amesteca în treburile ei, nu e în serviciul meu, nu eu am angajat-o, așa că are să păstreze cheile pînă va pleca!

- Cheile de la argintărie sînt la tine? Bine. Nu-ți bate capul cu restul. Asemenea lucruri sînt inevitabile cînd se destramă o gospodărie în care conducerea și așa cam pierduse frîiele în timpul din urmă. Nu vreau să fac scandal. Rufăria e veche și uzată... De altfel, o să vedem ce a mai rămas. Ai listele? Aici pe masă? Bine. O să vedem îndată.

Intrară în odaia de dormit pentru a se opri o clipă tăcuți lângă pat, după ce doamna Antonie ridicase vâlul alb de pe fața moartei. Bătrîna doamnă era îmbrăcată în rochia de mătase în care, după-amiază, urma să fie așezată pe catafalc, în sala cea mare. Trecuseră douăzeci și opt de ceasuri de cînd se stinsese. Fiindcă nu mai avea proteza, gura și obrajii i se surpaseră bătrînește, iar bărbia i se ridicase ascuțită și colțuroasă. Privind pleoapele închise pe veci, căzute în rundul capului, toți trei făceau un dureros efort pentru a recunoaște în această față pe aceea mamei lor. Dar boneta pe care bătrîna doamnă o purta duminica ascundea, ca și în timpul vieții, peruca de culoare castanie-roșcată, cu părul lins, cu cărare la mijloc, de care domnișoarele Buddenbrook din Breite Strasse făceau atîta haz... Pe plapumă erau presărate flori...

- Au și sosit cele mai splendide coroane, spuse doamna Permaneder încet. Toate familiile... ah, toată lumea!... Am pus să le așeze sus pe coridor. Trebuie să le vedeți și voi mai tîrziu, Gerda și Tom. E atît de dureros și atît de frumos. Panglici de atlaz, uite atît de late...

- Și cu sala ce se aude? întrebă senatorul.

- O să se termine îndată, Tom. E aproape gata. Tapițerul Jacobs și-a dat toată osteneala. Adineauri au adus... spuse ea înghițind în sec, și sicriul. Dar dezbrăcați-vă, dragii mei, continuă Tony, întinzînd la loc, cu toată grija, vâlul alb. Aici e frig, dar în sufrageria mică s-a făcut puțin foc... Dă-mi voie să te ajut, Gerda; cu o pelerină atît de frumoasă trebuie să fii foarte atentă... Îmi dai voie să te sărut? Știi, eu te iubesc, chiar dacă tu m-ai detestat totdeauna... Nu, n-o să-ți stric pieptănătura, scoțîndu-ți pălăria... Părul tău e minunat! Așa păr avea și mama în tinerețea ei. N-a fost niciodată atît de splendidă ca tine, e adevărat, dar am apucat încă vremea cînd era o apariție într-adevăr frumoasă. Și acum... N-are dreptate Grobleben al vostru cînd spune că praf și pulbere se alege din noi toți? O fi el un om simplu, dar... Da, Tom, astea-s listele mai importante.

Se întoarseră în odaia alăturată și se așezară în jurul mesei rotunde, în timp ce senatorul luă în mînă hîrțile pe care erau însemnate obiectele ce urmau a fi împărțite între moștenitorii cei mai apropiați... Doamna Permaneder nu-și lua ochii de pe fața fratelui său, o urmărea cu o expresie agitată, încordată. Era preocupată de ceva, de o întrebare grea și de neînălăturat spre care se îndreptau, îngrijorate, toate gîndurile ei și care trebuia discutată chiar în această oră...

- Sînt de părere, începu senatorul, să ne ținem de principiul obișnuit după care darurile se întorc la cel ce le-a făcut, așa că...

Nevastă-sa îl întrerupse:

- Iartă-mă, Thomas, mi se pare... Christian... unde e Christian?

- Adevărat, Doamne, Dumnezeuule, Christian! strigă doamna Permaneder. Am uitat de el!

- Într-adevăr, spuse senatorul, lăsînd hîrțiile din mînă. Nu l-ați chemat?

Doamna Permaneder se îndreaptă spre șnurul clopoțelului. Dar în aceeași clipă, Christian în persoană deschise ușa și intră. Pășii destul de repede, închise ușa nu tocmai fără zgomot și se opri cu sprîncenele încruntate, plimbîndu-și în dreapta și în stînga ochii mici, rotunzi, înfundați în cap, fără a privi pe cineva, deschizîndu-și și închizîndu-și cu o mișcare neliniștită gura acoperită de mustața-i roșcată și stufoasă... Părea agitat, pus pe harță.

- Am auzit că sînteți aici, spuse scurt. Dacă v-ați adunat pentru a discuta despre lucrurile rămase, trebuia să fiu înștiințat și eu.

- Tocmai era să te chemăm, răspunse indiferent senatorul. Ia loc.

Dar ochii lui se opriră asupra butonilor albi de la cămașa lui Christian. El, Thomas, era într-o ținută de doliu impecabilă, cu cravata neagra, lată la gît, iar la plastronul care apărea orbitor de alb în chenarul hainei negre, avea butoni negri în locul butonilor de aur pe care-i purta de obicei. Christian observă privirea, căci în timp ce-și trase un scaun și se așează, își duse mîna la piept și spuse:

- Știu că port butoni albi. N-am apucat încă să-mi cumpăr de cei negri sau, mai degrabă, nu m-am gîndit. În ultimii ani nu o dată am fost nevoit să mă împrumut cu cîte cinci șilingi pentru a-mi cumpăra praf de dinți și să mă culc la lumina unui chibrit... și nu știu dacă numai eu am fost de vină. De altfel butonii negri nu sînt lucrul de căpetenie în lume. Nu sînt formalist. Niciodată n-am pus preț pe asta.

Gerda îl privea rîzînd încet. Senatorul observă:

- Această ultimă afirmație n-ai s-o mai poți susține multă vreme, dragul meu.

- Da? Poate că tu știi mai bine decît mine, Thomas. Eu doar atîta spun că nu dau doi bani pe asemenea lucruri. Am văzut prea multă lume, am trăit printre oameni prea diferiți, cu moravuri prea diferite pentru a... De altfel nu mai sînt un copil, ridică el brusc tonul, am patruzeci și trei de ani, sînt stăpîn pe viața mea, și nu-i dau voie nimănui să se amestece în treburile mele personale.

- Mi se pare că ai ceva pe inimă, prietene, rosti mirat, senatorul. Cît privește butonii, dacă nu mă înșel, n-am spus o vorbă despre ei. N-ai decît să te îmbraci de doliu, cum pofțești; dar să nu crezi că ieftina ta lipsă de prejudecăți mă impresionează.

- Nici nu țin deloc să te impresionez...

- Tom... Christian... interveni doamna Permaneder. Doar n-o să ne luăm la hartă... astăzi... și aici, cînd alături... Continuă Thomas, darurile se întorc deci la cel ce le-a făcut? Asta așa trebuie să fie.

Și Thomas continuă. Începu cu obiectele de dimensiuni mai mari și reținu pentru el acelea care puteau să-i fie de folos în casa lui: candelabrele din sufragerie, sipetul mare, sculptat, din vestibul. Doamna Permaneder participa la această treabă cu un zel extraordinar și în clipa în care se ivea cea mai mică îndoială asupra viitorului proprietar al vreunui obiect, ea spunea cu un accent inimitabil: „Ei bine, sînt gata să-l iau asupra mea...” avînd aerul că pentru spiritul ei de sacrificiu toată lumea trebuie să-i fie recunoscătoare. Obținu pentru ea, pentru fata ei și pentru nepoțică majoritatea covîrșitoare a mobilerului.

Christian căpătă cîteva piese: o pendulă *empire* și armoniul și părea mulțumit. Dar cînd veniră la rînd argintăria, rufăria și diversele servicii de masă, spre uimirea tuturor, el începu să manifeste o rîvnă ce semăna a cupiditate.

- Și eu? Și eu? întreba. Vă rog să nu mă uitați chiar de tot...

- Dar cine te uită?... Am trecut pe numele tău... privește aici... un serviciu complet de ceai cu tavă de argint. Serviciul aurit de duminică cred că sînteți de acord că numai noi îl putem folosi și...

- Pe cel de toate zilele, cel cu cepe, sînt gata să-l primesc eu, spuse doamna Permaneder.

- Și eu? strigă Christian cu acea indignare care îl apuca uneori, făcîndu-și fața și mai scofîlcită, dîndu-i o expresie atît de stranie... Vreau să am și eu partea mea de tacîmuri. Cîte linguri și furculițe-mi dați? După cîte văd, mai nimic!...

- Ia ascultă, la ce-ți trebuie ție lucrurile astea? N-ai ce face cu ele. Nu înțeleg... E mai bine ca asemenea obiecte să rămîină în folosința familiei.

- Și dacă le-aș cere numai așa, ca amintire de la mama... ripostă cu îndărătnicie Christian.

- Dragă prietene, răspunse cam nerăbdător senatorul... n-am chef de glume... dar judecînd după cele ce spui, îmi vine să cred că în amintirea

mamei ai de gînd să pui la vedere, pe comodă, un castron de supă. Să nu-ți închipui cumva că vrem să te înșelăm pentru că primești mai puține lucruri. Vei fi compensat, sub altă formă. Tot astfel și cu albiturile.

- Nu vreau bani; vreau albituri, veselă.

- Dar la ce, pentru numele lui Dumnezeu?

Răspunsul pe care îl dădu Christian stîrni reacții diferite. Gerda se întoarse brusc spre el și îl măsură cu o expresie enigmatică, senatorul își smulse ochelarii de pe nas și îl privi țintă în față, iar doamna Permaneder își împreuna chiar mîinile. Căci Christian spuse:

- Ei, într-un cuvînt, mai curînd sau mai tîrziu, am de gînd să mă însor.

Făcu aceasta mărturisire cu vocea destul de scăzută, pripit, cu un gest scurt, parcă ar fi vrut să i-o arunce fratelui său, peste masă, apoi se rezemă de speteaza fotoliului și cu un aer morocănos, jignit oarecum și surprinzător de distrat, începu să-și plimbe privirile înapoi și încolo. Urmă o pauză mai lungă. În sfîrșit senatorul spuse:

- Trebuie să recunoști că planurile acestea vin cam tîrziu, Christian... presupunînd firește că sînt serioase și realizabile, nu ca acelea despre care ai avut nesăbuința de a-i vorbi o dată, mai demult și răposatei noastre mame...

- Intențiile mele au rămas aceleași, spuse Christian, fără a-și schimba exoresia, fără a se uita nici de data aceasta la cineva...

- Ei bine, dar asta e nemaipomenit! Să fi așteptat moartea mamei pentru ca...

- Da, am avut atîta considerație... Tu pari a înclina să crezi, Thomas, că ai monopolizat pentru tine singur tot tactul și toată delicatețea din lume.

- Nu știu ce te îndreptățește să vorbești astfel. De altfel trebuie să mă închin în fața acestei imense dovezi de considerație. La o zi după moartea mamei ai nerușinarea să-ți dai pe față neascultarea față de ea...

- Fiindcă a venit vorba. Pe urmă, lucrul principal e că acum pasul pe care vreau să-l fac n-are cum s-o mai supere pe mama. Azi tot atît de puțin ca peste un an... Pe Dumnezeul meu, Thomas, mama nu avea neapărat dreptate, decît cel mult din punctul ei de vedere, de care eu am ținut seama atîta vreme cît dînsa a fost în viață. A fost o femeie bătrînă, din alte vremuri, vedea altfel lucrurile.

- Ei, te rog să iei cunoștință că în problema pe care o discutăm îmi însușesc pe de-a-ntregul acest fel de a vedea.

- De asta puțin îmi pasă.

- O să-ți pese, prietene. Christian cătă spre el.

- Nu! strigă. Nu pot. Dacă-ți spun că nu pot!... Știu și eu ce am de făcut. Nu mai sînt copil.

- Eh, acest "nu mai sînt copil" e ceva cu totul exterior la tine. Habar n-ai ce trebuie să faci.

- Ba da!... În primul rînd procedez ca un om de onoare. Nu te gîndești cum stau lucrurile, Thomas! Tony și Gerda... fiind de față... nu putem intra în amănunte, dar ți-am spus că am obligații! Ultimul copil, mica Gisela...

- Nu știu și nici nu vreau să știu de nici o mică Gisela! Sînt convins că ești dus de nas. În orice caz, față de o persoană ca aceea la care te gîndești, n-ai altă datorie decît cea legală pe care poți să ți-o îndeplinești și mai departe, cum ai făcut și pîn-acum...

- O persoană, Thomas? O persoană? Te înșeli! Aline...

- Taci! strigă, cu voce tunătoare, senatorul Buddenbrook. Cei doi frați se priveau ținută peste masă. Thomas era palid și tremura de mînie. Christian își holba peste măsură ochii mici, rotunzi, înfundați în cap, pleoapele i se inflamară brusc, gura îi rămase căscată de indignare, încît obrajii slabi păreau scobiți. Iar sub ochi i se iviră două pete roșii... Gerda îi privea, cînd pe unul, cînd pe celălalt, cu o față puțin ironică, iar Tony își frîngea mîinile implorîndu-i:

- Dar Tom... dar Christian... Și mama care zace alături!...

- Ți-ai pierdut orice rușine, continuă senatorul, în asemenea măsură încît ești în stare, sau mai degrabă nu ți-e greu deloc să rostești acest nume chiar aici în aceste împrejurări. Lipsa ta de tact are ceva anormal, ceva morbid...

- Nu văd de ce n-aș putea pronunța numele Alinei. Christian era iritat peste măsură și Gerda îl privea cu atenție crescîndă. Îl pronunț dinadins, ca să-l auzi, Thomas, și mă gîndesc să mă însor cu ea. Căci mi-e dor de un cămin, de liniște și de pace... și îți interzic - acesta e cuvîntul pe care-l căutam - îți interzic să te amesteci în treburile mele! Sînt liber, sînt stăpîn pe viața mea!

- Ești un smintit! Asta ești! În ziua în care se va deschide testamentul, vei vedea în ce măsură ești stăpîn pe viața ta. S-au luat măsuri - mă înțelegi? - ca să nu-ți risipești moștenirea rămasă de la mama, cum ai risipit cu anticipație treizeci de mii de mărci. Eu însumi am să administrez rămășițele averii tale și niciodată n-o să primești în mîină mai mult decît banii pe o lună; asta ți-o jur...

- Ei, atunci tu trebuie să știi mai bine decît oricine cine i-a inspirat mamei aceste măsuri. Totuși mă mir că mama n-a apelat la un om care mi-e mai

apropiat și are sentimente mai frățești față de mine...

Christian își ieșise cu totul din fire și începu să spună niște lucruri pe care niciodată nu le-ar fi rostit cu glas tare. Se aplecase deasupra mesei, bătea întruna darabana cu arătătorul îndoit și cu mustața zbîrlită, cu ochii înroșiți, se uita țintă în sus, la fratele său care în schimb stătea în picioare, drept și palid, și-l măsura cu pleoapele pe jumătate închise.

- În inima ta nu este decît răceală, rea-voință și dispreț pentru mine, continuă Christian cu o voce găunoasă și croncănitore în același timp. De cînd țin minte, n-ai revărsat decît răceală asupra mea încît tot timpul mi-era frig în prezența ta... Da, expresia e poate ciudată, dar asta e ceea ce simt... Mă respingi... Numai uitîndu-te la mine mă respingi și doar din an în Paști mă mai învrednicești de cîte o privire. Cine-ți dă acest drept? Doar nici tu nu ești decît un om și ai și tu slăbiciunile tale! Pentru părinții noștri totdeauna tu ai fost copilul cel bun. Dar dacă într-adevăr ești atît de apropiat de ei, mult mai apropiat decît mine, trebuie să-ți însușești ceva din mentalitatea lor creștinească și dacă dragostea de frate ți-e cu desăvîrșire străină, s-ar cuveni să ai măcar o urmă de iubire creștinească. Dar ești atît de nesimțitor încît nici măcar nu m-ai vizitat... o singură dată n-ai pus piciorul în spital, cînd zăceam la Hamburg, bolnav de reumatism articular...

- Am griji mai serioase decît bolile tale. De altfel și sănătatea mea...

- Nu, Thomas, sănătatea ta e de invidiat! N-ai sta aici și n-ai fi cine ești, dacă n-ai fi cremene în comparație cu mine.

- Sînt poate mai bolnav decît tine...

- Mai bolnav? Tu?... Ei bine, asta e prea-prea!... Tony, Gerda! Auziți? Zice că-i mai bolnav decît mine. Ce? Te pomenești că *tu* ai fost pe moarte de reumatism articular, la Hamburg! Nu cumva *tu* ai de îndurat, în tot trupul, după cea mai mică abatere de la regim, chinuri ce nu se pot descrie? Nu cumva *tu* ai toți nervii prea scurți de partea stîngă? Autoritățile medicale mi-au declarat că acesta e cazul cu mine! Ți s-a întîmplat vreodată să intri pe înserat în odaia ta și să vezi pe canapea un om care dă din cap, cu toate că nu există?!...

- Christian! izbucni îngrozită doamna Permaneder. Ce vorbești?... Dumnezeu! Sfinte, pe ce vă certați, în fond? Ca și cum ar fi o glorie să fii mai bolnav decît altul. Păi dacă *ar fi așa*, din nenorocire și eu și Gerda am avea o vorbă de spus... Și mama zace alături...!

- Și tu nu-nțelegi omule, strigă pătimaș Thomas Buddenbrook, că toate aceste necazuri sînt urmări și produse ale viciilor tale, ale trîndăviei, ale

maniei tale de autoconservare? Muncește! Nu-ți mai dădăci și cocoli toate mofturile și nu mai flecări despre ele!... Dacă vei înnebuni, și ți-o spun verde că nu e imposibil, n-o să pot vărsa o singură lacrimă pentru tine, căci va fi din vina ta, numai din vina ta...

- Nu, tu n-o să verși o lacrimă, chiar când am să mor.

- N-avea nici o grijă că n-ai să mori, spuse cu dispreț senatorul.

- N-am să mor? Bun, așadar n-am să mor. Ei, o să vedem care din noi doi o să dea mai repede ortul popii... "Muncește!" Dar dacă nu pot! Dacă nu pot să muncesc statornic, Dumnezeu care ești în cer! Nu pot să fac timp mai îndelungat același lucru, asta mă doboară. Dacă tu ai putut și mai poți, bucură-te, dar nu-i judeca pe alții, fiindcă nu e meritul tău... Unuia Dumnezeu îi dă putere, altuia nu... Dar așa ești tu, Thomas, continuă, încovoiindu-se deasupra mesei, cu fața tot mai schimonosită, bătînd din ce în ce mai vehement în tăblie. Ești plin de trufie... așteaptă, nu asta am vrut să-ți spun, nu asta e ce am să-ți reproșez... Dar nu știu cu ce să încep, și ceea ce-ți voi putea spune nu e decît a mia parte... ah, una la un milion din ceea ce am pe inimă împotriva ta! Ți-ai cucerit un loc în viață, o poziție respectabilă și de pe această poziție înaltă respingi, rece și conștient, tot ce te-ar putea tulbura, fie și numai pentru o clipă, tot ce ți-ar putea clătina echilibrul. Căci nu este pe lume ceva mai important pentru tine decît acest echilibru. Ei bine, nu e cel mai important, Thomas, în fața lui Dumnezeu nu acesta e lucrul de căpetenie. Ești un egoist, Thomas, da, asta ești! Un egoist! Și când mă dojenești, când îți ieși din sărite și mă dobori, tot te mai iubesc. Dar ce e mai rău e tăcerea ta, răul cel mare e când după vreo vorbă pe care o aruncă cineva, tu amuțești deodată, te retragi, distins și inaccesibil, declinîndu-ți orice răspundere, lăsîndu-ți interlocutorul copleșit de rușine... Nu cunoști mila, Thomas, nici dragostea, nici smerenia...

- Ah, strigă el brusc, agitîndu-și mîinile pe la ceafă, apoi repezindu-și-le înainte, de parcă ar fi vrut să-i îndepărteze pe toți din jurul său, ce sătul sînt de toate acestea, de tot tactul și echilibrul tău, de toată finețea ta, de toată această ținută și demnitate!... Sătul pînă-n gît!... Și acest din urmă strigăt era atît de autentic, atît de sincer, izbucni cu atîta silă și dezgust, încît avu într-adevăr ceva doborîtor, iar Thomas se încovoie puțin, tăcu un răstimp, privind în gol, cu o expresie de oboseală.

- Am devenit ceea ce sînt, spuse el în sfîrșit, și vocea lui vibra mișcată, fiindcă n-am vrut să ajung ca tine. Dacă te-am evitat instinctiv, a fost pentru că trebuia să mă feresc de tine, pentru că tot felul tău de a fi e o primejdie

pentru mine... Acesta e adevărul. Tăcu o clipă, apoi continuă pe un ton mai sec, mai hotărât. De altfel prea ne-am îndepărtat de la subiect. Tu mi-ai ținut un discurs despre caracterul meu... un discurs cam încurcat, dar care poate să aibă un simbul de adevăr. Te gîndești la însurătoare și aș vrea să te conving cu tot dinadinsul că planul tău, așa cum ți l-ai schițat, e irealizabil. În primul rînd, rentele pe care ți le voi putea plăti n-o să reprezinte o sumă prea încurajatoare...

- Aline a pus ceva deoparte. Senatorul înghiți în sec și se stăpîni.

- Hm... a pus deoparte. Te gîndești va să zică să amesteci moștenirea rămasă de la mama cu economiile acestei dame...

- Da. Mi-e dor de un cămin, de cineva căruia să-i fie milă de mine cînd sînt bolnav. Și pe urmă ne și potrivim în toate privințele. Amîndoi cam într-o dungă...

- Și ai intenția de a adopta sau chiar de... a legitima copiii născuți pîn-acum?

- Bineînțeles.

- Astfel încît după moarte, averea ta să treacă în posesiunea acestora?...

La aceste cuvinte ale senatorului, doamna Permaneder îi puse mîna pe braț și îi șopti rugătoare:

- Thomas, mama zace alături...

- Firește, răspunse Christian. Așa se cuvine.

- Ei bine, toate acestea *n-ai* să la faci! strigă senatorul, sărind în picioare.

Christian se ridică de asemenea, trecu îndărătul scaunului pe care îl apucă cu o mîină, își propti bărbia în piept, uitîndu-se pe jumătate intimidat, pe jumătate indignat la fratele său.

- N-ai să le faci... repetă Thomas Buddenbrook aproape scos din minți de mînie, palid, tremurînd, cu mișcări convulsive. Atîta vreme cît voi trăi, acest lucru nu se va întîmpla... asta ți-o jur!... Ia seama la ce-ți spun... ferește-te!... S-au pierdut destui bani prin nenoroc, prin prostie și infamie ca să mai îndrăznești să arunci un sfert din averea mamei în poalele acestei muieri și a bastarzilor ei!... Și asta după ce Tiburtius ne-a șterpelit de asemenea un sfert... Înțelege o dată, omule, că ai abătut destulă rușine pe capul familiei; nu mai e nevoie să ne mai aduci și o curtezană drept cumnată și să dai numele nostru copiilor ei. Ți-o interzic, auzi! Ți-o interzic! strigă cu o voce de răsună odaia, iar doamna Permaneder se ghemui plîngînd într-un colț al divanului. Și te sfătuiesc să nu îndrăznești să treci peste această opreliște! Pîn-acum m-am mulțumit să te disprețuiesc, să nu te bag în seamă, dar dacă

mă provoci, dacă împingi lucrurile prea departe, o să vedem cine-i mai tare. Ți-o spun: ia seama! Nu mai țin socoteală de nimic! O să am grijă să fii declarat iresponsabil, să fii ținut închis. Te distrug, te distrug! Ai înțeles?

- Iar eu îți spun..., începu Christian...

Și totul degeneră într-o ceartă incoerentă, zadarnică, lamentabilă, fără un obiect propriu-zis, neavînd alt scop decît acela de a se jigni reciproc, de a se răni pînă la sînge. Christian se legă din nou de caracterul fratelui său, căutînd în trecutul îndepărtat trăsături izolate, anecdote penibile ce trebuiau să dovedească egoismul lui Thomas și pe care el, Christian, nu le putuse uita, ci dimpotrivă, le rumegase îndelung și le îmbibase cu amărăciune. Iar senatorul îi riposta cu vorbe exagerate de dispreț și amenințare pe care după zece minute le regreta. Gerda, cu capul proptit ușor în mînă îi privea pe amîndoi cu ochii învăluriți parcă, și cu o expresie de neputință de nedefinit, iar doamna Permaneder, disperată, repeta întruna:

- Și mama zace alături... Și mama zace alături.

Christian, care în timpul ultimelor replici străbătuse în sus și-n jos odaia, părăsi în sfîrșit cîmpul de luptă.

- Bine! O să vedem! strigă el cu mustățile zbîrlite, cu ochii roșii, cu haina descheiată, cu batista atîrnînd în mîna-i ce se bălăbănea, și înfierbîntat și scos din sărite, ieși trîntind ușa. În liniștea neașteptată senatorul mai stătu o clipă, drept, cu ochii ațintiți asupra ușii pe unde dispăruse fratele său. Apoi se așeză, fără vorbă, luă iar, cu gesturi mărunte, hîrțile în mînă, rezolvă, în cîteva cuvinte seci, ce mai rămăsese de rezolvat și în sfîrșit se rezemă pe spate, își răsuci sfîrcurile mustăților și se cufundă în gînduri.

Cum mai bătea, plină de teamă, inima doamnei Permaneder! Întrebarea, marea întrebare nu mai putea fi amînată, trebuia pusă în discuție și Thomas trebuia să răspundă într-un fel... dar vai, în starea în care se găsea va putea oare să-și spună cuvîntul pietatea și blîndețea?

- Și... Tom, începu ea, cu ochii pironiți mai întîi în poală, apoi făcînd o timidă încercare de a-i citi în ochi... Mobila... Desigur, te-ai gîndit la toate acestea... Lucrurile noastre, înțeleg ale Erikăi, ale micuței și ale mele... rămîn aici... cu noi... scurt... casa, ce se întîmplă cu casa? întrebă frîngîndu-și într-ascuns mîinile.

Senatorul nu răspunse imediat, ci continuă să-și răsucească mustățile, pierdut în sumbre reflecții. Apoi respiră adînc și se ridică:

- Casa?... Ne aparține, firește, tuturor, ție, lui Christian și mie... ba, e comic, dar așa este, și pastorului Tiburtius, căci și Clara a moștenit o parte

din ea. Eu singur nu pot lua nici o hotărâre, am nevoie de consimțământul vostru. Dar, bineînțeles, va trebui s-o vindem cât mai curînd cu putință, încheie el dînd din umeri. Totuși, o umbră fugară îi trecu peste față, ca și cum s-ar fi înspăimîntat de propriile-i vorbe.

Capul doamnei Permaneder se înclină adînc și mîinile încleștate una de alta i se destinseră simțind o moleșeală în toate încheieturile.

- Consimțământul nostru! repetă, după o tăcere scurtă, cu tristețe și chiar cu oarecare amărăciune. Dumnezeu, Doamne, tu știi bine, Tom, că vei face cum vei crede tu mai bine și că noi ăștia lalți n-o să-ți putem refuza pînă la urmă consimțământul!... Dar dacă ne îngădui să spunem și noi un cuvînt... să te rugăm... continuă aproape fără glas, și buza de sus începu să-i tremure... Casa! Casa mamei! Casa părintească în care am fost atît de fericiți! S-o vindem!...

Senatorul ridica iar din umeri.

- Crede-mă, draga mea, că tot ce ai putea să-mi spui mă mișcă tot atît de mult ca și pe tine... Dar acestea nu sînt argumente, ci sentimente. Ce avem de făcut e limpede. Avem această proprietate, mare... Ce să facem cu ea? De ani și ani de zile, de la moartea tatei chiar, clădirile din spate se părăginesc. În sala de biliard s-a cuibărit o întreagă familie de pisici și dacă te apropii cîtiva pași, ești în primejdie să te trezești cu podelele rupte sub picioare... Da, dacă n-aș avea casa din Fischergrube... Dar o am... Ei, ce să fac cu ea? S-o vînd mai degrabă pe *aceea*? Judecă singură... Și cui? Aș pierde cel puțin jumătate din banii pe care i-am vîrît în ea. Ah, Tony, avem destule proprietăți, avem chiar prea multe. Antrepozitele și două case mari! Valoarea acestor imobile abia dacă mai e proporțională cu *aceea* a capitalului rulant! Nu, draga mea, trebuie vîndută, vîndută.

Dar doamna Permaneder nu auzea nimic. Ședea adîncită în gînduri, gîrbovită, și se uita în gol cu ochii umezi.

- Casa noastră! murmură... Îmi aduc aminte de ziua inaugurării... Eram *atîtica* pe vremea *aceea*. Toată familia era de față. Și unchiul Hoffstede ne-a spus o poezie... E acolo în mapă... O știu pe dinafară... *Venus Anadyomene*... Salonul cu peisaje! Sufrageria! Lumea străină!...

- Da, Tony, așa se vor fi gîndit și oamenii care au fost nevoiți să părăsească această casă, cînd a cumpărat-o bunicul, își pierduseră averea, au trebuit să plece, au murit, s-au prăpădit. Totul are un soroc. Să ne bucurăm și să mulțumim lui Dumnezeu că n-am ajuns încă unde erau alde Ratenkamp și că putem pleca de aici în condiții mai bune decît ei.

Un suspin îi întrerupse cuvintele, un suspin prelung și dureros. Doamna Permaneder se lăsă cu totul în voia durerii și nici nu se gândi să-și zvînte lacrimile ce-i curgeau pe obraji. Ședea aplecată înainte, frîntă și nici nu băga de seamă cînd un strop cald îi cădea pe mîna ce se odihnea fără vlagă în poală.

- Tom, zise ea, dînd un ușor și mișcător accent de energie glasului înăbușit de lacrimi, tu nu știi ce simt în această clipă, nu știi. Sora ta n-a avut noroc în viața aceasta care i-a jucat o festă atît de urîță. Toate nenorocirile imaginabile s-au abătut asupra mea... nu știu de ce a trebuit să le îndur. Dar pe toate le-am primit, fără a-mi pierde curajul, Tom, și pe aceea cu Grünlich, și pe aceea cu Permaneder, și pe aceea cu Weinschenk. Căci ori de cîte ori Dumnezeu mă încerca și mă trezeam cu viața zdrobită în bucăți, știam că nu sînt încă definitiv pierdută. Știam un loc sigur, un liman ca să zic așa, unde eram acasă, la adăpost, unde mă puteam refugia, scăpînd de toate neplăcerile vieții... Chiar acum, cînd totul s-a sfîrșit și cînd Weinschenk a fost aruncat în închisoare... "Mamă, am zis, putem să ne mutăm la tine?" "Da, dragele mele, veniți"... Cînd eram mici și ne jucam de-a războiul, Tom, totdeauna era un "adăpost", un colț ferit unde te puteai refugia cînd ajungeai în primejdie, la strîmtoare, unde nimeni nu avea voie să te atingă și unde te puteai odihni în pace. Casa mamei, casa aceasta a fost "adăpostul meu" în viață, Tom... Și acum... și acum... s-o vindem...

Se lăsă pe speteaza scaunului, își ascunse fața în batistă și plînse amar.

Thomas îi luă mîna și o ținu în palmele sale.

- Știi Tony, le știu pe toate! Dar hai să ne revenim un pic, ce zici? Buna noastră mamă s-a dus... și n-o mai putem readuce în viață. Atunci ce-i de făcut? Să păstrăm casa drept capital mort? N-are nici un sens... Eu sînt în măsură s-o știu, nu-i așa? Să facem o casă de raport din ea?... E penibil să te gîndești că va fi locuită de oameni străini, și tot e mai bine să nu-i vezi zi de zi, ci să închiriezi pentru tine și ai tăi o casă mică și drăguță, sau un etaj, undeva, să zicem dincolo de poarta orașului... Sau ai prefera să stai aici la grămadă cu o mulțime de locatari?... Și pe urmă tot îți rămîne familia, Gerda și cu mine, verișoarele din Breite Strasse, Krögerii și domnișoara Weichbrodt... fără a vorbi de Klothilde, deși nu mai știu dacă-i mai convine societatea noastră... De cînd a intrat la mănăstire, se cam lasă rugată...

Tony scoase un oftat care semăna a rîs, apoi își întoarse fața și își apăsă batista și mai tare pe ochi, îmbufnată, ca un copil a cărui durere încerci s-o abați printr-o glumă. În sfîrșit, își descoperi cu un gest hotărît obrazul, se

îndreptă de șale, își dădu capul pe spate, ca totdeauna când era vorba să dea dovadă de caracter și demnitate, încercînd totuși să-și proptească bărbia în piept.

- Da, Tom, zise ea și clipind din ochii-i plînși, se uită cu o expresie de seriozitate și reculegere pe fereastră, vreau să fiu și eu cuminte... iată că sînt. Trebuie să mă ierți... și tu, Gerda... că am plns. I se poate întîmpla oricui... e o slăbiciune... Dar e numai exterioară, credeți-mă. Știți foarte bine că, de fapt, sînt o femeie călită în viață... Da, Tom, ce mi-ai pus despre capitalul mort e limpede, am și eu atîta cap. Nu pot decît să repet: fă cum crezi că e bine. Trebuie să gîndești și să acționezi pentru noi, căci Gerda și cu mine sîntem femei, iar Christian... ei, Dumnezeu să-l aibă în pază!... Nu putem să-ți ținem piept, fiindcă ceea ce ți-am putea aduce împotriva nu sînt argumente, ci sentimente, asta e limpede ca bună ziua. Și cui ai s-o vinzi, Tom? Crezi că o să se facă repede?

- De, draga mea, dacă aș ști... în orice caz... încă azi-dimineață am schimbat cîteva vorbe cu bătrînul misit Gosch care n-avea nimic împotriva să se ocupe de această treabă...

- Asta ar fi bine, da, foarte bine. Sigismund Gosch are și el slăbiciunile lui, bineînțeles... Ideea aceea cu traduceri din spaniolește de care am auzit - nu mai știu cum îi zice poetului - e destul de ciudată, trebuie să recunoști și tu, Tom. Dar a fost prieten și cu tata și e un om absolut cinstit. Și are inimă, e cunoscut ca om de inimă. Va înțelege că aici nu e vorba de un tîrg oarecare, de o casă ca oricare alta... Cît crezi că o să-i ceri, Tom? O sută de mii de mărci pe puțin, nu? Cel puțin o sută de mii, mai spuse, cu mîna pe clanță, cînd Thomas și Gerda o apucaseră deja pe scări.

Apoi, rămasă singură, se opri în mijlocul odăii, își împreună mîinile cu palmele întoarse în jos, privi în jur cu ochi mari, neajutorați. Capul ei, acoperit cu o bonețică de dantelă neagră, pe care și-l clătina ușor, neconținut, se înclină, îngîndurat, tot mai adînc, tot mai adînc pe umăr.

TREI

Micul Johann trebuia să-și ia rămas bun de la rămășițele pămîntești ale bunicii; tatăl său hotărîse astfel și băiatul nu îndrăzni să scoată o vorbă de împotrivire, deși îi era frică. A doua zi după greaua agonie a doamnei consul, senatorul, adresîndu-se nevestii, la masă, și după cîte se părea anume în prezența fiului său, condamnă în cîteva cuvinte aspre purtarea unchiului Christian, care, tocmai cînd bolnava se simțea mai rău, se strecurase din odaie și se dusesese la culcare.

- Din pricina nervilor, Thomas, răspunse Gerda.

Dar senatorul îi replică aproape sever, aruncînd spre Hanno o privire care desigur nu-i scăpă copilului, că aici nu încape nici o scuză. Răposata a suferit atît de mult, încît oricui trebuia să-i fie rușine să stea la căpătîiul ei fără să simtă pic de durere, sau să fugă ca un laș în fața suferinței neînsemnate, provocate la vederea agoniei ei. Din aceste cuvinte, Hanno trase concluzia că nu e recomandabil să aducă nici un fel de obiecție în ce privește vizita pe care avea s-o facă la sicriul deschis.

Ca și cu prilejul cortegiului din noaptea de Crăciun, vasta încăpere i se păru străină cînd, în ajunul înmormîntării, pași acolo împreună cu tatăl său și cu mama sa, venind dinspre galeria cu coloane. Drept în față, pe fondul verde-închis al plantelor în ghiveci, așezate în semicerc și alternînd cu sfeșnice înalte de argint, se ridica, albă și strălucitoare pe pedestalul negru, copia statuii *Christos binecuvîntînd* de Thorwaldsen, care își avea locul obișnuit afară pe coridor. Pretutindeni de-a lungul pereților, draperiile de crep negru unduiau ori de cîte ori trecea o adiere; ele acopereau albastrul-deschis al tapetului și zîmbetele albelor statui de zei care fuseseră de față la atîtea opețe fără griji date în această sală. Și, înconjurat de rudele sale îmbrăcate în negru din creștet pînă-n tălpi, cu o bandă lată de doliu la mîneca bluzei de marinar, micul Johann stătea în picioare lîngă catafalc, amețit de miresmele nenumăratelor jerbe și coroane de flori printre care, ușor de tot și perceptibil numai în răstimpuri, se amesteca un alt miros, necunoscut și totuși straniu de familiar. Stătea și se uita la făptura nemișcată ce zăcea întinsă, între atlazuri albe, severă și solemnă.

Aceasta nu era bunica. Era boneta ei de sărbătoare cu panglici albe de mătase și cărarea brun-roșcată pe dedesubt. Dar acest nas ascuțit, aceste buze surpate, această bărbie ieșită înainte, aceste mîini galbene, străvezii,

împreunate pe piept, a căror răceală și rigiditate parcă se simțea, nu erau ale ei. Era o străină, o păpușă de ceară și ideea de a o înălța și de a o omagia în felul acesta avea ceva înfiorător. Și Hanno se uită spre salonul cu peisaje, ca și cum în clipa următoare acolo ar trebui să apară adevărata bunică... Dar ea nu venea. Era moartă. Moartea o prefăcuse pentru vecie în această figură de ceară cu buzele și cu pleoapele atât de neînduplecat, atât de sever închise...

Hanno stătea proptit în călcâiul stîng și cu genunchiul drept puțin îndoit, așa încît i se legăna ușor în vârful degetelor. Cu o mîină își prinsese nodul de marinar de la piept, cealaltă-i atîrna inertă. Își ținea înclinat într-o parte capul cu părul castaniu-deschis, ce cădea buclat peste tîmple, iar pe sub sprîncenele-i încruntate, ochii lui căprui cu reflexe aurii, împresurați de umbre albastre, priveau la fața cadavrului clipind, cu o expresie de repulsie și de curiozitate. Respira încet și cu ezitări, fiindcă la fiecare respirație aștepta mirosul, mirosul acela străin și totuși atât de familiar pe care nici valurile de miresme ale florilor nu izbuteau să-l înăbușe de tot. Și cînd venea, cînd Hanno îl simțea, sprîncenele i se încruntau și mai tare și buzele începeau să-i tremure... În cele din urmă oftă, dar oftatul acesta semăna atât de mult cu un plîns fără lacrimi, încît doamna Permaneder se aplecă asupra lui, îl sărută și îl duse de acolo.

Și după ce, în salonul cu peisaje, senatorul și soția lui, împreună cu doamna Permaneder și Erika Weinschenk, primiseră timp de cîteva ceasuri condoleanțele întregului oraș, Elisabeth Buddenbrook, născută Kröger, fu redată pămîntului. Sosiseră la această înmormîntare rudele de departe din Frankfurt și din Hamburg și, în casa din Mengstrasse, ele găsiseră pentru ultima dată o primire ospitalieră. Mulțimea îndoliată umpluse sala cea mare, salonul cu peisaje, galeria cu coloane și coridoarele, cînd, între luminările aprinse, stînd drept și maiestuos la căpătîiul sicriului, cu fața rasă ce se ridica din horbotele late și crețe de la gît și se îndrepta spre cer - avînd o expresie care oscila între fanatism sumbru și transfigurare suavă - și cu mîinile împreunate sub bărbie, pastorul Pringsheim de la biserica Sfînta Maria își rosti cuvîntarea funebră.

El preamări în fraze cînd sonore, cînd șoptite, calitățile defunctei, distincția și smerenia, veselia și pietatea, generozitatea și blîndețea ei. Aminti de "serile Ierusalimului" și de "școala de duminică", trecu încă o dată prin strălucirea dialecticii sale întreaga viață lungă, bogată și fericită a răposatei... și fiindcă cuvîntul "sfîrșit" avea neapărată nevoie de un epitet, el vorbi la urmă de sfîrșitul ei blînd.

Doamna Permaneder știa prea bine ce-și datorează în această oră sieși și întregii adunări, în materie de demnitate și de ținută care să-i facă cinste. Împreună cu fiica sa Erika și cu nepoata sa Elisabeth, ea ocupase locul cel mai important, în imediata apropiere a pastorului, la căpățîiul sicriului acoperit cu coroane, în timp ce Thomas, Gerda, Christian, Klothilde și micul Johann, ca și bătrînul consul Kröger, care ședea pe un scaun, trebuiau să se mulțumească să asiste la ceremonie în locuri mai puțin privilegiate, într-un rînd cu rudele de gradul al doilea. Dreaptă ca un brad, cu umerii ridicați puțin, ea stătea acolo strîngînd în mîinile-i împreunate o batistă cu margine neagră, și era atît de mîndră de rolul principal pe care-l avea la această solemnitate încît uneori durerea devenea un fapt secundar, era chiar uitată. Ochii, pe care și-i ținea mai mult plecați, știind că tot orașul o privește cu atenție, nu se puteau împotrivi totuși să nu se plimbe uneori pe deasupra mulțimii în mijlocul căreia ei o descoperiseră și pe Julchen Möllendorpf, născută Hagenström, și pe soțul acesteia... Da, da, trebuiră să vină cu toții: familiile Möllendorpf și Kistenmaker, Langhals și Oeverdieck! Înainte ca Tony Buddenbrook să părăsească bătrîna casă părintească, ei fură nevoiți să se adune încă o dată aici, pentru a-i exprima, în ciuda lui Grünlich, în ciuda lui Permaneder și în ciuda lui Hugo Weinschenk, respectuoasele lor condoleanțe!...

Și cu discursul lui funebru, pastorul Pringsheim scormonea înainte rana deschisă din pricina morții, îi arăta fiecăruia, înadins, ce a pierdut, se pricepea să stoarcă lacrimi și din ochii care de la sine n-ar fi plîns, și oamenii mișcați îi erau recunoscători. Cînd aduse vorba de "serile Ierusalimului", bătrînele prietene ale răposatei începură să suspine toate, cu excepția doamnei Kethelsen, care nu auzea nimic și privea drept în față cu expresia absentă a surzilor și, firește, cu excepția surorilor Gerhardt, descendentele lui Paul Gerhardt, care stăteau într-un colț, ținîndu-se de mînă, cu ochii senini, fiindcă se bucurau de moartea prietenei lor, și, dacă n-o pizmuiau, era numai fiindcă pizma și gelozia erau străine de inima lor.

Cît despre domnișoara Weichbrodt, ea își sufla fără-ncetare nasul, cu o mișcare scurtă și energică. Doamnele Buddenbrook din Breite Strasse însă nu plîngeau. Așa ceva nu le era în obicei. Chipurile lor, mai puțin ascuțite decît de obicei, exprimau totuși o blîndă satisfacție, dovedindu-se că moartea e dreaptă și nepărtinitoare...

Apoi după ce se stinse ultimul "amin" al pastorului Pringsheim, fără zgomot, dar cu mișcări atît de iuți încît pelerinele negre li se umflau în spate,

cu tricornuri negre pe cap, cei patru ciocli intrară și puseră mîna pe coșciug. Erau patru figuri de lachei, cunoscute de toată lumea, oameni de serviciu angajați cu ziua care la toate dineurile din societatea bună purtau castroanele grele și pe coridoare trăgeau cîte o dușcă din carafele de vin roșu, marca Möllendorpf. Dar și la înmormîntările de clasa întîi și a doua erau cît se poate de necesari și în aceste treburi aveau o dibăcie deosebită. Știau foarte bine că momentul în care sicriul e scos pentru vecie din mijlocul celor vii și dus de mîini străine, trebuie depășit cu îndemînare. Din două-trei mișcări sprintene, tăcute și energice, ei ridicară greutatea de pe catafalc, o săltară pe umeri și înainte ca lumea să-și dea limpede seama de grozăvia clipei, sicriul acoperit cu flori luneca departe, fără zăbavă, deși în cadență măsurată, dispărînd printre coloanele galeriei.

Cucoanele se înghesuiau cu grijă în jurul doamnei Permaneder și a ficei sale, pentru a le strînge mîna; cu ochii plecați, ele murmurau exact ce se murmură în asemenea împrejurări, în timp ce domnii se pregăteau să coboare la trăsuri...

Apoi... în șir lung și negru, cortegiul nesfîrșit străbătu străzile cenușii și umede, ieși prin poarta orașului, trecu de-a lungul aleii desfrunzite, înfiorate de ploaia subțire și rece, pînă la cimitir. Aici, în timp ce un marș funebru răsuna îndărătul unui tufiș pe jumătate despuiat, lumea petrecu sicriul pe jos, de-a lungul potecilor desfundate, pînă la marginea crîngului, unde cavoul familiei Buddenbrook își înălța stela gotică cu o mare cruce de gresie în vîrf... Lespedea de piatră de pe criptă, cu herbul familiei sculptat în basorelief, se afla alături de cavoul negru, împrejmuit de verdeață umedă.

Acolo jos, locul fusese pregătit pentru noul-venit. Sub supravegherea senatorului, se făcuse puțină ordine în zilele din urmă și rămășițele vechilor Buddenbrook fuseseră date mai la o parte. Acum, în timp ce muzica se stingea, sicriul plutea pe funiile cioclilor, deasupra adîncimii cu pereții zidiți, aluneca în jos cu bubuituri înăbușite și pastorul Pringsheim, care își pusese manșetele de lînă, începu din nou să cuvînteze. Vocea lui studiată răsuna limpede, mișcătoare și plină de evlavie deasupra gropii deschise ca și deasupra capetelor domnilor de față, capete ce stăteau plecate sau înclinate cu melancolie, și glasul pastorului se pierdea în aerul răcoros și liniștit de toamnă. În sfîrșit, se aplecă deasupra mormîntului, o chemă pe moartă cu numele ei întreg și o binecuvîntă cu semnul crucii. Cînd încetă să vorbească, și, cînd cu mînuși negre în mîini, toți domnii își ridicară jobenele în dreptul feței pentru a se ruga în tăcere, soarele se ivi săracăcios de după nori. Nu

mai ploua și, întrerupt de plescăitul stropilor ce cădeau rar din copaci și din tufe, se auzea pe ici pe colo, ca o părere, delicat și întrebător, câte un ciripit de păsări.

Apoi toată lumea se puse în mișcare pentru a strînge încă o dată mîna fiilor și fratelui defunctei.

În pardesiul său de stofă groasă, de culoare închisă, înrourat de stropii argintii de ploaie, Thomas Buddenbrook primea această defilare stînd între fratele său Christian și unchiul său Justus. Începuse să se îngrașe în timpul din urmă, singurul semn al vîrstei ce se vădea în exteriorul lui îngrijit cu meticulozitate. Obrajii, cu mustățile lungi și ascuțite, i se rotunjeau, dar erau albicioși, palizi, fără viață și fără sînge în ei. Ochii săi, ușor înroșiți, priveau cu o politețe fără vlagă în fața fiecărui domn căruia îi strîngea o clipă mîna.

PATRU

Opt zile mai târziu, un moșneag mărunțel, ras complet, cu părul alb ca zăpada, adus adînc pe frunte și pe tîmple, ședea în cabinetul particular al senatorului Buddenbrook, în fotoliul tapisat cu piele de lîngă masa de scris. Adus de spate ca un cocoșat, omul se proptea cu amîndouă mîinile în mînerul alb al bastonului, odihnindu-și bărbia ascuțită în palme; cu buzele strînse într-o expresie malițioasă, cu colțurile gurii lăsate în jos, el ridica spre senator o privire atît de respingătoare, de o perfidie atît de veninoasă, încît părea de neînțeles că acesta nu prefera să evite societatea unui astfel de individ. Dar Thomas Buddenbrook, tolănit în fotoliu, nu arăta nici un semn de neliniște și-i vorbea acestei apariții viclene și demonice ca unui cetățean inofensiv... între șeful firmei *Johann Buddenbrook* și misitul Sigismund Gosch discuția se purta asupra prețului de vînzare al imobilului din Mengstrasse.

Asta cerea timp îndelungat, căci oferta de 28 000 de taleri a domnului Gosch îi părea excesiv de modestă senatorului; în schimb misitul se jura pe toate puterile iadului că ar fi o curată nebunie să adauge chiar și numai un bănuț la această sumă. Thomas Buddenbrook vorbea despre poziția centrală a proprietății, despre întinderea ei neobișnuită, dar domnul Gosch îi ținu, cu glas înăbușit, îndîrjit și şuierat printre dinți, cu buzele schimonosite și cu gesturi înfiorătoare, un discurs despre răspunderea zdrobitoare pe care și-o lua asupra lui, o prelegere care prin energia ei pătrunzătoare putea fi numită un poem...

...Hah, cui, cînd și pentru ce sumă îi va putea el vinde iar această casă? De cîte ori, în rostogolirea veacurilor, se interesează cineva de un astfel de imobil? Poate oare să-i făgăduiască preastimatul său prieten și protector că mîine, cu trenul de Büchen, va sosi un nabab din India anume pentru a se instala în casa Buddenbrook? El, Sigismund Gosch, va rămîne cu casa pe cap, da, cu casa pe cap, și atunci va fi un om doborît la pămînt, nimicît definitiv, care nu va mai avea timp să se ridice, căci ceasul i-a trecut, groapa lui e săpată, săpată... Și cum această întorsătură îi plăcu, mai adăgă ceva despre lemuri cu mers legănat și despre bulgării de pămînt ce cad cu bubuituri surde pe sicriu.

Dar senatorul nu se dădu bătut. El îi vorbi despre excelentele posibilități de a împărți terenul în mai multe loturi, stăruind asupra răspunderii pe care o

are față de frații săi și rămase neclintit la prețul de 30 000 de taleri, ca apoi să asculte cu un amestec de nervozitate și de plăcere o nouă replică viguroasă a domnului Gosch. Două ceasuri, dacă nu mai bine, ținu discuția aceasta în timpul căreia domnul Gosch avu ocazia să-și desfășoare tot registrul rolurilor lui de caracter. Juca oarecum un joc dublu, făcea pe sceleratul ipocrit:

- Hai să cădem de acord, domnule senator, tânărul meu protector... optzeci și patru de mii de mărci... e oferta unui bătrîn cinstit! spuse cu o voce suavă, înclinîndu-și capul într-o parte, strîmbîndu-și fața devastată de grimase într-un zîmbet de sinceră ingenuitate și întinzîndu-i mîna mare, albă, cu degete lungi și tremurătoare.

Atît numai că totul era minciună și trădare! Un copil ar fi putut să vadă ce este dincolo de această mască ipocrită sub care rînjea atît de sinistru profunda ticăloșie a acestui om... În sfîrșit, Thomas Buddenbrook declară că are nevoie de oarecare răgaz pentru a se mai gîndi; în orice caz, trebuie să stea de vorbă și cu frații săi înainte de a accepta suma de 28 000 de taleri, ceea ce nu prea crede că se va întîmpla. Deocamdată abătu discuția pe un teren neutru, interesîndu-se de succesele comerciale ale domnului Gosch, de sănătatea lui.

Domnului Gosch îi mergea rău; cu un gest larg și frumos el respinse presupunerea că ar face parte dintre fericiți. Bătrînețea, blestemata de bătrînețe se apropia, sosise chiar, groapa lui, cum mai spusese, era săpată. Seara, abia își mai putea duce la gură paharul de grog, fără a vărsa jumătate din el, atît de tare îi tremura, din imboldul diavolului, brațul... Și orice blestem era zadarnic... Voința nu mai triumfa... Ei, dar oricum avea o viață în spate, o viață nu tocmai săracă. A privit cu ochii treji această lume. Revoluții, războaie au trecut înviforate prin fața lui și valurile lor au brăzdat, așa-zicînd și inima lui... Ah, la naiba, alte vremuri erau acelea cînd în ziua istoricei adunări cetățenești, alături de tatăl senatorului, consulul Johann Buddenbrook, el, Sigismund Gosch, înfruntase asaltul plebei înfuriate!... Cea mai groaznică grozăvie!... Nu, viața lui n-a fost săracă, nici viața lui interioară n-a fost goală de tot. La naiba, simțise puteri în el, și cum e puterea e și idealul - spune Feuerbach. Și încă în prezent, chiar în prezent... sufletul lui nu era sărăcit, inima îi rămăsese tînără, nu încetase și nu va înceta niciodată de a fi la înălțimea unor evenimente grandioase, de a-și îmbrățișa cu credință și căldură idealurile... Și le va duce cu dînsa și în mormînt, asta-i sigur! Dar oare idealurile sînt făcute pentru a fi atinse și

realizate? Nicidecum! La stele nu rîvnim, dar speranța... O, speranța, nu împlinirea, ci speranța e lucrul cel mai de preț în viață! *L'Espérance, toute trompeuse qu'elle est, c'est au moins à nous mener à la fin de la vie par un chemin agréable*. Asta a spus-o La Rochefoucauld, și nu-i așa că a spus-o frumos?... Firește, preastimatul său prieten și protector n-are nevoie să știe asemenea lucruri! Omul pe care valurile vieții reale îl ridică pe crestele lor și a cărui frunte e sărutată de noroc nu trebuie să aibă în minte astfel de lucruri. Dar cel care visează singuratic, părăsit în pîntecul întunericului, acela are nevoie de așa ceva!...

- Sînteți un om fericit, spuse deodată, punîndu-și mîna pe genunchiul senatorului și ridicîndu-și spre el ochii umezi... O, ba da, nu protestați, că păcătuiți. Sînteți un om fericit. Țineți norocul în brațe! Ați ieșit în lume și l-ați cucerit cu brațe puternice!... cu mîini puternice! se corectă el, neputînd suferi repetiția la un interval așa de mic a cuvîntului "brațe". Apoi tăcu și, fără să asculte un singur cuvînt din răspunsul evaziv și resemnat al senatorului, continuă să-l privească drept în față, sumbru și visător. Pe neașteptate se ridică: Dar noi stăm la taifas, deși s-ar zice că ne-am întîlnit pentru a încheia o afacere. Timpul e scump, să nu-l pierdem în tergiversări! Ascultați-mă... Fiindcă e vorba de *dumneavoastră*... mă înțelegeți? Fiindcă... Părea că domnul Gosch se va pierde din nou în visări frumoase, dar omul se reculese și strigă, cu un gest larg, plin de elan și de entuziasm. Douăzeci și nouă de mii de taleri... optzeci și șapte de mii de mărci pentru casa mamei dumneavoastră! Bine?

Și senatorul Buddenbrook căzu de acord.

Precum era de prevăzut, doamna Permaneder găsi că prețul acesta era ridicol de mic. Dacă, ținînd seama de amintirile care o legau de această casă, cineva i-ar fi numărat pe masă un milion, ea ar fi găsit că așa se cuvenea pur și simplu să se îndeplinească și nimic mai mult. Cu toate acestea se obișnuia repede cu suma pe care i-o comunicase fratele său, mai ales că gîndurile și năzuințele ei erau acaparate de planuri de viitor.

Se bucura din toată inima de mobila multă și de calitate care-i revenise și cu toate că deocamdată nimeni nu se gîndea s-o alunge din casa părintească, alerga de zor în toate părțile să găsească și să închirieze o nouă locuință pentru ea și pentru ai săi. Despărțirea va fi grea, fără îndoială... și cînd se gîndea la aceasta ochii i se umpleau de lacrimi. Pe de altă parte însă perspectiva schimbării și a înnoirii își avea totuși farmecul ei... Nu era oare ca și cum și-ar fi întemeiat un al patrulea cămin? Din nou vizita

apartamente, din nou se sfătuia cu tapițerul Jacobs, din nou se târguia prin magazine pentru draperii și covoare de scară... Inima-i bătea într-adevăr, inima acestei femei bătrîne, călită de viață, bătea mai tare!

Astfel trecură săptămîni de zile, patru, cinci, chiar șase săptămîni. Căzu înțîia zăpadă, sosi iarna, sobele duduiau și familia Buddenbrook se întreba mîhnită cum o să fie Crăciunul din acest an... Dar, pe neașteptate, ceva dramatic se întîmplă, ceva peste măsură de uluitor; lucrurile luară o întorsătură ce merita și reținu într-adevăr atenția generală. O întîmplare interveni, *căzu ca trăsnetul*, o făcu pe doamna Permaneder să se oprească din îndeletnicirile ei, să încremenească pe loc.

- Thomas, spuse ea, oare eu am înnebunit sau Gosch aiurează? Nu se poate să fie adevărat! E prea *absurd*, prea de neînchipuit, prea...

Tăcu, ducîndu-și amîndouă mîinile la tîmple. Dar senatorul dădu din umeri.

- Fetițo dragă, nimic nu e încă hotărît, dar ideea, posibilitatea s-a ivit și dacă judeci puțin mai liniștit, ai să vezi că nu e nimic inimaginabil în ea. Te izbește puțin, recunosc; eu însumi m-am dat un pas înapoi cînd Gosch mi-a spus-o. Dar de neînchipuit! Ce-i stă în cale?

- Mai bine moartea pe loc, spuse Tony, apoi se așeză pe un scaun și nu se mai mișcă. Ce se petrecea? Se găsisese deja un cumpărător pentru casă sau cel puțin cineva care arăta interes pentru ea și care își exprimase dorința de a vizita mai amănunțit proprietatea de vînzare, în scopul de a continua negocierile. Și această persoană era domnul Hermann Hagenström, comerciant angrosist și consul regal al Portugaliei.

Cînd îi ajunsese la ureche primul zvon, doamna Permaneder paraliză de uimire, încremeni, ca lovită în moalele capului, fără să creadă, fără să fie în stare să înțeleagă în toată profunzimea ei această idee. Acum însă, cînd pe zi ce trecea zvonurile prindeau consistență, cînd se aștepta din zi în zi vizita consulului Hagenström în Mengstrasse, Tony se reculese, își veni în fire. Nu mai protesta, se răzvrătea. Găsea cuvintele de care avea nevoie, cuvinte arzătoare, tăioase, pe care le agita ca pe niște torțe incendiare sau topoare de război.

- Asta nu se va întîmplă, Thomas! Atîta vreme cît voi trăi eu, asta nu se va întîmplă. Și cînd vinzi un cîine, te uiți pe mîna cui ajunge. Și casa mamei? Casa noastră! Salonul cu peisaje!...

- Și eu te întreb, ce-i stă la urma urmei în cale?

- Ce-i stă în cale? Dumnezeu din ceruri, ce-i stă în cale? Munți ar trebui să stea în calea acestui grăsan, Thomas! Munți! Dar el nu-i vede! Nu se sinchisește de ei! N-are simț pentru așa ceva! Ce-i omul acesta? Vită?... Din timpuri străvechi alde Hagenström ne sînt dușmani... Hinrich bătrînul le făcea zile fripte tatei și bunicului și dacă pînă acum Hermann nu ți-a putut face încă nici un rău mai mare, dacă nu ți-a vîrît bețe-n roate, e că încă n-a avut ocazia... Cînd eram copil, l-am pălmuit în plină stradă - aveam motivele mele - și soră-sa, încîntătoarea Julchen s-a răzbunat, zgîriindu-mă pe față, de era să mă facă de rușine. Astea-s copilării, zici tu... Bine! Dar ei ne priveau batjocoritor, cu bucurie cînd ni se întîmplă cîte o nenorocire și mai cu seamă eu eram aceea care le prilejuiam această plăcere... Așa a vrut Dumnezeu... Și cîtă pagubă ți-a făcut consulul în afaceri și cu cîtă nerușinare ți-a luat-o înainte, asta tu trebuie s-o știi mai bine decît oricine, Tom, nu eu am să te lămuresc în această privință. Și cînd au văzut că pînă la urmă Erika tot a reușit să se mărite bine, de veninoși ce sînt nu s-au astîmpărat pînă nu l-au dărimat și l-au închis pe director prin manevrele fratelui lor, acest cotoi, acest diavol de procuror general... Și acum vor să se obrăznicească... Nu le e rușine să...

- Ascultă-mă, Tony: mai întîi nu mai avem nici un drept serios de a ne amesteca în această chestiune. Ne-am înțeles cu Gosch și acum e rîndul lui să încheie afacerea cu cine vrea. Admit că aici e o anumită ironie a sortii...

- Ironia sortii! Da, Tom, ăsta e felul *tău* de a te exprima. Eu însă o numesc o rușine, o lovitură de pumn în obraz, și astă și este!... Nu te gîndești ce ar însemna asta? Dar gîndește-te puțin, Tom. Ar însemna că familia Buddenbrook a ajuns la sapă de lemn, s-a isprăvit definitiv cu ei, bat în retragere și în locul lor intră, cu surle și tobe, familia Hagenström... Niciodată, Thomas, niciodată nu voi juca un rol în acest spectacol! Niciodată nu voi da o mîină de ajutor la o astfel de josnicie! Să poftească să vie, să îndrăznească să intre aici, să viziteze casa! Eu n-o să-l primesc, te rog să mă crezi! Am să mă retrag într-o odaie cu fiica mea și cu nepoata mea, am să încui ușa și am să refuz să-l primesc. Asta am să fac...

- Vei face ce vei găsi de cuviință, draga mea, dar mai înainte te vei gîndi, sper, dacă nu e mai cuminte să păstrezi cu grijă buna-cuviință socială. Crezi poate că consulul Hagenström s-ar simți profund jignit de purtarea ta? Te înșeli foarte tare, copila mea. Nici nu s-ar bucura, nici nu s-ar supăra. S-ar mira doar, s-ar mira, rece, indiferent, și atîta tot... Tu pleci de la presupunerea că el are față de tine și față de noi aceleași sentimente pe care

tu le nutrești față de el. Eroare, Tony! El nu te urăște deloc. De ce te-ar urî? El nu urăște pe nimeni. Lucrurile-i merg în plin, are noroc cu carul și o bunăvoință și seninătate întrupată, crede-mă. Ți-am spus de zeci de ori că pe stradă te-ar saluta cu cea mai mare amabilitate dacă te-ai putea stăpîni măcar o singură dată și nu ți-ai ridica nasul cu un aer atît de agresiv și de semeț. El se miră, desigur, de purtarea ta, timp de două minute încearcă o senzație calmă, puțin ironică, de uimire, dar aceasta nu poate tulbura cîtusi de puțin echilibrul unui om căruia nimeni nu-i poate aduce nici o învinuire... Și tu de ce îl învinuiești în fond? Dacă m-a depășit cu mult în afaceri, dacă în treburile publice se ridică uneori cu succes împotriva mea, foarte frumos; înseamnă că e un comerciant mai vrednic și un om politic mai capabil decît mine... N-ai nici un motiv să rîzi cu aerul acesta bizar și furios. Dar pentru a ne întoarce la casă, de multă vreme ea nu mai are o însemnătate într-adevăr reală pentru familie, însemnătatea aceasta a trecut încetul cu-ncetul în întregime asupra casei mele... asta ți-o spun ca să te consolez pentru orice eventualitate. Pe de altă parte, oricine poate vedea cum a ajuns consulul Hagenström la ideea acestei cumpărări. Oamenii s-au ridicat, familia lor crește, s-au înscris cu Möllendorpf și, cît privește banii și vaza, stat într-un rînd cu cele mai alese familii ale orașului. Dar le lipsește ceva, un semn exterior la care pînă acum, din înțelepciune și lipsă de prejudecăți, au renunțat... Consacrarea istorică, autenticitatea, ca să zic așa... Se pare că acum le-a venit pofta de așa ceva și își fac rost de ele instalîndu-se într-o casă ca aceasta... Și ține minte ce-ți spun: pe cît va putea, consulul va lăsa totul neschimbat, nu va reconstrui nimic, va păstra și pe *Dominus providebit* deasupra porții, deși, să fim dreپți și să recunoaștem: nu Domnul, ci el singur, consulul a dat un avînt atît de îmbucurător casei *Strunck & Hagenström*...

- Bravo, Tom! Ah, ce bine-mi face să te aud în sfîrșit spunînd o răutate la adresa lui! Căci la urma urmei asta-i tot ce vreau. Doamne, dacă aș avea capul tău, ce mi ți l-aș juca! Dar tu stai aici...

- Ei, ca să vezi și tu cîte parale merită capul meu...

- Stai, zic, aici, și îmi vorbești de treaba asta cu o liniște pe care n-o înțeleg, îmi explici purtarea lui Hagenström!... Eh, poți să-mi spui ce poftești, inima ta e la fel cu a mea, și pur și simplu nu cred că lucrul acesta te lasă atît de rece pe cît arăți. Tu răspunzi la tînguirile mele... poate că vrei să te mîngîi pe tine însuși...

- Te cam întreci cu gluma, Tony... Ceea ce "par" că fac e realitate... te rog!
Restul nu privește pe nimeni.

- Spune-mi un singur lucru, Tom, te implor: Nu cumva e un vis febril?

- Perfect.

- Un coșmar?

- De ce nu?

- O comedie sinistră?

- Destul! Destul!

Și consulul Hagenström apăru în Mengstrasse, împreună cu domnul Gosch. Cu pălăria-i de iezuit în mână, adus de spate, aruncînd priviri perfide în jurul lui, misitul trecu prin fața jupînesei care dusesese înăuntru cărțile de vizită și ținea deschisă ușa cu geamuri, apoi intră și el, după consul, în salonul cu peisaje...

Hermann Hagenström purta o blană groasă și grea ce-i ajungea pînă la glezne; era descheiată în față, lăsînd să se vadă sub ea un costum de iarnă de stofă englezească, fibroasă și trainică, de culoare verde-gălbuie. Era un personaj de oraș mare, tipul impunător al omului de bursă. Se îngrășase atît de mult încît nu numai bărbia ci întreaga parte de jos a feței îi era dublă și barba blondă, retezată scurt, nu izbutea să ascundă aceste valuri de grăsime, iar pielea capului, tunsă chilug, făcea cute groase la anumite mișcări ale frunții și sprîncenelor. Nasul i se așternea mai turtit ca odinioară peste buza de sus și răsufla anevoie în mustăți; din cînd în cînd însă gura trebuia să-i sară în ajutor, deschizîndu-se pentru o respirație mai deplină. În asemenea clipe tot se mai auzea plescăitul ușor ce se producea prin faptul că limba nu se desprindea decît treptat de falca de sus și de cerul gurii.

Doamna Permaneder păli cînd auzi acest zgomot cunoscut de demult. Pîinișoarele cu lămîie și cu trufe și pateuri de ficat de gîscă apărură în fata ochilor ei sufletești și erau cît pe ce să-i clatine un moment demnitatea împietrită a atitudinii... Cu o bonețică de doliu pe părul lins, pieptănat cu cărare, îmbrăcată într-o rochie neagră ce-i venea foarte bine și a cărei fustă era acoperită de volane pînă sus, Tony ședea pe sofa, cu brațele încrucișate, cu umerii puțin ridicați și chiar la intrarea celor doi domni, ea se adresă cu o remarcă indiferentă și liniștită fratelui său, senatorul, care n-ar fi îndrăznit s-o lase singură în aceste împrejurări... Rămase șezînd, în timp ce senatorul înainta pînă în mijlocul odăii pentru a schimba un salut cordial cu misitul Gosch și unul corect și politicos cu consulul. Apoi se ridică și ea, se înclină ușor, deodată în fața ambilor vizitatori, și fără să stăruie prea mult, repetă,

cu gestul și cu vorba, invitația fratelui, poftindu-i să ia loc. De altfel, de indiferență ce voia să pară, își ținea ochii aproape închiși.

În timp ce se așezau și în minutele următoare, consulul și misitul vorbeau mereu, când unul, când celălalt. Domnul Gosch cu o smerenie respingător de falsă - și orbul trebuia să vadă perfidia ce sta la pîndă îndărătul ei - se adresă gazdelor rugîndu-i să binevoiască a ierta supărarea, dar domnul consul Hagenström ar dori să treacă prin toate încăperile, căci, eventual, ar fi amator să cumpere casa... Cu o voce care doamnei Permaneder îi aminti iar de pînișoarele cu lămîie, consulul repetă, în alți termeni, același lucru. Da, într-adevăr, i-a venit această idee și ideea s-a transformat repede într-o dorință pe care speră s-o poată realiza pentru el și ai săi, presupunînd, bineînțeles, că domnul Gosch nu intenționează să facă o afacere prea bună pe spinarea lor, ha, ha, ha!... Scurt, nu se îndoiește că lucrurile se pot rezolva spre mulțumirea tuturor.

Avea în toată purtarea lui ceva degajat, lipsit de griji, jovial, de om de lume și asta nu întîrzie s-o impresioneze pe doamna Permaneder, mai ales că, din curtoazie, i se adresa aproape totdeauna ei. Ba găsi de cuviință să-și motiveze pe larg și pe un ton oarecum de scuză intenția de cumpărător.

- Spațiu, mai mult spațiu! spuse. Casa mea din Sandstrasse... N-o să mă credeți, stimată doamnă și dumneavoastră, domnule senator... e literalmente din ce în ce mai strîmtă pentru noi, uneori abia ne mai putem mișca în ea. De oaspeți străini nu mai vorbesc... Doamne ferește! Ajunge literalmente familia, Huneus, Möllendorpf, familia fratelui meu Moritz... și stăm literalmente ca sardelele... Ei bine, de ce?... nu-i așa?

Vorbea pe un ton de ușoară indignare, cu o expresie și cu gesturi care parcă voiau să însemne: "Veți înțelege că n-am nici o nevoie să rabd mai departe această situație... Aș fi un prost... de vreme ce, Slavă Domnului, am posibilitatea s-o remediez..."

- Mă gîndeam să aștept, continuă el, mă gîndeam să aștept pînă cînd Zerline și Bob vor avea nevoie de casă. Abia atunci aș fi vrut să le-o cedez pe a mea și să caut una mai încăpătoare pentru mine, dar..., se întrerupse, știți că fiica mea Zerline și Bob, băiatul cel mare al fratelui meu, procurorul sînt logodiți de ani de zile... N-are rost să mai amînăm nunta multă vreme. Cel mult încă doi ani... Sînt tineri... cu atît mai bine! Scurt și cuprinzător: de ce să-i aștept și să scap prilejul favorabil ce mi se oferă în clipa de față? Nu văd literalmente nici un motiv rezonabil...

În odaie domnea o înțelegere deplină. Conversația se opri un răstimp asupra acestei chestiuni de familie, asupra acestei apropiate căsătorii; și cum căsătoriile fericite între veri primari era un lucru destul de obișnuit în oraș, nimeni nu se scandaliza. Gazdele se interesară de planurile tinerilor, planuri care prevedeau chiar și voiajul de nuntă. Totul era pus la punct... Tinerii aveau de gând să plece pe Coasta de Azur, la Nisa și așa mai departe... "De ce nu? dacă asta le e dorința". Stăpînii casei întrebară și de copiii mai mici și consulul vorbi cu plăcere și satisfacție despre ei, dînd ușor din umeri. El avea cinci copii, fratele său Moritz, patru: băieți și fete... da, mulțumesc de întrebare, sănătoși tun. "Și de ce n-ar fi sănătoși, nu-i așa?" într-un cuvînt, erau bine. Apoi începu să vorbească iar despre înghesuiala din casa lui.

- Ei da, aici e altceva! spuse. Asta am văzut-o încă din drum, venind înapoi... Casa e o perlă, fără discuție, o adevărată perlă, dacă, în fața unor astfel de dimensiuni, comparația poate sta în picioare, ha, ha!... Chiar numai tapetele astea!... Vă mărturisesc, stimată doamnă, că în timp ce vă vorbesc, le admir neconștient. Șarmantă odaie, literalmente! Cînd mă gîndesc că aici v-a fost dat să trăiți pînă acum...

- Cu unele întreruperi, da, răspunse doamna Permaneder cu acea voce ascuțită cu care vorbea uneori.

- Întreruperi, da, repetă, cu un zîmbet prevenitor, consulul. Apoi aruncă o privire spre senatorul Buddenbrook și spre domnul Gosch, și cum cei doi domni erau cufundați în discuție, el își apropie scaunul de canapea și se aplecă spre doamna Permaneder, atît de tare, încît pufăitul greu, pe nări, o izbea drept în nas. Prea politicoasă pentru a se întoarce și pentru a-i evita respirația, ea ședea țeapănă, cît putea mai drept, și privea pe sub pleoapele-i coborîte, în jos, spre el. Dar consulul habar n-avea de situația ei neplăcută și forțată. Ce ziceți, doamna mea?... spuse el. Mi se pare că noi am mai făcut cîndva, demult, niște afaceri împreună. E adevărat că atunci... Doamne, despre ce era vorba? De niște dulciuri, de zaharicale - nu?... Iar acum e vorba de o casă întreagă...

- Nu-mi aduc aminte, răspunse doamna Permaneder și își înțepeni și mai tare gîtul, fiindcă domnul Hagenström își apropie și mai necuviincios și supărător mutra...

- Nu vă aduceți aminte?

- Nu, vă spun cînd, nu știu nimic de nici un fel de zaharicale, îmi amintesc vag doar de niște chifle cu lămîie și cu cîrnați... un fel de tartine destul de dezgustătoare... Nu mai știu dacă erau ale mele sau ale dumatăle...

Eram copii pe vremea aceea... Dar afacerea cu casa îl privește numai și numai pe domnul Gosch...

Îi aruncă în grabă o privire recunoscătoare fratelui său care, văzînd-o atît de strîmtorată îi sări într-ajutor, îngăduindu-și să-i întrebe pe domni dacă n-ar dori să facă deocamdată o plimbare prin toată casa. Aceștia primiră și își luară rămas bun de la doamna Permaneder, dar numai provizoriu, sperînd că mai tîrziu o să mai aibă plăcerea... apoi, conduși de senator, ieșiră amîndoi prin sufragerie. Senatorul Buddenbrook urcă și coborî scările cu ei, le arătă odăile de la etajul al doilea, ca și pe cele ce dădeau spre coridorul de la etajul întîi și încăperile de la parter, ba chiar și bucătăria și pivnița. În birouri renunțară să intre, deoarece vizita consulului coincidea cu orele de lucru ale *Societății de asigurări*. Schimbară cîteva cuvinte în legătură cu noul director despre care consulul Hagenström spusese de două ori la rînd că îl consideră un om într-adevăr cinstit, constatare la care senatorul nu-i răspunse nimic.

Străbătură apoi grădina desfrunzită, călcînd prin zăpada topită pe jumătate, aruncară o privire asupra "portalului" și se întoarseră în curtea din față, lîngă spălătorie. De aici, prin gangul îngust, pietruit, mărginit de ziduri, trecură prin a doua curte (unde se înălța stejarul), spre clădirile din fund. Aici nu întîlneai altceva decît bătrînețe, decrepitudine și neglijență. Smocuri de iarbă și de mușchi creșteau pe lespezile din curte, scările casei erau pe de-a-ntregul dărăpănate și vizitatorii nu izbutiră să tulbure decît pentru o clipă, doar cît deschiseră ușa, familia de pisici care trăia la largul ei, cuibărită în sala de biliard; de intrat însă nu intrară căci podelele erau nesigure.

Consulul Hagenström tăcea, vădit preocupat de socoteli și planuri...

- Ei da, spunea mereu, cu un aer indiferent și evaziv, vrînd parcă să arate că dacă va ajunge stăpîn aici, totul se va schimba. Cu aceeași expresie se opri o clipă și pe podina de lut bătucit de la parter, uitîndu-se spre podul gol. Ei da, repetă el, făcînd să se bălăbănească ușor odgonul gros cu împletitura destrămată pe ici pe colo care, cu un cîrlig de fier ruginit la capăt, atîrna de ani de zile nemișcat în mijlocul încăperii. Apoi se răsuci pe călcîie. Ei, vă mulțumesc din inimă de osteneală, domnule senator; cred că am isprăvit, spusese el.

Nu mai scoase apoi aproape nici un cuvînt în timp ce, cu pași repezi se întoarseră în clădirea din față și nici mai tîrziu cînd, în salonul cu peisaje, fără a se mai așeza, cei doi vizitatori își luară rămas bun de la doamna

Permaneder, și când în sfârșit Thomas Buddenbrook îi conduse pe scări în jos pînă la peron. Dar îndată ce se despărțiră de senator și ieșiră pe poartă, domnul consul Hagenström se întoarse spre însoțitorul său, misitul, și era ușor de văzut că între cei doi începu o conversație foarte animată...

Senatorul urcă în salonul cu peisaje unde doamna Permaneder, fără să se rezeme de speteaza scaunului, ședea dreaptă, cu o expresie severă, la locul ei de lîngă fereastră, tricotînd cu două andrele lungi de lemn o hăinuță neagră de lînă pentru mica Elisabeth, nepoată-sa, și aruncînd din când în când cîte o privire prin "spion". Cu mîinile în buzunarele pantalonilor, Thomas se plimbă un timp în sus și-n jos prin odaie.

- Ei, bine, l-am lăsat în grija misitului, spuse apoi. Nu ne rămîne decît să așteptăm, să vedem ce o să iasă. Cred că o să cumpere tot; o să locuiască aici în față, iar terenul din spate o să-l valorifice într-un fel oarecare...

Tony se uită la el, nu-și schimbă poziția țeapănă și nici nu încetă să tricoteze; dimpotrivă, iuțeala cu care se mișcau acele spori considerabil.

- O, firește, o s-o cumpere, o să cumpere tot, spuse, cu obișnuita-i voce ascuțită. De ce n-ar cumpăra-o, nu-i așa? N-ar avea literalmente nici un sens să n-o facă.

Și cu sprîncenele ridicate, prin ochelarii, pe care în timpul din urmă era nevoită să-i folosească la lucrul de mînă, dar pe care nu se pricepea deloc să și-i potrivească pe nas, ea urmărea cu o privire fixă și hotărîtă andrelele ce se învîrteau cu o iuțea amețitoare, zdrăngănind ușor.

Sosi și Crăciunul, primul Crăciun fără doamna consul. Seara de 24 decembrie fu sărbătorită în casa senatorului, dar fără domnișoarele Buddenbrook din Breite Strase și fără bătrînii Kröger, căci acum, de când încetaseră reuniunile săptămînale, Thomas Buddenbrook nu se arăta dispus să adune în casa lui pe toți participanții la serile de Crăciun ale maică-sii și să le pregătească daruri. Nu-i pofti la el decît pe doamna Permaneder cu Erika Weinschenk și cu mica Elisabeth, apoi pe Christian, pe Klothilde, pensionara mănăstirii, și pe domnișoara Weichbrodt, care nu renunța la obișnuita împărțire de daruri, cu nelipsitele accidente, în seara de 25 decembrie, în odăița ei încălzită peste măsură.

Lipsea ceata "săracilor casei" care altădată, în Mengstrasse, primeau încălțăminte și haine de lînă și nici corul de băieți nu mai fusese adus. În salon se cîntă doar *Noapte lină, noapte sfîntă*. După care Therese Weichbrodt citi din *Biblie* cît se poate de exact capitolul de Crăciun, înlocuind-o pe soția senatorului, căreia nu-i plăceau în mod deosebit toate

acestea. Apoi, cîntînd cu jumătate de gură întâia strofă din *O, brad frumos*, lumea trecu prin șirul de odăi în marea sală.

N-aveau nici un motiv deosebit de a se veseli. Fețele erau departe de a radia de fericire și conversația nu era deloc însuflețită. Despre ce se putea vorbi? Nu prea se arătau semne îmbucurătoare la orizont. Își aduseră aminte de răposata mamă, vorbiră despre vînzarea casei, despre apartamentul luminos de la etaj, pe care doamna Permaneder îl închiriasse într-o casă prietenoasă dincolo de Holstentor în fața parcului din Lindenplatz și de ceea ce avea să se întîmple cînd Hugo Weinschenk va fi din nou liber... în răstimpuri, micul Johann cînta la pian cîte o bucată studiată cu domnul Pfuhl, apoi o acompanie pe maică-sa, cu oarecare poticneli, dar cu o sonoritate frumoasă, într-o sonată de Mozart. Lumea îl lăudă, îl sărută, dar Ida Jungmann trebui să-l ducă devreme la culcare, fiindcă, din pricina unei recente crize intestinale, în seara aceea era foarte palid și părea obosit.

Chiar Christian, care de cînd cu ciondăneala aceea din sufrageria mică nu mai scosese o vorbă despre proiectul lui de căsătorie și continua să aibă cu fratele său aceleași relații, puțin onorabile pentru dînsul, nu era deloc vorbăreț și n-avea nici un chef de glume. Plimbîndu-și ochii de jur împrejur, el încercă în treacăt să trezească în cei de față puțin interes pentru "chinul" din coasta-i stîngă și plecă devreme la club de unde nu se întoarse decît pentru tradiționala cină... Cînd se văzură scăpați de această seară de Crăciun, soții Buddenbrook se simțiră aproape fericiți.

Pe la începutul anului '72, gospodăria răposatei doamne Buddenbrook fu desființată. Servitorimea se împrăștie și doamna Permaneder mulțumi lui Dumnezeu că, luînd cu ea rochiile de mătase și albiturile pe care pusese mîna, plecă și domnișoara Severin care îi contestase pînă atunci, într-un mod absolut insuportabil, autoritatea. Apoi mai multe care se opriră în Mengstrasse și în curînd vechea casă fu golită. Sîpetul cel mare, sculptat, candelabrele aurite și celelalte lucruri ce-i reveniseră senatorului și nevestei sale fură transportate în Fischergrube. Christian se mută cu lucrurile sale într-o locuință de trei camere în apropierea clubului, iar mica familie Permaneder-Weinschenk se instala la etajul înșorit și nu fără oarecare pretenții de distincție din Lindenplatz. Era o locuință mică și elegantă: pe ușa de la etaj, o placă sclipitoare de aramă purta următoarea inscripție cu litere grațioase: *Văduva A. Permaneder-Buddenbrook*.

De abia se goli casa din Mengstrasse că la fața locului apărură de îndată o ceată de muncitori, care se apucă să dea jos zidurile clădirilor din fund;

praful de mortar vechi, întuneca aerul... Imobilul trecuse definitiv în proprietatea consulului Hagenström. Se pare că omul își făcuse o adevărată ambiție din a-l cumpăra căci supralicita numaidecât oferta pe care domnul Sigismund Gosch o primise din Bremen și acum, că era stăpînul casei, el se apucă s-o pună în valoare cu acea ingeniozitate pe care lumea i-o admira de mult. Chiar în primăvară se mută cu familia în clădirea din față, lăsînd totul, pe cît se putea, în vechea stare, limitîndu-se la mici reparații ocazionale și la cîteva schimbări imediate cerate de spiritul vremii; astfel de pildă fură îndepărtate șnururile cu clopoțel, în locul lor instalîndu-se în toată casa sonerii electrice... Dar clădirea din spate dispăruse de pe fața pămîntului și una nouă răsări în locul ei, o construcție cochetă, aerisită, cu fațada spre Backergrube, cu localuri spațioase pentru depozite și magazine.

Doamna Permaneder îi jurase de mai multe ori fratelui său că de aci înainte nici o putere de pe pămînt n-o s-o facă să arunce măcar o privire asupra casei părintești. Dar fu cu neputință să-și țină acest legămînt, fiindcă uneori era nevoită să treacă prin fața magazinelor și vitrinelor noii clădiri, închiriate repede și cît se poate de bine, sau pe dinaintea venerabilei fațade a clădirii principale unde acum sub *Dominus providebit* se putea citi numele consulului Hermann Hagenström. În asemenea cupe, în plină stradă, și oricîtă lume ar fi văzut-o, doamna Permaneder-Buddenbrook izbucnea pur și simplu în hohote de plîns. Își dădea capul pe spate ca o pasăre ce se pregătește să cînte, își ducea batista la ochi și scotea un geamăt repetat, amestec de protest și de tînguire, apoi, fără să-i pese de trecători sau de rugămințile fiicei sale, se lăsa în voia lacrimilor.

Era tot același plîns nesocotit, liniștitor, de copil, care îi rămăsese credincios în toate furtunile și naufragiile vieții.

PARTEA A ZECEA

În ceasurile-i de tristețe, Thomas Buddenbrook se întreba adeseori ce mai reprezintă el în definitiv, ce-l mai îndreptățește să se creadă cît de cît superior oricărui din concetățenii săi modest înzestrați, mic-burghezi mărginiți și cumsecade. Vigoarea avîntului plin de imaginație, idealismul vesel al tinereții se dusese. Pentru a putea munci jucîndu-te, pentru a te putea juca muncind, năzuind, cu ambiții pe jumătate serioase, pe jumătate glumețe, spre ținte cărora nu le acorzi decît o valoare metaforică - pentru astfel de compromisuri țesute din scepticism jovial și din spirituale jumătăți de măsuri, e nevoie de multă vioiciune, de umor și de voie bună. Și Thomas Buddenbrook se simțea nespus de obosit și de abătut.

Realizase tot ce se putea realiza și știa bine că a depășit de mult punctul culminant al vieții, dacă din capul locului - adăuga în sinea lui - se poate vorbi de un punct culminant într-o viață atît de mediocră și de meschină.

În ceea ce privește afacerile, părerea generală era că averea lui fusese considerabil redusă și că firma se afla în declin, și totuși, dacă se ținea seama de moștenirea rămasă de la maică-sa, de partea ce-i revenea din casa părintească din Mengstrasse, și de proprietățile funciare pe care le avea, era încă un om de peste șase sute de mii de mărci. Dar capitalul zăcea mort de ani și ani de zile, și negustoria cărpănoasă, de care senatorul se plînsese pe vremea afacerii cu recolta de la Poppenrade, nu numai că nu se îndreptă ci dimpotrivă se înrăutăți după lovitura pe care o primise atunci. Și într-un timp cînd totul era animat, pus în mișcare de bucuria victoriei, și cînd, în urma aderării orașului la uniunea vamală, mici dugheni erau în stare să se transforme în cîtiva ani în case comerciale cu mare vază, firma *Johann Buddenbrook* stagna, nefiind în stare să tragă vreun folos din cuceririle epocii și întrebant de mersul afacerilor, șeful ei răspundea cu un gest obosit și evaziv: "Eh, nu-i nici o bucurie..." Un concurent mai activ, prieten apropiat al familiei Hagenström, declară într-o bună zi că la bursă, Thomas Buddenbrook nu mai are, în fond, decît un rol decorativ și această glumă ce însemna o aluzie la exteriorul îngrijit al senatorului stîrnise valuri de rîsete admirative, fiind socotită un succes magistral al abilității dialectice.

Dar dacă activitatea lui Thomas Buddenbrook în interesul străvechii firme, pe care altădată o slujise cu atîta entuziasm, era paralizată de loviturile suferite și de oboseala sufletească, la rîndul lor năzuințele sale de ascensiune

în viața publică a orașului se izbeau de limite exterioare de netrecut. De ani de zile, de pe timpul chemării lui în Senat, el obținuse și aici tot ce se putea obține. Nu-i mai rămânea decât să păstreze pozițiile pe care le ocupa, să îndeplinească funcțiile pe care le deținea, dar nu mai avea nimic de cucerit. Numai prezentul era al lui, realitatea mărunță; viitorul însă, planurile ambițioase, nu. E adevărat că în treburile orașului el știuse să-și asigure o putere mai cuprinzătoare decât oricine în locul lui și chiar dușmanii săi cu greu ar fi putut tăgădui că el era "mîna dreaptă" a primarului. Dar primar nu putea ajunge Thomas Buddenbrook, căci era comerciant și nu cărturar, nu absolvise nici măcar liceul, nu era jurist și mai cu seamă nu avea formație academică. Și el, care de cînd se știa își consacra ceasurile de răgaz lecturilor istorice și literare, care ca spirit, inteligență, cultură și purtări, se simțea superior tuturor celor din jurul său, nu-și putea ascunde ciuda că lipsa de calificare reglementară îl împiedica să ajungă în vîrfurile ierarhiei în micul stat unde îi fusese dat să se nască.

- Ce proști am fost, îi spuse într-o zi prietenului și admiratorului său Stephan Kistenmaker, dar se gîndea doar la el, că ne-am vîrît așa de timpuriu în birouri, în loc să ne fi terminat studiile!

Și Stephan Kistenmaker îi răspunse:

- Da, ai perfectă dreptate!... Dar la ce bun? mă întreb. Acum senatorul lucra de cele mai multe ori singur la marea masă de mahon din biroul său particular, întîi fiindcă acolo nu-l vedea nimeni șezînd cu capul îngropat în palme, cu ochii închiși, pierdut în gînduri, dar mai ales fiindcă pedanteria exasperantă cu care asociatul său, domnul Friederich Wilhelm Marcus, își rînduia tot timpul ustensilele de scris și își răsucea mustățile, îl alungase de la locul lui pe care-l ocupa lîngă fereastră, în biroul principal.

Minuțiozitatea chibzuită a bătrînului Marcus devenise de-a lungul anilor o adevărată manie plină de ciudățenii; dar ceea ce o făcea cumplit de iritantă și supărătoare în ultimul timp era că, spre groaza lui, senatorul surprindea adesea la el însuși ceva asemănător. Da, și în el, căruia pe vremuri îi era groază de orice tipicărie, se dezvoltase un fel de pedanterie, chiar dacă aceasta provenea dintr-o altfel de conformație și dintr-o altă stare sufletească.

Se simțea gol pe dinăuntru și nu vedea nici un plan care să-l stimuleze, nici o treabă care să-l atragă și căreia să i se închine cu bucurie și satisfacție. Dar impulsul lui spre acțiune, incapacitatea creierului său de a se odihni, activitatea lui fără răgaz, care fusese totdeauna ceva fundamental, deosebit

de pofta de muncă, firească și statornică, a strămoșilor lui, avînd mai degrabă un caracter artificial, de tensiune a nervilor și servindu-i, în fond, drept narcotic, ca și țigările rusești mici și tari pe care le fuma neconținut... această trepidație nu-l părăsea niciodată, iar el o stăpînea mai puțin ca oricînd, încît cu timpul ea îl subjugă, devenind o adevărată tortură, risipindu-se într-o mulțime de nimicuri. Era hărțuit de cinci sute de mărunțișuri fără importanță, privind, în majoritatea lor, numai aspectul său exterior și întreținerea casei și pe care, plictisit, le amîna, nefiind în stare să le țină laolaltă în minte și să le strunească - și asta tocmai fiindcă îi cereau mult prea mult timp și bătaie de cap.

Ceea ce în oraș lumea numea "vanitatea" lui crescuse într-atîta încît chiar senatorului începuse de mult să-i fie rușine de ea, fără a fi însă în stare să se lase de deprinderile ce i se dezvoltaseră în acest sens. Din clipa în care, după o noapte petrecută într-un somn nu neliniștit, ci înăbușit și obositor, își îmbrăca halatul și trecea în odaia de toaletă unde era așteptat de domnul Wenzel, bătrînul bărbier - era ora nouă și altădată se scula mult mai devreme - îi trebuia un ceas și jumătate în cap pînă își făcea toaleta și se hotăra să-și înceapă ziua, adică să coboare la etajul întîi pentru a-și lua ceaiul. Își făcea toaleta cu atîta minuțiozitate și în același timp după un tipic atît de sever și de invariabil - începînd cu dușul rece din camera de baie pînă la sfîrșit, cînd ultimul fir de praf era îndepărtat de pe haină și vîrfurile mustăților treceau pentru ultima dată prin fierul de frezat - încît derularea zilnică a acestor nenumărate operații mărunte îl exaspera. Totuși n-ar fi fost în stare să părăsească odaia de toaletă cu conștiința că a neglijat vreuna din ele sau că a făcut ceva numai de mîntuială. I-ar fi fost teamă că va pierde senzația de prospețime, de calm și de puritate care după un singur ceas oricum se risipea și era niciodată îndestulător înnoită.

Făcea economii la toate, atît cît era posibil fără a ajunge în gura lumii - în afară de garderobă, pe care nu și-o comanda decît la cel mai elegant croitor din Hamburg și pentru întreținerea și întregirea căreia nu cruța nici o cheltuială. O ușă ce părea că dă într-o altă odaie închidea firida vastă, zidită în peretele cabinetului de toaletă; acolo, întinse pe cuiere de lemn atîrnate în cîrlige, se înșirau în rînduri lungi jachetele, smochingurile, redingotele, fracurile, pentru toate anotimpurile, pentru solemnitățile de toate gradele, ce aveau loc în societate, în timp ce pantalonii puși cu grijă pe dungă erau îngrămădiți pe spetezele mai multor scaune. Iar comoda cu oglinda uriașă, pe a cărei placă se înșirau piepteni, perii, fel de fel de preparate pentru

îngrijirea părului și a mustăților, adăpostea tot felul de albituri de corp, care, fiind mereu schimbate, se uzau repede și trebuiau completate întruna...

Zăbovea timp îndelungat în acest cabinet nu numai dimineața, ci și când se pregătea să plece la o masă, la o ședință a Senatului, la o întrunire publică, pe scurt, ori de câte ori era vorba să se arate și să se miște între oameni, ba chiar și înainte de mesele zilnice de acasă, la care erau de față, în afară de el, doar nevastă-sa, micul Johann și Ida Jungmann. Și când ieșea, albiturile proaspete de pe corp, eleganța impecabilă și discretă a costumului, fața spălată cu grijă, parfumul briantinei de pe mustăți, aroma răcoroasă și astringentă a apei de gură îi dădeau acea senzație de satisfacție și de prezență de spirit cu care, după ce și-a pus la punct masca, un actor intră în scenă... Într-adevăr, existența lui Thomas Buddenbrook nu mai era decât aceea a unui actor, dar a unui actor care își petrece toată viața, pînă la cele mai neînsemnate amănunte cotidiene, jucînd un singur rol, un rol care, cu excepția rarelor și scurtelor ceasuri de singurătate și destindere, îi ocupă și-i macină toate forțele... La asta îl împinsese totala lipsă de interes sincer și arzător care l-ar fi solicitat în vreun fel, împuținarea și risipa care-i cuprindeau sufletul, pustiul dinlăuntru, mereu mai adînc, pe care îl simțea aproape neîncetat asemeni unei mîhniri nelămurite și apăsătoare. Toate acestea, conjugate cu un sentiment neînduplecat al datoriei și cu hotărîrea tenace de a se prezenta în orice împrejurare cu demnitate, de a-și ascunde cu orice preț șubrezenia interioară, de a salva "aparențele", îi făcuseră viața atît de artificială, atît de controlată și atît de încătușată, încît fiecare cuvînt, fiecare mișcare, cea mai mărunță acțiune pe care o întreprindea în public deveneau o comedie obositoare, măcinîndu-i puterile.

Particularități stranii ieșiră la iveală, trebuințe ciudate pe care el însuși le observa cu mirare și silă. Spre deosebire de oamenii care nu țin să joace nici un rol, ci preferă să stea la o parte, contemplînd lucrurile în liniște, neobservați de nimeni, inaccesibili privirilor străine, lui Thomas Buddenbrook nu-i plăcea să aibă soarele în spate, să se știe în umbră și să-i vadă pe alții în plină lumină. Dimpotrivă el era mai bucuros să-și simtă ochii pe jumătate orbiți de lumină, avînd în față lumea (adică publicul) pe care trebuia s-o impresioneze cînd ca amabil om de societate, sau ca negustor activ și șef reprezentant al unei case, cînd ca orator, nevăzînd în acest public decît o masă amorfă cufundată în umbră!... Numai asta îi dădea sentimentul distanțării și al siguranței, beția aceea oarbă a jocului de a se "produce", prin care își vîna succesele. Da, tocmai acest extaz al acțiunii era în starea în

care, cu timpul, se simțea cel mai bine. Când se ridica de la masă cu paharul de vin în mână și cu o mimică amabilă, cu gesturi plăcute, cu abile întorsături de frază rostea un toast izbutit ce dezlănțuia veselia și aprobarea tuturor, cu toată paloarea lui, el putea să pară încă același Thomas Buddenbrook de odinioară. Mult mai greu îi era să-și păstreze stăpînirea de sine în ceasurile de tăcere și inactivitate. Atunci oboseala și dezgustul îl împresurau, îi tulburau privirea, îi topeau puterea de a-și domina mușchii feței și ținuta fizică. Nu mai avea decît o singură dorință: de a se lăsa în voia acestei pale disperări, de a se retrage tiptil-tiptil, de a a ajunge acasă și de a-și așeza capul pe o pernă răcoroasă.

Doamna Permaneder cinase la fratele ei, dar singură, căci fiica ei, de asemenea invitată, îl vizitase după-masă pe bărbatul său la închisoare și se simțea obosită și indispusă, ca totdeauna în asemenea zile, preferînd de aceea să rămînă acasă.

La masă, doamna Antonie vorbise despre Hugo Weinschenk care părea să se afle într-o stare sufletească nespus de tristă; apoi se puse întrebarea cînd s-ar putea adresa Senatului, cu oarecare sorti de izbîndă, o cerere de grațiere. În sfîrșit, cele trei rude se așezară în odaia de toate zilele, în jurul mesei rotunde, sub lampa mare, cu gaz. Gerda Buddenbrook și cumnata sa ședeau față-n față îndeletnicindu-se cu lucrul de mînă. Soția senatorului își ținea fața albă și frumoasă aplecată deasupra unei broderii de mătase și în bătaia luminii părul ei greu părea că arde întunecat, în timp ce doamna Permaneder, purtînd ochelarii pieziș și fără noimă pe nas, fixa cu gesturi grijulii o fundă de atlas lată și uimitor de roșie pe un coșuleț galben - desigur un dar pentru ziua vreunei cunoștințe. Senatorul ședea mai la o parte, picior peste picior, într-un fotoliu larg și confortabil, cu speteaza înclinată, și-și citea gazeta, trăgînd din cînd în cînd cîte o gură de fum din țigara rusească și dîndu-i apoi drumul prin mustață, sub forma unui val subțire, cenușiu...

Era o seară caldă de duminică, în toiul verii. Prin fereastra înaltă, deschisă, aerul încropit, puțin umed, năvălea în odaie. De la masă, printre norii ce treceau alene peste crestele cenușii ale caselor din față, se vedeau stelele. Peste drum, în mica florărie a lui Iwersen era încă lumină. Mai departe, în susul străzii liniștite, cineva - pesemne vreun argat al cărăușului Dankwart - cînta la armonică, cu nenumărate note false. Din cînd în cînd, din drum se auzea gălăgie: o ceată de mateloți trecea cîntînd și fumînd; ieșiseră braț la braț dintr-o cîrciumă deocheată din port și se îndreptau, aghezmuiți, spre

una și mai deocheată. Glasurile aspre și bocăniturile pașilor legănați se pierdură într-o ulicioară.

Senatorul puse ziarul pe masă, își vârî *pince-nez*-ul în buzunarul vestei și își trecu mîna peste frunte și peste ochi.

- Slabă, foarte slabă gazeta asta! spuse el. De cîte ori o citesc, îmi aduc aminte de vorbele bunicului despre mîncărurile searbede și fără consistență: parcă ai înghiți aer, stînd la geam, cu limba scoasă... O dai gata în trei minute de plictiseală. Pur și simplu n-ai ce alege din ea...

- Doamne sfinte, asta poți s-o spui într-adevăr cu inima liniștită, Tom, confirmă doamna Permaneder lăsînd lucrul și privind pe deasupra ochelarilor la fratele ei... Ce să alegi? Am spus-o totdeauna, de cînd eram doar o fetișcană proastă: această *Stadtische Anzeigen* e o fițuică jalnică! O citesc și eu, bineînțeles, fiindcă de cele mai multe ori n-am altceva la îndemîină, dar că angrosistul și consulul cutare se pregătește să-și serbeze nunta de argint, eu una nu găsesc a fi ceva zguduitor. Ar trebui să citim alte ziare, *Königsberger Zeitung* a lui Hartung, de pildă, sau *Rheinische Zeitung*. De acolo s-ar putea...

Se întrerupse. Luă ziarul în mîină, îl deschise din nou și, în timp ce vorbea, privirile îi alunecară cu dispreț peste coloane. Dar deodată ochii i se opriră asupra unui articolaș, o notiță scurtă de patru-cinci rînduri... Amuți, apucă ochelarii cu o mîină și în timp ce căsca încet gura, citi pînă la capăt știrea, apoi scoase două țipete de spaimă, lipindu-și palmele de obraji și îndepărtîndu-și coatele de trup.

- Imposibil... Nu se poate!... Nu, Gerda... Tom, cum ți-a putut scăpa?... E îngrozitor... Săraca Armgard! I-a fost dat să treacă și prin asta...

Gerda își ridicase capul, iar Thomas se întorsese speriat spre soră-sa. Grozav de emoționată, cu glas tremurat, dînd un accent de fatalitate fiecărui cuvînt, doamna Permaneder citi știrea sosită de la Rostock, în care se spunea că moșierul Ralf von Maiboom s-a sinucis în noaptea precedentă în camera sa de" lucru, la conacul de la Poppenrade, trăgîndu-și un foc de revolver. "Se pare că greutăți de ordin pecuniar l-au împins la acest act. Domnul von Maiboom lasă în urma lui o soție și trei copii." Astfel se încheia știrea. Apoi Tony lăsă gazeta în poală, se rezemă de speteaza fotoliului, privind tăcută, zăpăcită, cu ochii plini de jale, la fratele său și la cumnată-sa.

Dar Thomas Buddenbrook n-o mai privea. Își întorsese privirile încă pe cînd ea citea, îndreptîndu-și-le, printre draperiile de la ușă, spre întunericul din salon.

- Cu un revolver? întrebă după o tăcere de vreo două minute, și, după o nouă pauză, rosti, rar, încet și sarcastic: Firește, firește, un cavaler ca el...

Apoi se cufundă din nou în gânduri. Iuțeala cu care își răsucea între degete un sfîrc de mustață contrasta ciudat cu privirea lui fixă, pierdută, fără țintă.

Nu asculta lamentațiile doamnei Permaneder care se întreba mereu ce o să se aleagă de prietena ei Armgard, și de asemenea, nu băgă de seamă că Gerda, fără a-și întoarce capul spre el, își ațintise asupra lui ochii căprui, apropiați, cu colțurile cernite de umbre viorii, iscodindu-l stăruitor.

DOI

Thomas Buddenbrook nu putea să privească niciodată spre viitorul micului Johann cu aceeași melancolie lipsită de vlagă cu care își aștepta restul propriei sale vieți. Îl împiedica simțul său de familie, interesul, moștenit și cultivat prin educație, îndreptat spre trecut și spre viitor deopotrivă, acest interes plin de pietate pentru istoria intimă a casei sale. Și așteptarea plină de dragoste sau de curiozitate cu care prietenii și cunoștințele din oraș, sora sa și chiar cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse îl înconjurau pe Hanno îi influențau gândurile. Își spunea cu satisfacție că oricât de epuizat și de deznădăjduit se simțea în legătură cu sine, tot era în stare, când era vorba de micul său moștenitor, să-și făurească cu însuflețire visuri de viitor, de activitate, de muncă practică neprecupețită, de succese și câștig, de putere, de bogăție și onoruri... Mai mult, la acest unic gând viața lui rece și artificială se umplea de griji calde și sincere, de temeri și nădejdi.

Cum ar fi, Doamne, dacă la bătrînețe i-ar fi dat să vadă dintr-un colț liniștit întoarcerea zilelor bune de odinioară, de pe vremea străbunicului lui Hanno? Era oare o speranță atît de absurdă? Simțea un dușman în muzică, dar poate că în realitate nu era un lucru chiar atît de serios... Adevărat că înclinația băiatului pentru improvizații dovedea un talent puțin obișnuit, dar la lecțiile sistematice cu domnul Pfuhl, Hanno nu făcea în nici un caz progrese deosebite. Dragostea pentru muzică se datora, fără discuție, influenței materne și nu era de mirare că în primii ani ai copilăriei această influență trăsese greu în cumpănă. Dar se apropia clipa când și tatălui i se dă prilejul să-și influențeze la rîndul său copilul, să-l atragă puțin de partea lui, să neutralizeze prin impulsii virile înrîmurile feminine de pîn-acum. Și senatorul era hotărît să nu piardă nici unul din aceste prilejuri.

Hanno avea acum unsprezece ani și, la Paști, la fel ca prietenul său, micul conte Molln, fusese promovat cu chiu, cu vai și cu două corijente - la aritmetică și la geografie - în clasa a patra. Era lucru hotărît că va urma secția reală, de vreme ce se înțelegea de la sine că va fi comerciant și într-o zi avea să preia conducerea firmei. Când tatăl său îl întreba dacă crede că o să-i placă viitoarea profesiune, Hanno răspundea: "da"... un *da* simplu, puțin timid și nimic altceva. Prin întrebări stăruitoare, senatorul încerca să obțină

un răspuns ceva mai viu și mai amănunțit, dar de cele mai multe ori încercările lui se dovedeau zadarnice.

Dacă senatorul Buddenbrook ar fi avut doi băieți, pe cel mai mic l-ar fi lăsat neapărat să absolve liceul clasic și să studieze mai departe. Dar firma avea nevoie de un succesor și, în afară de asta, credea că-i face micuțului un bine, scutindu-l de inutila bătaie de cap cu limba greacă. Socotea că programul secției reale era mai ușor și că Hanno cu mintea lui cam înceată, cu firea-i visătoare și distrată și cu constituția firavă din pricina căreia lipsea prea adeseori de la lecții, avea să progreseze mai repede și mai onorabil la această secție, fără eforturi peste puterile lui. Și dacă era vorba ca într-o zi micul Johann Buddenbrook să-și facă datoria răspunzând nădejdlor pe care ai lui și le puneau în el, trebuiau luate, înainte de toate, măsurile potrivite pentru întărirea și dezvoltarea constituției lui nu tocmai robuste, cruțându-l, pe de o parte, iar pe de alta, îngrijindu-l și călindu-l rațional...

Cu părul lui castaniu, pieptănat acum cu cărare într-o parte și adus de-a curmezișul de pe fruntea albă spre creștet, dar păstrându-și tendința de a coborî în bucle moi spre temple, cu genele lungi și castanii și cu ochii căprui cu reflexe aurii, Johann Buddenbrook avea totdeauna, în ciuda costumului său de marinar danez, un aer puțin străin, în curtea liceului și pe stradă, printre colegii lui albinoși, tipuri de scandinavi cu luciri de oțel în ochii albaștri. Crescuse binișor în timpul din urmă, dar picioarele lui îmbrăcate în ciorapi negri și brațele ascunse în mânecile albastre înfoiate și tighelite erau subțiri și moi ca ale unei fetițe, iar în colțurile ochilor tot mai stăruiau, ca la maică-sa, umbrele viorii. Ochii aceștia aveau o căutătură nespus de timidă mai ales când priveau într-o parte, ca și cum s-ar fi ferit de ceva, în timp ce gura lui rămânea tot închisă, cu aceeași expresie de melancolie sau în timp ce Hanno își cotrobăia cu vârful limbii un dinte suspect, strâmbându-și ușor buzele, cu fața înflorată, de parcă i-ar fi fost frig...

După părerea doctorului Langhals, care preluase întreaga clientelă a bătrînului Grabow și era medicul de casă al familiei Buddenbrook, debilitatea lui Hanno și paloarea lui aveau o pricină cât se poate de întemeiată: organismul băiețașului nu producea, din nefericire în număr îndestulător atît de importantele globule roșii. Dar exista un mijloc de a combate această insuficiență, un remediu pe care doctorul Langhals îl prescria în doze mari: untura de pește, buna, galbena, grasa și consistenta untură de pește din care, într-o lingură de porțelan, Hanno trebuia să ia de două ori pe zi; și, din ordinul categoric al senatorului, Ida Jungmann

supraveghea cu o severitate plină de afecțiune executarea neabătută a prescripției. E adevărat că la început micuțul vomita după fiecare lingură și se părea că stomacul lui n-o să poată găzdui niciodată bunătatea de untură de pește, dar cu timpul se obișnuia cu ea și dacă îndată după ce o înghițea, mesteca o bucată de pâine de seară, oprindu-și răsuflarea, izbutea să-și potolească puțin greața.

Toate celelalte supărări proveneau din această lipsă de globule roșii, erau "simptome secundare", cum spunea doctorul Langhals, examinându-și unghiile. Dar și aceste simptome secundare trebuia combătute fără preget. Pentru tratamentul dinților, pentru plombarea și, în caz de nevoie, extragerea lor, omul indicat era domnul Brecht, care locuia cu al său Josephus în Muhlenstrasse, iar pentru o digestie normală, se găsea destul ulei de ricin pe lume, ulei bun, gros, sclipind ca argintul și care, luat cu lingura de supă, aluneca pe gât ca o salamandă vâscoasă, iar gustul și mirosul i-l simțea trei zile în gură, orice făcea, oriunde se ducea... Ah, de ce erau toate lucrurile astea atât de fioros de grețose? O singură dată - Hanno zăcea foarte bolnav și inima lui își permitea niște bătaii deosebit de neregulate - doctorul Langhals se hotărî, nu fără oarecare nervozitate, să-i prescrie o doctorie care-i făcu plăcere micului Johann și îi aduse o neasemuită liniștire: erau pilule de arsenic. Mai târziu, Hanno vorbea adeseori de aceste pilule mici, dulci și binefăcătoare, pe care le dorea nespus. Dar nu i se mai dădură niciodată.

Untura de pește și uleiul de ricin erau lucruri bune, fără îndoială, dar doctorul Langhals era întru totul de acord cu senatorul că ele singure nu ajung să facă din micul Johann un om viguros și rezistent, dacă nu pune el însuși osul cât de cât. Iată de pildă exercițiile de gimnastică de sub conducerea profesorului de sport, domnul Fritsche, ce aveau loc săptămânal, în timpul verii, în "Burgfeld" și dădeau tot atâtea ocazii tineretului masculin al orașului să-și manifeste și să-și dezvolte curajul, forța, abilitatea și prezența de spirit. Dar spre mînia tatălui său, Hanno nu arăta decît aversiune față de asemenea distracții sănătoase, o aversiune mută, rezervată, aproape orgolioasă... De ce fugea de orice contact cu camarazii săi de școală și de vîrstă, în mijlocul cărora avea să trăiască și să activeze mai târziu? De ce stătea tot timpul bot în bot numai cu micul și mai mult sau mai puțin nespălatul Kai, un copil bun, nimic de zis, dar cu o viață cam dubioasă și care nu părea a-i oferi o prietenie de nădejde pentru viitor? Într-un fel sau altul, un băiat trebuie să știe să-și cîștige de la început încrederea și

respectul acelor care cresc laolaltă cu el și de a căror prețuire va avea nevoie toată viața. Iată-i pe cei doi băieți ai consulului Hagenström: unul de paisprezece, celălalt de doisprezece ani, doi vlăjgani voinici, vînjoși, zburdalnici, care organizau prin crîngurile din împrejurimi, adevărate dueluri cu pumnii, erau cei mai tari la gimnastică în toată școala, înotau ca focile, fumau și erau gata de toate blestemățiile. Erau temuți, iubiți și respectați. În schimb, verii lor, cei doi băieți ai doctorului Moritz Hagenström, procurorul, copii de constituție mai delicată și cu purtări mai blînde, excelau în domeniul intelectual, erau elevi model, ambițioși, supuși, liniștiți, harnici, ca niște albine, exultînd de atenție, aproape mistuiți de dorința de a fi cei dintîi în clasă, de a obține certificatele cele mai bune. Le obțineau și se bucurau de stima colegilor lor mai proști și mai leneși. Dar ce puteau crede camarazii lui - de profesori nici să nu mai vorbim - despre Hanno, un elev cît se poate de mediocru și pe deasupra și un molîu care se ferea sfios de tot ce-i cerea un pic de curaj, de efort, de agilitate și de îndrăzneală? Și cînd, trecînd spre camera lui de toaletă, senatorul Buddenbrook, ajungea în dreptul balconului de la etajul al doilea, din camera de la mijloc, care era a lui Hanno, băiatul fiind prea mare pentru a mai putea dormi într-o odaie cu Ida, el auzea sunetele armoniului sau glasul înăbușit și misterios al lui Kai care spunea o poveste...

Cît despre Kai, acesta evita "exercițiile de gimnastică" fiindcă ura disciplina și ordinea severă ce trebuiau respectate în astfel de împrejurări.

- Nu, Hanno, nu mă duc. Tu poate da?... Dracu' să-i ia! Tot ce ți-ar face plăcere e interzis.

Expresii ca "dracu' să-i ia", Kai le învățase de la tatăl său. La rîndul său, Hanno răspundea:

- Dacă o *singură* zi măcar domnul Fritsche ar putea să miroase a altceva decît a sudoare și bere, am putea sta de vorbă... Ei, să lăsăm asta, Kai; povestește mai departe. Ce a mai fost cu inelul pe care l-ai scos din mlaștină? Mai era mult pînă la capăt...

- Bine, spuse Kai, dar cînd o să-ți fac semn, trebuie să cînti la pian.

Și băiatul continuă povestea.

Cică nu de mult, într-o noapte cu zăduf, nimerindu-se într-un ținut străin, necunoscut, alunecase pe o pantă alunecoasă care se întrezărea în sclipirea unor lumini rătăcitoare și nesfîrșite la picioarele căreia dăduse de o mlaștină cu apă neagră. Clăbuci argintii se ridicau neconținut, cu un gîlgîit sec, la suprafața apei. Dar unul din ei, care reapărea mereu aproape de țărm, avea

forma unui inel cînd plesnea. După îndelungate și primejdioase încercări, Kai izbuti să pună mîna pe el... și ce să vezi? Inelul lucios și solid nu mai plesni și Kai și-l potrive în deget. Și întrucît îi atribuisese, pe drept cuvînt, puteri miraculoase, Kai reuși cu ajutorul lui să urce din nou panta lunecoasă și prăpăstioasă și nu departe de rîpă zări prin ceata roșiatică un castel negru, cufundat într-o tăcere de cimitir și păzit cu o strășnicie de neînchipuit. Intră în castel și, tot cu ajutorul inelului, izbuti să facă tot felul de isprăvi memorabile, desfăcînd farmecele și eliberînd ființele vrăjite...

În momentele cele mai palpitate ale povestirii Hanno executa la armoniu fermecătoare șiruri de acorduri... Și cînd nu aveau de făcut față unor greutăți scenice de neînvins, povestirile erau reprezentate, cu acompaniament de muzică, și la teatrul de păpuși... La "exercițiile de gimnastică" însă Hanno nu se ducea decît la ordinul sever și categoric al tatălui său și însoțit de micul Kai. Așa era și cu patinajul, iarna și băile vara, în josul rîului, la stabilimentul de scînduri al domnului Asmussen...

- Băi! Înot! spunea doctorul Langhals. Tînărul trebuie să se scalde, să înoate!

Și senatorul era întru totul de acord. Dar ceea ce îl făcea pe Hanno să fugă de băi, ca și de patinaj și de gimnastică, cînd putea, era mai ales faptul că cei doi băieți ai consulului Hagenström, care excelau în aceste exerciții, puseseră ochii pe el, și, cu toate că locuiau în casa bunicii lui, nu scăpau nici un prilej să-l umilească și să-l chinuie prin brutalitatea lor. La "exercițiile de gimnastică" îl ciupeau și-și băteau joc de el, la patinoar îl îmbrînceau în zăpada murdară, la piscină tăbărau în apă asupra lui cu urlete amenințătoare... Hanno nici măcar nu încerca să fugă. De altfel nu i-ar fi folosit la nimic. Stătea cu brațele lui de fetiță, înmuiat pînă-n brîu în apa destul de tulbure, la suprafața căreia înotau ici-colo fire verzui de așa-zisa mătase a broaștei și se uita încruntat, cu buzele ușor schimonosite, cu ochii întunecați, lăsați în jos, la cei doi băieți ce se apropiau, siguri de pradă, în salturi lungi, improșcînd prin apă. Erau numai mușchi cei doi Hagenström. Îl înșfăcau, îl vîrau cu capul la fund, făcîndu-l să înghită cu nemiluita apă murdară. Multă vreme după ce se ridica, Hanno se răsucea într-o parte și într-alta, zbatîndu-se după aer... O singură dată fu și el puțin răzbunat, într-o după-amiază, tocmai cînd cei doi Hagenström îl țineau cu capul sub apă, unul din ei scoase deodată un țipăt de furie și de durere și își ridică piciorul cîrnos din care sîngele curgea în picături mari. Alături de el însă se ivi contele Kai Moalln, care, el știa cum, își făcuse rost de taxa de intrare,

înotase nevăzut, pe sub apă, pînă acolo și îl mușcase pe tînărul Hagenström, înfigîndu-și toți dinții în pulpa lui, ca un cățel turbat. Ochii albaștri îi scînteiau pe sub părul roșcat, ud și lipit de frunte... Vai, scump a plătit micul conte această faptă a sa; a ieșit jumulit rău de tot din bazin. Dar și mușchiulosul fiu al consulului Hagenström s-a întors acasă șchiopătînd serios... Hrană substanțială, exerciții fizice de toate felurile; pe acestea se întemeiau ostenele pline de grijă ale senatorului Buddenbrook, în ce-l privea pe fiul său. Dar tot atît de mult se străduia să-l influențeze și sub raport spiritual, să-i pună în față imagini vii din lumea practică pentru care era menit.

Începu să-l introducă puțin cîte puțin în împărăția viitoare a lui activități, îl lua cu dînsul cînd avea treabă jos în port, și-l ținea lîngă el cînd stătea de vorbă pe chei cu docherii, într-un amestec de daneză și *plattdeutsch*, cînd discuta cu gestionarii în comptoarele mici și întunecoase ale antrepozitelor, sau cînd dădea ordine oamenilor, care, cu strigăte cavernoase și prelungi, aruncau saci de grîu în hambare... De pe vremea cînd era copil încă, Thomas Buddenbrook nu zăbovea nicăieri mai bucuros decît în această mică și atît de interesantă lume a portului, printre șlepuri, șoproane și magazii, unde mirosea a unt, a pește, a apă, a catran și a fierărie unsă cu ulei. Și cum de la sine fiul său nu manifesta nici o plăcere și nici o simpatie pentru această lume, nu-i rămînea decît să i le stîrnească el însuși...

- Ia să vedem cum se numesc vapoarele care fac cursa Copenhaga?...

- Naiada... Halmstadt... Friederike Oeverdieck...

- Eh, bine că știi măcar atît, dragul tatii, e și asta *ceva*. Cu timpul o să le înveți și pe celelalte... Da, dintre oamenii ăștia care ridică sacii, mulți au aceleași nume ca și tine, dragul meu, fiindcă au fost botezați după bunicul tău. Iar între copiii lor se găsește adeseori numele meu... și al măică-tii... Li se dăruiește în fiecare an cîte ceva... Ei, prin fața acestui antrepozit vom trece fără să stăm de vorbă cu oamenii, n-avem ce le spune; e un concurent...

- Vrei să vii cu mine, Hanno? îl întrebă altă dată. Se lansează un nou vapor, care aparține societății noastre de navigație, și eu am să-l botez... Îți face plăcere?

Și Hanno afirmă că-i face plăcere. Plecă cu tatăl său, îi ascultă discursul de inaugurare, îl văzu izbind o butelie de șampanie de provă și urmări cu ochi indiferenți vaporul alunecînd pe panta unsă cu săpun verde în apa mării ce tălăzuia înspumată.

În anumite zile ale anului, la Florii, când lumea se împărțase sau în ziua de Anul Nou, senatorul Buddenbrook se urca în trăsură și pornea să facă vizite în casele față de care avea obligații sociale. Și fiindcă în asemenea ocazii nevastă-sa, sub pretextul nervozității sau al migrenelor, prefera să stea acasă, îi cerea lui Hanno să-l însoțească. Și Hanno declara că și aceste vizite îi fac plăcere. Se urca în trăsură cu tatăl său și stătea tăcut lângă el în saloane, urmărindu-i cu priviri liniștite atitudinile atât de firești și pline de tact, atât de diferite și îngrijit nuanțate față de oameni. Observa că în momentul plecării din casa domnului locotenent colonel von Rinnligen, comandantul pieței, când acesta ținu să accentueze cât se simte de onorat de vizita senatorului, domnul Buddenbrook îi puse o clipă mîna pe umăr cu un gest amabil de surpriză nemăsurată, în schimb, în altă parte, aceeași remarcă o primi calm și serios, pentru ca în a treia casă să o abată printr-o ripostă plină de complimente ironic exagerate... Și toate acestea cu o abilitate verbală și a gesturilor pe care o desfășura cu o vădită plăcere, anume pentru a câștiga admirația lui Hanno și în nădejdea că acesta va ști să tragă învățătura cuvenită din ea.

Dar micul Johann vedea mai mult decît trebuia și ochii lui, ochii aceia timizi, căprui-aurii și încercănați de umbre albastre, observau prea bine totul. El nu vedea numai amabilitatea plină de siguranță prin care tatăl său îi impresiona pe cei din jur, ci observa - cu o stranie și chinuitoare perspicacitate - și cât de îngrozitor de greu e să *realizezi* această amabilitate, cum, după fiecare vizită, tatăl său devenea mai tăcut, mai palid, cum se ghemuia în colțul trăsorii, cu ochii închiși, cu pleoapele roșii. Și inima i se umplea de groază când vedea că în pragul casei următoare peste aceeași față se așternea o mască, un curent trecea deodată prin mișcările aceluiasi trup obosit, înviorîndu-le... Felul de a se prezenta, conversația, purtarea oamenilor, raporturile dintre ei îi apăreau micului Johann nu ca expresia naivă, firească, pe jumătate inconștientă a unor interese practice, comune mai multor indivizi și pe care orice om încearcă să le impună și altora, ci ca un fel de scop în sine, ca un efort conștient și artificial care nu-i cere omului o participare sinceră, simplă și intimă, ci o virtuozitate înspăimîntător de grea și de istovitoare pentru ținuta fizică și morală. Și la gîndul că odată și odată el va trebui să apară în adunări publice și prin cuvinte și gesturi alese să facă față mulțimii, asaltat de priviri de pretutindeni, Hanno își închidea ochii cu un fior de groază și de repulsie...

Ah, nu la un astfel de efect se gîndise Thomas Buddenbrook cînd îşi pusese nădejde în influenţa propriei sale personalităţi asupra lui Hanno. Ceea ce visa să trezească în el era mai degrabă curajul, îndrăzneala necruţătoare, un simţ simplu al vieţii practice: spre acestea se îndreptau toate gîndurile lui.

- Mi se pare că-ţi place traiul bun, dragul meu, îi spunea, cînd la sfîrşitul mesei Hanno mai cerea o porţie de desert sau o jumătate de ceaşcă de cafea... Păi în cazul ăsta trebuie să ajungi un negustor iscusit şi să cîştigi parale multe! Vrei să ajungi un negustor iscusit? Iar micul Johann răspundea:

- Da.

Uneori, cînd familia era invitată la masă în casa senatorului şi, după vechiul obicei, mătuşa Antonie şi unchiul Christian făceau haz pe socoteala bieteii Klothilde, vorbindu-i pe tonul ei tărăgănat şi umil-prietenos, se întîmpla ca, sub influenţa vinului roşu neobişnuit de tare, şi Hanno să-şi însuşească pentru o clipă acest ton, adresîndu-i mătuşă-sii cine ştie ce vorbă în doi peri. În asemenea cazuri, Thomas Buddenbrook izbucnea în rîs: rîdea zgomotos, din toată inima, încurajator, aproape cu recunoştinţă, ca un om care a avut parte de o satisfacţie neaşteptat de îmbucurătoare. Ba îi ajuta chiar fiului său, alăturîndu-se tachinărilor lui, deşi de ani de zile renunţase să-i mai vorbească rudei sărace pe tonul acesta. Era atît de ieftin, atît de uşor să-şi arate superioritatea faţă de sărmana Klothilde, mărginită, umilă şi veşnic flămîndă, încît jocul, deşi cu totul inofensiv, i se părea josnic, încerca să i se împotrivească acestui simţămînt, cu acea rezistenţă deznădăjduită pe care în viaţa practică trebuia să o opună zi de zi firii sale scrupuloase, ori de cîte ori se vedea incapabil să înţeleagă, să se împace cu ideea că e cu putinţă să cunoşti o situaţie, s-o judeci pe toate feţele şi s-o exploatezi totuşi fără nici un sentiment de ruşine... Dar, îşi zicea, a exploata fără ruşine o situaţie ce ţi se oferă, înseamnă destoinicie.

O, cît era de vesel şi de fericit senatorul, cum i se umplea sufletul de speranţe încîntătoare la cel mai mic semn de iscusinţă în a se descurca în viaţă pe care îl dădea micul Johann!

TREI

De câțiva ani familia Buddenbrook renunțase la călătoriile lungi de vară, care altădată le erau atât de obișnuite. Și chiar în primăvara trecută când soția senatorului își realizase dorința de a-l vizita pe bunul ei tată la Amsterdam și de a mai cânta cu el, după atîta vreme, cîteva duete la vioară, Thomas își dăduse asentimentul în termeni destul de laconici. În schimb, Gerda, micul Johann și domnișoara Jungmann se mutau în fiecare vară, pentru durata vacanței, la stațiunea balneară Travemünde și asta mai ales din pricina sănătății lui Hanno...

Vacanță de vară la mare! Există pe lume un om în stare să priceapă ce fericire înseamnă asta? După apăsătoarea monotonie plină de griji a nenumăratelor zile de școală ce treceau atât de încet, patru săptămîni de singurătate pașnică, fără necazuri, plină de miros de alge, de clipocit de valuri line... Patru săptămîni, un răstimp necuprins la început, de nemăsurat! E cu neputință să crezi în sfîrșitul lui, e o grosolănie, o blasfemie să vorbești de sfîrșit. Niciodată micul Johann n-a înțeles cum i-a putut da prin gînd cutărui sau cutărui profesor să rostească, la încheierea cursurilor, fraze ca aceasta: "De aici, vom continua după vacanță, apoi vom trece la capitolul cutare sau cutare..." După vacanță! Și culmea era că în haina lui de camgarn lucios, omul acela absurd părea chiar să se bucure de vorbele rostite. După vacanță! Ce idee mai era și asta! Tot ce te aștepta dincolo de aceste patru săptămîni era atât de fabulos de îndepărtat, pierdut în cenușiul depărtării!

Ce plăcere în prima dimineată, după ce în ajun ai trecut de bine de rău peste hopul cel mare - prezentarea certificatului - și după ce ai făcut drumul pînă aici în trăsura încărcată cu bagaje; să te trezești în una din cele două case în stil elvețian, legate printr-un foișor îngust, așezate în același rînd cu cofetăria și cu clădirea principală a cazinoului! Un simțămînt nedeslușit de fericire se răspîndi în toată ființa lui Hanno, îi strînse inima... Tresări din somn... deschise ochii și cu o privire lacomă și fericită, îmbrățișa mobila în stil vechi francon din odăița curată... O clipă de zăpăceală voluptuoasă, somnoroasă - apoi își dădu seama că se găsește la Travemünde, pentru patru săptămîni nesfîrșite la Travemünde! Nu se mișca; stătea întins pe spate în patul îngust, de lemn galben, cu albituri nespus de subțiri și moi de vechi ce erau, își închidea din cînd în cînd ochii și simțea cum, respirînd încet și profund, pieptul îi tremura de fericire și de neliniște.

Odaia era inundată de lumina gălbuie ce se strecura prin storurile vărgate, pe cînd în toată casa domnea încă o liniște adîncă și Ida Jungmann, ca și maică-sa, dormeau. Nici un zvon. Nu se auzea decît zgomotul pașnic și uniform din parc, unde omul de serviciu grebla aleile prunduite, și zumzetul unei muște care, închisă între stor și fereastră, se izbea mereu de geam iar umbra ei se vedea fulgerînd în zig-zaguri lungi prin pînza vărgată... Liniște. Zgomotul singuratic al greblei și acest bîzîit monoton! Și în curînd această pace abia însuflețită îl umplu pe micul Johann de sentimentul nespus de dulce al acelei izolări liniștite, îngrijite și distinse din stațiunile balneare, izolare care-i era nespus de dragă. Nu, slavă Domnului, aici nu pătrundea nici unul din purtătorii hainelor lucioase de camgarn, reprezentanții pe pămînt ai regulii de trei și ai gramaticii; nu le dădea mîna, deoarece aici la mare, viața era destul de scumpă...

Cuprins de o bucurie subită, Hanno sări din pat și alergă desculț la fereastră. Ridică storul, deschise un canat al ferestrei, scoțînd cîrligul vopsit cu lac alb, și se uită după gîza ce zbura îndepărtîndu-se pe deasupra aleii și a straturilor cu trandafiri. Pavilionul cu muzică împrejmuit în semicerc de tufari stătea încă gol și tăcut, față-n față cu clădirea hotelului. "Cîmpul farului", numit astfel după farul ce se ridica undeva la dreapta, se întindea sub cerul alburui, aburit, pînă acolo unde pajiștea cu iarbă mărunță, alternînd cu petice de pămînt pleșuv, se pierdea în desișul plantelor marine, înalte și aspre, pînă la fîșia de nisip pe care se zăreau șirurile micilor pavilioane particulare din lemn și coșurile de nuiele, așezate cu fața spre mare. Acolo, în lumina calmă a dimineții, zăcea marea, brăzdată de dungi verzi și albastre, netede sau încrețite și printre geamandurile roșii, așezate pentru a indica linia de plutire, se apropia un vapor dinspre Copenhaga, fără să fie nevoie să știi dacă se numește "Naiada" sau "Friedericke Oeverdieck". Și Hanno Buddenbrook aspiră din nou, adînc, însuflețit de un extaz liniștit, boarea aromată pe care i-o trimitea marea și o salută cu o privire mută, plină de recunoștință și de dragoste.

Apoi începea ziua, întîia din cele biete douăzeci și opt de zile, care în primele clipe par o eternitate de fericire, dar care, după trecerea celor dintîi, fug cu o iuțea atît de exasperantă... Micul dejun se servea pe balcon sau sub castanul bătrîn din fața terenului de joc al copiilor unde atîrna scrînciobul acela mare. Și totul, mirosul feței de masă spălată în grabă, pe care o aștemea chelnerul, șervețelele de hîrtie de mătase, pîinea cu gust neobișnuit, faptul că ouăle nu se mînceau, ca acasă, cu lingurița de os, ci cu

lingurițe obișnuite de ceai și din pahare de metal, totul îl încânta pe micul Johann.

Și ceea ce urma se desfășura atât de liber și de ușor, încât viața de dulce tihnă și de minunat răsfăț trecea netulburată și fără griji: înainte de masă, la plajă, în vreme ce sus, orchestra cazinoului își executa programul de dimineață, ceasuri pe care le petrecea tolănit la picioarele gheretei de răchită, acel joc delicat și visător cu nisipul moale care nu murdărește, libertatea ochilor de a colinda fără oboseală și fără durere zărilor, de a se pierde în nemărginirea verde și albastră de unde, nestingherită și fără piedici, cu vuiet lin, o boare proaspătă și tare, încărcată de prodigioase miresme sălbătice năvălește spre țărm, fermecînd auzul, provocînd o dulce amețală, o stare de toropeală înăbușită, în care conștiința timpului, a spațiului și a oricărei limite se stinge încet și fericit... Apoi băile, mult mai plăcute aici decît la stabilimentul domnului Asmussen, căci aici nu exista "mătasea broaștei", și apa verzuie și cristalină spumega pînă departe, cînd o răscoleai; în locul podelelor de scînduri, pline de mîl, un nisip cu undulații moi îți mîngîia tălpile, iar băieții consulului Hagenström erau departe, foarte departe, în Norvegia sau în Tirol. Consulului îi plăcea să facă în timpul verii, cîte o călătorie de mai lungă durată - și de ce nu, la urma urmei, nu-i așa?... O plimbare, ca să te mai dezmoștești, de-a lungul plajei, pînă la "Stîncă pescărușilor" sau la "Templul mării", o gustare luată în gheretă și iată apropiindu-se clipa cînd vizitatorii stațiunii se urcau în odăile lor, spre a se odihni un ceas înainte de a se îmbrăca pentru *table d'hôte*. Masa la pensiune era veselă, stațiunea prosperă, marea sală a cazinoului se umplea de lume: prieteni ai familiei Buddenbrook, oaspeți din Hamburg ba chiar din Anglia și Rusia. La o mescioară gătită festiv un domn îmbrăcat în negru distribuia supa dintr-un castron argintiu. Se serveau patru feluri și toate erau mai gustoase, mai aromate, și în orice caz prezentate mai solemn decît acasă. În mai multe locuri, în jurul mesei lungi, se bea șampanie. Adeseori soseau din oraș anumiți domni care nu se lăsau înrobiți toată săptămîna de ocupația lor, care doreau să petreacă și, după-masă, să învîrtească nițel ruleta: consulul Peter Dohlmann care venea fără fiica sa, și, cu voce răsunătoare, povestea, în *plattdeutsch*, istorii atât de piperate încît cucoanele din Hamburg se înecau de rîs și îl rugau să înceteze o clipă, doctorul Cremer, senatorul, vechiul șef al poliției, unchiul Christian și prietenul său din școală, senatorul Giesecke, care venea de asemenea, fără familie și plătea peste tot pentru Christian Buddenbrook... Mai tîrziu, cînd în sunetele

muzicii, cei mari își sorbeau cafeaua sub umbrarul de pînă al cofetăriei, Hanno ședea neobosit pe un scaun în fața chioșcului și asculta, asculta... Nici după-amiază nu erai lăsat să te plictisești. În parc era o baracă de tir, iar la dreapta caselor în stil elvețian se înșirau grajdurile cu cai, măgari și vaci, unde la ora gustării puteai să bei lapte muls proaspăt, spumos și aromat. Puteai să faci de asemenea o plimbare prin orașel, de-a lungul cheiului, iar de aici puteai trece cu barca la "Priwal", unde se găsea chihlimbar. Și tot astfel Hanno putea să facă o partidă de *crochet* pe terenul de joc al copiilor sau s-o roage pe Ida Jungmann să-i citească ceva pe o bancă de pe colina împădurită din spatele hotelului, unde atîrna clopotul mare ce chema lumea la masă... Dar dintre toate, lucrul cel mai cuminte i se părea să se întoarcă mereu la mare, să stea pînă-n amurg, cu fața spre orizontul larg, la capătul digului, făcînd semne cu batista vapoarelor mari ce-i treceau pe dinainte, ascultînd clipocitul ușor al valurilor mărunte ce se sfărîmau la poalele stîncilor. De jur împrejur toată întinderea era plină de acest vuiet blînd și măreț care-i vorbea cu bunătate micului Johann și îl îndemna să-și închidă ochii în această pace nemărginită. Și deodată Ida Jungmann spunea:

- Vino, Hanno, puiule, trebuie să plecăm... e timpul să cinăm, îți bagi boala-n oase dacă adormi aici...

Ce liniștită și împăcată îi era inima, ce regulat și sănătos îi bătea, ori de cîte ori se întorcea de la mare! Și, după cina cu lapte sau cu bere tare de malț pe care o lua în odaia lui - maică-sa cina mai tîrziu, pe veranda cazinoului cu o societate mai numeroasă - abia se așeza în patul cu cearșafuri subțiate de vechi ce erau că și adormea, fără febră și tresăriri de spaimă, în bătaile liniștite și pline ale inimii împăcate și în ritmul înăbușit al concertului de seară.

Duminică, asemenea altor cîtiva domni reținuți în oraș de treburi în timpul săptămînii, senatorul venea să-i vadă pe ai săi și rămînea pînă luni dimineată. Dar cu toate că în aceste zile se servea înghețată și șampanie la masă, cu toate că se organizau excursii călare pe măgari sau cu bărci în largul mării, micului Johann nu-i prea plăceau aceste duminici. Liniștea și izolarea stațiunii erau tulburate. O mulțime de orășeni, care se potriveau ca nuca-n perete în acest peisaj ("muște efemere din burghezia înstărită" cum îi numea, cu dispreț plin de indulgență, Ida Jungmann), populau după-amiază parcul și plaja, sorbeau cafele, ascultau muzică, făceau baie, și Hanno ar fi preferat să aștepte închis în odaia lui scurgerea acestui puhoi de intruși, spilcuiți și zgomotoși... Era vesel cînd luni totul se întorcea în făgașul

obișnuit, cînd nu mai erau prezenți nici ochii tatălui său, acești ochi pe care nu-i văzuse timp de șase zile și care - asta o simțea bine - toată duminica stătuseră ațintiți, critic și iscoditor, asupra lui...

Trecuseră paisprezece zile și Hanno își spunea, și o repeta cui voia să-l asculte, că mai are în fața lui un răstimp lung cît o vacanță de Sfîntul Mihail. Înșelătoare mîngîiere! Căci de-ndată ce ajungea la jumătatea ei, vacanța începea să coboare repede la vale, spre sfîrșit, și cobora atît de înspăimîntător de repede încît Hanno ar fi vrut să se agațe de fiecare ceas ca să-l oprească pe loc, să prelungească fiecare gură de aer marin pentru a nu risipi, nesocotit, fericirea.

Dar timpul se scurgea, fără putință de împotrivire, ba cu ploi, ba cu zile însorite, cu vînt dinspre mare și dinspre uscat, cu arșiță liniștită, dogoritoare și cu furtuni zgomotoase ce nu puteau trece dincoace de ape și păreau că nu vor să se mai sfîrșească. Erau zile în care vîntul de nord-est umplea tot golful cu talazuri negre-verzui ce acopereau plaja cu alge, scoici și meduze, și amenințau și pavilioanele. Marea răscolită și tulbure spumega în lung și-n lat. Valuri mari și puternice se rostogoleau spre țărm într-o liniște neînduplecată și înspăimîntătoare, se înclinau maiestuoase, închipuind o boltă verde întunecată cu luciri metalice, apoi mugind, trosnind, bubuind și șuierînd, se prăbușeau pe plajă... În alte zile vîntul de vest gonea apele de la țărm, astfel că fundul mării, cu unduri gingașe, rămînea descoperit pînă departe și pretutindeni apăreau bancuri goale de nisip, în timp ce turna cu găleata, iar cerul, pămîntul și apa se contopeau și vijelia se repezea în pînza de ploaie, o izbea de geamuri, încît nu stropi ci adevărate pîraie se scurgeau în jos pe sticlă, făcînd-o opacă. În aceste zile Hanno zăbovea mai mult în salonul cazinoului, la pianină, deși la instrumentul cam hodorogit de valsurile și polcile atîtor reuniuni nu se putea improviza la fel de frumos ca la pianul mare de acasă. Totuși, tonul ei stins și croncănitor putea să dea efecte de-a dreptul amuzante... Apoi urmau altfel de zile: visătoare, azurii, fără nici o adiere de vînt, încinse de căldură, în care muștele albastre ședeau în aer nemișcate, bîzîind peste "Cîmpul farului" și marea cu sclipiri de oglindă zăcea mută, încremenită, fără suflare. Și cînd nu mai rămîneau decît trei zile, Hanno își spunea și explica tuturor că mai are încă în față un răstimp cît întreaga vacanță de Rusalii. Dar oricît de incontestabilă era această socoteală, nici el nu mai credea în ea și în inima lui recunoscuse de mult că tot a avut dreptate omul cu haina lucioasă de camgarn: cele patru

săptămîni se isprăvesc, lecțiile vor fi reluate de la punctul unde au fost întrerupte și se va trece la capitolul cutare sau cutare...

Trăsura încărcată cu bagaje se afla în fața hotelului. Ziua plecării sosise. Hanno își luase rămas bun de la mare și de la plajă în zorii zilei; acum, le spunea adio chelnerilor care își încasau bacșișurile, chioșcului de muzică, aleilor cu trandafiri și întregii vacanțe de vară. Apoi, însoțită de plecăciunile personalului, trăsura se urni.

Străbătură alea ce ducea la orașel și o apucară pe chei înainte... Hanno își înfundase capul în colțul trăsorii și se uita pe geam, peste capul Idei Jungmann, care, osoasă, cu ochi vioi, cu părul alb, ședea pe scăunelul din spate în fața lui. Cerul de dimineață era acoperit în fața lui de o ceață albă și Trave se încrețea în valuri mărunte ce o luau la fugă, gonite de vînt. Stropi de ploaie improșcau din cînd în cînd în geam. La capătul cheiului, cîțiva oameni ședea în fața casei cîrpindu-și plasele; copii desculți se apropiau alergînd și se uitau curioși la trăsură. *Ei rămîneau aici.*

Cînd cupeul trecu și de ultimele case, Hanno se plecă pe geam pentru a mai vedea o dată farul; apoi se lăsă pe spate și își închise ochii. "La anul venim iar aici, Hanno, puiule", spuse Ida Jungmann cu voce adîncă, mîngîietoare. Atît îi trebui băiatului! Bărbia începu să-i tremure și de sub genele-i lungi, începură să șiroiască lacrimile.

Aerul mării îi îmbrăcase fața și mîinile într-o culoare arămie, dar dacă prin această vilegiatură cineva a urmărit să-l călească, să-l facă mai energic, mai vioi, mai rezistent, s-a înșelat cumplit. Hanno însuși simțea adînc acest trist adevăr. Cele patru săptămîni de adorație a mării, de pace și de izolare nu izbutiseră decît să-i înmoaie și să-i răsfețe și mai mult inima, făcînd-o și mai visătoare și mai sensibilă. Acum era și mai puțin capabil de a-și ține firea în fața regulii de trei a domnului Tietge și de a rezista descurajării totale cînd se gîndea la sumedenia de date istorice și de reguli gramaticale ce trebuiau învățate pe dinafară, la cărțile trîntite de pămînt cu disperată ușurință, la somnul adînc în care se refugia pentru a uita de tot, la teama ce-l cuprindea dimineața și înainte de lecții, la catastrofele posibile, la dușmănia băieților Hagenström, la exigențele tatălui său.

Mai tîrziu însă călătoria aceasta matinală însoțită de ciripitul păsărilor, de-a lungul făgașelor pline de apă ale șoselei, îl mai învioră puțin. Se gîndi la revederea cu Kai, la domnul Pfuhl și la orele de muzică, la pian și la armoniul lui. De altfel, a doua zi, era duminică și prima zi de școală luni, nu era încă primejdioasă. Ah, simțea încă puțin nisip de pe plajă în ghetetele cu

butoni... o să-l roage pe bătrînul Grobleben să-l lase acolo pentru totdeauna... Eh, n-are decît să înceapă din nou totul, să vină și hainele de camgarn și băieții Hagenström și celelalte. Ce-i al lui rămîne al lui. Cînd totul se va năpusti asupra-i, el își va aminti de mare și de parcul cazinoului, și pentru a se simți tare și invulnerabil față de tot ce-i stătea împotriva, va fi de ajuns să se gîndească o clipă la șopotul valurilor mici ce veneau dinspre larg, din depărtările ațipite în tainică aromeală, și se frîngeau de dig, murmurînd în tăcerea serii...

Trecură apa cu bacul, străbătură aleea din Israelsdorf, tăiară prin Jerusalemberg și Burgfeld, apoi trăsura ajunse la poarta orașului - în dreapta căreia se înălțau zidurile închisorii unde stătea unchiul Weinschenk - înaintă uruind pe Burgstrasse și peste Koberg, lăsă în urmă Breite Strasse și, frînînd, coborî panta severă, pe Fischergrube... În sfîrșit, se ivi fațada roșie cu balcon și cariatide albe și cînd intrară din strada încălzită de soarele amiezii în răcoarea vestibulului de piatră, din birou le ieși în întîmpinare, cu condeiul în mînă, senatorul...

Și încet-încet, cu lacrimi tănuite, micul Johann învăță din nou să se lipsească de mare, să tresară îngrijorat, să se plictisească îngrozitor, să se aștepte mereu la un atac din partea celor doi Hagenström, să se consoleze cu Kai, cu domnul Pfuhl și cu muzica.

Cu cel dintîi prilej, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse și mătușa Klothilde îl întrebară cum îi place școala, după vacanță. Clipeau din ochi, glumeț, tachinîndu-l cu acel aer de superioritate care părea plin de înțelegere pentru situația lui, cu acel ciudat orgoliu al adulților care tratează cu ironie și superficial tot ce e în legătură cu viața copiilor. Și Hanno ținu piept acestor întrebări.

La trei sau patru zile după întoarcerea în oraș, doctorul Langhals veni în Fischergrube să constate efectul băilor. După o consfătuire mai lungă cu soția senatorului, Hanno fu chemat pentru ca, dezbrăcat pe jumătate, să fie supus unui examen minuțios cu privire la *status praesens*, cum spunea doctorul Langhals în timp ce-și cerceta unghiile. Medicul pipăi firava musculatură a lui Hanno, îi măsură lățimea pieptului, îi luă pulsul, îi cercetă toate funcțiunile vitale și, la sfîrșit, cu ajutorul unei seringi îi luă din brațul slăbuț un strop de sînge pentru a-l analiza acasă. Nu prea părea mulțumit de starea generală a băiatului.

- Văd că ne-am prăjit binișor, spuse îmbrățișîndu-l pe Hanno care stătea în picioare în fața lui, apoi punîndu-și mîna mică, acoperită cu puf negru, pe

umărul băiatului, își întoarse capul spre doamna Buddenbrook și Ida. Dar ce înseamnă aerul acesta melancolic?

- I-e dor de mare, observă Gerda Buddenbrook.

- I-auzi... Va să zică îți place așa de mult să stai la mare? întrebă doctorul Langhals, ațintindu-și asupra micului Johann ochii plini de vanitate...

Hanno păli. Ce însemna întrebarea aceasta la care, vădit, doctorul aștepta un răspuns? O speranță nebună, fantastică, începu să mijească în el, răsărind din convingerea exaltată că în ciuda tuturor hainelor de camgarn din lume, în fața lui Dumnezeu nimic nu e cu neputință.

- Da..., rosti băiatul, ridicându-și spre doctor ochii larg deschiși. Dar doctorul Langhals nu se gândise la nimic deosebit când îi pusese această întrebare.

- Ei, efectul băilor și al aerului o să se vadă mai târziu... mai târziu, spuse el, bătându-l pe umăr și îndepărtându-l puțin. Apoi, făcând un semn din cap doamnei Buddenbrook și Idei - semnul de superioritate binevoitor și încurajator al medicului care-și cunoaște meseria și ale cărui cuvinte sînt așteptate cu înfrigurare - se ridică de pe scaun: consultația se terminase...

Mătușa Antonie era ființa la care Hanno găsea cea mai binevoitoare înțelegere pentru dorul lui de mare, această rană ce se cicatriza atît de încet și care îl ardea sîngerînd din nou, la cea mai mică atingere aspră a vieții de toate zilele. Tony îi asculta cu vădită plăcere poveștile despre viața de la Travemünde și se alătura din toată inima elogiilor pasionate pe care el i le aducea.

- Da, Hanno, zicea ea, ce-i drept e drept, e o adevărată minune să stai la Travemünde! Pînă la moarte, știi, pînă la moarte o să-mi aduc cu plăcere aminte de cele cîteva săptămîni pe care le-am petrecut acolo într-o vară cînd eram o fetișcană tînă și prostuță. Îmi erau dragi oamenii la care stăteam și mi se pare că și ei țineau la minte, că eram o zăpăcită nostimă pe vremea aceea - acum că-s femeie bătrînă pot s-o spun - aproape toată ziua zburdam de voie bună. Erau niște oameni cumsecade, te rog să mă crezi, cinștiți, buni și drepți și pe deasupra deștepți, instruiți și entuziaști cum n-am mai întîlnit în viață. Da, îmi plăcea grozav la ei. Am dobîndit acolo multe cunoștințe și un fel de a privi lumea care, știi, mi-a servit pentru toată viața. Și dacă nu interveneau alte lucruri, tot felul de întîmplări - știi cum e viața... aș fi profitat, proasta de mine, și mai mult. Vrei să știi ce neroadă eram pe vremea aceea? Voiam să scot stelele colorate din meduze. Într-o zi am adus acasă, în batistă, o grămadă de meduze. Le-am așezat frumos pe balcon, la

soare, ca să se evapore... îmi făceam socoteala că stelele o să rămînă. Ei bine, cînd m-am dus să văd ce-au devenit, n-am mai găsit decît o pată mare de apă. Avea doar un miros slab de alge putrede...

PATRU

Pe la începutul anului 1873, Senatul dădu urmare cererii de grațiere a lui Hugo Weinschenk și-l puse în libertate pe fostul director, cu o jumătate de an înainte de ispășirea pedepsei. Dacă ar fi fost sinceră, doamna Permaneder ar fi trebuit să admită că acest eveniment nu-i făcea o deosebită plăcere și că ar fi preferat ca nimic din cele de acum să nu se schimbe. Trăia liniștită, cu fiica sa și cu nepoata sa, în Lindenplatz, întreținea relații cu rudele din Fischergrube și cu prietena ei de pension, Armgard von Maiboom, născută von Schilling, care, de la moartea soțului său, locuia în oraș. Știa de mult că în afara zidurilor orașului natal n-ar găsi nicăieri un loc unde să se stabilească, mai potrivit și mai demn de ea, și cu amintirile ei din München, cu stomacul ei din ce în ce mai delicat și mai iritabil, cu nevoia tot mai accentuată de odihnă, nu simțea nici o înclinație să se mute la bătrânețe în vreun oraș mai mare al țării recent unite, și cu atât mai puțin în străinătate.

- Draga mea, îi spuse fie-sii, trebuie să-ți pun o întrebare, o întrebare serioasă... Îți mai iubești încă soțul din toată inima, nu-i așa? Dar îl mai iubești atât de mult încât să-l urmezi, împreună cu fetița ta, oriunde s-ar duce? Căci, din nenorocire, aici nu poate rămîne.

Și cum doamna Erika Weinschenk, născută Grünlich, cu ochii-n lacrimi ce puteau însemna orice, îi răspunse, mînată de același simț al datoriei cu care într-o situație analogă Tony însăși îi răspunsese, în vila de la Hamburg, tatălui ei, problema despărțirii se punea în mod iminent...

Ziua în care, într-o trăsură închisă, doamna Permaneder își luase ginerele de la închisoare, fu aproape tot atât de înfiorătoare ca aceea în care fusese arestat. Tony îl aduse în locuința din Lindenplatz; directorul, după ce își salutase, zăpăcit și încurcat, nevasta și fetița, rămăsese acolo, în odaia anume pregătită pentru el, fumînd de dimineața pînă seara. Nu îndrăznea să iasă pe stradă și de cele mai multe ori nu lua nici masa împreună cu familia. Încărunțise de-a binelea și se speria și de umbra lui.

Viața din închisoare nu-i șubrezise sănătatea fizică, fiindcă Hugo Weinschenk avusese de totdeauna o constituție robustă, dar altfel situația lui devenise cît se poate de tristă. Era îngrozitor să vezi în ce hal degradarea civilă, condamnarea de către o instanță judecătorească și cei trei ani de închisoare îl zdrobiseră din punct de vedere moral pe omul acesta care, foarte probabil, nu făcuse altceva decît ceea ce făceau zilnic, cu sînge rece, cei mai mulți dintre colegii săi și care, dacă n-ar fi fost prins asupra faptului,

ar fi continuat fără îndoială să-și vadă de treabă cu fruntea sus și cu conștiința perfect liniștită. În fața tribunalului susținuse cu cea mai profundă convingere - și experții confirmaseră spusele lui - că manevra îndrăzneată pe care o întreprinsese spre binele și folosul *Societății de asigurări* și al lui propriu era socotită drept o uzanță în lumea afacerilor. Dar juriștii, niște domni care după părerea lui nu se pricepeau deloc la aceste lucruri, care trăiau după cu totul alte noțiuni și aveau o concepție de viață cu totul diferită, îl condamnaseră pentru fraudă și această sentință, sprijinită de autoritatea statului, izbutise să-i zdruncine respectul de sine în asemenea măsură încât nu mai cuteza să privească pe nimeni în față. Mersul lui elastic, felul său îndrăzneț de a se legăna din șolduri în redingota strânsă pe talie, de a-și balansa neîncetat pumnii strânși și de a-și roti ochii, remarcabila dezinvoltură cu care-și debita întrebările și anecdotele de la înălțimea ignoranței și inculturii lui, totul dispăruse! Dispăruse într-atîta încît ai lui se înfiorau de atîta deprimare, lașitate și posomorîta lipsă de demnitate.

După ce opt sau zece zile se ocupase exclusiv cu fumatul, domnul Hugo Weinschenk începu să citească ziare și să scrie scrisori. Pe urmă, după alte opt sau zece zile, declară în termeni vagi că o nouă situație pare a i se oferi la Londra, dar că deocamdată are de gînd să plece singur acolo, pentru a stabili personal totul și numai după ce lucrurile vor fi puse la punct, le va chema și pe nevastă-sa și pe fetiță la el.

Plecă la gară, în trăsură închisă, însoțit de Erika, și porni la drum, fără a-și mai fi văzut vreuna din celelalte rude.

Cîteva zile mai tîrziu, sosi o scrisoare, trimisă încă din Hamburg, adresată nevastă-sii, prin care o încunoștința că e hotărît să nu le ia cu dînsul nici pe ea, nici pe fetiță, ba chiar să nu le dea nici de știre despre el atîta timp cît nu va putea să le ofere o existență demnă de ele. Acesta a fost ultimul semn de viață de la Hugo Weinschenk. De atunci nimeni n-a mai auzit o vorbă despre el. Cu toate că, mai tîrziu, doamna Permaneder, versată în lucruri de acest gen, plină de energie și prudență, a lansat mai multe apeluri pe urmele ginerelui său cu scopul de a da, cum spunea ea cu o mină importantă, un temei deplin procesului de divorț, ce avea să fie intentat pentru părăsire intenționată de domiciliu, nimeni n-a mai dat de urma lui. Și astfel, Erika Weinschenk cu mica Elisabeth a rămas și pe mai departe la maică-sa, în apartamentul luminos din Lindenplatz.

CINCI

Căsătoria din care se născuse Johann n-a încetat niciodată să fie pentru oraș un subiect atrăgător de discuții. Întocmai cum fiecare din cei doi soți avea ceva extravagant și enigmatic în ființa lui, tot astfel și căsnicia lor purta o pecete a neobișnuitului, a problematicului. A arunca o privire îndărătul culiselor și a cerceta mai în amănunțime raporturile dintre cei doi soți, trecînd dincolo de faptele concrete, destul de sărăcăcioase, avute la dispoziție: iată o încercare dificilă, dar promițătoare... Și în saloane sau în dormitoare, la cluburi și cazinouri, ba chiar și la bursă, oamenii vorbeau despre Gerda și Thomas Buddenbrook, cu atît mai mult cu cît știau mai puțin despre ei.

Cum de se nimeriseră împreună acești doi oameni și care erau relațiile dintre ei? Lumea își aducea aminte de brusca hotărîre pe care Thomas Buddenbrook o luase cu optsprezece ani în urmă, la vîrsta de treizeci de ani. "Ea sau nici una", acestea fuseseră cuvintele lui. Și cu Gerda trebuie să se fi petrecut același lucru, de vreme ce la Amsterdam, pînă la vîrsta de douăzeci și șapte de ani refuzase o serie de pretendenți, iar pe Thomas îl acceptase numaidecît. "Așadar o căsătorie din dragoste", își ziceau oamenii în gîndul lor, căci oricît de greu le venea, trebuiau să admită că cele trei sute de mii ale Gerdei, jucaseră doar un rol secundar în această chestiune. Pe de altă parte însă, de la început chiar, lumea abia dacă observase vreo urmă de dragoste între ei, vreun semn din ceea ce se numește de obicei dragoste, într-adevăr, de la început nu se putea constata decît politețe în raporturile lor, o politețe corectă, respectuoasă, cu totul neobișnuită între soți, dar care părea să izvorască în chip neînțeles, nu din distanță și răceală sufletească, ci dintr-o formă foarte ciudată de încredere și înțelegere mută și adîncă, dintr-o atenție și îngăduință statornică și reciprocă. Anii nu schimbă întru nimic aceste raporturi. Singura schimbare pe care o aduseră consta în faptul că deosebirea lor de vîrstă, atît de neînsemnată după numărul anilor, începu să bată la ochi...

Privindu-i, lumea vedea un bărbat îmbătrînit, cam corpulent, și alături de el, o femeie tînără. Găsea că Thomas Buddenbrook arăta cam dărmăț - da, acesta era singurul cuvînt ce i se potrivea, cu toată vanitatea cam comică cu care se dichisea - în timp ce Gerda abia dacă se schimbă în acești optsprezece ani. Părea că se conservase așa-zicînd în răceala nervoasă în

care trăia și pe care o revărsa în juru-i. Părul ei roșu-întunecat nu pierduse nimic din strălucire, fața ei albă și frumoasă își păstrase intacte proporțiile, iar statura-i zveltă și înaltă avea aceeași distincție. Ochii ei căprui, cam mici și foarte apropiați, erau și acum împresurați de umbre viorii... Lumea nu avea încredere în acești ochi. Aveau o privire ciudată și oamenii nu izbuteau să citească în ei. Cu firea ei rece, izolată, închisă, rezervată și distinsă, femeia aceasta, care doar în muzică părea să pună puțină viață și căldură, stârnea o vagă suspiciune. Oamenii își dezgropau bietele lor cunoștințe prăfuite despre sufletul omenesc pentru a le întoarce împotriva soției senatorului Buddenbrook: "Apa lină surpă malul", "ferește-te de omul ascuns". Și fiindcă totuși doreau să se apropie cât de cât de miezul enigmei, să afle, și mai cu seamă să înțeleagă măcar câte ceva din ea, modesta lor imaginație găsi o explicație: nu se poate ca frumoasa Gerda să nu-și înșele puțin bărbățulul bătrînior.

Își sporiră atenția și nu trecu multă vreme pînă să cadă de acord că în relațiile ei cu domnul sublocotenent von Throta, Gerda Buddenbrook trece, cu indulgență vorbind, limita cuviinței.

René Maria von Throta, de fel din Renania, era sublocotenent într-unul din batalioanele de infanterie ce-și avea garnizoana în oraș. Îi venea bine gulerul roșu fiindcă se potrivea cu părul negru pe care-l purta cu cărare într-o parte, adus de pe fruntea albă și îngămădit spre dreapta într-o coamă înaltă, deasă și buclată. Dar cu toate că era înalt și voinic, întreaga-i înfățișare, toate mișcărilor, tot felul lui de a vorbi și de a păstra tăcerea lăsau o impresie cât se poate de puțin ostășească. Îi plăcea să-și treacă mîna printre butonii tunicii descheiate pe jumătate sau să șadă cu fața sprijinită de dosul palmei. Se înclina fără nici o rigiditate, călcîiele și le lipea fără zgomot, iar uniformă ce-i îmbrăca trupul musculos o purta tot atît de neglijent și de capricios ca pe un costum civil oarecare. Pînă și mustățile-i subțiri de adolescent ce coborau oblic spre colțurile gurii și care, firește, nu puteau fi nici ascuțite nici răsucite, subliniau această impresie generală de absență a unui caracter războinic. Cel mai remarcabil lucru însă în toată ființa lui erau ochii: doi ochi mari, de o strălucire extraordinară, atît de negri că păreau niște abisuri învăpăiate, fără fund, și a căror privire se așternea visătoare, cu o gravă strălucire, pe fețele oamenilor, pe lucruri...

Nu încăpea îndoială că intrase împotriva voinței lui, sau cel puțin fără nici o plăcere, în armată, deoarece, cu toată vigoarea-i fizică, nu arăta nici un fel de destoinicie în serviciu și nu era iubit de camarazi, la ale căror preocupări

și distracții de ofițeri tineri, întorși nu de mult dintr-o campanie victorioasă, lua prea puțin parte. Trecea drept un original puțin simpatic și extravagant, iubitor de plimbări solitare, căruia nu-i plăceau nici caii, nici vânătoarea, nici jocul de cărți, nici femeile, era absorbit trup și suflet de muzică, cânta la mai multe instrumente și cu ochii învăpăiați, în ținuta-i foarte puțin militară, neglijentă și teatrală totodată, apărea la toate concertele și reprezentațiile de operă, în timp ce pentru club și cazinou nu dovedea decât dispreț.

Se achita de bine de rău de corvoada vizitelor absolut necesare în familiile cele mai de seamă, dar refuza aproape toate invitațiile și la drept vorbind nu frecventa decât casa Buddenbrook... pe aceasta însă prea des - zicea lumea - și de aceeași părere era și senatorul... Nimeni nu bănuia ce se petrece în sufletul lui Thomas Buddenbrook, nimeni nu trebuia să bănuiască și tocmai aceasta era greutatea cea mare: să ascundă întregii lumi, mîhnirea, ura, neputința lui. Oamenii începură a-l găsi puțin ridicol, deși poate l-ar fi compătimit și și-ar fi înăbușit asemenea aprecieri dacă ar fi bănuiră într-o măsură cît de mică susceptibilitatea și spaima cu care se ferea de acest ridicol, cum îl vedea apropiindu-se din depărtare, cum îl presimțise înainte ca lor să le fi trecut prin minte. Chiar vanitatea lui, această "vanitate" atît de ironic comentată izvorîse în bună parte din această teamă. Observase cel dintîi, mîhnit și bănuitor, disproporția tot mai accentuată între propriul său exterior și inalterabila frumusețe a Gerdei pe care anii o lăsaseră neatinsă, iar acum, de cînd domnul von Trotha intrase în casa lui, trebuia să-și înăbușe și să-și ascundă, cu puterile ce-i rămăseseră, sentimentul de îngrijorare. Era constrîns, pentru că trădîndu-și această îngrijorare, și-ar fi făcut numele de rîs.

Gerda Buddenbrook și tînărul și originalul ofițer se întîlniseră, bineînțeles, pe tărîmul muzicii. Domnul von Trotha cânta la pian, la vioară, la violoncel, la violă și la flaut - la toate foarte bine - și adesea senatorul lua cunoștință de vizita lui prin ordonanța care, cu cutia violoncelului în spinare, trecea pe sub geamurile cu perdele verzi ale biroului, apoi dispărea în casă... Thomas Buddenbrook ședea la masa lui și aștepta să-l vadă intrînd în casă și pe prietenul nevastă-sii, să audă în salon armoniile care se înălțau în cîntece, plînsese sau în strigăte de o supraomenească bucurie, ca niște mîini unite, întinse spasmodic spre cer, apoi, după clipe de extaz vag și rătăcitor, se prăbușeau, istovite, în suspine, se scufundau în noapte și tăcere. O, mai bine ar fi continuat să se rostogolească vuind, să plîngă, să chiotească, învîlmășindu-se ca niște valuri înspumate, într-o dezlănțuire supranaturală!

Răul cel mai mare, adevărata tortură era tăcerea ce urma și care se prelungea atât de mult acolo în salon, o tăcere prea adâncă, prea încremenită pentru a nu deștepta fiori. Nici un pas nu zguduia tavanul, nici un scaun nu se mișca; era o liniște impură, perfidă, tăcută, tainică... Iar Thomas Buddenbrook ședea la masa lui, atât de chinuit, încât uneori gemea încet.

De ce se temea? încă o dată oamenii îl văzuseră pe domnul von Throta intrînd, și la rîndul lui parcă și el vedea cu ochii lor acest tablou; pe el însuși, bărbatul îmbătrînit, dărmăt, posac, șezînd la birou, lîngă fereastră, în timp ce sus, în tovărășia curtezanului ei, frumoasa lui soție face muzică - și nu numai muzică... Da, așa vedeau oamenii lucrurile, asta o știa prea bine. Dar tot atât de bine știa că în fond termenul de "curtezan" nu i se potrivea domnului von Throta. O, ar fi fost aproape fericit să-i poată da acest calificativ, să-l poată considera cu dispreț drept un tinerel flușturistic, ignorant și vulgar care își varsă prisosul de îngîmfare în puțină artă, cucerind inimile femeilor. Făcu tot ce-i stătu în putință pentru a-l pecetlui astfel. În acest unic scop încercă să trezească în propriul său suflet instinctele părinților săi: rezerva și neîncrederea comerciantului așezat și econom față de casta de războinici aventurieri, ușuratici, fără scrupule în afaceri. În gînd, ca și în conversație, îl numea pe domnul von Throta, cu un ton disprețuitor, numai "sublocotenentul". În același timp însă își dădea foarte bine seama că această titulatură era cea mai puțin potrivită pentru a exprima personalitatea tînrului.

De ce se temea Thomas Buddenbrook? De nimic... de nimic ce ar fi putut fi definit. O, dacă ar fi trebuit să se apere de o primejdie palpabilă, simplă și brutală! Îi invidia pe oamenii din afară care puteau să-și facă o imagine atât de simplistă asupra situației. El însă ședea aici, cu capul îngropat în palme, și în timp ce se chinuia trăgînd cu urechea, știa foarte bine că termenii de "înșelare" și "adulter" nu erau potriviți pentru a denumi efuziunile melodice și tăcerile profunde ce se succedau acolo sus.

Uneori cînd privea afară la crestele sure ale caselor și la cetățenii care treceau grăbiți pe stradă, sau ochii îi zăboveau pe placa dăruită cu prilejul jubileului și care atîrna pe peretele din față, cînd privea la portretele părinților și se gîndea la istoria familiei, își zicea că totul s-a sfîrșit și că nu mai lipsea decît ceea ce se întîmplă acum. Da, atât mai lipsea: să-și vadă terfelită propria lui persoană, să-și vadă numele, viața familială ajunse în gura lumii. Asta punea vîrf la toate... Dar gîndul acesta îi făcea aproape bine, căci îi părea simplu, inteligibil și sănătos, putînd fi conceput și

formulat, era deci mai ușor de îndurat decât să-și frământa întruna mintea cu enigma rușinoasă, cu scandalul misterios ce se urzea deasupra capului său...

Nu mai putea răbda, dădu la o parte scaunul, părăsi biroul și urcă la etaj. Unde să intre? în salon, ca să-l salute pe domnul von Throta, invitându-l la cină pentru a primi, ca de atâtea ori un refuz? Într-adevăr, ceea ce i se părea cu totul intolerabil era faptul că sublocotenentul evita categoric, refuza aproape toate invitațiile oficiale și nu ținea să păstreze decât relațiile personale și nestînjenite cu Gerda... Să aștepte? Să aștepte undeva, poate în fumoar, pînă cînd ofițerul avea să plece și atunci să intre la Gerda, să aibă o explicație cu ea, să-i ceară socoteală? Dar Gerdei nu i se putea cere socoteală, o explicație cu ea n-ar fi avut nici un rost. Socoteală? Pentru ce? Legătura dintre ei era întemeiată pe înțelegere, considerație și tăcere. Ce nevoie avea să se facă de rîs și în fața ei? Dacă s-ar arăta gelos ar însemna să dea dreptate oamenilor din afară, să facă public scandalul, să-l trîmbițeze în lume... Și, în fond, era el gelos? Pe cine? De ce? A, departe de așa ceva. Un simțămînt atît de puternic e în stare să dezlănțuie acțiuni, acte nechibzuite, nebunești, poate, dar hotărîte și eliberatoare. O, nu, nu simțea decât o teamă mărunță, o teamă chinuitoare de tot ce se petrecea în jurul lui, o teamă ce-l încolțea neîncetat...

Urcă în cabinetul de toaletă pentru a-și frecă fruntea cu apă de Colonia, apoi coborî din nou la etajul întâi, hotărît să curme cu orice preț tăcerea din salon. Dar în clipa în care puse mîna pe clanța neagră și aurită a ușii albe, muzica izbucni din nou într-un vuiet furtunos și el se retrase.

Coborî pe scările de serviciu la parter, trecu prin anticameră și prin coridorul rece și ieși în grădină, apoi se întoarse; se opri o clipă în fața ursului împăiat din anticameră, își găsi de lucru la bazinul cu peștișori aurii de la picioarele scărilor principale, incapabil să se liniștească, pîndind, trăgînd cu urechea, rușinat și îngrozit, umilit și pradă fricii de scandalul tăinuit sau public...

O dată, într-o situație asemănătoare, stătea cu coatele rezemate de balustrada de la etajul al doilea, privind în jos prin casa scărilor scăldată în lumină, unde totul era cufundat în tăcere. Micul Johann ieși din odaia lui, coborî scările balconului și trecu de-a lungul coridorului, căutînd-o pentru cine știe ce treabă pe Ida. Strecurîndu-se pe lîngă zid, cu o carte în mînă, el voia să treacă pe lîngă tatăl său, fără a-și ridica ochii, salutîndu-l încet, dar senatorul îl opri:

- Ei, Hanno, ce faci aici?

- Lucrez, papà, mă duceam la Ida să-mi prepar traducerea.

- Și merge, merge? Ce lecții ai?

Tot cu ochii în pământ, dar repede și cu vădite eforturi de a vorbi corect, limpede și cu prezență de spirit, Hanno răspunse înghițind în sec:

- Avem de pregătit din Cornelius Nepos, de transcris o problemă de aritmetică comercială, gramatică franceză, rîurile din America de Nord... de corectat compoziția germană... Tăcu, nenorocit că nu spusese "și" la urmă și că nu-și coborîse cu hotărîre vocea; cum nu mai avea alte lecții de înșirat, răspunsul lui ieșise și de data aceasta abrupt, lipsit de încheiere. *Altceva* nu avem, adăugă cît putu de hotărît, fără a-și ridica însă ochii.

Dar tatăl său nu părea a observa. Ținea în mîinile sale mîna liberă a lui Hanno, jucîndu-se cu ea, distrat, nereținînd parcă nimic din cele spuse; îi mîngîia lung, în neștire, încheieturile delicate, și tăcea.

Și deodată Hanno auzi deasupra capului său ceva ce nu avea de fapt nici o legătură cu cele spuse, o voce stinsă, tremurînd de teamă, aproape rugătoare, pe care n-o mai auzise niciodată și care era vocea tatălui său:

- Vezi, Hanno, sînt două ceasuri de cînd sublocotenentul stă cu mama...

Și iată că, la auzul acestor cuvinte, micul Johann își ridică ochii căprui-aurii, ațintindu-i ca niciodată, mari, limpezi și plini de iubire asupra feței tatălui său, această față cu pleoapele roșii sub sprîncenele de un blond albicios, cu obraji albi, cam buhăiți din care se profilau sever, mustățile lungi și ascuțite. Dumnezeu știe cît o fi înțeles băiatul din toată povestea. Dar un lucru era sigur, îl simțeau amîndoi, și anume că în aceste secunde, în timp ce se priveau adînc, ochi în ochi, toată distanța și răceala, toată constrîngerea și neînțelegerea dintre ei dispăruseră, și că întocmai ca acum, Thomas Buddenbrook se putea bizui oricînd pe încrederea și devotamentul fiului său, în orice împrejurare în care era vorba nu de energie, de destoinicie și de prospețime lucidă, ci de teamă și de suferință.

Dar senatorul nu ținu seamă de această întîmplare, își interzicea chiar de a se gîndi la ea. Mai sever ca oricînd, el îi cerea lui Hanno exerciții practice în vederea viitoareii lui activități, îi pune la încercare aptitudinile intelectuale, stăruia pentru a obține de la el declarații hotărîte în ce privește înclinațiile pentru profesiunea ce-l aștepta și îl irita cel mai mic semn de împotrivire sau de oboseală... Căci la vîrsta de patruzeci și opt de ani, Thomas Buddenbrook își socotea zilele numărare și se gîndea din ce în ce mai des la moartea apropiată.

Cu sănătatea o ducea tot mai prost. Lipsa de poftă de mâncare și insomniile, amețelile și frigurile, la care fusese predispus dintotdeauna, îl siliră în repetate rînduri să-l consulte pe doctorul Langhals. Dar nu izbutea să urmeze prescripțiile medicului. Voința sa, slăbită prin anii de inactivitate agitată și chinuită, nu-l ajuta. Se deprinsese să doarmă dimineața pînă tîrziu, deși în fiecare seară lua hotărîrea furioasă de a se scula devreme, pentru a face înainte de ceai plimbarea prescrisă. O făcu de două-trei ori... Și așa mergea cu toate. Neconținută încordare a voinței care nu-i aducea în schimb nici un succes, nici o satisfacție, ci îi măcina doar respectul de sine, îl umplea de deznădejde. Nici prin gînd nu-i trecea să-și interzică micile țigări rusești, foarte tari, cu aromă amețitoare, pe care le fuma zilnic cu duiumul, încă din tinerețe. I-o spuse fără înconjur doctorului Langhals, privindu-l drept în față:

- Vezi, doctore, dumneata ești obligat să-mi interzici fumatul... Obligație foarte ușoară, foarte plăcută, într-adevăr. A urma, însă, prescripția e altă treabă; asta mă privește pe mine și nimeni nu te oprește să mă supraveghezi... Să colaborăm pentru binele sănătății mele; bun, dar rolurile nu sînt împărțite cum trebuie. Partea mea e prea grea în această privință. Nu rîde, te rog... Nu glumesc... Sîntem atît de îngrozitor de singuri... Iată, eu fumez... îmi dai voie să-ți ofer o țigară?

Și îi întinse tabachera de argint...

Puterile îi scădeau; singurul lucru ce sporea în el era convingerea că toate acestea n-or să mai dureze mult, că sfîrșitul lui era aproape. Închipuri, presimțiri stranie îl încercau. De cîteva ori, la masă, avu impresia că nu mai stă împreună cu ai săi, ci îi privește vag, dintr-o zare îndepărtată... Am să mor, își zise el și îl chemă din nou pe Hanno pentru a-i vorbi încă o dată cu toată stăruința:

- S-ar putea să plec din mijlocul vostru mai repede decît am crede, dragul tatii! Tu o să trebuiască să-mi iei locul. Și eu am fost de timpuriu chemat la datorie... Înțelege o dată că nepăsarea ta mă chinuie! Ești hotărît? Da... veșnicul da... Ei bine, asta nu e un răspuns, nu e deloc un răspuns. Eu te întreb dacă ești hotărît din toată inima, cu entuziasm și curaj... Crezi că ai destule parale și n-o să trebuiască să faci nimic? Ei bine, află că n-ai nimic, ceea ce ai e mai nimic și tu o să trebuiască să faci față prin propriile tale puteri! Dacă vrei să trăiești, și încă să trăiești bine, va trebui să muncești din greu, dîrz, mai dîrz chiar decît mine...

Dar asta nu era totul. Grija pentru viitorul fiului său și al casei sale nu era singura care-l muncea. Altceva, ceva nou se năpusti asupra lui, puse stăpînire pe el, biciuindu-i gîndurile obosite... De cînd sfîrșitul existenței sale pămîntești nu-i mai apărea ca o necesitate îndepărtată, teoretică și lipsită de însemnătate, ci ca un termen foarte apropiat și palpabil, pentru care trebuia să facă pregătiri imediate, Thomas Buddenbrook începu să mediteze, să-și sondeze propria ființă, să examineze raporturile sale cu moartea și cu problemele de dincolo... Și de la primele încercări, o nefastă lipsă de maturitate ieși la iveală: sufletește, Thomas Buddenbrook nu era pregătit de moarte.

Bigotismul, creștinismul biblic, exaltat, pe care tatăl său știa să-l unească cu un simț comercial foarte practic și pe care mai tîrziu și maică-sa și-l însușise, îi fuseseră totdeauna străine. De cînd se știa, el trata problema cauzelor prime și a celor ultime cu scepticismul monden al bunicului său. Dar fiind prea profund, prea spiritual, prea însetat de metafizică pentru a se mulțumi cu superficialitatea comodă a bătrînului, Johann Buddenbrook, problemele eternității și nemuririi le rezolva pe bază istorică, zicîndu-și că a trăit în strămoși și va supraviețui în urmași. Această idee nu numai că era în conformitate cu spiritul lui de familie, cu conștiința lui de patrician, cu respectul lui pios pentru istorie, dar el o susținuse și o întărise prin activitatea, ambiția și toată conduita sa. Și acum ieșea la iveală că sub privirea pătrunzătoare a morții apropiate, toată această concepție se năruia, era nimicită și nu se dovedea în stare să-i aducă nici măcar o oră de pace și de pregătire sufletească.

În anumite clipe ale vieții sale, Thomas Buddenbrook cochetase oarecum cu catolicismul în virtutea unei palide înclinații, totuși întreaga lui ființă era pătrunsă de simțămîntul de răspundere, grav, adînc, sever pînă la autotortură, și neînduplecat al protestantului adevărat și pasionat. Nu, în fața realităților supreme și ultime, nu există nici un ajutor din afară, nici o mijlocire sau dezlegare, nici o amăgire sau consolare! Muncind cu arzătoare stăruință, înainte de a fi prea tîrziu, în singurătate deplină, izolat, fiecare trebuie să dezlege prin propriile-i puteri această enigmă, ajungînd la pregătirea lucidă, sau stingîndu-se în deznădejde... Și Thomas Buddenbrook se întoarse decepționat și fără de speranță de la unicul său fiu în care crezuse că va supraviețui puternic și întinerit și începu în grabă, cu teamă, să caute adevărul care trebuia să existe undeva pentru el...

Era prin miezul verii anului șaptezeci și patru. Nori dolofani, albi-argintii treceau pe cerul profund albastru, peste grațioasa simetrie a grădinii; în ramurile nukului păsările piscuiau cu glas întrebător, în mijlocul cercului de stînjenei violeți fîntîna arteziană murmura și mireasma de liliac se amesteca din nenorocire, cu boarea siropoasă pe care curentul cald de aer o aducea dinspre fabrica de zaharicale aflată în apropiere. Spre uimirea funcționarilor săi, senatorul părăsea adeseori în toiul muncii biroul pentru a coborî în grădină, unde se plimba cu mîinile la spate, grebla pietrișul, curăța fîntîna arteziană de nămol sau puneă o propteă unei tulpini de trandafir... Fața lui cu sprîncenele blonde, dintre care una era puțin mai ridicată, părea gravă și atentă în timpul acestor îndeletniciri, dar gîndurile lui rătăceau prin depărtări înnegurate, urmîndu-și trudnic propriile cărări.

Uneori se așeza sus, pe terasa mică, în pavilionul acoperit cu totul de viță și fără să vadă ceva, se uita peste grădină, la calcanul roșu al casei sale. Aerul cald și blînd, și murmurul lin de jur împrejur parcă-i șoptea molcom, adormitor. Obosit de contemplarea vidului, de singurătate și tăcere, își închidea din cînd în cînd ochii, dar se reculegea numaidecîît, alungind pacea adormitoare... Trebuie să mă gîndesc, își spunea aproape cu glas tare. Trebuie să pun ordine în toate acestea, înainte de a fi prea tîrziu...

Aici, în acest pavilion, în acest fotoliu de trestie galbenă i s-a întîmplat să citească într-o zi, patru ceasuri în șir, cu o emoție crescîndă, dintr-o carte ce i-a căzut în mîină, mai din întîmplare, mai căutată dinadins... O găsisese de dimineață după a doua gustare, căutînd, cu țigara-n gură, în odaia de fumat, într-un colț ascuns al bibliotecii, pitită în spatele volumelor impunătoare și își aduse aminte că o cumpărase de la librarul său cu ani în urmă, de ocazie, și fără să-i dea vreo importanță. Era un volum destul de compact, cu hîrtie subțire și gălbuie, prost tipărit, prost legat, cuprinzînd numai partea a doua a unui celebru sistem de metafizică²⁵... Îl luase cu el în grădină și acum, absorbit cu totul, întorcea filă după filă.

O mulțumire necunoscută, fără margini și plină de recunoștință îi umplu sufletul. Simțea neasemuita satisfacție de a vedea o minte de o suverană superioritate punînd stăpînire pe viață, pe această viață atît de puternică, de crudă și de batjocoritoare, pentru a o subjuga și condamna... Era satisfacția omului încolțit de suferință dar care, din pudoare, sau socotindu-se vinovat, își ascundea constant suferința în fața vieții reci și aspre și care pe neașteptate, primea din partea unui spirit înalt și înțelept, îndreptățirea fundamentală și solemnă de a suferi din pricina acestei lumi - cea mai bună

din toate lumile posibile - dovedită aici cu jucăușă ironie, cea mai rea din toate câte se pot imagina.

Nu înțelegea tot; erau unele principii și postulate pe care nu și le putea lămuri și mintea lui, nedeprinsă cu asemenea lecturi, nu era în stare să urmărească anumite raționamente. Dar tocmai alternanța de lumini și umbre, de incomprehensiune surdă, de presimțiri vagi și de pătrundere subită îi tăia răsuflarea, și ceasurile treceau fără ca el să-și ridice ochii de pe carte, fără să-și schimbe măcar poziția pe un scaun.

La început sărise câteva pagini și, înaintînd repede, dornic să ajungă, cu o grabă inconștientă parcă, la problema principală, la ceea ce era cu adevărat important, nu se opriese decît la anumite alineate care-l captivau. Dar în curînd dădu de un capitol mai întins pe care îl citi de la primul pînă la ultimul rînd, cu buzele strînse, cu sprîncenele încruntate, serios; pe față i se întipări o gravitate desăvîrșită, aproape mortuară, pe care parcă nici o zvîcnire a vieții dimprejur n-ar fi putut s-o clintească. Iar acest capitol purta titlul: *Despre moarte și raportul ei cu indestructibilitatea ființei noastre în sine.*

Nu mai avea decît câteva rînduri de citit, cînd la orele patru, jupîneasa se apropie prin grădină și îl pofti la masă. Dădu din cap, citi ultimele fraze, închise cartea și privi în jurul său... Își simțea întreaga ființă luînd proporții uriașe, copleșită de o beție grea și întunecată; mintea-i era învăluită în ceață, amețită de ceva nespus de nou, ademenitor și plin de făgăduinți ce amintea mijirea plină de speranță a primei iubiri. Dar cînd, cu mâini reci și nesigure, închise cartea în sertarul mesei de grădină, capul îi era fierbinte, chinuit de o apăsare ciudată, de o încordare neliniștitoare, de parcă sta să-i plesnească, și nu putea să închege un gînd întreg.

"Ce a fost asta? se întreba în timp ce intră în casă, urcă scara principală și se așeză la masă, între ai săi... Ce s-a întîmplat cu mine? Ce mesaj am auzit, ce mi s-a spus mie, Thomas Buddenbrook, consilier al acestui oraș, șeful firmei de cereale *Johann Buddenbrook*?... Mie mi-a fost destinat? E pe puterile mele? Nu știu ce a fost, știu numai atît că e prea mult, prea mult pentru capul meu de burghez..."

Rămase toată ziua copleșit de o toropeală grea, întunecată, amețitoare, fără gînduri. Apoi se făcu seară și, incapabil de a-și mai ține capul drept pe umeri, se culcă devreme. Dormi trei ceasuri, adînc, nemărginit de adînc, cum nu dormise niciodată în viața lui. Apoi se trezi brusc, săgetat de acea

spaimă dulce pe care o încearcă cineva care se deșteaptă în singurătate, cu inima încolțită de dragoste.

Se știa singur în imensa odaie de dormit, fiindcă Gerda dormea acum în fosta cameră a Idei Jungmann care, pentru a fi mai aproape de micul Johann se mutase nu de mult într-una din cele trei odăițe ce dădeau spre balcon. Se afla în plină noapte căci perdelele de la cele două ferestre înalte erau ermetic închise.

Stătea întins pe spate în liniștea desăvârșită, în zăpușeala apăsătoare, cu ochii pironiți în întuneric.

Și iată, *deodată* i se păru că întunericul se destramă, că peretele de catifea al nopții se despică, descoperind o perspectivă nemărginită de lumină profundă și eternă... *Voi trăi*, își spuse Thomas Buddenbrook aproape cu glas tare și simți că pieptul i se zguduie de plîns interior. Da, acesta este adevărul, voi trăi! Voi trăi... și a crede că această viață nu este viața mea e o amăgire, o eroare pe care moartea o va rectifica. Acesta e, acesta e adevărul!... De ce? Și la această întrebare noaptea se lăsă din nou în fața lui. Din nou nu mai vedea, nu mai știa, nu mai înțelegea nimic; se cufundă și mai adînc în perne, orbit, istovit de raza de adevăr ce-i fusese dat s-o vadă.

Rămase liniștit, într-o așteptare plină de fervoare, îi venea să se roage ca vedenia să se întoarcă, să-l lumineze din nou. Și ea se întoarse. Stătea întins, cu mîinile împreunate, neîndrăznind să se miște și îi fu îngăduit s-o contemple...

Ce era moartea? Răspunsul la această întrebare nu-i apărură în cuvinte sărace și pretențioase: îl simțea în el, trăia în străfundurile ființei lui. Moartea era o fericire, atît de adîncă încît numai într-o clipă de har ca aceasta putea fi cuprinsă în întregimea ei. Era întoarcerea după o rătăcire nespus de chinuită, înlăturarea unei mari greșeli, eliberarea din cele mai odioase cătușe și îngrădiri, îndreptarea unui accident lamentabil.

Sfîrșit și descompunere? E de trei ori de plîns oricine se sperie de aceste noțiuni ale neantului! Acest trup al lui... Această personalitate, această individualitate, acest *obstacol* greoi, îndărătnic, acest izvor de greșeli odioase care îl *împiedica de a fi altceva mai bun!*

Nu este oare o greșală, o eroare orice om? Nu e condamnat la o închisoare dureroasă chiar din clipa nașterii? Închisoare! Închisoare! Gratii și cătușe pretutindeni! Prin zăbrelele individualității sale omul privește deznădăjduit la zidurile împrejurărilor exterioare, pînă în ziua cînd moartea vine și-l cheamă să se întoarcă acasă, în libertate...

Individualitate!... Vai, tot ceea ce sîntem tot ceea ce putem și ce avem, ni se pare sărăcăcios, cenușiu, neîndestulător și plictisitor. Și rîvnim - cu apriga dorință ce se transformă în iubire de teama de a nu deveni ură - tot ce nu sîntem tot ce nu putem și nu avem.

Port în mine germenul, virtualitatea, posibilitatea facultăților și activităților din lume... Unde aș fi putut ajunge, dacă n-aș fi aici? Cine, ce și cum aș putea să fiu, dacă eu n-aș fi eu, dacă această aparență personală a mea nu m-ar îngreuna, nu mi-ar izola conștiința de conștiința tuturor aceluia care nu sînt eu! Organism! Izbucnire oarbă, necugetată, regretabilă a voinței lacome. Într-adevăr, e mai bine ca această voință să plutească liberă în noaptea de dincolo de spațiu și de timp decît să tînjească într-o temniță luminată sărăcăcios de opaițul pîlpîitor al intelectului.

Am sperat să supraviețuiesc în fiul meu? Într-o individualitate și mai timorată, mai slăbănoagă, mai șovăitoare decît a mea? Rătăcire neghioabă, copilărească! Ce să fac cu fiul meu? N-am nevoie de nici un fiu!... Unde voi fi după moarte? Dar este atît de limpede și luminos, atît de copleșitor și de simplu! Voi fi în toți aceia care au spus, spun și vor spune *eu, dar mai ales în aceia care îl spun cu mai multă plenitudine, tărie și bucurie...*

Crește undeva în lume un băiat, reușit, admirabil înzestrat, hărăzit să-și dezvolte toate facultățile, un băiat care se ridică drept și netulburat, curat, crunt și vesel, unul din acei oameni a căror vedere pe fericiți îi face și mai fericiți, iar pe cei nefericiți îi aruncă în brațele deznădejdi: - Acesta este fiul meu. *Acesta voi fi eu*, în curînd... în curînd... îndată ce moartea mă va fi eliberat de biata iluzie că eu nu sînt el în aceeași măsură în care sînt eu însumi.

Am urît și eu vreodată viața, această viață pură, cruntă și puternică? Neghiobie, neînțelegere! Numai pe mine însumi m-am urît, și asta fiindcă n-am fost în stare să îndur viața. Dar pe voi vă iubesc... vă iubesc pe toți, voi fericiților, și nu peste mult voi scăpa din închisoarea strîmtă care mă separă de voi, în curînd tot ce e iubire în mine, iubire pentru voi, se va elibera și va fi cu voi, în voi... Cu voi și în voi toți!...

Plîngea: își înfundase capul în perne și plîngea, cutremurat, înălțat parcă de beția unei fericiri cu a cărei dureroasă dulceață nimic în lume nu se putea asemui. Aceasta era - totul la un loc - ceea ce încă de ieri după-masă îl umpluse de o amețală obscură, ceea ce se făcuse simțit în miez de noapte în inima lui și îl trezise din somn, ca o dragoste înmugurită. Și acum cînd îi era dat să înțeleagă și să-și lămurească aceste lucruri - nu prin cuvinte sau

printr-o înlănțuire de cugetări, ci prin străfulgerări fericite de lumini interioare - era liber, dezlegat, scăpat de toate îngrădirile, de toate cătușele naturale sau artificiale. Zidurile orașului natal în care se închisese de bună voie, conștient, se dădeau la o parte, îngăduind privirii să cuprindă lumea, întreaga lume din care în anii tinereții nu văzuse decât câteva colțuri și pe care moartea făgăduia să i-o dăruiască întreagă. Formele înșelătoare ale cunoașterii, spațiul, timpul și deci și istoria, grija de a supraviețui cu glorie, istoric, în urmași, teama de o disoluție istorică, de o dezagregare finală - toate acestea încetară de a-i mai apăsa sufletul și nu-l mai împiedicau de a înțelege necurmata eternitate. Nu există decât un prezent fără capăt și acea forță din el care iubea viața cu atîta dragoste stăruitoare, nostalgică, dureros de dulce, persoana lui nefiind decât o expresie neizbutită a acestei forțe - și această forță va ști să-și găsească oricînd drumul spre prezent.

Voi trăi! șopti în pernă și plînsese... dar în clipa următoare nu mai știa de ce plîngea. Mintea i se opri în loc, luciditatea i se stinse și deodată nu mai era decât întuneric și tăcere în jurul lui. Dar revelația va reveni! se încurajă singur. N-a fost a mea?... Și în timp ce simțea că somnul îl învăluie irezistibil ca o narcoză, se jură cu strășnicie că nu va lăsa niciodată să-i scape acest noroc, ci își va aduna toate forțele și va învăța, va citi, va studia pînă cînd își va însuși solid și inalienabil întreaga concepție de viață din care au răsărit toate acestea.

Dar acest lucru era cu neputință și chiar în dimineața următoare cînd se trezi, oarecum stingherit din pricina extravaganțelor spiritului la care se dedase în ajun, presimțea într-un fel că frumoasele-i proiecte sînt irealizabile.

Se sculă tîrziu și trebui să participe numai decît la dezbaterile unei adunări cetățenești. Viața publică, socială și de afaceri a acestui oraș comercial, de mărime mijlocie, cu străzi întortocheate și case ținugiate, îi solicita din nou spiritul și puterea de muncă. Cu gîndul încă la minunata lectură pe care dorea mereu s-o reia, Thomas Buddenbrook începu totuși să se întrebe dacă experiențele acestei nopți înseamnă într-adevăr ceva de durată pentru el și dacă acestea ar sta în picioare și în momentul cînd moartea ar veni să-l ia. Instinctele lui burgheze se ridicau împotriva unei asemenea idei. Și vanitatea se împotrivi: se temea de un rol bizar și ridicol. Cum i-ar sta să se ocupe de asemenea lucruri? S-ar potrivi cu el, senatorul Thomas Buddenbrook, șeful firmei *Johann Buddenbrook*?...

Niciodată n-a mai apucat să-și arunce ochii pe cartea aceea ciudată ce ascundea atâtea comori și cu atât mai puțin să-și procure și celelalte volume ale acestei opere. Meticulozitatea nervoasă, tot mai accentuată cu trecerea anilor, îi devora zilele. Hărțuit de cinci sute de mărunțișuri banale, neînsemnate, torturându-și mintea să pună rînduială în ele, voința-i era prea slabă pentru a ajunge la o repartitie rațională și fructuoasă a timpului. Și la vreo două săptămîni după memorabila după-amiază ajunsese pînă acolo încît renunță cu desăvîrșire la toate proiectele sale și-i porunci servitoarei să aducă numaidecît cartea aceea care zăcea fără rost în sertarul mesei din grădină și s-o așeze la loc, în bibliotecă.

Așa s-a întîmplat că Thomas Buddenbrook care își întinsese însetat mîinile spre adevărurile supreme și ultime, se întoarse obosit la noțiunile și imaginile a căror datină o deprinsese din copilărie. Umblînd de colo pînă colo, el își aducea aminte de Dumnezeu unul, Părintele neamului omenesc, care a trimis pe pămînt o parte din ființa sa ca să pătimească și să sîngereze pentru noi, care va ține județ în ziua cea de Apoi și la picioarele căruia dreptii vor fi răsplătiți de-a lungul veșniciei ce va începe în acea clipă, pentru tot ce au pățimit în această vale a plîgerii... Evoca toată această istorie, cam neclară și cam absurdă, care în schimb nu cerea nici o înțelegere, ci numai credință docilă și care, fixată în formule precise și copilărești, îi va sta la-ndemînă cîd va bate ceasul ultimelor spaime... într-adevar?

Vai, nici pe această cale nu găsi pacea. Ros de grija pentru reputația casei, pentru nevastă-sa, pentru fiul său, pentru numele ce-l purta, pentru familia sa, omul acesta uzat, care doar prin artificii și cu oboseală își păstra eleganța și ținuta trupească impecabilă, se chinuia zile întregi întrebîndu-se: cum stau lucrurile în realitate; oare sufletul ajunge în cer imediat după moarte, sau fericirea veșnică începe abia după învierea cărnii?...Și unde stă sufletul în acest răstimp? I-a vorbit cineva despre aceste lucruri în școală, la biserică? Cum și-a putut lua cineva răspunderea de a-i lăsa pe oameni într-o astfel de ignoranță?... Era cît pe ce să se ducă la pastorul Pringsheim să-i ceară sfat și mîngîiere. Dar în ultima clipă renunță, de teama ridicolului.

În cele din urmă renunță de a mai afla, lăsîndu-se în seama Domnului. Dar fiindcă încercarea de a pune ordine în treburile sale eterne ajunsese la o încheiere atît de puțin mulțumitoare, se hotărî să le rînduiască cu deplină conștiinciozitate cel puțin pe cele pămîntești, desăvîrșind un proiect care-l preocupa de mult.

Într-o zi, după prînz, în odaia de toate zilele unde părinții își luau cafeaua, micul Johann îl auzi pe tatăl său spunîndu-i Gerdei că îl așteaptă pe avocatul... cutare pentru a-și face, cu ajutorul lui, testamentul a cărui redactare nu o mai poate amîna mereu pentru o dată nehotărîtă. Mai tîrziu Hanno exersa la pian timp de un ceas. Dar cînd voi să treacă pe coridor, se întîlni cu tatăl său care urca scara principală cu un domn îmbrăcat într-un pardesiu lung, negru.

- Hanno! spuse scurt senatorul.

Și micul Johann se opri, înghiți în sec și răspunse repede, cu voce scăzută:

- Da, papă...

- Am ceva important de lucru cu domnul, continuă tatăl său. O să stai, dacă nu te superi, aici, în fața ușii, arată spre ușa fumoarului, și o să ai grijă ca nimeni, înțelegeți? absolut nimeni să nu ne tulbure.

- Da, papă, răspunse micul Johann, apoi se proțăpi în fața ușii ce se închise în urma celor doi domni.

Stătea acolo, ținîndu-și cu o mînă cravata de marinar de pe piept, cotrobăindu-și cu vîrful limbii o măsea suspectă și trăgînd cu urechea la glasurile grave și înăbușite ce se strecurau din odaie pînă la el. Capul, cu părul buclat, căzut pe tîmple, și-l ținea înclinat pe umăr și sub sprîncenele încruntate ochii-i căprui-aurii, cu cearcăne viorii, priveau într-o parte, clipind, cu o expresie de dezgust și de visare întru totul asemănătoare aceleia cu care, la catafalcul bunicii sale, inspirase parfumul florilor amestecat cu un alt miros, străin și totuși atît de familiar.

Veni Ida Jungmann și spuse:

- Hanno, puiule, pe unde umbli? Ce-i fi căutînd pe aici?

Veni practicantul cocoșat din birou cu o telegramă în mînă și întrebă de senator.

Și de fiecare dată micul Johann își întindea orizontal, de-a curmezișul ușii, brațul îmbrăcat în mîneca albastră împodobită cu o ancoră, scutura din cap și spunea, după o clipă de tăcere, încet și neînduplecat:

- N-are voie nimeni să intre! Papă își face testamentul.

ŞASE

Într-o zi de toamnă, jucându-şi ochii frumoşi într-o manieră aproape feminină, doctorul Langhals spuse:

- Nervii, domnule senator... numai nervii sînt de vină. Şi pe ici pe colo şi circulaţia lasă niţeluş de dorit. Îmi permiteţi să vă dau un sfat? Ar trebui să vă destindeţi puţin anul acesta! Cele cîteva duminici petrecute astă-vară la mare n-au putut face mare lucru, fireşte... Sîntem la sfîrşitul lui septembrie, la Travemünde e încă viaţă, staţiunea nu e cu desăvîrşire pustie. Duceţi-vă la Travemünde, domnule senator, şi mai faceţi niţică plajă. Două-trei săptămîni pot îndrepta multe...

Şi Thomas Buddenbrook se învoi: fie! Cînd ai săi aflară de hotărîrea luată, Christian se oferî să-l însoţească.

- Merg cu tine, Thomas, spuse simplu, dacă n-ai nimic împotrivă...

Şi cu toate că de fapt avea o sută de lucruri împotrivă, senatorul spuse din nou: "Fie!"

Adevărul e că Christian dispunea acum mai mult ca oricînd de timpul său, deoarece, din pricina sănătăţii zdruncinate, se văzuse nevoit să renunţe şi la ultima sa activitate de comerciant: reprezentanţa unei firme de şampanie şi coniac. Din fericire, fantoma omului care în amurg şedea la el pe sofa şi dădea din cap nu-i mai apăruse. Dar "chinul" din coasta stîngă ce se ivea periodic, era dacă se poate, şi mai atroce şi el era însoţit de un întreg şir de alte beteşuguri pe care Christian le observa cu grijă şi, încreţindu-şi nasul, le descria cui se nimerea să-i iasă în cale. Adeseori, ca de altfel şi în trecut, muşchii faringelui refuzau să funcţioneze, încît omul rămînea cu îmbucătura în gît, privind în toate părţile cu ochii săi mici, rotunzi, înfundaţi în orbite. Şi tot ca altădată, era adeseori terorizat de teama nedefinită, dar invincibilă, că de la o clipă la alta limba, gîtlejul, extremităţile şi chiar facultăţile-i mintale ar putea fi lovite de paralizie. Nu era atins în nici o parte de paralizie, e adevărat, dar teama de această infirmitate nu era oare aproape mai rea? Povestea de-a fir-a-păr cum într-o zi, pregătindu-şi ceaiul, apropiase chibritul aprins nu de fierbător, ci de sticla cu spirt, care era destupată, astfel că nu numai el, ci şi ceilalţi locatari ai casei, ba poate şi cei din casele vecine ar fi putut să se prăpădească în chip năprasnic... Era prea-prea. Dar ceea ce povestea cu o minuţiozitate şi o insistenţă şi mai deosebită, făcînd adevărate eforturi pentru a putea fi înţeles cît mai deplin, era această

anomalie monstruoasă pe care și-o descoperise în timpul din urmă: în anumite zile, adică pe o anumită vreme, în anumite stări sufletești, nu putea să vadă o fereastră deschisă fără a fi apucat de dorința groaznică, prin nimic motivată, de a se arunca pe geam afară... Era un impuls sălbatic, pe care abia și-l putea stăpîni, un fel de curaj nebun și disperat! Într-o duminică, pe cînd familia lua masa în Fischergrube, el descrise cum a trebuit să-și adune toate forțele sufletești pentru a se tîrî în patru labe pînă la fereastra deschisă, ca s-o închidă... Dar de data aceasta toată lumea începu să țipe, nimeni nu voia să-l mai asculte.

Asemenea lucruri, și altele de același fel, le constata cu o anumită satisfacție sinistă. Ceea ce însă nu putea nici observa și de care nici nu-și putea da seama, lucrul de care era pur și simplu înconștient și tocmai din această pricină se agrava mereu, era ciudata lipsă de tact ce se accentua an de an. Avea prostul obicei de a spune în cerc familial niște anecdote care cel mult la club se puteau povesti. Dar erau semne vădite că și simțul pudorii fizice i se atrofia. Vrînd să-i arate cumnatei sale, Gerda, cu care era în raporturi de prietenie, ce solid sînt lucrute șosetele lui englezești și să-i dovedească în același timp cît de tare a slăbit, nu se sfii să-și ridice în fața ei pînă peste genunchi, pantalonii largi, cadrilați...

- Uite cît am slăbit... Nu-i ciudat și bător la ochi? spuse mîhnit, încrețindu-și nasul și arătîndu-și țurloiul osos și strîmb în izmana albă de lînă sub care genunchiul uscățiv se contura jalnic...

Renunțase cum s-a mai spus, la orice activitate comercială, dar se căznea să-și umple în vreun fel orele pe care nu le petrecea la club și îi plăcea să accentueze că, în ciuda tuturor piedicilor, niciodată n-a încetat să lucreze. Își lărgea cunoștințele în ce privește limbile străine și, recent, se apucase să învețe, de dragul științei, fără vreun scop practic, chineza, dedicîndu-i cu mult sîrg vreo două săptămîni. Pentru moment se ocupa de "întregirea" unui dicționar englez-german ce i se părea incomplet. Dar fiindcă tot avea nevoie de puțină schimbare de aer și fiindcă și senatorului îi prindea bine puțină societate, ocupația aceasta nu putea să-l rețină în oraș...

Cei doi frați plecară așadar la mare. Sub ploaia ce răpăia pe coșul trăsorii, ei înaintau pe șoseaua numai băltoace, fără a schimba aproape nici un cuvînt. Christian se uita în gol, cu privirile rătăcite, ca și cum ar fi ascultat un zvon suspect. Thomas ședea zgribulit, înfășurat în manta, cu ochii injectați și obosiți, cu mustățile lungi și ascuțite profilîndu-se țepene dincolo de obraji-i albicioși. Ajunseră după-amiază în parcul cazinoului și roțile

scîrîiau pe pietrișul spălat de ploaie. Bătrînul misit Sigismund Gosch ședea pe veranda cu geamuri a clădirii principale și sorbea un grog cu rom. La sosirea lor se ridică, șuierînd printre dinți, apoi frații Buddenbrook se așezară și ei alături, să bea de asemenea ceva cald, în timp ce bagajele le erau urcate în odăi.

Domnul Gosch se afla acolo tot în calitate de vilegiaturist, ca și celelalte cîteva persoane - o familie de englezi, o olandeză solitară, un burlac din Hamburg - care la această oră trăgeau pesemne un pui de somn înainte de *table d'hôte*, deoarece o tăcere de cimitir domnea pretutindeni, întreruptă doar de plescăitul ploii. N-aveau decît! Domnul Gosch, în schimb, nu dormea niciodată ziua. Era fericit să poată ciupi cîteva ore de somn noaptea! Nu-i mergea bine deloc. Prin cura aceasta tardivă, încerca să combată tremurul mîinilor și al picioarelor... fir-ar să fie!... Abia mai putea să țină în mînă paharul cu grog și - mii de draci! - nu mai putea să scrie decît rar de tot, așa că traducerea operelor complete ale lui Lope de Vega înainta tîrîș-grăpiș. Era foarte deprimat și nici în blasfemii nu mai găsea nici o bucurie. "Ducă-se dracului!" devenise vorba lui favorită: o repeta mereu și adeseori fără noimă.

- Și senatorul? Ce are? Cît au de gînd să stea domnii la mare?

- Ah, doctorul Langhals m-a trimis aici din pricina nervilor, răspunse Thomas Buddenbrook. M-am supus, firește, cu toată vremea mizerabilă. Ce nu faci de frica doctorului! Mă simt într-adevăr destul de prost. O să rămîn pînă cînd o să mă întremez puțin.

- Da, de altfel și eu o duc foarte prost, intră în vorbă Christian, cu invidie și amărăciune, pentru că Thomas nu vorbise decît despre persoana sa.

Și era gata să treacă la istoria cu omul care dă din cap, cu sticla de spirt și cu fereastra deschisă, cînd fratele său se ridică și plecă să ia în primire camerele.

Ploaia nu mai contenea. Înmuiase pămîntul și dănțuia în stropi săltăreți pe marea întinsă care, biciuită de vîntul de sud-vest, se retrăgea de la țarm. Un vâl cenușiu acoperea totul. Vapoarele treceau ca niște umbre fantomatice și se pierdeau în zarea spălăcită!

Vizitatorii străini nu se arătau decît la masă. Senatorul îmbrăcat în impermeabil, cu galoșii în picioare, pleca la plimbare cu misitul, iar Christian se înfunda în cofetărie și bea punci suedez în tovărășia domnișoarei de la bufet.

De două-trei ori pe săptămână, în după-amiezele când soarele părea că se îndură să se arate, la *table d'hôte* apăreau câțiva prieteni din oraș, bucuroși să se distreze fără familie: doctorul Giesecke, senatorul, colegul de școală al lui Christian, și consulul Peter Dohlmann care arăta foarte rău, fiindcă își distrusese stomacul prin consumul necumpătat de apă Hunyadi-János. Apoi, îmbrăcați în pardesie, domnii se așezau sub umbrarul de pânză al cofetăriei, față-n față cu pavilionul orchestrei, unde nu se mai cânta, își luau cafeaua, și își digerau cele cinci feluri de mâncare, stînd la taifas și privind spre parcul despuiat de toamnă.

Evenimentele din oraș, ultima inundație când apa pătrunsese în multe pivnițe, iar pe străzile așezate mai la vale se circula cu bărcile, focul ce mistuise un șopron în port, o alegere pentru Senat: iată ce se discuta... Cu o săptămână în urmă fusese ales Alfred Lauritzen de la firma *Sturman & Lauritzen, articole coloniale en gros & en detail*, și senatorul Buddenbrook nu era de acord cu această alegere. Ședea înfășurat în mantaua lui largă cu pelerină, fuma și abia în punctul acesta al conversației găsi de cuviință să facă o remarcă, două. El nu și-a dat votul pentru domnul Lauritzen, spunea, de asta poate fi oricine sigur. Lauritzen e un om foarte onorabil și un excelent comerciant, în privința aceasta nu începe discuție, dar face parte din burghezia mijlocie, buna burghezie mijlocie. Tatăl său scotea încă cu propriile sale mâini heringii sărați din butoi și îi împacheta pentru slujnice... și acum, poftim, un negustor cu bucata, în Senat. Bunicul său, adică al lui Thomas Buddenbrook, se certase cu feciorul lui cel mai mare pentru că acesta se însurase cu o *prăvălie*. Așa era pe atunci.

- Dar nivelul scade, da, nivelul social al Senatului a început să coboare, Senatul se democratizează, dragă Giesecke, și asta nu e bine. Destoinicia în negoț nu e totul și după părerea mea ar trebui să avem pretenții ceva mai ridicate și de aici înainte. Îl vezi pe Alfred Lauritzen, cu picioarele lui mari, cu mutra lui de marinar, în Senat?... E supărător... nu știu de ce, dar e supărător. Ce vrei? E un lucru lipsit de stil, fără gust.

Dar senatorul Giesecke se simți cam atins. La urma urmei, nici el nu era decît fiul unui comandant de pompieri... Nu, meritul trebuie răsplătit. În definitiv de aceea sîntem republicani...

- De altfel ai face mai bine să fumezi mai puțin, Buddenbrook. Altfel nu te alegi cu nimic din aerul de mare.

- Ai dreptate, uite că mă opresc, spuse Thomas Buddenbrook, aruncînd mucul de țigară și închise ochii.

Ploaia se porni din nou, fără milă, învăluind orizontul, conversația înainta târăgănat, alene. Cineva aduse vorba despre ultimul scandal din oraș, o falsificare de poliță, despre autorul ei, angrosistul Kassbaum de la firma *P. Philipp Kassbaum & Co.*, care în momentul de față era la răcoare. Domnii vorbeau fără patimă. Constatară că domnul Kassbaum făcuse o prostie și rîseră scurt, dînd din umeri. Senatorul Giesecke povesti că angrosistul își păstrase totuși umorul. La noul său domiciliu el ceruse numaidecît o oglindă de toaletă, căci așa ceva nu se găsea în celulă. "O să stau aici nu un an, doi, ci ani și ani - spusese omul - cum vreți să mă descurc fără oglindă?" Fusesse, ca și Christian Buddenbrook și Andreas Giesecke, elev al răposatului Marcellus Stengel.

Fără a clipi măcar, domnii rîseră din nou, scurt, pe nas. Sigismund Gosch comandă un grog cu o intonație care parcă voia să spună: "La ce mai e bună și zdreanță asta de viață?..." Consulul Dohlmann se declară pentru o sticlă de *aquavit*, iar Christian se întoarse tot la punciul suedez pe care senatorul Giesecke îl comandă pentru sine și pentru el. Nu trecu multă vreme și Thomas Buddenbrook începu să fumeze iar.

Și oamenii continuau să vorbească pe același ton leneș, disprețuitor, cu sceptică nepăsare, flegmatici, posomorîți de atîta mîncare, de băutură și de ploaie, despre afaceri, despre negoțul fiecăruia în parte. Dar nici această temă nu învioră pe nimeni.

- A, nu e nici o bucurie, spuse cu inima grea, dezgustat, Thomas Buddenbrook, rezemîndu-și capul de speteaza scaunului.

- Și dumneata, Dohlmann? întrebă senatorul Giesecke, căscînd. Te-ai dedat cu totul la rachi, ai?

- Cum vrei să iasă fum dacă nu arde focul? răspunse consulul. Trec din an în Paști pe la birou. Cînd ai părul scurt, te piepteni ușor.

- Și toate afacerile grase sînt în mîinile firmei *Strunck & Hagenstmm*, remarcă cu melancolie misitul Gosch, proțăpindu-și un cot pe masă și proptindu-și în palmă capul lui de bătrîn răutăcios.

- Nu poți să mai împruți o grămadă de gunoi împruțit, spuse consulul Dohlmann, folosind dinadins fraza vulgară al cărei cinism dezesperant trebuia să-i indispună pe toți. Și dumneata Buddenbrook, mai miști ceva?

- Nu, răspunse Christian. Nu mai pot. Și cu pălăria trasă strîmb pe frunte, fără nici o introducere, îndemnat doar de atmosfera generală și de nevoia de a o accentua, începu să vorbească despre biroul lui din Valparaiso și despre Johnny Thunderstorm... Era o dogoare!... Dumnezeule!... Să lucrăm? *No*,

sir, precum vedeți, *sir!*... Și toți băieții i-au suflat șefului câte o gură de fum în obraz. Dumnezeu!...

Mimica, mișcările lui exprimau de minune lenea, insolentă și provocatoare, de haimana simpatică. Fratele său stătea nemișcat.

Domnul Gosch încercă să-și ducă grogul la gură, îl puse din nou pe masă, şuierînd, izbi cu pumnul în brațul recalcitrant, apoi apucă din nou paharul, îl ridică iar spre buzele-i subțiri, vărsă mai bine de jumătate din lichid și restul îl dădu furios, dintr-o dată pe gît.

- Fugi de-acolo cu tremuriciul dumitale, Gosch! zise Dohlmann. Aș vrea să văd ce ai face dacă ai fi în locul meu. Afurisita asta de Hunyadi-János... Aș crăpa dacă n-aș bea câte un litru în fiecare zi, iar dacă beau, crap și mai și. Știi dumneata ce înseamnă să nu-ți poți termina niciodată, nici măcar într-o singură zi, dejunul?... Vreau să spun: să simți că te apasă în burtă?...

Și dădu cîteva amănunte dezgustătoare în legătură cu starea sănătății sale. Christian îl asculta cu interes înflorat, cu nasul încrețit, și drept răspuns îi servi o descriere succintă, dar substanțială a propriilor sale "chinuri".

Ploaia se înteeți din nou. Curgea îndesat, cu o precizie liniară și vîjîitul ei implacabil, pustiu și deznădăjduit umplea de monotonie tăcerea parcului.

- Ei da, viața e un putregai, spuse senatorul Giesecke care băuse foarte mult.

- Aș vrea să nu mai fiu pe lume, adăugă Christian.

- Dă-o dracului! încheie domnul Gosch.

- Iat-o și pe Fiken Dahlbeck, zise senatorul Giesecke.

Era proprietara grajdului de vaci. Ducea un șîstar de lapte și trecînd prin fața domnilor, le dădu binețe zîmbind. Să tot fi avut vreo patruzeci de ani; era trupeșă și obraznică.

Senatorul Giesecke o privea cu ochi sălbatici.

- Ce sîni! exclamă el, iar consulul Dohlmann adăugă o glumă obscenă peste măsură, primită de ceilalți cu același rîs scurt, nazal și disprețuitor.

Apoi fu chemat chelnerul care-i servise.

- Eu am dat gata o sticlă, Schroder, spuse Dohlmann. Ar fi cazul să facem socoteala. Că o dată tot trebuie să plătim. Și dumneata Christian? Ei, pentru dumneata o să plătească Giesecke.

Dar în clipa aceasta senatorul Buddenbrook prinse viață, înfășurat în mantaua cu pelerină, cu mîinile pe genunchi, cu țigara în colțul gurii, stătuse tot timpul aproape absent, dar de data aceasta se ridică brusc și spuse tăios:

- N-ai bani la tine, Christian? Atunci dă-mi voie să plătesc *eu* fleacul ăsta. Își deschiseră umbrelele și ieșiră de sub acoperișul de pînză, să se plimbe puțin.

Din cînd în cînd, doamna Permaneder venea să-și vadă fratele. În asemenea zile făceau cîte o plimbare pînă la "Stîncă pescărușilor" sau la "Templul mării". Din nu se știe ce pricini plimbările acestea stîrneau de fiecare dată în sufletul Antoniei Buddenbrook o dispoziție vag revoluționară și plină de însuflețire. Ea proclama în repetate rînduri libertatea și egalitatea tuturor oamenilor, respingea fără multă vorbă orice deosebire de clasă socială, rostea cuvinte aspre împotriva privilegiilor și arbitrarului și cerea ritos ca meritul să fie răsplătit cu dreptate. Apoi trecea la viața ei. Vorbea bine, și-i făcea o adevărată plăcere fratelui său. De cînd se știa pe lume, ființa aceasta fericită nu fusese nevoită să înghită nimic, nici să uite în tăcere cea mai mică jignire. Nu lăsa fără răspuns nici lingușirile, nici ofensele pe care i le aducea viața. Într-un torent de cuvinte banale, de o copilărească gravitate, care-i satisfăcea însă pe deplin nevoia de comunicare, ea își mărturisea toată fericirea, toate supărările. Stomacul ei nu era tocmai sănătos, dar inima-i era ușoară și fericită, mai mult decît credea ea însăși. N-o mistuiau cuvinte nerostite, n-o apăsau experiențe tănuite. Și de aceea nici trecutul nu era o povară pentru ea. Știa că avusese o soartă agitată și aspră, dar asta nu lăsase nici o urmă de melancolie și oboseală în sufletul ei și la drept vorbind nici nu credea în această soartă grea, dar fiindcă faptul era cunoscut de toată lumea, Antonie îl exploata, lăudîndu-se cu el, comentîndu-l cu un aer grozav de important... Se pomenea ocărînd, strigînd cu sfîntă indignare numele acelora care avuseseră un rol nefast în viața ei și prin urmare și în viața familiei Buddenbrook și al căror număr crescuse considerabil cu timpul.

- Trieschke-plîngărețul! striga ea, Grünlich! Permaneder! Tiburtius! Weinschenk! Familia Hagenström! Procurorul general! Riekchen Severin! Ce pungași, Thomas! Dar nu-i nimic, Dumnezeu o să-i pedepsească o dată și o dată. *Asta o cred cu tărie.*

Cînd ajunseră la "Templul mării", amurgul cobora; toamna era înaintată. Stăteau într-una din cabinele deschise spre golf, în care mirosea a lemn, ca în orice cabină de la băi și ai cărei pereți negeluiți erau acoperiți de inscripții, inițiale, inimi, versuri. Așezați unul lîngă altul, ei priveau dincolo de panta verde și umedă, dincolo de fișia îngustă și pietroasă de plajă, la marea tulbure și agitată.

- Ce valuri mari..., spuse Thomas Buddenbrook. Vin și se sfarmă, vin și se sfarmă, unele după altele, fără sfârșit, și fără țință, pustii și nebune. Și totuși ele te liniștesc și te mângâie, ca tot ce e simplu și necesar. Mi-e tot mai dragă marea... Poate că altădată preferam munții numai fiindcă erau mai departe. Acum nu mai mi-e dor de ei. Cred că mi-ar fi frică și rușine în munți. Sînt prea semeți, prea capricioși și variați... e sigur că m-aș simți umilit în fața lor. Dar ce fel de oameni sînt aceia care preferă monotonia mării? Cred că sînt oameni care au observat prea îndelung și prea adînc cît de complicate sînt procesele lăuntrice pentru a nu cere înainte de toate cel puțin un lucru celor exterioare: simplitate... Faptul că la munte trebuie să urci voinicește, în timp ce la mare te odihnești tolănit pe plajă, este de cea mai mică însemnătate. Dar eu știu cîtă deosebire există între privirile ce admiră munții și acelea care contemplează marea. Ochii siguri, dîrji, fericiți și plini de spirit întreprinzător, de energie și de poftă de viață zboară din pisc în pisc, dar pentru a visa în fața acestei nemărginite întinderi de ape care își rostogolește valurile cu un fatalism mistic, năruitor, trebuie să ai o privire învăluită, deznădăjduită, atotștiutoare, care a coborît cîndva, undeva, în adîncuri de triste vîrtejuri... Sănătate și boală: asta-i deosebirea, ne cățărăm răzbătători prin minunata diversitate a formelor accidentate, amețitor de înalte, prăpăstioase, pentru a ne pune la încercare forța vitală din care încă n-am irosit nimic. Dar cînd sîntem obosiți de vîrtejurile din propriul nostru suflet, vasta simplitate a lucrurilor din afară ne odihnește.

Doamna Permaneder tăcea, intimidată și neplăcut impresionată, cum tac oamenii de treabă cînd într-o societate cineva se apucă să vorbească despre cine știe ce probleme serioase și profunde. Lucrurile acestea nu se spun, se gîndi ea, cătînd cu hotărîre în depărtări, de teamă să nu întîlnească privirea fratelui său. Și ca și cum ar fi vrut să-i ceară, tacit, iertare, că îi e rușine pentru el, îl luă de braț.

ȘAPTE

Venise iarna, trecuse și Crăciunul. Era în luna ianuarie, ianuarie 1875. Zăpada ce acoperea trotuarele ca o masă bătută, amestecată cu nisip și cenușă, era adunată pe marginea caldarîmului în grămezi înalte ce deveneau tot mai cenușii, mai scobite și mai poroase, pe măsură ce aerul se încălzea. Pavajul era umed și murdar și de pe streșinile acoperișurilor țuguiate cădeau picuri. Dar deasupra caselor cerul de un albastru delicat se întindea imaculat și parcă miliarde de atomi de lumină sclipeau în azur, jucăușe ca niște cristale...

În centrul orașului lumea forfotea, fiindcă era sîmbătă seara, într-o zi de iarmaroc. Pe sub arcadele gotice ale Primăriei se întindeau tejghelele măcelarilor care cîntăreau marfa cu mâini pline de sînge. În piața propriu-zisă, în jurul fîntîinii, se vindea pește. Cu mâinile vîrîte în manșoane jerpelite, precupețe grase ședeau cu căldări de mangal la picioare, păzindu-și prizonierii umezi și reci și invitînd zgomotos bucătăresele și gospodinele, care treceau în sus și în jos, să se oprească, să cumpere. Nimeni n-avea de ce se teme că va fi înșelat, oricine putea fi sigur ca marfa e proaspătă, fiindcă aproape toți peștii erau încă vii. Și erau niște pești cărnoși și grași de-ți era mai mare dragul!... Unii o duceau chiar bine. Înotau, cam strîmtorați ce-i drept, dar voioși totuși, în gălețile cu apă și nu-i supăra nimeni. Alții însă zăceau pe scînduri cu ochii holbați înspăimîntător, mișcînd din bronhii, încăpățînîndu-se să-și prelungească viața chinuită, izbind vîrtos și disperat din coadă, pînă cînd o mîna îi înșfăca și un cuțit ascuțit și însîngerat le tăia gîtlejul, hîrșîind. Țipari lungi și grași se răsuceau, se încolăceau transformîndu-se în figuri fantastice. Crapi negri din Marea Baltică mișunau în niște putini adînci. Uneori cîte o plătică mai voinicoasă se contracta spasmodic și înnebunită de groază sărea de pe scîndură pe caldarîmul lunecos, plin de gunoaie, încît stăpîna ei trebuia să alerge după ea și s-o readucă la datorie, dojenind-o aspru...

În Breite Strasse, pe la amiază, circulația era foarte vie. Școlari cu ghiozdanele în spinare veneau în cete, umpleau atmosfera cu rîsetele și sporovăială lor și se băteau cu zăpada topită pe jumătate. Practicanți de la întreprinderi comerciale, din familii bune, cu chipie de marinari danezi, sau îmbrăcați elegant după moda englezească, treceau demni cu servieta la subsuoară, mîndri de a fi scăpat de liceul real. Cetățeni serioși, cu barba

sură, cu merite excepționale, cu o expresie care vădea neclintite sentimente național-liberale, bocăneau cu bastoanele pe trotuar, privind cu atenție la fațada Primăriei, îmbrăcată în plăci lucioase smălțuite, și la cele două santinele de la intrarea principală. Căci Senatul era în ședință. Cei doi infanteriști, îmbrăcați în mantale, cu arma pe umăr, măsurau cu pași cadențați distanța reglementară, călcând nepăsători prin zăpada murdară, topită. Se întâlneau la mijloc, în fața intrării, se priveau ochi în ochi, schimbau o vorbă, două, apoi se despărțeau, urmîndu-și fiecare drumul în direcții opuse. Cînd se apropia vreun ofițer cu gulerul mantalei ridicat și cu mîinile în buzunar, urmărind vreo duduie și în același timp lăsîndu-se admirat de tinerele doamne de bună condiție, cei doi soldați se postau în fața gheretelor, își controlau din cap pînă în picioare ținuta și prezentau arma pentru onor... Mai trebuia să treacă multă vreme pînă vor putea da onorul senatorilor, la ieșire. Ședința a început de trei sferturi de oră. S-ar putea să fie schimbați pînă atunci...

Dar deodată unul din cei doi soldați auzi din interiorul clădirii un șuierat surd, discret și în aceeași clipă văzu lucind în poartă fracul roșu al aprodului Uhlefeldt care apăru foarte grăbit în prag cu tricorn pe cap și sabie de gală la șold.

- Atenție! spuse el cu vocea scăzută, apoi se retrase tot atît de zorit, în timp ce dinăuntru se și auzeau pași apropiindu-se și coborînd lespezile răsunătoare...

Cu grumajii înțepenii, umflîndu-și pieptul, infanteriștii făcură front, își lipiră călcîiele, își lăsară arma la picior, apoi o prezentară pentru onor, cu cîteva mișcări rapide și precise. Printre ei trecu, destul de grăbit, ridicîndu-și jobenul, un domn de statură abia mijlocie, cu obrajii albicioși, cu mustățile ascuțite, foarte lungi, și care-și ținea puțin ridicată una din sprîncenele blonde. Senatorul Thomas Buddenbrook părăsea azi Primăria cu mult înainte de închiderea ședinței.

O apucă spre dreapta, deci nu spre casă. Într-o ținută corectă, de o curățenie și o eleganță impecabile, cu mersul caracteristic cam săltăreț, senatorul înainta pe Breite Strasse, nevoit să salute mereu în dreapta și în stînga. Purta mănuși de piele albă și își ținea sub brațul stîng bastonul cu mîner de argint. De sub reverele groase ale blănii i se vedea cravata albă de frac. Dar fața lui îngrijită trăda o noapte de insomnie. Mai mulți trecători observară că ochii-i înroșiți i se umplură deodată de lacrimi și că omul își ținea buzele închise într-un fel cu totul ciudat și prudent, schimonosindu-le.

Uneori înghițea, ca și cum gura i-ar fi fost plină de un lichid și din jocul mușchilor ce-i îmbrăcau obrazii și tâmplele, se vedea că își încleștează maxilarele.

- Ce-i asta, Buddenbrook, o ștergi de la ședință? Asta e ceva nou! îl apostrofă la intrarea în Muhlenstrasse cineva pe care el nu-l văzuse.

Era Stephan Kistenmaker, răsărit ca din pământ, prietenul și admiratorul lui Thomas, care, în privința problemelor de interes public, își însușea toate opiniile lui Buddenbrook. Avea o barbă retezată rotund, ce-i încărunțea, sprâncenele grozav de stufoase și un nas lung, poros. Cu câțiva ani în urmă, după ce câștigase o grămadă de parale, se retrăsese din comerțul cu vin, pe care acum îl ducea mai departe pe cont propriu, fratele său, Eduard. De atunci trăia din rente, dar cum în fond îi era puțin rușine de această situație, își dădea veșnic aerul unui om copleșit de treburi. "Mă istovesc, spunea, trecându-și mîna prin părul cărunt, ondulat cu fierul. Dar ce rost avem pe pământ decît să ne istovim?" Stătea ceasuri întregi la bursă, gesticulînd cu importanță, fără a avea nici o treabă acolo. Deținea o serie întreagă de funcțiuni neînsemnate. Recent fusese ales director al băilor comunale. Era deopotrivă de zelos ca jurat, ca misit, ca executor testamentar și își ștergea întruna fruntea de sudoare...

- Ședința e în toi, Buddenbrook, spuse din nou, și tu pleci la plimbare?

- A, tu ești? Întrebă cu voce scăzută senatorul, mișcîndu-și în silă buzele... Minute-n șir nu văd nimic. Am niște dureri nebune...

- Dureri? Ce fel?

- Măselele... de ieri. Toată noapta n-am închis un ochi... N-am fost încă la doctor, fiindcă înainte de masă am avut de lucru la birou și n-am vrut să lipsesc nici de la ședință. Dar nu mai pot și acum mă duc la Brecht...

- Unde te doare?

- Aici la stînga, jos. O molară... Găunoasă, firește... E insuportabil... La revedere, Kistenmaker! Înțelege că sînt grăbit...

- Și crezi că eu *nu*? Nu-mi văd capul de treburi... La revedere! Grabnică însănătoșire! Scoate-o! Afară cu ea numaidecît! E cel mai bun lucru...

Thomas Buddenbrook își continuă drumul, strîngîndu-și fălcile, deși asta îi făcea și mai rău. Era o durere violentă arzătoare, ascuțită, o tortură perfidă care plecînd de la măseaua bolnavă îi prinsese toată partea stîngă a maxilarului inferior. Inflamația izbea cu ciocănele de foc. Fața i se aprinsese de febră și îi dădură lacrimi în ochi. Noaptea de insomnie îi zdruncinase

nervii îngrozitor. Mai adineauri trebuise să facă un adevărat efort pentru a putea vorbi, căci vocea era cât pe ce să i se stingă.

În Muhlenstrasse el intră într-o casă vopsită în ulei de culoare brun-gălbui și urcă la etajul întâi unde pe o placă de metal se putea citi inscripția *Brecht, dentist*. Nici n-o văzu pe jupîneasa care-i deschisese. Pe coridor plutea o boare caldă de biftec și de conopidă. Apoi deodată aspiră aerul cu miros pătrunzător al sălii de așteptare unde fusese introdus.

- Luați loc... o zegondă..., cîrîi un glas de babă.

Era Josephus care din colivia-i sclipitoare așezată în fundul încăperii îl măsura pieziș și răutăcios, cu ochii lui mici și veninoși.

Senatorul se așeză la masa rotundă și încercă să se distreze cu glumele dintr-o colecție din *Fliegende Blätter*, apoi închise cu scîrbă volumul, își apăsă pe obraz mînerul rece de argint al bastonului, își închise ochii care-i ardeau și gemu. În odaie era liniște, numai Josephus mușca din gratiile coliviei, făcîndu-le să trosnească și să scîrîie. Domnul Brecht se simțea obligat să-i lase pe clienți să aștepte, chiar cînd nu era ocupat.

Thomas Buddenbrook se ridică brusc și bău un pahar cu apă din carafa așezată pe o mescioară; lichidul avea miros și gust de cloroform. Apoi deschise ușa dinspre coridor și îi strigă pe un ton iritat domnului Brecht să facă bine să se grăbească puțin, dacă nu e reținut de ceva absolut urgent. Are dureri mari.

În ușa cabinetului apărură numaidecît mustățile cărunte, nasul coroiat și fruntea pleșuvă a dentistului.

- Poftim! spuse domnul Brecht.

- Poftim! cîrîi și Josephus.

Senatorul intră, fără să rîdă. E un caz grav, se gîndi domnul Brecht, pălind...

Străbătură cu pași grăbiți încăperea luminoasă, îndreptîndu-se spre scaunul mare, mobil, cu perniță pentru cap și brațe îmbrăcate în pluș verde, care stătea în fața uneia dintre cele două ferestre. În timp ce se așeza, Thomas Buddenbrook îi explică dentistului pe scurt despre ce este vorba, apoi își lăsă capul pe spate și închise ochii.

Domnul Brecht manevră puțin scaunul, apoi, cu ajutorul unei oglinjoare și al unui bețișor de metal, se apucă să examineze dintele. Mîna-i mirosea a săpun de migdale, răsuflarea a biftec și conopidă.

- Trebuie să procedăm la extracție, spuse după un răstimp, pălind și mai tare.

- Procedați, procedați, răspunse senatorul strângînd și mai puternic din pleoape.

Urmă o pauză. Domnul Brecht prepara ceva în fața unui dulap și își căuta instrumentele. Apoi se întoarse din nou la pacient.

- Am să vă fac un mic badijonaj, spuse el.

Și imediat trecu la executarea acestei hotărîri, ungînd gingia din plin, cu un lichid ce mirosea pătrunzător.

Apoi cu glas domol și blînd îl rugă pe pacient să nu se miște și să-și deschidă gura larg de tot. În sfîrșit, se apucă de lucru.

Thomas Buddenbrook se încleșta cu amîndouă mîinile de brațele de pluș ale scaunului. Abia simți atingerea cleștelui care-i apucă maseaua, dar judecînd după pîrîitul din gură și după presiunea crescîndă, tot mai dureroasă și mai sălbatică, ce-i cuprinsese capul întreg, înțelese că lucrurile își urmează cursul. Ce o vrea Dumnezeu, se gîndi. Trebuie să trec și hopul ăsta. Chinul crește, crește la nesfîrșit, e insuportabil, o adevărată catastrofă, devine o durere nebună, inumană, ce-ți spintecă creierii și te face să urli... Dar după aceea am scăpat; n-am încotro, trebuie să aștept și să rabd.

Totul dură vreo două-trei secunde. Thomas Buddenbrook simțea în tot trupul efortul dentistului care, tremurînd, îl trase puțin de pe scaun, apoi auzi un zgomot ușor, ca un țuit, ieșind din gîtlejul domnului Brecht... Urmă o izbitură înfiorătoare, o zguduitură, de parcă și-ar fi frînt gîtul, însoțită de un trosnet și de un pocnet scurt. Deschise repede ochii... Apăsarea dispăruse, dar capul îi vuia, durerea sfredelea cu înverșunare maxilarul inflammat ce fusese chinuit cu atîta brutalitate. Simțea lămurit că aceasta nu era adevărata rezolvare a problemei, cea urmărită de ei, ci o catastrofă prematură, care nu făcea altceva decît să înrăutățească situația... Domnul Brecht se trăsese înapoi. Palid ca un mort, rezemîndu-se de dulapul cu instrumente, el spuse:

- Coroana... Bănuiam.

Cum gingia îi era o rană, Thomas Buddenbrook scuipă puțin sînge în talerul albastru de lîngă el. Apoi, pe jumătate inconștient, întrebă:

- Ce bănuiați? Ce-i cu coroana?

- S-a rupt coroana, domnule senator... Mă temeam eu... Dintele e putred de tot... Dar era de datoria mea să fac o încercare...

- Și acum?

- Lăsați-vă în seama mea, domnule senator...

- Ce e de făcut?

- Trebuie scoase rădăcinile. Cu ajutorul unei pîrghii... Sînt patru...
- Patru? Va să zică e nevoie de patru ședințe și de patru extracții?
- Din păcate.
- Ei, pentru astăzi, ajunge! spuse senatorul și deși vru să se ridice degrabă, continua să șadă, lăsîndu-și capul pe spate. Dragul meu, nu cere mai mult decît poate îndura omul, spuse. Nu mă prea simt în puteri... Pentru azi, am terminat, în orice caz... vrei să fii bun să deschizi o clipă fereastra?

Domnul Brecht făcu ce i se ceruse, apoi răspunse:

- M-aș bucura nespus, domnule senator, dacă ați putea trece pe la mine mîine sau poimîine, la orice oră, și am amîna operația pînă atunci. Mărturisesc că eu însumi... Acum o să-mi permit să vă mai fac o spălătură și un badijonaj pentru a vă potoli provizoriu durerile...

Făcu o spălătură și badijonajul, apoi senatorul pleca. Domnul Brecht, cu fața albă ca cearșaful, îl însoți pînă la ușa, dînd compătimitor din umeri; în această mișcare își consumă ultimele resturi de putere...

- O zegondă... poftim! strigă Josephus în timp ce domnii treceau prin sala de așteptare, și continuă să strige și cînd Thomas Buddenbrook cobora scările.

Cu ajutorul unei pîrghii... da, da, asta va fi mîine. Și acum? Să ajungă acasă, să se culce, să încerce să doarmă. Durerea nevralgică parcă amortise, nu mai simțea în gură decît o arsură înăbușită, grea. Acasă deci... Trecea încet pe străzi, răspunzînd mecanic la salutarile ce i se adresau, cu ochii îngîndurați, nesiguri, ca și cum s-ar fi întrebat ce-i cu el.

Ajunse în Fischergrube și începu să coboare pe trotuarul din stînga. După douăzeci de pași îl apucă greața. O să trebuiască să intru în localul de peste drum să iau un coniac, își zise el și păși pe caldarîm. Cînd ajunse în mijlocul străzii i se întîmplă următorul lucru: avu senzația precisă că o putere irezistibilă i-a înșfăcat creierii și îi învîrtește cu o iuțeală crescîndă, înspăimîntătoare, în cercuri concentrice, la început mari, apoi mai mici, din ce în ce mai mici, și la urmă îi izbește fără milă de miezul de piatră dură al acestor spirale... cu o forță nemăsurată, o forță brutală și înfiorătoare. Schiță incomplet o mișcare de rotație și se prăbuși cu brațele întinse pe pavajul umed.

Cum strada era foarte povîrnită, partea de sus a trupului îi ajunse mult mai la vale decît picioarele. Căzuse cu fața în jos și în curînd începu să se întindă sub el o băltoacă de sînge. Pălăria i se rostogoli departe de caldarîm. Blana era stropită de noroi și zăpadă topită. Mîinile-i cu mânuși albe zăceau

întinse în băltoacă. Aşa a zăcut şi aşa a rămas pînă cînd au venit cîţiva oameni şi l-au întors pe spate.

OPT

Doamna Permaneder urca scara principală, ridicându-și cu o mână rochia lungă, și cu cealaltă ținându-și lipit de obraz manșonul mare, cafeniu. Mai mult se precipita și se poticnea decît urca, pălăria înaltă, legată sub bărbie îi era așezată strîmb pe cap, obrajii-i ardeau și buza-i superioară puțin proeminentă era îmbrobonită de sudoare. Deși nu se întîlnise cu nimeni, vorbea întruna în timp ce înainta grăbită și din cînd în cînd, din șoaptele ei se desprindea brusc cîte un cuvînt căruia teama îi dădea glas...

- Nu e nimic... zicea. Nu e nimic grav... Bunul Dumnezeu nu poate îngădui așa ceva... El știe ce face, *asta* e credința mea neclintită... Nu e, de bună seamă, nimic... Ah, Doamne, am să mă rog zi și noapte...

Vorbind în neștire și spunînd de frică lucruri pur și simplu fără noimă, se năpusti pe scara etajului al doilea, de-a lungul coridorului...

Ușa anticomunei era deschisă și cumnată-sa îi ieși în întîmpinare.

Fața palidă și frumoasă a Gerdei Buddenbrook era schimonosită de groază și dezgust și ochii-i propiați, căprui, împrejmuiți de umbre viorii, priveau clipind cu mînie, tulburați, scîrbiți. Cînd o recunosc pe doamna Permaneder, îi făcu repede semn cu brațele întinse și o îmbrățișa, lăsîndu-și capul pe umărul ei.

- Gerda, Gerda, ce este? strigă doamna Permaneder. Ce s-a întîmplat?... Ce înseamnă asta?... A căzut cum spune lumea?... Și-a pierdut cunoștința?... Ce-i cu el?... Bunul Dumnezeu nu va îngădui cea mai mare nenorocire... Spune-mi repede, ai milă...

Dar nu obținu numaidecît un răspuns. Simțea numai că Gerda se înfioară din cap pînă-n picioare. Apoi desluși un freamăt de șoapte prin preajma umărului...

- În ce stare era, murmură Gerda, cînd l-au adus. O viață întreagă nimeni n-a văzut un fir de praf pe hainele lui. E o batjocură, o infamie, să sfîrșească *astfel!*...

Se auzi un zgomot înăbușit. Ușa cabinetului de toaletă se deschise și la pervazul ei se ivi Ida Jungmann, cu șorț alb, cu o farfurie în mînă. Și ea avea ochii roșii. Zărind-o pe doamna Permaneder, se dădu la o parte, cu capul înclinat, pentru a-i face loc. Bărbia-i tremura zbîrcită.

Perdelele mari, înflorate, se unduiră din pricina curentului de aer cînd Tony, urmată de cumnată-sa, intră în odaia de culcare. Un val de miros de

acid fenic, de eter și de alte medicamente se revărsă spre ele. În patul lat de mahon, sub plapuma roșie, Thomas Buddenbrook, îmbrăcat într-o cămașă de noapte brodată, zăcea pe spate. Ochii lui pe jumătate deschiși erau stinși și dați peste cap, pe sub mustățile răvășite buzele se mișcau bâiguind și din când în când sunete guturale îi ieșeau din gât. Tînărul doctor Langhals se aplecă asupra lui, îi ridică de pe față un pansament însîngerat și înmuie un altul într-o cupă mică ce stătea pe noptieră. Apoi își puse urechea pe pieptul bolnavului și îi pipăi pulsul.. La picioarele patului, pe un taburet, ședea micul Johann, își răsucea cravata de marinar și asculta cu o expresie visătoare sunetele pe care le scotea tatăl său. Hainele năclăite zăceau undeva pe un scaun.

Doamna Permaneder se ghemui lîngă pat, apucă mîna rece și grea a fratelui său și se uită țintă la fața lui... începea să înțeleagă că, indiferent dacă știe sau nu ce face, Dumnezeu ține cu tot dinadinsul să se întîmple "ce-i mai rău".

- Tom! se jeluia ea. Nu mă mai cunoști? Cum te simți? Vrei să ne părăsești? Nu, nu-i așa? Ah, asta *nu* se poate, nu se poate...!

Nu urmă nimic ce ar fi putut semăna cu un răspuns. Tony își ridică ochii spre doctorul Langhals, implorîdu-i ajutorul. Acesta stătea în picioare și își ținea plecați frumoșii săi ochi; fața lui exprima, nu fără oarecare înfumurare, voința însăși a bunului Dumnezeu.

Ida Jungmann intră din nou, să ajute unde mai era nevoie. Bătrînul doctor Grabow cu fața lungă și blîndă veni și el, strînse mîna tuturor, apoi se uită, dînd din cap, la bolnav; și făcu exact ceea ce făcuse doctorul Langhals... Știrea se răspîndise cu iuțeala vîntului în tot orașul. Jos, la intrare se suna întruna și întrebările despre starea senatorului pătrundeau pînă la dormitor. "Neschimbata, neschimbata"... toată lumea primea același răspuns.

Cei doi doctori erau de părere că pentru noapte trebuie adusă neapărat o soră de caritate. Fu chemată sora Leandra. Și ea veni. Cînd intră, fața ei nu lăsa să se vadă nici urmă de mirare sau de spaimă. Și de data aceasta, ea își așeză la o parte, cu liniște, tașca de piele, boneta și pelerina și cu mișcări blînde și afectuoase se apucă de treabă.

Micul Johann șezu ceasuri întregi pe taburet, înregistrînd tot și ascultînd sunetele guturale. De fapt trebuia să se ducă la meditația de aritmetică, dar își dădea seama că în fața evenimentelor ce se petreceau aici, trebuia să amuțească și omul în haine de camgarn. Și la pregătirea lecțiilor se gîndi doar în treacăt și cu ironie... Uneori, cînd doamna Permaneder venea la el și

îl îmbrățișa, lui Hanno îi dădeau lacrimile, dar în cea mai mare parte a timpului clipea cu ochii uscați, îngîndurat, cu o expresie de dezgust și respira neregulat și prevăzător, ca și cum ar fi așteptat mirosul acela străin și totuși atît de familiar...

Pe la orele patru, doamna Permaneder luă o hotărîre. Îl rugă pe doctorul Langhals să o urmeze în odaia de alături, îl privi ținîndu-și brațele încrucișate, dîndu-și capul pe spate și încercînd în același timp să-și proptească bărbia ta piept.

- Domnule doctor, spuse ea, un lucru vă stă în putere și eu acest lucru vi-l cer. Spuneți-mi adevărul curat! Sînt o femeie călită de viață... Am învățat să pot privi ta față adevărul, credeți-mă!... Fratele meu va mai fi în viață mîine? Vă rog să-mi vorbiți deschis.

Doctorul Langhals își întoarse privirea, își cercetă cu atenție unghiile și începu să-i vorbească despre slăbiciunea omenească, despre imposibilitatea de a ști dacă fratele doamnei Permaneder va apuca ziua de mîine sau va fi chemat la Cer în clipa următoare...

- Atunci îmi dau seama ce am de făcut, zise ea. Și ieșind din odaie, trimise pe cineva să-l cheme pe pastorul Pringsheim.

Preotul sosi în ținuta de toate zilele, fără dantele la gît, dar în talar lung, o măsură cu o privire glacială pe sora Leandra și se așeză lîngă pat, pe scaunul pe care cineva îl împinsese spre el. Îl rugă pe bolnav să-l recunoască și să-l asculte puțin și fiindcă această încercare nu dădea roade, se adresă direct lui Dumnezeu, invocîndu-L în dialect franconian stilizat, vorbindu-i cu voce bine modulată, în cuvinte cînd șoptite, cînd puternic accentuate, în timp ce pe fața lui fanatismul sumbru alterna cu extazul suav... Sunetul "r" îl pronunța într-un mod foarte personal, rostogolindu-l, atît de unsuros și de neted prin cerul gurii încît, ascultîndu-l, micul Johann avea impresia lîmpe de că înainte de a pleca de acasă, sfinția sa a băut o cafea și a mîncat chifle cu unt.

Spunea că el și cei de față nu se mai roagă pentru viața acestui om scump și iubit, deoarece cu toții văd că hotărîrea sfîntă a Domnului este de a-l chema la dînsul. Nu mai imploră deci decît darul unui sfîrșit lin... Apoi rosti, cu accente impresionante două rugăciuni obișnuite în asemenea împrejurări și se ridică. Strînse mîna Gerdei Buddenbrook și a doamnei Permaneder, cuprinse cu amîndouă mîinile capul micului Johann, privi un minut, tremurînd de emoție dureroasă și de simpatie, la genele acelea

coborâte, o salută pe Ida Jungmann; o măsură cu aceeași privire rece pe sora Leandra și se retrase.

Doctorul Langhals plecase acasă pentru un scurt răstimp. Când se întoarse, găsi totul în vechea stare. Schimbă numai câteva cuvinte cu îngrijitoarea și plecă din nou. Doctorul Grabow mai făcu de asemenea o scurtă vizită, se uită blînd în dreapta și în stînga și plecă și el. Cu ochii stinși, Thomas Buddenbrook continua să-și miște buzele și să scoată sunete guturale.

Se însera. Afară o dungă roșie se ivi pe cerul amurgit de iarnă, strecurîndu-se pe fereastră; ea lumină blînd hainele stropite de noroi, care atîrnau pe un scaun, într-un colț.

La orele cinci, doamnei Permaneder îi veni o idee nechibzuită. Șezînd lîngă pat, față-n față cu cumnată-sa, deodată își împreună mîinile și cu o voce foarte tare și ascuțită începu să recite un imn...

"Pune capăt, o Doamne, spunea ea și toți o ascultau încremeniți, pune capăt, o Doamne, durerii, întărește-i mîinile și picioarele pînă la moarte." Dar se ruga cu atîta fervoare încît nu se gîndea decît la cuvîntul pe care-l rostea și nu-și dădea deloc seama că nu știe strofa pînă la capăt și că după al treilea vers se va poticni în mod jalnic. Și se poticni într-adevăr, se opri brusc cu aceeași voce înaltă, înlocuind încheierea printr-o ținută și mai demnă ca de obicei. În odaie toți rămaseră în așteptare, crispați, fiindcă se simțeau stingheriți. Micul Johann își dresе vocea, atît de zgomotos, încît părea că geme. Apoi în liniștea ce se lăsase nu se mai auzi nimic decît horcăitul muribundului.

Li se luă parcă o greutate de pe suflet cînd jupîneasa îi anunță că în odaia de alături s-a adus ceva de mîncare. Dar abia apucară să guste din supă în dormitorul Gerdei că în ușă se și ivi sora Leandra și făcu un semn plin de blîndețe.

Senatorul murea. Suspină, ușor, de două-trei ori, apoi amuți și încetă să-și mai miște buzele. Aceasta fu singura schimbare ce se putu observa; ochii lui muriseră mai de mult.

Doctorul Langhals care sosi câteva minute mai tîrziu, puse stetoscopul negru pe pieptul mortului, ascultă îndelung, apoi, după un examen conștiincios, spuse:

- Da, s-a sfîrșit.

Și cu inelarul mîinii sale palide și blînde, sora Leandra închise cu grijă pleoapele mortului.

Atunci doamna Permaneder căzu în genunchi în fața patului, își îngropă capul în plapumă și izbucni în hohote de plîns, dezlănțuindu-se fără reținere, fără nici un efort de a-și înăbuși sau de a-și stăpîni durerea, într-una din acele izbucniri înviorătoare ce veneau în ajutorul naturii ei privilegiate... Se ridică de acolo cu obrajii scăldați în lacrimi, dar liniștită, întărită și într-un desăvîrșit echilibru sufletesc, în stare să se gîndească numaidecît la anunțurile mortuare ce trebuiau comandate fără întîrziere, o cantitate uriașă de anunțuri, tipărite cît mai distins cu putință...

Apăru și Christian la orizont. Se întîmplase să fie la club cînd aflase știrea despre prăbușirea fratelui său și pornise numaidecît spre casă. Dar temîndu-se de o priveliște îngrozitoare, făcuse o plimbare lungă dincolo de poarta orașului, așa că nu putuse fi găsit nicăieri. În sfîrșit, sosi totuși și află încă din vestibul că fratele său era mort.

- Nu se poate! spuse el și urcă scările șchiopătînd și cu privirile rătăcite.

Apoi se opri între sora și cumnata sa, în fața patului. Stătea acolo cu craniul chel, cu obrajii scofilciți, cu mustățile pleoștite, cu nasul uriaș și coroiat, cu picioarele subțiri și strîmbe, adus de spate, aproape ca un semn de întrebare și ochii lui mici, înfundați în cap, priveau fața lui Thomas atît de tăcută și rece, atît de distantă și fără de cusur, atît de inaccesibilă oricărei judecăți omenești... Cu colțurile gurii lăsate-n jos, Thomas Buddenbrook avea o expresie aproape disprețuitoare. El, căruia Christian îi reproșase că n-ar vărsa o lacrimă la moartea lui, el era mort, se stinsese simplu, fără să spună o vorbă, se retrăsese în tăcerea lui cu distincție și neatins, lăsîndu-i pe ceilalți, fără milă, în rușine, cum făcuse de atîtea ori în viață! A făcut bine sau rău cînd n-a arătat decît dispreț rece pentru chinurile lui Christian, pentru omul care dădea din cap, pentru sticla de spirt, pentru fereastra deschisă? Întrebarea nu-și mai avea rost, își pierduse sensul, de vreme ce, cu o parțialitate capricioasă și cu neputință de prevăzut, moartea pe el l-a însemnat și l-a justificat, pe el l-a ales și l-a primit, pe el l-a înălțat, spre el a îndreptat, cu imperioasă voință, interesul sfios al tuturor, în timp ce pe Christian l-a disprețuit și va continua să-l înlănțuie cu mii de șicane și mizerii ce nu inspiră nimănui respect. Niciodată Thomas Buddenbrook nu-i impusese fratelui său mai mult respect ca în această oră. Succesul hotărăște. Numai moartea îi poate îndupleca pe alții să se închine în fața suferințelor noastre, numai prin ea suferințele cele mai meschine devin demne de respect. Tu ai avut dreptate, mă plec în fața ta, se gîndi Christian, și cu o mișcare grabnică și stîngace căzu în genunchi și sărută mîna rece, întinsă pe

plapumă. Apoi se dădu îndărăt și cu priviri rătăcite începu să se plimbe prin odaie.

Sosiră și alții să-l vadă: bătrînii Kröger, cucoanele Buddenbrook din Breite Strasse, bătrînul domn Marcus. Veni și sărmana Klothilde; se opri slabă, cenușie, lîngă pat și cu o față apatică își împreună mîinile îmbrăcate în mănuși de ață.

- Să nu credeți, Tony și Gerda, spuse cu un ton infinit de tărăgănat și plîngăreț, că mi-e rece inima fiindcă nu plîng. Nu mai am lacrimi.

Era atît de iremediabil de prăfuită și uscată, încît toată lumea o crezu pe cuvînt... La urmă toți cedară locul unei femei, o făptură antipatică și bătrînă, ce molfăia din gura-i fără dinți și care sosise pentru a spăla și îmbrăca împreună cu sora Leandra, mortul.

Seara, la o oră înaintată, sub lampa mare de gaz, în jurul mesei rotunde din odaia de toate zilele, Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, Christian și micul Johann lucrau încă de zor. Făceau lista aceloră căroră trebuia să li se trimită anunțuri mortuare și scriau adresele pe plicuri. Tocurile scîrțiau. Din cînd în cînd cineva avea o idee și adăuga un nume nou pe listă... Și Hanno trebuia să dea o mîină de ajutor; avea un scris frumos și treaba nu suferea amîinare.

În casă și pe stradă domnea o tăcere adîncă. Rar se auzeau pașii vreunui trecător, apoi zomotul lor se stingea în depărtare. Lampa de gaz pufăia încet, cineva murmură un nume, hîrtia foșnea. Din cînd în cînd se uitau toți unii la alții și-și aminteau ce se întîmplase.

Doamna Permaneder scria febril. Dar din cinci în cinci minute, calculat parcă, ea punea condeiul jos, își ridica mîinile împreunate la înălțimea gurii și izbucnea în tînguieli.

- Nu înțeleg! striga ea, arătînd tocmai prin aceste cuvinte că începea să înțeleagă ce s-a întîmplat. Dar acum totul s-a sfîrșit! izbucnea ea pe neașteptate, în culmea disperării, și hohotind o cuprindea pe cumnată-sa de gît cu amîndouă brațele. Apoi, înviorată, își vedea mai departe de treabă.

Cu Christian lucrurile stăteau ca și cu biata Klothilde. Nu vărsase nici un strop de lacrimi și se rușina puțin de acest lucru. Sentimentul de a se fi compromis covîrșea în el orice alt sentiment, în afară de aceasta, continua preocupare pentru propria-i stare și nenumăratele-i ciudățenii îi istovise și îi tocise sensibilitatea. Uneori se ridica, își trecea mîna peste fruntea pleșuvă și spunea cu glas înăbușit:

- Da, e îngrozitor de trist!

Și-o spunea sieși, și-o reproșa cu vehemență și își căznea ochii să se umezească puțin...

Deodată se întâmplă ceva ce-i tulbură pe toți. Micul Johann izbucni în râs. Dăduse, în timp ce scria, de un nume ce suna curios, irezistibil. Îl repetă în sinea lui, sforăind pe nas, se aplecă înainte, se scutură, sughiță și nu se mai putu stăpîni. La început s-ar fi putut crede că plînge, dar nu era așa. Cei mari îl priveau zăpăciți; nu le venea să creadă. Apoi maică-sa îl trimise la culcare...

NOUĂ

"Dintr-o măsea... Dintr-o măsea i s-a tras moartea senatorului Buddenbrook", așa se vorbea prin oraș. "Dar la dracu', nu se moare dintr-atîta! A avut dureri, domnul Brecht i-a rupt coroana și după aceasta omul s-a prăbușit pur și simplu în mijlocul străzii. Cînd s-a mai pomenit așa ceva?..."

Dar ce importanță mai aveau toate acestea? îl privea... Înainte de toate trebuiau trimise coroane mari și scumpe, coroane care să le facă cinste expeditorilor, care vor fi menționate în ziare, din care să se vadă că vin din partea unor prieteni loiali și solvabili. Și ele soseau valuri-valuri din toate părțile: de la corporații, din partea familiilor, a unor persoane particulare; coroane de lauri, de flori cu miros puternic, coroane de argint cu panglici negre sau în culorile orașului, cu dedicații imprimare în negru sau cu litere de aur. Și ramuri de palmieri, ramuri uriașe de palmieri...

Toate florăriile făcură afaceri strălucite, iar florăria Iwersen din fața casei Buddenbrook nu era ultima dintre ele. Doamna Iwersen sunase de mai multe ori la intrare aducînd jerbe de flori de diverse forme din partea senatorului cutare, de la consulul X, sau Y, de la cutare sau cutare asociație de funcționari... O dată ea întrebă dacă nu cumva ar putea să intre și să-l vadă o clipă pe senator? "Firește că poate" i se răspunse și condusă de Ida Jungmann ea urcă scara principală, plimbîndu-și ochii în tăcere prin splendidul vestibul.

Umbla greu deoarece, ca de obicei, era însărcinată, înfățișarea ei căpătase de-a lungul anilor un aspect ceva mai comun, dar ochii negri, migdalați și pomeții malaezieni erau încîntători și se vedea bine că trebuie să fi fost extraordinar de frumoasă. Fu introdusă în salon, căci acolo era așezat Thomas Buddenbrook pe catafalc.

În mijlocul încăperii vaste și luminoase din care fusese scoasă mobila, el zăcea între pernele de mătase albă din sicriu, îmbrăcat în mătase albă și acoperit cu mătase albă, în parfumul puternic, amețitor de chiparoase, micșunele și sute de alte flori. La căpătîi, într-un semicerc de sfeșnice de argint, pe un postament îmbrăcat în crep, se ridica statuia lui *Christos binecuvîntînd*, de Thorwaldsen. Jerbele, coroanele, coșurile cu flori, buchetele se înșirau de-a lungul pereților, pe parchet, pe învelitoarea sicriului; ramuri de palmieri sprijinite de catafalc se aplecau peste picioarele

mortului. Fața acestuia era jupuită pe alocuri și mai ales nasul prezenta urme de contuziuni. Dar părul îi era frezat ca în viață și mustățile, pe care bătrînul Wenzel i le întinsese pentru ultima dată cu fierul, treceau, lungi și țepene, dincolo de obrajii-i albi. Capul îi era întors puțin într-o parte și în mîinile-i împreunate ținea o cruce de fildeș.

Doamna Iwersen se oprise aproape în prag și de acolo se uita, clipind din ochi, la catafalc. Abia cînd doamna Permaneder, îmbrăcată în negru din cap pînă în picioare și vorbind gutural de atîta plîns, ieși din odaia de toate zilele și apărî între draperiile ușii, invitînd-o cu blîndețe să se apropie, ea îndrăzni să înainteze cîtiva pași pe podelele de parchet. Stătea cu mîinile împreunate pe pîntecele-i proeminent și se uita cu ochii negri, migdalați, la plante, la sfeșnice, la panglici, la toată mătăsăria albă și la fața lui Thomas Buddenbrook. Ar fi fost greu de definit expresia trăsăturilor ei palide și șterse de femeie însărcinată. La urmă, spuse "da...", suspină o dată, o singură dată, foarte scurt și înăbușit, și se întoarse spre ieșire.

Doamnei Permaneder îi plăceau astfel de vizite. Nu se mișca din casă și înregistra cu un zel neobosit omagiile pe care lumea se înghesuia să le aducă rămășițelor pămîntești ale fratelui ei. Cu vocea ei ascuțită, caracteristică, Antonie citea și recitea articolele din ziare, care, ca pe vremea jubileului firmei, preamăreau meritele decedatului și deplîngeau pierderea unei asemenea personalități de neînlocuit. Din odaia de fiecare zi, ea urmărea toate vizitele de condoleanțe pe care Gerda le primea în salon. Și aceste vizite nu se mai sfîrșeau, nu li se mai ținea socoteala. Tony se sfătui cu diverse persoane în legătură cu înmormîntarea care trebuia să se desfășoare cu o pompă nemaiauzită. Organiza scene de despărțire. Se îngriji ca personalul din birouri să vină sus, pentru a-i spune un cuvînt de adio șefului lor. Urmară la rînd docherii. Oamenii intrară tîrșîindu-și picioarele enorme pe parchet, pleoștindu-și colțurile gurii cu un aer grozav de cumsecade și duhnind a rachiu, a mahorcă și a muncă fizică. Se uitară ce se uitară la catafalcul somptuos, mirați, frămîntîndu-și șepcile în mîini, apoi de la o vreme se plictisiră. În sfîrșit, unul își luă inima-n dinți, se urni din loc și după el toată ceata ieși cu aceiași pași tîrșîiți... Doamna Permaneder era încîntată. Ea afirma că-i văzuse pe mulți vîrsînd lacrimi în bărbile aspre. Acesta era pur și simplu un neadevăr. Așa ceva nu se întîmplase. Dar dacă ea așa văzuse și dacă asta o făcea fericită!...

Și ziua înmormîntării sosi. Sicriul de metal fu închis ermetic și acoperit cu flori, în candelabre ardeau lumînările și casa se umplu de lume. Înconjurat

de membrii familiei îndoliate, cei din oraș și cei veniți din alte părți, pastorul Pringsheim stătea drept și maiestuos la căpățiul sicriului; în mijlocul horbotei late de la gât, capul lui expresiv se odihnea ca pe o farfurie.

Un lacheu foarte stilat și îndemînatic, ceva intermediar între om de serviciu și maestru de ceremonii, luase asupra-și conducerea formalităților solemnității. Cu jobenul în mînă, el coborî precipitat dar cu pași ușori scara principală și cu o voce șoptită dar pătrunzătoare, anunță în vestibulul care tocmai în clipa aceea fusese inundat de funcționari de la fisc, de hamali în bluze, cu pantaloni pînă la genunchi și cu joben:

- Odăile sînt pline, dar pe coridor mai este puțin loc...

Apoi totul se liniște. Pastorul Pringsheim începu să vorbească și vocea lui artistică se revărsa în armonii răsunătoare peste întreaga casă. Și în timp ce aici sus, lîngă statuia lui Christos, el își frîngea mîinile apoi și le întindea pentru a da binecuvîntarea, jos, în fața casei, sub cerul alburii, de iarnă, staționa dricul cu patru cai și în urma lui un șir nesfîrșit de trăsuri, de-a lungul străzii, în jos, pînă la rîu. Iar în fața porții o companie de soldați stătea aliniată pe două rînduri cu arma la picior, sub comanda sublocotenentului von Throta care, cu sabia în mînă, se uita cu ochii strălucitori în sus, la balcon... În ferestrele de primprejur și pe trotuare o mulțime de oameni își întindeau gîtul.

În sfîrșit în vestibul se stîrni o mișcare, sublocotenentul dădu cu glas domol comanda, soldații prezentară armele ropotind, domnul von Throta își coborî sabia și sicriul apărui. Purtat de patru bărbați în mantale negre, cu tricornuri pe cap, el fu scos pe poartă cu mișcări legănate și prudente. Vîntul împrăștiă mirosul de flori peste capetele curioșilor, zbîrlea panașul negru din vîrful dricului, se juca în coamele tuturor cailor aliniați pînă la rîu și flutura vâlurile negre de pe pălăriile rîndașilor și ale vizitiului. Fulgi rari de zăpadă cădeau răzleți descriind curbe lungi prin aer.

Caii înhămați la carul mortuar, drapați în negru pînă la pămînt, încît nu li se vedeau decît ochii neliniștiți, se urniră încet, mînați de patru slujitori în negru, compania de soldați pomi în urma dricului și una după alta începură să defileze și celelalte trăsuri. În cea dintîi luară loc Christian Buddenbrook și pastorul. Micul Johann însoțit de o rudă din Hamburg cu înfățișare de om bine hrănit, se așeză în a doua. Și încet-încet, nesfîrșit de lung, trist și solemn, cortegiul funebru al lui Thomas Buddenbrook înainta șerpuind, în

timp ce vîntul biciuia steagurile în berna de pe toate casele... Funcționarii și hamalii mergeau pe jos.

Sicriul urmat de mulțimea de îndoliați, trecu pe aleile cimitirului, prin fața crucilor, statuilor, capelelor funerare și a golașelor sălcii plîngătoare și se apropie de cavoul familiei Buddenbrook. Compania de onoare sosită mai înainte prezentă din nou armele. Din spatele unui tufiș răsună, în cadențe grave și înăbușite, un marș funebru.

Și din nou fu ridicată lespedeza cea mare cu herbul familiei sculptat în relief și din nou, la marginea crîngului despuiat, notabilitățile orașului înconjurată groapa zidită în care acum Thomas Buddenbrook era cel care cobora la strămoșii lui. Erau acolo oameni bogați, de merit, stînd cu capetele plecate sau înclinate melancolic într-o parte și printre ei se puteau distinge, datorită mănușilor și cravatelor albe, consilierii municipali. Iar de jur împrejur, pînă departe, se înghesuiau funcționarii, hamalii, copiștii, docherii.

Muzica încetă. Pastorul Pringsheim rosti o cuvîntare. Și cînd ultimele lui cuvinte se pierdură în aerul rece, toată lumea se pregăti să strîngă încă o dată mîna fratelui și fiului celui dispărut.

Defilarea a durat mult. Christian Buddenbrook primea condoleanțele cu acel aer pe jumătate distrat, pe jumătate stingherit pe care-l avea la ocazii solemne. Îmbrăcat în haină groasă de marinar, cu nasturi de aur, micul Johann stătea alături de el; nu se uita la nimeni, ochii umbriți de cearcăne viorii și-i ținea pironiți în pămînt și capul îi era înclinat într-o parte, ferindu-se de vînt cu o grimasă îndurerată.

PARTEA A UNSPREZECEA

Prietenului meu Otto Grantoff

Se întâmplă uneori să ne gândim la cineva, să ne întrebăm ce o mai fi făcând și deodată să ne aducem aminte că omul nostru nu se mai plimbă pe străzi, glasul lui nu mai răsună în concertul general al glasurilor omenești, că a dispărut pur și simplu de pe scenă pentru totdeauna și odihnește undeva dincolo de poarta orașului, sub pământ.

Doamna consul Buddenbrook, născută Stuwing, văduva unchiului Gotthold, se stinse. Și ei, care odinioară fusese pricina unei discordii atât de violente în familie, îi fu dat să primească coroana morții care împacă și transfigurează, iar cele trei fiice ale ei, Friederike, Henriette și Pfiffi se simțeau în drept să întâmpine cu aere jignite condoleanțele rudelor, ca și cum ar fi vrut să spună: "Vedeți, persecuțiile voastre au vîrît-o în mormînt"... cu toate că soția consulului atinsese o vîrstă venerabilă.

Madame Kethelsen se odihnea de asemenea în pace. În ultimii ani ai vieții pătimizea mult din pricina podagrei. În schimb, plecase din viață blînd, în simplitatea credinței sale de copil, invidiată de sora ei mai învățată, încă în luptă cu micile-i ispite raționaliste, și care, deși din zi în zi mai gheboasă și mai pirpirie, prin constituția ei mai tenace, era legată de acest pământ păcătos.

Plecă și Peter Dohlmann din rîndul celor vii. După ce își prăpădisese toată averea cu aperitive, îl dădu gata apa Hunyadi-János. Îi lăsă fetei sale o rentă anuală de două sute de mărci și carității publice grija de a o adăposti, ținînd seama de numele Dohlmann, în mănăstirea Sfîntului Ioan.

Justus Kröger decedase de asemenea, și asta era foarte rău, fiindcă acum nimeni nu mai putea s-o împiedice pe nevastă-sa, femeie slabă de înger, să-și vîndă ultimele piese din argintărie pentru a-i trimite bani denaturatului de Jakob care-și ducea viața de haimana în cine știe ce colț al lumii.

Cît despre Christian Buddenbrook, pe el în zadar l-ar fi căutat cineva în oraș. Nu mai era acolo. Exact la un an după moartea fratelui său, senatorul, el se mutase la Hamburg unde se cununase în fața lui Dumnezeu și a oamenilor cu o femeie cu care de mult avea relații strînse, domnișoara Aline Puvogel. Nimeni nu-l putuse opri. E adevărat că partea ce-i mai rămăsese din moștenirea maternă - din ale cărei dobînzi, de altfel, jumătate luase de mult calea Hamburgului - era administrată de domnul Stephan Kistenmaker, însărcinat cu aceasta prin testamentul defunctului său prieten, dar în alte privințe Christian era liber să facă ce voia... Îndată ce se auzi de căsătoria

lui, doamna Permaneder îi trimise doamnei Aline Buddenbrook la Hamburg o lungă și extraordinar de ostilă scrisoare care începea cu *Madame* și declara, în termeni otrăviți deși cu multă grijă, că doamna Permaneder nu-i va recunoaște niciodată ca rude, nici pe cea căreia i se adresează scrisoarea, nici pe copiii ei.

Domnul Kistenmaker era executorul testamentar, curatorul averii Buddenbrook și tutorele micului Johann. Își făcea un punct de onoare din aceste îndatoriri, care îi permiteau să desfășoare o activitate deosebit de importantă pentru el; iar la bursă, îi dădeau dreptul să-și treacă mîna prin păr, cu aerul unui om ce nu-și vedea capul de treburi, și să asigure pe toată lumea că se macină de atîta muncă... Nu uita să se răsplătească însă pentru ostenele sale, încasînd cu exemplară punctualitate doi la sută din toate veniturile. Altminteri nu avea mîna prea norocoasă în afaceri și în curînd își atrase nemulțumirea Gerdei Buddenbrook.

Situația era de asemenea natură că trebuia lichidat totul, firma trebuia să dispară și anume în termen de un an; aceasta fusese ultima hotărîre a senatorului. Doamna Permaneder se arăta extrem de emoționată din această pricină.

- Și Johann, micul Johann, Hanno? întreba ea...

Faptul că fratele ei trecuse peste fiul său, singurul său urmaș, că nu dorise să păstreze firma pentru el, o dezamăgi și o îndurera adînc. Plîngea ceasuri întregi la gîndul că vor trebui să se despartă de venerabila firmă; de acest giuvaer transmis de-a lungul a patru generații, curmîndu-i istoria cînd exista totuși un moștenitor legal. Dar în cele din urmă se mîngîie gîndindu-se că sfîrșitul firmei nu însemna numai decît sfîrșitul familiei și că nepotul ei va avea să înceapă o operă tînăra și nouă, îndeplinindu-și misiunea înaltă de a păstra strălucirea și răsunetul numelui strămoșesc și de a ridica familia la o nouă înflorire. Nu degeaba semăna atît de tare cu străbunicul lui...

Lichidarea începu, așadar, sub conducerea domnului Kistenmaker și a bătrînului domn Marcus și mergea cît se poate de jalnic. Sorocul fixat era prea apropiat, el trebuia respectat cu rigoare, timpul zorea. Afacerile în curs fură expediate în grabă și în mod dezavantajos. Vânzările pripite, dezastruoase se țineau lanț. Antrepozitul, magaziile fură prefăcute în bani lichizi cu pierderi mari. Și ceea ce scăpa de zelul exagerat al domnului Kistenmaker desăvîrșea prin zăbava lui bătrînul Marcus, despre care se povestea în oraș că iarna, înainte de a părăsi casa, își încălzea la sobă nu numai paltonul și pălăria, ci și bastonul. Cînd se iveau o conjunctură

favorabilă, era sigur că bătrînul scăpa ocazia... Pe scurt, pierderile se îngrămădeau. Thomas Buddenbrook lăsase o avere care pe hîrtie se cifra la şase sute cincizeci de mii de mărci. La un an de la deschiderea testamentului se văzu că nici pe departe nu putea fi vorba de această sumă...

Zvonuri necontrolate şi exagerate circulau în legătură cu lichidarea nefavorabilă, alimentate şi de vestea că Gerda Buddenbrook se gîndeşte să vîndă casa cea mare. Se povesteau lucruri de necrezut despre pricinile care cică o sileau să facă acest pas, despre scăderea considerabilă a averii Buddenbrook. Aşa s-a întîmplat că, încet-încet, prin oraş a început să se răspîndească o stare de spirit pe care văduva senatorului avea s-o resimtă pînă şi în propria ei gospodărie, în primele zile cu mirare şi uimire, apoi cu indignare din ce în ce mai mare... Într-o zi, îi povesti cumnatei sale că mai mulţi meseriaşi şi furnizori i-au cerut cu o necuviincioasă stăruinţă să le achite cîteva facturi mai importante. Doamna Permaneder o ascultă un răstimp încremenită, apoi izbucni într-un hohot groaznic de rîs... iar Gerda Buddenbrook era atît de indignată încît declară că e aproape hotărîtă să părăsească oraşul cu micul Johann, să se stabilească la Amsterdam, în casa tatălui ei, cu care va cînta din nou duete la vioară... Dar această idee stîrni o împotrivire atît de furtunoasă şi de îngrozită din partea doamnei Permaneder încît pentru moment Gerda trebui să renunţe la ea.

Cum era de prevăzut, doamna Permaneder protesta şi împotriva planului de a scoate la vînzare casa ridicată de fratele ei. Lamentîndu-se cu glas tare, vorbea de proasta impresie pe care această vînzare ar stîrni-o şi prevedea plîngînd că pentru numele familiei ei va însemna o nouă ştirbire a prestigiului. Dar pînă la urmă trebui să admită că n-ar fi practic ca Gerda să ocupe şi să întreţină în continuare casa vastă şi splendidă care fusese o fantezie costisitoare a lui Thomas Buddenbrook şi cumnata sa avea dreptate cînd se gîdea la o vilă mică şi confortabilă, împrejmuită de verdeaţă, dincolo de poarta oraşului...

Pentru domnul Gosch, misitul Sigismund Gosch, sosi o zi măreaţă. Un eveniment extraordinar îi lumina bătrîneţea, un eveniment care timp de cîteva ceasuri îl făcu să nu mai tremure. Avea fericirea să se vadă în salonul Gerdei Buddenbrook, să stea în faţa ei într-un fotoliu, discutînd între patru ochi preţul casei. Cu părul alb ca zăpada, adus din toate părţile în faţă, cu bărbia împinsă sinistru înainte, el o privea ţintă de jos în sus, şi reuşi să pară într-adevăr cocoşat. Vocea îi şuiera, ceea ce nu-l împiedica să vorbească rece, la obiect şi nimic nu-i trăda zbuciumul sufletesc. Se obligă să preia

casa, întinse mîna și oferi, cu un zîmbet viclean, optzeci și cinci de mii de mărci. Prețul părea acceptabil, fiindcă o pierdere la această vînzare era inevitabilă. Dar trebuia ascultată și părerea domnului Kistenmaker, așa că Gerda Buddenbrook fu nevoită să renunțe la domnul Gosch fără a încheia o înțelegere cu el. Și iată că domnul Kistenmaker nu se arătă dispus să permită nici un fel de amestec în activitatea lui. Disprețui oferta lui Gosch, rîse de ea și se jură că se poate lua o sumă mult mai mare. Și se jură atît de mult încît pînă la urmă se văzu constrîns s-o cedeze, ca să isprăvească o dată, pentru șaptezeci și cinci de mii de mărci unui holtei tomnatic care, întorcîndu-se din călătorii prin țări îndepărtate, avea de gînd să se stabilească în oraș...

Tot domnul Kistenmaker se îngriji și de cumpărarea casei noi, o vilă mică, drăguță, poate puțin cam prea scumpă, dar care, situată dincolo de poarta orașului, într-o alee de castani bătrîni și înconjurată de o grădină de flori și de zarzavaturi era așa cum și-o dorise Gerda Buddenbrook... Acolo se mută văduva senatorului în toamna anului '76, cu fiul ei, cu slugile și cu o parte din mobilier; restul a trebuit să fie lăsat pe loc și, cu toate tînguierile doamnei Permaneder, a trecut în proprietatea burlacului bătrîn.

Și au mai urmat și alte schimbări! Mamzel Jungmann, Ida Jungmann, care se afla de patruzeci de ani în casa Buddenbrook, a renunțat la slujbă și s-a întors în țara ei de baștină, Prusia Occidentală, pentru a-și petrece printre rudele de acolo amurgul vieții.

La drept vorbind ea fu concediată de văduva senatorului. După ce crescuse vechea generație, buna Ida își îndreptase numaidecît toată grija și atenția asupra micului Johann, căruia putea să-i citească basmele lui Grimm sau să-i povestească despre unchiul ei mort de sughiț. Dar acum micul Johann nu mai era mic, ci un băiat de cincisprezece ani, căruia, cu toate că avea o constituție firavă, ea nu-i mai era de mare folos... Iar cu mama băiatului se găsea de vreme îndelungată în relații destul de neplăcute. Pe această femeie, care intrase în familie mult mai tîrziu decît ea, Ida n-o considerase niciodată ca făcînd parte dintre ai casei și de un rang cu ei. Pe de altă parte, în anii din urmă, cu înfumurarea obișnuită a slugilor bătrîne, ea începuse să-și atribuie drepturi exagerate. Stîrnea indignare, dîndu-și o importanță prea mare și făcîndu-se vinovată de fel de fel de abuzuri în treburile gospodăriei... Situația deveni insuportabilă, scene violente avură loc și cu toate că doamna Permaneder interveni pentru ea cu aceeași elocvență cu care pledase pentru casele familiei și pentru mobilă, bătrîna Ida fu concediată.

Plînse amar cînd sosi ceasul să-și ia rămas bun de la micul Johann. El o îmbrățișa, apoi își încrucișa mîinile la spate, se propti într-un picior, în timp ce cu vîrful celuiilalt abia atingea pămîntul și o privi cum se îndepărta, cu aceeași căutătură meditativă, introspectivă, pe care ochii lui căprui-aurii, încercuiți de umbre viorii, o avuseseră și lîngă sicriul bunicii sale, la moartea tatălui său, în timpul lichidării celor două gospodării mari și în alte cîteva momente asemănătoare, de natură mai puțin exterioară... În mintea lui plecarea bătrînei Ida se lega în chip logic de celelalte faze ale procesului de fărîmițare, de istovire, de încheiere și descompunere la care asistase. Nu se mai mira de ele; lucru ciudat, niciodată nu se mirase. Uneori, cînd își înălța capul cu bucle castanii, strîmbînd puțin din buze, și nările-i fine și sensibile începeau să vibreze, părea că adulmecă atent atmosfera, așteptînd mirosul acela straniu și familiar pe care, la catafalcul bunicii, nu fuseseră în stare să-l înăbușe toate parfumurile de flori...

De cîte ori venea s-o vadă pe cumnata-sa, doamna Permaneder îl lua pe nepoțel lîngă ea pentru a-i vorbi despre trecut și despre acel viitor pentru care neamul Buddenbrook va avea întîi să mulțumească milei Domnului și apoi lui, micului Johann. Cu cît prezentul era mai sumbru, cu atît mai pasionată se întorcea la vremurile de odinioară, arătînd ce viață distinsă era în casa părinților și bunicilor ei, cum călătorea de-a lungul și de-a latul țării bunicul lui Hanno, în trăsură cu patru cai... Într-o zi o apucară crampe violente de stomac, fiindcă Friederike, Henriette și Pfiffi Buddenbrook afirmaseră în unanimitate că familia Hagenström reprezintă crema societății...

Știrile despre Christian erau întristătoare. Căsnicia nu părea să aibă o influență bună asupra sănătății lui. Maniile și halucinațiile sinistre se repetaseră în forme agravate; la îndemnul nevestii și al unui doctor se internase într-o casă de sănătate. Nu era mulțumit acolo, scria scrisori pline de lamentații rudelor, exprimîndu-și dorința fierbinte de a scăpa de acest sanatoriu unde se pare că era tratat foarte sever. Dar nu-i dădură drumul și poate că era mai bine așa. În orice caz, această situație îi îngăduia nevestii să-și continue viața independentă, fără presățiuni și piedici, păstrînd însă idealele foloase practice pe care le datora căsătoriei.

DOI

Mecanismul deșteptătorului se dezlănțui punctual și își făcu conștiincios datoria, zbîrnîind crunt. Era un zgomot răgușit, un uruit mai mult decît un sunet de clopoțel - ceasul avea o vechime respectabilă și era destul de hodorogit - dar ținu mult, înfiorător de mult, deoarece seara fusese întors vîrtos.

Hanno Buddenbrook se cutremură pînă-n adîncul inimii. Ca în fiecare dimineată cînd pe noptieră lîngă urechea lui, izbucnea acest vacarm, hain și credincios totodată, se înflora pînă în rărunchi de furie, de jale și de disperare. Dar în manifestările sale exterioare rămase absolut liniștit, nu-și schimbă poziția în pat, doar ochii și-i deschise brusc, trezit din cine știe ce vis tulbure dimineată.

În odaia înghețată era întuneric beznă; Hanno nu putea distinge nimic și nu vedea nici arătătoarele ceasului. Dar știa că era ora șase, căci ieri seara îl potrivise pentru această oră... Ieri... ieri... în timp ce, întins pe spate, nemișcat, cu nervii încordați, se căznea să ia o hotărîre, să aprindă lumina, să se smulgă din pat, rînd pe rînd îi reveneau în conștiință toate amănuntele zilei de ieri...

Fusese duminică și după ce domnul Brecht îl chinuise îngrozitor cîteva zile la rînd, drept recompensă maică-sa îi îngăduise s-o însoțească la Teatrul Municipal unde se reprezenta *Lohengrin*. Bucuria pe care o aștepta de la această seară îi umpluse întreaga săptămînă. Jalnic era numai faptul că înainte de astfel de sărbători se îngrămădeau totdeauna nenumărate necazuri ce-i întunecau pînă-n ultimul moment perspectiva liberă și fericită. Dar sîmbătă orele de curs se încheiară în sfîrșit și cu zbîrnîitu-i dureros, burghiul dentistului lucrase pentru ultima dată în gura lui... Înlăturase totul din cale-i, înfrînsese toate piedicile, căci printr-o subită hotărîre amînase pregătirea lecțiilor pînă după reprezentația de duminică seara. Ce înseamnă ziua de luni? E așa de sigur că va veni vreodată? Cine crede în ziua de luni, cînd duminică seara urmează să asculte *Lohengrin*... Luni se va scula dis-de-dimineată și va isprăvi toate neroziile astea - gata! Apoi umblase nestingherit de colo pînă colo, cu inima plină de bucurie, cîntase visător la pian, uitînd de toate necazurile.

Și fericirea deveni realitate. Se revărsă asupra lui cu toate binecuvîntările și deliciile ei, cu tainică înfiorare și cutremur, cu suspine adînci, neașteptate,

cu întreaga-i beție imensă și nepotolită... E drept că în uvertură, viorile de proastă calitate o luaseră puțin razna și că barca ce aducea un om burduhănos, înfumurat, cu barba roșcată, se apropia cam hurducat, iar în loja vecină se afla chiar tutorele lui, domnul Stephan Kistenmaker, care bombănea întruna că distracțiile de felul acesta îl fac pe tânăr să devină și mai împrăștiat și îl abat de la îndeplinirea datoriilor. Dar suava și luminoasa splendoare pe care o asculta îl ridica deasupra tuturor mizeriilor...

Se sfârși însă și asta. Fericirea răsunătoare, radioasă, amuți, se stinse. Hanno se afla din nou acasă, cu capul înfierbântat, în odaia lui, și își dădu seama că abia câteva ceasuri de somn, acolo în patul lui, îl mai despart de cenușiul monotoniei de fiecare zi. Apoi deodată se pomeni copleșit de totala descurajare ale cărei asalturi le cunoștea așa de bine. Simți din nou ce dureroasă e frumusețea, în ce abisuri de rușine și de nostalgii deznădăjduite ne prăvale, distrugându-ne în același timp și curajul și aptitudinile pentru viața obișnuită. Grea ca un munte, disperarea aceasta îl apăsa atât de înspăimântător, încât din nou Hanno își zise că ceea ce îl copleșește trebuie să fie mai mult decât necazurile personale: e o povară pe care sufletul lui o poartă din naștere și care o dată și o dată îl va strivi, înăbușându-l...

Apoi potrivii deșteptătorul și adormi, se cufundă într-un somn adânc, de moarte, ca un om care ar dori să nu se mai trezească niciodată. Și iată că sosise și ziua de luni, era ora șase și el nu pregătise nici o lecție.

Se ridică în capul oaselor și aprinse lumânarea de pe noptieră. Dar fiindcă în aerul înghețat brațele și umerii începură numaidecât să-i dîrdîie de frig, se lăsă repede la loc și își trase plapuma pe cap.

Arătătorul indica șase și zece minute... Ah, acum nu mai avea sens să se scoale, să lucreze; era prea mult, avea de învățat aproape pentru fiecare oră. Nu făcea să se mai apuce de treabă. Oricum, momentul fixat a trecut... Ieri i se năzărise că azi îi va veni rîndul și la latină și la chimie, dar era oare atât de sigur? S-ar putea întâmpla, nici vorbă, e probabil chiar, după toate prevederile omenesci. Din Ovidiu, acum în urmă au fost examinați cei de la sfîrșitul catalogului și, pe cît se pare, azi vor fi întrebați din nou cei de la început, de la litera *A* și *B*. Dar nici asta nu era absolut sigur, nu era cu totul și cu totul precis! Existau și excepții la regulă! Ce nu face uneori împlinirea, Dumnezeuule!... Și tot cumpănind aceste ipoteze înșelătoare și trase de păr, gîndurile i se încîlciră și Hanno adormi din nou.

Odăița de licean, rece și golașă, cu o gravură după Madona Sixtină atîrnînd deasupra patului, cu o masă ce se putea lungi, cu o etajeră de cărți,

ticsită și în neorînduială, cu un pupitru de mahon ce se sprijinea pe niște picioare țepene, cu armoniul și cu lavoarul strîmt, zăcea mută în umbra pîlpîitoare a lumînării. Flori de gheață răsăriseră pe fereastra al cărei stor nu fusese lăsat pentru ca lumina zilei să poată pătrunde mai devreme în odaie. Și Hanno Buddenbrook dormea cu fața îngropată în pernă. Dormea cu gura întredeschisă, cu genele coborîte adînc, cu pleoapele strîns închise, dăruindu-se cu o expresie de dureroasă fervoare somnului, și păru-i moale, castaniu și buclat îi acoperea tîmplele. Flăcăruia luminării de pe noptieră își pierdea încet-încet strălucirea roz-gălbuie, căci prin crusta de gheață de pe fereastră lumina spălăcită a dimineții pătrundea rece și cenușie în odaie.

La ora șapte se trezi din nou, speriat. Trecuse, așadar, și această ultimă păsuire. Trebuia să se scoale, să ia în cîrcă ziua ce începea - nimic nu-l putea scuti de aceasta. Doar o scurtă oră îl mai despărțea de începutul orelor de școală... Timpul zorea, de prepararea lecțiilor nici vorbă nu putea fi. Totuși, mai rămase culcat plin de amărăciune, de jale și de ciudă din pricina acestei brutale silnicii care îl constrîngea să părăsească patul cald, cu noaptea în cap, pe gerul acesta și să plece pentru a înfrunta toate relele și primejdiile printre niște oameni severi și răuvoitori., Ah, încă două minute, două biete minute, nu-i așa?" își întrebă cu efuziuni de gingășie, perna. Apoi, într-un acces de revoltă, își acordă cinci minute pline pentru a-și închide încă puțin ochii, deschizînd în răstimpuri cîte unul și ațintindu-l deznădăjduit asupra arătătorului care, tîmp, neștiutor și corect, își urma drumul înainte...

La șapte și zece se smulse din pat și începu să alerge în sus și-n jos prin odaie cu o grabă nemaipomenită. Lumînarea ardea înainte, deoarece singură lumina zilei era încă neîndestulătoare. Topind o floare de gheață cu răsuflarea, văzu că afară era negură deasă. Îi era frig peste măsură. Din cînd în cînd un fior dureros îl zguduia din cap pînă-n picioare. Vîrfurile degetelor îi ardeau și erau atît de umflate încît nu și le putea freca cu peria de unghii, în timp ce se spăla pe piept, scăpă buretele din mîna aproape vlăguită și stătu o clipă țeapăn, neputincios, slobozind aburi ca un mînz asudat.

În sfîrșit, reuși să se vadă gata; se opri gîfîind cu ochii tulburi, în fața mesei, își apucă ghiozdanul, își adună cu disperare resturile de puteri sufletești pentru a-și pune înăuntru cărțile de care avea nevoie la lecțiile din acea zi. Se uita încordat în gol, murmurînd îngrijorat: "Religie... latină... chimie..." și vîrî în ghiozdan terfeloagele zdrențuite, pătate de cerneală...

Da, se făcuse înălțuț micul Johann. Era trecut de cincisprezece ani și nu mai purta uniformă de marinar danez, ci un costum cafeniu-deschis și o cravată albastră cu picățele albe. La jiletcă i se vedea lanțul subțire și lung de aur, moștenire de la străbunicul său, iar în inelarul mâinii drepte, cam lată dar cu degete fine, inelul strămoșesc cu sigiliu de piatră verde care acum era tot al lui... Își îmbracă scurta groasă de lână, își puse pălăria pe cap, înșfacă ghiozdanul, stinse lumânarea, coborî val vârtej scările și, trecînd pe lîngă ursul împăiat, intră pe dreapta, în sufrageria de la parter.

Domnișoara Clementine, noua cameristă a maică-sii, o fată slabă cu cîrlionți pe frunte, cu nas ascuțit și ochi miopi, îl aștepta, trebăluind în jurul mesei.

- Cît o fi ceasul? întrebă Hanno printre dinți, deși știa foarte bine.

- Opt fără un sfert, răspunse fata, arătînd ornicul de pe perete, cu mîna-i slabă și roșie, care te făcea s-o crezi bolnavă de bună. Da, da, trebuie să te grăbești, Hanno...

Apoi îi puse în față ceașca aburindă, împinse spre el coșulețul cu pîine, untul, sarea și paharul pentru ouă.

Hanno nu mai spuse nimic, luă o chiflă și, în picioare, cu pălăria pe cap, cu ghiozdanul subsuoară, începu să soarbă din cana cu cacao. Din pricina lichidului fierbinte începu să-l doară cumplit măseaua pe care tocmai atunci i-o trata domnul Brecht... Lăsa jumătate din cacao pe masă, de ou nici nu se atinse, mormăi ceva cu gura strîmbă în chip de salut și ieși grăbit.

Era ceasul opt fără zece minute cînd străbătu grădina din fața casei, lăsînd în urmă mica vilă roșie, și o apucă grăbit spre dreapta... Mai avea abia zece, nouă, opt minute. Și drumul era lung. Și prin ceață abia își putea da seama pînă unde a ajuns. Aspira, apoi arunca afară, cu toată puterea pieptului său îngust, această negură groasă, rece ca gheața. Își tampona cu limba măseaua care-i zvîcnea încă fierbinte, din pricina picului de cacao băut, și se opintea nebunește pe picioare. Era learcă de sudoare și totuși simțea că-i îngheață toate încheieturile. începu să-l înțepe în coaste. Cele cîteva înghițituri de la micul dejun se răzvrăteau în stomacul lui din pricina acestei alergături matinale; îi venea rău și inima lui nu mai era decît un boț ce tremura și filfîia fără temei, tăindu-i răsufarea.

Poarta orașului, poarta abia - și era opt fără patru minute! Răzbătea cu greu de-a lungul străzilor, scăldat în sudori reci, chinuit, îngrețoșat, nenorocit, uitîndu-se în toate părțile să vadă dacă nu cumva se mai arată vreun elev... Nu, nu mai venea nimeni. Toți ajunseseră la destinație și chiar

atunci bătea ceasul opt. Prin ceață, clopotele se auzeau răsunând din toate turnurile, și, pentru a slăvi clipa, cele de la Sfînta Maria intonară chiar imnul "Acum cu toții să mulțumim Domnului"... Cîntau cu desăvîrșire fals, cum constată Hanno, nebun de disperare, habar n-aveau de ritm și erau prost acordate, foarte prost... Dar parcă asta mai avea vreo însemnătate... Nu, nici una! El, însă era în întîrziere, nu încăpea îndoială. Ceasul școlii mergea puțin în urmă, dar el tot tîrziu avea să sosească asta era sigur. Se uita în ochii oamenilor care treceau pe lîngă el. Se duceau la birouri, la treburi, nu se grăbeau deloc, nimic nu-i amenința. Unii răspundeau privirii lui jalnice și invidioase, îi măsurau figura descompusă și zîmbeau. Zîmbetul acesta îl scotea din sărite. Ce gîndesc indivizii aceștia în sinea lor, cum apreciază, ei care n-au de ce se teme, situația lui? îi venea să le strige în față: "Domnilor, zîmbetul dumneavoastră e pur și simplu o grosolănie. Ați putea să vă gîndiți că n-ar fi nimic mai de dorit decît să mă prăbușesc mort în fața porții închise..."

Sunetul prelung și strident al clopoțelului, semnalînd începutul serviciului divin de luni dimineața, îi izbi auzul cînd mai erau doar douăzeci de pași pînă la zidul lung de cărămidă roșie, întrerupt de două porți de fier, ce separa curtea din față de stradă. Nemaiavînd nici un strop de vlagă pentru a-și lungi pașii sau a alerga, își precipită bustul înainte; vrînd-nevrînd, picioarele îl împiedicară să cadă în nas prin faptul că bălăbănindu-se, poticnindu-se și ele, se îndreptau tot înainte. Astfel ajunse la întîia poartă, tocmai în clipa cînd glasul clopoțelului se stinse.

Domnul Schlemel, portarul, un om mic de statură, cu o față de muncitor și cu barbă aspră, se pregătea să închidă poarta.

- Ei... zise el și-l lăsa pe elevul Buddenbrook să se strecoare...

Poate că a scăpat, poate... Totul era să se furișeze neobservat în clasă, să aștepte acolo, ascuns, sfîrșitul serviciului divin, ce se ținea în sala de gimnastică, și să se poarte ca și cum totul fi în perfectă ordine. Și gîfîind din greu, sleit de oboseală, înțepenit în sudoarea rece, se tîrî de-a lungul curții, pavate cu cărămizi roșii, și printr-una din ușile frumoase, cu geamuri colorate, intră în clădire...

Totul era nou, curat și frumos în acest institut. Se ținuse seamă de exigențele timpului și zidurile cenușii, mîncate de vreme, ale școlii mănăstirești de odinioară, în care părinții generației actuale învățaseră carte, fuseseră rase de pe fața pămîntului pentru a face loc unor clădiri noi, aerisite și somptuoase. Stilul ansamblului fusese păstrat și, deasupra coridoarelor și

gangurilor, bolțile gotice se arcuiau solemn. Dar în privința luminatului, încălzitului, dimensiunilor și luminozității claselor, în privința cancelariilor pentru profesori, a dotării din sălile de chimie, fizică și desen, domnea cel mai modern și mai deplin confort...

Istovit, Hanno Buddenbrook mergea tupilîndu-se pe lîngă zid și se uita de jur împrejur... Nu, slavă Domnului, nu-l văzuse nimeni. Din coridoare îndepărtate se auzea tumultul pîlcurilor de elevi și profesori care se înghesuiau spre sala de gimnastică, unde se duceau să ia puțină hrană sufletească pentru o săptămîină de muncă. Aici în față totul era liniștit, tăcut și pe scara largă, acoperită cu linoleum, drumul era liber. Cu băgare de seamă, în vârful picioarelor, ținîndu-și răsuflarea, ascultînd cu încordare, Hanno se furișă sus. Clasa lui, a cincea reală, era la etajul întîi, în fața scărilor. Ușa era deschisă. Se opri în capul treptelor și aplecîndu-se înainte, cercetă cu priviri scrutătoare lungul coridor unde, la dreapta și la stînga, se înșirau ușile claselor, cu inscripții pe plăci de porțelan. Apoi făcu trei pași repezi, fără zgomot și ajunse în clasa lui.

Sala era goală. Storurile celor trei ferestre largi nu erau încă ridicate și în tăcerea mare lămpile de gaz ce atîrnau în tavan zîzîiau ușor. Abajururi verzi răsplineau lumina peste cele trei rînduri de bănci de lemn de culoare deschisă, cu cîte două locuri, în fața cărora se ridica, întunecată, doctă și distantă, catedra, cu o tablă neagră în spate. Partea de jos a pereților era îmbrăcată în lemn de culoare galbenă, iar mai sus, suprafețele libere, văruiate, erau acoperite de cîteva hărți geografice. O altă tablă neagră se reezema într-un suport de lemn, lîngă catedră.

Hanno se duse la locul său, care se găsea aproximativ în mijlocul încăperii, își vîrî ghiozdanul în pupitru, se trînti pe banca tare, își puse brațele pe capacul înclinat al pupitrului și își culcă fruntea pe ele. Un simțămînt de nespusă fericire îl furnica. Urîță și odioasă era sala aceasta pustie și rigidă și toată dimineța amenințătoare care-i stătea în față îl apăsa cu miile-i de primejdii, dar deocamdată era în siguranță, la adăpost, și putea să aștepte ce va urma. De altfel, prima lecție, religia, cu domnul Ballerstedt, era destul de inofensivă... După vibrația limbii de hîrtie, sus, în fața bortei rotunde din perete, se vedea cum intră căldura valuri-valuri în sală; flăcările lămpilor de gaz încălzeau și ele aerul. Ah, te puteai întinde, îți puteai dezmoști și dezgheța ciolanele înțepenite de frigul umed. O căldură plăcută dar nesănătoasă i se urcă la cap, îi vuia în urechi, îi împăienjenea ochii...

Deodată auzi în spatele său un zgomot. Tresări și se întoarse brusc... și iată că dindărătul ultimei bănci se iviră umerii lui Kai, contele Molln. Domnișorul se târî printre bănci, ieși de-a bușilea din ascunzătoare, se ridică în picioare, își lovi repede și ușor palmele pentru a scutura praful de pe ele și se apropie cu fața radioasă de Hanno Buddenbrook.

- A, tu erai, Hanno? Și eu care m-am pitit *acolo* în fund când ai intrat, crezînd că ești una din podoabele corpului didactic.

Vocea lui se frîngea când vorbea; se simțea că e în schimbare, ceea ce nu era încă deloc cazul prietenului său. Crescuse tot atît de înalt ca și Hanno, dar altminteri rămăsese tot cel vechi. Purta și acum un costum de culoare nedefinită, cu nasturii lipsă pe ici pe colo, iar fundul pantalonilor nu era decît un petic imens. Mîinile nici acum nu-i străluceau de curățenie, dar erau înguste și aveau o formă de o rară noblețe, cu degete lungi și fine, cu unghii ascuțite. Iar părul blond-roșcat, la mijloc, cu o cărare nedefinită, îi cădea la fel pe fruntea imaculată de alabastru, sub care ochii de un albastru luminos scînteiau adînci și pătrunzători... Contrastul între îmbrăcămintea, extrem de neîngrijită, și nobila puritate a feței cu osatura delicată, cu nasul ușor încovoiat și cu buza de sus răsfîrîntă puțin, ieșea și mai tare în relief.

- Ei bine, Kai, spuse, cu o strîmbătură amară Hanno, pipăindu-și cu o mîna regiunea inimii, cum poți să mă sperii în halul ăsta?... Cum ai ajuns aici? De ce te-ai ascuns? Ai întîrziat și tu?

- Aș!... răspunse Kai. Sînt de mult aici... Luni dimineața arzi de nerăbdare să te vezi la școală, cum o știi prea bine și tu, dragă... Nu, eu am rămas aici de-al dracului. "Profundul" era de serviciu și nu s-a dat în lături să mîne personal poporul la rugăciune. Am făcut în așa fel ca să rămîn mereu la spatele lui... Oricum se învîrtea și se uita în dreapta și în stînga misticul, eu mă ațineam după el, pînă când a plecat și astfel am putut să rămîn aici... Dar tu? Întrebă compătimator și cu o mișcare gingașă se așeză lîngă Hanno pe bancă... tu ai alergat, nu glumă. Săracul de tine! Parcă te-a hăituit cineva. Uite că și părul ți s-a lipit de tîmple... Luă o riglă de pe pupitru și răscoli serios, cu grijă, părul micului Johann. Nu te-ai putut scula?... Tii, abia acum bag de seamă că stau pe locul lui Adolf Todtenhaupt, se întrerupse el și privi în toate părțile, apoi continuă, pe locul sfințit al "primului"! Ei, poate că pentru o singură dată n-o să se lase cu bucluc... Va să zică nu te-ai putut trezi?

Hanno își culcase fața din nou pe brațele încrucișate.

- Am fost la teatru aseară, spuse, după un oftat greu.

- Da, adevărat; uitasem!... A fost așa de frumos?

Kai nu primi nici un răspuns.

- Oricum, bine-ți merge, continuă convingător, ar trebui să te gîndești la asta, Hanno. Vezi tu, eu încă n-am fost niciodată la teatru și n-am nici cea mai vagă perspectivă de a mă duce mulți ani de zile de aci-nainte.

- Numai de n-ar fi mizeria asta de a doua zi, rosti Hanno cu glas înăbușit.

- Da, asta o cunosc și eu.

Kai se aplecă să ridice pălăria și paltonul prietenului său care zăceau lîngă bancă, pe podele; le adună de pe jos și le duse, încet, afară pe coridor.

- Păi, atunci n-oi fi știind mare lucru din *Metamorfoze*, spuse la întoarcere.

- Nu prea, răspunse Hanno.

- Dar poate că te-ai pregătit pentru extemporalul de geografie.

- Nu m-am pregătit deloc și nu știu nimic.

- Deci nici la chimie și nici la engleză! *All right!* Sîntem frați de cruce și camarazi de arme! Kai simțea o vădită mulțumire. Sînt exact în aceeași situație, explică vesel. Sîmbătă n-am lucrat, fiindcă a doua zi era duminică. Iar duminică n-am lucrat din pietate... Eh, prostii... n-am tocit, în primul rînd pentru că aveam ceva mai bun de făcut, firește, spuse cu gravitate subită, roșind ușor, da, s-ar putea să fie cam albastru azi, Hanno.

- Dacă mai iau o notă proastă, spuse micul Johann, rămîn corigent, și la latină o iau cu siguranță, dacă mă întreabă. E la rînd litera *B*, Kai. Nu văd ce ar fi de făcut.

- Să vedem, să vedem! "Da, Cezar va pleca. Primejdii în spate doar m-amenințară. Fruntea/ De le-arătai, pieriră fără urmă..." Dar Kai se opri fără să sfîrșească ce avea de declarat. Și el era foarte prost dispus. Se duse la catedră, se așeză în fotoliu și, cu fața întunecată, începu să se legene în el. Hanno Buddenbrook rămăsese tot cu fruntea culcată pe brațele încrucișate. Statură astfel cîteva minute, față-n față.

Deodată, de undeva din depărtare, se auzi un vuiet surd, ce transformă repede în bubuit, și după o jumătate de minut să se reverse amenințător spre ei...

- Poporul, spuse cu amărăciune Kai. Dumnezeu, ce repede au isprăvit! Nici măcar cu zece minute nu s-a scurtat ora.

Coborî de la catedră și se duse la ușă pentru a se amesteca printre cei care aveau să intre. Hanno își ridică doar o clipă capul, strîmbă din gură, dar nu se clinti din loc.

Se apropiau cu pași tîrșiiți, tropăind; un tumult de glasuri, unele bărbătești, altele subțiri sau în schimbare, tălăzui în sus pe scări, potopi coridorul și năvăli și în această sală, care într-o clipă se umplu de viață, de mișcare și de gălăgie. Erau camarazii lui Hanno și ai lui Kai din a cincea reală, vreo douăzeci și cinci la număr. Intrînd, băieții se îndreptau agale spre locurile lor, unii cu mîinile în buzunarele pantalonilor, alții bălăbănindu-și brațele. Se așezară în bănci și fiecare își deschise *Biblia*. Erau acolo unele fizionomii plăcute, și altele suspecte, unele cu înfățișare zdravănă, sănătoasă, și altele dubioase, vlăjgani înalți și robuști care voiau să se facă negustori sau chiar marinari și nu se mai sinchiseau de nimic altceva, și mici ambițioși, prea precoci pentru vîrsta lor, excelînd la materiile ce trebuiau învățate pe dinafară. Dar Adolf Todtenhaupt, "primul", știa tot. Nu i se întîmplase niciodată să nu poată răspunde. Asta o datora parte hărniciei lui liniștite și pasionate, parte faptului că profesorii se fereau să-l întrebe ceva ce l-ar fi putut încurca. I-ar fi durut, s-ar fi rușinat, li s-ar fi zdruncinat credința în perfecțiunea umană, dacă l-ar fi văzut că nu poate să facă față... Adolf Todtenhaupt avea un craniu plin de ciudate proeminente pe care părul lui blond ședea lipit și neted ca oglinda, ochi cenușii cu cearcăne negre și mîini lungi și brune ce-i ieșeau din mînecele prea scurte ale surtucului periat cu grijă. Se așeză lîngă Hanno Buddenbrook, zîmbi blînd, cu o undă de perfidie și-i spuse bună dimineata, respectînd jargonul la modă, care înghesuia cuvintele într-o singură silabă plină de îndrăzneală și neglijență. Apoi, în timp ce în jurul lui băieții trîncăneau cu glas înăbușit, își repetau lecțiile, căscau și rîdeau, el începu să lucreze la jurnalul de clasă, tăcut, ținînd condeiul, cu o neasemuită corectitudine, în degetele-i lungi și întinse!

După două minute se auziră pași pe coridor, în băncile din față băieții se ridicară fără grabă, cîțiva mai în fund le urmară exemplul, ceilalți însă nu se lăsară tulburați în ocupațiile lor și abia luară la cunoștință că domnul profesor titular Ballerstedt a intrat în clasă, și-a atîrnat pălăria în cuierul de pe ușă și s-a urcat la catedră.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu o burtică simpatcă, cu o chelie cît o lună plină, cu o barbă roșcată, cu obrajii trandafirii și cu o expresie de onctuoasă și tihnită senzualitate impregnată buzelor lui umede. Își scoase notesul și începu să-l răsfoiască în tăcere, dar, fiindcă în clasă liniștea lăsa mult de dorit, își ridică repede capul, își întinse brațul peste pupitru și, în timp ce fața i se umflă devenind atît de purpurie încît, prin comparație, barba părea galbenă spălăcită, schiță cîteva mișcări slabe cu

pumnul moale și alb, frământându-și o jumătate de minut buzele convulsiv și zadarnic, pentru a nu se auzi pînă la urmă decît un fel de geamăt, un "eh!" scurt și icnit... Apoi, după ce un răstimp mai căută și alte cuvinte de dojană, își cercetă din nou notesul, se dezumflă și se potoli. Acesta era felul de a fi al domnului profesor Ballerstedt.

În tinerețe, voise să se facă predicator, dar fiindcă era puțin gîngav și-i cam plăcea traiul bun, se hotărî mai degrabă pentru învățămînt. Era holtei, avea ceva avere, purta un mic briliant în deget și se prăpădea după mîncarea și băutura bună. Era profesorul care nu avea decît relații de serviciu cu colegii lui, în restul timpului preferind societatea veselă a comercianților neînsurați și chiar aceea a ofițerilor din garnizoană, mîncă, la amiază și seara, în cel mai bun restaurant și era membru al "clubului". Cînd se întîmpla să întîlnească elevi mai mari prin oraș, noaptea pe la orele două, trei, se umfla, reușea să mormăie ceva în chip de "bună dimineața" și socotea treaba încheiată pentru ambele părți... Hanno Buddenbrook n-avea de ce se teme de el și aproape niciodată nu era interogat. Profesorul se întîlnise mult prea des și în situații mult prea omenești cu unchiul Christian, așa că nu i-ar fi făcut nici o plăcere să aibă conflicte oficiale cu nepotul...

- Eh..., spuse încă o dată, rotindu-și privirea prin clasă, agitîndu-și din nou pumnul cel cu briliant în deget, pe care-l ținea strîns. Apoi, consultîndu-și notesul, spuse: Perlemann. Rezumatul.

Undeva în clasă, Perlemann se ridică. Abia se vedea că stă în picioare. Era unul din micii ambițioși.

- Rezumat, spuse încet și cuviincios, întinzîndu-și cu un zîmbet îngrijorat gîtul. Cartea lui Iov are trei părți. Prima, starea lui Iov înainte de a fi primit crucea, adică încercările Domnului: capitolul 1, versetele 1-6; a doua: crucea însăși și ceea ce s-a întîmplat în legătură cu ea; capitolul...

- Foarte bine, Perlemann, îl întrerupse domnul Ballsterdt, impresionat de atîta bunăvoință timidă, și-i puse o notă bună în notes. Heinricy, continuă. Heinricy era unul din ștregarii deșirați care nu se sinchiseau de nimeni și de nimic. Își vîrî în buzunarul pantalonilor briceagul solid cu care meșterise ceva, se ridică zgomotos, își lăsă în jos buza inferioară și tuși de cîteva ori, dregîndu-și glasul aspru și gros de bărbat. Toți erau nemulțumiți că după blîndul Perlemann tocmai el fusese strigat. În încăperea încropită, sub flăcările de gaz cu zîzîit ușor, băieții visau toropiți de căldură, picotind. Toți erau obosiți de duminică, toți se smulseseră oftînd din patul cald, clănțănind din dinți, în ceața rece a dimineții. Tuturor le-ar fi plăcut să-l audă pe micul

Perlemann murmurând mai departe pînă la sfîrșitul orei. Cu Heinrichy avea să fie scandal, asta-i sigur.

- Am lipsit cînd s-a explicat asta, spuse elevul cu o intonație grosolană.

Domnul Ballerstedt se umflă, își clătină pumnul moale, își mototoli buzele și se uită fix, cu sprîncenele ridicate la fața tînărului Heinrichy. Capul roșu-purpuriu îi tremura ca urmare a bătăliei ce se dădea în sinea-i și care avu ca rezultat un "eh!..." prin care înfrînse vraja și cîștigă partida.

- Cu dumneata nu-i nimic de făcut, continuă ușor și volubil. Mereu găsești o scuză. Dacă ai fi fost bolnav data trecută, puteai foarte bine să afli pînă acum ce lecție aveți pentru azi și dacă partea întîi tratează despre starea dinainte de cruce, iar a doua despre crucea însăși, puteai să socotești pe degete că partea a treia se ocupă de situația de *după* aceste încercări mai sus-amintite. Dar ceea ce-ți lipsește dumitale este tragerea de inimă și nu numai că ești un om slab, dar ești mereu gata să-ți scuzi și să-ți aperi slăbiciunea. Dar ia bine aminte, Heinrichy, că atîta vreme cît persisti în această atitudine, nu-i nici o nădejde de ridicare și de îndreptare în situația dumitale. Stai jos! Wesservogel, continuă!

Heinrichy, nesimțit și îndărătnic, se așează scîrțîind și rîcîind podeaua cu picioarele, îi șopti vecinului său o măgărie și își scoase din nou briceagul cu plasele solide. În locul lui se ridică elevul Wasservogel, un tînăr cu ochii injectați, cu nasul cîrn, cu urechile clăpăuge și cu unghiile roase pînă la rădăcină. Termină cu glas pițigăiat rezumatul și începu să vorbească despre Iov, bărbatul din țara Uț, și despre cele întîmplate cu el. Așezase *Vechiul Testament* la spatele colegului care se afla în banca din față și citea în el cu mutra cea mai nevinovată din lume, meditativ și concentrat, apoi, fixînd un punct din perete, începu să vorbească bolborosind, înecîndu-se de tuse, traducînd într-o biată germană modernă textul la care trăsese cu ochiul... Avea în el ceva cît se poate de respingător, dar domnul Ballerstedt îl lăudă grozav pentru silința lui. Lui Wasservogel îi mergea bine, fiindcă cei mai mulți dintre profesori îl lăudau cu plăcere și mai mult decît merita - și asta pentru a-i arăta și lui și lor înșiși și celorlalți că ei nu se lasă impresionați de urîtenia lui și nu se abat de la calea dreptății...

Și lecția de religie continuă. Diversi băiețandri fură strigați ca să spună ce știu despre Iov, bărbatul din țara Ut: Gottlieb Kassbaum, fiul năpăstuitului angrosist Kassbaum, luă, cu toată nenorocirea din familia lui, o notă foarte bună, fiindcă știu să spună exact că Iov a avut șapte mii de oi, trei mii de

cămile, cinci sute de perechi de boi, cinci sute de măgari și nenumărați slujitori.

Apoi li se dădu voie elevilor să-și deschidă *Bibliile* - cele mai multe erau deschise de mai înainte - și continuară lectura. Cînd venea un pasaj care după părerea domnului Ballerstedt avea nevoie de lămuriri, profesorul se umfla, rostea un "ei"... și după pregătirile obișnuite ținea o mică prelegere presărată cu considerațiuni morale de ordin general asupra punctului discutat. Nimeni nu-l asculta. În clasă domneau pacea și somnolența. Din pricina lămpilor de gaz și a caloriferului care ardea întruna, se făcuse destul de cald și aerul era acum viciat de respirația și exalația celor douăzeci și cinci de trupuri. Căldura, susurul blînd al flăcărilor și glasul monoton al celui care citea învăluiau creierele plictisite, legănîndu-le într-o vagă reverie. Kai, contele von Molln, își pusese în față, alături de *Biblie* și *Povestirile extraordinare* ale lui Edgar Allan Poe și citea din ele cu capul proptit în mîna-i aristocratică, dar nu tocmai curată. Hanno Buddenbrook stătea rezemat pe spate, zdrobit și cu gura moale, cu ochii fierbinți și umezi, se uita la cartea lui Iov ale cărei litere și rînduri se contopeau într-un furnicar negru. Uneori, cînd își aducea aminte de motivul Graalului de pildă sau de marșul nupțial, își cobora încet pleoapele și simțea că-l zguduie un suspin lăuntric. Și în inima lui se ruga: "Doamne, dacă s-ar putea ca ora asta pașnică și fără primejdii să nu se mai sfîrșească niciodată..."

Se sfîrși, totuși, după rînduiala lucrurilor, și sunetul ascuțit și strident al clopoțelului ce țiuia și răsuna de-a lungul coridorului, în mîna supraveghetorului, smulse cele douăzeci și cinci de capete din picoteala visătoare.

- Pîna aici, spuse domnul Ballerstedt și ceru condica pentru a certifica cu propria-i iscălitură că în această oră el și-a făcut datoria.

Hanno Buddenbrook își închise *Biblia* și se întinse tremurînd, căscînd nervos. Dar cînd își lăsă brațele în jos și își destinse membrele, trebui să ia repede o gură mai zdravănă de aer pentru a da un impuls mai viu inimii care amortise o clipă, șovăind să-și facă datoria. Urma ora de latină... Aruncă o privire piezișă și rugătoare spre Kai care parcă nici nu luase cunoștință că a sunat și ședea mai departe nemișcat la locul său, adîncit în lectura-i particulară, apoi scoase din ghiozdan un Ovidiu, legat în carton cu vine marmorate, și îl deschise la versurile ce trebuiau învățate pe dinafară pentru ziua aceea... Nu, nu avea nici o nădejde să se mai poată familiariza cît de cît cu aceste rînduri negre, pline de însemnări făcute cu creionul, ce se înșirau

într-o coloană dreaptă, numerotate din cinci în cinci și îl priveau întunecate, dezolant de străine. Abia dacă reușea să prindă înțelesul lor, necum să poată recita măcar unul pe dinafară. Iar din cele ce urmau și pe care trebuia să le prepare pentru azi nu era în stare să descifreze nici măcar un crîmpei de frază.

- Ce înseamnă *deciderant, patula Jovis arbore, glandes?* întrebă el cu voce deznădăjduită, întorcîndu-se spre Adolf Todtenhaupt care scria alături de el în jurnalul clasei. Asta e curată prostie! Făcută anume ca să te sîcîie...

- Cum? spuse Todtenhaupt și continuă să scrie... "Ghinda din copacul lui Jupiter"... Adică stejarul... Nici eu nu prea știu...

- Suflă-mi puțin, Todtenhaupt, dacă-mi vine rîndul! îl rugă Hanno, dînd la o parte cartea. Apoi, înregistrînd cu o privire întunecată atitudinea "primului", care clătina din cap neatent și evaziv, se trase la o parte pînă la capătul băncii și se ridică.

Situația se schimbase. Domnul Ballerstedt părăsise clasa și în locul lui, la catedră, stătea, drept și sever, un omuleț uscățiv și pirpiriu, cu barba albă și rară; din gulerul răsfîrînt gîtul i se înălța roșu și subțire; într-una din minutele acoperite de păr alb își ținea jobenul întors cu fundul în jos. Elevii îl botezaseră "păianjenul", în realitate se numea profesorul Huckopp. Fiindcă pentru această recreație el era însărcinat cu supravegherea coridorului, trebuia să inspecteze și clasele...

- Stingeți lămpile! Ridicați storurile! Deschideți ferestrele! spuse el, căznindu-se să dea cît mai multă autoritate glăsciorului său și agitîndu-și brațul în aer cu o energie plină de stîngăcie, parc-ar fi învîrtit o manivelă... Și coborîți cu toții, afară, la aer, mii de bombe!

Lămpile se stinseră, storurile se ridicară, lumina palidă a zilei inundă sala și aerul rece și cețos năvăli prin ferestrele larg deschise, în timp ce realiștii dintr-a cincea treceau prin fața profesorului Huckopp, bulucindu-se spre ieșire. Numai "primul" avea voie să rămînă în clasă.

Hanno și Kai se întîlniră la ușă, coborîră împreună scările largi și străbătură tot împreună și vestibulul frumos. Tăceau amîndoi. Hanno avea o mutră jalnică, iar Kai era cufundat în gînduri. Ajungînd în curtea mare, începură să se plimbe în sus și-n jos, prin mulțimea de camarazi de diferite vîrste, care se foiau gălăgioși pe dalele roșii și umede.

Un domn cu barbișon blond, tînăr încă, supraveghea curtea. Era "profesorul distins". Se numea doctorul Goldener și ținea un internat pentru băieții de moșieri bogați și nobili din Holstein și Mecklenburg. Sub

influența vlăstarelor boierești ce i se încredințau, el își îngrijea exteriorul într-o manieră cu totul neobișnuită printre colegii lui. Purta cravate colorate de mătase, jachetă de filfizon, pantaloni în culori delicate, fixați cu curele sub talpă și batiste parfumate, cu margine colorată. Se trăgea dintr-o familie de oameni modești și la drept vorbind eleganța aceasta nu i se prea potrivea. Picioarele-i mari și puternice, de pildă, aveau un aspect destul de ridicol în pantofii ascuțiți și cu butoni. Dar, lucru de neînțeles, era mîndru de mîinile-i butucănoase și roșii pe care și le freca întruna și le încleșta, și nu înceta să și le contemple cu drag. Îi plăcea să-și poarte capul dat pe spate și înclinat într-o parte și avea obiceiul să clipească mereu din ochi, să-și încrețească nasul și să-și țină gura întredeschisă, făcînd o mutră de parcă s-ar fi pregătit să întrebe: "Ei, ce s-a întîmplat iar?"... Dar era, firește, prea distins pentru a nu trece cu vederea, discret și fin, toate micile abateri ce se petreceau prin curte. Închidea ochii cînd cutare sau cutare elev își aducea cartea cu el, pentru a se mai pregăti puțin în ultimul moment, cînd pensionarii lui îi strecurau bani domnului Schlemiel, portarul, ca să le aducă prăjituri, cînd o mică încercare a puterilor între doi inși din a șasea degenera într-o păruială în toată legea în jurul căreia se forma numaidecît un cerc de "specialiști", sau cînd, colo în fundul curții, cineva care dăduse dovadă, într-un fel sau altul, de lipsă de camaraderie, de lașitate sau necinste, era înșfăcat de colegii lui care-l duceau pe sus la cișmea unde îl stropeau cu apă din cap pînă-n picioare, făcîndu-l de rușine...

Era o generație de treabă, dar cam necioplită, mulțimea aceasta gălăgioasă prin care Kai și Hanno se plimbau înapoi și încolo. Crescută în atmosfera unei patrii războinice, victorioase și întinerite, ea cinstea mai presus de orice moravurile aspre și virile. Vorbea un jargon vulgar și energic în același timp, plin de termeni tehnici. Vrednicia la băutură și la fumat, forța fizică și îndemînarea sportivă erau foarte prețuite, viciile cele mai detestate fiind moliciunea și apucăturile de filfizon. Un băiat care era văzut cu gulerul paltonului ridicat putea să se aștepte că va nimeri cu capul sub robinet. Iar celui care se arăta pe stradă cu baston, i se aplica în sala de gimnastică, o degradantă și dureroasă corecțiune publică...

Discuția între Hanno și Kai se pierdea ca un lucru ciudat și străin în învălmășeala de glasuri ce umplea aerul rece și umed.

Prietenia aceasta era de multă vreme cunoscută în toată școala. Profesorii o tolerau cu rea-voință, atribuindu-i dedesubturi murdare și gînduri de răzvrătire, iar camarazii incapabili de a-i desluși resorturile, o acceptau din

obișnuință cu un fel de antipatie sfioasă și-i considerau pe cei doi prieteni drept niște *outlaws*, niște originali excentrici, lăsându-i în plata Domnului... De altfel, datorită caracterului său de o sălbatică independență, cunoscut de toți, Kai, conte von Molln, se bucura de oarecare respect. Cît despre Hanno Buddenbrook, nici chiar lunganul de Heinrich, care-i cotonogea pe toți, nu se putea hotărî să ridice mîna asupra lui, oricît de filfizon și de laș părea: parcă se sfia de părul moale al lui Hanno, de fragilitatea întregii lui făpturi, de privirea-i tristă, timidă și rece...

- Mi-e frică, îi spuse Hanno lui Kai, oprindu-se lîngă zidul curții, rezemîndu-se de el și strîngîndu-și haina, în timp ce căsca înfrigurat... Mi-e o frică nebună, de mă dor toate încheieturile. Și spune și tu dacă domnul Mantelsack e omul de care să-ți fie frică în halul ăsta? Dacă m-aș vedea o dată scăpat de sîrba asta de Ovidiu! Să știu că mi-a trecut nota proastă în catalog și m-a lăsat, totul ar fi în ordine. Că *nu* de *asta* mi-e frică! Mi-e frică de tărăboiul ce-are să urmeze...

Kai căzu pe gînduri.

- Acest Roderic Usher e cea mai minunată figură născocită vreodată de un scriitor! spuse repede, fără nici o introducere. Toată ora am citit... Dacă aș ajunge să scriu și eu odată o povestire atît de bună!...

Trebuie amintit că tînărul conte se îndeletnicea cu scrisul. La asta se referise și de dimineață cînd spunea că are ceva mai bun de făcut decît temele pentru școală și Hanno îl înțelesese foarte bine. De la înclinația de a spune povești pe care o manifestase de mic copil, el ajunsese la încercări literare și nu demult terminase un poem, un fel de basm, o aventură de un fantastic fără margini în care totul ardea într-o strălucire sumbră, care se desfășura printre metale și văpăi misterioase, în atelierele tainice și sacre ale pămîntului, dar și în abisurile sufletului omenesc, în care forțele elementare ale naturii și ale sufletului se amestecau, se suprapuneau, se transformau și se limpezeau în chip straniu: totul scris în limbajul interiorizat, încărcat de semnificații, nostalgic și ușor exaltat al unei pasiuni delicate...

Hanno cunoștea bine această poveste și îi era tare dragă, dar acum nu era dispus să se ocupe de lucrările lui Kai sau de Edgar Poe. Căscă din nou, apoi oftă, fredonînd un motiv pe care-l găsisese nu demult cîntînd la pian. Era un obicei al lui. Ofta des, respirînd adînc, simțind o nevoie urgentă de a stimula funcționarea defectuoasă a inimii și se obișnuise să dea drumul aerului dînj piept, pe o temă muzicală, pe un crîmpei de melodie proprie sau străină...

- Ia te uită, Atotputernicul! spuse Kai. A ieșit să se desfete în grădina lui.
- Frumoasă grădină! răspunse Hanno și pufni în râs. Rîdea nervos și nu se putea opri, își ținea batista în fața gurii și privea pe deasupra ei la omul pe care Kai îl numea "Atotputernicul".

În curte apăru doctorul Wulicke, directorul școlii, un om cât o prăjină, cu pălărie moale, neagră, pe cap, cu barbă scurtă, cu burtă proeminentă, purtînd niște pantaloni mult prea scurți și o pereche de manșete în formă de pîlnie și în permanență foarte murdare. Înainta cu repeziciune pe dalele de piatră cu o expresie de furie aproape dureroasă, cu brațul întins spre cișmea. Apa curgea! Cîțiva elevi alergau în fața lui, precipitîndu-se pe-n-trecute să repare dezastrul, închizînd robinetul. Și chiar după ce îl induseseră, ei rămaseră pe loc multă vreme, uitîndu-se zăpăciți cînd la robinet, cînd la directorul care se întorsese spre doctorul Goldener, sosit în pripă, cu fața purpurie, și îi vorbea cu glas adînc, înăbușit și agitat. Vorbea plesnind din buze, presărîndu-și discursul cu mîrîituri nearticulate...

Acest director Wulicke era un om fioros. Îi urmase domnului bătrîn, jovial și prietenos sub direcția căruia își făcuseră studiile tatăl și unchiul lui Hanno și care murise pe la începutul anului 1871. Pe vremea aceea fusese numit doctorul Wulicke, pînă atunci profesor la un gimnaziu prusac, și o dată cu el un spirit nou își făcuse intrarea în vechea școală. Acolo unde odinioară cultura clasică fusese privită ca un scop în sine, senin, spre care se tindea liniștit, pe-ndelete, cu un idealism plin de voie bună, noțiunile de autoritate, de datorie, de putere, de serviciu și de carieră fură înălțate acum la cel mai înalt rang și "imperativul categoric al filozofului nostru, Kant" era stindardul pe care directorul Wulicke îl desfășura amenințător în toate cuvîntările solemne. Școala deveni un stat în stat, în care rigoarea oficială prusacă domnea atît de puternic încît nu numai profesorii, ci și elevii se simțeau funcționari, nu se gîndeau decît la avansare și nu aveau altă ambiție decît să fie bine notați de cei ce dețineau puterea... Puțin timp după instalarea noului director începuse și transformarea și reamenajarea institutului, după cele mai înaintate principii de igienă și de estetică și totul reușise impecabil. Dar întrebarea era dacă nu cumva mai demult, cînd între aceste ziduri elevul găsea mai puțin confort modern, dar mai multă blîndețe și cordialitate, mai multă veselie, bunăvoință și tihnă, dacă nu cumva școala era o instituție mai simpatcă și mai binecuvîntată?

În ce-l privește pe directorul Wulicke personal, cu firea lui enigmatică, ambiguă, încăpățînată și geloasă, și despre care nu știa niciodată ce

gîndește, era înfricoșător ca Dumnezeuul Vechiului Testament. Era fioros și cînd zîmbea și cînd se mînia. Autoritatea nemărginită pe care o deținea îl făcea îngrozitor de capricios și nu puteai ști niciodată ce vrea. Era în stare să glumească și apoi să se aprindă de mînie dacă cineva rîdea. Nici una din creaturile ce tremurau de frică în fața lui nu știa cum să se poarte cu el. Nu le rămînea decît să-l venereze cu fruntea în țărîna, încercînd să-l îmbuneze printr-o umilință nebună, ferindu-se de furia lui, care putea să-i doboare și să-i zdrobească printr-un act de crîncenă justiție.

Numele pe care Kai i-l dăduse nu era întrebuintat decît de el însuși și de Hanno și ei se fereau să-l rostească cu glas tare în fața colegilor lor; le era groază de privirile lor reci, prostesți, neînțelegătoare, pe care le cunoșteau atît de bine... Nu, Hanno și Kai nu se înțelegeau în nici o privință cu colegii lor. Chiar această atitudine de împotrivire și de răzbunare în care ceilalți se complăceau, lor le era străină și amîndoi disprețuiau poreclele obișnuite, fiindcă umorul pe care ele se căzneau să-l exprime nu le spunea nimic, nu le putea stîrni nici măcar un zîmbet. Era atît de ieftin, atît de mărginit și nesărat să-l faci "păianjen" pe costelivul Huckopp și "papagal" pe Ballerstedt, era o compensație atît de mizeră pentru tirania întregului aparat de stat! Nu, contele Kai Molln era ceva mai caustic! Pentru uzul lui personal și pentru Hanno, el introdusese obiceiul de a nu-i pomeni pe profesori decît cu numele lor adevărat, burghez, precedat totdeauna de cuvîntul "domnul". Domnul Ballerstedt, domnul Mantelsack, domnul Huckopp... Era în această manieră o răceală disprețuitoare și ironică, o distanță și o superioritate usturătoare... Vorbeau de "corpul didactic" și recreații întregi se distrau căutînd să și-l închipuie ca pe o creatură ce există în carne și oase, un soi de monstru hidos și fantastic. În general, vorbeau despre "Institut" pe un ton ca și cum ar fi fost vorba de un așezămînt de genul aceluia în care își ducea zilele unchiul lui Hanno, Christian...

La vederea Atotputernicului, care, mîrîind sinistru și arătînd spre hîrțile unsuroase aruncate în toate părțile, continuă un răstimp să se răsîndească o teroare ce te făcea să pălești, Kai se înveseli grozav. Îl apucă pe Hanno de braț și îl duse la poarta prin care intrau profesorii pentru ora următoare, apoi începu să se încline exagerat de adînc în fața normaliştilor cu ochii roșii, supti și jerpeliți ce treceau pe acolo, îndreptîndu-se spre elevii lor din clasa întîi și a doua, aflați în curtea din fund. Se frîngea de mijloc, își bălăbănea brațele și se uita de jos în sus, plin de respect, la bieții belferi. Dar cînd apăru bătrînul dascăl de aritmetică, domnul Tietge, galben, cocîrjat,

scuipînd în dreapta și în stînga, ținînd la spate, cu o mînă tremurătoare, cîteva cărți și privind cruciș, înăuntru, într-un mod imposibil, Kai rosti cu o voce tunătoare: "Bună ziua, cadavrule!" Apoi cu o privire limpede și ageră se uită undeva, în aer...

Chiar în clipa aceea clopoțelul începu să sune ascuțit și din sate părțile elevii năvăliră spre intrări. Dar Hanno nu înceta să rîdă. Și rîdea atît de tare și pe scări, încît colegii lui de clasă care tropăiau în jurul lui și al lui Kai îl priveau rece, surprinși și chiar dezgustați de atîta nerozie...

În clasă se făcu liniște și toți se ridicară ca la comandă cînd profesorul doctor Mantelsack intră. Era dirigintele clasei și dirigintelui i se cuvenea un respect deosebit închise ușa în urma lui, aplecîndu-se puțin și își întinse gîtul ca să vadă dacă toată lumea stă în picioare, își atîrnă pălăria în cui, apoi cu pași repezi se îndreptă spre catedră, ridicîndu-și și coborîndu-și capul în ritm alert. Se urcă la locul său, se uită puțin pe fereastră, plimbîndu-și între gît și guler degetul arătător în care purta un inel gros cu sigiliu. Era un bărbat de statură mijlocie, cu părul rar și cărunț, cu barba creată, jupiteriană, cu ochii albaștri ca safirul, bulbucați și miopi, ce sclipeau îndărătul sticlelor tari ale ochelarilor. Purta un gheroc de stofă moale, cenușie, deschis în față, pe care îi plăcea să-l pipăie ușor la talie, cu degetele scurte ale mîini zbîrcite. Pantalonii îi erau prea scurți - ca de altfel ai tuturor profesorilor, cu excepția elegantului doctor Goldener - așa că i se vedeau carîmbii ghetelor extraordinar de largi și lustruite ca o placă de marmură.

Deodată își întoarse capul de la fereastră, scoase un oftat scurt și prietenos, plimbîndu-și privirea pe deasupra clasei mute și spuse:

- Da, da! și zîmbi prietenos cîtorva elevi.

Era vizibil bine dispus. Un freamăt de ușurare trecu prin încăpere. Atîtea lucruri se legau de buna sau reaua dispoziție a domnului Mantelsack, aproape totul depindea de ea, căci se știa că profesorul se lăsa în voia impresiilor inconștient și fără cea mai rudimentară privire critică asupra sa. Era de o nedreptate fabuloasă, nemărginit de naivă, și favorurile lui erau dulci și nestatornice ca Norocul însuși. Avea în permanență cîțiva favoriți, doi sau trei, pe care îi tutuia și îi chema pe numele mic. Aceștia o duceau ca în paradis. Puteau să spună ce le trăsnea prin minte, căci totul era bine primit și după oră doctorul Mantelsack se întreținea pe tonul cel mai omenos cu ei. Apoi într-o bună zi, de pildă, după vacanță, Dumnezeu știe de ce, favoritul se trezea prăbușit, nimicit, desființat, aruncat, și un alt elev era chemat pe numele de botez... În extemporale, greșelile acestor fericiți nu le

sublinia decît cu o trăsătură ușoară și grațioasă, astfel încît lucrările lor, oricît de imperfecte ar fi fost, păstrau o înfățișare curățică. Caietele celorlalți însă le brăzda în toate sensurile cu condeiul gros și furibund, înecîndu-le în cerneală roșie, dîndu-le un aspect înspăimîntător de neîngrijit. Și cum nu număra greșelile, ci dădea notele după cantitatea de cerneală roșie întrebuințată, favoriții se alegeau cu foloase considerabile. Procedînd astfel, doctorul Mantelsack, nu avea nici o intenție rea, era convins că totul e în ordine și nici prin gînd nu-i trecea că ar putea fi acuzat de părtinire. Dar dacă cineva ar fi avut tristul curaj de a protesta, ar fi pierdut orice perspectivă de a fi tutuit și chemat vreodată pe numele cel mic. Și la această speranță nimeni nu renunța...

Acum doctorul Mantelsack stătea cu picioarele încrucișate și-și frunzărea notesul. Hanno Buddenbrook ședea aplecat înainte, frîngîndu-și mîinile pe sub bancă. B, litera B era la rînd! Numele lui o să răsune îndată și el o să se ridice și n-o să știe nici un rînd și o să fie un scandal, o catastrofă zgomotoasă, înfiorătoare, oricît de bine dispus ar fi dirigintele... Clipele treceau ca o tortură prelungită. "Buddenbrook", o să spună acuși-acuși... "Buddenbrook"...

- Edgar! strigă doctorul Mantelsack și își închise carnețelul, lăsîndu-și degetul în el, apoi se urcă la catedră, ca și cum totul ar fi fost în cea mai bună rînduială.

Ce? Ce a fost asta? Edgar... Păi ăsta e Luders, grăsanul de colo, de lîngă fereastră. Litera L, care nici pe departe nu venea la rînd. Era cu puțință așa ceva? Doctorul Mantelsack era atît de bine dispus încît chema pur și simplu un favorit și nu se întreba cine ar trebui interogat în ziua aceea conform ordinii stabilite...

Voluminosul Luders se ridică. Avea o mutră de mops și ochi căprui, apatici. Stătea într-un loc excelent unde putea să citească comod toată lecția dar îi era lene să facă atîta lucru. Se simțea pesemne prea sigur în paradis, așa că îi răspunse simplu:

- N-am putut să învăț ieri fiindcă m-a durut capul.

- Vai, să-mi faci tu mie una ca asta, Edgar..., se întristă doctorul Mantelsack. Nu vrei să-mi spui versurile despre "epoca de aur?" Ce păcat, dragul meu! Te-a durut capul, zici? Dar dacă nu înșel, asta trebuia să mi-o spui la începutul orei, înainte de a fi strigat... N-ai mai avut dureri de cap și deunăzi? Ar trebui faci ceva, Edgar, căci altfel te amenință pericolul să dai îndărăt.. Timm, spune dumneata...

Luders se așează. În momentul acesta toată lumea îl ura. Era limpede că buna dispoziție a dirigintelui se evaporase în mare parte și că, poate, începînd chiar cu ora viitoare, Luders va fi chemat pe numele de familie... Timm se ridică într-una din băncile mai din fund. Era un băiat blond cu înfățișare rustică, purta o haină de culoare cafeniu-deschis și avea degete scurte și groase. Își ținea gura căscată ca o pîlnie, cu o expresie ce arăta un zel stupid; potrivindu-și la iuțeală cartea la versurile cu pricina, privi încordat în aer, apoi aplecîndu-și capul începu să citească, trăgănat, șovăitor și monoton, ca un copil care silabisește abecedarul: *Aurea prima sala est aetos...*

Nu încăpea îndoială că în ziua aceea doctorul Mantelsack întreba prea fără nici o noimă și nu-l interesa deloc să știe cine nu fusese ascultat din timpuri imemorabile. Asupra lui Hanno nu mai plutea atît de neabătut amenințarea că va fi interogat: asta doar printr-o brodeală nenorocită se mai putea întîmpla. Schimbă o privire fericită cu Kai și începu să se destindă și să se odihnească puțin...

Deodată Timm fu întrerupt în lectura sa. Fie că nu-l putea înțelege pe ce-l ce recita, fie că dorea pur și simplu să facă puțină mișcare, doctorul Mantelsack coborî de la catedră, străbătu alene clasa și cu Ovidiu în mîna se opri lîngă Timm, care, prin cîteva mișcări rapide și invizibile, dosise cartea și acum era complet dezarmat. Își mișca buzele în formă de pîlnie, se uita la diriginte cu ochii lui albaștri, cinstiți și tulburați și nu mai scoase o silabă.

- Ei, Timm, spuse doctorul Mantelsack. Nu mai merge? Așa, deodată?

Timm își duse mîna la cap, își roti ochii, începu să gîfîie și în sfîrșit spuse cu un zîmbet zăpăcit:

- Sînt așa de tulburat cînd stați lîngă mine, domnule doctor...

Zîmbi și doctorul Mantelsack, zîmbi măgulit și-i zise:

- Ei bine, reculege-te și continuă. Apoi se întoarse agale la catedră.

Și Timm se reculese. Își puse din nou cartea în față și în timp ce o deschidea își roti privirea prin clasă, făcînd vădite eforturi pentru a se liniști, apoi își aplecă puțin capul: era pe făgașul cel bun.

- Sînt mulțumit, spuse dirigintele, cînd Timm termină. Te-ai pregătit serios, nu încape nici o îndoială. Un singur lucru îți lipsește, Timm: simțul ritmului. Dumneata știi ce este o legătură și totuși n-ai vobit în hexametri adevărați. Am impresia că ai învățat tot pasajul ca pe o bucată de proză... Dar, cum se spune "strădalnicul neistovit își poate afla izbavă..." Stai jos...

Timm se așează, mîndru și radios, iar doctorul Mantelsack îi puse o notă foarte bună. Dar amănuntul interesant era că în această clipă nu numai profesorul, ci și Timm însuși și toți colegii lui erau sincer convinși că Timm este într-adevăr un elev bun și sîrguincios care își merită pe deplin nota bună. Nici Hanno nu era în stare să se sustragă acestei impresii, deși simțea că ceva protestează cu tărie în el... Din nou aștepta cu încordare numele ce avea să răsunе...

- Mumme! strigă doctorul Mantelsack. De la cap! *Aurea prima...*

Așadar Mumme! Slavă Domnului, Hanno era salvat! Căci era aproape cu neputință ca aceleași versuri să mai fie recitate și a treia oară, iar la prepararea lecției noi, litera B fusese nu demult la rînd...

Mumme se ridică. Era un băiat înalt, palid, cu mîini mari, tremurătoare și purta niște ochelari rotunzi, extraordinari de mari. Suferea de ochi și era atît de miop încît, stînd în picioare, nu putea citi din cartea deschisă în fața lui. Trebuia să învețe și învățase într-adevăr. Dar cum nu era deloc înzestrat de la natură, nenorocitul, și pe deasupra nici nu crezuse că o să fie întrebat în ziua aceea, nu știa totuși mare lucru și după întîile cuvinte amuți. Doctorul Mantelsack îl ajută, îl ajută și a doua oară, cu glasul mai aspru însă, și chiar a treia oară, pe un ton foarte iritat, dar cînd Mumme se împotmoli definitiv, dirigintele se înfurie de-a binelea.

- Absolut insuficient, Mumme! Stai jos! Faci o figură tristă... de asta poți fi sigur, cretinule! Și prost și leneș, asta e prea mult!

Mumme se prăbuși. Parcă era nenorocirea întrupată. Și în clipa aceasta nu era în toată clasa un singur om care să nu-l fi disprețuit. Din nou Hanno Buddenbrook simți că îl apucă scîrba, un fel de greață care îl strîngea de gît. În același timp observa cu o groaznică luciditate ce se petrece. Cu o mișcare vehementă, doctorul Mantelsack puse un semn de rău augur după numele lui Mumme și începu să răsfoiască încruntat carnețelul. În furia lui se întoarse la ordinea obișnuită, căutînd cine e la rînd în ziua aceea; era clar! Și în clipa cînd Hanno se simți copleșit de această evidență, își auzi strigat numele, ca într-un vis urît.

- Buddenbrook!

Doctorul Mantelsack spusese "Buddenbrook", cuvîntul vibra încă în aer și totuși Hanno nu credea. Urechile-i vuiau dar rămase nemișcat.

- *Domnule* Buddenbrook! spuse din nou doctorul Mantelsack, țintuindu-l cu privirea ochilor lui albaștri și bulbucați, ce sclipeau îndărătul ochelarilor puternici. Dacă binevoiți...

Bun, va să zică așa a fost să fie. Așa trebuia să se întâmple. Cu totul altfel de cum își închipuise el. Dar acum era totuna, de vreme ce totul era pierdut. Hanno se reculese. Oare o să se lase cu scandal și cu urlete? Se ridică. Era tocmai gata să îngaima o scuză absurdă și ridicolă, să spună că "a uitat" să învețe versurile, când deodată băgă de seamă că băiatul dinaintea lui îi ținea cartea deschisă în față.

Băiatul acesta era Hans Hermann Kilian, un tip oacheș, scund, cu părul unsuros și umerii lați. Voia să se facă ofițer și era atât de pătruns de spiritul de camaraderie încât nu avea suflet să-l lase în încurcătură nici chiar pe Johann Buddenbrook, cu toate că nu-l putea suferi. Îi indică chiar cu degetul arătător rîndul de la care trebuia să înceapă...

Hanno își aținti ochii pe rîndul arătat și începu să citească. Recita cu voce șovăitoare, cu sprîncenele și buzele contractate, despre vîrsta de aur care răsărise la începutul veacurilor și respectase, fără răzbunări, din propria-i voință liberă, fără îndrumarea legilor, credința și dreptul. "Nu era pedeapsă, nici teamă", spunea pe latinește. "Nu se citeau cuvinte amenințătoare săpate în table de bronz, și cetele rugătoare nu tremurau în fața judecătorului..." Citea cu fața chinuită, scîrbită, înadins greșit și incoerent, nesocotind intenționat legăturile notate cu creionul în cartea lui Kilian, încălcînd măsurile, poticnindu-se mereu și dînd impresia că nu poate înainta decît cu mare greutate, așteptîndu-se din clipă în clipă ca profesorul să descopere totul și să se năpustească asupra lui... Plăcerea hoțească de a citi pe furiș din cartea deschisă în fața lui îl furnica prin piele, dar în același timp îl și dezgusta și Hanno înșela în mod deliberat cît putea mai prost, numai pentru a face mai puțin odioasă înșelătoria. Apoi tăcu și în liniștea ce urmă nu îndrăzni să-și ridice ochii. Liniștea aceasta era înfiorătoare. Hanno era convins că doctorul Mantelsack văzuse tot și buzele i se făcură albe. Dar în cele din urmă dirgintele scoase un oftat și spuse:

- O, Buddenbrook, *si tacuisses*... Îmi iertați, sper, pentru o singură dată, turuiala clasică... Știi ce ai făcut dumneata? Ai tîrît frumusețea în noroi, te-ai purtat ca un vandal, ca un barbar: o, desigur, nu ești un favorit al muzelor, Buddenbrook: asta ți-e scris pe față. Mă întreb dacă tot timpul ai tușit sau ai recitat niște versuri sublime și înclin mai degrabă spre întîia presupunere.

Timm a dovedit puțin simț ritmic, dar în comparație cu dumneata, e un geniu, un rapsod... Stai jos, nefericitele. De învățat ai învățat, nici vorbă, și nu pot să-ți pun notă rea. Ai făcut tot ce ți-a stat în putință... Dar ascultă, nu

despre dumneata se spune că ai talent muzical și cânti la pian? Cum se poate?... Ei, e în regulă, stai jos, se pare că ai muncit; e în regulă.

Îi puse o notă mulțumitoare în carnet și Hanno Buddenbrook se așeză la locul său. Se întâmpla același lucru care se întâmplase adineauri cu rapsodul Timm. Hanno nu se putu împiedica de a se simți sincer mișcat de lauda cuprinsă în cuvintele doctorului Mantelsack. În clipa aceasta credea și el, cu toată seriozitatea, că e într-adevăr un elev puțin înzestrat dar harnic, care s-a achitat destul de onorabil și simțea limpede că toți colegii de clasă, inclusiv Hans Hermann Kilian, erau de aceeași părere. Din nou îl încercă senzația de greață, dar era prea istovit pentru a se putea gândi la cele întâmplate. Închise ochii, palid, tremurând și se cufundă în letargie...

Iar doctorul Mantelsack continua lecția. Trecu la versurile ce urmau a fi preparate în ziua aceea și îl strigă pe Petersen. Petersen se ridică vioi, vesel și plin de încredere, într-o atitudine curajoasă, războinică, gata să înfrunte orice primejdie. Dar se vede treaba, îi fu scris s-o pățească în ziua aceea! Da, ora aceasta nu putea trece fără o catastrofă, mult mai îngrozitoare decât aceea cu sărmanul Mumme, miopul...

Petersen traducea, aruncând din când în când câte o privire spre pagina de alături, unde, în fond n-avea ce căuta. Își trecea mâna peste foaia cu pricina și sufla peste ea, ca și cum ar fi vrut să alunge un fir de praf ce îl stingherea sau așa ceva. Și totuși grozăvia se dezlănțui.

Într-adevăr, doctorul Mantelsack făcu brusc o mișcare violentă la care Petersen răspunse printr-o mișcare analogă. Și în aceeași clipă dirigintele părăsi catedra, coborînd valvîrtej, și se îndreptă cu pași mari, furtunoși spre Petersen.

- Dumneata ai o juxtă în carte, o traducere, spuse, oprindu-se lângă el.

- O juxtă, eu?... nu..., îngăimă Petersen.

Era un băiat drăguț, cu o claie de păr blond deasupra frunții, cu ochi albaștri, nespus de frumoși, care acum tremurau de frică.

- N-ai nici o juxtă în carte?

- Nu, domnule profesor... domnule doctor... O juxtă? Vă rog să mă credeți, n-am nici o juxtă. Vă înșelați... Nutriți o bănuială neîntemeiată... Petersen vorbea cum de fapt nu se vorbește de obicei. De speriat ce era întrebuinta niște expresii alese, căutate, cu intenția de a-l îmbuna pe profesor. Eu nu înșel, spuse, strîmtorat peste măsură. Totdeauna am fost cinstit... toată viața mea.

Dar doctorul Mantelsack era prea sigur de tristul adevăr.

- Dă-mi cartea, spuse rece.

Petersen se cramponă de carte, o ridică în aer cu amîndouă mîinile, rugător, și continuă să declame cu limba paralizată pe jumătate:

- Dar vă rog să mă credeți, domnule profesor... domnule doctor... Nu e nimic în carte... N-am nici un fel de juxtă... N-am înșelat... Totdeauna am fost cinstit...

- Dă-mi cartea! repeta dirigintele, bătînd din picior.

Petersen se topi, fața i se făcu pămîntie.

- Bine, spuse întinzîndu-i cartea. Poftim. Da, este o juxtă în carte! Uitați-vă aici... Dar nu m-am folosit de ea, strigă brusc, în aer.

Numai că doctorul Mantelsack nu dădu nici o atenție acestei minciuni absurde, născută din deznădejde. Scoase juxta din carte, o privi cu niște ochi de parc-ar fi ținut în mînă o murdărie împruțită, o vîrî în buzunar și cu un gest de dispreț aruncă manualul pe banca lui Petersen.

- Condica! spuse cu voce surdă.

Adolf Todtenhaupt, serviabil, aduse condica și Petersen se alese cu o muștrare pentru tentativă de înșelăciune, pedeapsă ce-l nimicea pentru multă vreme și îl împiedica să promoveze la Paști.

- Ești rușinea clasei, mai adăugă doctorul Mantelsack, apoi se întoarse la catedră.

Petersen se așeză. Era condamnat. Oricine putea să-l vadă pe vecinul său de bancă dîndu-se puțin mai la o parte, ferindu-se de el. Toți îl priveau cu un amestec de dezgust, de milă și de groază. Era un om năruit, izolat, părăsit de toată lumea, fiindcă fusese prins asupra faptului. Nu exista decît o *singură* părere despre Petersen și anume că era într-adevăr "rușinea clasei". Întreaga clasă recunoscuse și acceptă căderea lui cu aceeași lipsă de împotrivire cu care recunoscuse și acceptase succesele lui Timm și Buddenbrook și nenorocul bietului Mumme... Petersen însuși făcea același lucru.

În clipa aceasta, dintre cei douăzeci și cinci de tineri, toți cîți erau de constituție sănătoasă, robuști și apți pentru viața aceasta obișnuită, luau lucrurile cum erau în realitate, nu se simțeau întru nimic ofensați și găseau că totul e firesc și la locul lui. Dar erau doi ochi care se îndreptau într-o sumbră concentrare, spre un singur punct... Micul Johann stătea cu ochii pironiți pe spatele lat al lui Hans Hermann Kilian și ochii lui căprui-aurii, încercuiți de umbre viorii erau plini de dezgust, de revoltă și de spaimă... Iar doctorul Mantelsack își continua lecția. Chemă un alt elev, la împlinire, pe

Adolf Todtenhaupt, căci pentru ziua aceea pierduse orice chef de a-i mai examina pe cei dubioși. Apoi veni la rînd unul care era mediocru pregătit

Nu știa nici măcar ce însemna *patula Jovis arbore glandes*, încît Buddenbrook trebui s-o spună în locul lui... O spuse cu glas încet, fără să-și ridice ochii, fiindcă profesorul îl întrebase și fu răsplătit printr-un semn din cap.

Și cînd elevii încetară să se mai producă, lecția își pierdu orice interes. Doctorul Mantelsack puse pe unul din băieții mai înzestrați să traducă mai departe cum l-o tăia capul și-l ascultă tot atît de puțin ca și ceilalți douăzeci și patru care începură să se pregătească pentru ora viitoare. Tot ce se întîmpla de acum înainte n-avea nici o însemnătate. Nimănui nu i se putea da o nota pentru asta și cu atît mai puțin se putea aprecia zelul profesional... De altfel ora avea să se sfîrșească în curînd. Se și sfîrși; sună. Și uite așa a scăpat Hanno, obținînd chiar un semn de aprobare din partea profesorului.

- Ei, spuse Kai, în timp ce trecea împreună cu colegii prin coridorul gotic spre sala de chimie, ce mai ai de zis, Hanno! Cînd vom vedea fața lui Cezar... Ai avut un noroc nemaipomenit!

- Mi-e greață, Kai, răspunse micul Johann. N-am nevoie de astfel de noroc; îmi face rău.

Și Kai știa că în situația lui Hanno s-ar simți la fel.

Sala de chimie era o încăpere boltită, cu băncile așezate în amfiteatru, cu o masă lungă pentru experiențe și două dulăpașe cu geamuri pline cu sticlute. În clasă, spre sfîrșitul orei, se făcuse cald și aerul era foarte stricat: aici însă în urma experienței din ora precedentă, el era saturat de hidrogen sulfurat și mirosea peste măsură de urît. Kai deschise larg fereastra, șterpeli caietul în care Adolf Todtenhaupt își transcria lecțiile pe curat și începu să copieze cu mare grabă lucrarea ce trebuia prezentată în ziua aceea. Hanno și mai mulți alții făceau același lucru. Ocupația aceasta le luă toată recreația. În sfîrșit sună și doctorul Marotzke intră.

Acesta era "profundul", cum îl numeau Kai și Hanno. Era un om de statură mijlocie, brunet, cu fața neobișnuit de galbenă, cu două umflături pe frunte, cu o barbă aspră și unsuroasă și cu părul la fel. Părea veșnic nedormit și nespălat, asta însă nu era poate decît o părere. Preda științele naturale, dar specialitatea lui principală erau matematicile și trecea drept un gînditor de seamă în acest domeniu. Îi plăcea să vorbească despre pasaje filozofice ale *Bibliei* și uneori, în momente de bună dispoziție și de reverie, în fața elevilor din ultimele clase binevoia să porceadă la interpretarea stranie a unor texte

misterioase... Pe deasupra era ofițer de rezervă și încă plin de entuziasm. Funcționar și militar în același timp, el era foarte bine văzut de directorul Wulicke. Dintre toți profesorii, doctorul Marotzke ținea cel mai mult la disciplină. Trecea cu priviri critice, scrutatoare, prin fața elevilor aliniați în front, înțepeniți în poziție de drepti și cerea răspunsuri scurte și concise. Acest amestec de misticism și de energie avea ceva respingător în el...

Elevii scoaseră caietele în care-și scriau lecțiile pe curat, iar doctorul Marotzke trecea printre rînduri, ciocnind cu degetul fiecare caiet: cei care nu scriseseră nimic îi puneau în față alte caiete sau lucrări mai vechi, fără ca el să observe.

Apoi începu lecția. Și ca adineauri în legătură cu Ovidiu, cei douăzeci și cinci de tineri trebuiau să-și arate zelul față de clor, bor și oxid de stronțiu. Hans Hermann Kilian fu lăudat fiindcă știa că Ba SO_4 , adică sulfatul de bariu se întrebuintează în mod obișnuit la falsificări. De altfel, la această materie el era cel mai priceput deoarece se pregătea să se facă ofițer. Hanno și Kai nu știau nimic și neștiința lor era rău notată în carnetul doctorului Marotzke.

Și cînd se isprăvi cu ascultarea, cu examinarea și cu darea notelor, interesul pentru ora de chimie era ca și epuizat de ambele părți. Doctorul Marotzke făcu cîteva experiențe, produse cîteva pocnete și niște aburi colorați, dar toate acestea serveau pentru a umple restul orei. În sfîrșit, dictă titlul lecției următoare, apoi se auzi sunetul clopoțelului: trecuse și ora a treia.

Afară de Petersen, care o pățise, toți erau mulțumiți, fiindcă acum urma o lecție veselă și nimeni nu avea de ce să se teamă, o lecție care promitea numai gălăgie și rîsete. Era ora de engleză cu profesorul stagiar Modersohn, un tînăr filolog care făcea o probă de cîteva săptămîni la institut, sau, cum se exprima contele Kai Molln, "un turneu în vederea unui angajament". Dar nu prea avea perspective de a fi angajat, deoarece la cursurile lui era în permanență un chiloman prea din cale-afară...

Unii rămăseseră în sala de chimie, alții urcară în clasă; nimeni nu se simțea obligat să dîrdîie în curte, căci în această recreație, sus pe coridor era de serviciu domnul Modersohn, iar el nu îndrăznea să poftască pe nimeni să coboare. În afară de asta trebuiau făcute pregătirile necesare pentru primirea lui...

În clasă, gălăgia nu se potoli cîtuși de puțin cînd clopoțelul sună, anunțînd ora a patra. Toți trîncăneau și rîdeau, bucurîndu-se de petrecerea ce avea să

urmeze. Cu capul proptit în mîini, contele Molln continua să se ocupe de Roderic Usher, iar Hanno şedea liniştit şi privea spectacolul. Unii imitau glasuri de animale. Un cucurigu sonor spinteca văzduhul, iar în fundul clasei Wasservogel grohăia exact ca un porc, fără să se poată observa că sunetele acestea erau produse de el. Pe tabla de pe perete se lăfăia un desen enorm făcut cu creta, o mutră pocită de chior, opera rapsodului Timm. Şi cînd intră în clasă, domnul Modersohn încercă în zadar să închidă uşa în urma lui; nu reuşi, cu toate eforturile disperate pe care le făcea, fiindcă cineva vîrîse în încheietura uşii un con gros de brad pe care Adolf Todtenhaupt trebui să-l îndepărteze...

Profesorul stagiar Modersohn era un omuleţ cu înfăţişare neînsemnată, care mergea împingîndu-şi pieziş înainte un umăr, avea o expresie acră, schimonosită şi cu o barbă neagră, foarte rară. În momentul acela era grozav de încurcat. Clipea întruna din ochii-i strălucitori, aspira aerul deschizîndu-şi gura, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva, dar nu găsea cuvintele de care avea nevoie. Abia făcu trei paşi de la uşă şi călcă pe o plesnitoare, o plesnitoare de o calitate excepţională, care explodează cu un tunet de parcă omul ar fi călcat pe dinamită. Tresări speriat, apoi zîmbi perplex. Încercă să se poarte ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, se postă în faţa rîndului de bănci din mijloc şi, încovoiindu-se într-o parte, îşi propti podul palmei, ca de obicei, pe tăblia primei bănci. Dar elevii îi cunoşteau această poziţie favorită şi ungeau cu cerneală banca în locul acesta, aşa că domnul Modersohn îşi murdărea toată mîna mică şi stîngace. Se făcu a nu observa, îşi duse mîna umedă şi mîzgălită la spate, clipi din ochi şi spuse cu glas moale şi slab:

- Ordinea lasă de dorit în această clasă.

Hanno Buddenbrook îl iubea în clipa aceea şi îi privea nemişcat faţa neajutorată, schimonosită. Dar grohăitul lui Wasservogel devenea tot mai puternic şi mai firesc, apoi deodată un pumn de mazăre se izbi de geam, sări înapoi şi se împrăştie pîrîind prin clasă.

- Bate piatra, spuse cineva cu voce tare şi distinctă şi domnul Modersohn părea să creadă, căci se retrase fără vorbă îndărătul catedrei şi ceru condica.

O ceru nu pentru a-l însemna pe vreunul, ci pentru că, deşi făcuse pînă acum cinci sau şase ore în această clasă, nu cunoştea încă decît doi-trei elevi şi era nevoit să citească numele lor la întîmplare din condică.

- Feddermann, zise, dacă eşti bun să spui poezia.

- Lipseşte! strigară mai multe voci pe tonuri diferite.

Și în timpul acesta Feddermann ședea mare și gras la locul său și cu o neînchipuită îndemînare de țintaș azvîrlea boabe de mazăre în toate părțile.

Domnul Modersohn clipi iar și silabisi un nume nou:

- Wasservogel!

- Mort! strigă Petersen pe care îl apucase un fel de umor macabru.

Și prin tîrșîituri de picioare, grohăituri, trosnituri și rîsete batjocoritoare, toți repetau că Wasservogel e mort.

Domnul Modersohn clipi din nou, se uită în jurul lui, strîmbă amar din gură, apoi privi iar în condică, arătînd cu mîna-i mică și stîngace numele pe care voia să-l strige:

- Perleman, spuse fără prea multă nădejde.

- Din nenorocire a înnebunit, spuse, cu glas hotărît și limpede contele Kai Molln; și un vuiet crescînd confirmă și acest lucru.

Atunci domnul Modersohn se ridică și în mijlocul vacarmului general, strigă:

- Buddenbrook, ai să faci o lucrare de pedeapsă. Dacă mai rîzi, voi fi nevoit să-ți dau o muștrare.

Apoi se așeză la loc. Într-adevăr, Buddenbrook rîsese. Gluma lui Kai îi provocase un rîs înăbușit, dar violent și nu se mai putea opri. O găsisese foarte bună și mai ales acel "din nenorocire" îl zguduia prin comicul lui. Dar cînd domnul Modersohn se răsti la el, se potoli și se uită tăcut și întunecat la profesor. În clipa aceasta vedea totul: fiecare firisor jalnic din barba-i rară ce-i lăsa pielea descoperită pe alocuri, ochii căprui, sclipitori și deznădăjduiți, toată făptura lui mizeră, dezolată; băgă de seamă că parcă poartă două perechi de manșete la mînuțele-i stîngace, deoarece la încheieturi mînele cămășii îi erau tot așa de lungi și de largi ca și manșetele propriu-zise. Îl vedea și pe dinăuntru pînă-n rărunchi. Hanno Buddenbrook era aproape singurul elev pe care domnul Modersohn îl cunoștea pe nume și se folosea de această împrejurare pentru a-l chema mereu la ordine, pentru a-i dicta pedepse și a-l tiraniza. Îl cunoștea pe elevul Buddenbrook numai fiindcă, prin purtarea-i liniștită, acesta se deosebea de ceilalți. Și profesorul profita de această blîndețe pentru a-l face să simtă neîncetat autoritatea pe care nu îndrăznea să o afirme față de elevii gălăgioși și obraznici. Din pricina josniciei omenești, nu mai poți fi nici milos, se gîndi Hanno. Eu mă abțin să vă chinuiesc și să abuzez de bunătatea dumneavoastră, domnule profesor stagiar Modersohn, fiindcă găsesc că asta e brutal, urît și vulgar și care este răspunsul dumneavoastră? Dar așa este,

așa este și așa va fi totdeauna și pretutindeni, se gândi Hanno pe măsură ce simțea că un nou val de teamă și de dezgust urcă în el. Și, pe deasupra, de ce trebuie să citesc în dumneavoastră ca într-o carte, cu o luciditate care mă dezgustă? în sfârșit se găsi unul care nu era nici mort, nici nebun și care binevoi să recite versurile englezești. Era vorba de poezia intitulată *The Monkey*, o cârpăceală puerilă. Și li se cerea acestor tineri, cărora le era în general dor de mare, de afaceri, de goana serioasă a vieții, să învețe pe dinafară versuri ca acestea:

*Monkey little merry fellow,
Thou art nature's punchinello...*

Poezia avea o mulțime de strofe și elevul Kassbaum le citi liniștit din carte. Față de domnul Modersohn nu era nevoie de nici o osteneală. Și gălăgia creștea mereu. Toate picioarele erau în mișcare, frecau podelele colbuite. Cocoșul cânta, porcul grohăia, boabele de mazăre zburau prin aer. Cei douăzeci și cinci de băieți erau îmbătați de nesupunere. Instinctele dezordonate ale celor șaisprezece, șaptesprezece ani se trezeau. Fițuici cu cele mai obscene desene fluturau prin aer și circulau prin clasă, stîrnind râsete lacome...

Deodată toată clasa amuți. Kassbaum se opri în mijlocul poeziei. Chiar domnul Modersohn se ridică ciulind urechile. Se petrecea ceva încântător. Sunete delicate și limpezi se înălțau din fundul clasei, răspîndindu-se dulce, semnificativ și gingaș în liniștea neașteptată. Cineva adusese un ceas cu muzicuță și în toiul lecției de engleză acesta începu să cînte melodia *Tu, tu singură ești în inima mea*. Dar exact în momentul cînd grațioasa melodie se stingea, se întîmplă un lucru îngrozitor... ceva fioros, neașteptat, se năpusti asupra celor de față, doborîndu-i la pămînt, paralizîndu-i.

Fără nici un semn prevestitor, ușa se deschise brusc, dată de perete, și ceva înalt și monstruos intră, mormăind din buze și dintr-un singur pas pieziș fu în mijlocul clasei, în fața băncilor... Era "Atotputernicul".

Domnul Modersohn se făcu cenușiu la față, trase scaunul de la catedră, și îl șterse cu batista. Băieții săriră în picioare ca un singur om. Își lipiră coatele de coaste, se ridicară în vîrfurile picioarelor, își plecară capetele, își mușcară buzele, înnebuniți de devoțiune. Domnea o tăcere adîncă. Cineva oftă din pricina încordării, apoi totul se cufundă din nou în tăcere.

Directorul Wulicke privi un răstimp coloanele care-l salutau, își ridică brațele cu manșetele murdare, în formă de pîlnie, apoi le lăsă în jos cu

degetele rășchirate, asemenea unui om care atinge un acord plin pe clapele de pian.

- Stați jos! spuse cu voce de contrabas.

Îi tutuia pe toți. Elevii se prăbușiră. Cu brațele tremurătoare, domnul Modersohn împinse scaunul mai aproape și directorul se așeză alături de catedră.

- Continuați, vă rog! rosti cu o intonație de parcă ar fi vrut să spună: "O să vedem noi și vai de acela care..."

Era ușor de ghicit ce-l adusese aici. Profesorul trebuia să-i facă o probă a talentului pedagogic, să-i arate ce a învățat cu el clasa a cincea reală în cele șase sau șapte ore de curs; în joc era existența și viitorul domnului Modersohn. Profesorul stagiar oferea o priveliște nespus de tristă când se urcă din nou la catedră și îi ceru unui elev să repete poezia *The Monkey*. Dar dacă pînă acum fuseseră examinați și cîntăriți numai elevii, acum, alături de ei, profesorul era supus aceluiași control... Și rezultatul fu dezastruos, vai, pentru ambele părți! Apariția directorului Wulicke fusese o surpriză și, afară de doi-trei nimeni nu era pregătit la engleză. Domnul Modersohn nu putea să-l asculte toată ora pe Adolf Todtenhaupt, care știa tot. Cum în prezența directorului nimeni nu mai putea citi din carte, treburile mergeau jalnic și cînd se trecu la lectura din *Ivanhoe*, doar tînărul conte Molln fu în stare să traducă ceva, fiindcă pe el îl interesa în mod deosebit acest roman. Ceilalți se împleticeau printre cuvinte, tușind neajutorați. Fu interogată și Hanno Buddenbrook, dar se împotmoli de la primul rînd. Directorul scoase un sunet ciudat, ceva ce amintea coarda cea mai adîncă de contrabas, cînd e atinsă de arcuș. Domnul Modersohn își frămînta mîinile mici, stîngace și pătate de cerneală, repetînd plîngăreț:

- Și ce bine a mers în alte dăți! Ce bine a mers în alte dăți!

Suna de ieșire și el repeta încă aceeași frază, disperat, întorcîndu-se cînd spre elevi, cînd spre director. Dar Atotputernicul stătea în picioare, drept, înspăimîntător, cu brațele încrucișate în fața scaunului, cu privirea ațintită asupra clasei, dînd nemulțumit din cap... Apoi ceru condica și trecu încet cîte o notă rea (pentru lene) în dreptul fiecăruia dintre cei care răspunseră nesatisfăcător sau nu știuseră chiar nimic, șase sau șapte victime dintr-o lovitură. Domnul Modersohn nu putea fi notat în condică, dar el stătea mai prost decît toți ceilalți; era livid, zdrobit, desființat. Hanno Buddenbrook făcea de asemenea parte dintre cei prost notați.

- O să am eu grijă de cariera voastră, adăugă directorul Wulicke.

Apoi dispăru. Sună, ora se terminase. Așa îi fusese dat. Așa se întâmplă totdeauna. Te temi de nu te ține locul și scapi cu fața curată, parcă printr-o ironie a sortii; nu te gîndești la nimica rău și din bun senin nenorocul te trăsnește. Promovarea lui Hanno la Paști era definitiv compromisă. Se ridică de la locul său și ieși din clasă cu ochii obosiți, pipăindu-și cu limba maseaua stricată.

Kai veni lîngă el și își petrecu brațul pe după umerii lui. Coborîră împreună, printre colegii lor agitați, care discutau despre neașteptatele întâmplări. Privindu-l cu afectuoasă îngrijorare îi spuse:

- Iartă-mă, Hanno, că am tradus adineauri, în loc să tac și să încasez și eu o notă proastă. A fost urît din partea mea...

- Dar eu n-am spus ce înseamnă *patula Jovis aibore glan-desl* răspunse Hanno. Așa se întâmplă, Kai. Ce putem face noi? Liniștește-te; trebuie să ne resemnăm; n-avem încotro.

- Da, trebuie, într-adevăr... Așadar Atotputernicul vrea să-ți distrugă cariera. Păi atunci trebuie într-adevăr să te resemnezi; dacă asta e vrerea lui de nepătruns... Cariera!... Cuvînt scump! Ei, dar știu că și cariera domnului Modersohn s-a dus... Sărmanul! N-o să ajungă niciodată profesor titular. Da, trebuie să știi că există profesori suplinitori și profesori titulari, dar nu există profesori pur și simplu. Cum vine treaba asta nu e prea ușor de înțeles, fiindcă ea a fost născocită numai pentru oamenii cu totul maturi sau pentru aceia pe care viața i-a maturizat. S-ar putea spune că cineva este sau nu profesor: asta o înțeleg, dar profesor titular? Ei bine asta nu-mi intră în cap. Dar ia să încerci să te duci la Atotputernicul sau la domnul Marotzke și să le explici aceste lucruri. Ce s-ar întâmpla? Ar lua-o drept o ofensă la adresa lor și ți-ar frînge gîtul pentru indisciplină, deși ai dovedit că ai o părere mult mai înaltă despre profesiunea lor decît pot avea ei înșiși... Eh, să-i lăsăm în plata Domnului; haide, sînt niște rinoceri cu toții.

Se plimbau prin curte și Hanno asculta cu plăcere tot ce-i povestea Kai pentru a-l face să uite nota rea.

- Vezi poarta asta? E deschisă. Și dincolo de ea e strada. Ce ar fi să ieșim și să ne plimbăm puțin pe trotuar? Sîntem în recreație și mai avem încă șase minute; ne-am putea întoarce la timp. Dar vezi că nu se poate. Înțelegi asta? Uite poarta: e deschisă, nici urmă de zăbrele, nimic, nici o piedică, aici e pragul. Și totuși, nu-i cu putință, e o absurditate pînă și gîndul că am putea ieși, fie și numai pentru o secundă... Bun, să nu ne mai gîndim la asta. Dar să luăm un alt exemplu. Ar fi absolut greșit să zicem că e aproximativ

unsprezece și jumătate. Nu, acum urmează ora de geografie; aceasta e realitatea adevărată. Ei bine, să-mi spună oricine: viață-i asta? Nu! E o caricatură a vieții!... Ah, Doamne, Dumnezeuule, când o să scăpăm din calda îmbrățișare a școlii?

- Ei, și pe urmă? Lasă, Kai; atunci s-ar mai pune o problemă: de ce să ne apucăm? Aici cel puțin ești în siguranță. De când a murit tata, domnul Stephan Kistenmaker și pastorul Pringsheim se simt obligați să mă întrebe zilnic ce vreau să mă fac. Habar n-am. Nu știu ce să le răspund. Nu văd ce s-ar putea alege de mine. Mi-e frică de tot...

- Ei, cum poți vorbi cu atîta lipsă de curaj? Tu, cu muzica ta...

- La ce-mi folosește muzica mea, Kai? La nimic. Să colind lumea și să cânt? Întîi că nu mi-ar da voie, și al doilea nu voi ști niciodată destul pentru așa ceva. Ce știu eu? Aproape nimic; să improvizez puțin cînd sînt singur. Și pe urmă și turneele îmi închipui că sînt îngrozitoare... Cu tine e altă socoteală, ai mai mult curaj. Tu umbli de colo pînă colo, rîzi de toți și de toate și ai pentru oricine un răspuns. Vrei să scrii, să le povestești oamenilor lucruri frumoase și interesante. Bun: asta e ceva. Și ai să ajungi celebru, asta-i sigur; ești atît de înzestrat! De unde vine asta? Ești mai vesel decît mine. Uneori schimbăm priviri în clasă, ca adineauri, în ora domnului Mantelsack, cînd Petersen, singurul dintre toți cîți au citit după carte, s-a ales cu o mustrare. Gîndim același lucru, dar tu faci o strîmbătură și ești mîndru de asta... Eu nu pot. Pe mine toate acestea mă obosesc. Aș vrea să dorm, să nu mai știu nimic. Aș vrea să mor Kai... Nu, nu sînt bun de nimic. Nu sînt în stare să vreau nimic. Nu vreau nici măcar să ajung celebru. Mă tem și de asta, ca de ceva nedrept. Nimic n-o să se aleagă de capul meu, fii sigur. Deunăzi, după lecția de catehism, pastorul Pringsheim i-a spus cuiva că nu mai e nimic de făcut cu mine, fiindcă fac parte dintr-o familie îmbătrînită...

- A spus asta? Întrebă Kai cu interes încordat.

- Da. Se gîndea la unchiul Christian care e internat într-o casă de sănătate, la Hamburg... Sigur că are dreptate. Ce bine ar fi să mă lase toți în pace. Le-aș fi recunoscător!... Am atîtea griji de toate felurile și toate mă apasă atît de greu! Să zicem că mă tai la un deget, sau am o altă rană... La alții se vindecă într-o săptămîină. Pe mine mă ține o lună de zile. Nu vrea să se închidă, se inflamează, face puroi și îmi dă dureri atroce... Nu demult, domnul Brecht îmi spunea că stau mizerabil cu măselele, aproape toate-s cariate și distruse,

fără a vorbi de acelea pe care mi le-a scos. Asta e situația astăzi. Și cu ce o să rod când oi fi de treizeci, de patruzeci de ani? N-am nici o speranță...

- Bun, spuse Kai, grăbind pașii, acum povestește-mi ceva despre exercițiile tale la pian. Trebuie să știi că vreau să scriu ceva minunat, minunat de tot... Poate că am să încep chiar în ora de desen. Ai să cânti azi după masă?

Hanno tăcu o clipă. Tristețe, zăpăceală se învâlmășeau în privirea lui fierbinte.

- Da, am să cânt, firește, deși ar fi mai bine să renunț. Ar fi mai bine să mă ocup numai de exercițiile și de sonatele mele și să mă opresc aici. Dar simt că voi cânta, nu sînt în stare să renunț, deși îmi face și mai rău.

- Mai rău?

Hanno tăcea.

- Știi la ce te gîndești când cânti, mai spuse Kai, apoi tăcură amîndoi.

Erau la o vîrstă ciudată. Kai roși pînă-n vîrfurile urechilor și își lăsă ochii în pămînt, fără a-și înclina și capul. Hanno păli. Era grozav de serios și ochii lui învăluriți priveau într-o parte.

Apoi domnul Schlemiel sună și ei urcară în clasă.

Urma ora de geografie și cu ea extemporalul, un extemporal foarte important despre ținutul Hessen-Nassau. În clasă intră un ins cu barba roșie și cu haina cafenie. Era palid la față și pe mîinile cu porii foarte deschiși nu creștea nici un fir de păr. Acesta era profesorul "duhliu", doctorul Muhsam. Avea uneori hemoptizii și vorbea totdeauna ironic, fiindcă se socotea deopotrivă de spiritual și de suferind. Acasă avea un fel de arhivă Heine, o colecție de hîrtii și obiecte privitoare la poetul revoltat și bolnav. Profesorul schiță pe tabla de pe perete hotarele ducatului Hessen-Nassau, apoi cu un zîmbet deopotrivă melancolic și ironic îi invită pe domnii elevi să arate în caietele lor particularitățile regiunii. Părea că vrea să-și bată joc atît de Hessen-Nassau cît și de elevi, deși era un extemporal foarte important și toți se temeau de el.

Hanno Buddenbrok nu știa nimic despre Hessen-Nassau sau aproape nimic. Ar fi vrut să se uite măcar cu coada ochiului la caietul lui Adolf Todtenhaupt, dar Heinrich Heine, care, cu toată ironia-i dureroasă de om superior, urmărea cu atenția cea mai încordată orice mișcare, observă numaidecît și îi spuse:

- Domnule Buddenbrook, mă ispitește gîndul să vă închid caietul, dar mă tem că asta ar fi o binefacere pentru dumneavoastră. Continuați, vă rog...

Această observație cuprindea două vorbe de duh. Prima era acel "domnule" cu care profesorul Muhsam i se adresa lui Hanno, a doua aceea cu "binefacerea". Hanno Buddenbrook însă continuă să-și muncească mai departe creierii în gol, aplecat asupra caietului și la urmă întinse profesorului o foaie aproape goală, apoi părăsi clasa, împreună cu Kai.

Ziua era ca și terminată. Ferice de cei care scăpaseră cu fața curată, fără ca vreo notă rea să le apese conștiința! Aceștia puteau să se așeze cu inima ușoară și veselă în sala însorită a domnului Dragemuller și să se apuce de desen...

Sala de desen era mare și luminoasă. Pe rafturi se înșirau copii de gips după statui antice iar într-un dulap mare erau tot felul de butuci și mobile de păpușă, care serveau de asemenea ca modele pentru desen. Domnul Dragemuller era un bondoc cu barba retezată de jur împrejur și purta o perucă linsă, castanie și ieftină, care însă la ceafă îl dădea de gol, fiindu-i prea largă. Avea două peruci, una cu părul lung, alta cu părul mai scurt. Când își reteza barba, și-o puneă pe cea cu părul mai scurt... Mai avea și alte ciudățenii comice. În loc de creion spunea "creioană" și răspîndea pe unde trecea o duhoare de ulei și de spirt; unii pretindeau că bea petrol. Cele mai frumoase ore ale vieții lui erau acelea în care, suplinind pe cineva, putea să predea alte materii decît desenul. În asemenea ocazii ținea adevărate dizertații despre politica lui Bismarck, însoțindu-și cuvintele de gesturi sugestive în formă de spirale ce evoluau de la nas pînă la umeri și vorbea cu ură și teamă despre social-democrație, "Să strîngem rîndurile! le spunea elevilor slabi, apucîndu-i de braț. Social-democrația bate la ușă!" Avea ceva pripit, spasmodic în purtarea lui. Se așeza lîngă cîte unul, trăsîndu-l cu duhoarea de spirt, îl ciocănea cu inelul pe frunte, aruncînd cuvinte izolate: "Perspectivă! Umbre! Creioană! Social-democrație! Solidaritate!" apoi se îndepărta grăbit...

În această oră Kai lucră la noua lui operă literară, iar Hanno execută, în gînd, o uvertură pentru orchestră. Apoi lecția luă sfîrșit, elevii își adunară lucrurile, poarta curții se deschise și toți plecară spre casă.

Hanno și Kai aveau același drum și merseră împreună cu cărțile subsuoară, pînă la vila mică și roșie de la marginea orașului. De acolo, tînărul conte Molln mai avea de mers, singur, o bucată bună pînă la casa părintească. Nici măcar palton nu purta.

Ceața de dimineată se prefăcuse în ninsoare. Fulgi mari și moi cădeau prin aer, topindu-se repede în noroi. La poarta casei Buddenbrook se despărțiră,

dar cînd Hanno ajunsese la jumătatea grădinii, Kai se mai întoarse o dată și și petrecu brațul pe după gîtul lui.

- Nu deznădăjdui... Și mai bine nu cînta azi, spuse încet. Apoi făptura-i zveltă și jerpelită dispăru în viscol.

Hanno își lăsă cărțile pe coridor, în talgerul pe care ursul îl ținea întins și trecu în odaia de toate zilele pentru a-i spune bună ziua mamei sale. Gerda ședea pe canapea și citea o carte cu coperta galbenă. În timp ce băiatul pășea pe covor, doamna Buddenbrook îl privea cu ochii-i căprui, apropiați, cu umbre viorii pe la colțuri, și cînd se opri în fața ei, Gerda îi cuprinse obrazii cu amîndouă mîinile și îl sărută pe frunte.

Apoi Hanno se urcă în odaia lui unde domnișoara Clementine îi pregătise o mică gustare, se spală și mîncă. După ce sfîrși cu gustarea, scoase din birou un pachetel din acele țigări rusești, mici și tari, ce nu-i mai erau nici lui necunoscute, și începu să fumeze. Mai tîrziu se așeză la armoniu și cîntă ceva foarte greu, foarte riguros: o fugă de Bach. În sfîrșit își încrucișă mîinile pe după cap și se uită pe fereastră la căderea mută și legănată a fulgilor de zăpadă. Altceva n-avea ce să vadă. Sub geamul lui nu se mai afla grădina grațioasă cu havuzul care șopotea. Perspectiva era retezată de calcanul cenușiu al vilei din vecini.

La ora patru se servi masa. Gerda Buddenbrook, micul Johann și domnișoara Clementine erau singuri. Mai tîrziu Hanno pregăti totul în salon pentru a cînta și se așeză la pian așteptînd-o pe maică-sa. Cîntară *Sonata opus 24* de Beethoven. În *adagio*, vioara cîntă divin; totuși Gerda îndepărtă nemulțumită instrumentul de sub bărbie, îl privi fără chef și spuse că nu e bine acordat. Nu mai voi să continue și se urcă sus pentru a se odihni.

Hanno rămase în salon. Se duse la ușa cu geamul ce dădea spre veranda îngustă și privi cîteva clipe grădina muiată de ploi. Deodată se dădu un pas înapoi, trase în fața ușii, cu o mișcare violentă, perdeaua de un galben-deschis, astfel că toată odaia se cufundă într-o penumbră palidă și se îndreptă cu emoție spre pian. Acolo se opri iar o clipă și ochii lui ațintiți vag asupra unui punct se întunecară încet, se învăluiră, se topiră... Se așeză pe scaun și începu să cînte una din fanteziile lui...

Plecă de la un motiv foarte simplu, un nimic, o frîntură de melodie inexistentă, o figură de o măsură și jumătate, și cînd o atacă pentru întîia oară, cu o forță pe care nimeni nu i-ar fi bănuțit-o, în registrul grav, ca și cum ar fi vrut să o anunțe printr-un unison imperios de trîmbițe, drept element primordial și deznodămînt al celor ce vor urma, încă nu se putea ghici ce

vrea să spună. Dar când o repetă în discant cu un timbru de argint vechi, armonizînd-o, ieși la iveală că, în esență, ea avea decît o unică dezlegare, fiind o nostalgică și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta... o invenție săracă, de scurtă respirație, căreia însă fermitatea solemnă și plină de prețiozitate a prezentării și execuției îi împrumuta o valoare stranie, încărcată cu semnificații tainice. Urmă o serie de pasaje pline de mișcare, un neobosit du-te-vino de sincope care se căutau, rătăcind, sfîșiate de strigăte, de parcă un suflet s-ar fi zbatut, înspăimîntat de un glas pe care l-a auzit și care nu se îndură să-l înăbușe ci, dimpotrivă, îl repetă în alte și alte armonii, pline de întrebări, de suspine, de agonii, de dor și de făgăduințe. Și sincopile se înteteau, înghesuite, zăpăcite de triolette rapide. Dar strigătele de spaimă ce se amestecau printre ele luau forme tot mai precise, se închegau, deveneau o melodie și sosi momentul când ele izbutiră să domine totul, cu putere și smerenie, asemenea cîntecului fierbinte și rugător al unui cor de suflători. Tot ce fusese impetuoșitate, agitație și divagație rătăcitoare amuți învins și acest coral plin de căință răsună ca o rugă copilărească, într-un ritm simplu și fără greș... El se sfîrși cu un fel de încheiere religioasă. Urmă o pauză și o clipă de liniște. Și iată că deodată, încet de tot, cu un timbru de argint vechi, reapăru motivul inițial, invenția aceea sărăcăcioasă, figura aceea neghioabă sau misterioasă, o dulce și dureroasă alunecare dintr-o tonalitate într-alta. Apoi se iscă un tumult neînchipuit, o agitație sălbatică, dominată de accente ca de fanfară ce exprima o hotărîre cruntă. Ce se întîmpla? Ce se pregătea? Parcă niște goarne ar fi sunat plecarea. Urmă apoi un moment de reculegere, de concentrare, ritmuri mai ferme se grupau și o frază nouă se înfiripa: o improvizație trufașă, un fel de cîntec vînătoresc, cutezător, furtunos. Dar cîntecul nu era vesel, în adîncul lui se ascundea o semeție disperată, chemările lui răsunau ca niște strigăte de spaimă și printre ele, armonii bizare și schimonisite, revenea mereu, chinuitor, rătăcitor și dulce, motivul, acel motiv inițial, enigmatic... Apoi începu o învălmășeală nestăvilită de întîmplări, al căror sens și natură erau indescifrabile, o revărsare de aventuri sonore, ritmice și armonice pe care Hanno nu mai era stăpîn, care se întruchipau de la sine sub degetele-i febrile, pe care el le trăia, fără să le fi cunoscut dinainte... Ședea puțin aplecat asupra clapelor, cu buzele întredeschise, cu privirea profundă pierdută în depărtări și părul castaniu îi acoperea în bucle moi tîmplele. Ce se întîmpla? Ce experiențe de viață se încercau aici? Biruia cineva obstacole îngrozitoare, răpunea balauri, se cățara pe stînci, trecea de-a-notul nuri,

răzbea prin vîlvătaii de flăcări? Și ca un rîs strident sau ca o promisiune neînchipuit de dulce, șerpua prin toate acestea motivul inițial, acea schiță fără importanță, acea alunecare dintr-o tonalitate într-alta... Și se părea că ea îndeamnă la noi și tot mai puternice eforturi; asalturi nebunești, în octave, îi urmau sfîrșindu-se în țipete, apoi începu un lent și neconținut crescendo, o năvală cromatică de nostalgii sălbatice, neînduplecate, întreruptă brusc de cîte un *pianissimo* neașteptat, înspăimîntător și ațîțător, ce ar fi putut da cuiva impresia că-i alunecă pămîntul de sub picioare sau se scufundă în vârtejul dorințelor... O dată, parcă se auziră de departe, ca un avertisment domol, primele acorduri ale rugăciunii umile, pline de căință, dar în aceeași clipă asupra lor se năpustiră valuri de cacofonii ce se ciocneau, se rostogoleau înainte, se retrăgeau, se cățarau, se prăbușeau și se ridicau din nou, avîntîndu-se spre o țintă inefabilă, ce trebuia atinsă, atinsă chiar acum, în clipa aceasta de paroxism înfricoșat, cînd tortura setei a devenit neîndurătoare... Și ținta era aici, nu mai exista nici o opreliște, convulsiile dorinței nu mai puteau fi prelungite, era aici și parcă o cortină s-ar fi despicat în două, porți înalte ar fi sărit din țîțîni, garduri de spini s-ar fi deschis, ziduri de flăcări s-ar fi prăbușit în cenușă... Dezlegarea, eliberarea, împlinirea, satisfacția deplină năvăli, și cu un chiot de bucurie totul se limpezi într-o armonie care, printr-un *ritardando* suav și nostalgic, trecu numaidecît într-alta... Era motivul inițial care răsuna! Și ceea ce începu acum fu o sărbătoare, un triumf, o orgie fără frîu a aceluiași motiv ce strălucea în toate nuanțele, se revărsa în toate octavele, plîngea, fremăta în tremolouri, cînta, chiuia, suspina și înainta victorios, gătit cu toate podoabele de vuiete, de clopoței, de perle și de spumă ale orchestrației... Era ceva brutal și stupid, dar în același timp și ceva religios, ascetic, un amestec de credință și de abnegație, în cultul fanatic al acestui nimic care se reducea la un crîmpei de melodie, la o scurtă și copilărească invenție armonică de o măsură și jumătate... Era ceva pervers în nesațul fără margini cu care ea fusese savurată și exploatată și un fel de deznădejde cinică, un dor de voluptate și de moarte, în lăcomia de a stoarce din ea ultima picătură de dulceață, de a o stoarce pînă la saturație și dezgust, pînă cînd, în sfîrșit, în sfîrșit, în oboseala ce urmă după toate excesele, un arpegiu prelung și încet trecu, murmurînd, în minor, urcă un ton, se rezolvă în major și se stinse cu o melancolică zăbavă.

Hanno rămase o clipă nemișcat, cu bărbia în piept, cu mîinile în poală. Apoi se ridică și închise pianul. Era foarte palid, nu mai avea pic de vlagă în

genunchi și ochii îi ardeau. Trecu în odaia de alături, se întinse pe canapea și rămase multă vreme așa, fără să se miște.

Mai târziu, se servi cina, după care juca cu maică-sa o partidă de șah pe care nici unul nu o câștigă. Dar deși luase hotărârea de a se scula dimineața la cinci și jumătate pentru a-și prepara cel puțin lecțiile mai importante, după miezul nopții încă mai ședea în odaia lui, în fața armoniului, cu lumânarea aprinsă, și cânta, în gând numai, fiindcă orice zgomot era interzis. Aceasta era o zi din viața micului Johann.

TREI

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel:

Omul se simte cuprins încet-încet de o indispoziție sufletească ce se agravează repede și se transformă într-o disperare neputincioasă. În același timp e copleșit de o oboseală fizică, ce se întinde nu numai asupra mușchilor și tendoanelor, ci și asupra tuturor organelor interne, mai ales asupra stomacului care refuză cu dezgust orice hrană. Simte mereu o mare nevoie de somn, dar în ciuda extremei oboseli, somnul e neliniștit, superficial, agitat și nu înviorează. Creierii dor, parcă o ceață surdă îi învăluie, valuri de amețeli îi cutreieră. O durere nedefinită se încuibă în toate încheieturile. Din când în când, fără nici un motiv deosebit, bolnavului îi curge sânge pe nas. Acesta este începutul.

Urmează apoi un acces de friguri care îl zgâlțâie din cap pînă-n picioare de-i clănțănesc toți dinții din gură: semn că a început febra care urcă de la început sus, sus de tot. Pe piept, pe pînțece, se ivesc pete roșii, izolate, de mărimea bobului de linte, ce dispar când le apeși cu degetul, dar reapar numaidecît. Pulsul o ia razna, atingînd pînă la o sută de bătăi pe minut. Astfel trece, cu o temperatură de patruzeci de grade, întâia săptămînă.

În a doua, bolnavul scapă de durerile de cap și din oase, în schimb amețelile sînt cu mult mai aprige, iar în urechi se dezlănțuie un țuit și un vuiet care-i înăbușă aproape cu desăvîrșire auzul. Fața ia o expresie năucă, gura rămîne deschisă, ochii se împăienjenesc, privirea lor e absentă. Conștiința se întunecă; bolnavul nu se poate smulge din starea de somnolență și adesea se cufundă, fără să doarmă cu adevărat, într-o toropeală de plumb. În răstimpuri vorbește aiurea și fanteziile lui zgomotoase, agitate, umplu odaia. Inerția-i neputincioasă merge pînă la o necurătenie dezgustătoare. O masă negricioasă i se așază pe gingii, pe dinți și pe limbă, dînd un miros pestilențial respirației. Cu abdomenul umflat, cu picioarele rășchirate, el zace nemișcat pe spate, se scufundă în saltea. Toate funcțiile organismului lucrează pripit, în goană și superficial, respirația ca și pulsul care, zvîcnind febril, atinge o sută douăzeci de bătăi pe minut. Pleoapele stau închise pe jumătate și obrajii nu mai sînt roșii de febră, ca la început, ci au luat o culoare albăstruie. Petele roșii de pe piept și de pe pînțece, de mărimea boabelor de linte, se înmulțesc. Temperatura se urcă pînă la patruzeci și unu de grade...

În săptămîna a treia de boală atinge punctul culminant. Delirul zgomotos a încetat și nimeni n-ar putea spune dacă sufletul bolnavului s-a cufundat în noaptea pustie sau dacă, străin și indiferent la starea trupului, zăbovește în visuri îndepărtate, adînci și liniștite, despre care nici un sunet, nici un semn nu ne dau vreo știre. Trupul zace într-o nesimțire fără margini. Aceasta e clipa hotărîtoare...

La anumiți indivizi diagnosticul e îngreunat prin împrejurări particulare. Să presupunem de pildă că simptomele inițiale ale bolii: indispoziția, lîncezeala, lipsa de poftă de mîncare, somnul neliniștit, durerile de cap au existat în bună parte încă din vremea cînd pacientul, nădejdea alor săi, era pe deplin sănătos și că aceste simptome chiar agravîndu-se deodată, abia dacă apar ca un fapt neobișnuit. Un doctor bun, cu solide cunoștințe, cum este, ca să dăm un exemplu, doctorul Langhals, frumușelul doctor Langhals cu mîinile mici și păroase, va fi totuși curînd în stare să spună lucrurilor pe nume, căci apariția fatalelor pete roșii pe piept și pe burtă îi dă certitudine deplină. Și, fără îndoială, el va ști ce măsuri să ia, ce remedii să aplice. Se va îngriji ca, pe cît se poate, bolnavul să aibă o odaie mare, des aerisită, a cărei temperatură să nu depășească șaptesprezece grade. Va cere o curățenie riguroasă și, prin deasa primenire a așternutului, va căuta să-l ferească pe bolnav, atîta timp cît se va putea - în unele cazuri acest lucru nu e posibil multă vreme - de acele răni ce se formează din pricina zăcutului pe spate. Va stăruia ca întreaga cavitate a gurii să fie în permanență curățată cu ajutorul unor tampoane de pînză înmuiată în apă, iar cît privește medicamentele, se va servi de un amestec de iod și de iodură de potasiu, va prescrie chinină și antipirină, și, înainte de toate, fiindcă boala se răsfrînge cu putere asupra stomacului și intestinelor, va ordona un regim extrem de ușor, dar totodată extrem de întăritor. Va combate febra mistuitoare prin băi, prin băi complete, pe care bolnavul va trebui să le facă uneori din trei în trei ore, fără întrerupere, ziua-noaptea, și care vor trebui răcite încet, de la picioarele vanei. Și după fiecare baie i se va da bolnavului numaidecît un excitant întăritor, coniac sau chiar șampanie...

Dar toate aceste remedii doctorul le aplică la nimereală, într-o doară, cu gîndul că - cine știe? - s-ar putea să folosească la ceva, nefiind sigur însă dacă întrebuintarea lor are vreun sens, vreo valoare, vreun rost. Căci un lucru nu știe doctorul, o întrebare îl face să umble pe dibuite, orbecăind prin întuneric, un "sau-sau" îl ține în desăvîrșită nesiguranță pînă în săptămîna a treia, pînă la criză și la momentul hotărîtor. Nu știe anume dacă boala pe

care el o numește "tifos" este, în cazul pe care îl are în față, doar un accident fără importanță, consecință neplăcută a unei infecții ce putea fi evitată și care trebuie combătută cu mijloacele științei, sau este pur și simplu, o formă a descompunerii, o față a morții însăși care putea să apară tot atât de bine și sub altă mască și împotriva căreia nu există nici un leac.

Cu tifosul lucrurile se petrec astfel: în visurile îndepărtate iscate de fierbințeală, în rătăcirile învăpăiate ale bolnavului, chemarea vieții răsună cu glas limpede, încurajator. Puternic și proaspăt ajunge acest glas la sufletul care înaintează pe drumul străin și dogoritor ce duce spre tărîmul umbrelor, al răcoarei și al păcii. Călătorul tresare la auzul acestui glas luminos, vesel și puțin batjocoritor, care îl îndeamnă să se întoarcă și care vine din lumea pe care el a lăsat-o departe, departe în urma lui și a uitat-o de mult. Și dacă în clipa aceasta se stîrnește în el o mișcare, dacă îl încearcă remușcarea de a fi dezertat în chip laș de la datorie, un simțămînt de rușine, de energie înnoită, de curaj și de bucurie, de dragoste pentru tumultul batjocoritor, pestriț și brutal pe care l-a lăsat în urmă și de care își dă seama că e legat, oricît de departe ar fi ajuns pe drumul străin și dogoritor, el se va întoarce și va trăi. Dar dacă tremură de spaimă și de silă la auzul acestui glas al vieții, dacă la chemarea veselă și provocatoare a aducerii-aminte el clatină din cap, își duce mîinile la spate ca pentru a se apăra și aleargă înainte pe drumul ce i s-a deschis ca un refugiu... o, arunci e sigur că va muri...

PATRU

- Nu e bine, Gerda, nu e bine, spuse poate pentru a suta oară bătrîna domnișoară Weichbrodt, cu imputări mîhnite în glas.

Era seara și ședea în salonul fostei sale eleve, pe canapea, în cercul ce se închegase în jurul mesei rotunde din mijlocul odăii, cerc alcătuit din Gerda Buddenbrook, doamna Permaneder, fiica acesteia, Erika, biata Klothilde și cele trei doamne Buddenbrook din Breite Strasse. Panglicile verzi ale bonetei îi cădeau pe umerii de copil și unul din umeri trebuia să și-l ridice sus de tot pentru a putea gesticula cu brațul deasupra mesei; atît se făcuse de mică la vîrsta-i de șaptezeci și cinci de ani.

- Nu e bine, dă-mi voie să ți-o spun, nu faci bine, Gerda! repetă cu glas aprins și tremurător. Sînt cu un picior în groapă, nu mai am mult de trăit și tu vrei să mă... să ne părăsești, să te desparți pentru totdeauna de noi... să pleci... O, dacă ar fi vorba numai de o călătorie, de o vizită la Amsterdam... dar pentru totdeauna!... Și își scutură capul bătrîn, de pasăre, cu ochii căprui, inteligenți și triști. E adevărat că ai pierdut mult...

- Nu, ea a pierdut totul, spuse doamna Permaneder. Să nu fim egoiste, Therese, Gerda vrea să plece și va pleca; aici nu mai are nimic de făcut. A venit cu Thomas, acum douăzeci și unu de ani și noi toți am iubit-o, cu toate că, poate, ea niciodată nu ne-a putut suferi... da, da, Gerda, așa este, nu protesta. Dar Thomas nu mai este și... nimeni nu mai este. Ce însemnăm noi pentru ea? Ne doare, firește, dar Dumnezeu să te aibă în Sfînta Sa pază pe drumul tău. Noi îți mulțumim că n-ai plecat mai demult, cînd Thomas a murit...

Era într-o seară de toamnă, după cină. Micul Johann (Justus, Johann, Kaspar), zăcea de vreo șase luni afară, la marginea crîngului, sub crucea de gresie, sub herbul familiei, însoțit din plin de binecuvîntările pastorului Pringsheim. În fața casei, ploaia vîjîia printre copacii de pe alee pe jumătate desfrunziți. Din cînd în cînd cîte o răbufnire de vînt izbea picurii în geamuri. Toate cele opt doamne erau îmbrăcate în negru.

Era o mică reuniune de despărțire. Familia își lua rămas bun de la Gerda Buddenbrook care se pregătea să părăsească orașul, să se întoarcă la Amsterdam pentru a cînta, ca altădată, duete cu bătrînul ei tată. Nici o obligație n-o mai reținea. Doamna Permaneder nu mai avea nimic de obiectat împotriva acestei hotărîri. Se resemnase, dar în sufletul ei era

profund nenorocită. Dacă văduva senatorului ar fi rămas în oraș, dacă ea și-ar fi păstrat rangul și locul în societate și dacă și-ar fi lăsat averea pe loc, familiei tot i-ar mai fi rămas o umbră de prestigiu... dar fie ce o fi, doamna Antonie era hotărâtă să-și poarte capul sus, atîta vreme cît va trăi pe pămînt și vor fi oameni care s-o măsoare cu privirile. Bunicul ei, pe vremuri, cutreierase țara în trăsură cu patru cai...

Cu toată viața agitată pe care o trăise, cu toată boala de stomac de care suferea, nimeni nu i-ar fi dat cincizeci de ani cîți avea de fapt. Pe fața-i obosită puțin, începuse să apară o boare de puf și pe buza superioară a Antoniei Buddenbrook - puful creștea ceva mai abundent, dar în păru-i lins de sub boneta de doliu nu se zărea nici un fir alb.

Verișoara ei, sărmana Klothilde, accepta plecarea Gerdei cum trebuie acceptate lucrurile de pe lumea aceasta, cu indiferență și blîndețe. Adineauri, la cină se servise în liniște și copios, iar acum ședea cenușie și costelivă, ca totdeauna, vorbind tărăgănat și prietenos.

Erika Weinschenk, care împlinea treizeci și unu de ani, nu era nici ea omul care să se agite din pricina plecării mătușii sale. Trecuse prin situații mai grele și se deprinsese de timpuriu să privească cu resemnare viața. În ochii ei obosiți, de un albastru-lăptos - ochii domnului Grünlich - se citea acceptarea unei vieți neizbutite și în glasul ei calm și uneori ușor tînguitor răsuna aceeași supunere.

Cît privește pe cele trei domnișoare Buddenbrook, fetele unchiului Gothold, ele aveau aceleași mutre ofensate pregătite parcă să facă observații. Pe măsură ce anii treceau, Friederike și Henriette, cele mai vîrstnice, deveneau tot mai deșirate și mai colțuroase, iar Pfiffi, cea mai tînră dintre ele, la cei cincizeci și trei de ani ai ei, părea și mai mică și mai îndesată...

Fusese poftită și bătrîna doamnă Kröger, văduva unchiului Justus, dar era suferindă și, poate, nu avea nici o rochie ca lumea; cine putea ști?

Se vorbea de călătoria Gerdei, de trenul pe care avea de gînd să-l ia, de vînzarea vilei, cu mobilă cu tot; misitul Gosch se și angajase să mijlocească lichidarea. Căci Gerda nu lua nimic cu ea: pleca așa cum venise.

Apoi doamna Permaneder începu să vorbească despre viață, privind-o sub aspectul ei cel mai grav și făcînd o serie de considerații asupra trecutului și viitorului, deși despre viitor nu prea avea ce spune.

- Da, după moartea mea, nu-mi pasă, poate să se mute și Erika dacă vrea, dar eu una n-aș putea trăi în altă parte și atîta timp cît voi fi din viață, să fim uniți cei cîțiva care am rămas... O dată pe săptămînă o să veniți la masă la

mine... Și o să citim din hîrțile familiei. Atinse mapa ce se afla în fața ei. Da, Gerda, o preiau și-ți mulțumesc. Ne-am înțeles... Auzi, Thilda?... Deși, la drept vorbind, ai putea să fii tot așa de bine tu aceea care să ne invite, căci de fapt acum nu stai deloc mai rău decît noi. Ei da, asta e viața: ne zbatem, ne repezim, luptăm... iar tu ai stat frumușel la o parte și ai așteptat cu răbdare. Dar tot proastă ai rămas, Thilda, nu te supăra...

- O, Tony! protestă Klothilde zîmbind.

- Îmi pare rău că nu pot să-mi iau rămas bun de la Christian, spuse Gerda și astfel conversația se opri o clipă asupra lui Christian.

Nu se prea arătau semne că o să mai iasă vreodată din casa de sănătate unde se afla, deși nu era nici pe departe atît de bolnav încît să nu poată circula liber prin lume. Dar nevaste-sii îi convenea de minune situația, era în cîrdășie cu doctorul - cum susținea sus și tare doamna Permaneder - și după cîte se puteau prevedea, Christian avea să-și sfîrșească zilele acolo.

Urmă o pauză. Apoi, încet, șovăind discuția se îndreptă spre evenimentele din ultimele luni și cînd cineva rosti numele micului Johann, în odaie se făcu din nou tăcere, nu se mai auzea decît răpăiala tot mai înverșunată a ploii.

Ceva ca o taină grea plutea asupra ultimei boli a lui Hanno, care trebuie să fi avut parte de dureri nemaipomenit de crîncene. Nu îndrăzneau să se privească în timp ce vorbeau despre aceste lucruri, cu glas înăbușit, prin aluzii și frînturi de cuvinte. Apoi își aduseră aminte de ultimul episod... vizita micului conte zdrențăros, care își făcuse drum aproape cu forța pînă în odaia bolnavului... Hanno zîmbise cînd îi auzise vocea, deși nu mai recunoștea pe nimeni, iar Kai îi sărutase neîncetat mîinile.

- I-a sărutat mîinile? întrebare domnișoarele Buddenbrook.

- Da, de mai multe ori.

Toate se gîndiră un răstimp la acest lucru. Deodată doamna Permaneder izbucni în lacrimi.

- L-am iubit atît de mult, suspină ea. Voi nu știți cît l-am iubit... mai mult decît voi toate... da, iartă-mă, Gerda, tu ești mama lui... Ah, a fost un înger...

- Abia acum e un înger, o corectă Sesemi.

- Hanno, micul meu Hanno, continuă doamna Permaneder, și lacrimile curgeau șiroaie pe obraji-i obosiți, umbriți de un puf ușor... Tom, tata, bunicul și toți ceilalți, unde s-au dus? N-o să-i mai vedem niciodată. Ah, e atît de crud și de trist!

- Există o revedere, zise Friederike Buddenbrook, cu ochii în gol, cu nasul în vînt, împreunîndu-și mîinile în poală.

- Da, așa se spune... Ah, sînt ceasuri cînd, Doamne iartă-mă, asta nu mai e o mîngîiere, Friederike, cînd te îndoiești de dreptate, de bunătate... de tot! Vedeți, viața zdrobește atîtea lucruri în noi, își bate joc de atîtea credințe... O revedere. O, dacă ar fi adevărat...

Dar atunci Sesemi Weichbrodt se ridică lîngă masă, se înalță cît putu în vîrful picioarelor, își întinse gîtul, ciocăni în tăblia mesei, iar boneta îi tremură pe cap.

- *E adevărat!* spuse cu toată tăria, aruncînd în jurul ei priviri provocatoare. Stătea dreaptă, victorioasă în lupta cinstită pe care o purtase o viață întreagă împotriva ispitelor rațiunii ei de dăscăliță, cocoșată, pirpirie, fremătînd de convingere, o mică profeteasă răzbunătoare și entuziastă.

1 Acțiunea romanului se petrece în orașul hanseatic Lubeck, Hansa fiind uniunea formată în secolul al XIII-lea de micile republici orășenești din nordul Germaniei, pentru promovarea intereselor comerciale comune. În fruntea Hansei au fost multă vreme orașele libere Hamburg și Lubeck, care și-au păstrat formele proprii de conducere, având în frunte un consiliu orășenesc ales, dominat de negustorii bogați (patricieni) și prezidat de un primar și un Senat ai cărui membri erau numiți pe viață de Consiliul orășenesc.

2 Pînă la începutul secolului al XIX-lea, în țările apusene bărbații obișnuiau să poarte pantaloni pînă la genunchi, strînși pe picior. De pe la 1815 a început să se introducă moda pantalonilor lungi, care, cu unele deosebiri, a rămas aceeași pînă în zilele noastre.

3 Figură de dans, în care perechile se schimbă cruciș.

4 Oglinză așezată la fereastră astfel încît cei din casă să poată vedea tot ce se petrece pe stradă...

5 Literal în franceză: care nu poate fi crezut. Aluzia e însă la așa-numiții *incroyables* care constituiseră în Franța, în perioada Directoratului (1795- 1799), una din forțele opoziției regaliste.

6 Se referă la Memoriile lui Louis-Antoine Fauvelet de Bourrienne (1769-1832), ora de stat și diplomat francez, secretarul lui Napoleon I. Cartea a apărut la Paris în 1829.

7 Uniune economică între statele germane, inițiată în 1834, sub egida Prusiei; avea drept scop să contribuie la realizarea unității naționale.

8 Domnul să ne aibă în pază (lat.)

9 Orașul Wittenberg, așezat pe Elba, a fost centrul Reformei religioase conduse de Luther. În 1534 s-a tipărit la Wittenberg o ediție a Bibliei anume pentru orașul Lubeck în dialectul plattdeutsch.

10 Joc de cuvinte: *Hirte* înseamnă în limba germană pastor.

11 *Genuss* înseamnă în limba germană plăcere, iar *Genus* - gen.

12 Heinrich Clauren (1771 - 1854), scriitor german, autor de romane siropoase.

13 *Ungnade* înseamnă "pacoste" în limba germană.

14 Băutură făcută din vin cu diferite fructe.

15 Pardesiu numit așa după provincia irlandeză Ulster, de unde provenea.

16 Petrecere tradițională oferită logodnicilor de prietenii lor, în ajunul nunții.

17 Doamne, sfinte! (în polonă incorectă în original.)

18 Joc de cuvinte intraductibil: "Dă-mi Doamne, și dă celor ce din inimă-și doresc", în care cuvîntul *denen* (celor ce) este confundat cu cuvîntul *Dänen* (danezi).

19 *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam* ("în afară de aceasta consider că trebuie să distrugem Cartagina") cuvintele cu care își termina fiecare discurs în senat cenzorul roman Caton cel Bătrîn. Aici este folosit în sensul urmăririi perseverente a unui anumit țel.

20 *Mantis religiosa* (numită popular călugăriță) este o insectă din familia Mantidae. Se întâlnește în lunci, stepe, la liziera pădurilor, preferând povârnișurile uscate și însorite.

21 *Qui si sana* înseamnă în limba italiană "aici te vindeci". Inscripția era la modă pe vremuri pentru hoteluri, hanuri etc.

22 Hedwiga noastră, cu toate că are foarte multă bunăvoință, nu mătură niciodată bine gunoiul de pe dușumea (germ.).

23 Corespunde Sfîntului Nicolae

24 Joc de cuvinte: *Tannenbaum* - brad; *Tantebaum* - copacul mătușii.

[25](#)Se referă la lucrarea *Lumea ca voință și reprezentare* de Arthur Schopenhauer(1788 - 1860).

Cuprins

PARTEA ÎNTÎI

UNU

DOI

TREI

PATRU

CINCI

ŞASE

ŞAPTE

OPT

NOUĂ

ZECE

PARTEA A DOUA

UNU

DOI

TREI

PATRU

CINCI

ŞASE

ŞAPTE

PARTEA A TREIA

UNU

DOI

TREI

PATRU

CINCI

ŞASE

ŞAPTE

OPT

NOUĂ

ZECE

UNSPREZECE

DOISPREZECE

TREISPREZECE

PAISPREZECE

CINCISPREZECE

PARTEA A PATRA

UNU

DOI

TREI

PATRU

CINCI

ŞASE

ŞAPTE

OPT

NOUA
ZECE
UNSPREZECE
PARTEA A CINCEA

UNU
DOI
TREI
PATRU
CINCI
ŞASE
ŞAPTE
OPT
NOUĂ

PARTEA A ŞASEA

UNU
DOI
TREI
PATRU
CINCI
ŞASE
ŞAPTE
OPT
NOUĂ
ZECE

UNSPREZECE
PARTEA A ŞAPTEA

UNU
DOI
TREI
PATRU
CINCI
ŞASE
ŞAPTE
OPT

PARTEA A OPTA

UNU
DOI
TREI
PATRU
CINCI
ŞASE
ŞAPTE
OPT
NOUĂ

PARTEA A NOUA

UNU
DOI
TREI

PATRU

PARTEA A ZECEA

UNU

DOI

TREI

PATRU

CINCI

ŞASE

ŞAPTE

OPT

NOUĂ

PARTEA A UNSPREZECEA

UNU

DOI

TREI

PATRU